Fornleifar í Rangárvallasýslu II

Svæðisskráning fornleifa í Eyjafjallahreppi og Landeyjum

(1. hefti. Inngangur. Fornleifar í Landeyjum)

Sædís Gunnarsdóttir

Fornleifastofnun Íslands

FS121-99022

Reykjavík

2000

© *Fornleifastofnun Íslands*
Bárugötu 3
101 Reykjavík

Sími: 551 1033
Fax: 551 1047
netfang: fsi@instarch.is

Efnisyfirlit:

Inngangur 6

Niðurstöður svæðisskráningar í Landeyjum og undir Eyjafjöllum 7

Skrá yfir forleifar í Landeyjum 10

RA-084	Kross	10
RA-085	Krosshjáleiga	13
RA-086	Tjarnarkot	13
RA-087	Fagrihóll	14
RA-088	Gularás	15
RA-089	Gularáshjáleiga	15
RA-090	Hallgeirsey	16
RA-091	Hallgeirseyjarhjáleiga	18
RA-092	Úlfstaðir syðri	19
RA-093	Úlfstaðahjáleiga	20
RA-094	Úlfstaðir efri	21
RA-095	Úlfstaðahjáleiga (efri)	24
RA-096	Kanastaðir	24
RA-097	Ossabær	26
RA-098	Voðmúlastaðir	28
RA-099	Austurhjáleiga	31
RA-100	Miðhjáleiga	32
RA-101	Suðurhjáleiga	32
RA-102	Oddakot	32
RA-103	Hólmur	33
RA-104	Sel	33
RA-105	Selshjáleiga	34
RA-106	Miðey	35
RA-107	Efrihjáleiga	37
RA-108	Syðrihjáleiga	37
RA-109	Miðeyjarhólmi	38
RA-110	Búðarhóll	39
RA-111	Austurhjáleiga	42
RA-112	Norðurhjáleiga	42
RA-113	Álptarhóll	43
RA-114	Spækill	44
RA-115	Hólmar	44

RA-116	Hólmahjáleiga	46
RA-117	Butra	47
RA-118	Bakki	47
RA-119	Önundarstaðir	50
RA-120	Rimakot	53
RA-121	Lágafell	54
RA-122	Ljótarstaðir	56
RA-123	Kirkjuland	58
RA-124	Kirkjulandshjáleiga	61
RA-125	Bryggjur	61
RA-126	Snotra	63
RA-127	Skíðbakki	64
RA-128	Vatnshóll	66
RA-129	Kúhóll	67
RA-130	Skíðbakkahjáleiga	67
RA-131	Stóra-Hildisey	68
RA-132	Litla-Hildisey	70
RA-621	Fornleifar á fleiri en einni jörð í Austur-Landeyjum	70
RA-622	Óstaðsetjanlegar fornleifar í Austur-Landeyjum	71
RA-133	Bergþórshvoll	71
RA-134	Káragerði	72
RA-135	Arnarhóll	73
RA-136	Miðkot	74
RA-137	Skipagerði	74
RA-138	Yztakot	75
RA-139	Akurey	75
RA-140	Fíflholt vestara	77
RA-141	Fílfholtshjáleiga	78
RA-142	Gerðar	78
RA-143	Fíflholt eystra	79
RA-144	Norðurhjáleiga	81
RA-145	Suðurhjáleiga	82
RA-146	Berjanes	82
RA-147	Stífla	84
RA-148	Austurhjáleiga	84
RA-149	Ey	85
RA-150	Brók	88
RA-151	Hemla	89
RA-152	Strandarhöfuð	90
RA-153	Strönd	91

RA-154	Strandarhjáleiga	93
RA-155	Kálfstaðir	93
RA-156	Forsæti	94
RA-157	Hraukur	95
RA-158	Álfhólar	95
RA-159	Álfhólahjáleiga	97
RA-160	Sleif	98
RA-161	Sigluvík	98
RA-162	Glæsistaðir	99
RA-163	Klauf	100
RA-164	Klasbarði eystri	100
RA-165	Klasbarði vestari	101
RA-166	Klasbarðaháleiga	101
RA-167	Skúmstaðir	101
RA-168	Skeggjastaðir	103
RA-169	Eystri Túnga	103
RA-170	Vestari Túnga	104
RA-171	Þúfa	104
RA-172	Sperðill	105
RA-173	Eystri Hóll	105
RA-174	Ytri Hóll	106
RA-175	Grímstaðir	106
RA-176	Korngerði	107
RA-631	Fornleifar á fleiri en einni jörð í Vestur-Landeyjum	107
RA-632	Óstaðsetjanlegar fornleifar í Vestur-Landeyjum	107
Heimildaskrá		108

Inngangur

Í þessari skýrslu eru birtar niðurstöður úr öðrum áfanga svæðisskráningar fornleifa í Rangárvallasýslu. Snemma vetrar 1998 ákvað héraðsnefnd Rangæinga að láta gera svæðisskráningu fornleifa í sýslunni og var þá gerður samningur við Fornleifastofnun Íslands um framvæmd verksins. Sædís Gunnarsdóttir vann að gerð fyrsta áfanga árið 1999 og birtust skýrslur um það verk á haustdögum 1999 og annaðist Orri Vésteinsson frágang skýrslunnar og ritun inngangs. Vinna við síðari áfanga hófst í mars 2000 og vann Sædís Gunnarsdóttir einnig að gerð skráningarinnar og sá hún einnig um frágang og ritun inngangs. Í þriðja hluta skýrslunnar má finna ítarlega úttekt á fornleifum í Rangárvallasýslu, sögu byggðar þar og möguleikum og kynningu og rannsóknum.

Í fyrsta áfanga voru skráðar fornleifar á 301 jörð af 479 í sýslunni og voru skráðar upplýsingar um 5209 minjastaði á gagnagrunn Fornleifastofnunar ÍSLEIFU. Í síðari áfanga voru skráðar fornleifar á 178 jörðum og voru skráðar upplýsingar um alls 3421 minjastaði þannig að alls hafa verið skráðar upplýsingar um 8630 minjastaði í sýslunni. Um er að ræða svæðisskráningu en það er undanfari eiginlegrar fornleifaskráningar. Skráningin undir Eyjafjöllum er sérstaklega ítarleg og má það þakka Guðrúnu Sveinbjarnardóttur sem góðfúslega veitti aðgang að skráningarbókum sínum frá árunum 1980-1981 en þá vann hún nákvæma skráningu á sýnilegum minjum á svæðinu, og birtast niðurstöður þeirrar rannsóknar hér í fyrsta skipti. Texti Guðrúnar birtist yfirleitt nær orðréttur upp úr skráningarbókum hennar en ekki er vísað til þeirra sérstaklega heldur einungis annarra heimilda.

Hér að neðan verður gerð grein fyrir aðferðum sem beitt var við skráninguna og helstu tölulegu niðurstöðum. Við uppsetningu skrárinnar er fylgt hefðbundnum hætti. Jörðum er gefin kennitala eftir Jarðatali Johnsens frá 1847 og er alfarið stuðst við það um skiptingu í jarðir, hreppa og afréttir. Skránni er því raðað eftir mörkum sveitarfélaga eins og þau voru á 19. öld en ekki eins og þau eru nú. Rétt er að benda á að hér er ekki um að ræða eiginlega fornleifaskráningu, heldur aðeins fyrsta skrefið í átt að slíkri skrá. Vettvangsathuganir hafa aðeins farið fram á takmörkuðum hluta minjastaðana. Reikna má með að upplýsingar vanti um ýmsa staði (fyrri reynsla sýnir að við svæðisskráningu koma í ljós upplýsingar um 80-

90% af þeim minjastöðum sem finnast við vettvangsathuganir) og að aðrir staðir séu tvískráðir.

Niðurstöður svæðisskráningar í Landeyjum og undir Eyjafjöllum

Fjöldi minjastaða skiptist þannig eftir hinum fornu hreppum;

	Fjöldi jarða	Fjöldi minjastaða	Minjastaðir á jörð - meðaltal
V-Landeyjar	44	420	9,5
A-Landeyjar	49	642	13,1
Eyjafjallahreppur	85	2359	27,7
Samtals	178	3421	19,2

Við skráningu fornleifa er notast við tvennskonar flokkun minja. Í fyrsta lagi er flokkað eftir eðli fornleifanna, en með því er reynt að greina á milli hvort á staðnum er mannvirki, hvort aðeins er vísbending um að manvirki sé eða hafi verið þar, hvort um er að ræða stað sem tengist þjóðsögum eða markverðjum atburður eða náttúruminjar sem hafa menningarsögulegt gidi. Innan hvers flokks er síðan reynt að greina frekar eftir gerð. Flokkun af þessu tagi kemur ekki nema að takmörkuðu gagni við svæðisskráningu vegna þess að heimildr þær sem stuðst er við eru yfirleitt ekki svo nákvæmar að hægt sé að sjá hvort mannvirki er enn á þeim stað sem lýst er eða hvort mannvirki hefur nokkurn tíma verið á minjastaðnum (t.d. þar sem talað er um stöðla eða ból). Þessi flokkun kemur fyrst verulega að gagni eftir að farið hefur verið á vettvang. Tegundir fornleifa á skráningarsvæðinu eru skráðar hér að neðan.

álagablettir	8	hellar	60
áletranir	2	hleðslur	80
brunnar	6	hús	69
bæjarhóllar	177	kuml	9
bæjarstæði	153	lindir	4
frásagnir	2	mannabein	3
garðlög	151	mannvirki	58
götur	18	náma	1
gerði	27	rennur	5
gripir	4	tóftir	589
heimildir	1453	vörður	40

vegir	8	þústir	71
þjóðsögur	13	örnefni	410

Hægt var að greina hlutverk 2693 þeirra staða sem skráðir voru og eru þau sýnd í eftirfarandi töflu.

Búsetuminjar	
bústaðir	246
býli	94
býli/sel	6
Minjar um jarðrækt	
áveitur	11
akrar	7
kálgarðar	27
Búnaðaminjar innan túns	
útihús (ótilgreind)	1048
fjárhús	233
skemmur	2
lambhús	30
hesthús	47
fjós	26
túngarðar	63
hjallar	2
myllur	4
smiðjur	4
hlöður	28
hænsnakofi	4
tún	1
Búnaðarminjar utan túns	
stekkir	45
sel	42
mógrafir	11
réttir	94
kvíar	54
torfristustaðir	27
beitarhús	1
fjárskýli	55
kolagrafir	4
smalakofar	6
nátthagar	5
vörslugarðar	5
heygarðar	12
varnargarðar	12
heystæði	4

Aðrar búsetuminjar	
brunnar	8
þvottastaðir	12
vatnsból	12
sundlaugar	1
Útgerðarminjar	
lendingar	6
naust	1
verbúðir	4
sjóbúð	1
Veiðiminjar	
refagildrur	4
herslubyrgi	4
herslugarður	3
Samgönguminjar	
leiðir	105
samgöngubætur	4
vöð	38
áningarstaðir	2
traðir	29
brú	12
tjaldstaður	2
ferjur	1
náttstaðir	7
sæluhús	4
göngugarður	1
Samkomuminjar	
þingstaðir	8
leikvellir	2
aftökustaðir	2
Kirkjur og legstaðir	
kuml/legstaðir	17
kirkjur	14
útkirkjur	5
bænhús	15
Þjóðsögustaðir	
huldufólksbústaðir	25

draugar	5	**Aðrar minjar**	
tröll	2	landamerki	73
		útilegumannabústaðir	2
		eyktamörk	1

Skrá yfir forleifar í Landeyjum

RA-084 Kross

Jarðadýrleiki óviss 1709, Skálholtsstaðareign. Kirkjustaður. “[1179]: a Liotarstoþum ... skal prestr syngia ... fra Krosse.” DI I 257. c. 1200: Jarðarinnar getið í kirknaskrá Páls biskups, DI XII 6. “[1332]: Kross. gamall maldagi. Olafs kirki at krosse aa prestz skylld j heima landi.” DI II 685”[1367]: xxxviii. Kirkia ad krosse er helgud gude.” DI III 218 1397: Máldagi kirkjunar DI IV 88-89 1430: Máldagi kirkjunnar DI IV 423 [um 1480] Máldagi kirkjunnar DI VI 333-334 1481: Jörðin Lágafell í Eystri Landeyjum er í Krosskirkjusókn. DI VI, 414 1495: Jörðin Lágafell í Eystri Landeyjum er í Krosskirkjusókn. DI VII, 252 1496: Maður leystur fyrir að hafa veitt öðrum manni tilræði í kirkjugarðinum eða kirkjudyrunum á Krossi. DI VII, 311-12. 1575: Máldagi kirkjunnar DI XV 666.Hjáleigur 1709: Gulárás, Guláráshjáleiga, Krosshjáleiga, Tjarnarkot og Fagrihóll, allar í byggð. Í örnefnaskrá er hjáleigan Hlaðhjáleiga nefnd. 1709: “Reki liggur fyrir landi jarðarinnar, kallast Krossfjara, hefur hálfur lagst kirkjunni til uppbyggingar, hálfan tekur biskupinn að Skálholti. Item liggur fyrir landinu partur af annarri fjöru, sem heitir Keldnafjara; af þessu hvorutveggju tilheyrir ábúanda á Krossi leiguliða gagn.” JÁM I, 122-124 Kross I er 150 ha. “Á Krossi II var búið til ársins 1961. Árið 1900 var þríbýli á Krossi. ... Þá var núverandi austurbær, Kross I, í daglegu tali nefndur Miðbær. Þegar þau Einar og Valgerður fluttu frá Krossi lagðist austasta jörðin undir Kross II, sem raunar hét Krosshjáleiga fram til 1910, en þá var nafninu breytt og jörðin nefnd Lundur. Búskap lauk á Lundi 1961. Lundur var vesturbær á Krossi, en Kross austurbær og voru bæirnir í sama hlaði.” SB IV, 230-231

1709: “Engjar eru mjög votlendar. Engjavegur blautur og torfær. ... Á landið fýkur sandur af fjörunum og spillir því eftir hendinni.” JÁM I, 122. 1847: “... gefur af sér 120 töðuhesta og 200 útheyshesta. Leir og vatnságangur spillir eingjunum.”JJ, 50. 1849: “Tún eru stór og þýfð að tveim pörtum. Útslægjur sléttar, grasgefnar og góðar, en votsamar og ekki miklar. Land til hagabeitar heldur lítið, mýrlent og slétt. Jörðinni fylgir fjara og hjáleigum öllum.” Landeyingabók, 181. 1927: Tún 2 ha, allt sléttað, garðar 900 m^2. “Land jarðarinnar er nær eingöngu mýlendi, og sumt votlent. 1/3 hluti landsins er framræstur og uppþurrkaður, landið allt gróið og grasgefið og vetrarbeit góð.” SB IV; 230.

RA-084:001 *Kross* bæjarhóll bústaður
“Gömul munnmælasaga hermir þó, að nafn bæjarins sé leitt af því, að menn á hafskipi í nauðum hafi kastað krossi fyrir borð og heitið því að láta efna til kirkju, þar sem hann bæri að landi, ef þeim yrði hjálpar auðið. Krossinn rak þar að landi, sem nú er Krossfjara. Sjómennirnir náðu landi heilu og höldnu og efndu heit sitt.” Segir í örnefnaskrá.
Heimildir: Túnakort 1927; Ö-Kross, 1

RA-084:002 heimild um kirkju
KROSS Í LANDEYJUM (R) -Ólafi, Maríu, Jóni post [1179]: a Liotarstoþum ... skal prestr syngia ... fra Krosse; Máld DI I 257c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 6[1332]: Kross. gamall maldagi.Olafs kirki at krosse aa prestz skylld j heima landi. xxx asaudar oc vj. kyr oc c voru oc halfvann fiordung vax. messuklædi ij. alltarisklædi ij. slopp og kantarakapu. kalek. kertistikur iiij. vatzkarlz brot oc skirnar saar oc vatzketill. glodarker. smellta kross. oc ij krossa adra. mariu skrifter ij. jons skrift oc olafs skriftt. alltaris steinn buinn. oc skrin obuit litit. kluckur iij oc biollur iij. munnlaughar ij. þangath liggia xix bæier at tiundum oc lýsitollum. eru vj bænhus af þessum. sungit annann huern dag helgann til liotastada. oc x aurar j bokum. Máld DI II 685[1367]: xxxviii. Kirkia ad krosse er helgud gude. les Vilchinsbok; Hítardalsbók DI III 2181397: Þar er prestskylld oc .iiij. merkur kaups oc skyllt ad syngia hvern dag messv. wmm Jolafostu oc Langafostu. og hvern dag hina helgu viku og so þa er .ix. lectiur eru j ottusaung. hversdagliga skal messu syngia tvo daga j viku. Þangad ligia .xviij. bæer ad tiundum oc lysitollumm oc .vj. Bænhvs. half mork kaups af hveriu. og kirkiann a Liotastodumm liggur þangad oc skal syngia annann hvernn dag oc hinn fiorda hvern ottusaung. nema prestur sa er þar byr eige landid. ad Krosse er leyfdur allra manna groptur. Þar skal avallt kirkia vera oc a abyrgiast ad alldri farist þat er hun ä. Vigiliudaga alla skal þar messu syngia. J kirkiu partt .x. hundrad; Máld DI IV 88-89 [Án efa vígslumáldagi og líklega eldri, ber að flokkast með aq1300 máldögum]1430: Þa er biskup

Johannes Visiteradi hefur aukist vmm framm Þad sem Herra Wilchins maldagi vottar sijdann Helgi Styrsson kom til Kross [kvikfé, ornamenti og .graduale. sequentiubok. de sanctis bok per anni circulum] Jtem reiknadist portio xviijc sijdann Helgi bondi tok; Máld DI IV 423[um 1480]: Kross.Kirkiann aa krosse. er helgud gudi. mariu drottningu. jonu postula oc Olavi kongi. hun a xxc j heima landi. þa[r] skal vera prestur oc taka iiij merkur kaups oc skyllt ad syngia huern dag messu vmm jola fostu. oc langa fostu. oc alla hina helgu viku. oc suo þa er. ix. lectior eru j ottusong. huers daglega skal messu syngia ij. daga j viku. kirkiann a innann sig. iij messuklædi oc brestur til eitt handlin. kalekur. kantara kap[a]. sloppur vondur. ij alltarisklædi med brunum oc fordukum. oc er kross med gullhlad a odru. alltaris steinar. ij. propiciatorium forgyllt med kopar oc er brakad. silfur texte litill med helgum domum sancte olaafs. iij. koparstikur aa alltari. jrskur kross brotinn. oc or steinarner sumer. annar kross sæmiligur yfer alltari oc trinitatis skrifft med alabastrum. mariu skriftt. olafs skriftir ij. johannis likneski baptiste oc thomas erchibiskups med alabastrum. kopar hialmur sæmiligur. ij jarnstikur. vigz vatz kanna loklaus. merki vont. iij klocur. ein bialla. skirnar saar vondur. läga songva bok sæmilig. de tempore bok gudspioll oc pistlar cum collectis a sumarid oc de sanctis per anni circulum. graduale. sequentiubækur. ij. oc brestur kuer j adra. kiriall. de sanctis bok. matutinale aa sumaret oc er ecki full. saltari forn rimlaus. ij lesbækur vondar. latinu bok litil. skruda kista olæst. þangat liggia xviij bæier ad tiundum oc lysitollum oc eru þar j vj bænahus. haalf mork kaups af hueriu. oc kirkian a liotastodum liggur þangad oc skal syngia þar annann huern helgann dag. oc hinn fiorda huern ottusong nema prestur sa er þar byr eigi landir. ad krosse er leyfdur allra manna groptur. þar skal avallt krkia vera oc sa abyrgiast er jordina ä. ad alldre fargist hennar peningar. þar skal oc syngia alla vigiliu daga. Máld DI VI 333-334 [AM 263 fol, bl. 37; Þjsks Bps A II, 1, bl. 125b-126a - byggt á sama og Vilch en yngra sbr. að hér eru 20 hdr í heimalandi]29.10.1481: Jörðin Lágafell í Eystri Landeyjum er í Krosskirkjuókn. DI VI, 4142.3.1495: Jörðin Lágafell í Eystri Landeyjum er í Krosskirkjusókn. DI VII, 25218.9.1496: Maður leystur fyrir a hafa veitt öðrum manni tilræði í kirkjugarðinum eða kirkjudyrunum á Krossi. DI VII, 311-12. 1575: Máld DI XV 666{1598: Þorlákskirkja á Krossi, hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 59} 1709: Þar er alkirkja og embættað að teim hlutum móts við Voðmúlastaði; JÁM I: 122 8.11.1859: Sigluvíkursókn lögð undir Kross; (PP, 61) [bréf stiftsyfirvalda]
Heimildir: Túnakort 1927;, PP, 66; DI; JÁM I, 122

RA-084:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-084:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-084:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-084:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-084:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-084:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-084:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-084:010 heimild um leið
1709: “Engjar eru mjög votlendar. Engjavegur blautur og torfær.”
Heimildir: JÁM I, 122

RA-084:011 heimild um landamerki
Landamerki 1460: “... sjónhending í opinn Krossós og í þúfuna á Bláberjabrekkum og þaðan sjónhending í þúfuna er á flóðinu stendur og svo mitt í þúfuna fyrir ofan Þorkelsstaði. Síðan út í Ásgeirsholt. Þá ræður garður út í fljót.” Landamerki 1641: “Að austanverðu úr opnu Krossósmynni sjónhending í þúfuna á Bláberjabrekku, þaðan og í útborður í þúfuna í Flóðinu (þó þar þeir sem á móti eiga þúfuna á Fljótsbakkanum). Úr þúfunni í Flóðinu og í þúfuna í Þorkelsgerði. Þaðan og vestur eftir

í Ásgeirsholt. Síðan ræður garðurinn vestur í Fljót." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 182

RA-084:012 *Þorkelsstaðir* bæjarstæði býli
Landamerki 1460: "... sjónhending í opinn Krossós og í þúfuna á Bláberjabrekkum og þaðan sjónhending í þúfuna er á flóðinu stendur og svo mitt í þúfuna fyrir ofan Þorkelsstaði. Síðan út í Ásgeirsholt. Þá ræður garður út í fljót." Landamerki 1641: "Að austanverðu úr opnu Krossósmynni sjónhending í þúfuna á Bláberjabrekku, þaðan og í útborður í þúfuna í Flóðinu (þó þar þeir sem á móti eiga þúfuna á Fljótsbakkanum). Úr þúfunni í Flóðinu og í þúfuna í Þorkelsgerði. Þaðan og vestur eftir í Ásgeirsholt. Síðan ræður garðurinn vestur í Fljót." Segir í Landeyingabók Elsta heimild um jörðin er í máldaga Oddakirkju þar sem jörðin er nefnd en hennar er ekki getið í yngri máldögum.
Heimildir: Landeyingabók, 182, 423

RA-084:013 *Brattavað* heimild um vað
Landamerki 1887: "Mörk að vestan er Hallgeirseyjarfljót sem ræður frá sjó og upp að Brattavaði, að Litlu-Hildiseyjarlandi, sem er miðað þannig, að bæinn Kross ber í mitt eiðið á Vestmannaeyjum og Seláshjáleigu ber í Stóra-Dímon að vestan." Segir í Landeyingabók "Brattavað á Hólmsfljóti er í hornmarki að vestan, milli Litlu-Hildiseyjar og Kross, skammt ofan við Fagurhól." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Landeyingabók, 182; Ö-Kross, 1

RA-084:014 *Hlaðhjáleiga* bæjarstæði býli
Nefnd í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Kross, 1

RA-084:015 *Torfhóll* örnefni rista
"Mjóholt er ofarlega í Krosslandi, í landsuður frá Litlu-Hildisey. Breiðholt er þar skammt vestar og Rekstrarhóll rétt vestan við það. Torfhóll er í útsuður frá Rekstrarhól. Sunnan við hólinn er vond kelda, sem heitir Húsakelda." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kross, 2

RA-084:016 *Húsakelda* örnefni
"Mjóholt er ofarlega í Krosslandi, í landsuður frá Litlu-Hildisey. Breiðholt er þar skammt vestar og Rekstrarhóll rétt vestan við það. Torfhóll er í útsuður frá Rekstrarhól. Sunnan við hólinn er vond kelda, sem heitir Húsakelda." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kross, 2

RA-084:017 *Torftjörn* örnefni rista
"Flóð eru mörg á þessum slóðum [sjá 015-016]. Norðast er Torftjörn." Segir í örnefnaskrá Af viðbótum við örnefnalýsingu má ráða að tvær Torftjarnir séu í landi Kross önnur beint vestur af hjáleigunni en önnur í útnorður frá henni.
Heimildir: Ö-Kross, 2; Ö-Kross viðb., 1

RA-084:018 *Tobbahúsarif* örnefni
"Tobbahúsarif nefnist langt rif, sem liggur utan úr Krossengjum austur í Drápstóft fyrir austan Kross." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kross, 2

RA-084:019 *Drápstóft* heimild
"Tobbahúsarif nefnist langt rif, sem liggur utan úr Krossengjum austur í Drápstóft fyrir austan Kross. ... Fjárhús frá Krossi eru í Drápstóft." Segir í örnefnaskrá "Messurif er í landsuður frá Krossi og nær ofan frá Drápstóft suður að sandi. Keldur eru um það á stöku stað. Þarna var kirkjuvegur frá Fitjum [RA-123:014?] , meðan þær voru í byggð. Bændur frá Fitjum áttust við í illu á rimabarðinu, sem Drápstóft stendur á, skammt landsuður frá Krossi. Lá annar dauður eftir. Þetta skeði 1683, svo sem sjá má í annálum. Það var sonur hins bóndans, sem vígið vann og var tekinn af lífi ári seinna." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kross, 2

RA-084:020 *Hulduhóll* örnefni huldufólksbústaður
"Í landnorðurhorni Krosstúns er allhátt enni, sem nefnist Hulduhóll." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kross, 2

RA-084:021 *Fornufjós* örnefni fjós
"Fornufjós nefnist hæð rétt norðan við bæinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kross, 2

RA-084:022 *Skipabali* örnefni
"Skipabali nefnist sandbarð á Gljánni út frá Krossbót í Krosslandi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kross, 2

RA-084:023 *Petrusartótt* örnefni
"Petrusartótt er austan við Brandsstykki í Krosshjáleigulandi." Segir í viðbótum við örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kross viðb., 1

RA-084:024 *Torftjörn* örnefni rista
Af viðbótum við örnefnalýsingu má ráða að tvær Torftjarnir séu í landi Kross önnur beint vestur af hjáleigunni en önnur í útnorður frá henni.
Heimildir: Ö-Kross viðb., 1

RA-084:025 *Topphús*bæjarstæði býli
"Í sóknarlýsingum Landeyjarprestakalls, sem sr. Sveinbjörn Guðmundsson á Krossi skráði á árunum 1872-1873, telur hann Topphús meðal eyðibýla í Austur-Landeyjum. "Steingrímsgarður í hafsuður frá Brygjum og Topphús í Krosshverfisland, sem nú eru komnar undir sand og vita menn ekki hvenær þessar jarðir hafa lagst í eyði og því síður hvenær þær voru byggðar"." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 325

RA-085 Krosshjáleiga

Hjáleiga Kross, byggð heima við bæinn fyrir manna minni, í byggð 1709. JÁM I, 123. "Á Krossi II var búið til ársins 1961. Árið 1900 var þríbýli á Krossi. ... Þá var núverandi austurbær, Kross I, í daglegu tali nefndur Miðbær. Þegar þau Einar og Valgerður fluttu frá Krossi lagðist austasta jörðin undir Kross II, sem raunar hét Krosshjáleiga fram til 1910, en þá var nafninu breytt og jörðin nefnd Lundur. Búskap lauk á Lundi 1961. Lundur var vesturbær á Krossi, en Kross austurbær og voru bæirnir í sama hlaði." SB IV, 231 1840: "Hlaðhjáleiga hefur frá Haralds tíð verið sameinuð Krossi; hennar fyrrverandi engjar komnar í sand, nýtur nú túna og engjaslægna af heimajörðinni." Landeyingabók, 201. 1849: "Eins að landi fari, túni og engjum (og Kross), nema tún eru lítil og heygæði minni utan túns." Landeyingabók, 200 1927: Tún 4,8 ha, þar af 4 ha sléttað, garðar 1930 m^2.

RA-085:001 *Krosshjáleiga* bæjarhóll bústaður
"Bær þessi stóð vestast í bæjarröndinni á Krossi og sneru stöfnum mót vestri. Hann nefndist öðru nafni Hlaðhjáleiga ..." Segir í Landeyingabók. Vesturbærinn á Krossi
Heimildir: Túnakort 1927

RA-085:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-085:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-085:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-086 Tjarnarkot

Hjáleiga Kross, í byggð 1709. JÁM I, 124. "Jörðin Tjarnarkot fór í eyði árið 1946, og er nú nytjuð af ábúandanum á Krossi I ... Í Tjarnarkoti var tvíbýli um aldamótin, og fram til ársins 1907, en síðan einbýlisjörð til 1927. Síðan aftur tvíbýli með litlum undantekningum þar til jörðin fór í eyði árið

1946.” SB IV, 232. 1849: “Tjarnarkot eins að öllu farin sem næst metin hjáleiga (Krosshjáleiga), ... að högum þó betri.” Landeyingabók, 362. 1927: Tún 2,3 ha, þar af 1,3 ha sléttað, garðar 1820 m². “Tjarnarkot er 160 ha. að stærð, og er landið eingöngu mjög blautt mýrlendi.” SB IV, 232.

RA-086:001 *Tjarnarkot* bæjarhóll bústaður
“Tjarnarkot var hjáleiga frá Krossi og stóð nálægt 400 metra í vest-norðvestur frá kirkjunni þar á bæ.” Segir í Landeyingabók
Heimildir: Túnakort 1927; Landeyingabók, 362

RA-086:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-086:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-086:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-087 Fagrihóll

1607: Jörðin nefnd í dómabók Gísla Árnasonar sýslumans á Hlíðarenda. Landeyingabók, 73. Hjáleiga Kross, byggð í landshorni jarðarinnar, í byggð 1709. JÁM I, 124 1849: “Tún betri en á næst metinni hjáleigu (Tjarnarkoti), eins útslægjur betri en örðugar sökum vegalengda að þeim og vatnsfyllingar. Hagaland eins og á næst metinni hjáleigu.” Landeyingabók, 73. 1927: Tún 3,1 ha, þar af 3 ha sléttað, garðar 1800 m². “Jörðin er 250-260 ha. Heimaland er allt gróið mýrendi, ásamt lækjarbökkum. Landið er grasgefið, en frekar skjóllítið. Vetrarbeit er fyrir hross. ... Hlunnindi: Reki og selveiði á Krossfjöru.” SB IV, 235

RA-087:001 *Fagrihóll* bæjarhóll bústaður
“Bæjarhóllinn er þrískiptur, og er Fjóshóll austastur, en Fiskhóll milli hans og bæjar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Túnakort 1927; Ö-Fagurhóll, 1

RA-087:002 heimild um útihús
Gæti verið brunnur
Heimildir: Túnakort 1927

RA-087:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-087:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-087:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-087:006 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001.
Heimildir: Túnakort 1927

RA-087:007 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001.
Heimildir: Túnakort 1927

RA-087:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-087:009 *Fjóshóll* örnefni fjós

“Bæjarhóllinn er þrískiptur, og er Fjóshóll austastur, en Fiskhóll milli hans og bæjar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fagurhóll, 1

RA-087:010 *Fiskhóll* örnefni
“Bæjarhóllinn er þrískiptur, og er Fjóshóll austastur, en Fiskhóll milli hans og bæjar. Þar var reiddur fiskur til þerris” Segir í örnefnaskrá.
Heimildir: Ö-Fagurhóll, 1

RA-087:011 *Brandsstykki* heimild um vað
“Brandssykki er sunnan við Krossfljót, þar sem farið var yfir fljótið, suður frá Fagurhól.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fagurhóll, 1

RA-087:012 *Brattavaðslind* lind
“Brattavað [sjá Kross] er á Krossfjóti upp frá Fagurhól. Á austurbakkanum spratt upp lind, sem rann móti norðvestri í fljótið. Hún var nefnd Brattavaðslind. Vatnið í henni átti að hafa lækningarmátt og var oft sótt handa veiku fólki.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fagurhóll, 1

RA-088 Gularás

Hjáleiga Kross, í byggð 1709. JÁM I, 122 HÞ segir Gaularás vera rétta nafnið samanber Gaul í Staðarsveit. HÞ: “Rannsókn og leiðrjettingar ...” Árbók 1923, 17 1849: “Tún eru stór og þýfð, úthey gott en engjar votsamar. Hagaþrengsli mikil, gripagagn á sumrum mjög lítið. Jörðin er hæg.” Landeyingabók, 87. 1927: Tún 3,5 ha, þar af 3 ha sléttað, garðar 930 m^2. “Jörðin var áður fremur blautlend, en nú hefur landið verið ræst framm að töluverðum hluta og skurðið grafnir á flestum landamerkjum jarðarinnar. Stærð landsins er um 220 ha. Hlunnindi er reki á Krossfjöru.” SB IV, 233.

RA-088:001 *Gularás* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-088:002 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001.
Heimildir: Túnakort 1927

RA-088:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-088:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-088:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-088:006 *Stórabrú* heimild um brú
1883: “Á Krossfjóti er brú, kölluð Stórabrú, fyrir ofan Gularás. Um hana er kirkjufólks og annarra vegur, er koma að austan úr sveitinni og fara út eftir henni.” Segir neðanmáls að Stórabrú virðist vera nafnið, gæti einnig verið Langabrú eða Stenabrú.
Heimildir: SSR, 111

RA-089 Gularáshjáleiga

Hjáleiga Kross, fyrst byggð um 1680. JÁM I, 123 Fór í eyði árið 1957, nytjuð frá Gularási. SB IV, 234. 1849: “Tún og engjar þýfðar. Heyfall af engjum létt og hagaland þröngt.” Landeyingabók, 93. 1927: Tún 1,9 ha, þar af 1,8 ha sléttað, garðar 1214 m^2.. “Landið er að nokkru framræst. Landstærð

um 50 ha. Hlunnindi eru reki á Krossfjöru." SB IV, 234

RA-089:001 *Gularáshjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-089:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-089:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-089:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-089:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-089:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-089:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-089:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090 Hallgeirsey

40 hdr 1709. Landnámsjörð. ÍF I, 354-355. Hjáleiga í byggð 1709 Hallgeirseyjarhjáleiga. 1709: "Reka á jörðinn fyrir sínu landi, er kallast Hallgeirseyjarfjara, líka liggur fyrir landinu partur af Keldna fjöru, tilheyrir ábúendum Hallgeirseyjar leiguliða gagn þar af, hitt taka eigendur jarðanna." JÁM I, 132 "Tvíbýlsjörð til ársins 1955, en þá lagðist niður ábúð í Hallgeirsey II, og bæði býlin voru sameinuð." SB IV, 236 Verslunarstaður var í Hallgeirsey og þar ráku Eyjamenn stöku sinnum móttökustöð fyrir ull og vörur." Landeyingabók, 100 1709: "Á tún og engjar, líka haga, hefur sandur gengið og skaða gjört, so slægjur, sem til forna verið hafa, eru af, þarmeð hrjóstrast landið upp, er menn meira af vorþurkum og frosti koma, so grassvöxtur er mjög lítill orðinn, sýnist að jörðin framvegis undir spjöllum liggi."JÁM I, 132. 1849: "Tún slétt að mestu og grasgefin. Engjar og haglendi líkt því á Krossi. Sandágangur er á jörðina en hún talin hæg." Landeyingabók, 101. 1927: Vesturbær: Tún 5,3 ha, þar af 5 ha sléttað, garðar 1800 m^2. Austurbær: Tún 4,2 ha, þar af 4 ha sléttað, garðar 1770 m^2. "Jörðin er fremur landmikil, og eru hagar algrónir og grasgefnir. Jörðinni fylgir fjara - Hallgeirsfjara." SB IV, 236.

RA-090:001 *Halleirsey* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:006 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:015 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:017 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:018 heimild um útihús
Ekki víst að þetta sé fornleif.
Heimildir: Túnakort 1927

RA-090:019 *Lögrétta* gerði
"Lögrétta svo köllu á túninu á Hallgeirsej lítil Gyrdíng her um 15 fadma umhverfis." [afmg.3: Í lýsingu sendri Bókmf. er talinn dómhringur í Hallgeirsey, en ekkert er þar um lögréttunafn,] "Lögrétt nefnist hringmynduð rúst í austurbæjartúni, suðaustur af bænum, vestan við Stóru-Kráku." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SSR,110; FF, 131; Ö-Hallgeirsey, 2

RA-090:020 varða landamerki
Landamerki 1890: "Að vestanverðu ræður Affallið norður að þúfu þeirri sem er framanvert við Miðrof á Affallsbakkanum. Þaðan liggja svo mörkin beint austur í Hallgeirseyjarfljót, í þessum mörkum eru fjórar þúfur (vörður), sem allar eru í beinni línu milli Gularáshjáleigu að sjá og Káragerðis. Að austanverðu ræður so Hallgeirseyjarfljót fram í Gljá."
Heimildir: Landeyingabók,101

RA-090:021 varða landamerki
Landamerki 1890: "Að vestanverðu ræður Affallið norður að þúfu þeirri sem er framanvert við Miðrof á Affallsbakkanum. Þaðan liggja svo mörkin beint austur í Hallgeirseyjarfljót, í þessum mörkum eru fjórar þúfur (vörður), sem allar eru í beinni línu milli Gularáshjáleigu að sjá og Káragerðis. Að austanverðu ræður so Hallgeirseyjarfljót fram í Gljá."
Heimildir: Landeyingabók,101

RA-090:022 varða landamerki

Landamerki 1890: "Að vestanverðu ræður Affallið norður að þúfu þeirri sem er framanvert við Miðrof á Affallsbakkanum. Þaðan liggja svo mörkin beint austur í Hallgeirseyjarfljót, í þessum mörkum eru fjórar þúfur (vörður), sem allar eru í beinni línu milli Gularáshjáleigu að sjá og Káragerðis. Að austanverðu ræður so Hallgeirseyjarfljót fram í Gljá."
Heimildir: Landeyingabók,101

RA-090:023 varða landamerki
Landamerki 1890: "Að vestanverðu ræður Affallið norður að þúfu þeirri sem er framanvert við Miðrof á Affallsbakkanum. Þaðan liggja svo mörkin beint austur í Hallgeirseyjarfljót, í þessum mörkum eru fjórar þúfur (vörður), sem allar eru í beinni línu milli Gularáshjáleigu að sjá og Káragerðis. Að austanverðu ræður so Hallgeirseyjarfljót fram í Gljá."
Heimildir: Landeyingabók,101

RA-090:024 *Jónasarhús* heimild um fjárhús
"Jónasarhús og Jónasartóft eru á Affallsbökkum. Þau voru sauðahús." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hallgeirsey, 1

RA-090:025 *Jónasartóft* tóft fjárhús
"Jónasarhús og Jónasartóft eru á Affallsbökkum. Þau voru sauðahús." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hallgeirsey, 1

RA-090:026 *Húsarimi* örnefni
"Austan við Langarima er Húsarimi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hallgeirsey, 1

RA-090:027 *Hallgeirsleiði* garðlag
"Garðbrot nokkuð breitt, í miðju túni, er nefnt Hallgeirsleiði." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hallgeirsey, 2

RA-090:028 *Hallgeirseyjarvarir* heimild um lendingu
"Að vestanverðu ræður Affallið mörkum, en að sunnan liggur land jarðarinnar að sjó. Heitir þar Hallgeyrseyjarsandur og Hallgeirseyjarvarir. Um aldaraðir var þar útræði margra skipa." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hallgeirsey og Hallgeirseyjarhjáleiga, 1

RA-091 Hallgeirseyjarhjáleiga

Hjáleiga Hallgeirseyjar, byggð um 1670. Fór í eyði árið 1965. SB IV, 237. 1927: Tún 3,8 ha, þar af 3,5 ha sléttað, garðar 1360 m^2.

RA-091:001 *Hallgeirseyjarhjáleiga* bæjarhóll bústaður
"Bærinn í Hallgeirseyjarhjáleigu var í norðvestri frá Hallgeirsey, í um það bil 400 m fjarlægð þaðan." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Túnakort 1927; Landeyingabók, 114

RA-091:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-091:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-091:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-091:005 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001.
Heimildir: Túnakort 1927

RA-091:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-091:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-091:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-091:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-091:010 heimild um útihús
Gæti verið brunnur
Heimildir: Túnakort 1927

RA-091:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-092 Úlfstaðir syðri

10 hdr. 1709. 1332: Jörðin nefnd í máldaga Breiðabólstaðarkirkju. DI II, 688. Hjáleiga í byggð 1709 Syðri Úlfsstaðahjáleiga sjá RA-093. 1849: "Tún eru góð, engjar að kalla engar. Land til hagbeitar mýrlent." Landeyingabók, 356 1927: Tún 3,6 ha, þar af 3,2 ha sléttað, garðar 900 m². "Jörðin er um 200 ha., og er vel fallin til ræktunar, hagar algrónir og grasgefnir." SB IV, 238

RA-092:001 *Úlfstaðir syðri* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-092:002 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-092:003 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-092:004 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-092:005 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-092:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-092:007 heimild um útihús
Gæti verið brunnur
Heimildir: Túnakort 1927

RA-092:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-092:009 heimild um útihús
Gæti verið brunnur
Heimildir: Túnakort 1927

RA-092:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-092:011 *Sigurðarborg* örnefni
"Sunnan þeirra [Hjáleiguengja] eru engjar Syðri-Úlfsstaða. Þar er Sigurðarborg austur undir Engjagarði." Segir í örnefnaskrá. Kennd við Sigurð bónda á Úlfsstöðum um 1840, segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Úlfsstaðir, 1

RA-092:012 *Engjagarður* örnefni
"Sunnan þeirra [Hjáleiguengja] eru engjar Syðri-Úlfsstaða. Þar er Sigurðarborg austur undir Engjagarði." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Úlfsstaðir, 1

RA-093 Úlfstaðahjáleiga

Hjáleiga Úlfstaða syðri, reiknast þriðjungur heimajarðarinnar. Fyrst byggð um 1640. JÁM I, 133. Fór í eyði 1949, sameinuð Syðri -Úlfsstöðum. SB IV, 239. 1927: Tún 3,3 ha, þar af 3,2 ha sléttað, garðar 1264 m^2. Stærð jarðarinnar um 100 ha. SB IV, 239

RA-093:001 *Úlfstaðahjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-093:002 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-093:003 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-093:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-093:005 heimild um útihús
Gæti verið brunnur
Heimildir: Túnakort 1927

RA-093:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-093:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-093:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-093:009 *Syðri-Úlfsstaðahjáleigulambhús* örnefni lambhús
Landamerki 1815: "Fyrst úr þúfu næstu fyrir ofan Syðri Úlfsstaðahjáleigulambhús, sjónhending í Ellireyjarhábarð austur í Fljót, þaðan upp með fljótinu í Hildiseyjarvað og eftir garðinum sem liggur frá Hildiseyjarvaði; úr þess garðs enda eftir þeim samningi sem þar um gjörður var árið 1696 af eignar mönnum Voðmúlastaða og Úlfsstaða, upp í fjárhúshólinn í mýrin fyrir vestan Oddakot, þaðan sjónhending upp í syðri Grenshól, þaðan í Markhól út á bökkunm, þaðan út yfir Affallið sjónhending í Bleikársmynni og suður með Affallinu að vestan í þúfu á hólnum skammt frá Affallinu gegnt Úlfsstöðum, þaðan austur yfir Affallið í merkisgarðinn sem er í túninu milli Syðri- og Efri-Úlfsstaða."

Heimildir: Landeyingabók, 66

RA-093:010 *Árnatóft* bæjarstæði býli
"Árnatóft. Bjó þar einsetumaður, er Árni hét, og drukknaði hann í brunni í Syðri Úlfsstaðahjáleigu." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Syðri-Úlfsstaðahjáleiga, 1

RA-093:011 *Sigurðarborg* heimild um fjárhús
"Sigurðarborg austarlega í engjum Syðri-Úlfsstaða. Var þar fjárhús Sigurður Andréssonar ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Syðri-Úlfsstaðahjáleiga, 1

RA-094 Úlfstaðir efri

10 hdr 1709 með hjáleigunni Efri Úlfsstaðahjáleigu. JÁM I, 134 [1332] Jarðarinnar getið í máldaga Breiðabólskirkju. DI II, 688. 1709: "Á hagana fýkur blásturssandur. Engjaslægjur eru snöggvar og spretta mjög lítið." JÁM I, 134. 1849: "Eins að túni, engjum og landi farin sem næst metin jörð (Syðri Úlfsstaðir) og þar hjá
landbrot af vatna ágángi." Landeyingabók, 66. 1927: Tún 4 ha, þar af 3 ha sléttað, garðar 1748 m^2. "Jörðin er rúmir 200 ha. að stærð, hagar að mestu grónir og grasgefnir. Ræktunarskilyrði góð." SB IV, 240

RA-094:001 *Úlfstaðir efri* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-094:002 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-094:003 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-094:004 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-094:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-094:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-094:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-094:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-094:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-094:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-094:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-094:012 *Úlfsstaðakot* bæjarstæði býli
"Árið 1917 byggði Þórður Magnússon bóndi á Efri-Úlfsstöðum lítinn bæ í austurjaðri túnsins, nálægt

220 m í austur frá bæjarhólnum á Efri-Úlfsstöðum. Var hann nefndur Úlfsstaðir II í sóknarmannatali en í daglegu tali Úlfsstaðakot eða Kotið. Einn fimmti hluti jarðarinar fylgdi þessum bæ ...” Segir í Landeyingabók. Í eyði frá um 1938.
Heimildir: Landeyingabók, 66

RA-094:013 *Hildiseyjarvað* heimild um vað
Landamerki 1815: “Fyrst úr þúfu næstu fyrir ofan Syðri Úlfsstaðahjáleigulambhús, sjónhending í Ellireyjarhábarð austur í Fljót, þaðan upp með fljótinu í Hildiseyjarvað og eftir garðinum sem liggur frá Hildiseyjarvaði; úr þess garðs enda eftir þeim samningi sem þar um gjörður var árið 1696 af eignar mönnum Voðmúlastaða og Úlfsstaða, upp í fjárhúshólinn í mýrin fyrir vestan Oddakot, þaðan sjónhending upp í syðri Grenshól, þaðan í Markhól út á bökkunm, þaðan út yfir Affallið sjónhending í Bleikársmynni og suður með Affallinu að vestan í þúfu á hólnum skammt frá Affallinu gegnt Úlfsstöðum, þaðan austur yfir Affallið í merkisgarðinn sem er í túninu milli Syðri- og Efri-Úlfsstaða.”
Heimildir: Landeyingabók, 66

RA-094:014 heimild um landamerki
Landamerki 1815: “Fyrst úr þúfu næstu fyrir ofan Syðri Úlfsstaðahjáleigulambhús, sjónhending í Ellireyjarhábarð austur í Fljót, þaðan upp með fljótinu í Hildiseyjarvað og eftir garðinum sem liggur frá Hildiseyjarvaði; úr þess garðs enda eftir þeim samningi sem þar um gjörður var árið 1696 af eignar mönnum Voðmúlastaða og Úlfsstaða, upp í fjárhúshólinn í mýrin fyrir vestan Oddakot, þaðan sjónhending upp í syðri Grenshól, þaðan í Markhól út á bökkunm, þaðan út yfir Affallið sjónhending í Bleikársmynni og suður með Affallinu að vestan í þúfu á hólnum skammt frá Affallinu gegnt Úlfsstöðum, þaðan austur yfir Affallið í merkisgarðinn sem er í túninu milli Syðri- og Efri-Úlfsstaða.”
Heimildir: Landeyingabók, 66

RA-094:015 *Fjárhúshól* örnefni fjárhús
Landamerki 1815: “Fyrst úr þúfu næstu fyrir ofan Syðri Úlfsstaðahjáleigulambhús, sjónhending í Ellireyjarhábarð austur í Fljót, þaðan upp með fljótinu í Hildiseyjarvað og eftir garðinum sem liggur frá Hildiseyjarvaði; úr þess garðs enda eftir þeim samningi sem þar um gjörður var árið 1696 af eignar mönnum Voðmúlastaða og Úlfsstaða, upp í fjárhúshólinn í mýrin fyrir vestan Oddakot, þaðan sjónhending upp í syðri Grenshól, þaðan í Markhól út á bökkunm, þaðan út yfir Affallið sjónhending í Bleikársmynni og suður með Affallinu að vestan í þúfu á hólnum skammt frá Affallinu gegnt Úlfsstöðum, þaðan austur yfir Affallið í merkisgarðinn sem er í túninu milli Syðri- og Efri-Úlfsstaða.”
Heimildir: Landeyingabók, 66

RA-094:016 heimild um landamerki
Landamerki 1815: “Fyrst úr þúfu næstu fyrir ofan Syðri Úlfsstaðahjáleigulambhús, sjónhending í Ellireyjarhábarð austur í Fljót, þaðan upp með fljótinu í Hildiseyjarvað og eftir garðinum sem liggur frá Hildiseyjarvaði; úr þess garðs enda eftir þeim samningi sem þar um gjörður var árið 1696 af eignar mönnum Voðmúlastaða og Úlfsstaða, upp í fjárhúshólinn í mýrin fyrir vestan Oddakot, þaðan sjónhending upp í syðri Grenshól, þaðan í Markhól út á bökkunm, þaðan út yfir Affallið sjónhending í Bleikársmynni og suður með Affallinu að vestan í þúfu á hólnum skammt frá Affallinu gegnt Úlfsstöðum, þaðan austur yfir Affallið í merkisgarðinn sem er í túninu milli Syðri- og Efri-Úlfsstaða.”
Landamerki 1889: “... Úr markaþúfu sem er vestast í túninu mitt í milli bæjarins og Syðri-Úlfsstaðahjáleigu og austur eftir túninu eftir gömlu garðbroti sem vel sést til í þúfu austast í túninu ...”
Heimildir: Landeyingabók, 66-67

RA-094:017 *Litla-Hildiseyjarvað* heimild um vað
Landamerki 1889: “... Úr markaþúfu sem er vestast í túninu mitt í milli bæjarins og Syðri-Úlfsstaðahjáleigu og austur eftir túninu eftir gömlu garðbroti sem vel sést til í þúfu austast í túninu og svo úr þeirri þúfu sjónhending í bæinn Gularás allt austur í Hallgeirseyjarfljót, þaðan ræður fljótið upp að Litlu-Hildiseyjarvaði , þar beygist markið vestur á við vestur fyrir Þýfisrima og svo upp með honum upp í fjárhúshólinn í Oddakoti og þaðan beina línu upp í Grenshól (syðri). Þegar á Grenshól er verið ber bæinn Bryggjur í Álfsey og Markhól í bæinn Strandarhöfuð og er bein stefna yfir hann (Markhól) upp í Affall og ræður sú stefna á milli Kanastaða og Úlfsstaða, úr því ræður Affallið mörkum framúr að áðurnefndu marki milli Syðri og Efri Úlfsstaða.” Væntanlega sama og 013
Heimildir: Landeyingabók, 67

RA-094:018 tóft heygarður

“Efri-Úlfsstaðir bera nafn af manni, er Úlfur hét og talinn er fyrsti búandi þar, og sjást rústur af húsum hans, svo sem heygarður, fjós, haughús, hripakofi (meisa) og 2 akurgerði.” Segir í örnefnaskrá Þorsteins Þórðarsonar. “Austur frá bænum á Norður[Efri]-Úlfsstöðum eru allmiklar rústir, og segir, að þar hafi staðið fjós og heygarður Úlfs þess, sem fyrstur byggði á Úlfsstöðum.” Segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar.
Heimildir: Ö-Efri-Úlfsstðir, 1; Ö-Úlfsstaðir, 1

RA-094:019 tóft fjós
“Efri-Úlfsstaðir bera nafn af manni, er Úlfur hét og talinn er fyrsti búandi þar, og sjást rústur af húsum hans, svo sem heygarður, fjós, haughús, hripakofi (meisa) og 2 akurgerði.” Segir í örnefnaskrá Þorsteins Þórðarsonar. “Austur frá bænum á Norður[Efri]-Úlfsstöðum eru allmiklar rústir, og segir, að þar hafi staðið fjós og heygarður Úlfs þess, sem fyrstur byggði á Úlfsstöðum.” Segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar.
Heimildir: Ö-Efri-Úlfsstðir, 1; Ö-Úlfsstaðir, 1

RA-094:020 tóft
“Efri-Úlfsstaðir bera nafn af manni, er Úlfur hét og talinn er fyrsti búandi þar, og sjást rústur af húsum hans, svo sem heygarður, fjós, haughús, hripakofi (meisa) og 2 akurgerði.” Segir í örnefnaskrá Þorsteins Þórðarsonar. “Austur frá bænum á Norður[Efri]-Úlfsstöðum eru allmiklar rústir, og segir, að þar hafi staðið fjós og heygarður Úlfs þess, sem fyrstur byggði á Úlfsstöðum.” Segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar.
Heimildir: Ö-Efri-Úlfsstðir, 1; Ö-Úlfsstaðir, 1

RA-094:021 tóft
“Efri-Úlfsstaðir bera nafn af manni, er Úlfur hét og talinn er fyrsti búandi þar, og sjást rústur af húsum hans, svo sem heygarður, fjós, haughús, hripakofi (meisa) og 2 akurgerði.” Segir í örnefnaskrá Þorsteins Þórðarsonar. “Austur frá bænum á Norður[Efri]-Úlfsstöðum eru allmiklar rústir, og segir, að þar hafi staðið fjós og heygarður Úlfs þess, sem fyrstur byggði á Úlfsstöðum.” Segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar.
Heimildir: Ö-Efri-Úlfsstðir, 1; Ö-Úlfsstaðir, 1

RA-094:022 *Gerði* gerði
“Efri-Úlfsstaðir bera nafn af manni, er Úlfur hét og talinn er fyrsti búandi þar, og sjást rústur af húsum hans, svo sem heygarður, fjósi, haughús, hripakofi (meisa) og 2 akurgerði.” Segir í örnefnaskrá Þorsteins Þórðarsonar. “Austur frá bænum á Norður[Efri]-Úlfsstöðum eru allmiklar rústir, og segir, að þar hafi staðið fjós og heygarður Úlfs þess, sem fyrstur byggði á Úlfsstöðum. Tvær fornar girðingarústir eru austur frá þessari, og kallast þar Gerði.” Segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar
Heimildir: Ö-Efri-Úlfsstðir, 1; Ö-Úlfsstaðir, 1

RA-094:023 *Gerði* gerði
“Efri-Úlfsstaðir bera nafn af manni, er Úlfur hét og talinn er fyrsti búandi þar, og sjást rústur af húsum hans, svo sem heygarður, fjósi, haughús, hripakofi (meisa) og 2 akurgerði.” Segir í örnefnaskrá Þorsteins Þórðarsonar. “Austur frá bænum á Norður[Efri]-Úlfsstöðum eru allmiklar rústir, og segir, að þar hafi staðið fjós og heygarður Úlfs þess, sem fyrstur byggði á Úlfsstöðum. Tvær fornar girðingarústir eru austur frá þessari, og kallast þar Gerði.” Segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar
Heimildir: Ö-Efri-Úlfsstðir, 1; Ö-Úlfsstaðir, 1

RA-094:024 *Hulduhóll* heimild um huldufólksbústað
“Norður frá henni [hjáleigunni] er Sprengisandur ... Austurbakkar liggja meðfram Sprengisandi að austan. Á þeim miðsvæðis er einstæður hóll, reglulega lagaður. Hann heitir Hulduhóll, og segir sagan, að uppi á honum hafi einhverntíman sézt huldukona vera að spinna á rauðan rokk.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Úlfsstaðir, 1

RA-094:025 *Kolbeinsborg* bæjarstæði býli
“Kolbeinsborg austarlega í engjum Efri-Úlfsstaða. Bjó þar einsetumaður í nokkur ár.” Segir í örnefnaskrá Þorsteins Þórðarsonar “Austur af miðjum engjum er Kolbeinsborg í mörkum milli Oddakots og Úlfsstaða. Þar bjó einsetumaður, sem Kolbeinn hét.” Segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar
Heimildir: Ö-Efri-Úlfsstaðir, 1; Ö-Úlfsstaðir, 1

RA-095 Úlfstaðahjáleiga (efri)

Hjáleiga Úlfsstaða, byggðist rétt eftir aldamótin 1600. JÁM I, 134 Nafni jarðarinnar breytt í Sléttuból. SB IV, 241 1709: "Túninu grandar blásturssandur." JÁM I, 134. 1927: Tún 2,5 ha, þar af 2 ha sléttað, garðar 1048 m². "Jörðin er fremur landlítil, eða um 100 ha. Hún er vel fallin til ræktunar, hagar algrónir og grasgefnir." SB IV, 241

RA-095:001 *Úlfstaðahjáleiga (efri)* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-095:002 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-095:003 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-095:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-095:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-095:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-095:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-095:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-095:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-095:010 *Helgutóft* bæjarstæði bústaður
"Helgutóft í túni Sléttubóls. Ber hún nafn af einsetukonu, er þar bjó." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sléttuból, 1

RA-096 Kanastaðir

Jörðin talin 5 hdr. 1709. Skálholtskirkjueign. 1604: Kanastaðajáleiga er nefnd í úttekt jarðar og kirkju á Voðamúlastöðum, og er þetta elsta heimild um Kanastaði, en það nafn finnst fyrst á prenti árið 1682. Landeyingabók, 154. "Bygð í fyrstu að sumra meiníng úr Vorsabæjarlandi, sem ekki er ólíklegt, því engin eru landamerki hingað til dags so men viti, og hafa hverutveggja ábúendur brúkað hagana til fjelags." JÁM I, 135. 1709: "Á hagana fýkur sandur þá sem jörðin á við Vorsabæjar land, og sýnist framvegis undir spjöllum liggja." JÁM I, 135. 1839: "... tókust af tún og engjar. Aðkeyptur heyskapur. Voru áður með harðbala og lélegum mýrarslægjum." SSR, 112. 1849: "Tún slétt en sandur gengur á þau, engjar litlar. Land til hagbeitar mikið og gott. Gripagagn gott, einkum af kúm sumar og vetur" Landeyingabók, 154. 1927: Tún 6,4 ha, þar af 5,5 ha sléttað, garðar 1024 m². "Jörðin er rúmir 700 ha. og er þurrlend. Þurrkuð mýri, grasgefin, er 140 ha., annað land er algróið valllendi meðfram Affalli." SB IV, 245

RA-096:001 *Kanastaðir* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-096:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-096:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-096:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-096:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-096:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-096:007 heimild um útihús
Mjög nálægt 001, gæti verið hluti af bæjarhólnum.
Heimildir: Túnakort 1927

RA-096:008 heimild um útihús
Mjög nálægt 001, gæti verið hluti af bæjarhólnum.
Heimildir: Túnakort 1927

RA-096:009 heimild um útihús
Mjög nálægt 001, gæti verið hluti af bæjarhólnum.
Heimildir: Túnakort 1927

RA-096:010 heimild um útihús
Nýja húsið stendur 60 metrum austan við gamla húsið, 001, segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: Túnakort 1927; SB IV, 245

RA-096:011 *Kani* kuml legstaður
"Kani efnist hóllinn norðan við bæinn." Segir í örnefnaskrá FF: "Kanahóll á túninu á Kanastödum her um 12 Alna hár ad nordann og vestann verdu, enn ad sunnan og austann ávalur, hvar um mæli eru ad Skip hafi verid þarí lagt og Kani latid grafa sig í því. [afmg. 2: Guðmundur Lassen getur þessa í lýsingu Kross- og Voðmst.sókna uppúr 1840]" SSR: "Í útsuður af Voðmst. út við Affall eru Kanastaðir. Þar er haugur, kallaður Kani." "Í honum á að vera heygður í skipi sínu Kani, sem fyrstur byggði á Kanastöðum. Merki sést til þess, að grafið hafi verið í hólinn. Mönnum, sem að því unnu, sýndist Voðamúlastaðakirkja þá standa í björtu báli og hættu við verkið." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: FF, 131, SSR, 111; Ö-Kanastaðir A, 1

RA-096:012 *Draughóll* örnefni
"Draughóll er ofan við Sprengisand, austan við götuna á Affallsbökkum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kanastaðir A, 1

RA-096:013 gata leið
"Draughóll er ofan við Sprengisand, austan við götuna á Affallsbökkum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kanastaðir A, 1

RA-096:014 *Fjóshóll* örnefni fjós
"Fjóshóll er í útsuður frá bænum, skamman spöl burt." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kanastaðir A, 1

RA-096:015 *Gamli-Ossabær* bæjarhóll bústaður **Friðlýstar fornleifar**
"Gamli-Ossabær er nú í Kanastaðalandi, og er land allt blásið umhverfis hólinn." Segir í örnefnaskrá. Bæjarstæði Höskulds Hvítanesgoða er nú einstæður hóll á sandorpini sléttu langt suðvestur frá þeim Vorsabæ sem nú er í byggð. Þar lagðist byggð niður árið 1705." Segir í Sunnlenskum byggðum "Völlurinn er austan- og suðaustanmegin við geirann, móts við bæinn og langt þaðan inn eftir, þar til aurar taka við. Myndar völlurinn þar innst mjóan odda, sem er talsvert hærri en aurarnir fyrir innan og

til beggja hliða." Steindór Björnsson fann þar sleggjuhaus úr steini. og gjall úr rauðablæstri í bæjartóftinni. "Árni [Jónsson] sagðist einu sinni hafa fundið kopardeiglu úr járni í Gamla-Ossabæ, einnig hnöttótta perlu með gati." Segir í örnefnaskrá Ossabæjar. Giskað hefur verið á að Gamli-Ossabær sé Hvitanes bær Höskuldar.
Heimildir: Ö-Kanastaðir A, 1; Ö-Ossabær A, 2; SB IV, 184; BJ:"Rannsókn í Rangárþingi" Árbók 1900, 2; MÞ: "Skýrsla við viðbót" Árbók 1912, 72; ÁG: Friðlýsingarskrá, 65

RA-096:016 *Efishóll* heimild um huldufólksbústað
"Efishóll (Efhishóll) er milli Voðmúlastaða og Kanastaða, nærri Miðhjáleiguskák. Þar var huldufólksbyggð." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kanastaðir B, 1

RA-096:017 heimild um rétt
BJ getur um réttir rétt við Gamla-Ossabæ 015.
Heimildir: BJ:"Rannsókn í Rangárþingi" Árbók 1900, 2

RA-096:018 heimild **Friðlýstar fornleifar**
"En á miðjum vellinum eða litlu austar [sjá 015], eru rústir þær, er getið var til að kynnu að vera þingbúðartóftir. BJ 1900: "En eigi sýndust mér þær líklegar til þess, er eg sá þær. Þar eru tvær aðalrústir. Hin vestari er tvískift; er austurhlutinn nál. 7 fðm. á hvern veg, en vesturhlutinn víðlíka langur og dálítið mjórri. - Eftir á heyrði eg þau munnmæli, að hér hefði einhvern tíma á miðöldum, verið geldneytahús og heygarður frá Hlíðarenda, og lítur það ekki ósennilega út. - Hin rústin er kippkorn austar. Það er ferhyrnd girðing nál. 10 fðm. löng og 6 fðm. á hvern veg. Gæti þetta verið fjárrétt eða skjólkví og hreysi fyrir smalann í horninu. Nálægt þessum aðalrústum eru 3 aðrar smárústir, sin á hverjum stað, lítur einna helzt út fyrir, að það hafi verið litlar, tophlaðnar borgir. Líklega standa allar rústirnar í sambandi við það, að völlurinn hefir fyrrum verið slægjuland, þó nú sé þar að eins lyngmóagróður." BJ: 1905: "Komst ég að þeirri niðurstöðu [um tóftina sem hann hélt vera eftir smalabyrgi], að girðingarnar hefði án efa verið eftir akra, eða einhverskonar sáðreitir, og smátóftirnar gróðrarstíur, vermireitir eða þess háttar." Sbr. Línakra á Bergþórshvoli.
Heimildir: BJ:"Rannsókn í Rangárþingi" Árbók 1900, 2-3; BJ: "Enn um hella" Árbók 1905, 56

RA-096:019 heimild um áveitu **Friðlýstar fornleifar**
"Liggur allstór lækjarfarvegur í bugðum eftir honum endilöngum [vellinum sem 018 stendur á]; eru þar í margar uppistöðustíflur og frá honum liggja margir langir veitustokkar." "Hefir þar verið stórfelld vatneiting og blómlegt engi."
Heimildir: BJ:"Rannsókn í Rangárþingi" Árbók 1900, 3

RA-097 Ossabær

Jörðin talin 20 hdr. 1709, og reiknast þá með Kanastaðir. Skálholtskirkjueign. Elsta heimild um jörðina í Njálssaga sem er talin rituð um 1270. Jörðin eyðilagðist um 1705 af sandblæstri. Það bæjarstæði er nú í landi Kanastaða. Þá voru tvær eyðihjáleigur á jörðinni, Vorsabæjarhjáleiga og Höskuldargerði. JÁM I, 135 Til forna var jörðin nefnd Ossabær en í jarðabók 1709 er hún nefnd Vorsabær og hefur það nafn verið tekið upp á þessari öld. Tvíbýli í Vorsabæ til 1921, þá var búskap hætt í austurbænum. SB IV, 2461709: "Ekki sýnist jörðin aftur byggileg, því bæjarstæðið og tún mestöll hefur blásturssandur yfirgengið og af tekið, þar með engjum spilt, er hverki bæjarstæði hentugt að fá nje slægjur, sem menn kunna not af af hafa sökum ágángs af peningum anarra." JÁM I, 136 1849: "Tún slétt, grasgefin og lítil, engar engjar. Haglendi gott en blásið. Gripagagn gott sumar og vetur." Landeyingabók, 413. 1927: Vesturbær: Tún 2,1 ha, þar af 1,8 ha sléttað, garðar 704 m^2. Austurbær: Tún 1,4 ha, þar af 1 ha sléttað, garðar 944 m^2. "Jörðin er nú um 750 ha.; hún er þurrlend, með valllendi með miklum kvisti og land að mestu gróið, utan malaraur meðfram Affalli. Landið er allt snögglent. Vestrarbeit sæmileg, og landið er að mestu afgirt. Hlunnindi: Malartekja í Affalli." SB IV, 246

RA-097:001 *Ossabær/Vorsabæjarsel* bæjarstæði býli/sel
Bæjarstæðið sem byggt var á 18. öld. "Séra Sigurður Árnason endurreisti Vorsabæ árið 1737 og nefndi Spjaraastaði, þar sem hann enn stendur og var hann síðan í byggð til 1759 en þá í eyði til 1784 er Andrés Ögmundsson byggði þar upp. Líkur eru til að þar sem bærinn var byggður 1737 hafi áður

heitið Vorsabæjarsel." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Túnakort 1927; Landeyingabók, 413

RA-097:002 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-097:003 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-097:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-097:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-097:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-097:007 *Vorsabæjarhjáleiga* bæjarstæði býli
Byggðist fyrir manna minni en fór í eyði um 1700 vegna ágangs sands. 1709: "Ekki kan þessi hjáleiga aftur að byggjast, því hús öll eru í burt og tóftir fallnar, en torfstúngu ekki að fá nálægt, þar með tún og engjar spilt af sandi."
Heimildir: JÁM I, 136

RA-097:008 *Höskuldargerði* bæjarstæði býli
Var byggð um 1650." "[Má sjá] ... að Höskuldargerði hefur verið rétt vestan við markaþúfu þá á mörkum Voðmúlastaða og Kanastaða sem Brandur nefnir stundum Höskuldarþúfu, en nú kallast Þríþúfa á Torfrima. Enn mótar fyrir rústum á þessum stað." Segir í Landeyingabók 1709: "Nú er bæjarstæðið, tún og plátsið umhverfis sandi kafið, og kann því þessi hjáleiga aldrei framar að byggjast." "Örnefnið Höskuldargerði er þó eldra; þess er getið í vitnisburði Brands Svarthöfðasonar um landamerki Voðmúlastaða, útgefnum 14. nóvember 1606, og öðrum vitnisburðum Brands þessa um sama mál. Nafnið er að líkindum tengt atburðum þeim sem Njála segir frá, að Njálssynir drápu Höskuld Hvítanesgoða er hann sáði niður korni í gerði sínu." Segir í Landeyingabók
Heimildir: JÁM I, 136; Landeyingabók, 154

RA-097:009 *Torfrimi* örnefni rista
"[Má sjá] ... að Höskuldargerði hefur verið rétt vestan við markaþúfu þá á mörkum Voðmúlastaða og Kanastaða sem Brandur nefnir stundum Höskuldarþúfu, en því kallast Þríþúfa á Torfrima. Enn mótar fyrir rústum á þessum stað." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 154

RA-097:010 *Stekkur* örnefni stekkur
"Skal nú greint frá örnefnum í Ossabæjarlandi og farið inn eftir Affallsbökkum. Nokkuð innan við Spjararlæk er svonefndur Stekkur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ossabær A, 1

RA-097:011 *Pytthús/Pytttóft* heimild um fjárhús
"Skammt innan við hann [010] er hylur, sem kallast Pyttur. Innan við hann er Pytttótt. Þar var áður fjárhús, sem nefndist Pytthús." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ossabær A, 1

RA-097:012 *Miðborgir* heimild um fjárskýli
"Rúmum km. innar [en 011] eru Miðborgir." Segir í örnefnaskrá A. "Hagar Ossabæjar liggja langt norður frá bænum, og heitir þar "inni á Aurum". Þar eru rústir fjárborga, sem Miðborgir kallast." Segir í örnefnaskrá B
Heimildir: Ö-Ossabær A, 1; Ö-Ossabær B, 1

RA-097:013 *Skjólgarðsrif* örnefni

“Innan við þær [012] er Krókur. Þar er bugur á farvegi Affallsins. Skjólgarðsrif er nokkuð innan við Krók. Það liggur þaðan til suðurs og nær suður að Rimahúsi, sem er um tuttugu mínútna gang upp af bænum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ossabær A, 1

RA-097:014 *Rimahús*heimild um útihús
“Innan við þær [012] er Krókur. Þar er bugur á farvegi Affallsins. Skjólgarðsrif er nokkuð innan við Krók. Það liggur þaðan til suðurs og nær suður að Rimahúsi, sem er um tuttugu mínútna gang upp af bænum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ossabær A, 1

RA-097:015 heimild um fjárhús
“Lænubakkar eru vestan við Hólmalænu, austan við Skjólgarðsrif [013]. Smámelarof eru framan við Lænubakka. Þar voru sauðahús.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ossabær A, 2

RA-097:016 heimild um draug
“Lænubakkar eru vestan við Hólmalænu, austan við Skjólgarðsrif [013]. Smámelarof eru framan við Lænubakka. Þar voru sauðahús. Á þeim slóðum var mikið reimt og villugjarnt allt fram á þessa öld.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ossabær A, 2

RA-098 Voðmúlastaðir

50 hdr 1652. 50 eða 60 hdr 1709, kirkjustaður. c. 1200: Jörðin nefnd í kirknaskrá Páls biskups, DI XII 6 “[1332]: Amula stodum. gamall maldagi.Peturs kirkia a aamulastodum a prestz skylld j heima landi oc xij ær og eina ku.” DI II 685 “[1367]: xxxix. Peturskirkia ad amulastodum a prestskylld þar j lande ein messuklæde”DI III 218 “1397: a prestskylld þar j landi.” DI IV 87-88 “[um 1480]:Vomulastader. Peturs kirkia aa vomulastodum aa prestz skylld j heima landi.” DI VI, 328-29 1575: Máldagi kirkjunnar DI XV 666. 1906: Seld 40 hdr í Voðmúlastöðum. Jarðabréf, 1.Heimajörðin 20 hdr, hjáleigur Austurhjáleiga 5 hdr, Miðhjáleiga 5 hdr, Suðurhjáleiga 5 hdr, Hólmshjáleiga eystri (í eyði) og Hólmshjáleiga vestari saman 5 hdr og Oddakot 10 hdr. JÁM I, 127-128. Allar þessar hjáleigur voru í byggð 1847 að undanskilum Hólmshjáleigunum en þær höfðu verið sameinaðar í eina. Því er önnur þeirra, sú eystri, skráð hér með heimajörðunnni, sjá annars RA-103. HÞ telur nafnið eiga að vera Vomúlastaðir. HÞ: “Rannsókn og leiðrjettingar ...” Árbók 1923, 17. Jörðin nú 900 ha, tvö nýbýli Leifsstaðir og Brú. SB IV, 2491709: “Engjar spretta lítið og eru í snöggvasta lagi. Túni, engjum og úthögum hefur blástursandur stórum spilt og meinast þriðjúngur beitarlandsins burtblásinn. ... Þessi jörð liggur undir spjöllum fyrir blásturssandi.” JÁM I, 128 . 1849: “Tún slétt en sendi, útslægjur snöggar. Gripagagn gott. Haglendi mikið og gott.” Landeyingabók, 390. 1927: Tún 4,2 ha, þar af 4 ha sléttað, garðar 1350 m^2. “Land jarðarinnar er þurrlent. Þurrkuð mýri er 90 ha., grasgefin. Annað land er mjög snöggt valllendi, hálfgróinn sandur og mosmói, mjög rýrt haglendi, ásamt lítið gróum aur, 130 ha., sem er óafgirt ofan Suðurlandsvegar. Skjól allgóð, vetrarbeit engin.” SB IV, 249.

RA-098:001 *Voðmúlastaðir* bæjarhóll bústaðu
Heimildir: Túnakort 1927

RA-098:002 heimild um kirkju
VOMÚLASTAÐIR Í LANDEYJUM (R) - Pétri (KROSSANNEXÍA) c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 6[1332]: Amula stodum. gamall maldagi.Peturs kirkia a aamulastodum a prestz skylld j heima landi oc xij ær og eina ku.messuklædi ein. kalek oc hokul oc stolu. kross. mariu skriftt oc peturs skriftt. kluckur ij oc biollur ij. alltara klædiij. glodaker. oc sacrariu m. munnlogh. blystikur ij. þar liggia vnder ix bæier fyrir vtann fliot at haalfum lýsetollum oc tiundum ollum. en groptur ad ollu. iij bæier at tiundum oc lysitollum firi ostann fliot. þar liggia vnder ij vtkirkiur. Jtem kv oc viij merkur vax. Máld DI II 685[1367]: xxxix. Peturskirkia ad amulastodum a prestskylld þar j lande ein messuklæde les Vilchinsbok þui þad ber alltt samann; Hítardalsbók DI III 2181397: a prestskylld þar j landi þar liggia vnder .iij. bæer firir austan affall ad tiundumm oc lysitollumm oc odrum skylldumm. nema j fiflholltumm. Þar taka bændur heima tiund syna þuiat þar erv vtkirkiur. Portio Ecclesiæ vmm .x. ar .viij. hundrad; Máld DI IV 87-88[um 1480]: Vomulastader.Peturs kirkia aa vomulastodum aa prestz

skylld j heima landi. ein messoklædi. kalek. slopp. glodarker. iij bækur. ij. kluckur oc ein bialla. iij kugilldi. ij hross oc einn hest. þar liggur vnder iij bæier firir austann affall. ad ollum skylldum. nema j fiflholltum. þar taka bændur heima tijund sijna. oc vij bæer er liggia firir vestann affallit oc ij halfkirkiur ad auki. skal þangad syngia annann huern helgann dag fra vomulastodum oc takast ij merkur af huerri. Hefer gudmundur jonsson lagt til kirkiunnar ein messu klædi. sæmilig ad ollu. alltarisklædi. brun. forduka oc einn alltarisduk. ij krossa merkiliga med vndirstodum. peturs likneski. oc giortt vpp kirkiuna sæmiliga. jtem hefer gefizt eitt kugilldi. Máld DI VI, 328-29 [AM 263 fol, bl. 39; Þjsks Bps A II, 1, bl. 124a]1575: Máld DI XV 6661709: Þar er alkirkja og embættað Þriðja hvern helgan dag. eður að þriðjungi við Kross af prestinum þar, uppber hann hjer fyrir xii fjórðúnga smjörs; JÁM I: 12728.5.1910: Vomúlastaða- og Sigluvíkursóknir sameinaðar í eina með kirkju í Akurey; (PP, 61) [stjórnarráðsbréf]1946: Kapella reist á Vomúlastöðum; (PP, 61)
Heimildir: Túnakort 1927; PP, 61, JÁM I, 127;, DI

RA-098:003 heimild um útihús
Sennilega brunnur frekar en útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-098:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-098:005 heimild umútihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-098:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-098:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-098:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-098:009 *Hólmshjáleiga eystri* bæjarstæði býli
2 1/2 dr 1709. Byggð í landshorni jarðarinnar, í eyði frá um 1700. “Eystir-Hólmshjáleiga var hjáleiga frá Voðamúlastöðum og mun hafa staðið á litlum hól um 7-800 metra beint austur frá Hólmi (Vestri-Hólmahjáleigu). Á hólnum voru síðar fjárhús frá þeim bæ sem hafði verið byggðir ofan í bæjartætturnar en hluta bæjarrústanna má þó greina ofan við fjárhústætturnar.” Segir í Landeyingabók. 1709: “Hús öll eru í burt og tóftir fallnar, tún og ekkert.” “Ei er sýnilegt hjáleigan kunni aftur að byggjast, því engja slægjur, sem fyrrum voru gagnlegar, spretta nú ekki nærri svo vel sem til forna og eru mjög graslitlar orðnar; þar til eru landþrengsli meiri en fyrrum, því fyrir 17 eða 18 árum kærði ábúandi og eignarmaður Efri Úlfstaða uppá landamerki millum þeirrar jarðar og Voðmúlastaða, og varð þá so eftir samkomulagi niður set millum eignarmanna að ábúandi Úlfstaða hjeldi landi því, sem áður hafði Oddakoti (Voðamúlastaðahjáleigu) fylgt, alt þángað er mörk voru uppsett, og skyldi það haldast um þeirra tíð. Skertist þá það land, sem áður hafði fylgt Oddakoti og mestalt var til slægna brúkað, so síðan hefur þrengt að Hólahjáleigum Eystri og Vestari.”
Heimildir: JÁM I, 130; Landeyingabók, 73

RA-098:010 *Brattavað* heimild um vað
“Landamörk: Syðst er markið úr Brattavaði á Hómsfljóti í Grenshól, þaðan í Þríþúfu á Torfrima.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 1

RA-098:011 *Torfrimi* örnefni rista
“Landamörk: Syðst er markið úr Brattavaði á Hómsfljóti í Grenshól, þaðan í Þríþúfu á Torfrima.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 1

RA-098:012 *Steinmóðarbæjarhólmi* örnefni bústaður
“Úr Stóru-Dímon er markið í Höttukíl í Steinmóðarbæjarhólma, þaðan í Þríþúfu á Genstanga.” Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 1

RA-098:013 *Þórðarsel* heimild um sel
"Úr Stóru-Dímon er markið í Höttukíl í Steinmóðarbæjarhólma, þaðan í Þríþúfu á Genstanga. Þar eru hús frá Voðmúlastöðum, nefnd Þórðarsel." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 1

RA-098:014 *Voðmúlastaðaréttir* heimild um rétt
"Vestan við Hólmalænu, sunnan til, er hálendi, er nær frá gömlu Voðmúlastaðaréttum og suður að þjóðvegi. Nefnist það Skyggnir. Í því er nú nýbýlið Leifsstaðir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 2

RA-098:015 *Selmýri* örnefni sel
"Innan við Skyggi er Selmýri. Rof innan við hana nefnast Smámelarof, Seleyri er austan undir Skyggni, innan til, austan og sunnan við gömlu réttirnar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 2

RA-098:016 *Fornufjós* tóftir fjós **Friðlýstar fornleifar**
"Austan við Ossbæjarmarkið , vestur frá Leifsstöðum, er Völlur eða Ossabæjarvöllur. Í honum eru allmiklar rústir á þremur stöðum skammt norðan við þjóðvegin, eins og hann er núna, 1966. Heita þær Fornufjós." Segir í örnefnaskrá ÁG: "Leifsstaðir: Rústir þær, sem nefnast Fornufjós; þær eru þrjár að tölu, skammt norðan Suðurlandsvegar, ein stór, önnur tvískipt, ein lítil." "Sagnir herma, að þar hafi í fornöld verið nautafjós frá Hlíðarenda." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 2; ÁG: Friðlýsingarskrá, 65

RA-098:017 *Borgey* tóft
"Vestan og framan við Skyggni er mikið, aflang rof, er heitir Borgey. Þar eru tvær þúfur eða smárústir. Gamlir menn sáu stundum í þeim peningaloga." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 2

RA-098:018 heimild um fjárhús
"Fram af Borgey er stór hæð landnorður af Voðmúlastöðum. Heitir hún Borgartorfa. Þar hafa lengi verið fjárhús." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 2

RA-098:019 *Höskuldarstekkur* heimild um stekk
"Höskuldarstekkur er nær miðja vegu milli Borgartorfu og Miðhjáleigu í Voðmúlastaðahverfi."
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 2

RA-098:020 *Púkatóft* heimild um útihús
"Púkatóft var heima við bæinn á Voðmúlastöðum, og mátti ekki róta í henni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 2

RA-098:021 *Höskuldsgerði* heimild um akur
"Í Siglutúni var akur Höskuldar goða, þar sem hann var drepinn." Segir í örnefnaskrá "Höskuldsgerði heitir forn girðing skammt frá Voðmúlastöðum. Er sagt að það sé akur Höskulds Hvítanesgoða og þar hafi hann fallið. Girðing þessi er þó æðistór til þess að vera akur; mun eigi skorta á dagsláttu, svo er hún og nokkuð langt frá Ossabæ. Mér þætti því sennilegra, að hið rétta Höskuldsgerði hafi verið nær bænum, og sé nú komið í sand, en nafnið síðan verið fært yfir á slægjugerðið frá Voðmúlastöðum."
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 3; Brynjúlfur Jónsson: Árbók 1900, 4; ÁG: Friðlýsingarskrá, 65

RA-098:022 heimild um legstað
"Í Siglutúni var akur Höskuldar goða, þar sem hann var drepinn. Leiði hans, upphlaðið, var sýnt norðast í Siglutúni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 3

RA-098:023 *Pytthús* tóft
"Spjaralækur er vestur af Ossabæ. Tangi er við hann. Þar inn af er Pytthús (tóft)." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 3

RA-098:024 *Hildiseyjarvað* heimild um vað
Landamerki 1606: "Í fyrstu milli Ossabæjar og Voðmúlastaðar ein þúfa fyrir austan sjálft Höskuldargerði og suður í Grenshól. Frá Grenshól og austanvert í Úlfsstaðasandskarð og suður með Úlfsstaðasandskarði gegnt Úlfsstöðum og í Hildiseyjarvað og upp með öllu Fljóti gegnt þúfunni sem er við Selsvað." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 390-391

RA-098:025 *Selsvað* heimild um vað
Landamerki 1606: "Í fyrstu milli Ossabæjar og Voðmúlastaðar ein þúfa fyrir austan sjálft Höskuldargerði og suður í Grenshól. Frá Grenshól og austanvert í Úlfsstaðasandskarð og suður með Úlfsstaðasandskarði gegnt Úlfsstöðum og í Hildiseyjarvað og upp með öllu Fljóti gegnt þúfunni sem er við Selsvað. Frá Selsvöðli og austur í Stórudæl hálfa og upp með Kvíslarlæk öllum með Kringlu allt fyrir vestan lækinn." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 390-391

RA-098:026 *Voðmúlastaðasel* heimild um sel
Landamerki 1606: "Í fyrstu milli Ossabæjar og Voðmúlastaðar ein þúfa fyrir austan sjálft Höskuldargerði og suður í Grenshól. Frá Grenshól og austanvert í Úlfsstaðasandskarð og suður með Úlfsstaðasandskarði gegnt Úlfsstöðum og í Hildiseyjarvað og upp með öllu Fljóti gegnt þúfunni sem er við Selsvað. Frá Selsvöðli og austur í Stórudæl hálfa og upp með Kvíslarlæk öllum með Kringlu allt fyrir vestan lækinn. Úr Kvíslarlæk og austur á Launfitjarbakka. Þaðan og austur í Skiptingarhólma. En efri landamerki úr þúfunni hjá Höskuldargerði og í Sandeyjarþúfu miðja. Þaðan sjónhending í þúfuna sem stendur í mýrinni fyrir innan Voðmúlastaðasel. Þaðan og inn á Fljótsbakkann og svo í Þórólfsfellsgil sjónhending." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 390-391

RA-098:027 varða landamerki
Landamerki 1892: "Frá Litlu-Hildiseyjarvaði ræður fljótið austur og upp eftir, þar til það fellur úr keldudrögum norður af Seli, við þau er rimi með upphlaðinni þúfu og úr henni liggur línan yfir þúfu á löngum rima, sem gengur inn í Breiðudælu og beint í þúfu við Selslæk ..." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 392

RA-098:028 heimild um landamerki
Landamerki 1892: "Úr Grenshól beina línu þar til Oddakot ber norðan við Voðmúlastaði, er þá komið á garðlag vestan við rimana, og svo eftir því í áðurnefnt Litla-Hildiseyjarvað." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 392

RA-098:029 mannabein
LEIRDALUR MILLI VOMÚLASTAÐAR OG VORSABÆJAR Í EYSTRI LANDEYJUM (R)Þar blása upp bein; Ath.gr. AM - JÁM XIII: 511
Heimildir: JÁM XIII, 511

RA-099 Austurhjáleiga

Hjáleiga Voðmúlastaða 5 hdr, í byggð 1709. JÁM I, 128. Heitir nú Búland. 1849: "Eins að túni, útslægjum og landi farin sem heimajörðin." Landeyingabók, 58 1927: Tún 3,5 ha, þar af 3, ha sléttað, garðar 1280 m^2. "Jörðin er 480 ha., og við landaskiptin á Voðamúlastaðatorfu féllu skiptin þannig að jörðin skiptist í þrjá parta: 1. Mýrlendi, 40 ha. og er það framræst og þurrt, algróið og grasgefið. 2. Þurrt mólendi, 143 ha., frekar graslítið og sumt mjög rýrt mosaland. 3. Landspilda upp undir Dímon, 262 ha., mólendi og graslítil mýri, ásamt gróðurlitlum aur." SB IV, 250

RA-099:001 *Austurhjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-099:002 álagablettur
"Í túninu norðan við Ausurhjáleigu var hóll sem ekki mátti hreyfa. Hústóft er efst á honum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 3

RA-099:003 tóft útihús
"Í túninu norðan við Ausurhjáleigu var hóll sem ekki mátti hreyfa. Hústóft er efst á honum." Segir íörnefnaskrá
Heimildir: Ö-Voðmúlastaðatorfa, 3

RA-100 Miðhjáleiga

5 hdr 1709. Hjáleiga Voðmúlastaða. 1849: "Eins að túnum, engjum og landi farin (og Voðmúlastaðir) en ágangslaus." Landeyingabók, 384. 1927: Tún 2,2 ha, þar af 2 ha sléttað, garðar 1150 m^2 "Jörðin er 370 ha. Við skipti á Voðamúlastaðatorfu greindist jörðin í tvo aðskilda hluta: 1) Heimalandið, sem er uppþurrkað mýrlendi, og að miklu leyti algróið og grasgefið, ásamt rýrum móa að hluta. Þetta heimaland er 122 ha. 2) Hinn hluti landsins er 248 ha. í Gunnarshólma, þurrlendur lyngmói ásamt lítið grónum aur, snögglent og rýrt haglendi, og er allt landið skjóllítið." SB IV, 251.

RA-100:001 *Miðhjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-100:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-100:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-101 Suðurhjáleiga

Hjáleiga Voðmúlastaða 5 hdr, í byggð 1709. JÁM I, 129. Jörðin heitir nú Bólstaður. Leifsstaðir byggðir úr landi jarðarinnar. 1849: "Eins að túni engjum og landi farin [og Voðamúlastaðir]." Landeyingabók, 19. 1927: Tún 3,9 ha, þar af 3,6 ha sléttað, garðar 1700 m^2. Jörðin er nú 250 ha að stærð ... Landið er allt uppþurrkuð mýri, grasgefin og beitiland gott, en skjóllitið í högum." SB IV, 252

RA-101:001 *Suðurhjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-101:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-101:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-102 Oddakot

10 hdr. 1709. 1604: Jarðarinar getið í úttekt jarðar og kirkju á Voðmúlastöðum. Hjáleiga Voðamúlastaða. Oddakot var tvíbýlisjörð til ársins 1949, en ekki búið á Oddakoti II nema til ársins 1942. 1849: "Tún þýfð og lítil, útslægjur vondar. Land gott og ekki lítið. Hættujörð af fenjum fyrir sauðfé." Landeyingabók, 268. 1927: Vesturbær: Tún 1,1 ha, þar af 0,8 ha sléttað, garðar 850 m^2, Austurbær: Tún 1 ha, þar af 0,4 ha sléttað, garðar 824 m^2

RA-102:001 *Oddakot* bæjarhóll bústaður
Á túnakorti frá 1927 er ekki ljóst hvar bæjarhóllinn er né hvort bæjarhólarnir voru tveir.
Heimildir:

RA-102:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-102:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-102:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-102:005 *Fjárhúshóll* örnefni fjárhús
Landamerki 1889: "... Úr markaþúfu sem er vestast í túninu mitt í milli bæjarins og Syðri-Úlfsstaðahjáleigu og austur eftir túninu eftir gömlu garðbroti sem vel sést til í þúfu austast í túninu og svo úr þeirri þúfu sjónhending í bæinn Gularás allt austur í Hallgeirseyjarfljót, þaðan ræður fljótið upp að Litlu-Hildiseyjarvaði, þar beygist markið vestur á við vestur fyrir Þýfisrima og svo upp með honum upp í fjárhúshólinn í Oddakoti og þaðan beina línu upp í Grenshól (syðri). Þegar á Grenshól er verið ber bæinn Bryggjur í Álfsey og Markhól í bæinn Strandarhöfuð og er bein stefna yfir hann (Markhól) upp í Affall og ræður sú stefna á milli Kanastaða og Úlfsstaða, úr því ræður Affallið mörkum framúr að áðurnefndu marki milli Syðri og Efri Úlfsstaða."
Heimildir: Landeyingabók, 67

RA-103 Hólmur

Hjáleiga Voðmúlastaða 2 1/2 hdr, í byggð 1709. 5 hdr 1847. Var í fyrstu nefnd Vestri-Hólmshjáleiga. JÁM I, 130; JJ, 28; Landeyingabók, 147. 1849: "Tún þýft og útslægjur litlar en góðar. Haglendi gott en ekki stórt." Landeyingabók, 147. 1927: Tún 3 ha, þar af 2 ha sléttað, garðar 1500 m^2. "Jörðin er um 240 ha. að stærð, er vel fallin til ræktunar, hagar algrónir og grasgefnir." SB IV, 244

RA-103:001 *Hólmur* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-103:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-103:003 heimild um útihús
Sennilega brunnur
Heimildir: Túnakort 1927

RA-103:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-103:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-103:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-103:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-104 Sel

15 hdr 1570/1709. 1540 er jörðin nefnd í bréfi. 1709 eru tvær hjáleigur á jörðinni, báðar í eyði, Selshjáleiga syðri og Selshjáleiga efri. Selshjáleiga syðri skráð með heimajörðinni hin byggðist aftur, sjá RA-105. 1849: "Tún slétt og grasgefin, engjar allgóðar, gripagagn í betra lagi. Haglendi ekki allmikið en einkar gott. Hættujörð fyrir sauði vegna lækja. Hægð er mikil." Landeyingabók, 285. 1927: Tún 4 ha, þar af 3 ha sléttað, garðar 1480 m^2. "Jörðin er 600 ha. að meðtalinni eyðijörðinni Selshjáleigu, sem fór í eyði 1936. Land jarðarinnar er að mestu leyti mýrlendi ásamt lyngholtum, og er allt landið algróið og grasgefið. Lítið skjól í högum." SB IV, 253

RA-104:001 *Sel* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-104:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-104:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-104:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-104:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-104:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-104:007 *Selshjáleiga syðri* bæjarstæði býli
1709: "Er fyrst bygð fyrir 40 árum eður nokkuð meir. Lagðist í eyði fyrir 12 árum þess vegna að ei fekkst ábúandi, því ei þótti byggilegt sökum haga þrengsla og heyskaparleysis." "Jörð þessi var eins og nafnið bendir til hjáleiga frá Seli og stóð 260 metra í suðvestur frá þeim bæ, í miðhólnum af þremur sem þar eru austan vegar. Ekkert sér þar til rústa." Segir í Landeyingabók 1709: "Þessi hjáleiga kann ei vel aftur byggjast, því hagar eru þröngvir og heyskapur lítill, nema ef ske mætti fjehægum ómagalausum manni. Því þrengir hún að heimajörðunni og sæi ábúandi gjarnan hún aldrei bygð yrði. Hús og tóftir er niður fallið í grunn.""Sögn er að bærinn hafi verið kallaður Hjáleigusel manna á meðal." Segir í Landeyingabók
Heimildir: JÁM I, 127; Landeyingabók, 351

RA-104:008 *Lambhúshólar* örnefni lambhús
"Hátt suður af bænum nefnist Silfurhóll. Þar suður af eru Lambhúshólar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sel, 1

RA-104:009 *Lambhúshólar* örnefni lambhús
"Hátt suður af bænum nefnist Silfurhóll. Þar suður af eru Lambhúshólar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sel, 1

RA-104:010 *Stekkatún* örnefni stekkur
"Stekkatún er suður og vestur af túni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sel, 1

RA-104:011 *Hreinstóft* tóft
"Vestan við Selslæk ofarlega er Hreinstóft." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sel, 1

RA-104:012 *Miðvað* heimild um vað
1890: "Þaðan ræður fljótið í þúfuna ofan við Sandhól og er hún þar sem Kanastaði ber í norðurendann á Búrfelli og Ljótarstaði í Ystaklett og úr þúfunni fyrir norðan Sandhól og yfrum miðja Breiðudælu austur að þúfunni við Selslæk og er hún þar sem Kanastaðabæ ber mitt í milli Búrfells og Ingólfsfjalls og ræður lækurinn fram í þúfuna við Miðvað og er hún þar sem Ljótarstaði ber í Blátind og Kanastaði norðan við Hestfjall og úr Miðvaðsþúfu eftir silungslæk suðrí þúfuna við Árnapytt, með samþykki viðkomandi að Sóleyjarflóð sé yrkt frá Seli eins og hefir verið undanfarna tíð."
Heimildir: Landeyingabók, 286

RA-105 Selshjáleiga

5 hdr. 1709, hjáleiga Sels. Í eyði frá um 1706-1709. Í byggð 1847 en fór í eyði árið 1936. Í

Sunnlenskum byggðum segir að jörðin hafi byggst 1670 og verið 1/9 Selsjarðarinnar. SB IV, 254 1849: "Túnmat og engjar að landi til hagbeitar sem heimajörðin." Landeyingabók, 292. 1927: Tún 1,7 ha, þar af 1,2 ha sléttað, garðar 1016 m^2.

RA-105:001 *Selshjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-105:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-105:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106 Miðey

20 hdr. 1709. 1570: Jörðin nefnd í jarðaskiptabréfi. DI XV, 436. Hjáleigur 1709: Miðeyjarhólmi, Efri-Miðeyjarhjáleiga (fylgdi austurpartinum) og Syðri Miðeyjarhjáleiga (fylgdi vesturpartinum) allar í eyði. JÁM I, 104-105. Nýbýli er jörðin Grenstangi byggt í landi Miðeyjar árið 1964. 1709: "Slægjum og beitarlandinu spillir stórum blásturs sandur og sýnist framvegis liggja undir miklum spjöllum." JÁM I, 104 1849: "Tún slétt og grasgefin og sæmilega stór. Slægjur utantúns litlar og votsamar. Land í minna lagi en gott." Landeyjarbók, 247. 1927: Tún 9,8 ha, þar af 9 ha sléttað, garðar 2260 m^2. "Miðey er nálægt 800 ha., að stærð, og er landið að mestumhluta mýrlendi. Nokkuð af landinu er þurrkað með opnum skurðum. Hagar eru algrónir og grasgefnir." SB IV, 255

RA-106:001 *Miðey* bæjarhóll bústaður
"Sennilegt er að frá upphafi bygðar í Miðey hafi bærinn staðið á sama stað." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 255; Túnakort 1927

RA-106:002 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106:003 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106:004 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-106:013 heimild um landamerki
Landamerki 1890: "Úr Árnaþúfu, sem er þar sem Önundarstaði ber vestanvert við Hákoll á Heimakletti og Selshjáleigubæ í fremri endan á Búrfelli. Þaðan bein stefna í þúfu á garðlagsenda austan og sunnanvert við Króktjörn og liggur hún þar sem Miðeyjarbær ber vestantil í Þórólfsfell og Voðamúlastað Suðurhjáleigu í hæst Hvolsfjall." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyjarbók, 248

RA-106:014 *Miðvaðsþúfa* örnefni vað
Landamerki 1890: "Úr Árnaþúfu, sem er þar sem Önundarstaði ber vestanvert við Hákoll á Heimakletti og Selshjáleigubæ í fremri endan á Búrfelli. Þaðan bein stefna í þúfu á garðlagsenda austan og sunnanvert við Króktjörn og liggur hún þar sem Miðeyjarbær ber vestantil í Þórólfsfell og Voðamúlastað Suðurhjáleigu í hæst Hvolsfjall. Þaðan beina stefnu yfir Króktjörn og út í svonefnda Miðvaðsþúfu og er hún þar sem Ljótarstað ber í Blátind og Kanastaði norðan við Hestfjall." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyjarbók, 248

RA-106:015 *Miðeyjarsauðahús* heimild um fjárhús
Landamerki 1890: "Úr Árnaþúfu, sem er þar sem Önundarstaði ber vestanvert við Hákoll á Heimakletti og Selshjáleigubæ í fremri endan á Búrfelli. Þaðan bein stefna í þúfu á garðlagsenda austan og sunnanvert við Króktjörn og liggur hún þar sem Miðeyjarbær ber vestantil í Þórólfsfell og Voðamúlastað Suðurhjáleigu í hæst Hvolsfjall. Þaðan beina stefnu yfir Króktjörn og út í svonefnda Miðvaðsþúfu og er hún þar sem Ljótarstað ber í Blátind og Kanastaði norðan við Hestfjall. Svo ræður lækurinn upp á móts við stóra dæl þar sem þúfan norðan við Sandhól er að bera í Ingólfsfjallsrætur. Þaðan bein stefna í vesturhornið á Sveppatorfu þar sem Voðmúlastaðir bera vestast í Hvolsfjall og Miðeyjar sauðahús sunnan við Seljalandsfoss." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyjarbók, 248

RA-106:016 *Þórðarsel* örnefni sel
Landamerki 1890: "Úr Árnaþúfu, sem er þar sem Önundarstaði ber vestanvert við Hákoll á Heimakletti og Selshjáleigubæ í fremri endan á Búrfelli. Þaðan bein stefna í þúfu á garðlagsenda austan og sunnanvert við Króktjörn og liggur hún þar sem Miðeyjarbær ber vestantil í Þórólfsfell og Voðamúlastað Suðurhjáleigu í hæst Hvolsfjall. Þaðan beina stefnu yfir Króktjörn og út ísvonefnda Miðvaðsþúfu og er hún þar sem Ljótarstað ber í Blátind og Kanastaði norðan við Hestfjall. Svo ræður lækurinn upp á móts við stóra dæl þar sem þúfan norðan við Sandhól er að bera í Ingólfsfjallsrætur. Þaðan bein stefna í vesturhornið á Sveppatorfu þar sem Voðmúlastaðir bera vestast í Hvolsfjall og Miðeyjar sauðahús sunnan við Seljalandsfoss. Þaðan bein stefna í þúfu, sem er fyrir sunnan Þórðarsel þar sem Miðeyjarbær er að bera í Blátins og Dalssel framan við Seljalandsmúla." Ekki víst að þetta sé í landi M
Heimildir: Landeyjarbók, 248

RA-106:017 *Dalssel* örnefni sel
Landamerki 1890: "Úr Árnaþúfu, sem er þar sem Önundarstaði ber vestanvert við Hákoll á Heimakletti og Selshjáleigubæ í fremri endan á Búrfelli. Þaðan bein stefna í þúfu á garðlagsenda austan og sunnanvert við Króktjörn og liggur hún þar sem Miðeyjarbær ber vestantil í Þórólfsfell og Voðamúlastað Suðurhjáleigu í hæst Hvolsfjall. Þaðan beina stefnu yfir Króktjörn og út í svonefnda Miðvaðsþúfu og er hún þar sem Ljótarstað ber í Blátind og Kanastaði norðan við Hestfjall. Svo ræður lækurinn upp á móts við stóra dæl þar sem þúfan norðan við Sandhól er að bera í Ingólfsfjallsrætur. Þaðan bein stefna í vesturhornið á Sveppatorfu þar sem Voðmúlastaðir bera vestast í Hvolsfjall og Miðeyjar sauðahús sunnan við Seljalandsfoss. Þaðan bein stefna í þúfu, sem er fyrir sunnan Þórðarsel þar sem Miðeyjarbær er að bera í Blátins og Dalssel framan við Seljalandsmúla.". Ekki víst að þetta sé í landi M
Heimildir: Landeyjarbók, 248

RA-106:018 *Syðragerði* gerði
"Syðra- og Nyrðragerði voru vestast í túninu." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðey, 1

RA-106:019 *Nyrðragerði* gerði
"Syðra- og Nyrðragerði voru vestast í túninu." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðey, 1

RA-106:020 *Bólið* heimild um kvíar
"Bólið var norðan við túnið. Þar voru ærnar mjólkaðar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðey, 1

RA-106:021 *Girðing* garðlag rétt
"Vestan við Bólið [020] var svonefnd Girðing. Þar var innrekstrarrétt, hlaðin úr torfi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðey, 1

RA-106:022 *Rifhús* heimild um fjárhús
"Upp frá Miðey eru Rifhús, skammt frá Eystri-Landeyjarvegi. Þar voru fremri sauðahús Einars Árnasonar í Miðey um 1900." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðey, 1

RA-106:023 *Miðeyjarengjagarður* garðlag
Miðeyjarengjagarður er nefndur í landamerkjalýsingu Skíðbakkatorfunnar. "... á Skíðbakki nú því nær land í Miðeyjarengjagarð." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skíðbakkatorfan B, 1

RA-107 Efrihjáleiga

Hjáleiga Miðeyjar, fylgdi vesturpartinum. Byggð um 1660. Talin óbyggileg vegna ágangs sands. JÁM I, 105. Jörðin hét áður Efri-Vatnahjáleiga en nafninu var beytt í Svanavatn. SB IV, 258. 1849: "Að túni, engjum og haglendi sem næst megin jörð. (Miðey) Landbrot á túni af Markarfljóti." Landeyingabók, 345. 1928: Tún 2,8 ha, þar af 1,8 ha sléttað, garðar 1020 m^2. "Landið skiptist í mýrlendi, valllendisbakka og misjafnlega gróið mólendi. Innan landamerkja er hluti Álfarvegs, og grær hann upp ár frá ári. ... Landið er um 280 ha." SB IV, 258

RA-107:001 *Efrihjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1928

RA-107:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1928

RA-107:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1928

RA-108 Syðrihjáleiga

Hjáleiga Miðeyjar, fylgdi austurpartinum. Byggð um 1660 en fór í eyði um 1700. Talin óbyggileg vegna þess að tún og slægjur voru huldar sandi. JÁM I, 105 Í byggð 1847 en búskap var hætt þar árið 1967 og jörðin sameinuð Svanavatni RA-107. SB IV, 259 1928: "Tún 3,3 ha., þar af 3 ha sléttað, garðar 1040 m^2. "Tún, svo og annað land jarðanna liggur saman. Landið skiptist í mýrlendi og mólendi og Álafarveg, sem er að gróa smám saman. ... Landstærð er 250 ha." SB IV, 259.

RA-108:001 *Syðrihjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1928

RA-108:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1928

RA-108:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1928

RA-108:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1928

RA-108:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1928

RA-108:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1928

RA-109 Miðeyjarhólmi

Hjáleiga Miðeyjar. Byggt um miðja 17. öld úr landi Miðeyar, í byggð öðru hvoru en í eyði árið 1709. Allajafnan túndast fyrir 5 hdr. JÁM I, 104. "Svo er að sjá sem árið 1640 hafi risið deila um þetta landsvæði, því að þá er greint frá því í alþingisbók að Aðalsteinn nokkur landhlaupari hafi boðið Eiríki Guðnasyni í Miðey "að taka málstað upp á Miðeyjarhólma, óskandi af honum skjala og bréfa þar til, og sagðist skyldi því fyrir höfuðsmanninn koma"." Landeyjarbók, 2461. "Hann [Miðeyjarhólmur] er austan Ála, og var einn svonefndra Hólmabæja, skammt sunnan Bjarkalands. Er Miðeyjarhólmur norðarlega í landi því sem tilheyrir Austur-Landeyjunum austan Álana. Jörðin fór í eyði árið 1938. Bær og túnstæði var að upphafi í Eyjafjallahreppi." SB IV, 257 1849: "Tún mikil og góð. Engjar ritjulegar. Haglendi sem á næst vitum jörðum. (Miðey og Vatnahjáleigum). Jörð þessi er ágangslaus." Landeyjarbók, 261 1927: Tún 1,8 ha, þar af 1,3 ha sléttað, garðar 960 m^2. "Land jarðarinnar er valllendis bakki meðfram Steinmóðarbæjarál, mýrardrög, frekar rýrir móar og nokkuð gróinn aur. Túnstæðið mun hafa verið sem næst 2 1/2 ha." SB IV, 257

RA-109:001 *Miðeyjarhólmi* bæjarhóll bústaður
Bærinn sjálfur stendur alveg við nóverandi veg. Túnið í kring er slétt og slegið frá Bjarkalandi. Tóftir heillegar og kafloðnar. (i) lengd 4,3m, breidd 4m, vísar í 213°, (ii) lengd 6,4m, breidd 6m, (ii) lengd 6,3m, breidd 5,3m, (iv) lengd 7,7m, breidd 4,8m, (v) lengd 3,4m, breidd 2,1m, vísar í 220°, (x) lengd 5,2m, breidd 3,5m, vísar í 306°, (vi) breidd 4x4, (viii) hlaða, lengd 9,,4m, í 222°, breidd 8,5m, (ix) breidd 4,1m, lengd 4,6m, í 300°.
Heimildir: Túnakort 1927

RA-109:002 garðlag túngarður
Heimildir:

RA-109:003 tóft
Rétt utan við, NA við túngirðinguna kringum heimatúnið. Lítil ferhyrnd tóft, vísar í 230°, lengd um 4,9m, breidd 3,2m, hæð 0,9m, dyr líklega á NV hlið, óljóst. Torfveggir.
Heimildir:

RA-109:004 tóft
Suður af 003, sunnan túngirðingar eru tvær tóftir 004 og 005, heillegar, liggja rétt utan girðingar. Sú nyrðri vísar í 260°, er ferhyrnd, lengd 6,1m, breidd 22,8m, hæð 0,6m. Veggjaþykkt óljós norðan tóftar liggur líklega upp úr skurði samsíða henni til vesturs. Þúst er rétt norðan tóftar e.t.v. leifar minni tóftar.
Heimildir:

RA-109:005 hleðsla rétt
Suður af 003, sunnan túngirðingar eru tvær tóftir 004 og 005, heillegar, liggja rétt utan girðingar. Syðri tóftin er ferhyrnd rétt, vísar í 265°, inngangur óljós nú, rétt brotin í norðurvegg, NA horni og suðurvegg, um 7x7m, veggjaþykkt 1,8m, hæð um 1m.
Heimildir:

RA-109:006 garðlag
NAar garður en 013 hlaðinn út frá vesturhlið þessa garðs.
Heimildir:

RA-109:007 tóft
Í SV frá 001 eru þrjú tóftarsvæði, hlið við hlið 007-009. Austasta tóftin sem vísar í 328°, lengd utanmáls 13,1m, breidd 5,3m, þakhellur sjást, 20° í Bjarkaland, 30° í Steina. 72° í Dalssel.
Heimildir:

RA-109:008 tóft
Í SV frá 001 eru þrjú tóftarsvæði, hlið við hlið 007-009. 5 skrefum vestan við 007 eru tví- eða þrískipt ferhyrnd tóft, lengd 9,3m, breidd 5,5m, breidd beggja 10,2m, vísar í 334°. Vestan við er að því er virðist kró eða rétt, breidd alls 13,8m, veggjaþykkt 1,7m
Heimildir:

RA-109:009 tóft
Í SV frá 001 eru þrjú tóftarsvæði, hlið við hlið 007-009. 60 skref í 226°, í suðurhorn réttar, vísar í 206°, lengd 19,4m, breidd 11,3m, ferhyrnd.
Heimildir:

RA-109:010 tóft
Við vesturhlið 009 er tóft. Samsíða 009, vísar í 202°, lengd 7,2m, breidd 2,2m.
Heimildir:

RA-109:011 tóft
Suður af Miðeyjarhólma er ferhyrnd tóft, syðst í túninu við veginn. Vísar í 42°, dyr á vesturhlið, lengd 3,5m, vesturhlið 7,1m, alls, virðist tvískipt þvert á, breidd 3,3m, hæð 0,9m.
Heimildir:

RA-109:012 hús
Rétt við veginn (norður), austan við Miðeyjarhólma er torfhús, líklega kartöflugeymsla.
Heimildir:

RA-109:013 garðlag túngarður
Túngarður í suður frá 005?, og annar úr suðurhorni um 120°.
Heimildir:

RA-109:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-109:015 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-109:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-110 Búðarhóll

20 hdr 1709. Hjáleigur 1709: Búðarhólshjáleiga, Snorrakot, Álftarhóll og Vatnskot, allar í byggð. JÁM I, 106-108. Hjáleigan Rof var byggð í landi Búðarhóls en bæjarstæðið er nú í landi Álftarhóls, þar var búið seint á 19. öld. Tvíbýlisjörð til 1946. 1709: "Af landinu brjóta Álar sem falla út Markarfljóti. Torfstúnga og rista til húsa og heyja er slæm og valla brúkanleg. Engjar eru votlendar." JÁM I, 106 1849: "Tún þýfð en grasgefin, útslægjur loðnar af góðu fóðurgrasi. Haglendi meðal stórt en gott. Landbrot lítið eitt af Markarfljóti." Landeyingabók, 43. 1927: Vesturbær: Tún 2,4 ha, þar af 2 ha sléttað, garðar 860 m². Austurbær: Tún 2,2 ha, þar af 2 ha sléttað, garðar 1220 m². "Land að meginhluta framræst mýrlendi, en valllendi meðfram Álum, en landið liggur að þeim." SB IV, 264

RA-110:001 *Búðarhóll* bæjarhóll bústaður

Heimildir: Túnakort 1927

RA-110:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-110:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-110:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-110:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-110:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-110:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-110:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-110:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-110:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-110:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-110:012 *Vatnskot*bæjarstæði bústaður
Nefnd í jarðabók 1709, þá talin tíundast fyrir 2 hdr og 90 álnir. 1709: "Vatns uppgángur er mikill á býlinu, sem spillir bæði húsum og heyjum, orsakast af stöðuvatni við bæin beggja megin og læk, sem rennur þar í milli í gegnum túnið."
Heimildir: JÁM I, 107-108

RA-110:013 *Miðeyjargötur* heimild um leið
Landamerki 1626: "Einhvern tíma fyrir 1626 bar Þórður Jónsson vitni um landamörk milli Búðarhóls og Miðeyjar og sagði: "hefi aldrei annað heyrt né vitað en sá garður er fyrir sunnan Miðeyjarrof liggur um þverar Miðeyjargötur en hann hafði verið haldin landamerkjagarður á milli greindra jarða, en þar hann endar á eystra bóginn var mér ei skírlega vitanlegt því báðir eignuðu sér þær Sefdælur er þar fyrir austan eru."
Heimildir: Landeyingabók, 43

RA-110:014 garðlag landamerki
Landamerki 1626: "Einhvern tíma fyrir 1626 bar Þórður Jónsson vitni um landamörk milli Búðarhóls og Miðeyjar og sagði: "hefi aldrei annað heyrt né vitað en sá garður er fyrir sunnan Miðeyjarrof liggur um þverar Miðeyjargötur en hann hafði verið haldin landamerkjagarður á milli greindra jarða, en þar hann endar á eystra bóginn var mér ei skírlega vitanlegt því báðir eignuðu sér þær Sefdælur er þar fyrir austan eru."
Heimildir: Landeyingabók, 43

RA-110:015 *Oddssel* heimild um sel
"Austur undir Álabökkum framan Rofakots [113:004] eru Oddssel. Rif gengur frá þeim suður undir Bakka, sem heitir Skógarrif ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 1

RA-110:016 heimild um fjárhús

“Vestur af Skógarrifi [015] er Miðrif. Þar eru fjárhús.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 1-2

RA-110:017 *Stekkatún* örnefni stekkur
“Vestur frá Noðurhjáleigu er Stekkatún og Gunnukofi og Gunnukofatún nær bænum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 2

RA-110:018 *Gunnukofi* heimild
“Vestur frá Norðurhjáleigu er Stekkatún og Gunnukofi og Gunnukofatún nær bænum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 2

RA-110:019 *Kvíabali* örnefni kvíar
“Sunnan við túnið á Búðarhól er Kvíabali.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 2

RA-110:020 *Hrútagerði* örnefni
“Skammt vestar, beint suður af heimreiðinni, er smárimi, sem nefndur er Hrútagerði.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 2

RA-110:021 *Beinastekkatún* örnefni stekkur
“Nónhóll er hóllin suður af Búa; austan í honum er Dagteigur. Til útsuðurs frá bænum er Beinastekkatún.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 2

RA-110:022 *Fljótsvegur* örnefni leið
“Vestast í Búðarhólslandi liggur djúpur farvegur til suðurs og kallast Fljótsvegur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 2

RA-110:023 *Vatnsgarður* garðlag varnargarður
“Varnargarður hefur verið hlaðinn austan við vatnið frá Síkinu að Austurhjáleigutúni. Kallast hann Vatnsgarður og hlið á honum Vatnsgarðshlið. Stóð garður sá áður nær vatninu.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 2

RA-110:024 garðlag
“Varnargarður hefur verið hlaðinn austan við vatnið frá Síkinu að Austurhjáleigutúni. Kallast hann Vatnsgarður og hlið á honum Vatnsgarðshlið. Stóð garður sá áður nær vatninu.” Segir í örnefnaskrá.
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 2

RA-110:025 *Grænatóft* heimild
“Grænatóft nefnist tóft vestan við Hólahverfisveg að sjá í Önundarstaði frá Búðarhóli.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 2

RA-110:026 *Erlendartóft* heimild
“Til útsuðurs frá Álftarhól er Erlendartóft.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 2

RA-110:027 *Valtýstóft* heimild
“Í mýrinni austan Austurhjáleigu er Valtýstóft.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa A, 2

RA-110:028 *Natatættur* heimild
“Valtýstótt [027] og Natatættur eru austur frá bæjum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa B, 2

RA-110:029 *Búði* þjóðsagalegstaður
“Gömul þjóðsaga segir, að maður að nafni Búði hafi fyrst byggt á Búðarhóli. Hóllinn Búði vestan við

bæinn á Búðarhóli er kenndur við Búða og þar á hann að vera heygður." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Búðarhólstorfa B, 1

RA-110:030 *Búðarhólsbyrgi* örnefni fjárskýli
1822: "Þegar ég var uppvaxandi í Vatnahjáleigu syðri heyrði ég föður minn segja frá að hann ætti ekki land lengra en í þúfunar á Þorsteinsrofi sem nú kallast Hádegisrof og þaðan í Þrætudæl (eða Tjörvapoll). En aldrei heyrði ég nefnt annað en væri brúkað frá Búðarhóli Búðarhólsbyrgið."
Heimildir: Landeyingabók, 370

RA-111 Austurhjáleiga

1709 hét jörðin Búðarhólshjáleiga. JÁM I, 106-108. Samkvæmt JÁM var jörðin bygð fyrir aldamótin 1600. 1626 er jörðin nefnd í vitnisburði um landamerki Búðarhóls og Miðeyjar. Landeyingabók, 122. Jörðin heitir nú Hólavatn. 1849: "Tún hálfþýfð og góð, útslægjur örðugr og reitingssamar. Hagar góðir og meðal rúmir." Landeyingabók, 122. 1927: Tún 3,4 ha, þar af 3 ha sléttað, garðar 1460 m^2. "Landið skiptist um það bil til helminga í mýrlendi og valllendi." SB IV, 263

RA-111:001 *Austurhjáleiga* bæjarhóll bústaður
Nefnd í jarðabók 1709, þá talin 4 hdr og sögð byggð fyrir 114 árum.
Heimildir: JÁM I, 106; Túnakort 1927

RA-111:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-111:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-111:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-112 Norðurhjáleiga

1709 hét jörðin Búðarhólshjáleiga JÁM I, 106-108. Jörðin heitir nú Lækjarhvammur. 1849: "Eins að túnum, engjum og haglendi farin sem næst metin jörð. (Austur-Búðarhólshjáleiga) Tún þó þýfðri en engjar minni og hægari." Landeyjarbók, 240 1927: Tún 2,5 ha, þar af 2,2 ha sléttað, garðar 920 m^2. "Landstærð er nálægt 220 ha., sem er mýrlendi, þurrkað og afgirt." SB IV, 262

RA-112:001 *Norðurhjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-112:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-112:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-112:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-112:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-112:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-112:007 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1927

RA-112:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-112:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-112:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-112:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-112:012 *Borgarmýri* örnefni fjárskýli
"Heimarif og Eystrarif eru austur í mýri. Borgarmýri er milli þeirra." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Norður-Búðarhólshjáleiga, 1

RA-112:013 *Stekkatún* örnefni stekkur
"Stekkatún er vestur undir Fljótsvegir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Norður-Búðarhólshjáleiga, 1

RA-112:014 *Smalaskálavað* heimild um vað
"Fossar eru í Búðarhólsengjum. Þar hjá er vað á Fljótsvegslæknum, er nefnist Smalaskálavað, á leiðinni úr Kirkjulandshverfi upp í Búðarhólshverfi." Segir í ömefnaskrá
Heimildir: Ö-Norður-Búðarhólshjáleiga, 1

RA-112:015 *Smalaskálavað* örnefni smalakofi
"Fossar eru í Búðarhólsengjum. Þar hjá er vað á Fljótsvegslæknum, er nefnist Smalaskálavað, á leiðinni úr Kirkjulandshverfi upp í Búðarhólshverfi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Norður-Búðarhólshjáleiga, 1

RA-113 Álptarhóll

2 hdr og 30 álnir 1709. Hjáleiga Búðarhóls og var fyrst byggð um 1600. JÁM I, 107. Rúst býlissins Rofs sem byggt var frá Búðarhóli seint á 19. öld eru í landi Á. 1849: "Eins að öllu (og aðrar jarðir í Búðarhólshverfi) en lakari þó að útslægjum." Landeyingabók, 3. 1927: Tún 1,4 ha, garðar 1120 m^2. "Jörðin er mýrlend, algróin og sæmilega grasgefin. Áður var landið að miklu leyti votlend mýri. Þó er víða í landinu grunt niður á sand, en sums staðar er jarðvegur djúpur ... Nyrst í landinu er lítils háttar vallendi og mosamóar." SB IV, 261

RA-113:001 *Álptarhóll* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-113:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-113:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-113:004 *Rofakot* bæjarstæði býli
"Rof var lítið býli miðja vega milli Álftarhóls og Vatnahjáleigu, og sér þar enn fyrir tóftum, sem í daglegu tali eru nefndar Rofakot." Segir í Sunnlenskum byggðum "Hagar torfunnar liggur austur frá hverfinu og austur að Álum. Rof er örnefni ofarlega í Álabökkum í Búðarhólslandi. Þar eru rústir Rofakots sem byggt var seint á 19. öld af manni þeim, sem Snjóólfur hét. Hélzt það í byggð í nokkur ár." Segir í örnefnaskrá "Býli þetta var í óskiptu landi Búðarhólstorfu, og mun bú hafa verið mjög lítið og slægjur að mestu fengnar hjá nágrönnum. Nú er bæjarstæðið í landi Álftarhóls ..." Ekki hefur verið búið á Rofum síðan fyrir 1905, segir í Sunnlenskum byggðum

Heimildir: SB IV, 260; Ö-Búðarhólstorfa A, 1

RA-113:005 varða landamerki
Landamerki 1951 "Úr Árnaþúfu bein lína suðaustur í vörðu við áveituskurðin þar sem hann beygir suðaustan við Hólmadælu ..." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 3

RA-114 Spækill

1,5 hdr 1709. Jörðin hét Snorrakot 1709 en árið 1745 er búið að nefna jörðina Skækil en 1803 er nefnið orðið Spækill. Hjáleiga Búðarhóls. JÁM I, 106-108; Landeyingabók, 82. Jörðin heitir nú Guðnastaðir. 1927: "Tún 3,2 ha, þar af 3 sléttaðir. Garðar 1040 m^2. "Jörðin er 160 ha. að stærð, og eru þar með taldir 65 ha., í landi eyðijarðarinnar Önundarstaða. Allt land jarðarinnar er gróið og mjög grasgefið, vel framræst og þurrt." SB IV, 265.

RA-114:001 *Spækill* bæjarstæði bústaður
Nefnd í jarðabók 1709, þá talin hafa byggst fyrir 80 árum úr landi Búðarhólshjáleigu, kölluð Snorrakot.
Heimildir: JÁM I, 106-107; Túnakort 1927

RA-114:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-114:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-114:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-114:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-114:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-114:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-115 Hólmar

20 hdr., Breiðabólstaðarkirkjueign. 1270: Jarðarinnar er getið í máldaga kirkjunnar í Odda. 1709 eru nefndar tvær hjáleigur Eystri og Vestari Hólmahjáleigur en 1847 er aðeins önnur þeirra í byggð en ekki er ljóst um hvora er að ræða. JÁM, 109-110. 1847 eru hjáleigurnar nefndar Hólmahjáleiga og Butra. 1709: "Engjum hefur sands áfok stórlega spilt og mikinn part þeirra af tekið. Á túnið fýkur líka sandur og liggur jörðin hjer fyrir undir miklum spjöllum, sjerdeilis engjaplátsið." JÁM I, 110. 1849: "Tún þýfð og sæmilega grasgefin, engjar ekki miklar en góðar. Land heldur lítið, létt og mýrkennt. Gripagagn í lakara lagi. Jörðin er hæg og gjaffelld." Landeyingabók, 140 1927: Tún 5,2 ha (6 með Butru), þar af 5 ha sléttað, garðar 1852 m^2. "Jörðin er um 710 ha. og er þar af sandur innan landgræðslugirðingar 270 ha. allt annað land jarðarinnar framræst mýrlendi, og er mjög þokkalega þurrlent. Allt er landið gróið og mjög grasgefið." SB IV, 266

RA-115:001 *Hólmar* bæjarhóll bústaður
Heimildir:

RA-115:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-115:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-115:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-115:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-115:006 varða landamerki
Landamerki 1872: "Úr framanverðri Ferstiklu yfir Skrækilsrimatanga beina sjónhending í Harðhaus ... Svo liggja mörkin móts við Kirkjuland úr Harðhaus spölkorn fram í upphlaðna hornmarksvörðu vestanvert við Fljótið, og liggur hún þar sem austustu húsin á Breiðabólsbæ bera í vestasta horn Stóra-Dímonar. Úr þessari vörðu liggja svo mörkin móts við Önundarstaði beina stefnu yfir Þúfuna á rimanum framanvert við Gamlavað ..."
Heimildir: Landeyingabók, 140

RA-115:007 *Gamlavað* heimild um vað
Landamerki 1872: "Úr framanverðri Ferstiklu yfir Skrækilsrimatanga beina sjónhending í Harðhaus ... Svo liggja mörkin móts við Kirkjuland úr Harðhaus spölkorn fram í upphlaðna hornmarksvörðu vestanvert við Fljótið, og liggur hún þar sem austustu húsin á Breiðabólsbæ bera í vestasta horn Stóra-Dímonar. Úr þessari vörðu liggja svo mörkin móts við Önundarstaði beina stefnu yfir Þúfuna á rimanum framanvert við Gamlavað austanvert við Fljótið, og yfir hæstu þúfu á rima spölkorn fyrir innan Rimakots stekkjartún fram í þúfu austanvið Rimakotstún, og er hún þar, sem Austur-Búarhólshjáleiga ber austanvert við Tómagils í Þríhyrningi og Butrubæ laust norðanvert við Seljalandsfoss."
Heimildir: Landeyingabók, 140

RA-115:008 heimild um landamerki
Landamerki 1872: "Úr framanverðri Ferstiklu yfir Skrækilsrimatanga beina sjónhending í Harðhaus ... Svo liggja mörkin móts við Kirkjuland úr Harðhaus spölkorn fram í upphlaðna hornmarksvörðu vestanvert við Fljótið, og liggur hún þar sem austustu húsin á Breiðabólsbæ bera í vestasta horn Stóra-Dímonar. Úr þessari vörðu liggja svo mörkin móts við Önundarstaði beina stefnu yfir Þúfuna á rimanum framanvert við Gamlavað austanvert við Fljótið, og yfir hæstu þúfu á rima spölkorn fyrir innan Rimakots stekkjartún fram í þúfu austanvið Rimakotstún, og er hún þar, sem Austur-Búarhólshjáleiga ber austanvert við Tómagils í Þríhyrningi og Butrubæ laust norðanvert við Seljalandsfoss. Þaðan liggja mörkin eptir gömu garðlagi fram í upphlaðana hornmarksþúfu sem liggur þar, er beina stefnu ber milli Litla-Þríhyrnings og Blátinds í Vestmannaeyjum, og Hólmahjáleiga í norðurhallann á Hájöklinum. Þaðan liggja svo mörkin beina stefnu yfir Skaufhól í áðurnefndan Kristínarhól."
Heimildir: Landeyingabók, 140

RA-115:009 varða landamerki
Landamerki 1872: "Úr framanverðri Ferstiklu yfir Skrækilsrimatanga beina sjónhending í Harðhaus ... Svo liggja mörkin móts við Kirkjuland úr Harðhaus spölkorn fram í upphlaðna hornmarksvörðu vestanvert við Fljótið, og liggur hún þar sem austustu húsin á Breiðabólsbæ bera í vestasta horn Stóra-Dímonar. Úr þessari vörðu liggja svo mörkin móts við Önundarstaði beina stefnu yfir Þúfuna á rimanum framanvert við Gamlavað austanvert við Fljótið, og yfir hæstu þúfu á rima spölkorn fyrir innan Rimakots stekkjartún fram í þúfu austanvið Rimakotstún, og er hún þar, sem Austur-Búarhólshjáleiga ber austanvert við Tómagils í Þríhyrningi og Butrubæ laust norðanvert við Seljalandsfoss. Þaðan liggja mörkin eptir gömu garðlagi fram í upphlaðana hornmarksþúfu sem liggur þar, er beina stefnu ber milli Litla-Þríhyrnings og Blátinds í Vestmannaeyjum, og Hólmahjáleiga í norðurhallann á Hájöklinum. Þaðan liggja svo mörkin beina stefnu yfir Skaufhól í áðurnefndan Kristínarhól."
Heimildir: Landeyingabók, 140

RA-115:010 *Ekrur* örnefni akur
"Ekrur eru vestanvert í Hólmatúni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmar, 1

RA-115:011 heimild um fjárskýli
"Hagar Hólma eru austur og upp frá bænum. Austarlega í högum er Borgarflóð. Rústir fjárborga, að ætla má, eru austan við þau." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmar, 1

RA-115:012 heimild um fjárhús
"Valllendisrimar fram af þeim [011] nefnast Höfði. Þar voru fjárhús til skamms tíma." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmar, 1-2

RA-115:013 *Selmýri* örnefni sel
"Vestan við Höfða [012] er Selmýri. Hún nær heim að Hólmatúni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmar, 2

RA-116 Hólmahjáleiga

Hjáleiga Hólma, í jarðabók Árna og Páls eru nefndar tvær hjáleigur eystri og vestari og samkvæmt Landeyingabók er þetta sú eystri. 1607: Hólmahjáleiga nefnd í kæru Jóns Arngrímssonar og 1608 er sama jörð nefnd í vitnisburði Andrésar Jónssonar um mörk Fjórðungafjöru. Ekki er ljóst hvort átt er við Hólmahjáleigu eða Butru. JÁM I, 110; Landeyingabók, 40, 130 1709: "Slægjulandið er mjög vott og yfir föröð að sækja." JÁM I, 111. 1849: "Eins að öllu landi farin [og heimajörðin]." Landeyingabók, 131. 1927: Tún 5,2 ha, þar af 5 ha sléttað, garðar 1400 m^2. "Jörðin er um 90 ha. að stærð. Landið er allt framræst og þurrt, gróið og grasgefið." SB IV, 267.

RA-116:001 *Hólmahjáleiga* bæjarhóll bústaður
Byggð fyrir minni elstu manna segir í jarðabók 1709.
Heimildir: Túnakort 1927; JÁM I, 110

RA-116:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-116:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-116:004 heimild um útihús
Gæti verið brunnur
Heimildir: Túnakort 1927

RA-116:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-116:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-116:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-116:008 *Seltættur* heimild um sel
"Í norður frá bænum hét Selmýri. Í suðurenda henar stórt blástrarflóð. Austan við hana, Seltættur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmahjáleiga A, 1

RA-116:009 *Borgartættur* heimild um fjárskýli
"Þar fyrir ofan [008] og austan, Höfði. Þar fyrir ofan smárimar. Vestur af þeim Borgartættur og Borgarflóð ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmahjáleiga A, 1

RA-116:010 *Lambhústún* örnefni lambhús

“Í austur frá bænum, Lambhústún.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmahjáleiga A, 1

RA-116:011 *Ullardæla* heimild um þvottastað
“Í austur frá bænum, Lambhústún. Þar fyrir austan, Ullardæla, þar sem ull var þvegin í.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmahjáleiga A, 1

RA-116:012 *Nes* bæjarstæði bústaður
“Austast í landareigninni var byggður lítill bær, Nes, sem Kristín Jónsdóttir byggði.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmahjáleiga A, 1

RA-116:013 *Haustkvíatún* örnefni kvíar
“Í suður frá bænum, Haustkvíatún.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmahjáleiga A, 1

RA-116:014 *Stekkjartún* örnefni stekkur
“Í suður frá bænum, Haustkvíatún. Austur af því Stekkjartún.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmahjáleiga A, 1

RA-116:015 heimild um þvottastað
“Heimaflóð var norðan við bæinn. Úr því rann bæjarlækurinn. Í flóðinu var skolaður þvottur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmahjáleiga B, 1

RA-117 Butra

Hjáleiga Hólma. Í jarðabók Árna og Páls er getið um Hólmahjáleigu vestri og telur höfundur Landeyingabókar að það sé sama býli og Butra. 1607: Hólmahjáleiga nefnd í kæru Jóns Arngrímssonar og 1608 er sama jörð nefnd í vitnisburði Andrésar Jónssonar um mörk Fjórðungafjöru. Ekki er ljóst hvort átt er við Hólmahjáleigu eða Butru. 1745 er jörðin nefnd í útektabók jarða kirkjunnar á Breiðabólstað í Fljótshlíð. Nafnið Butra gæti átt við lítið og landþröngt kot. Landeyingabók, 40, 130, 439. Jörðin í eyði frá 1908 en nytjuð frá ábúandanum í Hólmum. SB IV, 268 1927: Tún 0,8 ha. Jörðin um 80 ha. “Allt landið er framræst mýri, gróin og grasgefin.” SB IV, 268.

RA-117:001 *Butra* bæjarhóll bústaður
“Butra var hjáleiga frá Hólmum og stóð á lágum hól röska 300 metra í norð-norðaustur frá þeim bæ. Jörðin lagðist í eyði árið 1908.” Segir í Landeyingabók “Rústir Butru eru í túnfætinum í Hólmum, norður frá bænum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Túnakort 1927; Ö-Hólmar, 2

RA-117:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-117:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-118 Bakki

20 hdr. 1709. 1270: Jarðarinnar getið í máldaga kirkjunnar í Holti undir Eyjafjöllum. DI III, 84-85. [1332]: Jarðarinnar gerið í máldaga Holtskirkju undir Eyjafjöllum. DI II, 681. [1480] Jörðin nefnd í máldaga kirkjunnar í Holti. DI VI, 329-330, 1591 er jörðin nefnd í gömlum mádaga úr Skálholti. DI III, 192 nm. 1709: “Eyðilagðist til fylls fyrir 13 árum af sands yfirgángi. Hafði bærin áður tvisvar fluttur verið.” Hjáleigur 1709 voru Tobbahjáleiga, byggð um 1700 og hélst aðeins byggð í 5 ár, og Bakkahjáleiga byggð fyrir manna minni en 1803 var þar nefnt verslunarpláss frá verslunarstaðnum í

Vestmannaeyjum. 1803 var Bakki í eyði og nytjaður frá hjáleigunni. JÁM I, 108; JJ, 29nm "Er Bakki fór í eyði, sem líklega hefur verið 1699 lagðist land þeirrar jarðar undir Bakkahjáleigu og hélst svo meðan jörðin var í byggð. Bakkahjáleiga lagðist í eyði 1824, en Bakki var endurbyggður í staðinn þar sem hjáleigan hafði staðið." Landeyingarbók, 9 1709: "Bæjarstæðið og landið þar um kríng er sandi kafið og kann þess vegna aldrei aftur byggjast." JÁM I, 108. 1849: "Tún lítil og töðufall vont, útslægjur allgóðar. Land til hagbeitar heldur mikð og gott, gripagagn í betra lagi. Jörðin er út af með land sitt." Landeyingabók, 11. 1927: Tún 4,5 ha, þar af 4,2 ha sléttað, garðar 1370 m². "Bakki er 800 ha., þar af 300 ha. sandur innan sandgræðslugirðingar. Gróna landið er valllendi meðfram Álabökkum, og svo framræst mýri." SB IV, 269.

RA-118:001 *Gamli-Bakki* bæjarhóll bústaður
Bærinn var fluttur tvisvar fyrir 1709 þannig að bæjarstæðin eru að minnsta kosti þrjú. "Gamli-Bakki. Allstór, aflangur hóll, suðvestur af Bakka. Gamalt bæjarstæði, bærinn fluttur þaðan á 17. öld vegna sandfoks." Segir í örnefnaskrá. 1709: "Bæjarstæðið og landið þar um kríng er sandi kafið og kann þess vegna aldrei aftur byggjast."
Heimildir: JÁM I, 108; Ö-Bakki, 3

RA-118:002 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-118:003 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-118:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-118:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-118:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-118:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-118:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-118:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-118:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-118:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-118:012 *Bakki* bæjarstæði bústaður
Bærinn var fluttur tvisvar fyrir 1709 þannig að bæjarstæðin eru að minnsta kosti þrjú.
Heimildir: JÁM I, 108

RA-118:013 *Bakki* bæjarstæði bústaður
Bærinn var fluttur tvisvar fyrir 1709 þannig að bæjarstæðin eru að minnsta kosti þrjú.
Heimildir: JÁM I, 108

RA-118:014 *Bakkahjáleiga* bæjarstæði býli
Var 5 hdr 1709. "Er Bakki fór í eyði, sem líklega hefur verið 1699 lagðist land þeirrar jarðar undir Bakkahjáleigu og hélst svo meðan jörðin var í byggð. Bakkahjáleiga lagðist í eyði 1824, en Bakki var

endurbyggður í staðinn þar sem hjáleigan hafði staðið." Segir í Landeyingabók 1709: "Heyskap kaupir ábúandinn til ýmist á Önundarstöðum, Rimakoti eður í Fitjar (Magnúsar-Fitjar) landi ....Á landið gengur blástur sandur. Átroðníngur er hjer stór og skaði mikill á málnytu af hestum ferðamanna, mest að austan, er sækja til Vestmanneyja." 1847: "Á Bakkahjáleigu var 1803 nefnt verzlunarpláz frá Vestmannaeyju verzlunarstað, og áttu þá Petræus og Svane kot þetta." "Útibú frá versluninni í Vestmannaeyjum var starfrækt í Bakkahjáleigu frá 1774-1797. Sinnti útibúið aðallega móttöku ullar." Segir í Landeyingabók
Heimildir: JÁM I, 108-109, JJ, 29; Landeyingabók, 9

RA-118:015 *Tobbahjáleiga* bæjarstæði býli
1709: "Hjáleiga lítilfjörleg var og bygð úr Bakkalandi kölluð Tobba Hiáleiga. Var fyrst bygð fyrir 10 árum. Byggíng hjelst ekki nema 5 ár." 1709: "Þessi hjáleiga kann ekki aftur að byggjast, því heyskapur er enginn. Hús öll í burtu og tóftir fallnar."
Heimildir: JÁM I, 109

RA-118:016 *Brennutótt* heimild
"Í svonefndri Brennutótt í túninu á Bakka var efnt til brennu ef koma þufti boðum til Vestmannaeyja um að sækja þurfti menn eða póst til lands." Segir í Landeyingabók. "Skyldi brennan standa í hálfa klukkustund og Eyjamenn svara henni. ... Brennt var öðru hverju í tóftinni uns sími var lagður til Eyja." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 11

RA-118:017 *Sauðhúsvöllur* örnefni fjárhús
Landamerki 1887: "Á útnorðurshorni Bakkalands er flatur rimi nefndur Ferstikla. ... Frá Ferstiklu liggur markalínan beint til sjávar í svonefndar Þríþúfur, og eru þær þar sem Hafurshóll ber framan við bæjarröndina á Bakka og Norður Búðarhólshjáleigu í Gilnamynni. Úr Þríþúfum liggur markalínan í Kristínarhól og er hann þar sem bæinn Bakka ber í Sauðhúsvöll og heygarðinn í Hólmum í Gilnamynni." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 12

RA-118:018 heimild um heygarð
Landamerki 1887: "Á útnorðurshorni Bakkalands er flatur rimi nefndur Ferstikla. ... Frá Ferstiklu liggur markalínan beint til sjávar í svonefndar Þríþúfur, og eru þær þar sem Hafurshóll ber framan við bæjarröndina á Bakka og Norður Búðarhólshjáleigu í Gilnamynni. Úr Þríþúfum liggur markalínan í Kristínarhól og er hann þar sem bæinn Bakka ber í Sauðhúsvöll og heygarðinn í Hólmum í Gilnamynni." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 12

RA-118:019 *Borgartættur* tóft fjárskýli
"Borgartættur: Vallgrónar rústir í hagamýrinni nálægt Borgarlæknum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 2

RA-118:020 *Eyrhústótt* tóft
"Eyrhústótt. Lítil, vallgróin rúst austur af Sögunarbakka." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 2

RA-118:021 *Framstótt* tóft
"Framstótt. Vallgróin tótt austarlega á Höfðanum, nærri landamörkum, þar sem Höfðin beygir meira til landsuðurs." Segir í örnefnaskrá "Mun kennd við kaupmann, er hafði aðsetur og verzlaði á Bakka og hét Phram."
Heimildir: Ö-Bakki, 3

RA-118:022 *Pakkhústótt* heimild
"Á verslun minntu örnefnin Pakkhústótt og Pakkhúsbleytur. Tóttin er nú sléttuð ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 3

RA-118:023 *Grænutættur* tóft
"Grænutættur. Tvær litlar, vallgrónar rústir skammt austur af Eyrhústóttum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 3

RA-118:024 *Hádegisvarða* varða eyktarmark
“Hádegisvarða. Lítil, hlaðin varða á Heimrofum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 3

RA-118:025 *Hesthúshóll* örnefni hesthús
“Hesthúshóll. Lítill hólrani norðan við bæinn, fast við hann.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 4

RA-118:026 *Stekkjartún* örnefni stekkur
“Stekkjartún. Nærri slétt, kringlótt flöt við fjárhús, austan við Bakkalæk, leifar af girðingu sjást í kringum það. Í því stendur fjárhús og sjást þar leifar af gamalli rétt.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 5

RA-118:027 heimild um fjárhús
“Stekkjartún. Nærri slétt, kringlótt flöt við fjárhús, austan við Bakkalæk, leifar af girðingu sjást í kringum það. Í því stendur fjárhús og sjást þar leifar af gamalli rétt.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 5

RA-118:028 heimild um rétt
“Stekkjartún. Nærri slétt, kringlótt flöt við fjárhús, austan við Bakkalæk, leifar af girðingu sjást í kringum það. Í því stendur fjárhús og sjást þar leifar af gamalli rétt.” Segir í örnefnaskrá. Sennilega sama og 026
Heimildir: Ö-Bakki, 5

RA-118:029 *Stöðull* örnefni kvíar
“Stöðull, vestan við Bakkalækinn, þar sem vað er á honum austur af bænum. Leifar af girðingu í kringum hann.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 5

RA-118:030 heimild um vað
“Stöðull, vestan við Bakkalækinn, þar sem vað er á honum austur af bænum. Leifar af girðingu í kringum hann.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 5

RA-118:031 *Torfbali* örnefni rista
“Torfbali. Lítil, kringlótt vallendisflöt austur af bænum, vestan Bakkalækjar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 5

RA-118:032 *Traðartún* heimild um hesthús
“Traðartún heitir slétt flöt í landnorður frá bænum. Þar stóð fyrrum hús “tröð” fyrir stóðhross.” Segir í örnefnaskrá. Traðir oft hesthús, tveir garðar sem lagt var yfir til að mynda þak.
Heimildir: Ö-Bakki, 5

RA-118:033 *Þvottpyttur* örnefni þvottastaður
“Þvottapyttur. Lítill pyttur í rás austan við Stóra-Hól.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki, 6

RA-118:034 *Fjósadæla* örnefni fjós
“Fjósadæla var heima við bæinn á Bakka í Landeyjum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bakki viðbætur, 1

RA-119 Önundarstaðir

Jarðadýrleiki óviss 1709, en menn telja hana hafa verið tíundaða með Nausti og Rimakoti fyrir 20 hdr. [1363] Jörðin nefnd í rekaskrá kirkjunnar á Breiðabólstað. Breiðabólstaðarkirkjueign. Tvær hjáleigur voru á jörðinni 1709, Önundarstaðahjáleiga efri sem byggðist fyrir manna minni og Önundarstaðahjáleiga vestari sem einnig byggðist fyrir manna minni en fór í eyði í Stórubólu. Einnig er eyðibýli á jörðinni, Naust, sem byggðist til forna úr Önundarstaðalandi og er talin hafa tíundast fyrir

5 hdr., en fór í eyði um 1660, Naust var byggð fyrir 1608. 1709: "Rekafjara liggur fyrir landinu, sem jörðunni er eignuð kölluð Önundarstaðafjara, hvar af ábúanda heyrir til leiguliða gagn, item af tveim pörtum Naustsfjöru, sem og so liggur fyrir sama landi, heyra þeir tveir partar til Breiðabólstaðar kirkju en þriðjúngur biskupnum í Skálholti ... eður í annan stað Klofa kirkju." JÁM I, 113-114. Jörðin fór í eyði árið 1946 en er nytjuð frá Guðnastöðum síðan 1948. SB IV, 268 1709: "Engjaslættur, sem til forna jörðinni fylgdu, hefur sandur yfirgengið og sljett allar aftekið, líka túninu til þriðjúngs spilt; af högum er og mikið eytt af sandi, sýnist framvegiss jörðin liggja undir skaða, jafnvel eyðileggíngu." JÁM I, 113. 1841: "Tún lítið en greiðfært, engjar allgóðar og greiðfærar. Land til hagbeitar lítið og gott. Sandur fýkur á tún, engjar og haga." Landeyingabók, 423 1927: Tún 4 ha, þar af 3,6 ha sléttað, garðar 1800 m^2. "Jörðin er 150 ha. að stærð, og þar af liggja 65 ha. undir jörðina Guðnastaði, en að öðru leyti er svo um sambeit að ræða." SB IV, 268.

RA-119:001 *Önundarstaðir* bæjarhóll bústaður
"Bærinn á Önundarstöðum var aðeins sunnan við vestur frá Hólmum í 1300 til 1400 metra fjarlægð frá þeim bæ. Jörðin lagðist í eyði 1946." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Túnakort 1927; Landeyingabók, 423

RA-119:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-119:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-119:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-119:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-119:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-119:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-119:008 *Önundarstaðahjáleiga efri* bæjarstæði býli
1709: Byggð fyrir manna minni. "Bær þessi stóð tæplega 200 m í suðaustur frá Önundarstöðum."Segir í Landeyingabók. "Stekkjartún [019]. Vestur af bænum í Nesi. Þar er á og umhverfis dálítill hóll. Þar hafa verið Önundarstað Vesturhjáleiga." Segir í örnefnaskrá "Elsta þekkta heimild sem greinir frá hjáleigu á Önundarstöðum er Kjósarannáll eftir Einar Einarsson prest í Görðum á Álftanesi. Við árið 1683 er getið um hjáleigumann þ.e. hjáleigubónda á Önundarstöðum." Segir í Landeyingabók.
Heimildir: JÁM I, 113; Landeyingabók, 72; Ö-Önundarstaðir, 3

RA-119:009 *Önundarstaðahjáleiga vestari* bæjarstæði býli
"Önundarstaðahjáleiga var í norðvestur frá Önundarstöðum, í 400-500 m fjarlægð frá þeim bæ." Segir í Landeyingabók Enginn man hennar fyrstu byggð, í eyði 1709. "Rúnhóll nyrzt í norðurtúni. Þar hafði verið Önundarstaða Norðurhjáleiga." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: JÁM I, 113; Landeyingabók, 383; Ö-Önundarstaðir, 3

RA-119:010 *Naust* bæjarstæði býli
1709: Byggðist til forna úr Önundarstaðalandi, og er talin hafa tíundast fyrir 5 hdr, 1709:. "Nú er sú jörð sandi kafin og landið alt um kring, so engin merki sjást til hvar bærin staðið hefur, og kan þar fyrir aldrei aftur byggjast." Jörðin byggð fyrir 1608.
Heimildir: JÁM I, 114

RA-119:011 varða landamerki
Landamerki 1884: "Móts við Kirkjuland liggja landamerkin neðan frá Giljá beina stefnu, þar sem austustu húsin á Búðarhólsbæ bera í vestasta horn Stóru-Dímonar í upphlaðna hornmarksvörðu vestanvert við Fljótið, þar sem þúfuna fyrir austan Fljótið framanvert við Gamlavað ber beint í þúfuna

austanver við Rimakotstún ...” Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 423

RA-119:012 *Gamlavað* heimild um vað
Landamerki 1884: “Móts við Kirkjuland liggja landamerkin neðan frá Giljá beina stefnu, þar sem austustu húsin á Búðarhólsbæ bera í vestasta horn Stóru-Dímonar í upphlaðna hornmarksvörðu vestanvert við Fljótið, þar sem þúfuna fyrir austan Fljótið framanvert við Gamlavað ber beint í þúfuna austanver við Rimakotstún ...” Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 423

RA-119:013 garðlag landamerki
Landamerki 1884: “Móts við Kirkjuland liggja landamerkin neðan frá Giljá beina stefnu, þar sem austustu húsin á Búðarhólsbæ bera í vestasta horn Stóru-Dímonar í upphlaðna hornmarksvörðu vestanvert við Fljótið, þar sem þúfuna fyrir austan Fljótið framanvert við Gamlavað ber beint í þúfuna austanver við Rimakotstún, ræður þessi stefna landamerkjum mótsvið Hólma og liggur yfir hæstu þúfu á Rima spölkorn fyrir ofan Rimakots stekkjartún, en áður nefnd þúfa austanvert við Rimakotstún er þar sem Austur-Búðarhólshjáleiga ber austanvert við Tómagil í Þríhyrningi og Butrubæ laust norðanvert við Seljalandsfoss. Þaðan liggja mörkin móts við Hólma eptir gömlu garðlagi framí upphlaðna hornmarksþúfu, sem liggur þar, er bein stefna ber milli litla Þríhyrnings og Blátinds í Vestmannaeyjum og Hólmahjáleigu í norðuhallann á hájöklinum.” Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 423

RA-119:014 varða landamerki
Landamerki 1884: “Móts við Kirkjuland liggja landamerkin neðan frá Giljá beina stefnu, þar sem austustu húsin á Búðarhólsbæ bera í vestasta hom Stóru-Dímonar í upphlaðna hornmarksvörðu vestanvert við Fljótið, þar sem þúfuna fyrir austan Fljótið framanvert við Gamlavað ber beint í þúfuna austanver við Rimakotstún, ræður þessi stefna landamerkjum mótsvið Hólma og liggur yfir hæstu þúfu á Rima spölkorn fyrir ofan Rimakots stekkjartún, en áður nefnd þúfa austanvert við Rimakotstún er þar sem Austur-Búðarhólshjáleiga ber austanvert við Tómagil í Þríhyrningi og Butrubæ laust norðanvert við Seljalandsfoss. Þaðan liggja mörkin móts við Hólma eptir gömlu garðlagi framí upphlaðna hornmarksþúfu, sem liggur þar, er bein stefna ber milli litla Þríhyrnings og Blátinds í Vestmannaeyjum og Hólmahjáleigu í norðuhallann á hájöklinum.” Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 423

RA-119:015 *Gerði* gerði
“Gerði, sunnarlega á nesinu. Þar mótar fyrir garði, hringmynduðum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Önundarstaðir, 1

RA-119:016 *Lambhústún* örnefni lambhús
“Lambhústún, svolítill túnblettur, laust vestan við suðurtúnið.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Önundarstaðir, 2

RA-119:017 *Ólafstættur* heimild um fjárhús
“Ólafstættur; vallgrónar húsarústir á vesturarmi Langarima. Þær eru kenndar við húsmann, sem eitt sinn var á Önundarstöðum og hafði þar fénaðarhús.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Önundarstaðir, 2

RA-119:018 *Skipabali* tóftir
“Skipabali, sunnan við túnið. Þar má sjá leifar af allmörgum (10 eða fl.?) skipshrófum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Önundarstaðir, 2

RA-119:019 *Stekkjartún* örnefni stekkur
“Stekkjartún. Vestur af bænum í Nesi. Þar er á og umhverfis dálítill hóll. Þar hafa verið Önundarstaðir Vesturhjáleiga [008].” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Önundarstaðir, 3

RA-120 Rimakot

5 hdr 1709. 1608. Jarðarinnar getið í vitnisburði um fjörumörk. Landeyingabók, 280. "Meinast í fyrstu bygt úr Önundarstaða landi, hafa menn til merkis að löndin liggja saman ósundurskift." Rimakotshjáleiga byggð um 1660 en lagðist í eyði 1707 í Stórubólu, einnig er eyðibýlð Stakkholt talið með jörðinni, en það var 12 hdr jörð sem lagðist í sand um 1670. Stakkholt er nefnt í bréfi frá 1398 en það hefur verið talið falsað, en jörðin er síðan nefnd í bréfi frá 1475. JÁM I, 111-112;, Landeyingabók, 325 Jörðin í eyði frá 1919. 1709: "Engjavegur er slæmur og verður yfir annarra manna slægjur að ferðast ... Á engjarnar fýkur sandur." JÁM I, 112. 1849: "Eins að öllu landi farið og næst metin jörð. (Önundarstaðir) Ágangslaus." Landeyingabók, 280. 1927: Tún 1,3 ha, þar af 0,2 ha sléttað. "Jörðin er um 68.5 ha., og er nytjuð af ábúandanum í Hólmahjáleigu. Landið er allgott, framræst að hluta, gróið og grasgefið." SB IV, 268.

RA-120:001 *Rimakot* bæjarhóll bústaður
"Rimakot stóð um 800 m frá Hólmum, aðeins sunnan við vestur frá þeim bæ." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Túnakort 1927; Landeyingabók, 280

RA-120:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-120:003 *Rimakotshjáleiga* bæjarstæði býli
1709: "Meinast fyrst bygð fyrir 60 árum eða nokkuð meir, lagðist í eyði voruð eftir stórubólu 1707." "Þessi hjáleiga kynni að eins aftur byggjast ómagalausum manni, en ábúandi Rimakots væri og ómagalaus og peningahægur, anars ekki vegna hagaþrengsla og slægjuleysis."
Heimildir: JÁM I, 112

RA-120:004 *Stakkholt* bæjarstæði býli
1709: "Eyðlagðist fyrir sandi hjerum fyrir 40 árum." Var 12 hdr. "Bærinn Stakkholt stóð suður frá Hólmum ..." Segir í Sunnlenskum byggðum "Bærinn Stakkholt stóð suður frá Hólmum, norðan í fjörunni, sem nú er. Þar eru Stakkholtmelar." Segir í örnefnaskrá Hólma. "Stakkholt. Melaþyrping skammt sunnan við Gljábakka undir sandsímanum. Þar stóð á 17. öld samnefndur bær, sem lagðist í eyði vegna sandfoks á land jarðarinnar." Segir í örnefnaskrá Önundarstaða. 1709: "Jörðin og jarðarinnar land alt er komið í sand og gljá, og í so máta aldeilis óbyggilegt." Elsta heimild um jörðina er að finna í sölubréfi Gunnarsholts frá 1389 en það bréf hefur verið talið falsað. Næsta heimild er annað sölubréf frá 1475.
Heimildir: JÁM I, 111; SB IV, 284; Ö-Hólmar, 2; Landeyingabók, 325; Ö-Önundarstaðir, 2-3

RA-120:005 heimild um leið
1709: "Engjavegur er slæmur og verður yfir annarra manna slægjur að ferðast ... Á engjarnar fýkur sandur."
Heimildir: JÁM I, 112

RA-120:006 *Rimakots stekkjartún* örnefni stekkur
Landamerki 1872: "Úr framanverðri Ferstiklu yfir Skrækilsrimatanga beina sjónhending í Harðhaus ... Svo liggja mörkin móts við Kirkjuland úr Harðhaus spölkorn fram í upphlaðna hornmarksvörðu vestanvert við Fljótið, og liggur hún þar sem austustu húsin á Breiðabólsbæ bera í vestasta horn Stóra-Dímonar. Úr þessari vörðu liggja svo mörkin móts við Önundarstaði beina stefnu yfir Þúfuna á rimanaum framanvert við Gamlavað austanvert við Fljótið, og yfir hæstu þúfu á rima spölkorn fyrir innan Rimakots stekkjartún fram í þúfu austanvið Rimakotstún, og er hún þar, sem Austur-Búarhólshjáleiga ber austanvert við Tómagils í Þríhyrningi og Butrubæ laust norðanvert við Seljalandsfoss. Þaðan liggja mörkin eptir gömu garðlagi fram í upphlaðana hornmarksþúfu sem liggur þar, er beina stefnu ber milli Litla-Þríhyrnings og Blátinds í Vestmannaeyjum, og Hólmahjáleiga í norðurhallann á Hájöklinum. Þaðan liggja svo mörkin beina stefnu yfir Skaufhól í áðurnefndan Kristínarhól."
Heimildir: Landeyingabók, 140

RA-120:007 garðlag landamerki
Landamerki 1766: "Rimakots landamerki að austan voru haldin í þúfu fyrir austan Rimakotstúnhala suður í flóðið í garðlagið og keldu eina og þaðan yfir brúlagða dælu suður í engjarnar hvar vottar til garðlags aftur, austur fyrir norðan Skrafagerði austur í farveginn."Segir í Landeyingabók

Heimildir: Landeyingabók, 280

RA-120:008 heimild um brú
Landamerki 1766: "Rimakots landamerki að austan voru haldin í þúfu fyrir austan Rimakotstúnhala suður í flóðið í garðlagið og keldu eina og þaðan yfir brúlagða dælu suður í engjarnar hvar vottar til garðlags aftur, austur fyrir norðan Skrafagerði austur í farveginn."Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 280

RA-120:009 garðlag landamerki
Landamerki 1766: "Rimakots landamerki að austan voru haldin í þúfu fyrir austan Rimakotstúnhala suður í flóðið í garðlagið og keldu eina og þaðan yfir brúlagða dælu suður í engjarnar hvar vottar til garðlags aftur, austur fyrir norðan Skrafagerði austur í farveginn."Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 280

RA-120:010 *Skrafagerði* örnefni
Landamerki 1766: "Rimakots landamerki að austan voru haldin í þúfu fyrir austan Rimakotstúnhala suður í flóðið í garðlagið og keldu eina og þaðan yfir brúlagða dælu suður í engjarnar hvar vottar til garðlags aftur, austur fyrir norðan Skrafagerði austur í farveginn."Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 280

RA-121 Lágafell

20 hdr. 1709. 1475: Jörðin nefnd í sölubréfi. Landeyingabók, 213. 1709: "Landþröng er jörðin, so kúpening verður inn að setja um heyanir, jafnvel áður." JÁM I, 115. HÞ telur nafnið rangt vegna þess að ekkert fell er nálægt bænum, líklegra sé að bærinn hafi heitið Lágivöllur. HÞ: "Rannsókn og leiðrjettingar ..." Árbók 1923, 17. 1849: "Tún mikil og þýfð, engjar litlar og rittulegar. Land til hagabeitar sæmilegt og í betra lagi. Gripagagn gott." Landeyingabók, 213. 1927: Tún 5,8 ha, þar af 5,6 ha sléttað, garðar 1750 m^2. "Jörðin er 434 ha. að stærð, og er allt landið ræktanlegt, vel gróið og grasgefið." SB IV, 27.

RA-121:001 *Lágafell* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-121:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-121:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-121:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-121:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-121:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-121:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-121:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-121:009 heimild um landamerki
Landamerki 1825: "...fyrst úr þúfunni í Harðhaus þaðan stefnu eftir garðlegg vestur í Markhól, þaðan stefnu í garðbrot fyrir austan og norðan Skíðbakkavatn, þaðan stefnu í þúfuna á austur garðleggsendanum fyrir austan Króktjörn, þaðan stefnu í Árnaþúfu, þaðan stefnu í áðurnefndan

Harðhaus.” Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 213

RA-121:010 heimild um landamerki
Landamerki 1825: “...fyrst úr þúfunni í Harðhaus þaðan stefnu eftir garðlegg vestur í Markhól, þaðan stefnu í garðbrot fyrir austan og norðan Skíðbakkavatn, þaðan stefnu í þúfuna á austur garðleggsendanum fyrir austan Króktjörn, þaðan stefnu í Árnaþúfu, þaðan stefnu í áðurnefndan Harðhaus.” Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 213

RA-121:011 heimild um landamerki
Landamerki 1825: “...fyrst úr þúfunni í Harðhaus þaðan stefnu eftir garðlegg vestur í Markhól, þaðan stefnu í garðbrot fyrir austan og norðan Skíðbakkavatn, þaðan stefnu í þúfuna á austur garðleggsendanum fyrir austan Króktjörn, þaðan stefnu í Árnaþúfu, þaðan stefnu í áðurnefndan Harðhaus.” Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 213

RA-121:012 *Lambhúshóll* örnefni lambhús
Landamerki 1884: “Hornmark Lágafells að ofan er hin svonefnda Árnaþúfa og er hún þar, sem Önundarstaði ber vestanvert við hákoll á Heimakletti og Selshjáleigu bæ í fremri endann á Búrfelli, þaðan liggur svo markalínan móts við Búðarhól beint fram í Harðhaus, á því takmarki, þar sem Önundarstaðabæ ber í Klettaskörð á Vestmannaeyjum og Norður-Búðarhólshjáleigu í hamrana á Stóra Dímon á norðausturhorni hans. Úr þessu hornmarki liggur svo makalínan móts við Ljótarstaði beina stefnu á vestanverðan Kúfhólsbæ út í Skíðbakkavatn, og er því hornmark þessara jarða út í vatninu. Þaðan liggja svo landamerkin mótsvið Skíðbakka beina stefnu austanvert við svonefndan Lambhúshól, en hann er þar, sem Ljótarstaðabæ ber í Bjarnarey ...”
Heimildir: Landeyingabók, 213.

RA-121:013 *Þvottapyttur* heimild um þvottastað
“Fyrir norðan bærinn á Lágafelli var hnébeygja á skurðinum. Myndaðist þar pyttur, sem kallaður var Þvottapyttur. Þar var skolaður þvottur ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lágafell, 3

RA-121:014 *Stöðultunga* heimild um kvíar
“Skamt austan við bæ, utan í túninu, var Stöðultunga, sem mun vera gamalt örnefni frá þeim tíma, þegar mjólkað var á stöðli. Hún var að nokkru þýfð, á að gizka 5 mínútna gang frá bæ.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lágafell viðbætur, 1

RA-121:015 heimild um fjárhús
“Skammt austur af fjárhúsum, sem voru kippkorn austan við tún ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lágafell viðbætur A, 1

RA-121:016 *Rófuhús* heimild um fjárhús
“Norðan við sameiginlega tún- og engjagirðingu var hús, sem veturgamlir sauðir voru hafðir í, það var nefnt Rófuhús.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lágafell viðbætur B, 1

RA-121:017 *Stekkjatúnsflatir* örnefni stekkur
“Lækur var vestur frá bænum og féll suður eftir mýrinni. Var engið beggja vegna hans nefnt Lækur. Austan og sunnan hans eru Stekkjatúnsflatir ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lágafell ÞT, 1

RA-121:018 *Lambhúshóll* örnefni lambhús
“Mitt á milli Vatnshóld og Lágafells eru svonefndir Vatnshólshólar. Í vesturmarki framan þeirra er Lambhúshóll.” Segir í örnefnaskrá Sennilega sama og 012
Heimildir: Ö-Lágafell ÞT, 1

RA-122 Ljótarstaðir

20 hdr. 1709. Breiðabólstaðarkirkjueign. Landnámsjörð. ÍF I, 154-155. [1197] jörðin nefnd í máldaga kirkjunnar. DI I, 257 "Kúpening verður inn að setja á sumur vegna hagaþrengsla." JÁM I, 115 1709: "Engjum spilla vörn og brjóta af slægjulandinu. Engjar eru votlendar og engjavegur blautur so brúa verður." JÁM I, 115 1849: "Tún við sléttunn nýlega bætt, mikið gott, engjar allgóðar. Gripagagn vont á sumri. Land til hagabeitar lítið og lét." Landeyingabók, 233. 1927: Tún 2,8 ha, þar af 2,4 ha sléttað, garðar 1674 m². "Jarðastærð er óviss, en jörðin er landmikil þar sem undir hana liggja eyðijarðirnar Kirkjuland I og Kirkjulandshjáleiga. Landið er vel gróið og verulegur hluti þess þurrkaður." SB IV, 271.

RA-122:001 *Ljótarstaðir* bæjarhóll bústaður
"Árið 1896 stóð gamall torfbær á Ljótarstöðum, þakinn grjóthellu og torgi. Vestan í hólnum var fjósið, einnig undir grjóthellu. Vestan við það var brunnurinn, sem allt neyzluvatn var sótt í. Svarðkennt var þar í kring, en vatnið í brunninum var alltaf tært og gott." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Túnakort 1927; Ö-Ljótarstaðir, 1

RA-122:002 heimild um útkirkja
Mannabein hafa komið upp við jarðrask í bæjarhólnum semgir í örnefnaskrá. LJÓTARSTAÐIR (R) - Maríu (KROSSÞING) - HÁLFKIRKJA[1179]: Mariu kirkia a Liotarstoþum a x hundraþ j lande. kv ok ær .vj. bvning sinn slikan sem er. þar skal skylt at syngia annan hvarn dag loghelgan. ok enn fiorþa hvern otto song skal heima tiund allra heima manna ok skal prestr syngia þar fra Krosse ok kaupa at honum ij morkum vaþmala En ef prestr a allt land ok gegnir við kirkiu ollom maldaga. þa skal hann ei skyldr at kaupa oþrom preste Lysa fire alla helga daga. Þa er sungit er. fra Mariv messv vnz liþr paskavikv; Máld DI I 257[1332]: [frá Krossi er]. sungit annann huern dag helgann til liotastada; Máld DI II 685 [Kross]1397: kirkiann a Liotastodumm liggur [til Kross] oc skal syngia annann hvernn dag oc hinn fiorda hvern ottusaung. nema prestur sa er Þar byr eige landid; Máld DI IV 88-89 [Kross]{1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 59}
Heimildir: Ö-Ljótarstaðir, 1

RA-122:003 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-122:004 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-122:005 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-122:006 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-122:007 heimild um útihús
Gæti verið hluti af 001
Heimildir: Túnakort 1927

RA-122:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-122:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-122:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-122:011 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1927

RA-122:012 heimild um brú
1709: "Engjum spilla vörn og brjóta af slægjulandinu. Engjar eru votlendar og engjavegur blautur so brúa verður."
Heimildir: JÁM I, 115

RA-122:013 heimild um leið
1709: "Engjum spilla vörn og brjóta af slægjulandinu. Engjar eru votlendar og engjavegur blautur so brúa verður."
Heimildir: JÁM I, 115

RA-122:014 heimild um landamerki
Landamerki 1576: "... garður sá sem gengur sunnar úr Skollhóll upp í Snotruhóla, þaðan í það garðshorn eftir því sami garður tilvísar og það síki gengur að vestan sem skilur í milli Skyrbakka og Snotru, og Snotra á fyrir sunnan en Skyrbakki fyrir ofan. Einnig og eftir því að Snotruland gengur ekki lengra austur en að þeim garði fyrir sunnan síkið, þótti oss það auglýsa sig þar sem garði sleit ekki fyrr en upp við vatnið að Skyrbakki mundi ekki mega lengra eiga austur en að þeim garði."
Heimildir: Landeyjarbók, 233-234

RA-122:015 heimild um landamerki
Landamerki 1576: "... garður sá sem gengur sunnar úr Skollhóll upp í Snotruhóla, þaðan í það garðshorn eftir því sami garður tilvísar og það síki gengur að vestan sem skilur í milli Skyrbakka og Snotru, og Snotra á fyrir sunnan en Skyrbakki fyrir ofan. Einnig og eftir því að Snotruland gengur ekki lengra austur en að þeim garði fyrir sunnan síkið, þótti oss það auglýsa sig þar sem garði sleit ekki fyrr en upp við vatnið að Skyrbakki mundi ekki mega lengra eiga austur en að þeim garði. Síðan rannsökuðum vér innilega fyrir ofan vatnið og fundum þar svo einn garðsenda sem lá að vatninu og með réttri sjónhendingu stóðst á við þan áðurgreinda garð sem fyrir sunnan vatnið er. Reyndum það svo að menn stóðu fyrir ofan og sunnan á þessum garðsendum, tilsettum og að setjast skyldu niður lýrittar í það garðshorn sem áður er sagt og það landamerkjasýki gengur að vestan, aðrir við vatnið í sama garðsenda en þriðju fyrir ofan vatnið í þeim garðsenda sem þar stenst á við áður sagt."
Heimildir: Landeyjarbók, 233-234

RA-122:016 *Torfholtsrif* örnefni rista
Landamerki 1814: "Úr Skollahól í garðsendann, þar sem hann liggur vestur í Torfholtsrif, svo ræður garðurinn sem liggur til austurs allt þar til hann beygist til landnorðurs og norður í dý við Lágafellsvatn að ofan, þaðan vestur í Lágafellsvatn og loks ræður garður frá vatninu og vestur í Markhól milli Lágafells og Ljótarstaða."
Heimildir: Landeyjarbók, 234

RA-122:017 heimild um landamerki
Landamerki 1884: "Eftir dómi 10 októbermánaðar 1576 liggja svo mörkin mótsvið Skíðabakka úr upphlaðinni þúfu á svonefndum Þrætukrók vestanvert við Skíðabakkavatn, þar sem Lágafellsbær ber í Skarðshlíðarskarð og Selshjáleiga í Flókastaðagil ..." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyjarbók, 234

RA-122:018 varða landamerki
Landamerki 1884: "Eftir dómi 10 októbermánaðar 1576 liggja svo mörkin mótsvið Skíðabakka úr upphlaðinni þúfu á svonefndum Þrætukrók vestanvert við Skíðabakkavatn, þar sem Lágafellsbær ber í Skarðshlíðarskarð og Selshjáleiga í Flókastaðagil, beina stefnu yfir hornmarksþúfu milli Skíðabakka og Snotru, og þaðan mótsvið Snotru í sömu stefnu, fram í svonefndar Þríþúfur á innanverðum Snotrurima, og liggja þær þar sem Búðarhólsbæ ber í miðja Hvanmósbrekku og Skíðabakkabæjar laust vestanvert fram í upphlaðna hornmarksvörðu milli Ljótarstaða og Kirkjulands, en frá þeirri vörðu ber Ljótarstaðabæ í hájökulinn laust norðanvert við Drífanda, og frá henni er bein stefna yfir Markhól í Klofadranga ..."
Heimildir: Landeyjarbók, 234

RA-122:019 heimild um fjós
"Árið 1896 stóð gamall torfbær á Ljótarstöðum, þakinn grjóthellu og torfi. Vestan í hólnum var fjósið, einnig undir grjóthellu. Vestan við það var brunnurinn, sem allt neyzluvatn var sótt í. Svarðkennt var

þar í kring, en vatnið í brunninum var alltaf tært og gott." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ljótarstaðir, 1

RA-122:020 heimild um brunn
"Árið 1896 stóð gamall torfbær á Ljótarstöðum, þakinn grjóthellu og torfi. Vestan í hólnum var fjósið, einnig undir grjóthellu. Vestan við það var brunnurinn, sem allt neyzluvatn var sótt í. Svarðkennt var þar í kring, en vatnið í brunninum var alltaf tært og gott." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ljótarstaðir, 1

RA-122:021 heimild um kvíar
"Norðan við bæinn var stöðulinn, þar sem kýrnar voru mjólkaðar á sumrin." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ljótarstaðir, 1

RA-122:022 *Stekkartún* örnefni stekkur
"Framan við bæinn var svonefndur Eldiviðarbali ... Sunnar var Stekkatún, þar sem fjárhúsin voru." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ljótarstaðir, 1

RA-122:023 heimild um fjárhús
"Framan við bæinn var svonefndur Eldiviðarbali ... Sunnar var Stekkatún, þar sem fjárhúsin voru." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ljótarstaðir, 1

RA-122:024 heimild um kvíar
"Framan við bæinn var svonefndur Eldiviðarbali ... Sunnar var Stekkatún, þar sem fjárhúsin voru. Kvíarnar voru mitt á milli Stekkatúns og bæjar, hlaðnar úr kekkjum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ljótarstaðir, 1

RA-122:025 *Sauðaborgir* heimild um fjárhús
"Austur í högunum voru svonefndar Sauðaborgir. Þar voru tvö fjárhús um aldamótin." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ljótarstaðir, 1

RA-122:026 *Sauðaborgir* heimild um fjárhús
"Austur í högunum voru svonefndar Sauðaborgir. Þar voru tvö fjárhús um aldamótin." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ljótarstaðir, 1

RA-123 Kirkjuland

30 hdr.1709. Breiðabólstaðakirkjueign að tveimur hlutum, aðrir hlutar í bændaeign. 1340: Jörðin nefnd í máldaga Þykkvabæjarklausturs. Landeyingabók, 165. En hjáleiga fylgdi jörðinni, Kirkjulandshjáleiga en 1709 þótti hún óbyggileg vegna hagaleysis en 1847 er hún í byggð. 1709: "Reka á jörðin fyrir Eystri Fitjar landi, kallast Kirkjulandsfjara,sjerhver partur eftir tiltölu." JÁM I, 116-117, JJ, 29 Með Kirkjulandi er skráð Stóra Fit og hjáleigur hennar Eiríksfit,, Vestarafit og Brinkafit. sjá JÁM I, 117-118 Jörðin fór í eyði árið 1946. 1709: "Engjar, sem til forna hafa jörðunni fylt, eru komnar í sand og vatn og er nú hagamýri brúkuð til slægna. Á landið gengur sandur og spillir því stórum. ... Þessi jörð liggur undir miklum spjöllum af sandi og vatni og jafnvel eyðileggingu." JÁM I, 116 1849: Tún þýfð en töðufall allgott. Engjar votsamar en ekki litlar. Land lítið og létt og gripagagn á sumri að því. Sandur fýkur á tún og engjar." Landeyingabók, 165. 1927: Vesturbær: Tún 2 ha, þar af 1,8 ha sléttað, garðar 1360 m^2. Austurbær: Tún 2,5 ha, þar af 2 ha sléttað, garðar 840 m^2. "Land jarðarinnar er mýrlent að miklum hluta, og áður en framræsla hófst lá landið mjög undir vatni, sem safnaðist saman suður við sandinn ..." SB IV, 272

RA-123:001 *Kirkjuland* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:002 heimild um bænhús

“Talið er að bænhús hafi verið á Kirkjulandi til forna.” Segir í Landeyingabók. “Kirkja var á Kirkjulandi á miðöldum, eins og bæjarnafnið ber með sér. Stóð hún á hól austan við austurbæinn.” Segir í örnefnaskrá. 1839 “Á Kirkjulandi meinast verið hafi bænahús, en hvenær er óvíst.” “Þar var á seinni tíma heygarður. Hafa þær rústir verið sléttaðar út á síðustu árum byggðarinnar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Landeyingabók, 165; Ö-Kirkjuland og Kirkjulandshjáleiga, 1; SSR, 115

RA-123:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-123:015 *Stóra Fit* bæjarhóll bústaður
Býli sem var 15 hdr, fór í eyði um 1690. “Bærinn á Stórufit var tæplegar tveimur og hálfum kílómetra vestar en Önundarstaðir og aðeins vestan við suður frá Kirkjulandi um það bil ellefu hdr. metra fjarlægð þaðan.” Segir í Landeyingabók “Í Gljánni eru Fitjamelar, Eystrifit og Vestrifit. Þar voru bæir með þeim nöfnum.” Segir í örnefnaskrá Kirkjulands. “Brynkafit, lítill melur, er í Gljánni, sem heitir þessu nafni, og annar melur er dálítið austar, sem heitir Stórafit. Óumþrætt voru þara bæir, því í Stórufit hafa fundizt ýmsir hlutir; kljásteinar, naglar, stálbor, grjót o.fl. Um Brynkafit er víst, að til hefur verið, þótt lítið hafi fundizt þar.” Segir í örnefnaskrá Brygga.
1709: “Jörðin eyðilagðist fyrir blásturssandi, so bygging öll er af, og landið mestalt komið í sand og vatn; það lítið sem eftir er, er ei metið til gagnsmuna af eigendum, og brúka það Kirkjulands ábúendur eftir því sem verða vill. Þessi jörð kann aldrei aftur byggjast, því land og slægjur er í burt.”Jörðinni tilheyrði þrjár hjáleigur. Jörðin fyrst nefnd í bréfi 1521.
Heimildir: JÁM I, 117; Landeyingabók, 326; Ö-Kirkjuland og Kirkjulandshjáleiga, 2; Ö-Bryggjur, 3

RA-123:016 *Brinka-Fit* bæjarstæði býli
1709: “Brinka-Fit var afbýli eður hjáleiga frá Stórufit, lagðist í eyði eitthvað fyrir 40 árum af blásturssandi. ... Bæjarstæðið og landið umhverfis er komið í sand og vatn og kann þar fyrir aldrei aftur

byggjast." "Brynkafit, lítill melur, er í Gljánni, sem heitir þessu nafni, og annar melur er dálítið austar, sem heitir Stórafit. Óumþrætt voru þara bæir, því í Stórufit hafa fundizt ýmsir hlutir; kljásteinar, naglar, stálbor, grjót o.fl. Um Brynkafit er víst, að til hefur verið, þótt lítið hafi fundizt þar." Segir í örnefnaskrá Brygga. "Brynkafit meina sunir, að hafi verið vestur í Þéttumelur, vestur undir Krossós." Segir í viðbótarskrá Þórðar Tómassonar um Fjörumörk og fleira.
Heimildir: JÁM, 117; Ö-Bryggjur, 3; Ö-Fjörumörk, 1

RA-123:017 *Vestrifit* bæjarstæði býli
1709: Jörðin var 10 hdr, eyðilagðist vorið eftir Stórubólu. Jörðin hafði þá verið að minka vegna sandblásturs. "Bærinn stóð neðarlega á Krossfjöru, 2,7 til 2,7 km í suður frá Krossi og um það bil 3 km í vest-norðvestur frá Eystrifit." Segir í Landeyingabók Í Gljánni eru Fitjamelar, Eystrifit og Vestrifit. Þar voru bæir með þeim nöfnum." Segir í örnefnaskrá 1709: "Byggíng öll er af fallin og mesti partur landsins í vatn og sand kominn,og kann þar fyrir þessi jörð ekki aftur byggjast." 1332 í jörðin nefnd í máldaga Breiðabólstaðarkirkju.
Heimildir: JÁM I, 117; Landeyingabók, 382-383; Ö-Kirkjuland og Kirkjulandshjáleiga, 2

RA-123:018 *Eiríks Fit* bæjarstæði býli
1709: Byggð úr landi Vestari Fitjar og reiknaðist 5 hdr. Fór í eyði um 1680. 1709: "Bæjarstæðið og landið mestan part fur blásturssandur af tekið, og er þar fyrir alldeilis óbyggilegt."
Heimildir: JÁM I, 118

RA-123:019 varða landamerki
Landamerki 1884: "Móts við Önundarstaði liggja landamerki neðan frá Giljá beina stefnu þar sem austustu húsin á Búðarhólsbæ bera í vestasta horn Stóra Dímonar í upphlaðna vörðu vestanvert við Fljótið, þar sem þúfuna fyrir austan Fljótið, framanvert við Gamlavað ber beint í Þúfuna austanvert við Rimakotstún." Segir í Landeyingabók
Gæti verið skráð á öðrum stað.
Heimildir: Landeyingabók, 165-166

RA-123:020 varða landamerki
Landamerki 1884: "Móts við Önundarstaði liggja landamerki neðan frá Giljá beina stefnu þar sem austustu húsin á Búðarhólsbæ bera í vestasta horn Stóra Dímonar í upphlaðna vörðu vestanvert við Fljótið, þar sem þúfuna fyrir austan Fljótið, framanvert við Gamlavað ber beint í Þúfuna austanvert við Rimakotstún. Úr þessari upphlöðnu vörðu liggja svo mörkin spölkorn móts við Hólma upp í Harðhaus, en hann liggur á því takmarki þar sem Önundarstaðabær ber í klettaskörð á Vestmannaeyjum, og Norður-Búðarhólshjáleigu í hamrana á Stóra-Dímon á norðvesturhorni hans. Úr Harðhaus liggja svo mörkin móts við Ljótarstaði beina stefnu í upphlaðna hornmarksvörðu á vestur takmörkum þeirrar jarðar ..." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 165-166

RA-123:021 tóftir kvíar
"Upp frá Kirkjulandi er stór rimi sem nefndur er Torfholt. Þar voru kvíarnar og rústir eftir fleiri byggingar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kirkjuland og Kirkjulandshjáleiga, 1

RA-123:022 *Torfholt* örnefni rista
"Upp frá Kirkjulandi er stór rimi sem nefndur er Torfholt. Þar voru kvíarnar og rústir eftir fleiri byggingar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kirkjuland og Kirkjulandshjáleiga, 1

RA-123:023 *Jónasartættur* tóftir
"Kirkjulandsvatn er vestur frá Torfholti. Við útnorðurshorn þess eru Jónasartættur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kirkjuland og Kirkjulandshjáleiga, 1

RA-123:024 tóft
"Langirimi er austur og suður af Blesurifi. Vestast í honum er Nátthóll. Þar eru rústir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kirkjuland og Kirkjulandshjáleiga, 1

RA-123:025 heimild um traðir
"Heima við bæinn var Vesturtún, vestast í túni. Skákartún lá austur með tröðum, norðan við bæinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kirkjuland og Kirkjulandshjáleiga, 1-2

RA-123:026 heimild um huldufólksbústað
"Mikil huldufólkstrú var á Kirkjulandi. Bjó huldufólkið í hólbrekkunni norðan við austurbæinn. Vesturbæjarfjósið stóð framan við bærinn." Segir í örnefnaskrá "Fylgdi þau ummæli því, að ekki mætti færa það úr stað." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kirkjuland og Kirkjulandshjáleiga, 2

RA-123:027 *Vesturbæjarfjósið* heimild um fjós
"Mikil huldufólkstrú var á Kirkjulandi. Bjó huldufólkið í hólbrekkunni norðan við austurbæinn. Vesturbæjarfjósið stóð framan við bærinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kirkjuland og Kirkjulandshjáleiga, 2

RA-124 Kirkjulandshjáleiga

Hjáleiga Kirkjulands. 1709: "Nú er þessi hjáleiga eftirkomandi óbygð og þykir vansjeð hún nokkurn tíman byggjast kunni vegna hagaleysis." JÁM I, 117 Jörðin fór í eyði árið 1949, jörðin nytjuð frá Ljótarstöðum. SB IV, 272 1927: Tún 1,5 ha, þar af 1,4 ha sléttað, garðar 800 m^2. "Landið var mýrlent og mjög blautt áður en framræsla hófst." SB IV, 272

RA-124:001 *Kirkjulandshjáleiga* bæjarhóll bústaður
"Bærinn í Kirkjulandshjáleigu stóð nálægt 400 metrum aust-suðaustan við Kirkjuland." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Túnakort 1927; Landeyingabók, 176

RA-124:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-124:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-124:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-125 Bryggjur

20 hdr. 1709. 1439: Jarðarinnar gerið í gjafabréfi kirkjunnar í Kálfholti. 1709. Eyðihjáleigan Bryggnahjáleiga var skamt frá túninu. "Reki liggur fyrir landi jarðarinnar kallaður Bryggnafjara, tilheyrir rekin Teigs og Stóruvallna kirkjum að helmíngi, hvar af ábúendur eiga leiguliða gagn." JÁM I, 118-119. Bryggjur voru tvíbýlisjörð til 1904. Jörðin fór í eyði árið 1939, nytjuð frá Skíðabakka. SB IV, 273 1709: "Engjar eru votlendar mjög og torfæra hin mesta af foruðum til heys aðdráttar." JÁM I, 119 1927: Tún 5 ha, þar af 4,8 ha sléttað, garðar 1800 m^2. "... var þá [1939] mest allt land jarðarinnar á kafi í vatni er safnaðist saman suður við sandinn og hafði enga framrás. Nú hefur land þetta verið nokkuð ræst fram, þó mikið vanti á að landið sé vel framræst ennþá." SB IV, 272

RA-125:001 *Bryggjur* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-125:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-125:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-125:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-125:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-125:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-125:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-125:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-125:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-125:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-125:011 heimild um túngarð
"Kringum túnið allt var túngarður." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bryggjur, 1

RA-125:012 *Ámstaðir/Árnastaðir* heimild um fjárhús
"Suðvestur af bænum var stórþýfður túnrimi, sem kallaður er Svíri. Vestan í honum var fjárhús; kallaður var sá blettur Ámstaðir [Árnastaðir]." Segir í örnefnaskrá. Sennilega sama og 002-010
Heimildir: Ö-Bryggjur, 1

RA-125:013 *Kringla* heimild um lambhús
"Rétt þar fyrir sunnar [Ámstaði] (ca. 40 faðma) var lambhús; hét sá bletttur Kringla." Segir í örnefnaskrá. Sennilega sama og 002-010
Heimildir: Ö-Bryggjur, 1

RA-125:014 *Bryggnahjáleiga* bæjarstæði býli
1709: "Briggna-hiáleiga var lítilfjörlegt býli skamt frá túninu. Er bygð fyrir elstu manna minni. Lagðist í eyði fyrir 20 árum eða þar um, því ekki þótti býlið bjargvænlegt." "Frá þessari tótt [018] og beint til norðurs, ca. 50 faðma frá, er Hjáleigugerði eða Bryggnahjáleiga; þar var búið." Segir í örnefnaskrá. 1709: "Ekki þykir mönnum líklegt að hjer kunni bygging aftur á að komast, því hús öll og tóftir er í grunn niðurfallið, er og mjög so nærri engjum frá Krossi að skaða von kyni af að verða." "Þarna mátti sjá túngarða og heygarð og kofatættur o.fl." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: JÁM I, 119; Ö-Bryggjur, 2

RA-125:015 *Markavarða* varða landamerki
Landamerki 1892: "Úr Markadæluvörðu, sem er hornmark milli Kross, Gularás, Snotru og Bryggja, liggja mörkin í þúfu, sem er norðust á Litlhól og þaðan beina línu austur í hornamarksvörðu milli Ljótarstaða og Kirkjulands, þaðan beint strik að bera í Klofadrang, en úr fyrnefndri Markadæluvörðu liggja mörkin að vestan í markaþúfu, sem er í miðjum slægjum mili Bryggja og Krosshjáleigu og sama lína alveg bein, sem ber í vestasta melinn í Þéttumelum, því ekki verður talað um Krossós, sem fyrrum hefir til verið, en nú er eyddur af sandi og finnst því ekki."
Heimildir: Landeyingabók, 28

RA-125:016 varða landamerki
Landamerki 1892: "Úr Markadæluvörðu, sem er hornmark milli Kross, Gularás, Snotru og Bryggja, liggja mörkin í þúfu, sem er norðust á Litlhól og þaðan beina línu austur í hornamarksvörðu milli Ljótarstaða og Kirkjulands, þaðan beint strik að bera í Klofadrang, en úr fyrnefndri Markadæluvörðu liggja mörkin að vestan í markaþúfu, sem er í miðjum slægjum mili Bryggja og Krosshjáleigu og sama lína alveg bein, sem ber í vestasta melinn í Þéttumelum, því ekki verður talað um Krossós, sem fyrrum

hefir til verið, en nú er eyddur af sandi og finnst því ekki."
Heimildir: Landeyingabók, 28

RA-125:017 *Steingrímsgarðar*bæjarstæði býli
"Í sóknarlýsingum Landeyjarprestakalls, sem sr. Sveinbjörn Guðmundsson á Krossi skráði á árunum 1872-1873, telur hann Steinsgrímsgarð meðal eyðibýla í Austur-Landeyjum. "Steingrímsgarður í hafsuður frá Brygjum og Topphús í Krosshverfisland, sem nú eru komnar undir sand og vita menn ekki hvenær þessar jarðir hafa lagst í eyði og því síður hvenær þær voru byggðar"." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 325

RA-125:018 *Helgutótt* bæjarstæði bústaður
"Vestan undir þessum garði [túngarðinum 011] er Helgutótt." Segir í örnefnaskrá. "Fyrir um það bil 80 árum [ritað 1951] bjó þarna einsetukona, sem Helga hér. Aldrei hefi [ég] heyrt, að þarna hafi verið um annan búskap að ræða."
Heimildir: Ö-Bryggjur, 1-2

RA-125:019 *Litlilækur* heimild um þvottastað
"Frá honum [Stóralæk] kom Litlilækur, rétt austan við bæinn, sem var Þvottarból beggja Bryggnabæja. Þegar fram í mýrina dró lengra, heitir hann Hafliðalækur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bryggjur, 2

RA-125:020 heimild um fjárhús
"Fyrir ofan bæinn er svokölluð Bót. Austur af henni er Litlihóll, fjárhússtæði frá ómunatíð. Þar voru fjárhús frá austurbænum. Flutt þá í (?) Stórhól." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bryggjur, 3

RA-125:021 heimild um fjárhús
"Skammt austur af Bryggjum er Stórhóll, sem er nokkuð stór ummáls og hár. Líklega hafa þar verið fjárhús frá vesturjörðinni frá því að bærinn varð til." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bryggjur, 3

RA-125:022 heimild um huldufólksbústað
Í Stórhól bjó huldufólk segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bryggjur, 3

RA-125:023 heimild um varnargarður
"1918 var ég búinn að hlaða varnargarð í kringum hólinn [Stórhól] ... " Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bryggjur, 4

RA-126 Snotra

10 hdr. 1709. 1576: Jarðarinnar getið í bréfi. Jörðin fór í eyði árið 1964. 1849: "Eins að öllu landi farin (og Bryggjur) nema tún eru betri, útslægjur verri." Landeyingabók, 320. 1927: Tún 4 ha, þar af 3 ha sléttað, garðar 1360 m^2. "Land jarðarinar er nokkuð vel framræst mýrlendi, og skurðir grafnir á landamerkjum." SB IV, 273.

RA-126:001 *Snotra* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-126:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-126:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-126:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-126:005 heimild u m útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-126:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-126:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-126:008 *Snotrutúngarður* heimild um túngarð
Landamerki 1884: "Frá markvörðunni fyrir framan Skíðabakkavatn, á svonefndum Þrætukrók, liggur markalínan móts við Ljótarstaði, fram að hornmarksþúfu þeirri móts við Snotruland, sem er upphlaðin í beinni stefnu milli áðurnefndrar þúfu og þúfunnar á innri endanum á Snotrurima, en miklu nær hinni síðarnefndu þúfu, nefninlega þar, sem syðri endinn á Snotrutúngarði ber norðan við Krossbæ." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 300

RA-126:009 varða landamerki
Landamerki 1887: "Móts við Skíðabakkaland liggja mörkin úr þúfunni á Bláberjabrekku, en hún er á sunnanverðum túnrananum frá Skíðbakkahjáleigu beina stefnu norðantil við Skrugghól í upphlaðna vörðu austan við Ljótarstaðaland ..." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 320-321

RA-126:010 *Kvíaholt* örnefni kvíar
"Kvíaholt er suður frá túnhalanum á Snotru. ... Kvíaholt, einnig hefnd Sandholt, sem er yngra."
Heimildir: Ö-Snotra, 1

RA-126:011 *Skrugghóll* heimild um huldufólksbústað
"Norðan við Snotruholt, sem nær í mörkin á Skíðbakka; Skrugghóll." Segir í örnefnaskrá "Gamla fólkið sagði, að þar væri svo stórt bú, og þar heyrðist strokkhljóð." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Snotra, 1

RA-127 Skíðbakki

20 hdr 1709. 1537: Jörðin nefnd í bréfi. DI X, 337. Þrjár hjáleigur 1709, Vatnshóll og Kúhóll í byggð og eyðihjáleigan Skirbakkajáleiga sem fór í eyði eftir bóluna 1707. Borgarhóll var býli á jörðinni á 19. öld. Jörðin nefnd Skirbakki eða Skýrbakki í fornum heimildum. Jörðin skiptist í þrjú býli Skíðabakka I og II og síðan nýbýlið Skíðabakka III sem stofnað var 1967 og nytjar land Skíðabakkahjáleigu og Kirkjulands II. SB IV, 279. 1709: "Engjar eru votlendar mjög." JÁM I, 120. 1849: "Tún hálfþýfð en grasgefin, útslægjur allvel grasgefnar. Haglendi mikið og gott. Hættur eru fyrir hross og sauð vegna lækja. Jörðin er örðug." Landeyingabók, 299. 1927: Vesturbær: Tún 2,8 ha, þar af 2,4 ha sléttað, garðar 1410 m². Austurbær: Tún 3,2 ha, þar af 3 ha sléttað, garðar 1634 m². Skíðabakki I: "Stærð jarðarinnar er hátt á annað hundrað ha. Landið var áður mjög blaulent, og talsverðar hættur fyrir fénað vegna graflæja, sem lágu um landið. Nú er landið allt framræst og þurrt, ..." Skíðabakki II: "Landstærð jarðarinnar er hátt á annað hundrað hektarar. Áður var allt landið blaut mýri með töluverðum graflækjum en nú er land jarðarinnar vel framræst og uppþurkað, ..." SB IV, 276, 278-279.

RA-127:001 *Skíðbakki* bæjarhóll bústaður
"Fornhóll er við Skíðbakkavatn, lítið eitt til útsuðurs frá bænum í Vatnshól. Þar stóð bærin fyrr á öldum. Vatnið hefur brotið þar upp á landið. Bæjarstæðið er aleytt." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skíðbakkatorfan A, 2

RA-127:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-127:003 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1927

RA-127:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-127:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-127:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-127:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-127:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-127:009 *Skíðbakki* bæjarstæði býli
Heimildir: Túnakort 1927

RA-127:010 heimild um leið
1709: "Engjavegur blautur so brúa verður."
Heimildir: JÁM I, 120

RA-127:011 heimild um brú
1709: "Engjavegur blautur so brúa verður."
Heimildir: JÁM I, 120

RA-127:012 *Skíðahaugur* kuml legstaður
"Sagnir herma, að maður að nafni Skíði hafi fyrst byggt á Skíðbakka. Er leiði hans sýnt norðan við bæinn." Segir í örnefnaskrá. "sokallad Skída Leidi á Skídbacka túni 15 al: á Leingd, enn 9 al: á breidd, Snýr rett undann Dagmála Stad ávalt ut af á allar Sídur, ej ólíkt ad séu mannaverk. [a fmg 1: Páll Sig. í Árkvörn segir : "Í Eystri-Landeyjum, í túninu á Skíðbakka, er hóll, sem kallast Skíðahaugr, og er göml sögn, að Skíði, er fyrstr bygði bæ þenna, sè þar heygðr.]"
Heimildir: FF, 131, PS: "Um forn örnefni" StSÍ II, 541; Ö-Skíðbakkatorfan A, 1

RA-127:013 *Miðvað* heimild um vað
Landamerki 1824: "Fyrst úr þúfunni á Eystri-Langholtsenda beina stefnu í þúfuna á Bláberjabrekku, þaðan stefnu í þúfuna á Lómakílsbakka, síðan beina stefnu í þúfuna á svokölluðum Dílum austur af Skógarvaði. Síðan eina stefnu í þúfuna við Miðvað á Selslæk, þaðan stefnu í Árnaþúfu. Síðan stefnu í áðurnefnda þúfu á Langholtsenda."
Heimildir: Landeyingabók, 299

RA-127:014 varða landamerki
Landamerki 1884: "Frá markvörðunni fyrir framan Skíðabakkavatn, á svonefndum Þrætukrók, liggur markalínan móts við Ljótarstaði ..." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 300

RA-127:015 varða landamerki
Landamerki 1884: "Frá markvörðunni fyrir framan Skíðabakkavatn, á svonefndum Þrætukrók, liggur markalínan móts við Ljótarstaði, fram að hornmarksþúfu þeirri móts við Snotruland, sem er upphlaðin í beinni stefnu milli áðurnefndrar þúfu og þúfunar á innri endanum á Snotrurima, en miklu nær hinni síðarnefndu þúfu, nefninlega þar, sem syðri endinn á Snotrutúngarði ber norðan við Krossbæ. Frá þessari upphlöðnu hornmarksþúfu liggja svo mörkin milli Skíðbakka og Snotru til útnorðurs í þúfu í Bláberjabrekku ..." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 300

RA-127:016 varða landamerki
Landamerki 1884: "Þaðan beygir markalínan móts við Sel eftir Silungslæk og yfir Sóleyjarflóð beina stefnu í upphlaðna þúfu austanvert við Miðvað á Selslæk og er hún þar sem Ljótarstaði ber í Blátind og

Kanastaði norðan við Hestfjall." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 300

RA-127:017 *Lambhúshól* örnefni lambhús
Landamerki 1884: "Þaðan liggur svo markalínan móts við Lágafell í útsuður beint fram í Skíðbakkavatn austan við Lambhúshól, en hann er þar sem Ljótastaðabæ ber í Bjarnarey." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 300

RA-127:018 tóft sel
"Skyrkelda fellur í Drápslæk innst í Skíðbakkahögum. Austan við Skyrkeldu, rétt hjá Drápslæk, eru fornar seltættur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skíðbakkatorfan A, 2

RA-127:019 *Viggusel* heimild um sel
"Skyrkelda fellur í drápslæk innst í Skíðbakkahögum. Austan við Skyrkeldu, rétt hjá Drápslæk, eru fornar seltættur. Skammt vestan við Drápslæk, nokkru sunnar, eru Viggusel." Segir í örnefnaskrá. Síðasta selkonan þar hét Vigdís og var hún í seli um 1850
Heimildir: Ö-Skíðbakkatorfan A, 2

RA-127:020 *Snorrasel* heimild um sel
"Austan við Drápslæk eru seltættur frá Kúfhól, að sagt er. Heitir þar Snorrasel - Snorraselsrif þar - og Arnþórssel, og er drjúgur spölur á milli þeirra." Segir í örnefnaskrá. Gæti verið í landi RA-129 Kúfhóls.
Heimildir: Ö-Skíðbakkatorfan A, 2

RA-127:021 *Arnþórssel* heimild um sel
"Austan við Drápslæk eru seltættur frá Kúfhól, að sagt er. Heitir þar Snorrasel - Snorraselsrif þar - og Arnþórssel, og er drjúgur spölur á milli þeirra." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skíðbakkatorfan A, 2

RA-127:022 *Borgarhóll* bæjarstæði býli
"Borgarhóll er skammt norður frá Vatnshól. Þar var bær nokkurn tíma á 19. öld. Nú eru þar fjárhús frá Kúfhól." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skíðbakkatorfan A, 2

RA-127:023 *Fornhóll* heimild um huldufólksbústað
"Talið var, að huldufólk byggi í Fornhól [001]." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skíðbakkatorfan B, 2

RA-128 Vatnshóll

Hjáleiga Skíðbakka 1709. 1849: "Líkt að öllu landi farin og næst metin jörð, en ekki eins örðug." Landeyingabók, 376 1927: Tún 3,5 ha allt sléttað, garðar 2072 m^2. "Landið hefur verið framræst að nokkru leyti, grafnir skurðir og girt á öllum landamerkjum. Landstærð er á annað hundrað hektarar." SB IV, 274.

RA-128:001 *Vatnshóll* bæjarhóll bústaður
"Talið er að bærinn hafi áður staðið suður við vatnið, en vatnið hafi brotið niður vatnsbakkann sem bærinn stóð á, og sé nú gamla bæjarstæðið komið í vatn." 'Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 274; Túnakort 1927

RA-128:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-128:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-128:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-128:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-128:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-128:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-128:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-129 Kúhóll

Hjáleiga Skíðbakka 1709. Jörðin heitir nú Kúfhóll. 1849: "Eins að öllu landi og fénaðarframleiðslu og næst metin jörð [Vatnshóll]." Landeyingabók, 206. 1927: Tún 1,8 ha, þar af 1,5 ha sléttað, garðar 1720 m^2. "Land jarðarinnar var áður blautlend mýri, en er nú nokkuð vel framræst og þurrkað. ... Stærð jarðarinnar er nokkuð á annað hundrað hektarar." SB IV, 275

RA-129:001 *Kúhóll* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-129:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-129:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-129:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-129:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-129:006 heimild um heygarð
"Laust norðan í bæjarhólnum í Kúfhól, norðan undir heygarðinum gamla, nefnist Skipalág." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skíðbakkatorfan A, 2

RA-129:007 *Skipalág* örnefni
"Laust norðan í bæjarhólnum í Kúfhól, norðan undir heygarðinum gamla, nefnist Skipalág." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skíðbakkatorfan A, 2

RA-130 Skíðbakkahjáleiga

Hjáleiga Skíðbakka 1709, í eyði frá 1707 því enginn ábúandi fékkst. JÁM I, 121. Í eyði frá 1922. 1849: "Eins að landi farin og Skíðbakki. Tún eins, engjar lakari, og örðugari til beitar." Landeyingabók, 296. 1927: Tún 2,4 ha, þar af 1 ha sléttað. "... á þeim tíma sem þar var búið var land jarðarinnar mjög blautlent og hættur fyrir fénað af graflækjum svo sem var á hinum Skíðabakkabæjunum á þeim tíma. Nú hefur landið verið ræst fram og þurrkað vel upp ..." SB IV, 280.

RA-130:001 *Skíðbakkahjáleiga* bæjarhóll bústaður

1709: "... því hjáleigan stóð í horni landsins; þar með eru hús öll í burt." "Þessi bær stóð aðeins austan við suður frá Skíðabakka I, um það bil 300 m frá þeim bæ." Segir í Landeyingabók
Heimildir: JÁM I, 121; Túnakort 1927; Landeyingabók, 295

RA-130:002 heimild um fjárhús
"Hjáleigholt er skammt suður frá Skíðbakka, norður af Skrugghól á Snotru. Þar voru fjárhús frá Skíðbakkahjáleigu." Segir í örnefnaskrá Þar bjuggu vættir.
Heimildir: Ö-Skíðbakkatorfan A, 2-3

RA-131 Stóra-Hildisey

30 hdr 1709. Landnámsjörð. ÍF I, 354-355. Kirkjustaður ef marka má kristinn grafreit sem þar fannst. 1762 var búið á hjáleigu frá Stóru Hildisey en hennar er ekki getið síðar. Landeyingabók, 121 1709: "Engjar eru votlendar úr hófi. Engjavegur hinn torfærasti af bleytum." JÁM I, 126. 1849: "Tún mikil að mestu slétt. Töðufall gott, útslægjur í meðallagi að grasi en votsamar." Landeyingabók, 326 1927: Vesturbær: Tún 3,8 ha, þar af 1,8 ha sléttað, garðar 1528 m^2. Austurbær: Tún 4,3 ha, þar af 2,2 ha sléttað, garðar 1820 m^2. Stóra-Hildisey I: "Jörðin er 250 ha. að stærð, og er land jarðarinnar að mestu framræst mýri með stöku móaholtum. Allt er land algróið og grasgefið ..." Stóra-Hildisey II: "Jörðin er 180 ha að stærð. Land jarðarinnar er að mestu framræst mýri, sem nú er orðin þurrlend. Á landinu norðanverðu skiptast á mýrarsund og móaholt ásamt fljótsbökkum sem eru á mörkunum að landi Hólms." SB IV, 281-282.

RA-131:001 *Stóra-Hildisey* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:002 mannabein bænhús
"Þar hefur verið bænhús, að sögn gamalla manna." Segir í örnefnaskrá "Kirkja hefur verið í Stóru-Hildisey á fyrri öldum. Engar ritaðar heimildir eru til um hana en grafreitur frá kristinni tíð er fannst þar fyrir nokkrum árum ber því vitni að svo var." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Ö-Stóra-Hildisey, 1; Landeyingabók, 326

RA-131:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-131:015 heimild um leið
1709: "Engjar eru votlendar úr hófi. Engjavegur hinn torfærasti af bleytum."
Heimildir: JÁM I, 126

RA-131:016 *Hildiseyjarhjáleiga* bæjarstæði býli
"Við töku manntals 1762 var búið í hjáleigu frá Stóru-Hildisey." Ekki til aðrar heimildir um hana.
Heimildir: Landeyingabók, 121

RA-131:017 *Vítisvarða* varða landamerki
Landamerki 1890: "Hornmark að austan og ofan er Þúfa við svonefndan Árnapytt og er hún þar sem Miðeyjarbæ ber laust framan við Seljalandsfoss og Borgarhól milli austur Eyja og þaðan beina línu fram í svokallaða Vítisvörðu og er hún þar sem Skíðbakkahjáleigu ber í Klifið í Vestmannaeyjum og Borgarhól í hamrana upp yfir Sauðhúsvelli ..." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 327

RA-131:018 *Sauðhúsvöllur* örnefni fjárhús
Landamerki 1890: "Hornmark að austan og ofan er Þúfa við svonefndan Árnapytt og er hún þar sem Miðeyjarbæ ber laust framan við Seljalandsfoss og Borgarhól milli austur Eyja og þaðan beina línu fram í svokallaða Vítisvörðu og er hún þar sem Skíðbakkahjáleigu ber í Klifið í Vestmannaeyjum og Borgarhól í hamrana upp yfir Sauðhúsvelli ..." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 327

RA-131:019 varða landamerki
Landamerki 1890: "Hornmark að austan og ofan er Þúfa við svonefndan Árnapytt og er hún þar sem Miðeyjarbæ ber laust framan við Seljalandsfoss og Borgarhól milli austur Eyja og þaðan beina línu fram í svokallaða Vítisvörðu og er hún þar sem Skíðbakkahjáleigu ber í Klifið í Vestmannaeyjum og Borgarhól í hamrana upp yfir Sauðhúsvelli og þaðan ræður Fljótið marki fram í Lómakíl í Þúfu sem er á fljótsbakkanum og er hún þar sem Snotrubæ ber í Ystaklett og Miðey framan við Stóradalsbæ og þaðan beint í vörðu út við brúnir og er hún þar sem Kúfhólsbæ ber laust framan við Holtsnúp og Snotru í Ystaklett og þaðan beint í Ásgeirsholt ..." Segir í Landeyingabók
Heimildir: Landeyingabók, 327

RA-131:020 *Skyggnir* heimild um huldufólksbústað
"Vestur frá Stóru-Hildisey er Hólmsfljót og skiptir löndum milli Hólms og Hildiseyjar. Á syðri bakka þess er hóllinn Skyggnir í Hildiseyjarlandi, beint framan við bæinn í Hólmi. Þar hafa skyggnir menn séð hýbýli huldufólks." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Hildisey, 1

RA-131:021 *Stóragerði* gerði
"Litlu austar [austan við austurbæinn] eru Stóragerði og Litlagerði undir hæð þeirri, sem bærinn stendur á. Sjást þar fornlegar girðingarrústir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Hildisey, 1

RA-131:022 *Litlagerði* gerði
"Litlu austar [austan við austurbæinn] eru Stóragerði og Litlagerði undir hæð þeirri, sem bærinn stendur á. Sjást þar fornlegar girðingarrústir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Hildisey, 1

RA-131:023 heimild um túngarð
"... Hulduhóll er í útnorður af vesturbænum, utan túngarðs." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Hildisey, 1

RA-131:024 *Dílatættur* tóft
"Díli er engi í landnorður af bænum, og rennur smálækur um hann. Þar eru Dílatættur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Hildisey, 1

RA-132 Litla-Hildisey

10 hdr.,1654/1709. 1548. Jarðarinar getið í dómi. DI XI, 629. 1849: "Land sárlítið og létt til hagbeitar. Tún mikil, góð og hálfslétt, engjar mjög litlar. Gripagagn á sumrum lítið en gott gagn af kúm og vetri." Landeyingabók, 225 1927: Tún 4,1 ha, þar af 4 ha sléttað, garðar 2240 m^2. "Jörðin er fremur landlítil, eða um 130 ha. Hún er vel fallin til ræktunar, hagar algrónir og grasgefnir." SB IV, 283.

RA-132:001 *Litla-Hildisey* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1927

RA-132:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-132:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1927

RA-132:004 *Stekkatún* örnefni stekkur
"Stekkatún er í landsuður af bænum, fyrir heiman Ásgeirsholt." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Litla-Hildisey, 1

RA-132:005 *Torfhólar* örnefni rista
"Torfhólar eru suður af bænum, nú innan túns." Segir í örnefnaskrá. Þar var þurrkað torf, en líklegt er að rist hafi verið nálægt þurrkunarstaðnum.
Heimildir: Ö-Litla-Hildisey, 1

RA-621 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Austur-Landeyjum

RA-621:001 heimild um leið
"Messurif er í landsuður frá Krossi og nær ofan frá Drápstóft suður að sandi. Keldur eru um það á stöku stað. Þarna var kirkjuvegur frá Fitjum [RA-123:014?] , meðan þær voru í byggð. Bændur frá Fitjum áttust við í illu á rimabarðinu, sem Drápstóft stendur á, skammt landsuður frá Krossi. Lá annar dauður eftir. Þetta skeði 1683, svo sem sjá má í annálum. Það var sonur hins bóndans, sem vígið vann og var tekinn af lífi ári seinna." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kross A, 2

RA-621:002 garðlag
"Austan við hól þennan [RA-094:024] er garður, er liggur frá norðri til suðurs, allt frá mörkum Kanastaða og suður í land Syðri-Úlfsstaða, um 5 km leið, og er talinn vera frá 12. öld." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Efri-Úlfsstaðir, 1

RA-621:003 *Fljótsvegur* vegur leið
"Í austanverðu Miðeyjarlandi er svonefndur Fljótsvegur fram að bænum Álftarhóli suður frá Miðey." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðey, 1

RA-621:004 heimild um leið
"Fossar eru í Búðarhólsengjum. Þar hjá er vað á Fljótsvegslæknum, er nefnist Smalaskálavað, á leiðinni úr Kirkjulandshverfi upp í Búðarhólshverfi." Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Norður-Búðarhólshjáleiga, 1

RA-622 Óstaðsetjanlegar fornleifar í Austur-Landeyjum

RA-622:001 mannabein
SANDVÖLLUR Í EYSTRI LANDEYJUM (R). Þar blása upp bein; Ath.gr. AM -
Heimildir: JÁM XIII, 511

RA-133 Bergþórshvoll

20 hdr. 1709, Oddakirkjueign. 30 hdr 1847. Jörðin eitt aðalsögusvið Njálssögu. ÍF XII. 1270: Jarðarinnar getið ímáldaga Oddakirkju. DI II 86-88Kárageröi hjáleiga Bergþórshvols. Jörðin átti allan reka á jörðinni. JÁM I, 179-180 Bergþórshvoll II nýbýli. 1709: "Á tún og engjar gengur sandur, líka spillir engjunum vatn og ísar, sem í leysingu uppkippa grasrótinni og gjöra flag og hrjóstur; hefur þetta orkað so miklis skaða, að fyrir 30 árum segja menn fóðrst hafi á jörðunni 40 kúa þúngi." JÁM I, 179-180. 1921: Tún 4,5 ha, þar af 4 ha sléttaðir, garðar 1094 m^2. "Jörðin er landmikil, liggur með Affa lli upp að mörkum Fíflholtshverfis um 3,6 km, nær til sjávar og stór fjara fylgir og sandur víðáttumikill. Jörðin er þurrlend, skjólgóð og vetrarbeit góð." SB IV, 306.

RA-133:001 *Bergþórshvoll* bæjarhóll bústaður **Friðlýstar fornleifar**
"Bærinn Bergþórshvoll stendur á stórum hól, skammt frá Affalinu, en þar skiptir löndum og hreppum." Segir í örnefnaskrá SV gróf í bæjarhólin 1883 og 1885. MÞ gróf á Bergþórshvol 1927, 1928, 1931 og síðan gróf KE þar 1950 og 1951. Þegar SV gróf fyrst á Bergþórshvoli um 1883 fann hann leifar af hvítu efni sem rannsakað var í ljósi þess hvort um skyrleifar væri að ræða. Niðurstaðan var sú að "... þessi efni hljóta að vera leifar af líkum mjólkurmat sem skyr en þó ef til vill ekki eins súrum. Líklegast er að þau sjeu leifar af osti, sem búinn hefur verið til úr sýrðri mjólk." SV 1885: "Þannig eru þá grafnar þrjár grafin ofan í húsagarðinn á Bergþórshvoli, sem allar hafa sömu höfuðeinkenni, en um leið hafa þær haft ýmisleg einkennni nokkur mismunandi, sem þó alt lýtr að hinu sama og lýsir, að hér er fundinn skáli Njáls."Þjms. 10278, öxi af K-gerð, Sverd 40, 10.5 sm að lengd fannst við rannsókn Matthíasar Þórðarsonar á B.
Heimildir: Storsh: Árbók 1897 viðb., 18; SV Árbók 1882-1892, 65; KEKH, 284; KE/GG "Rannsókn á Bergþórshvoli" Árbók 1951-52, 9-15; Túnakort 1921; Ö-Bergþórshvoll, 1; ÁG: Friðlýsingarskrá, 65

RA-133:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-133:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-133:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-133:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-133:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-133:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-133:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-133:009 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1921

RA-133:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-133:011 þjóðsagadraugur
"Vestan við Stórusefdælu liggur Ás, og liggur vegur gegnum hann. Þar var talið, að væri reimt, og þótttust menn hafa séð þar draug með peningakút." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bergþórshvoll, 1

RA-133:012 garðlag varnargarður
"Norðan við Ásinn [011] eru tveir hólar með sefdælu á milli, þeir heita Skollhólar. Vestur af þeim er stór engjamýri, sem heitir Flóðamýri. Syðst í henni er flóðgarður ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bergþórshvoll, 1

RA-133:013 *Línakrar*garðlag akur **Friðlýstar fornleifar**
"Austan við skurðinn [áveituskurðinn úr Affallinu] er þurrlendi, sem heitir Stórhólmi. Hefur hann eins og Berjahólmi verið hólmi í Affallinu. Innan við hólmann er graslendi, þar sést til garðbrota og heita Línakrar." Segir í örnefnaskrá "Efst og austast í Bergþórshvolslandi, skamt frá Fíflholts-landamerkjum og skamt frá Affallinu, sér til fornra girðinga allmikilla og heita þær Línakrar." "Girðingarnar eru 6, allar samfastar og auk þess eru 2 hringamynduð smágerði sitt í hvoru garðshorni. ... Er girðing a hér um bil 17 fðm. löng og 11 fðm. breið; girðing er í við lengri og um 15 fðm breið, griðing c er nál 11 fðm. breið, d 7 fðm. breið, en e 12 fðm. breið, en lengd þessara þriggja er jöfn nál. 22 fðm. Girðngin f er nál. 15 fðm. löng og fðm. breið. Hringurinn I er um 6 fðm í þvermál, en hringurinn 2 um fðm. Mælingin er eigi nákvæm, því garðarnir eru að nokkru leyti mældir með, takmörk þeirra eru víða allóglögg. Þeir eru niðursokknir og fornlegir. Þó eru þeir miklir fyrirferðar, og auðséð, að í fyrstu hafa þeir ekki verið smásmíði. Ekki er sjáanlegur aldursmunur á þeim, nema ef girðing f skyldi geta álitist einna nýlegust. Þó er það næstum furðulega mikið, ef allar girðingarnar hafa verið í rækt undir eins og garðarnir milli þeirra hlaðnir til skýlis. Hitt má og hugsa sér, að þó er vöxtur þvarr í einni girðingunni, hafi hún verið lögð niður eða látin hvílast, en önnur tekin í staðin. Það er heldur ekki víst, að hér hafi eingöngu verið stundur hörrækt: kornyrkja gat verið meðfram. Til hvers smágerðin (hringarnir) hafa verið notaðir, er ekki hægt að segja."
Heimildir: Ö-Bergþórshvoll, 2; Brynjólfur Jónsson: Árbók 1900, 4-5; ÁG: Friðlýsingarskrá, 65

RA-133:014 *Fornaborg* tóft fjárhús
"Sunnan við Freysteinsholt, sem í daglegu tali er nefnt Freysholt, en það er syðst í Fífuholtslandi, er tóttarbrot, sem heitir Fornaborg. Þar voru áður sauðahús." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bergþórshvoll, 2

RA-133:015 *Grænhóll* tóft fjárhús
"Vestur af Stórhólma [sjá 013] er Grænhóll, þurrlendur hóll með tóttarbrotum. Þar hafa verið fjárhús." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bergþórshvoll, 2

RA-133:016 garðlag varnargarður
"Kringum Káratjörn og Höskuldardælu virðast vera leifar af garðbrotum, sem hafa verið hlaðin að þeim að norðan og austan til að auka vatnið." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Bergþórshvoll, 2

RA-134 Káragerði

Hjáleiga Bergþórshvols 1709. "... [jörðin] komin í byggð ekki síðar en um 1600." SB IV, 308 1921: Tún 1,3 ha, þar af 1 ha sléttaðir, garðar 1050 m^2. Tún er þar nú 12 ha. SB IV, 308

RA-134:001 *Káragerði* bæjarhóll bústaður
"Vestan við bæjarhólinn er smábýlið Káragerði sem hefur óskipt beitiland með Bergþórshvoli." Segir í örnefnaskrá Bergþórshvols
Heimildir: Túnakort 1921; Ö-Bergþórshvoll, 2

RA-134:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-134:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-134:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-134:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-134:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-135 Arnarhóll

15 hdr 1709. Tvíbýli til 1956. 1709: "Engjaslættum spillir bæði vatn og sandfjúk." JÁM I, 181. 1921: Vesturbær: Tún 4 ha, þar af 3,5 ha sléttaðir, garðar 992 m^2. Austurbær: Tún 2 ha, þar af 1,5 ha sléttaðir, garðar 1325 m^2. "Jörðin er meðalstór og grösuð, þurrlendi orðið að verulegu leyti eftir framræslu. Votlendi næst fjörusandi og erfitt að ræsa fram vegna hallaleysis." SB IV, 309

RA-135:001 *Arnarhóll* bæjarhóll bústaður
"Bæjarstæðið hefur verið hið sama og nú frá fornu fari." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 309; Túnakort 1921

RA-135:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-135:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-135:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-135:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-135:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-135:007 *Torfholt* örnefni rista
"Austast í mýrinni er Torfholt og austan við það mörk að Bergþórshvoli." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Arnarhóll, 1

RA-135:008 *Fjárhúsrimi* örnefni fjárhús
"Næst bænum er rimi, sem heitir Taglaborg, og heimar Fjárhúsrimi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Arnarhóll, 1

RA-135:009 *Tóttarrimi* örnefni
"Næst bænum er rimi, sem heitir Taglaborg, og heimar Fjárhúsrimi. Sunnan við hann er Tóttarrimi ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Arnarhóll, 1

RA-135:010 *Kálgarðsdæla* örnefni kálgarður
"Austast Austurskák, næst Suðurtún og næst bænum Dagteigur, en sunnan við hann er þurr dæla, Kálgarðsdæla." Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Arnarhóll, 2

RA-135:011 heimild um fjárhús
"Mýrin kringum fjárhúsin heitir Stykki að austan ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Arnarhóll, 2

RA-135:012 *Mógrafir* örnefni mógrafir
"Mýrin kringum fjárhúsin heitir Stykki að austan, en Mógrafir að austan [svo] ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Arnarhóll, 2

RA-135:013 *Réttarhóll* örnefni rétt
"Mýrin kringum fjárhúsin heitir Stykki að austan, en Mógrafir að austan [svo], vestur af þeim er Réttarhóll." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Arnarhóll, 2

RA-136 Miðkot

12 hdr 1709. Breiðabólstaðakirkjueign. 1709: "Jörðunni spillir sands og vatns ágángur so sem á Arnarhóli. JÁM I, 182. 1921: Tún 3,7 ha, þar af 2,5 ha sléttaðir, garðar 1692 m^2. "Jörðin er ferkar lítil en grösug og nú orðin sæmilega þurr, skjóllítil." SB IV, 310

RA-136:001 *Miðkot* bæjarhóll bústaður
"Bærinn hefur alltaf verið á sama bæjarhólum, svo til á sama stað." SB IV, 310
Heimildir: SB IV, 310; Túnakort 1921

RA-136:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-136:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-136:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-136:005 *Markagerði* örnefni
"Vestan við Engjamýri er Markagerði í mörkum að Yztakoti." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kotabæir, 1

RA-136:006 *Djúpidalur* heimild um huldufólksbústað
"Norðan við bæinn [Miðkot ?] í túninu er dæld, sem heitir Djúpidalur. Þar var talið, að væri huldufólk, og þóttst menn stundum sjá þar ljós." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kotabæir, 1

RA-137 Skipagerði

7 hdr. 1709. Ystakot og Skipagerði eru ein og sama jörðin en með tveimur bæjum og hafa skift túnum og engjum 1709. JÁM I, 185-186. Jörðini skipt upp árið 1936. SB IV, 312 1921: Tún 3,3 ha, þar af 3 ha sléttaðir, garðar 1060 m^2. "Jörðin er landlítil, grösug og sæmilega þurrlend nú orðið." SB IV, 312-13.

RA-137:001 *Skipagerði* bæjarhóll
Heimildir: Túnakort 1921

RA-137:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-137:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-137:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-137:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-137:006 *Stekkatún* örnefni stekkur
"Suður af bænum í Skipagerði er Stekkatún ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kotabæir, 1

RA-137:007 *Jónasartótt* tóft
"Suður af bænum í Skipagerði er Stekkatún og suður af því Gljábakkar og Gljá þar suður af. Vestantil er Skipagerðisós. Hann er í mörkum að Álfhólum. Milli óssins og Stekkjatúns er Jónasartótt." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kotabæir, 1

RA-137:008 *Torfhóll* örnefni rista
"Norðan við bæinn eru tveir hólar, Engjahóll og Torfhóll." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kotabæir, 1

RA-138 Yztakot

3 hdr. 1709. Ystakot og Skipagerði eru ein og sama jörðin en með tveimur bæjum og hafa skift túnum og engjum 1709. JÁM I, 185-186. 1921: Tún 1,6 ha, þar af 1 ha sléttaðir, garðar 990 m^2. "Jörðin er landlítil, grösug og nú sæmilega þurrlend, skjóllítil." SB IV, 311

RA-138:001 *Yztakot* bæjarhóll bústaður
Bærinn hefur staðið á sama stað frá elstu manna minnum." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 311; Túnakort 1921

RA-138:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-138:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-138:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-138:005 heimild um fjárhús
"Suður af Yztakoti er Engjamýri og í henni hár grashóll, Grænhóll. Austur af bænum [?] er rimi, þar sem fjárhús standa, hann heitir Kuðungur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kotabæir, 1

RA-138:006 *Kotsborg* örnefni fjárskýli
"Suður af Yztakoti er Engjamýri og í henni hár grashóll, Grænhóll. Austur af bænum [?] er rimi, þar sem fjárhús standa, hann heitir Kuðungur. Norðan við bæinn er rimi, sem heitir Kotsborg ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kotabæir, 1

RA-139 Akurey

25 hdr. 1709. Breiðabólstaðarkirkjueign. Ein hjáleiga var heima við bæinn en var hún farin í eyði

1847. Jörðinni skipt upp 1950 í Akurey I og II og Ólafsvelli. 1709: "Túnum spillir árlega sandur, sem fýkur á í veðrum. Engjaslægjur eru mjög af sér gengnar og spretta lítið, sem menn meina orsakist af frosti og vorþurrkum; þar til er heyskpur mjög ljettur." JÁM I, 186. 1921: Vesturbær: Tún 3,4 ha, þar af 3 ha sléttaðir, garðar 1490 m^2. Austurbær: Tún 3 ha, þar af 2 ha sléttaðir, garðar 1030 m^2. Akurey I: "Jörðin er vestari hluti Akureyjartorfunnar, fremur landlítil en þurrlend og góð til ræktunar. Hagar sæmilegir." Akurey II: "Jörðin er fremur mýrlend og var blaut, en hún hefur nokkuð verið þurrkuð upp á síðustu árum og er vel fallin til ræktunar." SB IV, 314-316

RA-139:001 *Akurey* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-139:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-139:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-139:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-139:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-139:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-139:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-139:008 bæjarstæði býli
1709: "Hiáleiga er heima við bæinn í Akurey. Hefur bygð verið lengur en nokkrir til muna, en þó stundum árum saman í eyði verið."
Heimildir: JÁM I, 187

RA-139:009 kuml legstaður
FF: "I Akurej i Sigluvikur Sokn siást fremur mannaverk á því Stora Leidi er framma Tuninu stendur midt innani fallinni girdíng ferkantadri hierumbil 20 Fadma á hvörn veg, hefur Leidid ad leingd og breidd stærd vid tvö nú veniuleg fullordinsmansleidi. Ófusir eru Bændur vorir til ad opna þvilika Hauga, og bera fyrir sig Iardarrask á Tunum sinum, þó ad undirnirdri kinnu búa meniar gamallrar Trúar, um ad Haugbuar giætu i einhvöriu latid ásia ovild sina á slikum fyrirtækium."
Heimildir: FF, 132-4

RA-139:010 *Gamlarétt* heimild um rétt
"Syðst og nyrst í landi jarðarinnar eru réttir, sem báðar heita Gömluréttir, en þar voru áður almenningsréttir og þær syðri notaðar fram undir 1914." Segir í örnefnaskrá "Í landi jarðarinnar eru réttir sveitarinnar og hafa verið þar síðan þær voru fluttar frá Akurey nálægt síðustu aldamótum." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 335; Ö-Akurey, 1

RA-139:011 *Gamlarétt* heimild um rétt
"Syðst og nyrst í landi jarðarinnar eru réttir, sem báðar heita Gömluréttir, en þar voru áður almenningsréttir og þær syðri notaðar fram undir 1914." Segir í örnefnaskrá "Í landi jarðarinnar eru réttir sveitarinnar og hafa verið þar síðan þær voru fluttar frá Akurey nálægt síðustu aldamótum." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 335; Ö-Akurey, 1

RA-139:012 *Selhólar* örnefni sel
"Austan við bæinn er hagamýri, og í henni eru margir hólar. Syðstu hólarnir heita Selhólar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Akurey, 1

RA-139:013 garðlag akur
"Á Bökkum Fljótsvegarins markar fyrir gömlum görðum. Og mætti geta þess til, að þar hafi akrarnir verið, sem bærinn dregur nafn af." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Akurey, 1

RA-140 Fíflholt vestara

20 hdr. 1709, Skáholtskirkjueign. Ekki ljóst hvort kirkjur eru í báðum Fíflholtum. "[1367]: xvij. Maríukirkia j fiflhollte a ij kyr oc vj ær Hier er vilchins maldage lijka fyllre; Hítardalsbók, sjá [1387]." DI III 216. "[1387]: LVIII. Fijflhollte. Mariukirkia j fiflhollte a .ij. kyr oc vj ær kiertistiku eina. krossa. ij. alltarisklædi eitt med dvki. kluckur. iij. paxspialld. glodarkier. sacrarium mvvnlaug. þangad skal syngia annann hvern dag helgann." DI III 404 " 1397: "[til Ámúlastaða] liggia vnder .iij. bæer firir austan affall ad tiundumm oc lysitollumm oc odrum skylldumm. nema j fiflholltumm. Þar taka bændur heima tiund syna Þuiat Þar erv vtkirkiur." DI IV 87-88Hjáleiga 1709 Fífluholtshjáleiga byggð um 1640. 1709: "Engjaslættur eru slæmar og ljettar." JÁM I, 185. 1921: Tún 6,9 ha, þar af 4 ha sléttaðir, garðar 2024 m^2. "Jörðin er fremur víðlend, um 450 ha., grösug og sæmilega þurrlend." SB IV, 317

RA-140:001 *Fífholt vestara* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-140:002 heimild um útkirkja
FÍFLHOLT Í VESTUR LANDEYJUM (R) - Maríu - HÁLFKIRKJA[1367]: xvij. Maríukirkia j fiflhollte a ij kyr oc vj ær Hier er vilchins maldage lijka fyllre; Hítardalsbók, sjá [1387]; DI III 216[1387]: LVIII. Fijflhollte.Mariukirkia j fiflhollte a .ij. kyr oc vj ær kiertistiku eina. krossa. ij. alltarisklædi eitt med dvki. kluckur. iij. paxspialld. glodarkier. sacrarium mvvnlaug. þangad skal syngia annann hvern dag helgann. Máld DI III 404[1397]: portio Ecclesiæ vmm .vij. ar .ij. kugilldi er Ormur Haflidason lauk firir sig oc Hollu Biarnadottur. enn Loptr Þo[r]steinsson tok ad sier ad svara ollu Þui sem meira er ad svara kirkiunni; DI IV 79-801397: [til Ámúlastaða] liggia vnder .iij. bæer firir austan affall ad tiundumm oc lysitollumm oc odrum skylldumm. nema j fiflholltumm. Þar taka bændur heima tiund syna Þuiat Þar erv vtkirkiur; Máld DI IV 87-88 [Ámúlastaða]{1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 58}
Heimildir: DI

RA-140:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-140:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-140:005 renna áveita
"Sunnan við túnið í Vestra-Fíflholti heitir Engjadæla, úr henni er grafinn skurður í Fljótið, svo að þurrka má hana og slá. Sá skurður er mjög gamalt mannvirki og sömuleiðis gamall garður, sem er austan við skurðinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 1

RA-140:006 garðlag
"Sunnan við túnið í Vestra-Fíflholti heitir Engjadæla, úr henni er grafinn skurður í Fljótið, svo að þurrka má hana og slá. Sá skurður er mjög gamalt mannvirki og sömuleiðis gamall garður, sem er austan við skurðinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 1

RA-140:007 *Selhólar* örnefni sel
"Suðvestur í högunum skammt frá Fljótinu er hóll, sem heitir Surtshóll. ... Nokkru sunnar en Surtshóll eru Selhólar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 1

RA-140:008 *Merkjagarður* örnefni landamerki
"Austan við túnið í Vestra-Fíflholti er Merkjagarður og austan við hann Eystra-Fíflholt." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 1

RA-140:009 *Freysteinsholt* þjóðsagalegstaður
"Syðst í landi Fíflholtshverfis er allstórt holt, sem heitir Freysteinsholt, en sunnan við það eru mörkin að Bergþórshvoli. Um holt þetta er sú munnmælasögn, að Fífill, bóndi í Fíflholti, hafi barizt við Freystein nágranna sinn, fellt hann og dysjað þar í holtinu eða í dælu þar við holtið." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 1

RA-141 Fílfholtshjáleiga

Hjáleiga Fíflholts, byggð um 1640. JÁM I, 185. Jörðin heitir nú Lækjarbakki. 1921: Tún 5,4 ha, þar af 4 ha sléttaðir, garðar 1400 m^2. "Jörðin er meðaljörð, grasgefin og þurrlend, töluvert mólendi." SB IV, 318

RA-141:001 *Fíflholtshjáleiga* bæjarhóll bústaður
"Bærinn er talinn hafa verið alltaf á sama stað." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 318; Túnakort 1921

RA-141:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-141:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-141:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-141:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-141:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-142 Gerðar

15 hdr., 1709. 1709: "Landþröng er hjer næsta mikil og nýtur jörðin annarra til beitar, hvað nágrannar hafa hingað til liðið betalingslaust, annars halda menn þessi jörð bygðist ekki." JÁM I, 184. 1921: Vesturbær: Tún 5,1 ha, þar af 3 ha sléttaðir, garðar 1564 m^2. Austurbær: Tún 3,7 ha, þar af 2 ha sléttaðir, garðar 1464 m^2. "Jörðin er meðalstór, grösug, þurrlend að kalla, skjólgóð vetrarbeit sæmileg." SB IV, 319

RA-142:001 *Gerðar* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-142:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-142:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-142:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-142:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-142:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-142:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-142:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-142:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-142:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143 Fíflholt eystra

40 hdr 1709, þingstaður. Ekki ljóst hvort kirkjur eru í báðum Fíflholtum. "[1367]: xvij. Maríukirkia j fiflhollte a ij kyr oc vj ær Hier er vilchins maldage lijka fyllre; Hítardalsbók, sjá [1387]." DI III 216. "[1387]: LVIII. Fijflhollte. Mariukirkia j fiflhollte a .ij. kyr oc vj ær kiertistiku eina. krossa. ij. alltarisklædi eitt med dvki. kluckur. iij. paxspialld. glodarkier. sacrarium mvvnlaug. þangad skal syngia annann hvern dag helgann." DI III 404 " 1397: "[til Ámúlastaða] liggia vnder .iij. bæer firir austan affall ad tiundumm oc lysitollumm oc odrum skylldumm. nema j fiflholltumm. Þar taka bændur heima tiund syna Þuiat Þar erv vtkirkiur." DI IV 87-88. Hjáleigur 1847 Norðurhjáleiga og Suðurhjáleiga. 1921: Tún 4,3 ha, þar af 3 ha sléttaðir, garðar 1400 m^2. "Jörðin er landmikil, grösug og nú þurrlend að kalla." SB IV, 320

RA-143:001 *Fífholt eystra* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:002 heimild um útkirkja
FÍFLHOLT Í VESTUR LANDEYJUM (R) -Stefáni - HÁLFKIRKJA[1367]: xviii. Stephanus kirkia j fiflhollte a ku eina. iij ær og hundrad vadmala les vilchinsbok; Hítardalsbók DI III 2161397: a kv eina Þangad skal syngia annann hvern dag helgann; Máld DI IV 801397: [til Ámúlastaða] liggia vnder .iij. bæer firir austan affall ad tiundumm oc lysitollumm oc odrum skylldumm. nema j fiflholltumm. Þar taka bændur heima tiund syna Þuiat Þar erv vtkirkiur; Máld DI IV 87-88 [Ámúlastaða][1491-1518]:Fíflholt.Kirkian í Fíflholte á 1 kú og 4 ær. Máld DI VII, 40 [Lbs 108 4to, bl. 560 eftir bók skr. 1606 - gæti líka verið Maríukirkjan]{1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 58}
Heimildir: DI

RA-143:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:015 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-143:017 tóftir þingstaður
"Þingstaður Landeyinga var í Eystra-Fíflholti frá miðöldum til 1910 og minna rústir og örnefni í heimatúni á þingstaðinn." Segir í Sunnlenskum byggðum "Í túninu á Eystra-Fíflholti norðaustan við bæinn er lítil hæð, sem heitir Lögréttubalar ... Í túninu í Eystra-Fíflholti er Fiskhóll, Dagteigur og Þinghúshóll austan við bæinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 320; Ö-Fíflholtshverfi, 2

RA-143:018 *Rönkutótt* örnefni
"Austan við bæinn í Eystra-Fíflholti eru hólar, sem heita Loftshóll sunnar, en Rönkutótt norðar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 1

RA-143:019 *Illugastekkur* örnefni stekkur
"Austur í mýrinni suðaustur af Suðurhjáleigu er hóll, sem heitir Illugastekkur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 2

RA-143:020 *Torfskurðarhólar* örnefni rista
"Næst bænum [að norðan ?] eru Torfskurðarhólar, austast í þeim strýtumyndaður hóll, sem heitir Kúaborg. Næst eru Torfhólar ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 2

RA-143:021 *Kúaborg* örnefni
"Næst bænum [að norðan ?] eru Torfskurðarhólar, austast í þeim strýtumyndaður hóll, sem heitir Kúaborg. Næst eru Torfhólar ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 2

RA-143:022 *Borgarbali* örnefni fjárskýli
"Í Fljótsbakkanum norðan til heitir næst bænum Borgarbali ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 2

RA-143:023 *Messugötur* heimild um leið
"Fyrir austan bæinn eru götur, sem liggja austur að Affalli, venjulega kallaðar Messugötur." Segir í

örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 3

RA-143:024 *Dísusel* örnefni sel
"Austur við Affallið er Birgisfit, á bökkunum út við mýrina er Dísusel." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 3

RA-143:025 *Línkrarof* örnefni akur
"Mýrin suður af engjunum er nefnd Bót. Þar er Holtsrif, Stakirimi og Línakrarof suður við Bergþórshvolsmörk." Segir í örnefnaskrá. Sennilega dregið af Línörkum í landi Bergþórshvols.
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 3

RA-143:026 *Gömluréttir* heimild um rétt
"Austan við Norður-Hjáleigu voru fram undir 1800 almenningsréttir, en nú er þar tún. Þar var kallað Gömluréttir, á meðan sást til tótta." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fíflholtshverfi, 3

RA-143:027 *Lögréttubalar* örnefni þingstaður
KK: "Í Fíflholti hefur verið reynt að finna þingstað Höskuldar hvítanesgoða, sem getið er um í Njálu, en er það eftir hugmynd Páls í Árkvörn. Sennilega eru til þess engin rök. ... ekkert annað sem minnir á gamalt þinghald en 3-4 lágar hæðir eða þúfur í túninu, skildar að með smábilum, 12-16 álna langar og nokkurra álna háar og kallast lögréttubalar eða lögréttugarðar. Sennilega er í nafninu aðeins minning um að þar hafi þinghúsið fyrrum verið (á síðustu öld t.d.)."
Heimildir: KK I, 187

RA-143:028 heimild um legstað
KK: "Í túninu eru að venju minjar sem eru tengdar þingstöðum, grasi vaxin dyr, þar sem sagt er, að tveir þjófar séu grafnir."
Heimildir: KK I, 187

RA-144 Norðurhjáleiga

Hjáleiga Fíflholts eystra, fyrst nefnd 1847. Búskapur lagðir niður um 1950, jörðin nytjð frá Hátúni. 1921: Tún 4,5 ha, þar af 3 ha sléttaðir, garðar 1450 m^2.

RA-144:001 *Norðurhjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-144:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-144:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-144:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-144:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-144:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-144:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-145 Suðurhjáleiga

Hjáleiga Fíflholts eystra, fyrst nefnd 1847. Jörðin heitir nú Hátún. Þarna var tvíbýli en búskapur lagðist niður á eystri partinum 1961. 1921: SI: Tún 1,5 ha, þar af 1 ha sléttaðir, garðar 1000 m^2. SII: Tún 2 ha, þar af 1,5 ha sléttaðir, garðar 988 m^2. "Þetta er fremur landlítil jörð, grösug og má teljast þurrlend, skjóllítil." SB IV, 321

RA-145:001 *Suðurhjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-145:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-145:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-145:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-145:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-145:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-145:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-145:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-145:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-145:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-145:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-146 Berjanes

20 hdr., 1709. Jarðarinnar getið í Njálu, ÍF XII, 161. Kuml hefur fundist á jörðinni. Skáholtskirkjueign. [1179]: Jarðarinnar getið í máldaga kirkjunnar í Ey. DI I 257 1709 er eyðhjáleigan Berjaneshjáleiga á jörðinni en 1847 eru hjáleigurnar tvær Stífla og Austurhjáleiga. JÁM I, 178, JJ, 30. 1709: "Hagar þessarar jarðar eru mestallir foreyddir af sandfjúki, sem árlega yfirgengur, stundum meira, stundum mina eftir veðuráttu háttalagi, og liggur landið undir meiri spjöllum, sjerdeilis túnin." JÁM I, 178. 1839 "Tún stór og greiðfær, útslægjur lítilfjörlegar, hagar góðir. Undirorpin skemmdum af sandfoki." SSR, 98. 1921: Berjanes með hjáleigu: Tún 11 ha, þar af 9 ha sléttaðir, garðar 1935 m^2. "Jörðin mun vera að víðáttu um 1100 ha., auk land í Affallsfarvegi. Uppblástur hefur gengið suður og suðvestur eftir Berjaneslandi og eytt um helmingi graslendis. Belti vaxin grasi og víðirunnum liggur upp með Affalli. Vestari hluti landareignarinnar er mýrlendur og er þar góður bithagi." SB IV, 324

RA-146:001 *Gamla Berjanes* bæjarhóll bústaður
"[Bærinn] stóð í öndverðu miklu austar í landinu, þar sem heitir Gamla-Berjanes." Segir í Sunnlenskum byggðum "Upp af Fitjunum og nær bæjunum er sandur, í honum eru tvær grasflesjar, sú syrðri heitir Gamla-Berjanes, og eru það munnmæli, að þar hafi bær staðið, þótt þess sjáist nú engin

merki.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 324; Ö-Berjanes og Stífla, 1

RA-146:002 *Berjanes* bæjarstæði bústaður
Heimildir: SB IV, 324; Túnakort 1921

RA-146:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-146:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-146:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-146:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-146:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-146:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-146:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-146:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-146:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-146:012 kuml legstaður
Bærinn í Berjanesi í Vestur-Landeyjum stóð áður austar og nær Affallinu en hann gerir nú. Hann var færður vegna uppblástrar, og standa rof og melar eftir. Árið 1912 bárust safninu eftirtaldir gripir, er blásið hafði upp í Gamla-Berjanesi: Tvær kúptar nælur, Rygh 652 og 654, afbrigði Smykker 51c. Engin fundaratvik eru kunn, en tvær kúptar nælur, sem saman finnast, er heimilt að telja kumlfund, þegar ekkert afsannar, að svo sé.
Heimildir: KEKH, 31

RA-146:013 *Atpyttur* náma
“Suðvestan við landspilduna, sem er utan við túnið og hefur verið lölluð Móí, er kelda, sem renur vestur í Fljótið ... í henni er djúpur pyttur, sem nefndur var Atpytur. Úr honum var tekið at, sem notað var til litlunar.” Segir í örnefnaskrá.
Heimildir: Ö-Berjanes og Stífla, 1

RA-146:014 *Bulluhóll* heimild um huldufólksbústað
“Sunnan við áðurnefnda mýri er annað rif, sem heitir Syðrarif. Sunnan við það er mýrarsund, og sunnan við mýrarsundið eru hólar, sem liggja austur og vestur. Suður af þeim er hólaþyrping, sem neinu nafni eru nefndir Smáhólar. Vestasti hóllinn í þeim heitir Bulluhóll. Mun nafnið dregið af strokkhljóðum frá huldufólki, sem þar á að hafa heyrzt.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Stífla, 2

RA-146:015 *Kanastaðavað* heimild um vað
“Fyrir vestan Kanastaðavað á Affallinu er lág fit sem heitir Byrgisfit, hún er í útjaðri Berjaneslands.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Stífla, 3

RA-146:016 *Byrgisfit* örnefni fjárskýli

“Fyrir vestan Kanastaðavað á Affallinu er lág fit sem heitir Byrgisfit, hún er í útjaðri Berjaneslands.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Stífla, 3

RA-146:017 *Smiðjunes* örnefni smiðja
“Nú höldum við út að Berjanesi. Með Bleiksá til vinstri handar má finna mel, sem heitir Smiðjunes. Þar hafa fundizt kljásteinar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Stífla, 3

RA-146:018 *Stekkur* tóft stekkur
“En til hægri sömuleiðis fyrir utan Bleiksá er einnig hár melur, sem kallaður er Gamlaberjanes [001?]. Utan við sandinn heita Grandar, í þeim er tóttarbrot, sem heitir Stekkur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Stífla, 3

RA-146:019 heimild um kálgarð
“Hæð sunnan við vesturkálgarðinn heitir Blesuhóll ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Stífla, 3

RA-146:020 *Fjósatunga* örnefni fjós
“Hæð sunnan við vesturkálgarðinn heitir Blesuhóll, en kinnin vestan við bæinn, Fjósatunga.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Stífla, 3

RA-146:021 *Varðapyttur* örnefni
“Annar pyttur, sem var meðfram flatarnefinu í Miðbænum í Ey, heitir Varðapyttur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Stífla, 3

RA-146:022 *Mangatótt* heimild um fjárhús
“Vestarlega í Suðurrifi er rimi, sem heitir Mangatótt, þar voru sauðahús.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Stífla, 3

RA-147 Stífla

Hjáleiga Berjaness 1847 1921: Tún 1,8 ha, garðar 1200 m^2. “Jörðin er lítil, þurrlend frá fornu fari, á land með svokölluðu Eyjarfljóti ... Nú orðið er landið allt þurrlent eftir framræslu.” SB IV, 323

RA-147:001 *Stífla* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-147:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-147:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-147:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-147:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-148 Austurhjáleiga

Hjáleiga Berjaness 1847. Í byggð fyrir 1700, þá kölluð Berjaneshjáleiga. 1921: Tún 3,4 ha.

RA-148:001 *Austurhjáleiga/Berjaneshjáleiga* bæjarhóll bústaður

“Austast í túninu eru gamlar tættur. Þar stóð bær, sem hét Berjaneshjáleiga, og var hann í byggð fram yfir síðustu aldamót.” Segir í örnefnaskrá. Hjáleigan fór í eyði á fardögum 1698, byggð var ætíð stopul. “Þessi hjáleiga kann ekki aftur að bygjast sökum ágángs af sandi og aðþrengsla á heimajörðunni.”
Heimildir: JÁM I, 178-179; Túnakort 1921; Ö-Berjanes og Stífla, 1

RA-148:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-148:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149 Ey

Jarðadýrleiki talin 60 hdr., 1709. Breiðabólstaðarkirkjueign. Bænhús var á jörðinni. “[1179]: Pétrs kirkia i Ey a x. hundraþ i heima landi ku ok ær .vij. ok kluckur fimm ok tiölld um alla kirkiu. ok allan sinn buning. ... Heima skal tiund heima manna. ok af strandarhofði. ok or berianesi.” DI I 257”[1367]: xv. Peturskirkia j Ey a xc j heimalande. vj ær oc ij kyr.” DI III 216 “[1371]: LVII. Ey. Peturskirkia j Ey a xc j heimalande.” DI III 263-264; DI IV 791703 er Brók hjáleiga frá jörðinni en 1847 er jörðin orðin lögbýli. JÁM I, 176; JJ, 30. Húsmannsbýlið Hagi var í bygð á jörðinni 1910-1915. Þríbýli var á jörðinni um 1900. 1709: “Högum jarðarinnar hefur sandfjúk stórum spilt, sjerdeilis í 20 ár, er menn til minnast, og meinast helmingur af högunum eyddur, jafnvel þeim bestu, liggur og so hitt land jarðarinnar undir spjöllum.” JÁM I, 177. 1921: Vesturbær: Tún 5 ha, þar af 4 ha sléttaðir, garðar 1195 m^2. Miðbær: Tún 3,8 ha, þar af 3 ha sléttaðir, garðar 1166 m^2. Austurbær: Tún 3,9 ha, þar af 3 ha sléttaðir, garðar 1582 m^2.

RA-149:001 *Ey* bæjarstæði bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:002 heimild um útkirkja
EY Í LANDEYJUM (R) (BREIÐABÓLSTAÐARÞING) - Pétri - HÁLFKIRKJA[1179]: Pétrs kirkia i Ey a x. hundraþ i heima landi ku ok ær .vij. ok kluckur fimm ok tiölld um alla kirkiu. ok allan sinn buning.þar skal syngia af breiðabolstað annan hvarn dag loghelgan messo . ok enn fiorþa hvern ottu song ok kaupa fiorum morkom vaðmala ok lysa firi alla helga daga fra Mariu messu unz liðr paskaviku. Heima skal tiund heima manna. ok af strandarhofði. ok or berianesi. Eigi skal prestr skylldr at kaupa tiðir ef hann a allt land ok syngi hann sialfr heima hvert haust skal giallda tvævetran gellung á breiðabolstað; Máld DI I 257[1367]: xv. Peturskirkia j Ey a xc j heimalande. vj ær oc ij kyr. Þesse ber og saman vid Vilchinzbok. vtann Vichinsbok er fillre; Hítardalsbók DI III 216[1371]: LVII. Ey.Peturskirkia j Ey a xc j heimalande. vj ær oc ij kyr. kluckur .v. tiolld vmmhverfis kor. rodakross. Pieturs lykneski. kiertistikur. iij. alltaraklædi eitt. glitadann dvk sæmiligann oc tuo liettare. ij spiolld. sacrarium mvvnlaug. kiertastock. Þar skal syngia annann hvern dag helgan af Breidabolstad. lvka presti. ij. merkur. portio hefur þar oll nidur fallid firi kirkiu vppgiord er Einar liet giora. Vilchinsbók DI III 263-264; DI IV 79{1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 58, 59}1709: Hjer hefur nokkru fyrir elstu manna minni bænhús (hálfkirkja) verið, er nú af felt og aldri embættisgjörð flutt; JÁM I: 176
Heimildir: JÁM I, 176; DI

RA-149:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:015 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:017 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:018 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:020 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:021 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:022 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:023 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:024 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:025 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:026 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:027 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-149:028 *Hagi* bæjarstæði bústaður
"Húsmannsbýlið Hagi stóð á vestri bakka Eyjarfljóts, vestanhalt við Stíflu, var í byggð árin 1910-1915 og lagðist undir austurbæinn í Ey." Segir í Sunnlenskum byggðum "Vestan við túnið í Ey eru gamlar tættur, þar var húsmannskofi og hét Hagi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 325; Ö-Eyjahverfi, 2

RA-149:029 *Hvítanes* tóftir
"Norðaustur frá Eyjarhverfi eru mjög fornar rústir, og hafa verið leiddar að því líkur að þar hafi verið það Hvítanes, sem Höskuldur Hvítanesgoði var við kenndur." Segir í Sunnlenskum byggðum. Sennilega sama og 030.
Heimildir: SB IV, 325

RA-149:030 *Grænhólar* 5 tóftir þingstaður **Friðlýstar fornleifar**
"Norðaustan við Fljótið eru gamlar tættur, sem heita Grænhólar." Segir í örnefnaskrá. MÞ: "... [tóftirnar] eru útií högum, um 1 1/2 km. fyrir austan-landnorðan bæinn. ... vísuðu þeir Eyjar-bændur mjer á staðinn, sem er í þeirra landareign, og var nú orðinn innan eða norðan sandgræðslugirðingar, er hjer var gerð síðastliðið sumar." MÞ" Staðurinn sem tóptirnar eru á, er þýfð, vallendiskend flatneskja, dálítið sandorpin, því að uppblásturinn mikli, milli Þverár og Affalls, er skammt norða- og austanvið."

MÞ: "Staðurinn er vestan-við Fljótsbotna, upptök Eyjarfljóts. Tóptirnar eru í tveim stöðum, þjett vestan-við veginn, sem þar liggur suður frá þjóðveginum, að Grænhólavaði á Eyjarfljóti, er vaðið skamt suður frá syðri tóptunum. ... Staðurinn hefir verið varin; eru forn garðlög skamt (um 34 m) frá tóptunum að norðan- og vestanverðu, og alllangt frá þeim að sunnan-verðu, en fljótið hefur verið að austanverðu. ... Fleiri afarlöng og fornleg garðlög eru hjer hjá. - Milli þeirra tveggja staða, sem tóptirnar eru á, eru 54 m. Syðri tóptirnar snúa í suðaustur - norðvestur, eru 2 samhliða, 20m. að lengd og um 6 m. að breidd hvor; þær standa saman og eru dyr á norðvestur-endum. Við suðurhlið hinnar syðri er þriðja tóptin. Hún skiptist í tvent; er eystri hlutinn kringlóttur, um 8 m í þverm., en hinn vestari ílangur og er 4 1/2 m. skemri vestur en löngu tóptirnar. Fyrir dyrum sjest ekki vel. Nyrðri tóftirnar eru tvennar og mynda rjett horn sín á milli. Snýr ein suðaustur-norðvestur, er 19. m löng og um 6 1/2 m að breidd; skiptist í tvennt af þvervegg í miðju og eystri eða syðri hlutinn, jafnvel einnig í tvent aptur, en óljóst er það. Dyr eru á norðvesturgafli. Suðvestan við þessa tópt er syðst nokkur pallur, um 13 m. að lengd og um 6-7 m. að breidd. En tvær eru norðaustur - suðvestur. Eru þær samhliða, en mislangar, hin syðri er 15 m. löng og hin nyrðri 11m., en breidd beggja saman er 11m. Dyr á suðvesturgöflum. Um 4m. breidd sund er í milli hinnar stöku og þessara tveggja. Um 14m. suðvestar en nyrðri tóptirnar er mjög ógreinileg, kringlótt tópt, um 10 m. að þverm. - " "Í þeim eru sjáanlegar leifar eftir gömul mannvirki, a.m.k. fimm tættur. Hefur verið gizkað á að þar hafi verið þingstaður ..." segir í örnefnaskrá. Sennilega sama og 029.
Heimildir: Ö-Eyjahverfi, 1; MÞ: "Hvítanes", 7-8; ÁG: Friðlýsingarskrá, 66

RA-149:031 *Miðborgir* tóftir
"Skammt fyrir austan bæinn er bugða á Fljótinu. Þar eru gamlar rústir við Fljótið, sem heita Miðborgir ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyjahverfi, 1

RA-149:032 *Grænhólavað* heimild um vað
"Skammt fyrir austan bæinn er bugða á Fljótinu. Þar eru gamlar rústir við Fljótið, sem heita Miðborgir, og nokkuð innan við þær er vað á Fljótinu sem heitir Grænhólavað." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyjahverfi, 1

RA-149:033 *Botnavað* heimild um vað
"Austan við það [032] skiptist Fljótið í þrennt. Syðst heitir Syðsti Klofi og norðar Mið-Klofi og Norður-Klofi, í honum er Botnavað á Fljótinu." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyjahverfi, 1

RA-149:034 *Borgarhóll* örnefni fjárskýli
"Vestan við bæina eru tvær tjarnir, sem heita Stóradæla og Litladæla. Vestan við Stórudælu er hóll, sem heitir Borgarhóll." Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Eyjahverfi, 2

RA-149:035 *Tjaldhóll* örnefni tjaldstæði
"Norðvestur af bænum í Hvítanesi er mýrarsund, Brókarsund, en norðan við það hæð, sem heitir Helmurif. Í því er pyttur, sem heitir Hundapyttur. Vestur af honum er lár hóll, sem nefnist Tjaldhóll." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyjahverfi, 2

RA-149:036 *Tóttardælur* örnefni
"Austarlega í Brókarsundi er grasivaxin tjörn, Sölvadæla, en suðvestur af henni eru tjarnir, sem heita Tóttardælur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyjahverfi, 3

RA-149:037 *Hjónaþúfur* álagablettur
"Austast í túninu í Ey, skammt frá bænum, eru tvær þúfur, sem heita Hjóaþúfur. Á þeim var sú trú, að bezt væri að hreyfa þær ekki. Túnið hefur nú allt verið sléttað nema þessar tvær þúfur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyjahverfi, 3

RA-150 Brók

Hjáleiga Eyjar 1709, en lögbýli 1847. Breiðabólstaðarkirkjueign. 1709 stóð býlið rétt við túnið á Ey. JÁM I, 177; JJ, 30 Í örnefnaskrá kemur fram sú tilgáta að nafnið hafi afbakast úr orðinu Brok samanber Brokfífa. Ö-Eyjahverfi, 1. Jörðin heitir nú Hvítanes. 1921: Tún 3 ha, þar af 2 ha sléttaðir, garðar 1330 m^2. "Jörðin er lítil, um 200 ha., þurrlend og góð til ræktunar, en hluti hennar þó sendinn." SB IV, 329

RA-150:001 *Brók* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-150:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-150:003 heimild umútihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-150:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-150:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-150:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-150:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-150:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-150:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151 Hemla

20 hdr 1709. Kuml fundist á jörðinni.Í lok 17, aldar var tvíbýli á jörðinnni og var Hemluhjáleiga þá í byggð. 1709: "Fyrir 7 árum fóðraðist á allri jörðunni xix kúa þúngi. Túni,engjum og högum spillir sandfjúk stórkostlega." JÁM I, 203. 1921: Tún 8,2 ha,þar af 6,2 ha sléttaðir, garðar 2540 m^2. 1839: "Jörðin var einhver með betri jörðum, en er nú mjög af sér gengin að túni, engjum og högum af sandfoki, sem komið hefur innan af Staðaraurum." SSR, 98. 1948: "Upp frá því [lok 17. aldar] og eitthvað áður fór að bera á uppblæstri, sem eyðilagði jörðina smátt og smátt, þar til 1928, að hið uppblásna land var friðað og nokkru sáð af melfræi fyrsti árin á eftir." Ö-Hemla, 1 "Jörðin er mjög stór, yfir 1000 ha. með eyðibýlinu Skeið, sem liggur framan við Þverá og tilheyrir Hvolhreppi, en er eign Hemlubónda ... Jörðin liggur að Þverá að vestan, en Fljótshlíðarhreppi að ofan. Flatlend, en þurrlend með Þverá." SB IV, 330

RA-151:001 *Hemla* bæjarhóll bústaður
"Bærinn hefur staðið næstum á sama stað frá fyrstu tíð." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 330;, Túnakort 1921

RA-151:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-151:013 kuml legstaður
"Um 185 m norðaustan við túnið í Hemlu er hóll, sem heitir Norðastihóll eða Grýluhóll. var fyrrum allmikill og samfelldur, en er nú uppblásinn og rofinn víða. Á hólnum hafa fundizt tvö kuml, 1932 og 1937, og voru allmjög blásin. Matthías Þórðarson rannsakaði bæði kumlin."

"1. kuml. Fyrra kumlið var í lægð norðaustan við hólstrýtuna og svo blásið, aðill var að greina lögun þess. Grjótlaust virðist það hafa verið. Í því var beinagrind úr unglingspilti. Hann hafði legið á hægri hlið en hallast nokkuð aftur á bakið. Fætur vissu í norður, höfuð í suður. Dálítið krepptur um hné og mjaðmir. Vinstri handleggur og hönd höfðu legið niður eftir síðu og mjöðm. - Um 1 m norður frá fótum mannsins var beinagrind úr hesti og 2-3 m suðaustan við hann enn önnur. Báðar munu vera úr hestum, er heygðir hafa verið með manninum. Haugfé (6. mynd): 11328. Spjót, K-gerð, Sverd

21, 39 sm að l., lá hjá fótleggjum mannsins. 11329. Öxi lítil, K-gerð, Sverd 42.11330. Skjaldarbóla, Rygh 562. Skjöldurinn hafði sýnilega verið lagður yfir höfuð líkinu, því að bólan lá ofan á hauskúpunni. 11331. Hnífur allstór. 11332. Heinbrýni lítið með gati. 11333. Blýmet hálfkúlulagað, 22.972 g að þyngd. 11334. Sörvistala óheil, lítil, úr grænu gleri. 11335. Kambur, lítilfjörlegar leifar með kroti, hefur verið einraða og járnnelgdur. 11336. Spýta, lítil og ómerk. 11337. Fjórir jaspismolar, rauðleitir, vafalaust eldfæri. Smáhlutirnir 11332-37 (þó ekki 11336) lágu allir í beltisstað og munu hafa verið í pússi mannsins. Við belti hans hafði og hnífur og verið. 11339. Járnmél með hringum. 11340 Gjarðarhringja. - 11339-40 fundust með nyrðri hestinum. 11341. Brot af hringjum og nöglum úr söðli, fundust hjá hinum hestunum. 11342. Járnmolar og ryðkekkir, ókennilegir. Um 1 m austur frá syðri hrossbeinunum fannst dálítið brot af skeifu (Þjms. 11343), sem virðist munu hafa verið fjórboruð og fremur veigalítil. Þessa skeifu taldi Matthías Þórðarson til kumlsins, en varla fær það staðizt, svo sem er að vikið síðar (bls. 259).2. kuml. Síðara kumlið er litlu sunnar, annarri lægð á hólnum. Í því var beinagrind heil, en svo fúin að beinin urðu ekki hirt. Gröfin hafði snúið A-V, höfuð í vesturenda. Umhverfis beinagrindina vottaði glöggt fyrir því, að líkið hafði verið jarðað í kistu, 1.70 m að l., að 1.,40 sm að br.,jafnvíðri í báða enda. Líkið hafði verið lagt á bakið, en þó meira á hægri hlið, andliti og tám snúið til suðurs og fætur dálítið krepptir um hnén. Leit helzt út fyrir, að kistan hefði verið ívið of þröng á alla vegu. Hendur lágu saman niður yfir kviðinn. Engir naglar fundust."
Heimildir: KEKH, 31-33

RA-151:014 heimild um ferju
"Hemla var lengi mikill ferðamannastaður og ferjustaður." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 330

RA-151:015 *Hemluhjáleiga* bæjarstæði býli
"... og þriðja býlið Hemluhjáleiga, og ber það nafn enn hús suður á túninu." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hemla, 1

RA-151:016 *Torfflóð* örnefni rista
"Austast Rituflóð eða Torfflóð ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hemla, 1

RA-151:017 heimild um fjárhús
"Landamerkin eru suður í Hagamýrini, þar eru sauðahús." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hemla, 1

RA-152 Strandarhöfuð

Jarðadýrleiki óviss 1709 talin 20, 15 eða 12 hdr. Breiðabólstaðakirkjueign. [1179]: Jarðarinnar getið í máldaga kirkjunnar í Ey. DI I 257 1709 er eyðihjáleigan Strandarhöfuðshjáleiga í túninu. Jörðin heitir nú Strandarhöfði. 1709: "Á túnið fýkur sandur og liggur undir spjöllum." JÁM I, 202. 1839: "Þýft og lítið tún, litlar útslægjur, sæmileg hagajörð." SSR, 98. 1921: Tún ha, þar af ha sléttaðir, garðar m^2. "Þetta er efsti bær í Strandarhverfi, fremur landlítil mýrarjörð, en þó er hluti hennar þurrlendur frá fornu fari. Grasgefin. Nokkuð af landinu ræst fram og ræktað. Hagar góðir." SB IV, 331

RA-152:001 *Strandarhöfuð* bæjarhóll bústaður
"Bæjarhús munu hafa staðið alla tíð á sama stað." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 331; Túnakort 1921

RA-152:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-152:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-152:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-152:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-152:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-152:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-152:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-152:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-152:010 *Strandarhöfuðshjáleiga* bæjarstæði býli
1709: "Strandarhofuds hjáleiga hjet býli í túninu hjá Srandarhöfða. Þess fyrstu bygð muna menn ekki. Hefur ekki bygst yfir 20 ár." 1709: "Nokkur ár síðustu, er hjáleigan bygðist, var tvíbýli á Strandarhöfða, bjó þá annar þeirra í þessarri hjáleigu, og var hún þá kölluð helmíngur jarðarinnar."
Heimildir: JÁM I, 202

RA-152:011 kuml legstaður
"Í júlí 1951 rannsakaði ég stað, þar sem Jónas bóndi Magnússon á Strandarhöfði hafði fundið beinaleifar við jarðýtuvinnu í flagi. Beinin fundust þar sem heitir Markhóll, rétt á bakka Fljótsvegar, 4-500 m frá bænum, milli hans og Strandarhjáleigu." "Jarðvegur var sandur og mold, engir steinar, enda grjótlaust í Landeyjum, en í 1 m dýpt hreinn sjávarsandur. Mannabeinin voru sýnilega úr lagi færð fyrir löngu og lágu því mjög óreglulega. Við rannsóknina sást þó, að þarna hafði verið tekin gröf, um 1,70 m að l., 70 sm að br. og 90 sm djúp aftast, en grafarbotni hallaði mikið upp frá fótenda. Gröfin snéri A-V, og hafði höfuð mannsins verið í vesturenda. Það sást af fótbeinum í austurenda grafar, og voru þau ein óhreyfð beinanna. Þar var og einn lítill járnmoli ókennilegur og tréleifar með. Annað fannst ekki. Staðurinn er eðlilegur fornaldarkumli, og járnmolinn með tréleifunum bendir fremur til, að eitthvað gripakyns hafi verið í gröfinni. Því er hún hér í kumlatali."
Heimildir: KEKH, 34

RA-152:012 *Kvíarimi* örnefni kvíar
"Í túninu norðan við bæinn er lár hóll, sem heitir Kvíarimi (nú orðinn slétt tún)." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Strandarhöfði, 1

RA-152:013 *Rotaborgarrimi* örnefni fjárskýli
"Upp í mýrinni norður af bænum er rimi, og heitir hann Rotaborgarrimi, rásin sunnan við hann heitir Rotalækur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Strandarhöfði, 1

RA-153 Strönd

20 hdr 1709, þá fimm hjáleigur á jörðinni, Brandshjáleiga (Strandarhali), Einarshjáleiga, Stekkjargerði, Stóraholt og Gamlasel, allar í eyði. Ekki er ljóst hvort nokkur þeirra er sama og Strandahjáleiga RA-154 og því eru þær allar skráðar hér. 1921: Vesturbær: Tún 3,2 ha, þar af 1 ha sléttaðir, garðar 1770 m^2. Austurbær: Tún 28 ha, þar af 1,8 ha sléttaðir, garðar 1280 m^2. "Jörðin er með stærstu jörðum í Vestur-Landeyjarhreppi, að mestu leyti mýrarjörð og var volend fyrr á árum, en hefur nú verið þurkuð upp." SB IV, 333

RA-153:001 *Strönd* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-153:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-153:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-153:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-153:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-153:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-153:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-153:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-153:009 *Brandshjáleiga/Strandarhali* bæjarstæði býli
Var hjáleiga frá Sröndd, byggð fyrir manna minni en fór í eyði um 1700. "Vitað er um fornt býli í landi jarðarinnar, syðst í túnfæti, nefnt Strandarhali. Síðast voru þar fjárhús." Segir í Sunnlenskum byggðum "Suðvestur af bænum er enn hóll, sem heitir nú Eirmýrartættur, en sagt er, að þar hafi áður verið kot, sem hét Strandarhali ..." Segir í örnefnaskrá. Gæti verið sama og RA-154
Heimildir: JÁM I, 200-201, SB IV, 333; Ö-Strönd og Strandarhjáleiga, 1

RA-153:010 *Einarshjáleiga* bæjarstæði býli
1709: "Bygðist fyrist fyrir 50 eða 55 árum. Hefur í eyði legið 8 ár. ... Hús öll og tóftir er niður fallið."
Heimildir: JÁM I, 201

RA-153:011 *Stekkjargerði* bæjarstæði býli
1709: "Var bygð síðar en Einars hjáleiga. Hefur verið óbygð í 30 ár."
Heimildir: JÁM I, 201

RA-153:012 *Stóraholt/Gloppa* bæjarstæði býli
1709: "Bygðist seinna en Stekjargerði. Hefur í eyði staðið yfir 30 ár. Öll bygging er fyrir löngu ruineruð." "Gloppa mun hafa verið annað býli norðvestur af Strönd á litlum hóli." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: JÁM I, 201; SB IV, 333

RA-153:013 *Gamlasel* bæjarstæði býli
1709:"Var bygð nokkrum árum fyrr en Stóraholt, og minnir menn byggíngin varaði eða 6 ár. Hefur ei bygst í 40 ár ..." "Ofar í mýrinni [en 017] eru tveir rimar, nær Nýjasel, fjær Gamlasel." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: JÁM I, 201; Ö-Strönd og Strandarhjáleiga, 1

RA-153:014 *Nýjasel* örnefni sel
"Ofar í mýrinni [en 017] eru tveir rimar, nær Nýjasel, fjær Gamlasel." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Strönd og Strandarhjáleiga, 1

RA-153:015 *Bullhóll* heimild um huldufólksbústað
"Í mýrinni austan við bæinn eru þrír hólar. Efst heitir Langhólar, gegnumþá er grafinn skurður, sem er í mörkum að Ey. Næst er Bullhóll, þar var talið að byggi huldufólk, og þóttust menn heyra þar strokkhljóð." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Strönd og Strandarhjáleiga, 1

RA-153:016 *Borgarhóll* heimild
"Suður á túninu er sívalur hóll á sléttunni (lítur út fyrir að vera leifar eftir borghlaðið hús), Borgarhóll." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Strönd og Strandarhjáleiga, 1

RA-153:017 heimild um fjárhús
"Suðvestur af bænum eru tveir hólar, Litli-Einbúi næst, þar voru fjárhús ..." Segir í örnefnaskrá. Sennilega sama og 002-008.
Heimildir: Ö-Strönd og Strandarhjáleiga, 1

RA-153:018 *Helgutótt* örnefni
"Norðan við bæina á Strönd er Strandarhjáleiga. Þar norðvestan við túnið er hóll, Helgutótt ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Strönd og Strandarhjáleiga, 1

RA-153:019 *Árnagarður* örnefni
"Norðan við bæina á Strönd er Strandarhjáleiga. Þar norðvestan við túnið er hóll, Helgutótt, en austur af henni önnur hæð, Árnagarður." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Strönd og Strandarhjáleiga, 1

RA-154 Strandarhjáleiga

Hjáleiga Strandar. 1921: Tún 3 ha, þar af 2 ha sléttaðir, garðar 1075 m². "Jörðin er frekar landlítil mýrarjörð en nokkuð hefur verið þurrkað upp og er það land sæmilegt till ræktunar. Engjar voru áður snöggar og blautar en hafar góðir." SB IV, 332

RA-154:001 *Strandarhjáleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-154:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-154:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-154:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-154:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-154:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-154:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-154:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-154:009 heimild um býli
"Líklega hefur eitt afbýli verið byggt í landi jarðarinnar en óljóst hvar það hefur verið enda aflagt fyrir löngu." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 332

RA-155 Kálfstaðir

10 hdr 1709, þá hálf jörðin í eyði. 1921: Tún 8,6 ha, þar af 3,2 ha sléttaðir, garðar 1620 m². "Frekar landstór mýrarjörð að mestu óuppþurrkuð. Sumarhagar góðir og áður voru sæmilega grasgefnar engjar á meðan áveita var tekin úr Þverá." SB IV, 334

RA-155:001 *Kálfsstaðir* bæjarhóll bústaður
"Byggingar allar voru fluttar austur á Fljótsvegsbakka í suðaustur frá gamla bænum 1957-1958." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 334; Túnakort 1921

RA-155:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-155:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-155:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-155:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-155:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-155:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-155:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-155:009 *Þórutættur* tóftir bústaður
"Vestur af núverandi bæjarhúsum, um 1 km, eru tættur, sem nefndar eru Þórutættur. Þar mun hafa búið einsetukona, Þóra Magnúsdóttir, fyrir aldamótin 1900." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 334

RA-155:010 *Tjaldhólmi* örnefni tjaldstæði
"Austan við Kálfstaði eru hæðir, sem heita Skrokkarimar, þeir liggja að Fljótsveginum, en hann er í mörkum að Fíflholtshverfi. Sunnar með Fljótsveginum heitir Tjaldhólmi, en vestan við hann Tjaldhólmarás." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kálfstaðahverfi, 1

RA-155:011 *Smalaskálar* örnefni smalakofi
"Vestur af mýrinni fyrir vestan bæinn eru lágir rimar, Smalaskálar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kálfstaðahverfi, 1

RA-155:012 *Kýraugavarða* varða landamerki
"Litlu utar [en 011] er pyttur, sem heitir Kýrauga og hjá honum Kýraugavarða. Hún er í mörkum að Strönd og Uxahrygg." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kálfstaðahverfi, 1

RA-156 Forsæti

Jarðadýrleiki talinn 20 hdr. 1709. Breiðabólstaðarkirkjueign. Hálfkirkja var á jörðinni. "[1332]: þangat [til Skúmsstaða] liggia xj bæier ad tijundum oc lysitollum. af forsæti at halfu." DI II 690 Jörðin á ítak annað hvert ár í Vestara Fíflholtslandi. 1921: Tún 3,5 ha, þar af 2,8 ha sléttaðir, garðar 1459 m^2. "Forsæti er landstór mýrarjörð og blaut, þar sem enn er óþurrkað upp. Annars staðar góð til ræktunar." SB IV, 335

RA-156:001 *Forsæti* bæjarhóll bústaður
"Byggingar hafa alltaf staðið á sama stað en íbúðarhús byggt árið 1963 var flutt skammt austur fyrir gamla bæinn." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 335; Túnakort 1921

RA-156:002 heimild um útkirkja
FORSÆTI Í VESTUR LANDEYJUM (R) - SKÚMSSTAÐAÞING - HÁLFKIRKJA[1332]: þangat [til Skúmsstaða] liggia xj bæier ad tijundum oc lysitollum. af forsæti at halfu.
Heimildir: DI II, 690

RA-156:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-156:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-156:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-156:006 heimild um huldufólksbústað
"Vestan við gamla bæinn er hóll sem ekki má hreyfa við vegna trúar um álfabyggð í honum, en ekki er vitað um nafn á honum." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 335

RA-156:007 heimild um rétt
"Í landi jarðarinnar eru réttir sveitarinnar og hafa verið þar síðan þær voru fluttar frá Akurey nálægt síðustu aldamótum." Segir í Sunnlenskum byggðum "Austur af Forsæti við þjóðveginn eru almenningsréttir og þinghús sveitarinnar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 335; Ö-Kálfstaðahverfi, 1

RA-156:008 *Túnhóll* heimild um huldufólksbústað
"Í túninu á Forsæti vestan við bæinn er hóll, sem heitir Túnhóll, þar var talið, að huldufólk byggi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Kálfstaðahverfi, 1

RA-157 Hraukur

Byggð úr landi Forsætis. Jörðin heitir nú Lindartún. 1921: Tún 2,1 ha, þar af 1,8 ha sléttaðir, garðar 1200 m^2. "Jörðin er landlítil og var áður mjög blaut mýrarjörð en hefur nú verið mikið þurrkuð upp og er góð til ræktunar." SB IV, 336

RA-157:001 *Hraukur*bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-157:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-157:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-157:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-158 Álfhólar

38 hdr 1709/1648, öll jörðin en hún skiptist í þrjú býli, tvö býli standa saman á sameiginlegu túni en einn stendur spölkorn þar frá og kallast Álfhólahjáleiga sjá RA-159. Jörðin nefnd í Njálu XII, 325-328. Einnig tilheyrir jörðinni hjáleigan Sleif. Bænhús var á jörðinni, rifið 1705. 1709: "Engjalægjur eru á jörðunni litlar, og kaupa ábúendur slægjur ..." JÁM I, 188 1921: Tún 6,5 ha, þar af 6 ha sléttaðir, garðar 3340 m^2. "Jörðin er landmikil, um helmingurinn mýrledi, hinn hlutin þurrir móar, vel til

fæktunar fallnir." SB IV, 338

RA-158:001 *Álfhólar* bæjarhóll bústaður
1709: "Jörðunni er sundurskift í 3 býli, standa tveir bæirnir samtýnis heima, ein spöl frá túninu og kallast hann Álfhóola Hiáleiga."
Heimildir: JÁM I, 187; Túnakort 1921

RA-158:002 heimild um kirkju
"Bænhús (hálfkirkja) hefur hjer verið og embættað af prestinum til Stórólfshvols og Skúmstaða, en hvað oft eða lángt síðan verið hefur vita menn ekki. Fyrir 4 árum var húsið rifið og viðir burt fluttir."
Heimildir: JÁM I, 188

RA-158:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-158:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-158:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-158:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-158:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-158:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-158:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-158:010 *Álfhólar* bæjarstæði bústaður
1709: "Jörðunni er sundurskift í 3 býli, standa tveir bæirnir samtýnis heima, ein spöl frá túninu og kallast hann Álfhóla Hiáleiga."
Heimildir: JÁM I, 187

RA-158:011 heimild um verbúð
"Suður frá bænum eru rústir verbúða frá þeim tíma, er útræði var sem mest frá Álfhólasandi ..." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 338

RA-158:012 *Álfhóll* varða huldufólksbústaður
"Norðaustur af Álfhólum er hár grashóll með vörðu í kollinum, og heitir hann Álfhóll. Var talið að þar væru huldufólk, og var bannað að slá hann." Segir í örnefnaskrá "Eitt sinn var send stelpa frá Sleif að sækja kýr í Álfhóll, og þótti henni dveljast lengur en von var til, og er hún var spurð um orsök þess, sagði hún, að hún hefði heyrt sálmasöng og orðið hugfagin að hlýða á hann, en söngurinn heyrðist henni koma úr Álfhól." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Álfhólahverfi, 1

RA-158:013 *Álfhólasel* heimild um sel
"Norðaustur af Álfhól eru Selhólar. Út frá þeim Ytrióslækur eða Sleifarlækur. Þar er rimi, Álfhólasel." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Álfhólahverfi, 1

RA-158:014 varða landamerki
Landamerki 1884: "Að vestanverðu fjörumark; akhlið milli gamlu Sigluvíkurhóls og Bjálfells, þaðan í hin eystri fjörumörk, sem eru akhliðið austanvert við Akurey og Stórólfshvolsfjallsenda hins syðri úr þesum eystri fjörumörkum og upp yfir Gljána í Djúpós framanvið Gljána, úr Djúpós í Kýrauga úr

norðanverðu Kýrauga í vörðu á vestri Fljótsvegsbakka og aftur frá henni í hornmarkið, sem er varða frá þessari vörðu á Uxahrygg að bera vestanvið Selsundsfjall ..."
Heimildir: Landamerkjabók Rangárvallasýslu nr. 62.

RA-158:015 varða landamerki
Landamerki 1884: "Að vestanverðu fjörumark; akhlið milli gamlu Sigluvíkurhóls og Bjálfells, þaðan í hin eystri fjörumörk, sem eru akhliðið austanvert við Akurey og Stórólfshvolsfjallsenda hins syðri úr þesum eystri fjörumörkum og upp yfir Gljána í Djúpós framanvið Gljána, úr Djúpós í Kýrauga úr norðanverðu Kýrauga í vörðu á vestri Fljótsvegsbakka og aftur frá henni í hornmarkið, sem er varða frá þessari vörðu á Uxahrygg að bera vestanvið Selsundsfjall ..."
Heimildir: Landamerkjabók Rangárvallasýslu nr. 62.

RA-158:016 varða landamerki
Landamerki 1884: "... sömuleiðis á frá hinni hinu fyrrgreindu vörðu á Fljótvegsbakkanum [014] vestri að bera í Akurey. Út tjeðri hornmarksvörðu [015] í Álfhólasel og aftur úr því í vörðu á Ýsbakka, en úr fremri vörðu, sem er að vestaverðu við skurð framanvið Gljána, sem er á milli Sigluvíkur og Álfhólalands. Úr þessari vörðu skal sjónhending svo [?] ... að hún komi í stefnu-línu , vestan fjörumarksins, sjötíu föðmum fyrir ofan sjávarmál."
Heimildir: Landamerkjabók Rangárvallasýslu nr. 62.

RA-158:017 varða landamerki
Landamerki 1884: "... sömuleiðis á frá hinni hinu fyrrgreindu vörðu á Fljótvegsbakkanum [014] vestri að bera í Akurey. Út tjeðri hornmarksvörðu [015] í Álfhólasel og aftur úr því í vörðu á Ýsbakka, en úr fremri vörðu, sem er að vestaverðu við skurð framanvið Gljána, sem er á milli Sigluvíkur og Álfhólalands. Úr þessari vörðu skal sjónhending svo [?] ... að hún komi í stefnu-línu, vestan fjörumarksins, sjötíu föðmum fyrir ofan sjávarmál."
Heimildir: Landamerkjabók Rangárvallasýslu nr. 62.

RA-159 Álfhólahjáleiga

Hjáleiga Álfhóla 1709 en var þriðjungur jarðarinnar. JÁM I, 187 1921: ÁI: Tún 1,7 ha, þar af 1 ha sléttaðir, garðar 1240 m^2. ÁII: Tún 1,9 ha, þar af 1 ha sléttaðir, garðar 1346 m^2. "Jörðin er landlítil. Um helmingur jarðarinnar er votlend mýri, en hinn hemingurin þurrlendir móar, vel fallnir til ræktunar." SB IV, 337

RA-159:001 *Álfhólshjáleiga* bæjarhóll bústaður
"Bærinn hefur staðið á sama stað alla tíð." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 337; Túnakort 1921

RA-159:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-159:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-159:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-159:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-159:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-160 Sleif

Hjáleiga Álfhóla 1709, byggð fyrir manna minni. JÁM I, 189. Í eyði nú. SB IV, 338 1921: Tún 1,2 ha, þar af 0,8 ha sléttaðir, garðar 830 m^2.

RA-160:001 *Sleif* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-160:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-161 Sigluvík

20 hdr. 1709, Breiðabólstaðakirkjueign. Kirkjustaður 1815-1912. 1709 voru þrjár hjáleigur á jörðinni Glæsistaðir (RA-162], Klauf [RA-163] og Bjarnahjáleiga, tvær síðasttöldu hjáleigurnar í eyði. JÁM I, 190. Jörðin í eyði vegna vatnságangs 1930-1939. 1709: "Engijarðarinnar, sem til forna var það besta, liggur nú undir vatni, og næst ekki nema með stórum erfiðismunum, stundum ei utan lítið, þegar vindur heldur ekki vatninu frá. Þarmeð er heyfallið orðið nú miklu verra. ... Land jarðarinnar er lítið og ærin þröngt." JÁM I, 190. 1921: Tún 1,8 ha, þar af 1,2 ha sléttaðir, garðar 1076 m^2. "Jörðin er að mestu votlend mýri, nokkuð uppþurrkuð, grasgefin og hafar góðir. Þar sem jörðin liggur mjög lágt, eru erfiðleikar á að ræsa mýrina fram." SB IV, 341

RA-161:001 *Sigluvík* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-161:002 heimild um kirkju
"Suðaustur af bænum var gamall Kirkjugarður, og þar var kirkja til 1912." Segir í örnefnaskrá SIGLUVÍK Í VESTUR LANDEYJUM (R) (STÓRÓLFSHVOLSANNEXÍA)5.6.1815: Skúmsstaðakirkja færð að Sigluvík; (PP, 62) [biskupsbréf]8.11.1859: SigluvíkurÞing lögð undir Kross; (PP, 61) [bréf stiftsyfirvalda]28.5.1910: Vomúlastaða- og Sigluvíkursóknir sameinaðar í eina með kirkju í Akurey; (PP, 61) [stjórnarráðsbréf]
Heimildir: Túnakort 1921; Ö-Sigluvíkurhverfi, 1; PP, 61

RA-161:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-161:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-161:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-161:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-161:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-161:008 *Bjarnahjáleiga* bæjarstæði býli
1709: "Þar er öll byggíngin rúieruð ..." Hjáleigan var byggð nokkrum árum síðar en Klauf, sem byggð var um 1640-50, en árið 1709 hafði hún verið í eyði í 19 ár.
Heimildir: JÁM I, 190

RA-161:009 varða landamerki
Landamerki 1886: "Úr vörðu framan á Gljábökkum liggur markastefnan í tvær vörður á gröndunum milli Sigluvíkur og Klasbarða, austanvert við ærhús, sem tilheyrir Eystri-Klasbarða og þaðan ræður svo keldan ..."
Heimildir: Landamerkabók Rangárvallasýslu 1886 nr. 61

RA-161:010 varða landamerki
Landamerki 1886: "Úr vörðu framan á Gljábökkum liggur markastefnan í tvær vörður á gröndunum milli Sigluvíkur og Klasbarða, austanvert við ærhús, sem tilheyrir Eystri-Klasbarða og þaðan ræður svo keldan ..."
Heimildir: Landamerkabók Rangárvallasýslu 1886 nr. 61

RA-162 Glæsistaðir

Hjáleiga Sigluvíkur 1709. 1921: Tún 1,9 ha, þar af 1,2 ha sléttaðir, garðar 1100 m^2. "Frekar landlítil, votlend mýrarjörð, nú uppþurrkuð. Hagar sæmilegir, grasgefnir og ræktunarmöguleikar allgóðir." SB IV, 339

RA-162:001 *Glæsistaðir* bæjarhóll bústaður
"Byggingar hafa staðið á sama stað frá upphafi." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 339

RA-162:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-162:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-162:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-162:005 *Brúargrandi* örnefni brú
"Lár grandi fyrir sunnan Glæsistaði nefnist Brúargrandi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 2

RA-162:006 *Gömlukvíar* tóft kvíar
"Norðvestur af Glæsistöðum er Nátthaginn, er hann milli Glæsistaðatúns og Lækjarins. Sunnan við Náttagann er tóft sem nefnist Gömlukvíar ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 2

RA-162:007 *Þóroddartóft* tóft
"Norðvestur af Glæsistöðum er Nátthaginn, er hann milli Glæsistaðatúns og Lækjarins. Sunnan við Náttagann er tóft sem nefnist Gömlukvíar, en skammt suður af heni önnur tóft, sem nefnist Þóroddatóft." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 2

RA-162:008 *Kvíarimi* örnefni kvíar
"Vestur af Þóroddatóft og Gömlukvíum [006] Kvíarimi." Segir í örnefnaskrá. Gæti verið sama og 006
Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 3

RA-162:009 heimild um fjárhús
"Til suðvesturs af honum [008] er fjárhús og fjárhústún, en Fjárhúsmýri þar vestur af ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 3

RA-162:010 *Stíflur* heimild um brú
"Göngubrú frá Glæsistöðum vestur að fjárhúsi og í átt að Klauf og Sigluvík voru nefndar Stíflur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 3

RA-162:011 *Stíflur* heimild um brú
"Göngubrú frá Glæsistöðum vestur að fjárhúsi og í átt að Klauf og Sigluvík voru nefndar Stíflur." Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 3

RA-163 Klauf

Hjáleiga Sigluvíkur 1709, byggðist um 1640-50, en lagðist í eyði um 1700. Var í byggð 1847. 1921: Tún 0,8 ha, þar af 0,4 ha sléttaðir, garðar 1000 m^2. "Jörðin er landlítil. ... Var áður mjög votlend, en hefur verið þurrkuð mikið upp." SB IV, 340

RA-163:001 *Klauf* bæjarhóll bústaður
"Byggingar hafa lengst staðið á sama stað, í norður frá núverandi bæjarhúsum, þar sem nú eru fjárhús." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 340; Túnakort 1921

RA-163:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-163:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-163:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-163:005 *Stekkatún* örnefni stekkur
"Næsti bær fyrir austan Sigluvík er Klauf. Sunnan við bæinn er Stekkatún." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 2

RA-164 Klasbarði eystri

20 hdr. 1709, Skúmstaðakirkjueign. 1709 var þar ein eyðihjáleiga Brinkatóft. Var tvíbýlisjörð um 1900, undir lok 19. aldar fór Valalækur úr Þverá að renna suður um Vestari-Landeyjar og var byggð í Klasbarðahverfi þá dauðadæmd. Í eyði frá 1905. SB IV, 342. 1709: "Fyrir 17 árum fóðraðist á heyjum jarðarinnar xxx kúa þúngi, þar eftir gekk vatn yfir engjarnar úr Rángá (kallað Gljá), er síðan hefur aukist, so nú næst mjög lítið af þeim, nema með stórum bágjendum nokkuð nær vindur heldur vatninu frá, sem sjaldan sker, og er þó heyið sem fæst miklu verra en áður ..." JÁM I, 191

RA-164:001 *Klasbarði eystri* bæjarhóll bústaður
Heimildir:

RA-164:002 *Brinkatóft* bæjarstæði býli
1709: "Hefur í eyði leið 18 ár, varaði þá bygðin ekki nema um 1 ár, var í eyði þar fyrir so lengi menn til muna. Kann ekki aftur byggjast."
Heimildir: JÁM I, 191

RA-164:003 *Stekkjabali* örnefni stekkur
"Suðaustur af Klasbarða (eystri) er bali, sem heitir Stekkjabali. Nyrzt í honum er strýtumyndaður hóll, sem kallast Strompur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 1

RA-164:004 *Stöðulhóll* örnefni kvíar
"... norðan við bæjartætturnar er hóll, sem heitir Stöðulhóll. Hann er umgirtur flóðum á alla vegu." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 1

RA-164:005 *Klasbarðatættur* bæjarstæði býli
"Árið 1905, þegar Klasbarðabæir fóru í eyði, var ein bærinn fluttur upp fyrir Illukeldu, og heitir þar nú Klasbarðatættur." Segir í örnefnaskrá. Ekki ljóst á hvaða jörð þetta er.

Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 2

RA-164:006 heimild um fjárhús
Landamerki 1886: "Úr vörðu framan á Gljábökkum liggur markastefnan í tvær vörður á gröndunum milli Sigluvíkur og Klasbarða, austanvert við ærhús, sem tilheyrir Eystri-Klasbarða ..."
Heimildir: Landamerkabók Rangárvallasýslu 1886 nr. 61

RA-165 Klasbarði vestari

10 hdr. 1709, Skúmstaðakirkjueign. Klasbarðahjáleiga hjáleiga þaðan og var metin sem þriðjungur jarðarinnar. Í eyði frá 1926. 1709 saman og á RA-164 1921: Tún 0,6 ha, þar af 0,3 ha sléttaðir, garðar 590 m^2.

RA-165:001 *Klasbarði vestari* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-165:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-165:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-165:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-166 Klasbarðaháleiga

Hjáleiga Klasbarða vestari, þriðjungur jarðarinnar. "Klasbarðahjáleiga stóð skammt vestan við Vestri-klasbarða, lítil jörð og úr hófi votlend." Í eyði frá 1903. SB IV, 342.

RA-166:001 *Klasbarðaháleiga* bæjarhóll bústaður
Heimildir:

RA-167 Skúmstaðir

60 hdr. 1709, kirkjustaður. c. 1200: Jarðarinnar getið í kirknaskrá Páls biskups, DI XII 6 1201: Þar bjó Árni prestur og bauð Guðmundi Arasyni heim. Sturlunga, 196 "[1332]: Skymstader. Gamall maldagi. Olafs kirkia aa skymstodum a prestz skylld j heima landi." DI II 690. "[1367]: xix. Olafskirkia a Skumstodum a prestskylld j heimalande. vj. kugillde." DI III 217 "aq1397: a prestskylld j heimalandi. vj. kugilldi Þangad ligia .xj. bæer ad tiundumm oc lysitollumm. DI IV 80 1412: "Vig Einars Heriolfs sonar var hann stunginn j hel med knife vpp a uppstigningar dag j kirkiu gardinum a Skumstodum." IA 290 1483: Jörðin Hrossatunga er í Skúmsstaðakirkjusókn. DI VI, 487 "[1491-1518]: Skumstader [Kyrkia ad skumstodum ä prests skylld I heimalande et cetera." DI VII 39-40 1575: Máldagi kirkjunnar DI XV 665.Tvær hjáleigur 1709, Bjarnahjáleiga og Snorrahjáleiga báðar í eyði. 1709: "Reka á jörðin fyrir sínu landi allan, gagnlegan þegar til vill. Skógarítak er jörðunni eignaðp í Næfurholts landi, sumir segja tvö ... Silúngsveiði er lítil í Skúmstaða vatni ..." JÁM I, 194-195.

1709: "Fyrir 60 eða 70 árum fóðraðist lxxx kúa þúngi, síðan hefur Gljáin árum saman vaxið og gengið yfir engjar, og hefur eftir því heyskap rjenað, so nú næst sjaldan nema lítið af því slægjulandi, sem fyrum var hið besta. ... Slægjur eru hjer nokkrar ljeðar ... Engjaslægjum spillir stórlega vatn (Gljáin), er áður er um skrifað, líka hefur Skúmstaða vatn afbrotið meir en hálfar slægjur ..." JÁM I, 194 1921: Tún 1,8 ha allt slétt, garðar 1146 m^2.

RA-167:001 *Skúmstaðir* bæjarhóll bústaður

Heimildir: Túnakort 1921

RA-167:002 heimild um kirkju
SKÚMSTAÐIR Í LANDEYJUM (R) -Ólafi (STÓRÓLFSHVOLSANNEXÍA)c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 61201: Þar bjó Árni prestur og bauð Guðmundi Arasyni heim; Prestssaga Guðmundar, Sturl, 196[1332]: Skymstader. Gamall maldagi.Olafs kirkia aa skymstodum a prestz skylld j heima landi. vj. kugilldi. iiij messoklædi. alltaraklædi iij. kantarakapur ij. einn slopp. glerglugga iij. kluckur vj. glodarker. vatzketil. kertistikur iiij. skrin med helgum domum oc alltaris stein buinn. kaleka ij. krossa ij med likneskium oc enn adra ij. mariu skriftt. olafs skriftt. thomas skriftt. tabulum yfer alltari. tiolld vond vmmhuerfis kirkiu. munnlaugar ij. Þangat liggia xj bæier ad tijundum oc lysitollum. af forsæti at halfu; Máld DI II 690[1367]: xix. Olafskirkia a Skumstodum a prestskylld j heimalande. vj. kugillde Þad ber allt saman vid Vilchinsbok; Hítardalsbók DI III 217aq1397: a prestskylld j heimalandi. vj. kugilldi Þangad ligia .xj. bæer ad tiundumm oc lysitollumm1397 Jtem [ornamenti, 13 kýr, 40 ásauðar heima, með jörðum 30 kúgildi [eitt handr. hefur jörðinni, sem er líklegra nema kirkjan hafi átt jarðir sem ekki er getið, sem er ólíklegt] , 3 hdr í köplum, 3,5 hdr ófrítt, 9 naut gömul, 3 tvevetur, 30 veturgamlir sauðir, 2 hrútar tvevetrir] Máld DI IV 801412: Vig Einars Heriolfs sonar var hann stunginn j hel med knife vpp a uppstigningar dag j kirkiu gardinum a Skumstodum; Lögmannsannáll, IA 29014.6.1483: Jörðin Hrossatunga er í Skúmsstaðakirkjusókn. DI VI, 487[1491-1518]:
Skumstader[Kyrkia ad skumstodum ä prests skylld I heimalande et cetera*Jn primi voru aa skumstodum bækur xvij ad taulu þær sem hæfar voru mestur partur. xij manada tijder. ottu saungvar oc messur. oc þar til iij skrædur ad auke. iij mesuklæde. fontzklæde oc alltarisklæde. brun oc fordukar. kantra kapa hæf. med silke. enn onnur fordiorfud oc godur hokull. fordiarfadur. einn kaleikur miog losadur. skrij oc ij Glodarkier. alltaris steirnn oc olafz likneski. peturs likneske. laurentius likneske. katrinr oc mariu likneske. kross med understaudum. er þetta allt fordiarfat af vatne oc fua. vj kluckur. ij alltare oc forme oc skrudakista. Máld DI VII 39-40 [Þjsks Bps A II, 1, bl. 152-53; AM 263 fol, bl. 31: Lbs 108 4to, bl. 481-82 - [* er b.v. í 108]1575: Máld DI XV 6651709: Hjer er alkirkja og embættað að helmingi við Stórólfshvols kirkju: JÁM I: 192. 5.6.1815: Skúmsstaðakirkja færð að Sigluvík; (PP, 62) [biskupsbréf]
Heimildir: Túnakort 1921; PP, 62; JÁM I, 192; DI

RA-167:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-167:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-167:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-167:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-167:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-167:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-167:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-167:010 *Bjarnahjáleiga* bæjarstæði býli
“Er ein Skúmstaða hjáleiga ... Hefur í eyði legið 16 ár, og er öll byggíng fallin til grunns. Var bygð fyrr en nokkrir til minnast ... Kann ekki aftur að byggjast vegna aðþrengingar og skaða, sem uppá jörðina er fallinn.”
Heimildir: JÁM I, 194-195

RA-167:011 *Snorrahjáleiga* bæjarstæði býli
1709: “Var bygð fyrir manna minni. Hefur í eyði verið 9 ár ... Þessi hjáleiga kann ekki heldur en hin

[003] aftur að byggast vegna sömu orðsaka."
Heimildir: JÁM I, 195

RA-167:012 *Þrívörður* örnefni landamerki
"Bærinn stendur á háum, ávölum hól. Vestan við bæinn er hóll, sem heitir Gegnishóll, vestan við hann er kelda, sem nefnd er Hólakelda, frá henni og vestur að mörkum eru Bullhólar, Vestasti hóllinn er Þrívörður, í honum er mark að Sperðli og Eystri-Hól." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skúmstaðir, 1

RA-167:013 *Fjósatunga* örnefni fjós
"Túnið vestan við bæinn heitir Fjósatunga ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skúmstaðir, 1

RA-167:014 heimild um huldufólksbústað
"Í Gegnishól [vestan við bæinn] trúðu menn, að huldufólk byggi, og var stranglega bannað að slá flóðið." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skúmstaðir, 1

RA-168 Skeggjastaðir

20 hdr., 1709, Skúmstaðakirkjueign. 1921: Tún 1,9 ha, þar af 1 ha sléttaðir, garðar 1216 m^2. "Jörð in er stór og öll grösug, nú orðið sæmilega þurrlend, flatlend að mestu og skjóllítil. Vetrarbeit góð." SB IV, 343.

RA-168:001 *Skeggjastaðir* bæjarhóll bústaður
"Jörðin var tvíbýlisjörð fram yfir aldamót." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 343; Túnakort 1921

RA-168:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-168:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-169 Eystri Túnga

20 hdr, báðir Tungubæir 1709. Jörðin í eyði frá 1946 1921: Tún 1,1 ha, þar af 0,6 ha sléttaðir, garðar 980 m^2. "Bærinn stóð norður frá Skeggjastöðum. Jörðin lá undir áföllum af rennsli ofan frá Þverá á seinni hluta 19. aldar og fram um aldamótin 1900 eins og aðrar Landeyjajarðir á því svæði. Þarna var þó löngum búið dágóðu búi." SB IV, 345

RA-169:001 *Eystri Túnga* bæjarhóll bústaður
"Bærinn stóð norður frá Skeggjastöðum. Jörðin lá undir áföllum af rennsli ofan frá Þverá á seinni hluta 19. aldar og fram um aldamótin 1900 eins og aðrar Landeyjajarðir á því svæði. Þarna var þó löngum búið dágóðu búi."
Heimildir: SB IV, 345; Túnakort 1921

RA-169:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-169:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-169:004 varða landamerki
Landamerki Tungubæja 1890: "Landamerkjalínan á milli Eystri og Vestri Tungu og Bakkabæjanna að norðan, sem þegar byrjað er á vörðu við Kýraugapytt og beina línu vestur sem Tunguland endar í vörðu

sem Þúfuland tekur við þaðan suður í vörðu á lækjarmótstanga, svo ræður farvegur lækjar fyrir austan Þúfulæk fram þar til austurlækurinn kemur saman við hann fyrir sunnan Þúfu svo austur á milli Tungu og Skeggjastaða (Tungu og Skúmstaða torfu) ræður smjerkelda allt að vörðu við Kýraugapytt."
Heimildir: Landamerkjabók Rangárvallasýslu

RA-169:005 varða landamerki
Landamerki Tungubæja 1890: "Landamerkjalínan á milli Eystri og Vestri Tungu og Bakkabæjanna að norðan, sem þegar byrjað er á vörðu við Kýraugapytt og beina línu vestur sem Tunguland endar í vörðu sem Þúfuland tekur við þaðan suður í vörðu á lækjarmótstanga, svo ræður farvegur lækjar fyrir austan Þúfulæk fram þar til austurlækurinn kemur saman við hann fyrir sunnan Þúfu svo austur á milli Tungu og Skeggjastaða (Tungu og Skúmstaða torfu) ræður smjerkelda allt að vörðu við Kýraugapytt."
Heimildir: Landamerkjabók Rangárvallasýslu

RA-170 Vestari Túnga

20 hdr, báðir Tungubæir 1709. 1921: Tún 1,3 ha, þar af 0,8 ha sléttaðir, garðar 800 m^2. "Jörðin er meðaljörð að stærð, grösug, flatlend, og nú sæmilega þurrlend, skjóllítil." SB IV, 244

RA-170:001 *Vestari Túnga* bæjarhóll bústaður
"Bærinn hefur alltaf staðið á sama stað og nú, að talið er." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 344; Túnakort 1921

RA-170:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-170:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-170:004 heimild um fjárhús
"Vestan við bæinn Vestari-Tungu heitir Nes. ... Norðan við bæinn eru rimar, Ólafsborgir, þar voru áður fjárhús." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Krókur, 1

RA-171 Þúfa

10 hdr. 1709, í eyði. Jörðin í eyði 1904-1915. SB IV, 346 1709: "Engi er hjer ekki annað en það, sem slegið er úr hagamýri." JÁM I, 198. 1921: Tún 2 ha, þar af 1,5 ha sléttaðir, garðar 1060 m^2. "Jörðin er meðalstór og vel það, grasgefin öll, flatlend og því skjóllítil. Vetrarbeit góð." SB IV, 346

RA-171:001 *Þúfa* bæjarhóll bústaður
"Bæjarstæði óbreytt frá fyrstu tíð." Segir í Sunnlenskum byggðum 1709: "Vansjeð þykir mönnum þessi jörð kunni aftur að byggjast, því hús og tóftir er forargað, þar með liggur landið undir ágángi peníngs nágranna."
Heimildir: JÁM I, 198; SB IV, 346; Túnakort 1921

RA-171:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-171:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-171:004 *Borgarhóll* örnefni
"Næst bænum að vestan eru nefndir Rimar. Þar er hóll, sem heitir Bogarhól." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Krókur, 1

RA-172 Sperðill

12 hdr 1709. 1709: "Engjar eru ærið snöggvar og fær ábúandinn slægjur oftast á Skúmstöðum og Klasbörðum. Engjum, sem til forna voru hefur spilt Sperðilsvatn." JÁM I, 197 1921: SI: Tún 1 ha, þar af 0,5 ha sléttaðir, garðar 1150 m^2. SII: Tún 1 ha, þar af 0,5 ha sléttaðir, garðar 1150 m^2. "Jörðin er lítil, flatlend og skjóllítil, en grösug frá fornu fari. Slétt engjalönd, sem tilheyra jörðinni, voru mikið nytjuð í gamla daga, enda tún þá lítil. Nú er jörðin orðin sæmilega þurrlend og engjaslætti hætt þar sem annars staðar með stækkun túna." SB IV, 347

RA-172:001 *Sperðill* bæjarhóll bústaður
"Bærinn var færður 1968 um 50 m til norðurs frá þeim stað, sem hann hefur alltaf staðið, þegar nýtt hús var byggt." Segir í Sunnlenskum byggðum
Heimildir: SB IV, 347; Túnakort 1921

RA-172:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-172:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-172:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-172:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-172:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-172:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-173 Eystri Hóll

10 hdr. 1709, þá standa tveir bæir í einu þorpi. JÁM I, 195 1709: "Engi sem fyrrum var hið gagnlegasta og á fekkst yfir I hdr. hesta, sprettur nú ekki, er menn meina orsakist af þurki, hrjóstrast jörðin upp og verður lítill heyskapur þar hafður. ... Sumstaðar spillir enginu vatns ágángur." JÁM I, 196 1921: Tún 6,6 ha, þar af 5,5 ha sléttaðir, garðar 1344 m^2. "Jörðin er stór og grasgefin, þurrlend að kalla, skjólgott á köflum." SB IV, 349

RA-173:001 *Eystri Hóll* bæjarhóll bústaður
"Bærinn hefur að mestu staðið á sama stað og hann stendur nú." Segir í Sunnlenskum byggðum. 1709, þá standa tveir bæir í einu þorpi.
Heimildir: JÁM I, 195; SB IV, 349; Túnakort 1921

RA-173:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-173:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-173:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-173:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-173:006 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1921

RA-173:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-173:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-173:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-173:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-173:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-174 Ytri Hóll

10 hdr. 1709. Þá er ein hjáleiga á jörðinni Grímstaðir en 1847 hefur hjáleiga Korngerði (Kotgerði) bæst við. Í eyði frá 1967. "Grímstader hjet ær, enn þá var Ytre Hóll ecke til. Þetta í gamla daga. Sidann var bærenn fluttur þadann þangat sem Ytre oll nú stendur, og kalladur Ytre Holl. Sidar laungu var hialeiga bigd fra Ytre Hole, skamt þar frá sem þeir fornu Grímstader höfdu staded, og kölludu Grimsstader." 1709: "Engjar, sem fyrrum voru gagnlegar og í betra lagi,hafa stórlega forargast og spretta nú lítið, eru komnar í hrjóstur og þýfi, meina menn því valdi vatnsleysi og vorþurkar ..." JÁM I, 197 1921: Tún 2,5 ha, allt sléttað, garðar 1128 m^2. "... [Jörðin] var talin góð slægjujörð en hagaþröng." SB IV, 351

RA-174:001 *Ytri Hóll* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1921

RA-174:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-174:003 *Grímsstaðir* bæjarstæði býli
"Grímstader hjet ær, enn þá var Ytre Hóll ecke til. Þetta í gamla daga. Sidann var bærenn fluttur þadann þangat sem Ytre oll nú stendur, og kalladur Ytre Holl. Sidar laungu var hialeiga bigd fra Ytre Hole, skamt þar frá sem þeir fornu Grímstader höfdu staded, og kölludu Grimsstader."
Heimildir: JÁM I, 197

RA-175 Grímstaðir

Hjáleiga Ytri Hóls. Byggð um 1690. JÁM I, 197. 1921: Tún 1,5 ha, þar af 1 ha sléttaðir, garðar 876 m^2. "Jörðin er frekar lítil, en grösug og þurrlend, góð til ræktunar, skjóllítið." SB IV, 350

RA-175:001 *Grímsstaðir* bæjarhóll bústaður
"Bærinn hefur staðið að mestu á sama stað og nú. Vegna vatnságangs var hann færður upp fyrir vatnið og var því í nokkur ár, en færður aftur á gamla staðinn um 1923, þegar búið var að hlaða í svokallaðan Valalæk." Segir í Sunnlenskum byggðum "Grímstader hjet ær, enn þá var Ytre Hóll ecke til. Þetta í gamla daga. Sidann var bærenn fluttur þadann þangat sem Ytre oll nú stendur, og kalladur Ytre Holl. Sidar laungu var hialeiga bigd fra Ytre Hole, skamt þar frá sem þeir fornu Grímstader höfdu staded, og kölludu Grimsstader."
Heimildir: SB IV, 350; Túnakort 1921; JÁM I, 197

RA-175:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-175:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-175:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-175:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-175:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1921

RA-176 Korngerði

Hjáleiga Ytri Hóls, í byggð 1847.

RA-176:001 *Korngerði* bæjarhóll bústaður
Heimildir:

RA-631 Fornleifar á fleiri en einni jörð í Vestur-Landeyjum

RA-631:001 *Kirkjubrú* vegur leið
"Norðaustar [í landi Sigluvíkur] er hóll, sem heitir Hvannhóll, úr honum liggur forn vegur, sem heitir Kirkjubrú. Það var kirkjuvegur Hólamanna og Krókverja." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 1

RA-631:002 *Prestagötur* gata leið
"Fyrir sunnan Miðmundarflóð [suðaustan við Glæsistaði] liggja Prestsgötur frá austri til vesturs, um þær fóru prestarnir, sem bjuggu að Bergþórshvoli, en þjónuðu Sigluvíkurkirkju." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sigluvíkurhverfi, 2

RA-632 Óstaðsetjanlegar fornleifar í Vestur-Landeyjum

RA-632:001 heimild um kirkju
FLJÓT Í LANDEYJUM (R)c. 1200: Kirknaskrá Páls,
Heimildir: DI XII 6

Heimildaskrá

Ágúst Ó Georgsson: *Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar* fornleifar, Reykjavík 1993

Bjarki Bjarnason: *Njáluslóðir. Örnefni og staðfræði Njáls sögu* Reykjavík 1999

Brynjúlfur Jónsson: "Enn um hella" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1905*, 52-55

Brynjúlfur Jónsson: "Rannsóknir í Rangárþingi sumarið 1899" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1900*, 1-8

DI: *Íslenzkt fornbréfasafn* I-XVI, Kaupmannahöfn/Reykjavík, 1857-1972

FF: Frásögur um fornaldarleifar 1817-1823 I-II, Sveinbjörn Rafnsson bjó til prentunar, Reykjavík 1983

GR: Göngur og réttir. Skaftafells- og Rangárvallasýsla, [Akureyri] 1983

Hannes Þorsteinsson: "Rannsókn og leiðrjettingar á nokkrum bæjarnöfnum á Íslandi" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1923*, 1-96

Haraldur Matthíasson: *Landið og Landnáma* II, Reykjavík 1982.

ÍF I: *Íslenzk fornrit I. Íslendingabók & Landnáma*, Reykjavik 1986

JÁM: *Jarðabók Árna Magnúsoar og Páls Vídalín. Vestmanneyja- og Rangárvallasýsla* I, Kaupmanahöfn 1913-1917

JJ: Johnsen, J: *Jarðatal á Íslandi* Kaupmannahöf 1847

KEKH: Kristján Eldjárn: *Kuml og haugfé úr heiðnum sið á Íslandi* Akureyri 1956

KK: Kaalund, Kristian: *Íslenzkir sögustaðir. Sunnlendingafjórðungur* I Reykjavík 1986

Kristján Eldjárn og Gísli Gestsson: "Rannsóknir á Bergþórshvoli" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1951-52*, 5-75

Landamerkjabók Rangárvallasýslu

Matthías Þórðarson: "Hvítanes" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1927*, 3-9

Matthías Þórðarson: "Skýrsla um viðbót við Þjóðmenjasafnið árið 1911" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1912*, 57-76

PS: Páll Sigurðsson: "Um forn örnefni, goðorðaskipun og fornmenjar í Rangárþingi" *Safn til sögu Íslands og íslenzkra bókmennta að fornu og nýju* II, Kaupmannahöfn 1886, 498-557

SB IV: *Sunnlenskar byggðir. VI Rangárþing austan Eystri Rangár* [án útgáfustaðar] 1982

Sigurður Vigfússon. “Rannsóknir sögustaða sem gerðar vóru 1885 í Rangárþingi og í Skaftafellsþingi vestanverðu” *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1888-1892*, 63-75

Skýrsla FÍ I: *Skýrsla um Forngripasagn Íslands í Reykjavík* I. *1863-1866* Kaupmanahöfn 1868

SSR: *Rangárvallasýsla. Sýslu og sóknalýsingar Hins íslenzka bókmenntafélags 1839-1845, 1856 og 1872-1873,* Reykjavík 1968

Storch, V: “Efnafræðilegar rannsóknir með viðhöfðum sjónauka á einkenilegu efni, fundnu við útgröft þann, er Sigurður Vigfússon framkvæmdi á Bergþórshvoli fyrir hið íslenzka fornleifafjelag” *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1887. Viðbætir*, 1-18

Valgeir Sigurðsson: *Landeyingabók. Austur-Landeyjar*. Austur Landeyjar 1999

Ö-Akurey: Örnefnaskrá Akureyjar. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Arnarhóll: Örnefnaskrá Arnarhóls. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Álfhólahverfi: Örnefnaskrá Álfhólahverfis. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Bakki, viðbót: Viðbót við örnefnaskrá Bakka. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Bakki: Örnefnaskrá Bakka. Þórður Loftsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Bergþórshvoll: Örnefnaskrá Bergþórshvols. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Berjanes og Stífla: Örnefnaskrá Berjaness og Stíflu. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Bryggjur: Örnefnaskrá Bryggna. Tyrfingur Björnsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Búðarhólstorfa A: Örnefnaskrá Búðarhólstorfa. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Búðarhólstorfa B: Örnefnaskrá Búðarhólstorfa. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Efri-Úlfsstaðir: Örnefnaskrá Efri-Úlfsstaða. Þorsteinn Þórðarson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Eyjahverfi: Örnefnaskrá Eyjahverfis. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Fagurhóll: Örnefnaskrá Fagurhóls. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Fíflholtshverfi: Örnefnaskrá Fíflholts. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Fjörumörk: Fjörumörk og fleira. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hallgeirsey og Hallgeirseyjarhjáleiga: Örnefnaskrá Hallgeirseyjar og Hallgeirseyjarhjáleigu. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hallgeirsey: Örnefnaskrá Hallgeirseyjar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hemla: Örnefnaskrá Hemlu. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hólmahjáleiga A: Örnefnaskrá Hólmahjáleigu. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hólmahjáleiga B: Örnefnaskrá Hólmahjáleigu. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hólmar: Örnefnaskrá Hólma. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Kanastaðir A: Örnefnaskrá Kanastaða. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Kanastaðir B: Örnefnaskrá Kanastaða. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Kálfstaðahverfi: Örnefnaskrá Kálfstaðahverfis. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Kirkjuland og Kirkjulandshjáleiga: Örnefnaskrá Kirkjulands og Kirkjulandshjáleigu. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Kotbæir: Örnefnaskrá Miðkots, Ystakots og Skipagerðis. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Kross, viðbót: Viðbót við örnefnaskrá Kross. Örnefnastofnun.

Ö-Kross: Örnefnaskrá Kross. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Krókur: Örnefnaskrá Þúfu, Sperðils, Vestari-Tungu, Eystri-Tungu og Skeggjastaða. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Lágafell viðbætur A: Viðbót við örnefnaskrá Lágafells. Guðrún S. Magnúsdóttir skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Lágafell viðbætur B: Viðbót við örnefnaskrá Lágafells. Guðrún S. Magnúsdóttir skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Lágafell ÞT: Örnefnaskrá Lágafells. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Lágafell: Örnefnaskrá Lágafells. Guðrún S. Magnúsdóttir skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Litla-Hildisey: Örnefnaskrá Litlu-Hildiseyjar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Ljótarstaðir: Örnefnaskrá Ljótarstaða. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Miðey: Örnefnaskrá Miðeyjar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Norður-Búðarhólshjáleiga: Örnefnaskrá Norður-Búðarhólshjáleigu (Lækjarhvamms). Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Ossabær A: Örnefnaskrá Ossabæjar/Vorsabæjar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Ossabær B: Örnefnaskrá Ossabæjar/Vorsabæjar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Sigluvíkurhverfi: Örnefnaskrá Sigluvíkurhverfis. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Skíðbakkatorfan A: Örnefnaskrá Skíðbakkatorfunnar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Skíðbakkatorfan B: Örnefnaskrá Skíðbakkatorfunnar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Skúmstaðir: Örnefnaskrá Skúmstaða. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Sléttuból: Örnefnaskrá Sléttubóla. Þorsteinn Þórðarson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Snotra: Örnefnaskrá Snotru. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Stóra-Hildisey: Örnefnaskrá Stóru-Hildiseyjar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Strandarhöfði: Örnefnaskrá Strandarhöfða. Skrásetjara ekki getið. Örnefnastofnun.

Ö-Strönd og Strandarhjáleiga: Örnefnaskrá Strandar og Strandarhjáleigu. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Syðri-Úlfsstaðahjáleiga: Örnefnaskrá Syðri-Úlfsstaðahjáleigu. Þorsteinn Þórðarson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Úlfsstaðir: Örnefnaskrá Úlfsstaða. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Voðmúlastaðahverfi: Örnefnaskrá Voðmúlasaðahverfis. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Önundarstaðir: Örnefnaskrá Önundarstaða. Þórður Loftsson skráði. Örnefnastofnun.

Fornleifar í Rangárvallasýslu II.

Svæðisskráning fornleifa í Eyjafjallahreppi og Landeyjum

(2. hefti. Fornleifar undir Eyjafjöllum)

Guðrún Sveinbjarnardóttir & Sædís Gunnarsdóttir

Fornleifastofnun Íslands

FS121-99022
Reykjavík
2000

© *Fornleifastofnun Íslands*
Bárugötu 3
101 Reykjavík

Sími: 551 1033
Fax: 551 1047
netfang: fsi@instarch.is

Efnisyfirlit

Skrá yfir fornleifar undir Eyjafjöllum 5
RA-001 Eystri Skógar 5
RA-002 Ytri Skógar 10
RA-003 Drangshlíð 15
RA-003b Drangshlíðardalur 23
RA-004 Skarðshlíð 27
RA-005 Hrútafell 30
RA-006 Hrútafellskot 38
RA-007 Raufarfell eystra 39
RA-008 Raufarfell ytra 47
RA-009 Selkot 53
RA-010 Lambafell 54
RA-011 Bakkakot 59
RA-012 Klömbur (Klambrar) 61
RA-013 Eyvindarhólar 62
RA-014 Syðra Hólakot 67
RA-015 Efra-Hólkot 67
RA-016 Krókvöllur 68
RA-017 Stóraborg 69
RA-018 Minniborg 73
RA-019 Sitjandi 75
RA-020 Miðbæli 76
RA-021 Gíslakot 79
RA-022 Yztabæli 81
RA-023 Yztabæliskot 82
RA-024 Leirur 83
RA-025 Berjanes 86
RA-026 Berjaneskot 88
RA-027 Svaðbæli 89
RA-028 Núpakot 91
RA-029 Hlíð 95
RA-030 Steinar 100
RA-031 Varmahlíð 111
RA-032 Holt 114
RA-033 Indriðakot 123
RA-034 Efstakot 124
RA-035 Hellnahóll 125
RA-036 Brenna efri 127
RA-037 Brenna syðri 127
RA-038 Efri Grund 127
RA-038b Mið-Grund 128
RA-039 Syðri Grund 129
RA-040 Ormskot 130
RA-041 Vallnatún 132
RA-042 Gerðakot 134
RA-043 Ásólfskáli 136
RA-044 Skálakot 141
RA-045 Moldgnúpur 142
RA-046 Bjarnarkot 143
RA-047 Rimahús 143
RA-048 Miðskáli 144
RA-049 Yzti Skáli 149
RA-050 Aurgata 155
RA-051 Núpur 155
RA-052 Hvammur 163
RA-053 Sauðhúsvöllur 167
RA-054 Efra Holt 169
RA-055 Syðri Hóll 170

RA-056 Efri Hóll 170
RA-057 Kvíhólmi 171
RA-058 Vesturholt 172
RA-059 Nýibær 173
RA-060 Lambhúshóll 175
RA-061 Lambhúshólskot 176
RA-062 Fit 176
RA-063 Fitjamýri 180
RA-064 Fornusandar 181
RA-065 Hjáleigusandar 183
RA-066 Sandar (Helgusandar) 184
RA-067 Syðri Rot 185
RA-068 Efri Rot 187
RA-069 Seljaland 187
RA-070 Tjarnir 197
RA-071 Brúnir 201
RA-072 Hamragarðar 206
RA-073 Borgareyrar 209
RA-074 Steinmóðarbær 211
RA-075 Dalsel 214
RA-076 Neðridalur 215
RA-077 Dalskot 217
RA-078 Króktún 218
RA-080 Eyvindarholt 221
RA-081 Syðsta Mörk 224
RA-082 Miðmörk 227
RA-083 Stóra Mörk 229
RA-083b Stóra-Mörk (Merkurtungur) 236
RA-611 Fornleifar á fleiri en einni jörð undir Eyjafjöllum 237
RA-612 Óstaðsetjanlegar fornleifar undir Eyjafjöllum 238
RA-613 Steinsholt 238
RA-614 Staksholt 239
RA-615 Þórsmörk 240
RA-616 Almenningar 244
Heimildaskrá 248

Skrá yfir fornleifar undir Eyjafjöllum

RA-001 Eystri Skógar

12 hdr. til forna. 1686 var jarðardýrleikinn 24 hdr 60 áln. En aðeins 12 hdr. 1695/97. Landnámsjörð Þrasa Þórólfssonar samkvæmt Sturlubók og Melabók. (ÍF I, 338). Lénsjörð prestsins að Skarðskirkju í Meðallandi. Hálft landið tilheyrði Ytri Skóga kirkju 1332 (DI 2, 676), 1371 (DI 3, 258) og 1553 (DI 12, 646). Varð eign konungs líklega á 15. öld (DI 2,676) til um 1550, en í eyði 1522 (DI 9, 106). "Bærinn stendur í hlýlegu dalverpi á mótum Skógarlands og Skógheiðar. Jörðin er landmikil en mikið af landareigninni er einber auðn. ... Jörðin á einn fimmta hluta í Skógarfjalli, á móti Ytri-Skógum." (SB IV, 43).

1709: "Jörðunni spilla skriður, sem tíðum falla á tún og engjar úr fjallinu, líka ágángur af sandi í stórveðrum." Reki tilheyrði jörðinni. (JÁM I, 27-28). 1839: "... slægjulítil hagajörð, liggur hún onundir Skógaheiði." (SSR, 16). 1924: Tún 8,7 ha, þar af 7 ha sléttaðir, garðar 1738 m^2.

RA-001:001 *Eystri Skógar* bæjarhóll bústaður
Landnámsjörð, og prestslénsjörð, 12 hndr að fornu mati. Stendur í hlýlegu dalverpi á mótum Skógasands og Skógaheiðar. Uppblástur hefur herjað á heiðina og Skógasandur er að mestu auðn allt í sjó fram. Skógaheiði þótti þó áður kjarngóð til beitar og útigangs o.s.frv.
Heimildir: SB IV, 43; Túnakort 1924

RA-001:002 hleðsla
Á sléttlendinu austan við bæinn. Grasbali við mel. Uppþornuð tjörn. Grjóthlaðin, einföld. Hlutverk óljóst. Tengist engu öðru
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-001:003 tóft hjallur
"Til fornra minja má telja tvær hringlaga hlöður frá um 1820 og grjóthlaðna hákarlshjalla upp á Bjallanum suður frá bænum." Segir í Sunnlenskum byggðum. Stendur uppi á höfða, mjög áveðra. Austari tóftin vísar í 298°, ferhyrnd, grjóthlaðin, veggir sveigja út að utanverðu. Bíkúpulaga að ofan. Hefur líklega verið hlaðin upp í topp. Dyr br 0,7m, h 1,3m. Innanmál l 1,5m, br 1,5m
Hættumat: hætta
Heimildir: SB IV, 43

RA-001:004 tóft hjallur
"Til fornra minja má telja tvær hringlaga hlöður frá um 1820 og grjóthlaðna hákarlshjalla upp á Bjallanum suður frá bænum." Segir í Sunnlenskum byggðum. Nær fjallsbrún en 003. Sömu og 003. Vísar í 200. Eins gerð og 003, hálf hringlaga, veggir ávalir innan sem utan. Innanmál: l 2,3m, br 1,5m, dyr br 0,6m, veggjaþykkt 1,4m. Hvorugur hjallurinn hefur verið notaður í tíð Vigfúsar
Hættumat: hætta
Heimildir: SB IV, 43

RA-001:005 garðlag túngarður
Nokkuð langir garðar sjást á þremur stöðum á loftmynd: norðaustan við bæinn, og tveir sunnan við hann. Garðarnir voru ekki skoðaðir á vettvangi
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-001:006 tóft fjárskýli
Rétt sunnan við bæjarlækinn þar sem hann rennur framhjá klettanefi. Skýlið er hlaðið upp við klettanefið. Aðkoma er nokkuð þröng. Vísar í 25°. Grjóthlaðnir veggir upp við klett. Timburleifar sjást, hefur haft bárujárnsþak. Að innanmáli er lengd 5,9m, breidd 1,6m, dýpt 1m, veggjaþykkt 1m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-001:007 tóft
Austan við bæinn. Stendur í gömlu túni sem er líklega enn nýtt þó erfitt sé að koma vélum að því. Vísar í 194°, ferhyrnd, grafin inn í hlíðina, mjög yfirgróin, engir steinar sjáanlegir. Líkist náttúrumyndun, en er líklega tóft. Dýpt 1,3m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-001:008 tóft
Aðeins austan við 007, í svipaðri hæð í brekkunni. Aðstæður sbr. 007. Vísar í 220°, ferhyrnd, yfirgróin, engir steinar sjáanlegir í veggjum, einn í miðri tóft. Merki um að hún sé tvískipt; mótar fyrir upphækkun þvert á hana. Að utanmáli er lengd 7m, breidd 4,4m, hæð 1,75m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-001:009 tóft fjárhús
Ofan og austan við 007 og 008. Aðstæður sbr. 007 og 008. Vísar í 210°, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin innan, torf utan. Þakhellur. Tvískipt: niðurgrafin hlaða í norðurenda. Lengd jötu er 6,4m, 1,4m frá dyragafli, br dyra 0,55m, veggjaþykkt 1,3m, breidd stíu 1,4m. Breidd jötu 0,9m, h 1,2m E.t.v. í notkun á undan tvískiptu fjárhústóftunum með hlöðu norðan og vestan bæjar (022, 023) og minni tófta, oft án hlöðu sem eru sunnan og austan bæjarhúsa
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-001:010 tóft hesthús
Rétt austan við bæjarlæk, suðaustur af bænum. Liggur á grastungu milli bæjarlækjar og brekku. Skjólgott og gróðursælt. Vísar í 320°, ferhyrnd, falleg grjóthleðsla innan, torf utan, þakhellur. Notuð fyrir drasl. Dyr br 0,65m, veggjaþykkt 1,3m. Að innanmáli er lengd 4,1m, breidd 3,7m, hæð 1,75m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-001:011 tóft
Í brekku suðaustan við bæinn, austan lækjar. Grasi gróin brekka, haglendi. Allhátt upp í dyr tóftar. Vísar í 318°, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, mjög yfirgróin. Steinar sjást í veggjum. Að utanmáli er lengd 5,9m, breidd 4,4m, hæð 1,1m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-001:012 tóft fjárhús
Suðaustan við 011. Aðstæður sbr. 011. Vísar í 306°, ferhyrnd, grjóthlaðin innan, torf utan. Grafin inn í hlíð. Dyr br 0,8m, 1,2m breiður pallur framan við sem sveigir að hornum tóftar, veggjaþykkt 1,3m. 0,25m breiðar jötuundirstöður meðfram veggjum. Að innanmáli er lengd 6,1m, breidd 3,6m, hæð 1,4m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-001:013 heimild um hesthús
Horfnar minjar
Heimildir:

RA-001:014 *strympa* tóft hlaða
Í brekku suðaustan bæjar, suðvestan við 012. Hringlaga, grjóthlaðin og niðurgrafin, torf utan. Þvermál 3,6m, veggjaþykkt 1,1m, dýpt 2,5m. Hellur hafa verið í strítumynduðu þaki sem nú er fallið. Strympur eru sér-eyfellskt fyrirbrygði. Þórður Tómasson telur þær hafa verið byggðar um 1820. Sjá einnig 020
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-001:015 mannvirki hlaða
Norðvestan við 014, sambyggt. Aðstæður sbr. 014. Dyr eru úr norðvestur hlið 014 inn í 015 sem er ferhyrnt hús með bárujárnsþaki, vísar í 279°. Grjóthlaðnir veggir með torfi að utanverðu. Grafin inn í hlíðina. Veggjaþykkt 1,6m. Bárujársklæddur gafl með dyrum og glugga. Var fullt af heyi. Að utanmáli er lengd 6,9m, breidd 6,3m.
Heimildir:

RA-001:016 tóft
Rétt austan við 014, ofar í hlíðinni. Aðstæður Sbr. 014 og 015. Vísar í 29°, ferhyrnd, niðurgrafin dæld, engir steinar sjást. E.t.v. dyr í vesturlanghlið. Dýpt 0,5m. Mjög lítilfjörlegt. Að utanmáli er lengd 3,7m, breidd 2,7m, dýpt 0,5m.
Heimildir:

RA-001:017 gerði nátthagi
Sunnan bæjar, neðan við Bjalla. Vísar í 250°, ferhyrnt, grafið inn í hlíð, grjóthlaðið innan, torf utan. Tréjata fyrir skepnur nálægt útgangi. Að innanmáli er lengd 14,3m, breidd 7,7m, hæð 2m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-001:018 gerði rétt
Rétt suðvestan við 017. Aðstæður sbr. 017 Vísar í 256°, óreglulega ferhyrnd, með króm við báða enda, sú austari er þríhyrnd, 3,7m að breidd. Inngangar úr suðri, br 1,45m og austri. Mjókkar öll til vesturs. Breitt 5,8m, lengd 8,3m. Í suðurenda austustu krór hefur verið lítið op við gólf með stórri, þykkri hellu yfir, nógu stórt fyrir eina kind að komast út um. Seinna fyllt uppí . Lengd 17,8m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-001:019 tóft
Rétt austan við bæinn áður en kemur að bæjarlæknum. Vísar í 200°, ferhyrnd, grjóthlaðin innan, torf utan. Gafl hlaðinn upp, opin út í suður. Hlaðnir veggir þaktir torfi liggja á ská frá báðum hliðum framgafls. Veggjaþykkt c. 1. Að innanmáli er lengd 3,2m, breidd 2,6m, hæð 1,8m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-001:020 *strympa* tóft hlaða
Innan girðingar í hlíð rétt norðaustur af bænum. Hringlaga, niðurgrafin, falleg steinhleðsla innan, torf utan. Þak, enn að hluta heilt, hvílir á stoðum, sperrur og þakhellur en einnig bárujárnsviðgerð. Þvermál 4,4m, dýpt 4m. Dyr upp við þak á norðurhlið, breidd 0,95m, hæð c. 1m. Aðrar dyr eru undan brekku í suður. Strympur eru sér-eyfellskt fyrirbrygði. Þórður Tómasson telur þær hafa verið byggðar um 1820.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-001:021 heimild um hesthús
Horfnar minjar
Heimildir:

RA-001:022 tóft fjárhús
Uppi í brekku norðvestan við bæinn, beint upp af nýrri byggingu. Liggur í jaðri túns. Lítið holt ofan við. Vísar í 194°, fjárhús með tveimur jötulengjum, líklega skipt með trévegg sem nú eru engar leifar af lengd 9,5m, breidd 8,,5m. Hlaða þvert á aftan við: breidd 5,3m, dýpt 1m. Breidd austari krór 1,9m, br jötu 0,9m, veggjaþykkt 1m. Dyr við enda hvorrar jötu: br 0,65m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-001:023 tóft hlaða
Í túnjaðri vestan Dalár. Vísar í 194°, ferhyrnd tvískipt fjárhús með hlöði þvert aftan við. Grjóthlaðnir veggir með torfi utan, steinsteyptur framgafl, fallinn. Þak sem hefur trésperrur, þakhellur bættar bárujárni og torf er fallið inn í heilu lagi. Niðurgrafin inn í hlíð, mest hlaðan sem er 5,9m breið, hefur steypta veggi, þakstoðir meðfram veggjum, bárujánsþak, heilt. Hey í hlöðu. Utanmál fjárhúsa er lengd 14,5m, breidd 9,6m, hæð 1,5m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-001:024 *Stekkatún* tóft stekkur
"Fyrir vestan Dölu er Stekkatún." Segir í örnefnaskrá Uppi í hlíð, suðvestur af 023. Ofan túns sem er líklega ekki nýtt lengur. Vísar í 175°, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin innan, torf utan, opin í suður. Fremur yfirgróin. Að innanmáli er lengd 9,8m, breidd 4,6m, hæð 1,2m.

Hættumat: engin hætta
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:025 tóft fjárhús
Uppi á miðri Ásgeirsheiði. Liggur á sléttum grasbala. Gott beitarland. Vísar í 306°, ferhyrnd, dyr á suðvestur hlið, veggjaþykkt 1,3m, aðeins útsveigðir veggir. Gömul að sjá. Utanmál lengd 5,7m, breidd 3,4m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-001:026 garðlag varnargarður
Á grastungu sunnan bæjarins, neðan við sumarbústað. T-laga með stuttum legg: l 4,9m, lengri armur vísar í 155°. Dæld í hálfhring niður undan T-inu. Veggjaþykkt 1,4 T-laga garðar veittu skjól úr fleiri en einni átt. Einnig á Syðra Bakkakoti þar sem hann er L-laga. Skjól aðallega fyrir austanátt.
Heimildir:

RA-001:027 tóft hlaða
Í grösugri brekku rétt vestan við Jökulsá á Sólheimasandi. Ferhyrnd, vísar í 250°. Niðurgrafin, falleg grjóthleðsla. Lúga í vestur, austurgafl hlaðinn upp í mæni. Þakhellur. Notað fyrir útigangssauði. Veggjaþykkt 1,9m. Að utanmáli er lengd 4,6m, breidd 3,2m, hæð 1,9m. Vigfús bóndi sagði heystæði hafa verið á þessum slóðum. Fannst ekki.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-001:028 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-001:029 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-001:030 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-001:031 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-001:032 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-001:033 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-001:034 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-001:035 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-001:036 hleðsla hlaða
“Til fornra minja má telja tvær hringlaga hlöður frá um 1820 og grjóhlaðna hákarlshjalla upp á Bjallanum suður frá bænum.” Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 43

RA-001:037 hleðsla hlaða
“Til fornra minja má telja tvær hringlaga hlöður frá um 1820 og grjóhlaðna hákarlshjalla upp á Bjallanum suður frá bænum.” Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 43

RA-001:038 varða landamerki
Landamerki: “Landamerki milli Ytri- og Eystri-Skóga eru: Varða, hlaðin á Skjólgarðsfit, en hún er austan við Kvernu (Kvarnarhólsá). Á varðan að bera í vesturbrún Miðheiðar.” Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 1

RA-001:039 *Skjólgarðsfit* örnefni
Landamerki: "Landamerki milli Ytri- og Eystri-Skóga eru: Varða, hlaðin á Skjólgarðsfit, en hún er austan við Kvernu (Kvarnarhólsá). Á varðan að bera í vesturbrún Miðheiðar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 1

RA-001:040 varða landamerki
"Fjörumörk milli Ytri- og Eystri-Skóga eru: Varða hlaðan á ölduna fram við sjó. Á hún að bera í Dölufoss." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 1

RA-001:041 *Götur* örnefni leið
"Túnið: Lækur rennur vestan við bæinn Estri-Skóga, sem Prettir heitir. Skiptir hann túninu í Vestur- og Austurkinn, en Vesturkinn skiptist aftur í þessi örnefni: Mosalág, Vanga, Gunnugil, Þrándarbakka, Götur og Kinnabarð." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:042 *Efri-Stekkjarbakki* örnefni stekkur
"Túnið austan við heimreiðina heitir Lágatún. Þar eru þessi örnefni: Efri- og Neðri-Stekkjarbakki ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:043 *Neðri-Stekkjarbakki* örnefni stekkur
"Túnið austan við heimreiðina heitir Lágatún. Þar eru þessi örnefni: Efri- og Neðri-Stekkjarbakki ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:044 *Fiskigarðar* örnefni herslugarður
"Túnið austan við heimreiðina heitir Lágatún. Þar eru þessi örnefni: Efri- og Neðri-Stekkjarbakki, Beinflaga, Fiskigarðar ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:045 *Lambhústún* örnefni lambhús
"Austan við Austurlækinn er Daltún. Það skiptist í Kuðung, Langvinn og Lambhústún." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:046 *Stöðull* örnefni kvíar
"Austan við Austurlækinn er Daltún. Það skiptist í Kuðung, Langvinn og Lambhústún. Fyrir norðan Kuðung er svonefndur Stöðull. Nær hann norður að læknum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:047 *Lambhústorfa* örnefni lambhús
"Út frá túninu, en neðan við heiðarbrúnina, er Lambhústorfa ... Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:048 *Kringluból* örnefni
"Austast er: Klapparendi, Klapparendaskipti, Svartaskriða, Kringluból ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 2

RA-001:049 *Kofaskjól* örnefni
"Eru þá talin slægjulönd Eystri-Skjóa, nema það, sem Kofaskjól og Laufur voru stöku sinnum slegin." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 3

RA-001:050 *Hofsá* örnefni
"Austan á móti, fyrir vestan Hofsá ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 3

RA-001:051 *Bæjarstaðir* örnefni

“Austan á móti, fyrir vestan Hofsá, eru Bæjarstaðir.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 3

RA-001:052 *Kofalág* örnefni
“Austan á móti, fyrir vestan Hofsá, eru Bæjarstaðir. Þar er syðst Haugatorfa og Haugatorfulágar, eystri og vestri. Þá Kofalág ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 3

RA-001:053 *Bárðarhellir* hellir fjárskýli
“Austan á móti, fyrir vestan Hofsá, eru Bæjarstaðir. Þar er syðst Haugatorfa og Haugatorfulágar, eystri og vestri. Þá Kofalág, Fremstatorfa, Stóralág, Innstatorfa og Hellar. Þar er Bárðarhellir (sauðabólið frá Skógum).” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 3

RA-001:054 *Ullarból* örnefni
“Austan á móti, fyrir vestan Hofsá, eru Bæjarstaðir. Þar er syðst Haugatorfa og Haugatorfulágar, eystri og vestri. Þá Kofalág, Fremstatorfa, Stóralág, Innstatorfa og Hellar. Þar er Bárðarhellir (sauðabólið frá Skógum). Þá Ullarból ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 3

RA-001:055 *Hölluból* örnefni
“Í suðaustur frá Miðhálsi heitir Langiháls. Skilur Höllulág þessa hálsa. Norðan í Langahálsi er Hölluból.”
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 4

RA-001:056 *Reipaból* örnefni
“Í Dölugili man ég frá örnefni. Þó er þar Snjólfskompa austan megin árinar og Reipaból þar á móti.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eystri-Skógar, 5

RA-001:057 heimild um heystæði
Vigfús bóndi sagði heystæði hafa verið á þessum slóðum. Fannst ekki.
Heimildir:

RA-002 Ytri Skógar

60 hdr. 1709, kirkjustaður. Alkirkja mun hafa verið hér frá fyrstu kristni til 1886. Jörðin nefnd í Sturlungu og Njálssögu. c. 1200: Jarðarinnar getið í kirknaskrá Páls biskups, (DI XII 6) “[1332]: Skogar. gamall maldagi. Nicholaskirkia j skogum aa halft heimaland med ollum rekum þeim sem þar fylgia. oc þessum vtjordum. halfa drangshlyd. skardshlyd. hordaskäle. backe oc berianes. oc eystre skogar.” (DI II 677) “[1371]: i. Nichulas kirkia j skogum a halftt heimaland med ollum rekum þeim er þar fylgia. og þessum vtjordum halfum. drangshlijd. Skardzhlijd. hardaskalle. og berianess oc eystre skoga.” (DI III 258) 1553: Máldagi kirkjunnar (DI XII 646) 1575: Máldagi kirkjunnar (DI XV 673-674) “Hið næsta bænum eru grónar hlíðar og víðlend tún. Skógarsandur breiðir úr sér til suðurs og landsuðurs, nú til nokkurra muna töðuvöllur í leigulandi Sandræktar Austur-Eyfellinga. Dragnshlíðarfjall takmarkar sjónhring í vestri, sandurinn í austri. Ofar brekkna tekur við heiðin inn til Mýrdalsjökuls. Bærinn hét upphaflega Fossárskógar.” (SB IV, 44)

1709: “Túnum og engjum spilla moldar og grjóts skriður úr fjalli og lækjum þegar leysíng kemur, þar til fjallhögum blástur stórkostlega.” (JÁM I, 29) 1924: Vesturbær : Tún 7,5 ha, garðar 1837 m^2. Austurbær: Tún 9,1 ha, garðar 1721 m^2.

RA-002:001 *Ytri Skógar* bæjarhóll bústaður
Hér var tvíbýli frá 1700 en bæirnir stóðu við sömu stétt, segir í Sunnlenskum byggðum. Í Jarðabókinni segir að reki hafi verið gagnlegur, en túnum og engjum spilltu skriður úr fjalli. 1840 var sel uppi á heiðinni en lagt niður vegna fólkseklu (Sýslu og sóknarlýs.) Byggingaframkvæmdir hafa verið miklar og margt líklega horfið af þeim sökum
Heimildir: SB IV, 44. SS 1840. JÁM 1, 28-29.

RA-002:002 heimild um kirkju
1847: Af báðum annaxíunum og afteknu bænhúsi “í Borg” eru goldnir til saman 33 fd smjörs.” SKÓGAR UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) -Nikulásic. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 6.[1332]: Skogar. gamall maldagi.

Nicholaskirkia j skogum aa halft heimaland med ollum rekum þeim sem þar fylgia. oc þessum vtjordum. halfa drangshlyd. skardshlyd. hordaskäle. backe oc berianes. oc eystre skogar. kirkia aa innan sig. v. manna messuklædi. oc ij hokla. at auk. sloppar iiij. oc kantara kapur iij. fiogur häalltaris klædi. iij. aa huaaru minna alltari med dukum. messu serckur. einn nyr wvigdur. oc kalekar ij. glodarker eitt. oc annad brotid. kiertistikur fiorar. vj. kluckur. oc biollur tuor. skrijn. oc textus evanngeliorum. ij. alltara steinar buner. iij. krossar smellter oc iij obuner. marie skriffter tuor. peturs skriptt. oc nichulas. jons likneski postola. oc marie. tuor kistur oc stoll. merki ij. bior oc songhus tiold.kuikfee sextijgi aasaudar oc tiu kyr. þriu hundrut j bokum. krisma ker med tonn. kirkiu kolur ij. oc vatnkall. tueggia kennimanna skylld. prestar tueir. edur prestur oc diakni. kirkian aa oc tuo glerglugga oc paxblad. Máld DI II 677 [er sennilega yngri en 1371 þar sem þeir eru alveg eins utan að hér eru altarissteinar, krossar, skriftir og líkneski umfram en þar hefur einni línu um Ólafsskrift verið bætt við. Þessi hefur líka Bakka umfram 1371 - 1371 gæti líka verið léleg afskrift af 1332 og hafa hleypt úr][1367]: Hítardalsbók, sjá [1371]; DI III 216[1371]: i. Nichulas kirkia j skogum a halftt heimaland med ollum rekum þeim er þar fylgia. og þessum vtjordum halfum. drangshlijd. Skardzhlijd. hardaskalle. og berianess oc eystre skoga. kirkia a jnnann sig fimm manna messuklæde og tuo hokla ad auk. sloppar iiij. oc cantarakapur. iij. iiij. haalltaris klæde. iij. a huoru minna alltare med dukum. messuserkur einn ad auk. kaleikar. ij. Glodarkier oc annad brotid. kertestikur iiij. sex kluckur og biollur ij. skrijn og textus. Jtem ij kistur og stoll. merke ij og saunghustiolld. kuikfie sextighe asaudar og tiju kyr. iijc j bokum. christmaker med tonn.kirkiukolur ij oc vatzkall. tueggia kennemanna skylld. prestar ij eda prestur og diakne. kirkian ä og ij glerglugga og paxblad. Jtem olafs skriptt ný. Máld DI III 2581553: Máld DI XII 6461575: Máld DI XV 673-6741709: Hjer er alkirkja og embættað af Beneficiato að Hólum þriðja hvern helgan dag á móts við Hóla og Steina kirkjur; JÁM I: 28. 12.3.1890: Skóga- og Steinakirkjur lagðar niður og sóknirnar lagðar til Eyvindarhóla; (PP, 54) [landshöfðingjabréf]
Heimildir: JJ, 47; PP, 54; DI, JÁM I, 28

RA-002:003 tóft+garðlag stekkur
Undir fjallshlíð rétt vestan við Kverná. Grasbali og slakki inn í fjallið rétt við ána. (a) Lítil ferhyrnd grjóthlaðin tóft með dyr sem vísa í 280°, 2,8m x 2m, veggjaþykkt 0,8m, (b) stór ferhyrnd rétt, 10,4m x 4,8m, (c) kró út úr suðurhlið (b). Líkist helst stekk
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-002:004 garðlag túngarður
Aðeins sunnan við 003. Aðstæður sbr. 003. Myndar horn aðeins sunnan við 003 og vísar í átt til bæjar
Heimildir:

RA-002:005 tóft
Innar með Kverná, austan megin, rétt hjá fossinum. Liggur upp við skriðu en ekki undir henni. Örsmá 'tóft', 2m x 1,5m, grjóthlaðinn ferhyrningur, nokkuð yfirgróin, veggjaþykkt 0,7m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-002:006 tóft fjárhús
Við gilmunnan rétt sunnan við Kverná . Slétt graslendi til vesturs, gilið og klettar til austurs. Vísar í 340°, ferhyrnd, grjóthlaðin, grafin inn í hlíð. Opin í norður, hefur líklega haft trégafl. Að innanmáli er lengd 3,6m, breidd 2,5m, hæð 2,1m, veggjaþykkt 1,6m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-002:007 garðlag
Sbr. 006 Hleðslan liggur úr norðvesturhorni 006, í 213°.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-002:008 tóft
Í túnjaðri vestan bæjar, á leið að Skógarfossi. Grasivaxin hlíð fyrir ofan, óslétt tún fyrir neðan og þar fyrir neðan slétt tún. Hrun úr fjalli rétt austan við. Vísar í 200°, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin innan, torf að utan. Mikið grjót hefur fallið inn í hana. Yfirgróin og allgömul að sjá. Dyr br 0,85, veggjaþykkt 1,4, h 1,7m, tóftin er 4,8m x 4m að stærð.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-002:009 tóft
Nokkru austar í hlíðinni en 008. Aðstæður sbr. 008. Tvískipt, vísar í 178°, grafin inn í hlíð, yfirgróin. Vestari tóftin er greinilegri, grjót í veggjum, dyr á suðurgafli, br 0,4m, 5,4m x 4,2m að stærð
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-002:010 tóft
Aðeins austar í hlíðinni en 009, nær bænum. Sbr. 008 og 009. Vísar í 208°, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin innan, torf utan. Þak hefur fallið svo til heilt inn. Mænir úr þykkum rekabol, járnplötur líklega úr skipi lagðar yfir sperrur, torf yfir. Dyr breidd 0,85m, veggjaþykkt 1,1m, 4m x 4,2m að stærð.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-002:011 heimild
U.þ.b. beint suður af 010, sunnan túns þar sem verið er að byggja félagsheimili. Hér komu upp byggðaleifar við byggingaframkvæmdirnar, sem ekkert voru athugaðar, m.a. stórar hellur sem Þórður Tómasson tók og setti í stétt framan við einhver húsanna á byggðasafninu
Heimildir:

RA-002:012 tóft fjárhús
Ofar í hlíðinni og austar en 010. Aðstæður sbr. 010. Vísar í 212°, líklega tvískipt, ferhyrnd fjárhús grafin inn í hlíð, 12,2 m x 8,4 m að stærð, steyptur gafl og veggur milli húsa, fallnir að mestu, hlaða þvert aftan við, smáútskot við suðausturhorn. Breidd hlöðu 4,8m. Útskot 2,9m x 3m
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-002:013 tóft
Austar í hlíðinni en 012, nær bænum. Grasbrekka ofan við, skurður framan við, bæjarhúsin aðeins austar og sunnar. Vísar í 208°, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjót innan, torf utan. Fremur illa farin og full af drasli. Timburleifar og stórar hellur innaní, líklega úr þaki. Breidd dyra 1m Stærð 6,6m x 4,8m, hæð 2m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-002:014 *strympa* heimild um hlöðu
Kristján bóndi í Drangshlíð sagði strympu hafa staðið þar sem skólinn stendur nú
Heimildir:

RA-002:015 *Laufatungur* tóft sel
Uppi á heiði í krikanum þar sem lækur rennur í Kverná. Kvernugil rétt sunnan við. "Austan við Kvernu eru Laufatungur, og rennur Laufatungnaá framan þeirra. ... Í Laufatungum var selstaða, niðri við Laufatungnaá." Segir í örnefnaskrá. Gróðursælt á rananum þar sem tóftirnar eru. Annars er heiðin fremur gróðursnauð. "Eru þar blásnar tættur selsins." Segir í örnefnaskrá L-laga, líklega 2 hús sem vísa í 210 og 120; það síðarnefnda er 6,65 á lengd. Þakhellur í því stærra, 5strendur steinn á milli húsa, e.t.v. partur af dyraumbúnaði. Hellur utan húss. Líklega 2 byggingarskeið. Líklega íveruhús, eldhús, búr. Stendur hátt: e.t.v. merki um mörg byggingarskeið. Sjá nánari lýsingu í Acta grein. Járnhlutir, líklega naglahlutar, og koparbrot hafa fundist hér í gegnum árin. Eru á safninu í Skógum. Skráning í blokk merk Iceland 1981 & 1982, 1984. Eyjafjallasveit. Austurdalur. Kontakt af ljósmyndum er með Ytri Skógum: rammar 5-11.
Hættumat: hætta
Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Shielings in Iceland. Acta Archaeol. 61, 1991, 73-96. SSR 1840; Ö-Ytri-Skógar, 4

RA-002:016 *Laufatungur* tóft sel
Um 5m í norður frá 015. Gróðursælt á rananum þar sem tóftirnar eru. Annars er heiðin fremur gróðursnauð. Vísar c. í N-S, ferhyrnd og aflöng, einföld grjóthleðsla í veggjum. Líklega rétt
Hættumat: hætta
Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Shielings in Iceland. Acta Archaeol. 61, 1991, 73-96. SSR 1840.

RA-002:017 *Laufatungur* tóft sel
Fyrir vestan 015. Gróðursælt á rananum þar sem tóftirnar eru. Annars er heiðin fremur gróðursnauð. Vísar

u.þ.b. í N-S, ferhyrnd. Að hluta yfirgróin en er að blása upp. Veggir úr grjóti og mold, stórar hellur úr þaki. Ekki unnt að ákvarða stærð. Sjá nánari lýsingu og uppdrátt í Acta grein. Járnhlutir, líklega naglahlutar, og koparbrot hafa fundist hér í gegnum árin. Eru á safninu í Skógum. Skráning í blokk merkt Iceland 1981 & 1982, 1984. Eyjafjallasveit. Austurdalur. Kontakt af ljósmyndum er með Ytri Skógum: rammar 5-11.
Hættumat: hætta
Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Shielings in Iceland. Acta Archaeol. 61, 1991, 73-96. SSR 1840.

RA-002:018 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:020 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:021 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:022 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:023 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:024 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:025 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:026 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-002:027 *Skógartraðir* heimild um traðir
“Skógartraðir lágu áður fyrir vestur frá bænum um mitt tún, sem nú er. Sést enn móta fyrir, hvar þær hafa verið.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 1

RA-002:028 *Biskupshóll* örnefni
“Dálítil hæð eða hóll er ofan þeirra [Skógartraðana], vestarlega á túninu, neðan og austan við. Mosatún. Kallast hún Biskupshóll og eru munnmæli til um það, að þar hafi Skógverjar hinir fornu drukkið Skálholtsbiskupum til skilnaðarskál, er þeir riðu frá Skógum í vísitasíuferðum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 1-2

RA-002:029 *Gömlutraðir* örnefni traðir
“Beinateigar heitir túnið fyrir neðan Gömlutraðir.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 2

RA-002:030 garðlag vörslugarður
“Garður skilur slægjur og haga í brekkunum vestan við Skóga.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 2

RA-002:031 *Hádegisgerði* örnefni
“Hádegisgerði er fremst á túninu austan við traðirnar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 2

RA-002:032 heimild um áveitu
“Lækjarskák liggur beggja vegna við Stokkinn, sem lækurinn hefur verið stokkaður í frá fornu fari. Nú hefur hann verið jafnaður við jörðu. Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 2

RA-002:033 *Lambhúsbrekka* örnefni lambhús
“Armæða er næst Lækjarskák ... Ofan hennar er Lambhúsbrekka.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 2

RA-002:034 *Réttarlækur* örnefni rétt
“Framan við skólann er Harðivöllur, og nær hann austur að Réttarlæk. ... Austan við Réttarlæk er Efra- og Neðra-Réttarskipti.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 2

RA-002:035 *Selvað* heimild um vað
“Lækur fellur niður vestan við brekkuna, og er hvammur vestan hans, sem Fauskidalur nefnist. Lambhagi er austan og innan við Illugabrekku í Kvernugili. Innan hans liggur Runsugil niður að Kvernugili. Innan þess eru Runsugilsbotnar. Austan við þá er Selvað á Kvernu.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 3

RA-002:036 *Selvað* örnefni sel
“Lækur fellur niður vestan við brekkuna, og er hvammur vestan hans, sem Fauskidalur nefnist. Lambhagi er austan og innan við Illugabrekku í Kvernugili. Innan hans liggur Runsugil niður að Kvernugili. Innan þess eru Runsugilsbotnar. Austan við þá er Selvað á Kvernu.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 3

RA-002:037 *Vondistígur* heimild um leið
“Er þá komið að Vondastíg. Mun þar klungrótt yfirferðar, hamrar og gilskorningar, og nafnið dregið af því.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 3

RA-002:038 *Gamlarétt* örnefni rétt
“Þá koma Austur-Bjalli og Vestur-Bjalli, beggja vegna Kvennabrekku. Ofan við Austur-Bjalla er Gamlarétt.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 3

RA-002:039 *Hestavað* heimild um vað
“Skógi vaxin hólmi er í Skógaá, rétt ofan við fossinn. Ofan við hann er Hestavað á ánni.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 3

RA-002:040 *Hnaukavað* heimild um vað
“Hraun og grasleysa eru uppi á Skógarheiði, vestur af Kvernugili. Þar austur af er Hnaukavað á Kvernu rétt ofan við Skeifufoss. Er það langt fyrir innan Selvað.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 4

RA-002:041 *Kirkjuhóll* heimild um lendingu
“Kverna fellur vestur í Skógaá neðan við Skóga. Framan hennar er Skógasandur og nær milli. Jökulsár á Sólheimasandi og Skógár. Nær honum miðjum er Kirkjuhóll niðri við sjóinn. Þar var útræði um skeið á 19. öld ...” Segir í örnefnaskrá. Nafn hólsins dregið af því að hann var miðaður í Skógarkirkju.
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 4-5

RA-002:042 heimild um rétt
“Votagjá er milli þess [Litlafjalls] og Skjógarfjalls. Litlafjall eiga Ytri-Sólheimar. Til skamms tíma lá jökull í Votugjá. Innan við Votugjá er Þurragjá, uppi á sléttunni. Þar var fé réttað.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 5

RA-002:043 *Bólofanferð* örnefni
“Nokkrar ofanferðir eru niður í Jökulsárgil. Heitir hin fremsta Lækjarofanferð, þá er Bólofanferð ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 5

RA-002:044 *Illistígur* heimild um leið
“Nokkrar ofanferðir eru niður í Jökulsárgil. Heitir hin fremsta Lækjarofanferð, þá er Bólofanferð, síðan Fremra-

og Innra-Illagil, og liggur Illistígur í Innra-Illagil." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ytri-Skógar, 5

RA-002:045 *[Skógafoss]* þjóðsaga fjársjóður
"Enn óáreidanleg Folks Sögn liggur til ad undir sokölludum Skógafossi /:einum þeim fallegasta Árfossi, er Náttúrann frammbídr:/, skuli vera Audæfa-Kÿsta Þrasa er í Landnámstíd bió í ¨Ytri-skógum, um hvörn Landnama getur pag: 134..." [afmg.1:frumútg. Ln., Sagan Landnama Vm fyrstu bygging Islands af Nordmönnum, Skalhollte...A. MDCLXXXVIII. Hliðstæð sögusögn um auðæfakistu Þrasa undir Skógafossi er hjá Jóni Árna, Ísl. þjs. II, Rv. 1954,86, sjá einnig frás. Páls í Árkvörn í Safni t.s.Í. II Kh., 1886,543-4.]
Heimildir: FF, 117.

RA-002:046 *[Þrasahaugur]* kuml legstaður
"Enn siálfur hann er sagt ad heigdur hefdi verid undir Fialls rótum Vestanverdt vid sokalladann Skóga-Núp, hvar til eínginn merki nu siást, þar stór Skrida er ÿfirfallinn."
Heimildir: FF, 117

RA-002:047 *Hörðuskáli (Hefðarskáli)* bæjarstæði býli **Friðlýstar fornleifar**
1709. Jörðin metin 8 hdr, og var konungseign. Í eyði síðustu 6 ár, fyrir utan 1. "Hörðuskáli lagðist í eyði árið 1703. Jörðin er konungseign, hluti af Skógarléni. Hún var til skamms tíma nytjuð frá Ytri-Skógum og Drangshlíð. Austan að Hörðuskálalandi er Hrútafellsland. Að sunnan er land Stóru-Borgar, að ofan land Bakkakots. Bæjarhóllinn er á vestari bakka Kaldaklifsár, upp frá Hólahverfi." Segir í örnefnaskrá "Jörðin Hörðuskáli er fornt lögbýli, sem fyrst getur um í máldaga Skógarkirkju frá um 1332. Komst í konungseign í lok 14. aldar með Skógareignum. ... og í umsögn. Níels Kiers lögmanns um hana 1728 segir : "Stórkostlega fordjörfuð af öllu graslendi og mikið af því í aur komið, en það eftir er liggur undir fordjörfun af vatni." Jörðin var þá lækkuð í mati í 4 hundrið.

Bæjarstæði Hörðuskála er á vesturbakka Kaldaklifsár, sunnarlega í landareigninni, ofan við Borgarland." Segir í Sunnlenskum byggðum. Rétt norðan heimtraðar að Stóruborg, ekki langt frá Í hestamóa, eitthvað hefur verið sléttað skák S af hólnum, upp að vegi. Kaldaklifsá. Þvermál hólsins í 250° 38° Má segja að hóllinn vísi c. A-V. Smáar þúfur eru um hann allan. Í N hlið hans má sjá móta fyrir 2 dældum, stórum. Hafa það e.t.v. verið heygarðar, hlaða eða eitthvað slíkt, hæð 3m. Austari dældin er 12,9m í 14° br. 8,5. Vestari dældin lengd 12,1m í 10°, br 7,3m. Er líklegt að framhlið bæjarhúsa hafi snúið til S. 1709: "Hjer fyrir utan liggja í landinu tvö engjaítök; eitt sem Drángshlíðar ábúendur brúkað hafa, og falla kann á hey sem svarar vel hálfu kýrfóðri; annað sem slegið hefur verið frá Skarðshlíð, heyfall þar á segja menn svara muni einu kýrfóðri. Þessari jörð spillir stórkostlega Kaldaklofsá, sem slægjur hefur fordjarfað með leir og sandi og vatns yfirgángi vetur og sumar, so í vatnavöxtum verður bærinn umflotinn. Heyskapur er mjög ljettur, einkum fyrir nautpening, og hefur jörðin fyrir þessar orsakir ei fengist bygð, þykir vanséð, að nokkurn tíma verði hjer bygð á komið. Fyrrum halda menn hjer hafi fóðrast að vísu xvi kúa þúngi." Land jarðarinar vart meira en 60 ha. ÁG: "Hörðuskáli. Bæjarhóllinn þar sem áður stóð bærinn Hörðuskáli, sem í eyði fór rétt eftir 1700."
Heimildir: JÁM I, 37; SB IV, 59; Ö-Hörðuskáli, 1; ÁG: Friðlýsingarskrá, 64

RA-002:048 *Bjallabrekka* heimild um bústað
Samkvæmt Hauksbók bjó Þrasi landnámsmaður í Bjallabrekku sem er talin hafa verið fyrir ofan bæ í Ytri-Skógum.
Heimildir: Haraldur Matthíasson: Landið og landnáma II, 412

RA-003 Drangshlíð

40 hdr. 1709. 1332 tilheyrði hálft landið Ytri Skóga kirkju (DI II, 676) og enn 1371 (DI III, 258) og 1553 (DI XII, 646). Varð konungseign á 15. öld (DI II, 676), en orðin bændaeign 1686. 1709: "Engja ítök segja ábúendur tvö átölulaust hafi brúkuð verið, so lengi elstu menn til muna, það eina í kóngsjarðarinnar Hörðuskála landi, og falla þar á í meðalári hey nærri á 20 hesta. Hitt í Barkakots landi, sem og so er kóngsjörð, og hafi á því plátsi fallið hey, ei meira en 5 hesta ..." (JÁM I, 30). Þríbýlisjörð, D I og II og Drangshlíðardalur. "Drangshlíð á sameiginlegt heiðarland með Skarðshlíð og Drangshlíðardal inn til jökuls en neðan hamra hefur hver jörð nú ákveðið landskipti." (SB IV, 45)

1709: "Tún, slægjum og högum spilla skriður og grjóthrun úr fjallinu, er ábúendur með erfiðismunum hljóta oftast árlega að hreinsa, hefur fyrir 7 árum af túninu tekið nær 4 kúa fóður, og þykri ei sýnilegt þar verið bót á." (JÁM I, 30) 1839: " ... útslægjulaus en túnajörð mikil." (SSR, 16) 1924: Vesturbær : Tún 9,3 ha, garðar 1315 m^2. Austurbær: Tún 10,4 ha, garðar 1354 m^2.

RA-003:001 *Drángshlíð* bæjarhóll bústaður
Í Drangshlíð I hefur sama ættin búið síðan 1801 og í D II frá 1888 ekki ljóst hvort þeirra er upprunalega bæjarstæðið. Við síðustu endurbyggingu íbúðarhússins í II var það fæst niður frá gamla bæjarstæðinu. Stendur í dálítilli kvos við fjallsrætur. Drangurinn sem bærinn dregur nafn sitt af, stendur á sléttu túni sunnan við bæinn. Í Jarðabókinni segir að jörðin hafi engjaítök í landi Hörðuskála og Barkarkots. Kristján Magnússon bóndi á Vesturbæ og Jón Guðmundsson bóndi á Austurbæ voru heimildamenn. Skriður og grjóthrun spilltu túni, slægjum og högum. Fjörustúfur var gagnlítill vegna útfalls Skógaár. Vatnsból þraut oft.
Heimildir: SB IV, 48-49. JÁM 1, 30-31.

RA-003:002 gerði rétt
Í hlíð alllangt austur af bænum, rétt norðan þjóðvegar, austan múlans. Byggð inn í hrun úr fjalli. Vísar í 300°, ferhyrnd, hlaðin vestan í bjarg; lítið eftir af veggjum nema helst í N vegg þar sem er stór hella upp á rönd. 5,2m x 4,9m að stærð, hæð 0,5m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-003:003 mannvirki fjárhús
Í túnjaðri austan bæjar. Grasivaxin hlíð norðan við, tún að sunnan. Girðing skilur tún frá hlíð í línu við framgafl húsa Vísar í 220°, ferhyrnd, hlaða aftan við. Grjót- og torfhlaðnir veggir, steyptur gafl, bárujárn á þaki hlöðu sem er grafin inn í hlíð og stendur aðeins hærra, hellur og torf á fjárhúsum. Húsin voru notuð af Vesturbænum til skamms tíma. Utanmál 18,2m x 7,5m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-003:004 mannvirki fjárhús
Rétt vestan við 003, austan bæjarhúsanna. Aðstæður sbr. 003. Eins og 003 nema hlaðan liggur þvert aftan við fjárhús sem eru 11,8m x 8m. Tréjata á steingrunni að endilöngu. Hlaðan, sem er 12,3m x 4,7m, er grafin inn í hlíð. Veggir mest steyptir. Tilheyrðu Austurbæ. Notið til skamms tíma.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-003:005 hellir fjárskýli
"Bak við húsin eru hellar, sem notaðir voru sem heyhlöður og fjárhús. Notin voru tvíþætt, annarsvegar skjólið gegn veðrum, hinsvegar spöruð vegghleðsla og minni viðarnot." Segir í Sunnlenskum byggðum. Þetta getur átt við minjar númer 005, 034, 035 og 036. Byggt upp í bergið; hellir notaður að hluta. Vísar í 300°, hluti þaks er hellirinn, annars hlaðið yfir; hrunið. Grjóthlaðin jata að endilöngu, breidd 0,7m, hæð 0,3m. Dyr, breidd 0,65m, hæð 1,55m, í S horni. Veggjaþykkt 1,7m. Fallega hlaðinn gluggi á úthlið. Þykk hella yfir.
Hættumat: hætta
Heimildir: SB IV, 15

RA-003:006 tóft
Rétt fyrir aftan (norðan) bæjarhúsin Vísar í 170°, ferhyrnd. Báðir gaflar eru bættir steypu. Dyr í SV horni. Veggjaþykkt 1m, 3,2m x 2,8m að stærð, hæð 1,2m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-003:007 mannvirki herslubyrgi
"Í berginu ofan við bæinn í Drangshlíð er enn lítt raskað fiskabyrgi með fornum fjalviði." Segir í Sunnlenskum byggðum. Þessi frásögn gæti átt við þessa tóft Byggt inn í gilbrún. Vísar í 103°, ferningslaga, með kúptu, torfklæddu helluþaki. Tré yfir dyrum sem eru 0,6 breiðar að utan, járn úr skipi að innan. Að utanmáli er tóftir 3,7m x 4,8m. Að innanmáli 1,9mx 1,85m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir: SB IV, 15

RA-003:008 mannvirki
Beint aftan við bæjarhúsin. Vísa í 183, tvær burstir hlið við hlið, steyptir gaflar, grafin inn í hlíð. Einföld stoðaröð heldur uppi þaki í A húsi, rekaviður í sperrum, hellur og torf á þaki, timbur í gólfi, engar þakstoðir. Að utanmáli er tóftin 5,1m x 11,5m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-003:009 *Drangshlíð I* mannvirki býli
Í bæjarhlaðinu. Uppistandandi hús. Gamli bærinn, notaður til 1980
Heimildir:

RA-003:010 heimild um rétt
Hestatröð var í túninu sunnan bæjarhúsa, nálægt þjóðvegi. Jöfnuð út
Heimildir:

RA-003:011 hleðsla traðir
Heimtröð liggur frá þjóðveginum heim að bænum, austan núverandi heimkeyrslu. Grjóthlaðnir, torfþaktir veggir marka hann á báða vegu.
Heimildir:

RA-003:012 gerði kvíar
Stöðull er rétt sunnan við gamla Austurbæinn. Ferhyrnt. Kýrnar voru mjólkaðar hér á sumrin. Opið út til suðurs
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-003:013 mannvirki fjárhús
Byggð upp í Dranginn austanverðan, næst bæjarhúsum.. Tún framan við. Vísar í 130°, sambyggð tvö hús, lengd að utanáli 7,2m, breidd þess austara 4,9m. Steyptir gaflar. Hlaða þvert aftan við. Bárujárnsþak að hluta. Þetta eru nýjustu húsin hér. Tóku við af húsum sem voru í túninu.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-003:014 mannvirki útihús
Sunnan við 013, byggt upp í Dranginn. Aðstæður sbr. 013. Vísar í 216°, ferhyrnt, niðurgrafið, byggt undir slútandi berg, langhliðin meðfram því, stétt utan við. Grjóthlaðinn veggur skilur 013 frá 014. Bárujárnsþak að hluta, upp við berg, hellur og torf framar. Tréþil í göflum. SV horn rúnnað utan. Liggur hærra en tún. Dyr breidd 0,8m, veggjaykkt 2,4m, dýpt 1,5m, að utanmáli er húsið 10,4m x 4,7m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-003:015 mannvirki fjárhús
Sunnan við 014. Aðstæður sbr. 013 & 014. Vísar í 180°, tvö sambyggð hús, lengd 9,8m, með hlöðu þvert aftan við, breidd 10,2m. Byggð upp í Dranginn. Þykkar hellur yfir dyrum, 0,8m breiðar. Grjót- og torfhlaðnir gaflar, gluggi ofan dyra, hellur og torf á þaki.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-003:016 hellir fjárhús
"Í stórviðrum hefur fólk hlotið bæinn að flýja og halda sig í hellirs skúta undir kletti einum er Drángur er kallaður, skamt frá bænum." Mannvirkið, sem ofangreind lýsing passar einna best við, er byggt sunnan í Dranginn á sléttlendinu sunnan bæjarins. Á sléttlendi rétt við heimtröðina

Vísar í 170°, ferhyrnt, ásaþak, tvöföld stoðarröð úr jötu, 9,5m x 6,8m, veggjaþykkt 1,2m, breidd dyra 0,6m. Hlaðan er þvert á, 9,1m x 3,5m, að hluta höggvin inn í bergið. Grjóthlaðnir gaflar upp að burst, steypt ofan. Nær frá A-hlið fjárhúsa langt vestur fyrir þau. Þak hrunið. Berg myndar hluta gólfs. Breidd dyra 1m.

ÁH 1991: "Drangurinn hjá Drangshlíð er rofaleif úr smágrýttu móbergi, óreglulega lagskiptu. Sama berggerð í fjallinu uppi yfir bæum. ... Drangurinn í Drangshlíð er en í dag talandi tákn um hið gamla samspil bergs og byggðar undir Eyjafjöllum, segir Þórður Tómasson: "Frá fornu fari áttu Drangshlíðarbændur fjós sín og önnur peningshús undir Drangnum. Huldufólk, sem þar bjó, var svo velviljað að gera kúnum allar skyldur um burð. Enginn maður mátti þar koma nærri. Fjósin eru horfin, önnur hús standa eftir og bergholur minna á máttarviðið fyrri húsa." Aðalhellirinn snýr móti suðri. Hann virðist að hluta til manngerður. Þar er sá hluti hans sem gengur lengst inn undir bergið og er hann reglulega bogmyndaður. Þar eru allmiklar hleðslur sem mynda pall, um 1,5 m háan og 2-2,5 m breiðan. Óreglulegur afhellir gengur til vinstri inn úr þessum helli. Til hægri við hann hallar berginu inn undir sig og myndar gott skjól. Hugsanlegt er að það hafi verið dýpkað og lagfært en að mestu er það þó náttúrusmíð. Síðan hefur verið byggt framan við allt.

Nú standa þar fjárhús með þremur burstum, tvö samstæð og eitt stakt. Klassískt fornt lag er á húsunum, tvær stoðaraðir og hellulagður raftur í þaki. Allt rekaviður. Hinn "hellirinn" snýr mót austri. Þar hallar berginu

mikið inn undir sig og er þannig frá hendi sjávarins sem brotnað hefur við Dranginn fyrr á tíð. Þar hefur verið hlaðið framan við og sett skáþak yfir frá hleðslunni og í bergið. Þar var Vesturbæjarfjósið forðum en það var flutt 1931. Nú eru þar sérkennileg fjárhús, kynlegur bastarður tveggja tíma. Fjórar eru krærnar, tvíburstaðar, stafnar og milliveggir úr steinsteypu, útveggir hlaðnir, tvær stoðaraðir með gömlu lagi og hellulagt þak með bárujárni yfir og tyrft ofan á allt saman. Að baki kórónar svo náttúrugerður bríkargapi sköpunarverkið. Eins og áður sagði hafa menn talið Dranginn huldufólksbústað."
Hættumat: hætta
Heimildir: JÁM I, 30; Manngerðir hellar, 266-267

RA-003:017 mannvirki útihús
Syðst austan í Dranginum. Aðstæður sbr. að framan. Vísar í 156°, lengd 4,7m, hlaðið upp við Dranginn, tréhurð og umbúnaður, hellur og torf á þaki. Veggjaþykkt 0,9m, dyr breidd 0,7m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-003:018 tóft
Norðan í Dranginum. Vísar í 324°, ferhyrnt, mjög óljóst. Hleðslur mynda horn, veggjaþykkt 1,1m, annað er horfið
Heimildir:

RA-003:019 tóft fjárhús
Kindakofi er vestan við bæjarhúsin. Byggt upp í bergið, skúti notaður að hluta. Vísar í 210°, ferhyrnd. Um helmingur er skúti, grjót- og torfhlaðinn niðurgrafinn veggur í boga upp í bergið. Dyr 0,65 breiðar, 1,2 háar, 5,3m x 3,6 m að stærð.
Heimildir:

RA-003:020 tóft fjárskýli
Vestan bæjarhúsa, upp við berg. Vísar í 54°, ferhyrnt, veggjaþykkt 1,5m, breidd dyra 0,75m. Hlaðið upp í grunnan skúta. Holur höggnar í berg fyrir þakbita. Að utanmáli 5,4m x 3,2m.
Heimildir:

RA-003:021 hellir
Í fjallinu vestan við bæjarhúsin. Vísar í 173°, þykk járnplata, líklega úr skipi, yfir dyrum. Skútinn hefur verið holaður meira út og hlaðið upp í munnann. Gengið niður 2 þrep yfir steyptan þröskuld. Trédyr í beinni línu við austurvegg. Að innanmáli 3,65m x 2,5m, hæð 1,3m.
Heimildir:

RA-003:022 tóft hesthús
Rétt vestan við bæjarhúsin. Byggt upp í bjargið. Vísar í 35°. Byggt úr stórum móbergssteinum. Tré yfir dyrum sem eru 1,2m háar, 0,6m breiðar. Lágreist, kúpt þak, að hluta rofið, með bárujárni og torfi. Heylúga á A-gafli. Grjóthlaðin jata við N-gafl: breidd 0,55m, hæð 0,4m. Veggjaþykkt 1m, að utanmáli 5,8m x 3,4m.
Heimildir:

RA-003:023 gerði heygarður
Við hlið no. 022. Byggt upp í bjargið. Ferhyrnt, niðurgrafnir veggir. Bjargið myndar S-vegg, dýpt 1,2m. Að utanmáli 7,7m x 7,6m.
Heimildir:

RA-003:024 mannvirki útihús
Norðan bæjarhúsa. Í fjallshlíðinni. Ferhyrnt, tvískipt, að mestu steypt nema SV hliðin sem er grjóthlaðin
Heimildir:

RA-003:025 hellir fjárhús
Vestan bæjarhúsa. Í fjallshlíðinni. Vísar í 170°. Veggir hlaðnir við báða enda skútans. Veggjaþykkt 1,2m, dyr breidd 1m, jata breidd 0,6m hæð 0,7m, innanmál 3,4m x 2,1m.
Heimildir:

RA-003:026 tóft útihús
Vestan við bæjarhúsin. Vísar í 113°, ferhyrnd, hlaðin upp við bjarg sem í eru höggnar holur, líklega eftir þaktré. Að stærð er tóftin 5m x 2,9m.

Heimildir:

RA-003:027 tóft
Haugstæði er vestan við bæjarhús. Vísar í 115°, ferhyrnt. Mjög yfirgróið þó sjáist í hleðslusteina. Veggjaþykkt 1,3m, dýpt 0.6m, stærð 6m x 5,4m.
Heimildir:

RA-003:028 mannvirki útihús
Rétt vestan bæjarhúsa. Þrjár, samsíða burstir. Hús eru að mestu steinsteypt, en A-hliðin er grjót- og torfhlaðin
Heimildir:

RA-003:029 tóft hesthús
Rétt austan við 028, í bæjarhlaðinu. Vísar í 20°, ferhyrnd, tvískipt þvert á lengdina, lengd alls 10,3m, breidd 4,7m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-003:030 tóft smiðja
Sunnan við 029. Vísar í 200°, ferhyrnd. Stendur lægra en 029. Hefur líklega haft trégafl. Atærð 3,8mx 3,9m.
Heimildir:

RA-003:031 tóft skemma
Austan við 030. Vísar í 100°, ferhyrnd, óljós, en falleg hleðsla í V-gafli. Dýpt 1,4m
Heimildir:

RA-003:032 tóft
Taðstál er rétt NA við gamla Austurbæinn (009). Eldhúsið var beint S af og allur bærinn stóð þar til 1944. Túngarður N við, steypt hús A við. Vísar í 200°, ferhyrnd. Kindatað til eldsneytir geymt hér. Stærð 4m x 4,3m, hæð 1,1m.
Heimildir:

RA-003:033 mannvirki hesthús
Í hlaðinu. Vísar í 113°, L-laga, breidd dyra 0,7m. Hellur og torf í S-hluta þaks. Utanmál 11,2m og 10,3m x 3,4m.
Heimildir:

RA-003:034 hellir fjárhús
Í fjallsrótum nokkurn spöl norðaustan bæjar. Niðurgrafið. Hleðsla í annan endann. 3,9m x 1,8m að stærð.
Heimildir:

RA-003:035 tóft útihús
Rétt sunnan við 034. Vísar í 280°, ferhyrnd, N-hliðin er bjargið. 4mx 3,1m að stærð, hæð 1m, breidd dyra 0,4m.
Heimildir:

RA-003:036 tóft útihús
Vestan og aðeins sunnan við 035, upp við fjallsrætur. Einungis holur höggnar í bergið benda til þess að hér hafi verið tóft. Sést ekki til veggja
Heimildir:

RA-003:037 garðlag
Rétt við 036. Hleðslubrot, hlaðið upp við bjarg
Heimildir:

RA-003:038 garðlag
Óljóst. Rétt við 037.
Heimildir:

RA-003:039 mannvirki fjárhús
Rétt austan við fjós vesturbæjar. Vísar í 160°, ferhyrnt, grjót- og torfhlaðið með bárujárnsgafli og grasi vöxnu þaki

Heimildir:

RA-003:040 *strympa* mannvirki hlaða
Aftan við 039. Hálfhringlaga, bárujárnsþak. Var í notkun 1981, en að hruni komin. Strympur eru hringlaga. Þessari var breytt í hálfhring þegar fjárhúsin voru byggð.
Heimildir:

RA-003:041 mannvirki hesthús
Austan í 039 og 040. Vísar í 154°, ferhyrnt. Steinbrýk við A-gafl, tréjata við V-gafl. Bárujárnsþak. Veggjaþykkt 0,9. Utanmál 5m x 4m, innanmál 4m x 2,35m.
Heimildir:

RA-003:042 tóft+garðlag rétt
Í hlíð alllangt A af bænum, rétt N við þjóðveg. Mikið hrun úr fjalli. Réttin er byggð inn í það. Slétt grasflöt sunnan við, svo þjóðvegurinn. Vísar í 310°, ávöl með 3 króm. Réttin er að innanmáli 19,3m x 11,6m, hlið breidd 1,6m. Kró b) úr S-horni: 8,3m x 5,6m; kró c) úr A-horni, 9,3m x 5m; kró d) NV við rétt: hringlaga, þvermál 6m, dyr breidd 1m. Notuð sameiginlega af Drangshlíðar- og Skarðshlíðarbæjum.
Heimildir:

RA-003:043 heimild um fjós
"Frá fornu fari áttu Drangshlíðarbændur fjós sín og önnur peningshús undir Dranganum." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Huldufólkið sem þar bjó, var svo velviljað að gera kúnum allar skyldur um burð. Enginn maður mátti þar koma nærri. Fjósin eru horfin ..." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 15

RA-003:044 heimild um huldufólksbústaður
"Í Langabóli austan í Drangshlíðarnúp var að fornu gengið í guðshús huldufólks." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 15

RA-003:045 heimild um stekk
"Í Langabóli austan í Drangshlíðarnúp var að fornu gengið í guðshús huldufólks. ... Í bólinu getur enn að líta lambkró og stekk Drangshlíðarbónda ..." Segir í Sunnlenskum byggðum. Hugsanlega sama og 042, en þarf að athuga t.d. örnefni
Heimildir: SB IV, 15

RA-003:046 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:047 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:048 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:049 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:050 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:051 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:052 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:053 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:054 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-003:055 *Drángshlíð II* bæjarstæði bústaður
Í Dragnshlíð I hefur sama ættin búið síðan 1801 og í D II frá 1888 ekki ljóst hvort þeirra er upprunalega bæjarstæðið. Við síðustu endurbyggingu íbúðarhússins í II var það fært niður frá gamla bæjarstæðinu.
Heimildir: SB IV, 48-49

RA-003:056 *Fiskhellir* hellir
"Fiskhellir, þar sem gert [var að]." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 5

RA-003:057 heimild um vatnsból
"Vatnsból þrýtur hjer tíðum ..."
Heimildir: JÁM I, 31

RA-003:058 *Berghús* heimild
"Berghús er austan við hamarinn í Kerbrekku, rétt neðan við Kerið." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 5

RA-003:059 heimild um hlöðu
"Sótasteinn er á Gilskák ofan við fjóshlöðuna í austurbænum, strýtusteinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 5

RA-003:060 heimild um landamerki
Landamerki: "Að austan frá jöklinum ræður eystri kvísl Skógará og síðan áin niður að Drangslíðarnúp (Skóganúp). Sunnan frá fjöru upp að núpnum er markið fuglsbringa af Skógafossi austan undir núpnum. Að vestan er syðst garðrúst milli Hrútafells og Eyvindarhóla."
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 1

RA-003:061 *Efristígar* heimild um leið
"Austan í Drangshlíðartindi eru Efri- og Neðristígar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:062 *Neðristígar* heimild um leið
"Austan í Drangshlíðartindi eru Efri- og Neðristígar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:063 *Gluggaból* örnefni
"Neðan við Neðristíga er Gluggi og Gluggaból." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:064 heimild um leið
"Neðan við Neðristíga er Gluggi og Gluggaból. Um Glugga er leið niður í Daltúnið, tún bóndans í Drangshlíðardal." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:065 *Langaból* örnefni
"Langaból er sunnar [en Reiðingsból]." Segir í örnefnaskrá. "Þar var áraskipið Trausti smíðaða af Einar Ísleifssyni á Seljalandi um 1850." Segir í örnefnaskrá.
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:066 *Drangshlíðarrétt* heimild um rétt
"Sunnan í Drangshlíðarnúp, ofan við Drangshlíðarrétt, er svonefnt Hlaup." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:067 *Þrasaleiði* örnefni legstaður
"Sunnan í Drangshlíðarnúp, ofan við Drangshlíðarrétt, er svonefnt Hlaup. Forn sögn segir, að Þrasaleiði sé undir því. Má vera, að sú sögn sé komin frá Landnámabók." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:068 *Tvídyruðuból* örnefni
“Á hamrahorninu vestan við hana [Löngutorfu] eru Tvídyruðuból.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:069 *Brunnalækur* örnefni brunnur
“Brunnalækur nefnist gildrag uppi í fjallinu fyrir ofan Drangshlíð.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:070 *Hamarsból* örnefni
“Þar sem fjallið skagar lengst fram, vestan við bæinn í Drangshlíð, er hamar uppi í brúnni. Í honum er Hamarsból.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:071 *Þorláksstígur* örnefni leið
“Þar sem fjallið skagar lengst fram, vestan við bæinn í Drangshlíð, er hamar uppi í brúnni. Í honum er Hamarsból. Niður frá þessum hamri liggur Þorláksstígur niður í Skarðshlíðarbrekkur, austan við bæinn í Skarðshlíð.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 2

RA-003:072 *Fjárból* örnefni
“Austan við Þorláksnípuskriðu, neðan Þorláksnípu, liggur Ullarhilla fram í hamarinn. Ofan við hana er Fýlagapi. Bólbrekka og Fjárból eru þar niður af.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:073 *Ker* heimild um heystæði
“Er þá nú komið að Drangshlíðartúnum og nú að vestan. Vestast er Fallstykki uppi í brekkunni, þá Vindás og nær upp að bergi, þar sem það skagar lengst fram. Þá er Kerbrekka og efst í henni, upp við bergið, gamalt heystæði, sem Ker kallast.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:074 heimild um brunn
“Austan Kerbrekku [sjá heystæðið] er Armæða og ofan hennar Armæðufles uppi í berginu, vestan við bæinn. Næst er Brunnbrekka og í henni Brunnar, vatnsból Drangshlíðar, lækjarsitl af bergi, sem þornar í miklum þurrkum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:075 *Brunnabora* heimild um lambhús
“Brunnabora [er] hola undir klettum, vestan við Brunnalæk, notuð sem lambhús.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:076 *Salka* heimild
“Austan við Brunnbrekku, austan við Brunna[læk], er Salka (steinkofi?), þá Gunnuskriða og upp af henni Hallgeirshellir.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:077 *Hallgeirshellir* hellir
“Austan við Brunnbrekku, austan við Brunna[læk], er Salka (steinkofi?), þá Gunnuskriða og upp af henni Hallgeirshellir.” Segir í örnefnaskrá. “Þar drap Hrútur á Hrútafelli Hallgeir, einn þræla sinna.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:078 heimild um fjárhús
“Austan við þessi örnefni [Hallgeirshelli] liggur klettarani niður í brekkur. Kallast hann Ás. Undir honum er gamall sauðahellir og hlaðið fyrir framan hann.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:079 *Gyltuból* örnefni
“Upp með berginu, austan við Fláana [austur af sauðahellinum], eru Gyltuból.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:080 *Löngutorfustígar* heimild um leið
“Upp með berginu, austan við Fláana [austur af sauðahellinum], eru Gyltuból. Er þá komið að Löngutorfu. Ofan við hana eru Blástandar og Kórar eða Hæstu-Turnar. Úr þeim liggur leið upp á Drangshlíðarfjall um Löngutorfustíga.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3

RA-003:081 *Hákvíar* örnefni kvíar
“Austan við Löngutorfu er Losaberg og Losabergsbrekka. Þar austur af eru Hákvíar, Kriki og Fláar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 3-4

RA-003:082 *Skollaskemma* örnefni
“Þar sem fjallið skagar lengst fram að austanverðu, er botnhilla í hömrunum austur og vestur og ból, sem Skollaskemma heitir, við enda hennar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

RA-003:083 *Langistígur* örnefni leið
“Þar sem fjallið skagar lengst fram að austanverðu, er botnhilla í hömrunum austur og vestur og ból, sem Skollaskemma heitir, við enda hennar. Þá koma Kúaból og Langistígur austan við þau.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

RA-003:084 *Rústaskákir* örnefni
“Vestan við þessi örnefni [Þorsteinstún og Grafning] eru Rústaskákir og Grjótatún ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

RA-003:085 *Stekkatún* örnefni stekkur
“Neðan við Þorsteinstún [vestur af Drangslíðarréttinni] er Stekkatún.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

RA-003:086 heimild um traðir
“Austan við traðirnar eru Gerði og Rófa, þá Suðurtún vestan við traðir og nær vestur að Drang ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

RA-003:087 *Gerði* örnefni
“Austan við traðirnar eru Gerði og Rófa, þá Suðurtún vestan við traðir og nær vestur að Drang ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

RA-003:088 *Rofarétt* tóft rétt
“Suður í Drangshlíðarmóa eru svonefnd Rof og rúst, sem Rofarétt heitir.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

RA-003:089 *Grettir* þjóðsaga
“Grettir situr norðan megin í Grettisskarði, varð þar af steini ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 4

RA-003:091 *Steinkofi* heimild
“Steinkofi er í Kerbrekku, byggður undir klettum, er mynda þak hans.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 5

RA-003b Drangshlíðardalur

Hér hófst byggð 1855. 1/3 Drangshlíðar. Bærinn stendur austan í Drangshlíðarfjallinu, vestan Skógár. Byggður úr Drangshlíðartorfunni á þrætulandi Drangshlíðar og Skóga. 1924: Tún 5,6 ha, garðar 1546 m^2.

RA-003b:001 *Drangshlíðardalur* bæjarstæði bústaður
“Bærinn stendur í samnefndum dal, sem skerst inn til útnorðurs milli Drangshlíðarfjalls og Drangshlíðarheiðar.

Ofan hans gnæfir fjallið með brekkur, skriðum og hömrum. Til norðurs eru grónar suðurhlíðar heiðarinnar austur að Skógafossi. ..." Á svæðinu milli húss og fjóss, þar sem gamli bærinn mun hafa staðið, er nú ekkert nema lítill matjurtagarður við fjósið. Hagabeit þótti góð í Dalnum en heimaslægjur þröngar. Lengi var sóttur heyskapur út í Miðbæli.

Lilja segir merki um e.t.v. hlóðaeldhús hafi komið upp hér. Úr NA hlið núverandi bæjarhúsa er hlaðinn pallur, sem mun hafa tilheyrt gamla bænum. sem stóð til 1929. Lilja segir landið vestan Skógár og neðan þjóðvegar tilheyra 5 bæjum: Drangshlíðardal, tveimur Drangshlíðarbæjum og tveimur Skarðshlíðarbæjum.
Heimildir: SB IV, 46; Lilja Sigurgeirsdóttir

RA-003b:002 mannvirki fjárhús
Liggur austan við Dalkvísl. Liggur í neðra jaðri grasi gróinnar brekku, sem hefur verið notuð sem tún og er líklega enn. Fjárhúsin hafa 6 krær og hlöðu þvert á að baki. Veggir eru grjóthlaðnir, steinsteyptur gafl fjárhúss og hlöðu að hluta en bárujárnsþak. Innanmál hlöðu br. 7,3m en innanmál alls br. 15,3m. Enn notað.
Heimildir:

RA-003b:003 tóft fjárhús
Upp í hlíðinni, ofan við 002. Allt um kring er grasi vaxin aflíðandi brekka. Ferhyrnd tóft, grafin niður og inn í hlíð, gróin en veggir hafa verið grjóthlaðnir. Tóftin vísar í 212° Lengd tóftar 6m, breidd 3,7m. Dýpt er 1,5m frá veggjabrún norðurgafls. Tóftin niðurgrafin um 1m
Heimildir:

RA-003b:004 tóft rétt
Í gilmunnanum norður af bænum, vestan við Dalkvísl - 83° eru í fjárhúsin austan við ána. Stendur í aflíðandi brekku, stórir steinar úr fjallinu allt í kring og Dalkvísl skammt austan við. Óregluleg í laginu, eða nálægt fimmhliða. Hefur greinilega ekki verið notuð lengi, veggir eru rofnir á mörgum stöðum. Lengd 14,2m breidd 12,8m. Langhlið vísar í 56°og er SV hornið best varðveitt - þar er stór steinn sem veggi hafa verið hlaðnir útfrá á ská til beggja handa. Þetta er það eina heillega af þessu, sem nú er fullt af dóti t.d. gamall traktor.
Heimildir:

RA-003b:005 hús
Stendur rétt NV af bænum, svo til í hlaðinu. Í jaðri grasi gróinnar brekku. Girðing liggur á framgaflinn og markar þennan haga í brekkunni, út með heimtröðinni og inn í gil. Uppistandandi, með grjóthlöðnum veggjum, eitthvað grafinn inn í hlíð, steinsteyptur gafl með trédyrum á. Vísar í 125° lengd að utanmáli 4,2m breidd 4,6m. NV gaflinn er grjóthlaðinn upp í mæni, þakhellur og torf á þaki.
Heimildir:

RA-003b:006 *Jónshlöðusteinn* heimild um hlöðu
"Vestur frá Stórasteini er Gatasteinn og Gatasteinsbrekka ofan við hann. Er þá komið næst að Jónshlöðusteini." Segir í örnefnaskrá Stór steinn út með hlíðinni rétt SV af bænum ekki langt frá hænsnakofanum 009. Aðstæður sbr 009. Hér mun hafa verið tóft en sér nú engin merki eftir. Framhlið steinsins eða bjargsins, sú sem snýr að veginum, er slétt, og liggur beint við að hún hafi verið notuð sem veggur í hús, en engin merki eru þó um afganginn af því húsi. Helst má ætla að hér hafi verið hlaða, sbr. nafnið. Bóndinn sem bjó hér á undan núverandi ábúendum hét Jón.
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:007 hús fjárhús
Fjárhúsið er byggt við klett í suðvestur frá bænum. Húsið stendur upp við háan klett og er allbratt niður frá því, en pallur framan þess og liggur tröðin í SA frá því. Ferhyrndir fallegir steinhlaðnir veggir upp við bergið, langhliðin er meðfram því, torf að utan. Í norðurendanum er svolítil niðurgrafin hlaða, mörkuð stórri hellu uppá rönd frá fjárhúsunum.

Lengd alls utanmáls 12m breidd 5,1m. Lengd fjárhúsana að innan 8,9m breidd 2,65m. Hlaðan er nokkuð breiðari að innan en utan því brotið er inn í klettinn. Gafl hlöðunnar ofan jarðar er úr timbri. Bárujárnsþak á sperrum sem tillt er upp í bergið er yfir öllum húsunum. Eftir endilöngu fjárhúsi er 0,7m breið jötuundirstaða, hæð ca. 0,3m hlaðin steinum. Austurkróin er 1,2m breið. Lúga er inn um norður gafl hlöðu. Dyr inn í fjárhús eru í SA horni hennar. Út frá dyrum í suður er stutt hleðsla, líklega til skjóls.Heim að fjárhúsunum liggur tröð skáhallt upp brekkuna. Var hey flutt hingað á hestum nú mundi hættulegt að fara með dráttavél hingað upp. Húsið var notað til c. 1971, í 2 ár af núverandi íbúum.
Heimildir:

RA-003b:008 tóft hesthús

Byggt upp við stein fast vestan við heimtröðina. Ferhyrnd grjót- og torfhlaðnir veggir. Byggt upp við bjarg. Vísar í 164° opið þar út. Lengd 3,1m, breidd 2,2m veggjaþykkt 1,1m hæð 0,6m. Hleðslur mjög greinilegar.
Heimildir:

RA-003b:009 hús hænsnakofi
Byggt upp við stein rétt suðvestur af bænum vestan heimtraðar. Ferhyrnt hús, nú notað sem hænsnakofi. Framgaflinn er steinsteyptur með dyrum og glugga, veggir grjóthlaðnir. Grafið inn í hlíðina. Vísar í 170° Lengd utanmáls 5,2m breidd 3,8m.
Heimildir:

RA-003b:010 tóft
Ferhyrnd tóft, uppfyllt, en sér vel móta fyrir veggjum. Liggur við vesturhlið 009. Snýr eins og 009, framgafl í beinu framhaldi af framgafli 009, nema tóftin er styttri, ferningslaga. Hún er 2,3m x 2,3m, dyr br. 0,25m, hæð 1,5m.
Heimildir:

RA-003b:011 *Laugaból* tóft fjárskýli
Byggt upp við bergið í Skóga- eða Drangshlíðarnúp austanverðan. Bratt er upp að byrginu, grösug brekka og lækir margir neðan við. Gott ból fyrir kindur. Grjót og torfhlaðnir veggir upp að berginu, dyr á suðurhlið nær austur enda. Í sama enda er eins og skilrúm. Vísar í 66° e.t.v fyrir 1-2 lömb. Lengd 9m breidd 3,8m hæð 1m, veggja þykkt 1,1m. Í austur frá krónni má ganga eftir allbreiðum palli að stekknum 012 undir slútandi berginu.
Heimildir:

RA-003b:012 *Laugaból* tóft stekkur
Nokkuð austar en 011, upp við bergið. Bratt er upp að byrginu, grösug brekka og lækir margir neðan við. Gott ból fyrir kindur. Grjót- og torfhlaðnir veggir, eru hlaðnir beint út frá berginu að stóru bjargi. Vísar í 156° frá bergi, nokkurn vegin ferhyrnd. Lengd 11,3m, breidd 8,6m, hæð 0,75m, bjargið myndar skávegg.
Heimildir:

RA-003b:013 *Reiðingsból* örnefni
"Nefhilla er í Skóganúp, framan við Lambhaga. Neðan undir henni var Nefhylur í Skógaá. Er þá komið að Reiðingsbóli og Lönguhillu." Segir í örnefnaskrá.
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2

RA-003b:014 *Efra-Fiskaból* örnefni
"Bak við Bæjarhaus er Efra-Fiskaból og Hrífuból. Þangað var farið með akboð til geymslu." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2

RA-003b:015 *Hrífuból* örnefni
"Bak við Bæjarhaus er Efra-Fiskaból og Hrífuból. Þangað var farið með akboð til geymslu." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2

RA-003b:016 *Stöðull* örnefni kvíar
"Leiti er niður við bæ að austanverðu. Þar neðan við var stöðullinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2

RA-003b:017 *Kindavað* heimild um vað
"Kindavað er á Dalkvísl í Stigagili." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2

RA-003b:018 heimild um smalakofa
"Austurheiði nær frá Stigagili inn að Hornfelli. Innribotnar eru á móts við Hornfell að austan, framan við Hornfellsnípu. Þar er berjabrekkur. Sunnar eru fremribotnar. Framan við þá eru Steinbogalágar. Þar byggðu börn sér kofa, er þau sátu yfir kvíánum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2-3

RA-003b:019 *Steinbogaból* örnefni
"Við Skógaá er Steinbogaból, Steinbogatorfur og Steinbogalágargil." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-003b:020 *Efribrýr* örnefni
“Frammi undir Skógarfossi eru Fosstorfur, Fosstorfurof, Fosstorfuvangar og Fossbrún. Þar vestur af er Blásteinn og Efribrýr.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-003b:021 *Fossból* örnefni
“Stórarof er austan við Stigagil. Austan við það er Illugatorfa, sunnan í móti, þá Vesturlág, þá Fagrabrekka, þá Pallarekka, þá Enni, þá Koppur, Fosstorfa, Fossból og Fossgil er næst Skógafossi.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-003b:022 *Hestvaðshólmi* örnefni vað
“Hestvaðshólmi eða Viðarhólmi er í Skógaá, ofan við fossinn.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-003b:023 *Mylluvað* heimild um vað
“Mylluvað á Skógaá á alfaravegi. Þar hafði verið kornmylla.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-003b:024 heimild um myllu
“Mylluvað á Skógaá á alfaravegi. Þar hafði verið kornmylla.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-003b:025 *Þverstokkur* heimild um áveitu
“Þverstokkur nefndist rás, suður eftir túni. Dalkvísl var veitt þar um til áveitu.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 3

RA-003b:026 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-003b:027 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-003b:028 *Stóristeinn* þjóðsaga huldufólksbústaður
“Stóristeinn er heima við bæinn, vestan megin. Hann er strýtumyndaður. Kofi er byggður við hann. Huldufólk bjó í Stórasteini.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:029 heimild
“Stóristeinn er heima við bæinn, vestan megin. Hann er strýtumyndaður. Kofi er byggður við hann. Huldufólk bjó í Stórasteini.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:030 áletrun
“Grimmdarsteinsskora er í Grimmdarsteini. Þar er ártal, 1770, nú í kafi af útburði úr túnum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:031 *Nötursteinn* þjóðsaga
“Efstur Grimmdarsteina er Nötursteinn. Þar vex stór brenninetla, sem nefnd hefur verið notur undir Eyjafjöllum. Sagan segir, að steinar þessir dragi nafn af því, að bóndi í Skógum eða Drangshlíð hafi drepið son sinn við þá. Nöturinn öx upp af saklausu banablóði drengsins.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:032 *Bólbrekka* örnefni
“Upp frá Grimmdarsteinum er Bólbrekka upp að Litlafjalli.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:033 *Gerði* heimild um herslugarð
“Milli Grimmdarsteina var hlaðin upphækkun, fiskigarður, til að þurrka fisk. Þarna var nefnt Gerði.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:034 *Húðarból* örnefni
"Húðarból er við Glugga, þegar komið er niður, efst í brekkunni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1

RA-003b:035 heimild
"Hellisbrekka er framan við Grimmdarsteina. Upp frá henni er ból, sem Sveinbjörn Sveinsson á Rauðafelli klappaði í bergið." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 1-2

RA-003b:036 *Kúaból* heimild um fjárhús
"Kúaból er undir Litlafjalli. Þar er fjárhús og hlaða við bergið." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2

RA-003b:037 *Lambaból* örnefni
"Framan við Hellisbrekku er Gapi. Þá er Lambhagi með Lambabóli." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíðardalur, 2

RA-004 Skarðshlíð

20 hdr. 1709. Hálft landið tilheyrði kirkju Ytri Skóga 1332 (DI 2,676) og 1371 (DI 3, 258). Varð konungseign á 15. öld (DI 2, 676) og fram til 1550. Jörðin átti engjaítök í landi Hörðuskála og Hrútafells. (JÁM I, 31). Nú þríbýlisjörð, Skarðshlíð III nýbýli úr S II. "Byggðin í Skarðshlíð hefur frá fornu fari staðið sunnan undir Grettisskarði á mótum Hrútafells (Litlafjalls) og Drangshlíðarfjalls og hefur hlíðin hlotið nafn sitt af skarðinu. ... Skarðshlíð og Drangshlíð eru hluti af sömu torfu sem má sjá af sameignarlandi þeirra til fjalls og jörðu. ... Skarðshlíð var um langan aldur tvíbýlisjörð ..." (SB IV, 50)

1709: "Fyrir 12 árum eða þar um var 30 álnum á ljett af landskuld vegna stórkostlegs skriðuhlaups á tún úr fjallinu ... Túninu granda grjótskriður úr fjallinu, sem ábúendur verða árlega að hreinsa, ef jörðin skal ei eyðileggjast." (JÁM I, 31-32). 1924: Vesturbær : Tún 5,6 ha, garðar 1978 m^2. Austurbær: Tún 4,8 ha, garðar 1390 m^2. "Engjar voru áður engar í heimalöndunum og var heyskapur sóttur að nokkru út í Skarðshlíðarhólma og aðrar nálægar lendur þar." (SB IV, 50)

RA-004:001 *Skarðshlíð* bæjarhóll bústaður
"Skarðshlíðarbæirnir stóðu saman og nefndust austurbær og vesturbær. Við síðustu endurbyggingu vesturbæjar (1944) var hann fluttur niður fyrir svonefnd Ófeigsgrjót við Suðurlandsveg, en austurbærinn er áfram á sama stað, íbúðarhúsið þó flutt spölkorn austur frá gamla bæjarstæðinu." Segir í Sunnlenskum byggðum. Nú er lítill búskapur á vesturbæ en rekin verslun. Þar sem Skarðshlíð I stendur nú stóðu allir bæirnir áður. Sama og 016?
Heimildir: SB IV, 50. JÁM 1, 31.

RA-004:002 heimild um vatnsból
Vatnsból er lítið og mjög þrotlegt. Allir bæirnir fá (1981) drykkjarvatn úr vatnsbóli sem er um miðja vegu milli Drangshlíðardals og þjóðvegar
Heimildir: JÁM 1, 31

RA-004:003 tóft fjárhús
Allnokkurn spöl austan við bæjarhúsin, rétt við landamerki Skarðshlíðar og Drangshlíðar. Í hlíðarrótum, ræktað tún sunnan við. Tvö samsíða fjárhús, vísa í 209 °, hlaða þvert aften við, hesthús byggt upp í vesturhlið fjárhúsa og tóft, e.t.v. hlaða, norðan við. Fjárhús grafið inn í hlíð, dyr horfnar, gafl var grjóthlaðinn og hellur í þaki, lengd 9m, br vestur húss 1,9m, austur 1,5m, br jötu 1m & 0,7m, hlaða 10,2m x 4,7m; hesthús útflatt og yfirgróið 6,6m x 3,6m, dyr á V-hlið; hlaða?, óljós, 5,1m x 3,6m, dyr á A-hlið.
Heimildir:

RA-004:004 hellir fjárskýli
Í fjallinu fyrir ofan (norðan) 3. Grjótvegg er hlaðið vestan í bergið sem grafið hefur verið inn í að hluta. Veggir eru háir og hefur líklega verið þak yfir. Veggjaþykkt 1,4. Steinbrýk höggvin í bergið við V-hlið, önnur bætt timbri við A-hlið. Breidd 0,5m, hæð 0,3m. Göt boruð í bergið til að hengja kaðla og reiðingsbönd. Falleg hleðsla yfir dyrum í S. Innanmál 7,8m x 4,45m.
Heimildir:

RA-004:005 tóft fjárskýli
Í gili uppi í fjallinu norðan við bæinn. Hér hefur verið hlaðið umhverfis pall. Fé var rekið á fjall þessa leið. E.t.v. til að stoppa það af á leið upp á afrétt?
Heimildir:

RA-004:006 hellir fjárskýli
Í gili - Þorláksgjá - norðan og austan við bæinn. Hlaðið upp í munnann á skútanum
Heimildir:

RA-004:007 garðlag
Í túninu austan við bæinn. Þessi þykka hleðsla var hlaðin úr grjóti sem vatn flutti með sér úr Þorláksgjá til þess að hreinsa það úr túninu. Hefur verið stytt, en náði áður á móts við beyjuna á heimtröðinni.
Heimildir:

RA-004:008 tóft hlaða
Í túninu NV við 007. Vísar í 190 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjót- og torfhlaðin. Dyr breidd 0,9m. Bóndinn telur heytoll hafa verið geymdan hér. Hlaðan er 4,6m x 3,2m að stærð, hæð 0,5m.
Heimildir:

RA-004:009 mannvirki fjárhús
Í túninu rétt austan við 007. Tvískipt fjárhús, vísa í 195 °, lengd 9,8m, breidd alls 11,2m, grjóthlaðnir gaflar, hellur og torf á ásaþaki og rekaviðarsperrum. Timbur efst á göflum, þykkar hellur yfir dyrum; dyrakampar. A-hús byggt 1910 ásamt hálfri hlöðu, V-húsi bætt við 1918 ásamt rest af hlöðu. Upprunalega var veggur milli húsanna, nú eru þar 5 stoðir. Gólfi hallar til V. Tvöfaldar stoðarraðir úr jötum (br 0,7m). Veggjaþykkt 1,5m. Enn notuð. Nú 58 kindur, pláss fyrir 75. Gert upp 1973; ekkert gert í 60 ár. Hlaðan nær 1,3m austur af fjárhúsum. Bóndinn sagði þessi hús mundu brátt víkja fyrir nýjum húsum. Þau væru góð en erfitt að halda þeim hreinum. Að auki væri auðveldara að hafa fjárhús öll á sama stað.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-004:010 mannvirki brunnur
Rétt norðan við 009. Hlaðinn, notaður til að brynna fénu.
Heimildir:

RA-004:011 mannvirki fjárhús
Í túninu sunnan við 009. Tvö hús, grjóthlaðnir veggir, steyptir framgaflar, bárujárnsþak. Byggð að mestu 1958 af föður núverandi bónda. Réttin er hlaðin í boga út frá fjárhúsum. Framan (sunnan) í henni mynda stórar hellur upp á rönd vegginn.
Heimildir:

RA-004:012 mannvirki
Rétt norðan við nýtt íbúðarhús. Vísar í 165 °, ferhyrnt, byggt upp við stóran stein sem er N-gafl. Grjóthlaðnir veggir, steyptur framgafl. Að utanmáli 4,4m x 5,6m.
Heimildir:

RA-004:013 mannvirki fjárhús
Rétt norðan við 012. Vísar í 253 °, ferhyrnt, grjóthlaðið með kúptu torfþak. Hlaðið norðan í sama stein og 012. Breidd dyra 1,2m, utanmál 4,7m x 4,5m.
Heimildir:

RA-004:014 mannvirki útihús
Í bæjarhlaðinu. Tvö hús, vísa í 160 °, grjóthlaðnir veggir, steyptir framgaflar. Sperruþak úr rekaviði, hellur og torf. Nýlega gerð upp. Kartöflugeymsla; hrútar í hluta. Geymsla. Smiðja var í SV horninu. Að utanmáli 9,1m x 8,2m.
Heimildir:

RA-004:015 garðlag heygarður
Vestan í 014. Vísar í 160 °, ferhyrndur, niðurgrafið, stór björg mynda veggi. Hlið á N-hlið. 9,1m x 10 m að stærð.
Heimildir:

RA-004:016 *Skarðshlíð 1* bæjarstæði bústaður
Beint framan við 014. Sér engin merki minja. Skarðshlíð 2 stóð rétt vestan við, í sömu hæð í hlíðinni
Heimildir:

RA-004:017 *Skarðshlíð 2* bæjarstæði bústaður
Í hlaðinu, rétt vestan við 016. Vísar í 260 °, ferh. Steyptur grunnur bæjarins sem stóð hér til 1944 er hann var fluttur að þjóðvegi. Útskot er grafið inn í hlíð, vísar í 168°, 3,8m x 3,2m, dýpt 1m. Grænmetisgarður hefur verið framan við. Grjóthlaðinn veggur inn í hlíð markar heimtröð, sem vísar í 50°, að norðan.
Heimildir:

RA-004:018 tóft
Í bæjarhlaðinu, rétt vestan við 015. Vísar í 140 °, ferhyrnd, hlaðin upp við stórt bjarg, veggjaþykkt 1, dyr breidd 0,6, hæð 1m, stærð 2,9m x 1,7 m.
Heimildir:

RA-004:019 tóft
Í bæjarhlaðinu. Vísar í 158 °, ferhyrnd, Grafin inn í hlíð, bárujárnsleifar inní. Leifar túngarðs þvert á hlíð aftan tóftar. 2,9m x 3,5m að stærð, veggjaþykt 1,3m, hæð 1,8m
Heimildir:

RA-004:020 mannvirki fjárhús
Við heimtröð, miðja vegu milli þjóðvegar og bæjarstæðis austurbæjar. Tvö hús, lengd 7,2m. V-húsið hefur skakka burst, bárujárn á þaki og gafli að hluta, steypt að hluta. A- húsið flatt þak, grjóthlaðinn gafl. Hlaða í beinu framhaldi af V-húsi, lengd 6,7m, N-gafl steyptur. Notuð til 1980. Virðast endurbyggð eða byggð á ýmsum tímum.
Heimildir:

RA-004:021 hellir hænsnakofi
Í fjallshlíð vestan bæjar. Vísar í 155 °, e.t.v. holaður út að hluta. Dyr eru á. Var fullur af hænsnum. Áður notaður fyrir kindur, stærð 5m x 5m.
Heimildir:

RA-004:022 hellir fjárskýli
Í fjallinu, N við 21. Fullur af kindaskít og heyleifum. Lágur inngangur. Hlaðið upp. Stærð 3m x 4m, hæð 1m.
Heimildir:

RA-004:023 hellir herslubyrgi
Í fjallinu N við 022. Göt boruð í slútandi bergið, naglar og för, e.t.v. eftir staura. Kindur nota þetta nú sem skjól
Heimildir:

RA-004:024 gerði rétt
Rétt vestan við vestari heimtröðina. 5-hliða, vísar í 150 °. Stór björg mynda veggi nema að sunnan þar sem hlaðið er. Stærð 14m x 9,5m.
Heimildir:

RA-004:025 hellir fjárskýli
Við NV horn 024. Vísar í 133 °, breidd ops 0,7m. Niðurgrafinn undir klett, framhliðin er grjóthlaðin. Stærð ,3m x 3,4m, hæð 1,2m.
Heimildir:

RA-004:026 tóft hlaða
Rétt vestan við 025. Vísar í 20 °, breidd dyra 1,05m. Grjóthlaðin austan í stórt bjarg. Hefur líklega haft þak. Veggir eru nú hæstir að S og A. 6,3m x 4,3m að stærð, hæð 2,5m, veggjaþykkt 1,1m.
Heimildir:

RA-004:027 mannvirki útihús
Rétt norð-vestan við íbúðarhús. Sambyggðar burstir með bárujárnsgöflum, vísa í 60 °. Hellur og torf á þaki. Byggð upp við stór björg sem mynda NV-gafl. Nyrðra húsið er núna notað sem hænsnakofi. Breidd syðra húss 5,1. Utanmál 6,1m, x 10,3m.

Heimildir:

RA-004:028 tóft útihús
Rétt NV við 027. Ferhyrnd, vísar í 10 °, breidd dyra 0,65m, byggð vestan í bjarg, grjót- og torfhlaðnir veggir, hafði bárujárnsþak. Grafin inn undir bjargið. 4,4mm x 2,2m að stærð.
Heimildir:

RA-004:029 tóft útihús
Rétt norðan við fjós, vestan í stóru bjargi. Ferhyrnd grjót og torfhalðin, upin út til suðurs, 3m x 2m að stærð, hæð 0,75m.
Heimildir:

RA-004:030 tóft útihús
Rétt vestan við 027. Ferhyrnd, vísar í 285 °, breidd dyra 0,9m, veggjaþykkt 1,2m. Gaflinn er hlaðinn, hellur hafa verið í þaki. Stærð 3,9m x 3,8m hæð 1,5m.
Heimildir:

RA-004:031 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-004:032 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-004:033 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-004:034 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-004:035 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-004:036 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-004:037 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-004:038 *Skjöldustígur* heimild um leið
"Austan á Austurflánum er Skjöldustígur, vestur með berginu." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Skarðshlíð, 1

RA-004:039 *Þerriból* örnefni
"Ófeigsgrjót eru, þar sem vesturbærinn í Skarðshlíð stendur nú. Í þeim er Ófeigshellir. Þar upp af er Þerriból í fjallsberginu niður við brekkuna." Segir í örnefnaskrá. Þurrkaður þvottur í vætutíð.
Heimildir: Ö-Skarðshlíð, 1

RA-004:040 *Þvottaból* örnefni þvottastaður
"Þvottaból er upp af Ófleigsgrjótum, vestast í Skarðshlíðarlandi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Drangshlíð- Skarðshlíð, 5

RA-005 Hrútafell

80 hdr 1686. 40 hdr. 1695/97/1709 með afbýlunum Hrútafellskoti (5 hdr) og Bökkum (2 hdr og 60 álnum). 1584 er jörðin nefnd í landamerkjamáli. Jörðin á fjöru í landi Ytri-Skóga. (JÁM I, 32-33). Tvíbýli var til miðrar 20. aldar. "Fellið er vel gróið ofan brúna og var þar áður vetrarganga fyrir sauði. Landareignin er víðlend á mælikvarða Eyfellinga, töðuvellir næst bæ, utar gömul engjalönd. Inn frá bænum, vestur af fjallinu blandast saman grundir og aurar. ... Vesturhlíðar Drangshlíðarfjalls eru í landareigninni, grónar til metra muna. Innar tekur við Hrútafellsheiði með innstu takmörk við Eyjafjallajökul." (SB IV, 54-55)

1709: Engjar eru að miklu leyti af fyrir sandi, grjóti og leir af vatnságángi úr Kaldaklofsá. Hagar eru og mjög forargaðir af blástri, vatni, skriðum og sandi." (JÁM I, 34) 1839: "Hefir þessi jörð nokkra hagagöngu fyrir sauðfé á vetrum og að því skapi sæmileg tún, en lakari útslægjur. Hætt er við að jörðin líði skaða af Kaldaklifsá, þá hún flæðir yfir tún, engi og haga og af þessm orsökum hefur jörðin gengið nokkuð af sér." (SSR, 17) 1924: Suðurbær : Tún 12,9 ha, garðar 2016 m^2. Norðurbær: Tún 2,8 ha, garðar 1354 m^2.

RA-005:001 *Hrútafell* bæjarhóll bústaður
Tvíbýli var þar til um miðja 20. öld. Bæjarhúsin stóðu þétt saman og hafa sjálfsagt alltaf verið á sama stað. Bærinn stendur rétt neðan þjóðvegar þar sem hann beygir fyrir Hrútafellið. Fjögur býli voru hér 1703. Bæjarhús Hrútafells II standa enn og mun gamli bær Hrútafells I hafa staðið þar rétt sunnan við. Fjöru átti jörðin fyrir Ytri Skóga landi. Engjum spillti Kaldaklofsá, högum blástur, vatn, skriður og sandur. Segir í Jarðabókinni
Heimildir: SB IV, 55. JÁM I, 32-4.

RA-005:002 *Bakkarnir* bæjarstæði býli
Bakkarnir voru afbýli frá Hrútafelli, alls 2 hdr og 40 álnir. Var fyrst byggt um 1660 en lagðist í eyði árið 1708. "Byggð hófst þar síðar á 18. öldinni og lagðist endanlega niður 1784. ... Bærinn stóð í suðvesturhorni Hrútafellslands. ... Bæjarrústin er um 530 m norðaustur af Klömbru." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Bakkamýri er gamalt býli úr Hrútafellslandi suður við Klömbrumarkið." Segir í örnefnaskrá Hóllinn er rétt vestan vegar norðan við Klömbru.

Kaldaklofsá spillti slægjum og högum. Ferhyrningslaga hóll, vísar í 314 °. Sér e.t.v. móta fyrir tóftum í suðvesturhluta hans. "Aðalhúsið hefur verið skáli. um 7.80x2.90 m að flatarmáli. Heygarður að baki skála hefur verið um 10x7 m að flatamáli, með breiðu hlið móti norðri." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: JÁM I, 34-35; SB IV, 55

RA-005:003 *Rútshellir* hellir útihús **Friðlýstar fornleifar**
"Hellir einn er í túninu, sem brúkast fyrir geymsluhús, og er til stórra hlunninda." Gengur inn í móbergsstapa sem er laus frá Hrútafellinu rétt austan við bæinn, rétt norðan þjóðvegar. Talið að Rútur nokkur hafi búið hér. Ýmsar þjóðsögur eru um hann. "J Skóga Kÿrkiu Sókn fÿrir Austann sokallada Landnámsjörd Hrútafell, liggur til Landnordurs þadann, rétt vid Alfaravéginn einn stór og merkilegur Hellir, kalladur Almennt Rútshellir, hvörs Útmálun og Afmælíng er þessi: - 21 al: Lángur - á vídd ad framanverdu 7 al: - vid stafn 5 al: - á hæd, þar sem hann er hærstur 5 al - Framann vid hann er þil ödrumeiginn enn Grióthledsla Nÿ ödruméginn - 2r Dÿrastólpar, med Hurd og lömum í frekara lagi gÿldum, hvad sídar tiáist tilsett. - Framan vid þilid er Fordÿri stórt 3ia álna Lángt af jafnri Vídd og Hæd vid sjálfann Hellirinn - Innan fyrir þessu þili sjást bitaför í Veggium til Hlida 5 hvöru meiginn - Gólfid í Hellirnum er af fasta ósliettu Móbergi - , sem ordsakar mishæd Hellirsins; Hellirinn er allur í Mænir inanverdt hvölfdur, med mjög mörgum Smáholum til beggja Hlida. Hellirinn virdist allur ad innan verdu vera lagadur med Útklppun af Mönnum - Á vinstri hönd þá inn er geingid í Hellirinn, 13 álnir frá Adl Inngaungunni, er annar minni Hellir þvert út úr, sem kallast Stúka, og horfir med utidÿrum til útnordurs - hann er10 al: á leingd, 4 álnir á vídd 4 1/2 al: á Hæd - Austannverdt í þessum Hellir er Steinbekkur klappadur 2 1/2 al - med þunnum Móbergsbotni ÿfir Adal hellirnum, med kloppudu gati ígegnum midjann Botninn, og tiáist þetta vera Rúm Rúts, er bÿgdi Hellirinn - er sagt Fjandmenn hans hafa viljad vega ad honum gégnum gatid med Spióti, enn hafi ei dugad, þar Rútur var þá í burtu. - þetta Rúm er fyrir þverum Gabli, og eikur þessa Hellirs leingd um 2r álnir - Stúkan er hærra upp enn sjalfur Hellirinn hérvid 1 1/2 al - Skilrúm er milli hálfrar Stúkunnar og Hellirsins af þunnu fasta Móbergi - Bitahögg í Stúkunni til Hlida eru 7 hvorju meiginn. - á Sidri Hlidveg e þessi mind [tákn] - nÿdri Hlid [tákn] - J Móbergsgólfi Stúkunnar eru höggnar þessar Holur [tákn] sem sagt er ad sé Nóstockur Rúts - [tákn] Ablgröf hans, [tákn] Stediastædi hans; - Hvör þessi Rútur hafi verid hefir eg ecki neínstadar gétad fundid um skrád, og ecki gétur hans sú prentada Landnáma sem vær höfum, þó almenn Folks-sögn gangi fÿrir ad hann hafi verid Landnáms madur." [afmg.2: Sagnir um Rút og hellinn eru skráðar í Ferðab. EÓBP II Rv., 1974,195 (frumútg. 1772,925-6. Í Almennri Landaskipunarfrædi. Fyrra partsins annarri deild: Nordurlöndum. Kh. 1821, 180: "Rútshellir undir Eyjafiöllum; í hönum er híbýli, 24álnir á lengd, 8á breidd og 4 á hæd og er þat hvelft hit efra; út frá því gengr afhellir nokkr med lopti uppí, ætlat til sængurstædis, og er gat á loptinu, igégnum hvört, medd segia, at hellisbúin, Rútr af nafni, er giördt hafi hellirin sér til varnar, þar hann átti sökótt í héradi, hafi á fornöld lagvopnum lagdr verit til bana af fiandmönnum hans; ástundum búa menn í hellir þessum." FF,117-118

BJ 1901: "Hellirinn er nál. 20 al. langur, nál 6 al. breiður en að eins 3 1/2 al hár. alstaðar jafn að kalla. lágrýtisklöppin; þar er þursaberg niður úr gegn; liggur glufan þó lægra en hellisgólfið. Svo er kletturinn stór, að austurveggur hellisins er á að gizka 2 al. þykkur, hinn þó miklu þykkri en ræfið þó þykkast. Brekka er upp með vesturhlið hellisins. Þar verða fyrir dyr á öðrum helli, er gengur þvert inn í klettinn og stefnir á aðalhellinn miðjan. Dyrnar eru lágar, og er niðurgegnt í þennan þverhelli. Niðri er hann nál. 6 al víður, nál 7 al. langur og nál. 4 al hár. Þó hann sé ekki hærri en þetta, hafa á sínum tíma verið settir í hann bitar af tré, sjást sporin, sem fyrst þá eru höggvin, báðum megin í hliðunum, og þar niður undan eru holur í miðju gólfið fyrir stoðir, sem

staðið hafa undir bitunum. Gaflinn í þessum helli, milli hans og aðalhellisins, er svo þunnur, að hann hefir öðrum megin brotnað burt, næstum hálfur, og er það allvítt op inn í aðalhellinn, nálægt miðju hans, og er það ofan af meir en álnarháau þrepi að fara ofan í aðalhellinn. Sá hluti gaflsins, sem heilt er, fláir dálítið; má ganga hann upp, og kemur maður þá í skot, sem er jafnbreitt þverhellinum, en tæplega 3 al hátt. Er það sem loft yfir aðalhellinum á þeim parti, en lenging við þverhellinn ofanverðan. Inst í skotinu er gat niður úr loftinu ofanum mæli aðalhellisins, ál 1/2 al. vítt. Í aðalhellinum eru á 2 stöðum berghöld í ræfinu, og á einum stað í klettinum úti, norðanmegin. Þau eru því líkust, sem hálfir bollar séu höggnir inn í bergið, tveir hvor á móti öðrum; verður þá haft mlli þeirra og er þar höggið gat á. Bæði í aðalhellinum og þverhellinum er ræfið eins og reglulega mynduð bogahvelfing og gaflarnir eru skarpt afmarkaðir. ... Nokkur hluti gjögursins sem er bak við klettinn gengur innundir hann, og innundir gafl aðalhellisins, er þar nú afhlaðin lambakró." Vísar í 250 °, að hluta lagaður af manna völdum. Rákir og holur í veggi þar sem hvelfing byrjar bendir til loftútbúnaðar. Gat í N-enda sem er sveigður, e.t.v. heylúga. Timburþil skilur hlöðu og fjárhús nú. "Í sýslulýsingu Þorsteins Magnússonar á Móeiðarhvoli 1744 segir: "Eitt þessara steinhúsa, á Hrútafelli undir Eyjafjöllum, er það sérstæðasta, þar sem hægt er að ganga inn í fjall eins og kapellu og fyrir forhellinn eru gjörðar dyr með læsingu, skráarlaufi og þili með gluggum umhverfis. Rúmið inni er svi stórt og hátt að hið efra er hægt að skilja frá hinu neðra með lofti." Rútshellir hefur í fornöld verið mannabústaður. í manna minnum hefur hann verið notaður sem heyhlaða og snemma á þessari öld var byggt framan við hann fjárhús. Hellisgjörgið bak við Rútshelli var notað sem hjallur. Þar var þurrkaður þvottur, harðfiskur og eldsneyti. Uppi í Hrútafelli var reipaból bóndans. Í öðrum hellum voru húsið hældar og reiðingar þurrkaðar." Segir í Sunnlenskum byggðum. - 1981 þegar skráning fór fram, var hellirinn fullur af heyi. Vegagerðin vildi losna við fjárhúsið og flest útihúsanna til að rýma fyrir vegagerð. Bóndinn hafði ekki gefið leyfi. Páll í Árkvörn tekur Rút hafa verið einn að félögum Þrasa landnámsmanns sem hafði sett hann þar sem landvarnarmann á takmörkum landnáms síns. Aðrar þjóðsögur telja Rút þennan hafa verið sakamann, óvinsælan sveitahöfðingja eða tröll, sem héraðsbúar hafi endanlega unnið á með að höggva gat á hellisgóflið undir rúmi hans og leggja hann í gegn um það.

ÁH 1991: "Tveir manngerðir hellar eru höggnir inn í höfðann. Stóri hlöðuhellirinn er beinn og hvelfdur, a.m.k. 20 m langur. Framan við hann er hlaðið fjárhús. Gaflinn er gerður úr stórum hleðslusteinum en efsti hluti has er úr steinsteypu, hellur og torf í þaki. Húsið var fyrst byggt um 1917 en hefur verið endurbætt oftar en einu sinni síðan. Litli hellirinn, Stúkan, gengur hornrétt á þann stóra. Hann er einnig beinn, hvelfdur og reglulegur. Grunnflötur er 8,05 x 2,40 m^2. Hann er lægstur við dyr, tæpur metri á hæð, en hækkar mikið inn og verður hæstur nær 3 m. Kross er höggvinn í bergið fyrir miðjum gafli upp við þak. Hann er 35 x 22 cm, strikin eru 4 cm á breidd og krossmiðjan er 22 cm frá grunni. Gamlar lýsingar á hellinum nefna ekki krossinn. Op eru á milli hellanna. Matthías Þórðarson tók ljósmynd af Rútshelli einhvern tíma um 1920. Þá var ekki búið að reisa fjárhúsið framan við hann.1992: "Rútshellir skiptist í tvennt, Aðalheli og Stúku, sem gengur hornrétt á aðalhellinn miðjan. Framan við hann er fjárhús, en á þessari öld hefur hellirinn lengst af verið notaður sem heylaða. Lengd aðalhellis mældist 16,3m frá botni og út í fjárhúsið sem stendur við hann 82. og 3. mynd). Hann er beinn en þrengist lítið eitt inn á við, mesta breidd er 4,8m en innst, þar sem hann er mjóstur, er hann 3,7m. Lofthæðin er nokkuð jöfn. yst er hún víðast 2,5-2,7m, en innst 2,2m. Í munnanum er gróf í gólfinu og í henni eru þrep upp í hellinn. Þau eru þrjú en hafa ef til vill verið fleiri, neðstu þrepin sjást ekki og efsta þrepið er eytt af langvarandi slitli, svo þar er einungis ójafn halli upp í hellinn. Gólfið þar inn af er óslétt og hallar upp á við inn hellinn, er um 1,6m hærra innst en yst. Áberandi dæld er í gólfinu sem teygir sig utan frá munna og inn fyrir miðjan helli. Dædin er óregluleg í lögun og óslétt í botninn og stingur að því leyti í stúf við aðra hluta hellisins. Engin merki um flór eða lokræsi er að sjá en vatnshalli er alstaðar út. Þó verður ekki vart við leka nema út við munnan. Með norðurvegg er áberandi slétt ræma sem afmörkuð er með rás í gólfinu. Rásin er víðast 5-10 m breið en grunn. Sums staðar er hún þó eydd. Ræman er víðast 20 cm breið og liggur nokkuð jafnt hallandi frá munna og inn undir botn, þar sem hún endar tæpan metra frá gafli. Samskonar ræma og rás er meðfram suðurvegg en halli þeirra er ekki eins jafn og norðanmegin og þar er fólfið heldur ekki eins slétt. Utarlega í hellinum eru þrjár kringlóttar holtur, eins og eftir stoðir ó gólfinu, stærsta holan er 15 cm djúp þar sem hún er dýpst og önnur við hlið hennar 12 cm, en sú þriðja, sem er út undir norðurvegg, er örgrunn. Loftið er mun sléttara og jafnara en gólfið með fínum höggförum í berginu sem sýna að nostursamlega hefur verið að verki staðið er hellirinn var gerður. Loftið er hvelft og bogamyndað innan til, en ysti hlutinn er flatur og bungar á kafla lítið eitt niður á við. Innarlega er sporöskjulaga op í miðri hvelfingunni sem gengur upp í Stúkuhellin. Það er 50x80 cm að stærð og bergþykktin í því er 40 cm. Loftinu hallar upp á við frá muna líkt og gólfinu. Innan við opið á hvelfingunni lækkar það þó og hallar í andstæða átt á kafla en heldur svo áfram sama halla og fyrr inn að gafli. ysta lag bergsins, veðrundarhúðin, er ljósbrún með hvítum yrjum og hún þekur hellinn að mestu að innan. út við munnann aka veggirnir lit af grænleitum þörungagróðri og mosa og þar vex tófugras niður úr rjáfinu. Smágöt hafa dottið í veðrunarhúðina á stöku stað, einkum meðfram mjórri sprungu sem skásker innsta hluta hvelfingarinnar, og þar sér í dökkleitt ferkst móberg undir. Veggirnir, sem upphaflega hafa verið slétthöggnir líkt og loftið, er settir ótal holum, hillum og berghöldum. Holurnar eru ýmis nokkuð hringlaga eða aflangar upp og niður. Einnig sjást ferstrend bitaför. För eins og eftir skilrún eru á veggjunum 4,5m innan við munna (miðað við neðsta þrep) óljós þó. För eftir einhverskonar skilrúm eða milliveggi sjást víðar, en vergi annars staðar má

rekja þau þvert yfir hellinn. Inn undir hellisgafl, 10-15 cm frá vegg, eru lóðréttar grópir báðum megin niðri við gólfið, líkt og þar hefði verið timburverk fyrir gaflinum. ... Stúkuhellirinn eða Stúkan er falleg smíð. Inngangurinn að utan er freur lágur, sveigmyndaður efst en neðri hluti hans sést ekki fyrir hleðslu sem þar er. Frá inngangi eykst lofthæðin upp í 3,5m háa hvelfingu. Veggirnir eru bogsveigðir inn frá munna, lóðréttir neðan til en engin glögg skil verða þar sem hvelft þakið tekur við. Stúkan er öll áferðafallegri að innan en Aðalhellirin og gólfið er lárétt og slétt. Meitilför sjást vart í veggjum og lofti en á örfáum stöðum eru smágöt í veðrunarhúðina, aðallega meðfram sprungu sem gengur þvert yfir loftið utanvert. Innst í hellinum er bálkur mkill höggvinn í bergið, rúmstæði Rús, samkvæmt þjóðsögum. Þar verður 1,7m upphækkun á gólfinu. Veggurinn upp í rúmið, rúmstokkurinn, er brattur en ekki lóðréttur. Þrjú óglögg þrep eru í honum við munann niður í Aðalhelli. Enn ógleggri þrep eru lengra til hægri. Rúmbotninn er slétur, 1,5 m á breidd og 2,7 m á lengd. Þaðan eru 2 m upp í þak þar sem hæst er. Gat er í rúmbotninum niður í Aðalhelli. Það er ekki fyrir miðju rúmi, heldur nær austurvegg og alveg við hellisgafl. Raunar hefur þurft að taka aðeins úr gaflinum fyrir gatinu. Á veggjum Stúku eru bitaför, 5 í röð beggja vegna, öll í sömu hæð og botn rúmsins. För í austurvegg eru slétt að neðan en bogsveigð að ofan, 10-13 cm djúp. Förin á vesturvegg eru grynri og með gróp út frá sér til að smeygja bitum í sæti sín. Í inngangi eru för eftir þvertré sem tengjast dyraumbúnaði eða þili sem þar hefur verið. Einungis efstu förin sjást, líklega eru fleiri bak við hleðsluna. Berghöld eru aðeins þrjú. Eitt tákn er á hvorum vegg út undir inngangi og einfaldur kross á gaflvegg. Aðrar áletranir sjást ekki. Skammt innan við hleðsluna í inngangi eru tvær holur í gólfinu. Sú inri er 28x63 cm á kant og 12-14 m á dýpt. Hin er ferningslaga 40x40 cm og sá barmur hennar sem að inngangi snýr eilítið bogsveigður. Hún er 20-25 cm djúp. Utar er lítil upphækkun í gólfinu. Þar hefur verið skilin eftir 25 cm hár móbergspallur þegar hellirinn var höggvin úr. Hann er í grófum dráttum þríhyrningslaga og stendur topphorn þríhyrningsins út á gólfið, út á móts við holurnar, en grunnlína hans er samgróin veggnum. Um 30 cm frá horni steinsins er ferningslaga bolli höggvinn í hann 9x9 cm, dýpi 8-9 cm. Skarð er í barm hans. Fyrir miðri innri brún steinsins er berghald." Niðurstaða greinahöfunda er á þá leið að í Rútshelli hafi verið smiðja.
Heimildir: JÁM I, 33; SB IV, 14-15; FF, 117-118; Haraldur Matthíasson, 57: Páll Sigurðsson: "Um forn örnefni" StSÍ II, 508; Manngerðir hellar, 257-266; BJ "Rannsókn í Rangárþingi sumarið 1901" Árbók 1902, 26-27; HG/ÁH: "Rútshellir" Árbók 1995, 37-47; ÁG: Friðlýsingarskrá, 64

RA-005:004 mannvirki fjárhús
Beint framan við Rútshelli. Stendur lægra. Vísar í 250 °, ferhyrnt, grjót- og torfhlaðið, fallega hlaðinn framgafl en steyptur mænir, þykk hella yfir dyrum, hellur og bárujárn á þaki + torf. Tvöföld stoðarröð. Veggjaþykkt 1,55m, breidd dyra 0,9m. Jata breidd 0,4m. Að innanmáli er húsið 10,2m x 3,6m, hæð 2,9m en að utanmáli 12,4m x 7,1m.
Heimildir: SB IV, 15

RA-005:005 hellir hlaða
Í berginu norðan við 003 og 004. Hlaðið var upp í hellismunnann. Gólfi hallar. Notað sem heygeymsla fyrir sauði. Stærð 5,25m x 4,3m hæð 2m.
Heimildir:

RA-005:006 *Húðarból* hellir
"Vestan við Vesturkinn er klettur, sem Krá kallast, ofan við fjárhúsin. Ofan við hann er Lofthellir, sunnan í Hrútafellsfjalli. Austan við hann er Reipaból og austan við það Húðarból." Segir í örnefnaskrá Húðaból er í berginu rétt vestan við 005. Skúti sem húðir voru þurrkaðar í
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:007 *Reipaból* hellir
"Vestan við Vesturkinn er klettur, sem Krá kallast, ofan við fjárhúsin. Ofan við hann er Lofthellir, sunnan í Hrútafellsfjalli. Austan við hann er Reipaból og austan við það Húðarból." Segir í örnefnaskrá Reipaból er í berginu rétt vestan við 006. Skúti sem reipi voru geymd í
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:008 mannvirki fjárhús
Um miðja vegu milli bæjar og Rútshellis, rétt norðan þjóðvegar. Flatlent, landþröngt. Vísa í 200 °, 2 sambyggðar ferhyrndar burstir, breidd 40 & 5.50, steyptar, ásaþak með hellum og torfi. Farin að hrynja. Skipt með trégrind, jötur á grjóthleðslum, tvöföld stoðarröð úr þeim heldur þaki. Vestan við er útflött tóft. Hlaðan er þvert aftan við, grafin inn í hlíð, þak hvílir á jörðu, steyptir gaflar; hefur verið lengd um 2m til austurs. 17.70 x 5.50 að utanmáli. Bárujárnsþak, fallið.
Heimildir:

RA-005:009 mannvirki útihús
Rétt vestan við 008. Aðstæður sbr. 008. 2 sambyggðar burstir með steyptum göflum. Ásaþak, 1m þvertré c. í miðju húsi. Grjóthlaðin jata við v-vegg, breidd 0,45m, hæð 0,54m. Pallur, 2,5m x 2m framan við, frá A-dyrakampi V-húss. V-hús 5m x 5,1m (2,9m innan). Notað fyrir kálfa. Utanmál alls 6,5m x 10,5m.
Heimildir:

RA-005:010 hleðsla herslubyrgi
Í berginu norðan við 009. Skora í bergið. Fiskur hengdur hér og látinn síga og þurrkast.
Heimildir:

RA-005:011 mannvirki hesthús
Aðeins vestar en 010, byggt upp í bergið. Aðstæður sbr. 010. Vísar í 226 °, grjót- og torfhlaðnir veggir á 3 vegu upp í A-hlið kletts. Ásaþak með hellum og torfi. Garði með vesturhlið, breidd 0,4m, hæð 0,6m. Gengið upp 2 þrep inn í húsið. Dyr breidd 0.9m, hæð 1,5m, veggjaþykkt 1,6m. Innanmál 3,2m x 2,5m.
Heimildir:

RA-005:012 tóft
Í berginu rétt vestan við 011. Vísar í 10 °. Tvær samsíða steinaraðir. Hallar upp í brekku. Ógreinilegt.
Heimildir:

RA-005:013 *Blöndusteinn* mannvirki
Blönduker er í kletti ofan við bæinn. Höggvið ofan í klett. Þak talið hafa verið yfir, en engin merki eru um það nú. Hér var í fyrndinni blönduð sýra. 1,4m x 0,83 m að stærð.
Heimildir:

RA-005:014 hellir fjárskýli
Í fjallinu ofan við bæinn. Grjótvegg hlaðið í sveig upp að berginu sem slútir fram. Óljóst hvort þak var á. Notað sem fjárból. Að utanmáli 11,3m x 2,7m lengd að innan 8,1m.
Heimildir:

RA-005:015 tóft fjárskýli
Norðan í Litlafelli, norðan bæjar. Byggt upp í bergið. Ferhyrnd tóft, 4,9m x 1,6m, dyr breidd 0,45m, hlaðið yfir þær upp að bergi. Skúti, 4,8m x 1,8m, hæð 4m, grjóthlaðnir veggir. Rétt? framan við tóft, L-laga, vísar í 300 °, 7,8m x 4m, veggjaþykkt 1,4m, dyr breidd 0,5m. N-hlið og A-gafl eru hátt hlaðin grjóti upp í bergið. Mjór stígur liggur upp að fjárbólunum meðfram bergbrún, upp allnokkurn halla. Mjög skjólgott. Gott dæmi um það hvernig landsmenn nýttu landslagið við byggingarframkvæmdir. Hendersen sem ferðaðist um Ísland 1814-15 nefnir þetta sérstaklega á Hrútafellssvæðinu.
Heimildir: Hendersen , 257

RA-005:016 hellir fjárskýli
Rétt austan við 01.. Aðstæður sbr. 015. Vísar í 284 °. Fallega hlaðnir veggir, þykkt 1,95, þykk hella yfir dyrum, breidd 0,5m; berg myndar S-hlið, A-gafl og mest af N-hlið er grjóthlaðið. Þak yfir öllu. Gengið niður 5 tröppur inn í bólið, hæð 1,25m. Aðganga eftir stíg sbr. 015. Stærð 3,7m c 1,5m, hæð um 5m.
Heimildir:

RA-005:017 mannvirki útihús
Norðan þjóðvegar, norðan bæjar. Nálægt aflíðandi fjallsrótum. Grjóthlaðnir veggir, bárujárnsklæddur gafl. Veggjaþykkt 1m. Utanmál 4,8m x 4,9m.
Heimildir:

RA-005:018 garðlag túngarður
Norðan þjóðvegar, beint í norður upp frá bæjarhúsum. Vísar í 170 °. Grjót og torfhlaðinn. Lengd 2m.
Heimildir:

RA-005:019 tóft útihús
Rétt norðan þjóðvegar, rétt vestan við túngarð (018), beint norður af bæjarhúsum. Flatlendi. Vísa í 204°. Hús vestast með bárujárnsþaki og -gafli, dyr í SA-horni, lengd 4,4m, breidd 4,1m, veggjaþykkt 1,2m. Sambyggð tóft, grjót- og torfhlaðin, hefur haft trégafl, lengd 3,1m, breidd 1,9m, bekkur við N-gafl. Rétt framan (sunnan) við, lengd 11,2m, breidd 10,9m.
Heimildir:

RA-005:020 mannvirki fjárhús
Norðan þjóðvegar, rétt austan við 019. Flatlendi. Þrjár burstir, steyptir gaflar. Notað af Hrútafellsbæ sem fór í eyði 1950: austasta kró 1,4m, jata 0,6m, kró 1,5m, kró 1,55m, jata 0,7m, kró 1,6m, kró 3,3m. Reki og skipstré með trénöglum í sperrum sem eru þéttar. Hefur haft tvöfaldar stoðarraðir úr jötum og ásaþak með hellum bættum bárujárni. Hlaða með bárujárnsþaki þvert aftan við, lengd 11,8m.
Heimildir:

RA-005:021 *Hrútafell 2* mannvirki bústaður
Í bæjarhlaðinu, sunnan þjóðvegar. Flatlendi. Niðurgrafið, steyptir gaflar, bárujárnsþak. Gamla bæjarhúsið sem búið var í til 1950. Tilheyrir nú Hrútafelli 1.
Heimildir:

RA-005:022 mannvirki fjárhús
Í bæjarhlaðinu, rétt sunnan við þjóðveg. Flatlendi. Niðurgrafið, steyptir gaflar. Bárujárnsþak
Heimildir:

RA-005:023 hellir fjárskýli
Í berginu norðan þjóðvegar, rétt austan við Rútshelli. Aðstæður sbr. 3. Engin mannaverk eru á hellinum sem hefur verið notaður fyrir fé
Heimildir:

RA-005:024 hellir útihús
Rétt sunnan við 023. Aðstæður sbr. 023. Steypt upp í munnann. Hlaðinn garður framan við.
Heimildir:

RA-005:025 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:026 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:027 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:028 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:029 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:030 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:031 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:032 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:033 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:034 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:035 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-005:036 heimild um fjárskýli

“Vestan í Hrútafellli eru fjárból og hlöður Hrútafellsbænda haglega hlaðin upp við slútandi fjallsvegg.” Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 15

RA-005:037 varða landamerki
Landamerki: “Að austan, niðri á láglendinu, er markið úr vörðu á Svartabakka beint upp í Hrútafell ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 1

RA-005:038 *Tóttaskipti* örnefni
“Tóttaskipti (Tóptaskipti) er sitt hvorum megin þjóðvegarins, ofan og austan við Eyrarskákar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 1

RA-005:039 *Stekkjarbakki* örnefni stekkur
“Ofan við þjóðveginn er Stekkjarbakki.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:040 *Syðstagerði* örnefni
“Vestan við það [Hrútafellskot efra] eru Sléttur og þá Suðurgerði, er heita Syðstagerði, Miðgerði og Högnagerði.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:041 *Miðgerði* örnefni
“Vestan við það [Hrútafellskot efra] eru Sléttur og þá Suðurgerði, er heita Syðstagerði, Miðgerði og Högnagerði.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:042 *Högnagerði* örnefni
“Vestan við það [Hrútafellskot efra] eru Sléttur og þá Suðurgerði, er heita Syðstagerði, Miðgerði og Högnagerði.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:043 heimild um fjós
“Fjósskák er fram af fjósinu vestan við bæinn. Þar stóð bær Eyjólfs Brandssonar ásamt fjósi og heygarði.” Segir í örnefnaskrá. Athuga hvort þetta er sama og 001 og hvort fjósið stóð sér eða með heygarðinum.
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:044 *Hrútafellstraðir* örnefni traðir
“Þjóðvegurinn liggur um Hrútafellstraðir, norðan við bæinn.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:045 *Gerði* örnefni
“Þjóðvegurinn liggur um Hrútafellstraðir, norðan við bæinn. Norðan við traðirnar er Gerði.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:046 heimild um fjárhús
“Vestan við Vesturkinn er klettur, sem Krá kallast, ofan við fjárhúsin.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:047 heimild um hesthús
“Klæðasteinn heitir stór steinn, flatur að ofan, við brekkurætur, ofan við hesthúsið, sem er þar hjá kálgarðinum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 2

RA-005:048 *Hákvíar* örnefni kvíar
“Frá Lofthelli að Litla-Bunka eru Hákvíar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 3

RA-005:049 *Bólbrekka* örnefni

“Frá Lofthelli að Litla-Bunka eru Hákvíar. Vestan við Litla-Bunka er Stóri-Bunki. Er þá komið að Hádegishillu, sem áður er nefnd, vestan í fjallinu. Neðan við Hádegishillu er Bólbrekka.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 3

RA-005:050 *Tvídyruðuból* örnefni
“Uppi á Hrútafellsfjalli eru þessi örnefni: Tvídyruðuból eru, þar sem upp er komið.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 3

RA-005:051 *Votuból* örnefni
“Uppi á Hrútafellsfjalli eru þessi örnefni: Tvídyruðuból eru, þar sem upp er komið. Austan við þau eru Votuból upp af Austurkinn.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 3

RA-005:052 *Toppból* örnefni
“Uppi á Hrútafellsfjalli eru þessi örnefni: Tvídyruðuból eru, þar sem upp er komið. Austan við þau eru Votuból upp af Austurkinn. Efst á fjallinu á austurbrún er Toppból.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 3

RA-005:053 *Langaból* örnefni
“Jakobshilla, Efri- og Neðri- eru í fjallinu sunnan við skarðið. Neðan við þær var Langaból.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 3

RA-005:054 lind vatnsból
“Jakobshilla, Efri- og Neðri- eru í fjallinu sunnan við skarðið. Neðan við þær var Langaból. Innan við skarðið er Kleifarhellir og þá Kistuhellir uppi í berginu. Lind sprettur út úr berginu í Kleifarhell. Þangar var oft sótt vatn handa veiku fólki.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 3

RA-005:055 *Hestaskarðsbrýr* örnefni brú
“Hestaskarðsbrýr eru, þegar upp er komið. Þetta er í Kaldaklifi, norðan undir Drangshlíðarfjalli.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 3

RA-005:056 *Stórhagabrýr* örnefni brú
“Á brúninni ofan við þær [Hrísárflatir] er Berjahruni. Innan við þær eru Stórhagabrýr frá Grænagili (Grengli ?) að Lambhaga.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 3

RA-005:057 *Lambhagabrýr* örnefni brú
“Á brúninni ofan við þær [Hrísárflatir] er Berjahruni. Innan við þær eru Stórhagabrýr frá Grænagili (Grengli ?) að Lambhaga. Innan við þær eru Lambhagabrýr og ná að Þorvaldstungu, sem fellur austan úr heiðinni.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 3

RA-005:058 varða samgöngubót
“Frá Litlutungu er svonefnd Hraun inn að Fimmvörðuhálsi. Það var varðað á fyrri tíð, og munu menjar þess sjást ennþá.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 3-4

RA-005:059 *Oddshlíðarbrekkur* bæjarstæði býli
“Oddshlíð er upp af Hlaupinu. Þar átti að hafa verið bær. Oddshlíðarbrekkur, öðru nafni Hlaupbrekkur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 4

RA-005:060 *Fremri-Ofanferð* örnefni leið
“Fremst í Kaldaklifsárgili eru Silungalækir. Ofan við þá er Fálkahaus. Innan við hann er Fremri-Ofanferð. Þá er Ólafshaus og Innri-Ofanferð sunnan við hann.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 4

RA-005:061 *Innri-Ofanferð* örnefni leið

“Fremst í Kaldaklifsárgili eru Silungalækir. Ofan við þá er Fálkahaus. Innan við hann er Fremri-Ofanferð. Þá er Ólafshaus og Innri-Ofanferð sunnan við hann.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 4

RA-005:062 *Sandból* örnefni
“Fremst í Kaldaklifsárgili eru Silungalækir. Ofan við þá er Fálkahaus. Innan við hann er Fremri-Ofanferð. Þá er Ólafshaus og Innri-Ofanferð sunnan við hann. Þá tekur við Sláttubrekka. Innan við hana er Fremri-Fallkambur og Innri-Fallkambur innan við hann. Upp af honum eru Vondusvelti. Þá taka við Sandbólanef og Sandból.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 4

RA-005:063 *Stórhagaofanferð* örnefni leið
“Þar innan við [Sandból] er Illiflái og innan við hann Fremri-Stórhagar. Stórhagaofanferð er framan við þá.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 4

RA-005:064 *Siggabúr* heimild
“Siggabúr er í Hlaupinu fyrir eðan Langból á Hrútafelli, kennt við sauðaþjóf, er Sigurður hét, úr Hólahverfi. Hann hafði þar fylgsni fyrir þýfið.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 4

RA-005:065 tóft sel
“Selrúst á Efstaklifi, leifar af garði neðan þeirra.” Segir í örnefnaskrá. Uppi í fjallshlíðinni inn af hrútafelli, austan við Seljavelli í 169 m h.y.s. eru 9 yfirgrónar tóftir og hluti af þeirri 10. Liggja allar í c. A-V, niður hlíðina. Ein virðist hafa 2 herbergi, önnur ef til vill 3. Gæti verið frá mismundandi tímum, e allar eru yngri en 1341 samkvæmt grjóskulögum. Sjá nánari lýsingu og uppdrátt í heimild.
Heimildir: Ö-Hrútafell, 4; Guðrún Sveinbjarnardóttir: *Shielings in Iceland*, 73-96

RA-005:066 garðlag
“Selrúst á Efstaklifi, leifar af garði neðan þeirra.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hrútafell, 4

RA-005:067 *Tittlingatótttarskák* örnefni
“Hluti af Höskuskálalandi er austan við Kaldaklifsá, og heitir þar Hálfdánarbakki. ... Tittlingatóttarskák var ofan við [bæjar]hólinn, fjórða skák ofan frá marki.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hörðuskáli, 1

RA-006 Hrútafellskot

5 hdr 1709. Hjáleiga Hrútafells, byggð fyrir manna minni. “Hrútafellskot efra stóð um 80 m suðvestur frá Hrútafelli og Hrútafellskot syðra 900 m suðvestur frá efra kotinu. ... Óljóst er þó, hvort byggð hefst á báðum Hrútafellskotunum fyrr en um 1770 og ekki voru bæði samfellt í byggð eftir það. Efra-Hrútafellskot lagðist í eyði 1906, Syðra-Hrútafellskot 1937. Bæði liggja nú undir Hrútafell.” (SB IV,55)

1709: “Tún og engjar liggja undir spjöllum af Kaldaklofsá, sem ábúandinn hefur með fyrirhleðslu getað hingað til nokkurn part af verndað, þó sýnist þessu býli mjög hætt fyrir ánni, er óvissan farveg framhleypur; hefur stundum hjer að kvöldi vatnslaust verið, en að morgni bærinn umflotinn, orsakast þar af spillíng á slægjum af leir og möl.” (JÁM I, 34) 1924: Tún 2,8 ha, garðar 1585 m^2

RA-006:001 *Hrútafellskot efra* bæjarhóll bústaður
“Hrútafellskot efra stóð um 80 m suðvestur frá Hrútafelli og Hrútafellskot syðra 900 m suðvestur frá efra kotinu. ... Óljóst er þó, hvort byggð hefst á báðum Hrútafellskotunum fyrr en um 1770 og ekki voru bæði samfellt í byggð eftir það. Efra-Hrútafellskot lagðist í eyði 1906, Syðra-Hrútafellskot 1937. Bæði liggja nú undir Hrútafell.” Bærinn stóð þar sem nú er tún rétt suðvestan við Hrútafellsbæinn. Ávalur hóll.
Heimildir: SB IV, 55

RA-006:002 *Hrútafellskot syðra* tóftir býli
“Hrútafellskot efra stóð um 80 m suðvestur frá Hrútafelli og Hrútafellskot syðra 900 m suðvestur frá efra kotinu. ... Óljóst er þó, hvort byggð hefst á báðum Hrútafellskotunum fyrr en um 1770 og ekki voru bæði samfellt í byggð eftir það. Efra-Hrútafellskot lagðist í eyði 1906, Syðra-Hrútafellskot 1937. Bæði liggja nú undir

Hrútafell." Stendur á flatlendi vestan Hrútafells, um miðja vegu milli þess og Eyvindarhóla. Vísar í 216 °, ferhyrndar 3 samsíða tóftir með steyptum göflum. Steypt stétt framan við. Breidd vestasta húss 7.4m + næsta 13.2m + næsta 19.1m. Lengd austasta 6m, veggjaþykkt 2,5m. Austan við, en áfastar, eru útflattari tóftir 3 húsa, e.t.v. útihúsa, breidd frá vestri c. 3, 4 og 5m, lengd 6, 7 -8m og 7.3m.
Heimildir: SB IV, 55

RA-006:003 heimild um varnargarður
1709: "Tún og engjar liggj aundir spjöllum af Kaldaklofsá, sem ábúandinn hefur með fyrirhleðslu getað hingað til nokkurn part af verndað, þó sýnist þessu býli mjög hætt fyrir ánni, er óvissan farveg framhleypur; hefur stundum hjer að kvöldi vatnslaust vorið, en að morgni bærinn umflotinn, orsakast þar af spillíng á slægjum af leir og möl."
Heimildir: JÁM I, 34

RA-006:004 gerði heygarður
Aftan við bæjarhús Syðra Hrútafellskots. Ferhyrnd dæld
Heimildir:

RA-006:005 tóftir fjárhús
Rétt austan við 002. Vísa í 200 °, ferhyrnd. Framgafl fjárhúsa sem eru tvískipt er grjót- og torfhlaðin, einar dyr. Helluþak bætt bárujárni, torf ofaná, fallið inn. Jata við v-hlið. Lengd 6. Hlaða þvert aftan við, niðurgrafin, 8.10 x 5.60, veggjahæð 2.20. Með bárujárnsþaki og gafli. Steypt smáhús úr c. helmingi A-hliðar
Heimildir:

RA-006:006 tóft
Suð-austan við bæjarhúsin. Vísar í 282 °, ferhyrnd, útflött, yfirgróin, 6,1m x 3,6m að stærð, hæð 1m.
Heimildir:

RA-006:007 garðlag túngarður
Sunnan bæjarhúsa
Heimildir:

RA-006:008 mannvirki hesthús
Nokkurn spöl vestan bæjarhúsa, vestan ár. Vísar í 228 °, ferhyrnt, að utanmáli 17,4m x 7,1m, hálfhrunið, þykkir grjóthlaðnir veggir með rúnnuðum hornum utan, helluþak bætt bárujárni. Grjóthlaðin jötuundirstaða við A-hlið, breidd 0,7, hæð 0,5. Steyptir veggir í hlöðu beint aftan við, 6,5 x 3,4 og fallið bárujárnsþak, hæð 2,65m.
Heimildir:

RA-006:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-006:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-006:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-006:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-006:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007 Raufarfell eystra

40 hdr. að fornu mati, 55 hdr. 1709. Landnámsjörð Hrafns heimska. (ÍF I, 340-341). Heitir nú Rauðafell. Hrafn en heimski nam land að Rauðafelli eða Raufarfelli enu Eystra (ÍF 1, 340-41). Raufarfells getið í Njálssögu. (ÍF XII, 415-420). Getið við of við í heimildum á 15., 16. og 17. öld, aðallega vegna jarðakaupa og landamerkjaákvarðana (DI V, 572, DI VIII, 798, AI II, 175, AI VIII, 510, AI IV, 399, 401, 403). Bærinn nefndist Raufarfell fram á 18. öld, er nafnið breyttist í Rauðafell. (HÞ: "Rannsókn og leiðrjettingar ..." Árbók

1923, 16). Nú er hér þríbýlt: Rauðafell I er vestast. "Byggðin stendur sunnan undir Rauðafelli, í líðandi brekku, með gamalgróin tún til allra átta. ... Inn frá Rauðfellsbæjum, í átt til Kaldaklifs, eru grónar hlíðar undir hömrum allt inn að Seljavöllum og Króki, fögru haglendi fjalljarðar. Á austurmörkum jarðarinnar til fjalls kemur Kaldaklifsá undan skriðjökli og fellur eftir afar fögru og sérkennilegu gljúfri uns heiðinni sleppir." (SB IV, 92, 95)

1709: "Slægjur sækja ábúendur annarstaðar, því engjar hefur aftekið Kaldaklofsá; heyskapur er sóktur í Miðbælis, Bakkakots, Lambafells, Ysta Bælis og Leirna lönd. ... Túnið hefur stóran skaða fengið af skriðum og liggur þessi jörð undir spjöllum." (JÁM I, 41) 1839:"Jörðin er sæmileg að túnum og hagagöngu og þó betri að engjum." (SSR, 18) 1924: Vesturbær: Tún 6,6 ha, garðar 3088 m^2 Miðbær: Tún 5 ha, garðar 2096 m^2 Tómas á Hrútafelli: Tún 1,7 ha, garðar 827 m^2 Austurbær: Tún 6,7 ha, garðar 1920 m^2

RA-007:001 *Raufarfell eystra* bæjarhóll bústaður
Áður stóðu allir bæirnir þar sem II er nú. "Mun bærinn hafa staðið á sama stað frá upphafi vega." Segir í örnefnaskrá. Í Jarðabókinni segir: Slægjur sækja ábúendur annarsstaðar, því engjar hefur aftekið Kaldaklofsá; heyskapurinn er sóktur í Miðbælis, Bakkakots, Lambafells, Ysta Bælis og Leirna lönd. "Byggðin stendur sunnan undir Rauðafelli, í líðandi brekku, með gamalgróin tún til allra átta" segir í Sunnlenskun byggðum.
Heimildir: ÍF 1, 340-41. JÁM 1, 39-41. SB IV, 95; Ö-Rauðafell, 1; Túnakort 1924

RA-007:002 *Álfhóll* örnefni huldufólksbústaður
Hátt upp frá bænum. Þekktur í sögnum "Vestan við Eystri-Leyni og neðan við Vestri-Leyn er Álfhóll efst í brekkum, vestur og upp frá bænum." Segir í örnefnaskrá "Hátt upp frá bænum er Álfhóll, þekktur í sögnum og neðst í túnfæti er Unudý, kennt við Unu álfkonu." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Álfhóll er blásinn efsti og blástursrof liggja upp eftir honum." Segir í örnefnaskrá

Þennan hól má ekki slá. "Ekki mátti slá nema vissan spöl þar upp í brekkuna, og börnum var bannað að vera með hark og ólæti á Álfhól eða í grennd við hann. Átti að hefnast fyrir, ef út af var brugðið, og ganga af því sögur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell, 3; SB IV, 95

RA-007:003 *Rauðfellshellar* hellir fjárhús **Friðlýstar fornleifar**
Nokkurn spöl austan bæjarhúsa, norðan vegar "Rauðfellshellar eru í fjallshlíðinni nokkuð inn frá byggðinni á Rauðfelli. Um 1890 var þar eitt lítið fjárból." Segir í Sunnlenskum byggðum. Í aflíðandi grasi gróinni brekku norðan vegar. Samsteypa af hellum, tóftum og rétt. Vísar í 200 °. Stærri hellir hefur jötur höggnar í veggi, 8.5m x 2.6m, hæð 1.9m. Vestan við annar hellir, 4m x 2,4m, hæð 1.7m; e.t.v. fyrir hey. 2 ferhyrndar tóftir, 4.8m x 6.8m, dýpt 2m & 4.6m x 4m, dýpt 1.6m, veggjaþykkt 2m. Bogadregin hleðsla í norður frá þeim, breidd 5.6m, dýpt 1.5m. Grafið inn í hlíð. Þakhellur. ÁH 1991: "Rauðafellshellar eru í gróinni grösugri hlíð um 1 km fyrir austan bæinn á Rauðafelli í 30-40 m hæð yfir flatlendinu ögn vestan við nýlegan sumarbústað. Hellarnir munu vera gamlir og á síðasta tug 19. aldar voru þeir orðnir hálffullir af mold og skriðu. Þá tók Sveinbjörn Sveinsson á Rauðafelli sig til og hreinsaði þá út og lagaði vel. Þar kom eldhúsaska upp úr gólfinu. Framan við hellana hlóð hann fjárhús úr völdu mógrjóti. Að verki loknu felldi hann marmaraplötu í hellisbergið með ártalinu 1892 og þar er hún enn. Hellarnir voru notaðir sem fjárhús fram yfir 1930. Nú þjóna þeir sem skjól fyrir búpening. Utan við þá eru tóftarbrot fjárhúsanna ennþá vel glögg. Hellarnir eru sérkennilegir að því leyti að þeir eru höggnir inn í móbergsklett sem hefur fallið úr björgunum þar fyrir ofan . Kletturinn er á kafi í gróinni hlíðinni þannig að ekki sér í hann nema við hellismunann. Þar sést hvernig lagskiptingin í honum stendur upp á rönd.

Vestari hellirinn sem er hinn minni þeirra, er höggvinn þannig að gólfið nær niður úr klettinum og sér þar í jarðveg undir. Hinn hellirinn liggur ögn hærra og sýnist eins og þá hafi þess verið gætt að fara ekki niður úr bjarginu. Innst hefur verið klappað inn í gegnum klettinn og inn í næsta bjarg fyrir innan. Nokkurt bil er þar á milli, sem hlaðið hefur verið í, en talsvert grjóthrun hefur þó orðið inn í hellinn á þessum stað. Innarlega vinstra megin í hellinum er breið hilla í vegginn með hvelfdum hliðum og baki, líklega ætluð fyrir ljósfæri. Utar í sama vegg eru tvær óvandaðar hillur. Jötubekkur eða set er höggvið í stærri hellinn austan megin. Utarlega í vinstri vegg er berghald uppi í hvelfingunni og annað í innanverðu rjáfi austan megin. Marmaraplatan er á miðjum vinstri vegg."Sveinbjörn Sveinsson frá Rauðafelli III, afabróðir Þóru á Rauðafelli I, gerði fjárhúsin 1892 með því m.a. að hola hellinn innan. Nafn hans ásamt ártali er á hvítum steini sem hann fann á aurunum og er greiptur inn í hellisvegg. "Sveinbjörn Sveinbjörnsson á Rauðfalli, hófst þá handa, hreinsaði brott mold og skriðu úr tveimur samliggjandi hellum, sem þarna voru, og lagðist vel til. Að verki loknu hjó hann ártalið 1892 á mararaplötu og felldi í hellisbergið. Framan við hellana hlóð hann fjárhús úr völdu mógrjóti." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 15; Manngerðir hellar 255-257; ÁG: Friðlýsingarskrá, 64

RA-007:004 hellir fjárskýli
Í gili hlíðarinnar ofan við 003. Upp í bjargi fjalls. Vísar í 95 °, ferhyrnt. Stórt bjarg myndar N-vegg. Veggjaþykkt hleðslu 1,15m, breidd dyra 0.65m, 4,9m x 3,3m að stærð.

Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-007:005 hellir fjárskýli
Í svipaðri hæð og 004 í fjallinu, en vestar. Rétt austan við læk. Aðstæður sbr. 004. Vísar í 156°. Hlaðið upp í grunnan skúta, dyr sem hlaðið er yfir + hella, á miðri V-langhlið, breidd 0,6. Steinbrýk höggvin í bergið í NV-horni. Stærð 7,5m x 2,75m, hæð 2,4m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-007:006 hellir fjárskýli
Í svipaðri hæð í fjallinu og 004 og 005 en vestar. Vestan við lækinn. Aðstæður sbr. 004 & 005. Vísar í 136 °. Grafið inn í hlíð og hlaðið upp við berg. 3,5 x 2,6 m að stærð.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-007:007 hellir fjárskýli
Í sömu hæð í fjallinu og 004-006, en vestar: Rétt vestan við læk. Aðstæður sbr. 004-006. Vísar í 180 °. Aðeins S-gafl stendur. Veggjaþykkt 0,7, breidd dyra 0,7, 4m x 3m að stærð.
Heimildir:

RA-007:008 gerði rétt
Lögrétt Austurfjalla stendur rétt austan bæjarins, norðan vegar "Hin forna lögrétt Austurfjalla er skammt austan við bæinn, óröskuð enn af mönnum." Segir í Sunnlenskum byggðum. Aflíðani graslendi. Grafin inn í hlíð, hlaðin móbergssteinum úr fjalli. Almenningur og 5 dilkar. Fyrirstaða (hlaðinn veggur) heim að rétt úr vestri. A. L-laga almenn. 11,5m & 13,5m x 3,9m, hæð 2.20m, veggjaþykkt 0,85m, breidd dyra 2,3m. B. Dilkur opinn í S, 6,6m x 2,4m. C. Dilkur opinn í V, fallega hlaðinn stóru grjóti, 7,1m x 5,5m, hæð 2m. D. Dilkur, 6,5m x 4,7m, hæð 1,5m. E. L-laga dilkur, austast1,3-3,85m x 7,2m, hæð 1,4m. F. Dilkur, dyr, breidd 0,5m, í SA horni; hrunið inn í að norðan, 5,6m x 2,4m, hæð 1,10m.
Heimildir: SB IV, 95

RA-007:009 tóft útihús
Rétt austan við 008 og notkun e.t.v. tengd henni. Aflíðandi, grasi gróin hlíð. Vísar í 200 °, ferhyrnd, grjót og torfhlaðin. Veggjaþykkt 0,95m, dýpt 1,5m, breidd dyra 0,55m, stærð 5,25 x 3,5m.
Heimildir:

RA-007:010 tóft útihús
Rétt austan við 009. Aðstæður sbr. 009. Vísar í 100 °, ferhyrnd, dyr í SV horni, breidd 1,08m, veggjaþykkt 1,2m 3,9m x 2,7m að stærð, hæð 1,6m.
Heimildir:

RA-007:011 tóft útihús
Rétt sunnan við 010. Aðstæður sbr. 010. Vísar í 204 °, ferhyrnd. Óljós, dæld, en sér í veggjasteina. Dýpt 1,9, stærð 10,4m x 3,5m.
Heimildir:

RA-007:012 tóft útihús
Ofar í hlíðinni, norðan við 008 Aðstæður sbr. 008-011. Dyr í SA-horni. Bárujárn innan í. Stærð 2,4m x 1m, hæð 0,7m.
Heimildir:

RA-007:013 hús hænsnakofi
Rétt austur af núverandi íbúðarhúsi. Sunnan við er fremur óræktarlegt graslendi, tröðin beint norðan við. Frá húsinu heim að bænum er tröð, grjóthlaðnir veggir beggja vegna. Þegar gengið er eftir henni í vestur kemur fyrst að litlu húsi, steyptur framgafl, grjót og torf. Nú notað fyrir hænsni (utanmál 4,2x4m). Vestur af því er torf og grjóthlaðið smáhýsi (4,7m að dyrum 5,2m, alls 5,5m). Næst vestur af því lengra suður eru 3 burstir, steyptir gaflar. Nú notað sem hænsnahús. Framgafl nær 3,7 m suður af smáhýsinu, lengd 6,8. Næst við það, vestar, eru 2 sams konar burstir (fjárhús), ná 1,25m sunnar, breidd austara 5,9m en vestara 9,5m. Er þá komið í steinsteypta hlöðu en framan (s) hennar er ein burst; norður gafl er í línu við suðurgafl hinna, að utanmáli 5,7x6,4 m. Vísa í 196°

Heimildir:

RA-007:014 hús
Norður af vestasta hluta 013, norðan traðar stendur eitt hús, vísar eins og hin og er eins gert. Að utanmáli lengd 5,8m, breidd 5,3m gert úr steypu. Þaki er haldið uppi með einni stoð í miðju, þvertré, sem hvílir á veggjum.
Heimildir:

RA-007:015 hús fjárhús
Þrjár burstir, 2 1/2 gafl steyptir; þriðja burstin hefur verið stækkuð og er að hluta klædd bárujárni. Steypt hlaða aftan við. Í notkun 1981.
Heimildir:

RA-007:016 tóft fjárhús
Í brekkunni austur af bænum, milli hans og gömlu fjárhúsanna eru tóftir af gömlu fjárhúsi og hlöðu frá Rauðafelli III, við húsin hlykkjast túngarður upp hlíðina. Tvær tóftir, ferhyrndar, vísa í 220°, grafnar inn í brekkuna. Vestari tóftin hefur verið tviskipt fjárhús, sér móta fyrir jötuundirstöðum. Að innanmáli er lengd 7,7m veggjaþykkt gafls 1,1m. Breidd vestari króar 2,6m, breidd jötu að 3,5m. Breidd alls 6m. Dyr snúa í suður. Veggjaþykkt milli fjárhúss og hlöðu 1,8m, breidd að innri brún austurveggja hlöðunnar 12,3m Hlaðan hefur verið opin út í suður, dýpt 1,5m.
Heimildir:

RA-007:017 tóft
Beint norður af 016, í NA frá bænum, upp í hlíðinni, austan við lækjarsitru. Grasi vaxin brekkan, nokkuð brött. Ferhyrnd vel hlaðin og varðveitt tóft. L vísar í 126° þvert á hlíð og eru dyr í vesturenda suðurhliðar. Að innanmáli er tóftin 5,2m á lengd, 2,7m á breidd og er veggjaþykkt 1.4m. Breidd dyra er 0,7m. Gaflar eru hlaðnir og er hleðsluhæð þeirra 1,6m.
Heimildir:

RA-007:018 tóft
Í SV (230°) frá 017, neðar í hlíð vestan við lækjarsitruna. Grasi vaxin brekkan, nokkuð brött. Nú aðeins dæld í hlíðinni, vísar í 206°, grafin inn í hlíð. Má sjá veggjasteinana á kafi í grasinu beggja vegna. Líklega skipt í tvö hús, þvert á langhlið. Langhlið fremra húss 5,7m, alls 12,5m, breidd 4,5m, dýpt 1,5m
Heimildir:

RA-007:019 hús fjárhús
SV af 018, beint norður af bænum er fjárhús og hlaða. Allt steypt nema hliðarveggir sem eru hlaðnir.
Heimildir:

RA-007:020 tóft
Í 350° norður frá 019, 210° í Rauðafell III, upp í hlíðinni. Grasi vaxin brekkan, nokkuð brött. Ferhyrnd tóft, vesturhliðin enn uppistandandi, grjóthlaðin inn í hlíðina. Austurhliðin svo til alveg horfin, dyr voru þar. Vísar í 218° Að innanmáli er lengd tóftarinnar 5,6m, veggaþykkt 1,8m, breidd 2,9m og breidd dyraops 0,8m.
Heimildir:

RA-007:021 tóft fjárhús
Í hlíðinni NA af Rauðafelli II, 225° í bæinn, alveg upp við girðingu. Ferhyrnd, uppfyllt og yfirgróin. Vísar í 220°. Lengd 3,2m, breidd 3,6m, hæð 1m. Tóftin mjög óljós.
Heimildir:

RA-007:022 tóft fjárhús
Rétt vestur af, í 280°, aðeins neðar í hlíðinni en 021 er önnur tóft, mun greinilegri. Grafin inn í hlíð, grjóthlaðin að innan en torf að utan. Vísar í 216° Að innanmáli er lengd 4,5m en breidd 2,5m Veggjaþykkt er 1,2m en dyra 0,55m. Silla er við vesturhlið hennar 0,3m breið, hæð 0,2m, dýpt 1,7m. Hún er mjög vel varðveitt.
Heimildir:

RA-007:023 tóft fjárhús
Í norður frá 022. ofan girðingar er dæld sem vísar í 234°. Þar er mjög yfirgróin ferhyrnd tóft, steinar gægjast þó út úr hliðum veggja. Lengd 8m, veggjaþykkt 0,9m, breidd 3,4m og dýpt 1m.
Heimildir:

RA-007:024 tóft fjárhús
Í norður frá 023, vestan lækjar, norðan girðingar er fjárhústóft. Ferhyrnd grjóthlaðin tóft sem grafin er inn í hlíðina. Vísar í 240°. Að innanmáli er lengd tóftarinnar 5,3m, veggjaþykkt er 1,5m, dyraopið er 0,55m, breidd tóftarinnar 2m og dýpt er 1,4m.
Heimildir:

RA-007:025 tóft fjárhús
Í 315° frá 024 rétt innan túngirðingar er fjárhústóft. Nú notað sem beitarhagi, líklega mest fyrir kýr. Ferhyrnd og yfirgróin tóft en sér í steina. Tóftin grafin inn í hlíði eins og hinar. Hún vísar í 236° Að innanmáli er lengd tóftarinnar 4,3m, breidd 2,4m, veggjaþykkt 1,3m og dýpt 1,1m
Heimildir:

RA-007:026 tóft fjárhús
Í 180° frá 025 neðar í hlíðinni rétt við lækinn inni í girðingunni. Í 226° frá 024. Ferhyrnd tóft vísar í 240° Að innanmáli er lengd hennar 4,3m breidd 1,9m veggjaþykkt 1,2m og dýpt 1m.
Heimildir:

RA-007:027 tóft fjárhús
Beint niður af 026, í 234° rétt við lækinn. Ferhyrnd tóft, vísar í 237° Byggð inn í hlíð, mjög vel varðveitt grjóthleðsla, gafl og byrjun á hellulögðu þaki. Að innanmáli er lengd tóftarinnar 5,3 m, veggjaþykkt 1,7m, breidd dyraops 0,5m, dýpt og hæð 2,5m, breidd 2,3m. Steinbrýkur beggja vegna breidd 0,3m hæð 0,3m.
Heimildir:

RA-007:028 tóft fjárhús
Í vestur (285°) frá 026, nálægt landamerkjum Rauða- og Raufarfells er fjárhústóft. Ferhyrnd tóft grafin inn í hlíðina, yfirgróin en mikið af grjóti innan í henni. Að innanmáli er lengd tóftarinnar 3,6m, veggjaþykkt 1,4m, breidd 2,2m, og hæð 0,6m.
Heimildir:

RA-007:029 tóft fjárhús
Í suður frá 027 er mjög svipuð tóft, álíka vel varðveitt, vísar í 228°. Að innanmáli er tóftin 4,3m löng, veggja þykkt 1,2m, breidd dyraops 0,9m, breidd, 2,9m og hæð og dýpt 1,9m.
Heimildir:

RA-007:030 tóft fjárhús
190° suður frá 029 er lítil hringlaga tóft. Dyr vísa í 274°. Yfir hefur verið hellulagt torfþak en nú hrunið að hluta. Grafið inn í hlíð. Að innanmáli er þvermálið 1,3 m^2. Framveggur sem dyr eru á er 0,9m þykkur. Breidd dyra 0,45m, hæð er 0,8m.
Heimildir:

RA-007:031 hús
Í hlaðinu NV við Rauðafell 2, NA við þar sem gömlu bæirnir stóðu er lítið hús, alveg við lækinn vestan við. Húsið er með steyptum framgafli, grjótveggjum og torfþaki. Vísar í 240°. Að utanmáli er lengd 4,5m og breidd 3,8m. Hefur síðast verið notað sem reykhús.
Heimildir:

RA-007:032 tóftir fjárhús
Í gamla túninu norður af bænum, rétt hjá landamæragirðingunni. Grasi gróin hlíðin. Ferhyrnd fjárhús, vísa í 230° hlaða aftan við, þvert á L og nær jafnlagt út fyrir veggja vegna er hlaða. Innan breidd hlöðu er 2,9m og lengd fjárhúsa 9,3m Veggjaþykkt er 1,6m. Lengd hlöðu 4,6m, breidd fjárhúss 3m. Dyr í 230°, breidd 0,8m Hæð 1,4m. Grafið inn í hlíð, grjót innaní tóftinni.
Heimildir:

RA-007:033 tóft
Stendur á bakka Selár austanverðum. Selá er í raun lækur sem rennur úr gili. Ferhyrnd grjóthlaðin tóft, vantar vesturhlið og hluta suðurgafls. Lengd 4,7m, breidd a.m.k. 3,6m, veggjaþykkt 0,8m, hæð 0,7m. Vísar í 200°. Var notuð fyrir fé, sel?
Heimildir:

RA-007:034 tóft

Vestan ár, hærra upp í hlíðinni 260° frá 033, nokkurn spöl frá ánni. Selá er í raun lækur sem rennur úr gili. Grafin inn í hlíðina, vísar í 236°. Grjóthlaðin. Opin út. Lengd 4,3m, breidd 3m, dýpt 1m. NA veggurinn er illa farin. Líklega notað fyrir fé fyrir alllöngu.
Heimildir:

RA-007:035 tóft fjárhús
Fjárhús og hlaða. Grjóthlaðnir veggir, steinsteyptur gafl.
Heimildir:

RA-007:036 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:037 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:038 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:039 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:040 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:041 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:042 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:043 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:044 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:045 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:046 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:047 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:048 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:049 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-007:050 hleðsla
NV við og bak við gamla bæinn er hlaðinn veggur, hefur ef til vill verið girðing.
Heimildir:

RA-007:051 heimild um túngarð
Við hús nr 015 er túngarður upp hlíðina.
Heimildir:

RA-007:052 heimild um rétt

“Hin forna lögrétt Austurfjalla er skammt austan við bæinn, óröskuð enn af mönnum.” Segir í Sunnlenskum byggðum. “Framan við Hellaskriður eru Flatir. Þær ná heim undir Lögrétt.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 95; Ö-Rauðafell, 3

RA-007:053 heimild um vörslugarð
“Sléttubrún er framan við Græfur. Framan við hana er Garðgilshraun. Vestan þess er Garðsgil. Rennur lækjarsitra eftir því. Hross voru höfð á Sléttubrún og í Garðgili framan af sumri og hlaðinir þar garðstubbar til aðhalds. Þetta var þá engjavörn.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell, 2

RA-007:054 *Stígar* heimild um leið
“Svonefndir Stígar eru vestan við Fagradal, og vestur frá þeim eru skriðuflákar ofan til í fjallinu, sunnan í móti, upp frá bæjunum. Heita þeir Fláskriður.” Segir í örnefnaskrá “Stígar eru skriðufláar með klettahausum. Eftir þeim liggja þrjár götur, mismunandi hátt uppi.” Segir í svörum við spurningum
Heimildir: Ö-Rauðafell, 2; Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:055 *Stígar* heimild um leið
“Svonefndir Stígar eru vestan við Fagradal, og vestur frá þeim eru skriðuflákar ofan til í fjallinu, sunnan í móti, upp frá bæjunum. Heita þeir Fláskriður.” Segir í örnefnaskrá “Stígar eru skriðufláar með klettahausum. Eftir þeim liggja þrjár götur, mismunandi hátt uppi.” Segir í svörum við spurningum
Heimildir: Ö-Rauðafell, 2; Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:056 *Stígar* heimild um leið
“Svonefndir Stígar eru vestan við Fagradal, og vestur frá þeim eru skriðuflákar ofan til í fjallinu, sunnan í móti, upp frá bæjunum. Heita þeir Fláskriður.” Segir í örnefnaskrá “Stígar eru skriðufláar með klettahausum. Eftir þeim liggja þrjár götur, mismunandi hátt uppi.” Segir í svörum við spurningum
Heimildir: Ö-Rauðafell, 2; Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:057 *Selgil* tóft sel
“Skjanni er neðan og austan við Fagradal og Skjannaskarð og nær vestur að Selgili.” Segir í örnefnaskrá “Við Selgil eru tóftarbrot. Það eru ekki þau sömu og nefnd eru við Brunngil.” Segir í svörum við spurningum. Gæti verið sama og 033,034.
Heimildir: Ö-Rauðafell, 2; Ö-Rauðafell svör við sp

RA-007:058 *Graskvíar* örnefni kvíar
“Neðan við Svínárker eru Graskvíar og Vondunef niðri í Kaldakifsárgili og á vestur að kerinu.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell, 2

RA-007:059 *Ofanferð* örnefni leið
“Nokkuð vestan við kerið [Svínárker] er Ofanferð niður í gilið.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell, 2

RA-007:060 *Seljavellir* tóftir sel
“Vestan við Krók eru Seljavellir, Hrútagl og Brunngil. Við munna Brunngils eru fornar seltættur.” Segir í örnefnaskrá “Seljavellir eru innan við Selgil. Trúlega draga þeir einnig nafn af seli.” Segir í svörum við spurningum. “Forn selstaða er í landi jarðarinnar, á Seljavöllum.” Segir í Sunnlenskum byggðum. 3 litlar grónar tófitr, 2 hlið við hlið rétt hjá læknum, innanmál hvorrarum sig um 2m x 1,5m, vísa í norður. Sú þriðja er 5-6m norðvestar, ferhyrnd. Innanmál er 2,5m x 2,5m.
Heimildir: Ö-Rauðafell, 3; Ö-Rauðafell svör við sp; SB IV, 95; Guðrún Sveinbjarnardóttir: *Shielings in Iceland*, 73-96

RA-007:061 heimild um mógrafir
“Mótak var á Hvolnum.” Segir í svörum við spurningum. “Það voru um 2 m niður á góðan mó og hann batnaði eftir því sem neðar dró. Í honum voru viðarlurkar (10-12 sm í þvermál). Sigurþór segir að það hafi verið hætt að tala mó þarna fyrir sína tíð, en hann veit ekki hvenær. Hann tók sjálfur mó þarna á stríðsárunum ...” Segir í svörum við spurningum.
Heimildir: Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:062 tóft sel

“Vestan við Krók eru Seljavellir, Hrútagl og Brunngil. Við munna Brunngils eru fornar seltættur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell, 3

RA-007:063 *Brunngil*örnefni brunnur
“Vestan við Krók eru Seljavellir, Hrútagl og Brunngil. Við munna Brunngils eru fornar seltættur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell, 3

RA-007:064 *Tæpugötur* heimild um leið
“Neðan við Hvolabrýr eru Tæpugötur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell, 3

RA-007:065 heimild
“Ofar [en Rauðafellshellar] eru Efrihellar. Þar eru víða góð fjárból.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell, 3

RA-007:066 *Borgardalur* örnefni
“Upp af þeim [lögréttinni ?] eru Borgardalur.” Segir í örnefnaskrá. Í svörum við spurningum um örnefni í Rauðafelli segir að Borgardalur sé innan við Réttarleitið ekki upp af réttinni.
Heimildir: Ö-Rauðafell, 3; Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:067 heimild um traðir
“Ofan við traðirnar heim að Rauðafelli að austan er fyrst Útseta ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell, 3

RA-007:068 *Garðatún* örnefni
“Garðatún og Dagteigur eru vestan við Dílalæk.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell, 4

RA-007:069 *Ekra* örnefni akur
“Vestan við bæjarlækinn eru Ekra eða Ekruskákar og Skjaldalundir.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell, 4

RA-007:070 *Hvolbótarból/Hvolaból* heimild
“Neðan við Hvolabrýr eru Tæpugötur. Vestan við Hvola eru Hvolabætur og ná fram (vestur) að Hellraskriðum. Ofan við þær eru Hvolabóthausar og Hvolabótaból.” Segir í örnefnaskrá “Skútinn í neðstu kverk heitir Hvolaból, en ekki Hvolabótarból.” Segir í svörum við spurningum.
Heimildir: Ö-Rauðafell, 3; Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:071 heimild um ristu
“Torfrista var léleg á Rauðafelli vegna þess að svörðurinn var sandborinn. Torf var samt skorið þar og einkum notað á þök og útihey.” Segir í svörum við spurningum
Heimildir: Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:072 *Hólshús* tóft fjárhús
“Austan við Hólflatir og ofan við Kinn er aflíðandi hryggur sem líklega hefur heitið Hóll. Þar eru fjárhústættur, sem kölluðust Hólshús.” Segir í svörum við spurningum
Heimildir: Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:073 heimild um leið
“Útseta er ofan við götuslóða en Útseta neðan við. Þetta er því í raun sama svæðið.” Segir í svörum við spurningum. Á við tvö örnefni í skránnig þar sem Útseta er sögð á tveimur stöðum.
Heimildir: Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:074 heimild um kvíar
“Færikvíar voru notaðar á Rauðafelli í bernsku Sigurþórs. Fram eftir sumri voru þær utantúns (austan við Útsetuna). Seinni part sumars voru þær færðar inn á Árnatúnin.” Segir í svörum við spurningum
Heimildir: Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:075 heimild um kvíar
"Færikvíar voru notaðar á Rauðafelli í bernsku Sigurþórs. Fram eftir sumri voru þær utantúns (austan við Útsetuna). Seinni part sumars voru þær færðar inn á Árnatúnin." Segir í svörum við spurningum. "Þær voru fluttar vikulega á milli skáka í túninu. Allir bændurnir áttu land þar. Fært var frá á Rauðafelli fram undir 1920." Segir í svörum við spurningum.
Heimildir: Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:076 heimild um kvíar
"Stöðull var fyrir alla bændur nálægt því sem gamla húsið hans Jónasar á Rauðafelli er, niður við traðirnir" Segir í svörum við spurningum. Notaður fram undir 1940
Heimildir: Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:077 *Njólaból*örnefni
"Njólaból er skora vestan við Selgilskjaftinn og gengur upp í Hvolana. Nafnið er væntanlega dregið af Hvannastóði sem þar er." Segir í svörum við spurningum.
Heimildir: Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:078 *Vöðull* heimild um vað
"Vöðull heitir þar sem Merkilækur kemur í Mjósyndi. Gamli sýsluvegurinn lá þarna um og farið var yfir Vöðulinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-007:079 heimild um leið
"Í Selgili er Atlasvelti. Það er framan við götuna inn á Smjértorfu." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-008 Raufarfell ytra

78 hdr og 80 álnir 1686. 40 hdr. 1695/97/1709 með afbýlinu Selkoti sem reiknast V hdr. 80 álnir. "[1179]: Tiund heima manna liggr til kirkio [í Miðbæli] ok fra Ravfarfelle env vestra ok syngia Þangat .xij. messor." (DI I 255 [Miðarnarbælis]) 1489: 10 hdr jarðarinnar seld (DI VI, 675). Jörðin nefnd Raufarfell fram á 18. öld en þá breyttist nafnið í Rauðafell. (HÞ: "Rannsókn og leiðrjettingar ..." Árbók 1923, 16) Búið til 1958, jörðin lagðist undir Raufarfell III. Á Raufarfelli var fjórbýli um aldamótin, austurbær, miðbær, suðurbær og vesturbær. (SB IV, 92)

1709: "Fjallhagar jarðarinnar eru mjög spiltir af skriðum og blástri, líka skemma túnið skriður mikilega. Engjar og hagar á sljettlendinu stórlega fordjarfað og næsta alt í burt af yfirgángi Laugarár." (JÁM I, 42) 1839:"Hún er góð að túnum, en nokkuð miður að útslægjum, hagar mjög litlir." (SSR, 18). 1924: Vesturbær: Tún 2,4 ha, garðar 1252 m^2 Miðbær: Tún 3,7 ha, garðar 1655 m^2 Suðurbær: Tún 3,9 ha, garðar 1674 m^2 Austurbær: Tún 4,4 ha, garðar 1831 m^2

RA-008:001 *Raufarfell ytra* bæjarhóll bústaður
Öll bæjarhús jöfnuð við jörðu um 1950 og ný hús byggð í staðin.
Heimildir:

RA-008:002 heimild um bænhús
RAUFARFELL VESTRA UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) (MIÐBÆLISÞING) - BÆNHÚS[1179]: Tiund heima manna liggr til kirkio [í Miðbæli] ok fra Ravfarfelle env vestra ok syngia Þangat .xij. messor; Máld DI I 255 [Miðarnarbælis][1332]: [til Miðbælis] liggur tivnd af tueimur bæivm. er annat bænhvs oc tekzr af half mork; Máld DI II 679 [Miðbælis]
Heimildir: DI

RA-008:003 tóft
Í austur frá bænum (100°), ofan girðingar heimatúns. Austasta tóftin ofan vegar í hlíðinni ofan bæjar, liggur nokkuð hátt uppi. Í grasigróinni brekku. Vísar í 230°. Lengd tóftarinnar er 4,4m, breidd 3,5m (á miðja veggi), veggja þykkt 1,3m. Breidd dyra 0,4m, hæð 0,9m.
Heimildir:

RA-008:004 tóft
Rétt norðan við 003 í 360° er tvískipt, niðursokkin tóft, Vísar í 230°. Stendur rétt við austurbakka bæjarlækjar.

Langhlið vestari tóftar 4,8m, breidd 3,1m breidd beggja 6,6m. Dyr hafa vísað í SV. Veggjaþykkt milli hólfanna um 1,8m, dýpt 0,6m.
Heimildir:

RA-008:005 tóft
Í 300° frá 004 vestan við lækinn er vel varðveitt grjóthlaðin tóft, grafin inn í hlíð. Tóftin vísar í 240°. Að innanmáli er lengd hennar 3,1m, veggjaþykkt 1,5m, breidd dyra 0,65m, breidd 2,1m, dýpt 1,3m.
Heimildir:

RA-008:006 tóft
Rétt við 005 er dæld eða laut, vísar eins og er líklega far eftir tóft. Lengd 4,6m breidd 2,9m dýpt 1m. Líklega hefur tóftin verið rifin.
Heimildir:

RA-008:007 tóft
Í 20° frá 004, ofar í hlíðinni og vestan við lækinn er ferhyrnd yfirgróin tóft. Tóftin er grafin inn í hlíð, steinar sjást þó. Vísar í 210°. Lengd tóftarinnar er 4,1m, breidd, 3,2m, veggja þykkt 1,5m dyr 0,8m.
Heimildir:

RA-008:008 tóft
Í NA frá austari bænum 228° í hann, NV við bæjarlæk er tóft. Vísar í 210°. Að innanmáli er lengd hennar 4,4m, breidd dyra 0,55m, breidd 2,6m, dýpt 1,8m. Tóftir er vel varðveitt. Brýkur með þremur hliðum, breidd 0,3m, hæð 0,3m
Heimildir:

RA-008:009 tóft
Vel varðveitt ferhyrnd tóft grafin inn í hlíð. Liggur niðri í slakka, sem síðan myndar gil milli Raufarfells og Selkots, rétt hjá girðingu. Túngarður liggur NV við, byrjar aðeins ofan tóftar og nær niður að gömlu fjárhúsunum NA við Raufarfell 4 /nyrðri bæ). Tóftin vísar í 220°. Að innanmáli er lengd 4,6m veggja þykkt 1,4m, breidd dyra 0,55m, Breidd 2,9m, dýpt 1m. Brýk sést við norðurhlið, breidd 0,3m.
Heimildir:

RA-008:010 tóft
Dæld liggur norðar og aðeins austar en 009, alveg upp við túngarð, sem hér er aðeins grjót hrúgað upp; nær nokkuð langt niður þannig, og hefur þar að öllum líkindum verið tóft þó lítið sé nú eftir af henni.
Vísar í 264° Lengd tóftarinnar er 5,4m, breidd 3,2m og er hún mjög óljós.
Heimildir:

RA-008:011 tóft
90° í 005, austur af syðri bænum, rétt austar (ofar) túngirðingar. Tóftin vísar í 220° úr dyrum sem eru á SV hlið. Breidd er 4,9m, lengd 6,5m dýpt 0,5m. Mjög óljós tóft bæði sokkin og gróið yfir hana.
Heimildir:

RA-008:012 tóft fjárhús
235° í syðri bæinn, rétt NA við túngirðingu. Bæjarlækurinn rennur rétt NV af niður á milli bæjanna. Gamalt heimatún framanvið, grasbrekka aftanvið. (i)Hlaða sem vísar í 140° að innanmáli er breidd hennar 4,3m langhlið hlöðu að innanmáli er 7,5m, dýpt 2,5m, veggjaþykkt 1,8m. (ii)Suðvestur af hlöðu, þvert á, virðast vera a.m.k. eitt etv. 2-3 hús, vísa í 230° að bæ. Breidd hlöðu ásamt lengd (ii) er 10 m. (iii)Út úr vestur horni hlöðunnar er greinileg ferhyrnd tóft. Nær NV fyrir NV gafl hlöðu. Þarna virðast hafa verið þrjú hús. Suðaustasta langhlið frá ytirbrún veggjaþykkt 1,8m + br (iv) 3,6m + (ii) 8m + veggjaþykkt (iii) + 9,4 (iii) 11,4m + veggjaþykkt (iii) 12,7m. Bárujárnsþak hefur verið á hlöðu.
Heimildir:

RA-008:013 hús hesthús
Beint aftan fjóss og syðri bæjar. Fjórar steinsteyptar burstir, vísa í 230° SA við þær er lítill grjóthlaðinn kofi og annar stærri SA við hann. Byrja SAast. A) Að utan er breidd 7,1, dyr á miðju milli 3,8-4,6, hæð 1,5. Dyrnar eru á miðri langhlið tréumbúnaður en hellur yfir. Þak er torflagt, veggir þykkir, kumbaldalegt. Breidd útveggja 5,2m. Inni er há jata, meðfram NA langhlið ein stoð í miðju, gaflar grjóthlaðnir, þakhellur á sperrum. Að innanmáli er breidd 4,1m, lengd á dyr er 2,5m, breidd jötu er 0,45m, hæð steinaundirstöðu er 0,5m, þak 2,2m, veggjaþykkt 1,6m. Bóndinn endurbyggði húsið nýlega, líklega notað fyrir hesta. B) Að utanmáli er langhlið

3,8m, breidd 2,9m, milli a og b er 0,2m. Hæð er 0,75m aftan framgafls hinnar. Þak torfklætt, er fallið, en enn yfir. Breidd dyra er 0,65m. C) Hús með steinsteyptan gafl. (i)Að utanmáli er lengd 6,4m (framgafl eins og á A), breidd að utanmáli er 6,8m og var þetta fjárhús. (ii) Breidd að utanmáli 11,6m. (iii) Fjárhús að utanmáli 15,7m. (iv) Hænsnahús, alls 20,5m. Húsin eru enn í notkum 1981, framan húsanna er óslétt stétt, þar er meðal annars steinn með holu í miðju ef til vill fyrir dyrastaf. Gæti verið úr eldra húsi. Langveggir grjót og torfhlaðnir.
Heimildir:

RA-008:014 *Ból?* tóft
Í norður frá bænum, rétt norðan við 013. Alveg við landamerkjagirðingu. Grasi vaxið sléttlendi. Ferhyrnd tvískipt tóft, skipt með grjóthlöðnum vegg á lengdina, mjög óljós og yfirgróin en má sjá grjót í veggjum. Langhliðin vísar í 240° lengd 5,6m. Breidd NV kró 2,8m breidd alls 6m, hæð 0,6m.
Heimildir:

RA-008:015 tóft hesthús
Rétt norður af bænum, við gamla hlöðu og fjárhús sem standa. Grasi vaxið sléttlendi. a) Ferhyrnd grjóthlaðin tóft, vel uppistandandi. Dyr eru á langhlið vísa í 225°. Gaflar grjóthlaðnir, hellur hafa verið í þaki. Við báða gafla er hlaðin jötuundirstaða, breidd 0,45m hæð 0,5m. Að innanmáli er breidd í 225° 2,5m, veggjaþykkt 1,5m, lengd 5m, hæð 2m, slétt er framan dyra. b) Beint niður af hesthúsi er ferhyrnd stórt svæði, reyndar aðeins 2 hliðar, yfirgróið grjót, myndar horn samhlið læk og í átt að bæ. Ef til vill bara ruðningur úr túni, eða skjólgarður fyrir hey? Ólafur man eftir notkun þeirra. Túngarðurinn sem liggur upp alla brekkuna er rétt S við þetta. c) Rétt neðan við er lítil ferhyrnd tóft, opin í 225° í átt að bænum. Lengd er 2,8m, breidd 2,3m. Torfhlaðnir veggir um 0,5m, óverulegt.
Heimildir:

RA-008:016 hús fjárhús
Rétt norður af bænum. Grasi vaxið sléttlendi. Gömul fjárhús og hlaða að baki, þvert á. Steinsteypt, nema langrveggir fjárhúsa. Vísar í 225°. Að utanmáli er breidd NV húss 5,1m, breidd alls 10,4m Lengd 11,2m (breidd hlöðu + lengd fjárhúss). Á þaki eru hellur (á NV húsi), bárujárn á SA húsi, helmingur farinn, hey er í hlöðunni. Að utanmáli er breidd hlöðu 4,7m. Túngarðurinn ofan úr hlíðinni stefnir á SA hlið hússanna. Annar túngarður er norðvestar.
Heimildir:

RA-008:017 tóft
Rétt suður af 016, austur af bænum. Grasi vaxið sléttlendi. Ferhyrnd grjót- og torfhlaðin tóft. Vísar í 198°. Breidd að innanmáli er 2,2m, lengd 3,9m, hæð 1,4m, veggjaþykkt 1,3m. Suðurhornið er hrunið. Dyr hafa annaðhvort verið á SA gafli eða SV hlið. Allnokkuð er eftir af tóftinni.
Heimildir:

RA-008:018 tóft fjárhús
Í túnjaðrinum austur af bænum milli Raufarfellsbæjanna tveggja, rétt við túngirðinguna milli þeirra. Óslétt heimatún á þrjá vegu, girðing af suðaustan. Gömul fjárhús, tvískipt með hlöðu þvert aftan á. Grjót- og torfhlaðin, hlaða hafði steyptan norðurgafl auk skilveggs við fjárhúsin. Vísar í 246°. Tóftin er grafin inn í hliðina. Að innamáli er breidd hlöðunnar 4,6m en lengd 8,4m. Breidd hlöðu og lengd fjárhúsa er 11,7m. Veggjaþykkt er 1,7m í framgafli. Dýpt hlöðu er 2,4m. Norðurgafl hlöðu nær norður af fjárhúsinu um 1,1m. Breidd fjárhúss 7,3m (beggja). Jötur eftir endilöngu, breidd norðurkrór 1,4m breidd jötu 0,9m, breidd norðurhúss 4,2m, veggjaþykkt milli húsa 0,8m. Suðurhúsið er mjórra og stendur hærra að því er virðist. Breidd dyra norðurhúss 1m, suðurhúss 1,1m.
Heimildir:

RA-008:019 hús fjárhús
Í austur frá bænum, rétt NA við bæjarlæk. Óslétt heimatún í kring um húsið. a) Tvær steyptar burstir og grjóthlaðnir langveggir. Vísa í 200°, framanvið er óslétt stétt. b) Hlaða að utanmáli er breidd hennar 5,4m auk lengd fjárhúss. Breidd fjárhúss 13,4m. A húss 6m, alls 11,4m. Vestan við vesturhús er lítil tóft um 2,8m, norður af framgafli fjárhúss. Breidd fjárhúss auk hennar 15.3m. Heldur ógreinileg og lítil, illa varðveitt. Breidd að innanmáli 1,5m. Torfþak er á fjárhúsi, bárujárn á hlöðu, þakhellur. Inni er húsunum skipt með stoðum og grind. Hliðarveggirnir eru hátt hlaðnir, tvær raðir stoða úr jötunni, þverbiti og dvergur. Að innanmáli er breidd króa er 1,6m, breidd jötu 0,65m, Hæð í mæni 3,6m (mokað er út úr húsinu). Alls fjórar krær.
Heimildir:

RA-008:020 *Guðjónstættur* tóft fjárhús

Í fjallshlíðinni ofan nýju fjárhúsa bóndans á Raufarfelli eystra. Nokkuð hrun er úr fjallinu en annars grasi vaxin brekkan. Ferhyrnd tóft, grafin inn í hlið, fallega hlaðin grjóti. Vísar í 258°. Langhlið er 6,6m að innanmáli, veggjaþykkt 1,4m, breidd dyra 0,8m, breidd 2,6m, hæð mest 1,5m. Sillur eru með báðum hliðum, breidd 0,35m, SA horn er hrunið inn. Fallega hlaðin og vel varðveitt. Í 210° héðan, upp af nýju fjárhúsunum var byrjað að hlaða fjárhús grjóthlaðnir veggir, en hætt var við samkvæmt því sem Ólafur segir. Ekki gamalt. Aftan við Guðjónstættur er hlaðinn veggur, upp í brekkuna, um 3m langur
Heimildir:

RA-008:021 *Péturstættur* 2 tóftir fjárhús
Í hlíðinni, 200° í Selkot. Ofar en réttin og norðan girðingar. Grasi gróin hlíð, hrun úr fjalli umhverfis. Tvær tóftir grafnar inn í hlíð, í sömu hæð, grjóthlaðnar. (i) Syðri tóftin vísar í 270°, að innanmáli er lengd 4,4m, breidd 2,9m, veggjaþykkt 1,2m, dýpt 1,5m, dyr 0,7m. Framgafl er svo til horfinn, afturhluti tóftar nokkuð vel varðveittur, allgróin tóft. (ii) 9 skrefum norðan við er minni tóft, er svipuð að allri gerð. Framgafl nær álíka langt fram og (i). Lengd 3m, veggjaþykkt 1,1m, breidd 2,5m, dýpt 1m. Gróa Sveinsdóttir, móðir bóndans, taldi tóftirnar kenndar við Pétur á Lambafelli, en hann bjó áður á Raufarfelli.
Heimildir:

RA-008:022 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-008:023 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-008:024 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-008:025 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-008:026 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-008:027 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-008:028 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-008:029 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-008:030 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-008:031 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-008:032 *Ofanferð* örnefni leið
"Tungurani nefnist neðsti hluti Tungnanna. Þar er fé rekið úr Tungunum um svokallaða Ofanferð."Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell, 1

RA-008:033 *Tæpugata* gata leið
"Upp í Geldingaklettum var illfær slóð sem kölluð var Tæpugata." Segir í svörum við spurningum.
Heimildir: Ö-Raufarfell svör við sp.

RA-008:034 *Selgil* tóft sel
"Enn er Seltorfa neðan við uppistungur, næst Króknum, og liggur að Selgili, sem er flákagil allstórt og skerst niður eftir heiðinni." Segir í örnefnaskrá Raufarfells. Nú skal haldið niður að Laugará, að beygjunni, þar sem hún rennur vestur á aurinn hjá Seljavallalaug. Þar beint austur frá fellur lækur ofan frá Selgili. Í tungunni, sem

verður milli Selár og Fremra-Tungugils, er þykk grastorfa, blásin til hliða. Heitir hún Seltorfa. Neðan við Seltorfu er Seltorfurani. Í rofinu að vestan má sjá leifar húshleðslu. Þar hefur sel Raufarfellsbænda staðið fyrir eina tíð." Segir í örnefnaskrá Raufarfells og Selkots
Heimildir: Ö-Raufarfell, 1; Ö-Raufarfell og Selkot, 3

RA-008:035 *Borgardalur* örnefni
"Framan við þá [Morauðuhausar] er Ilagil innan Borgardals." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell, 2

RA-008:036 *Innhústorfa* örnefni
"Innsta torfan neðan við Geldingakletta og Sauðatorfa neðan við þá." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell, 2

RA-008:037 *Pottagilsgata* heimild um leið
"Innsta torfan neðan við Geldingakletta og Sauðatorfa neðan við þá. Pottagil heitir smágil, sem liggur upp og niður innan við hana. Suður frá því liggur Pottagilsgata." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell, 2

RA-008:038 *Fjárhúskinn* örnefni fjárhús
"Í túnum eru þessi örnefni: Ofan við bæinn eru Dalvellir og Leyniskinn og Fjárhúskinn austan þeirra." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell, 3

RA-008:039 *Goðasteinn* örnefni
Hátoppur Eyjafjallajökuls, líka kallaður Guðnastein. "Innst í Tungunum er hár haus eða Skerjaklasi, er kallast Lambatungnahaus. Hæst ber á honum svonefnda Guðnanípu, sem sést vel neðan af þjóðveginum undir Austurfjöllum. Á henni átti Hrútur á Hrútafelli að hafa drepið Guðna þræl sinn." Segir í örnefnaskrá "Ýmsum sögum fer um upphaf nafnsins. Ein er sú, að það sé dregið af nafni jötuns eins, Guðna, sem eigi að hafa verið þar, önnur að hann sé kenndur við þræl, sem ætlaði að drepa húsbónda sin og flýja síðan, eltur þangað upp og drepinn. Enn aðrir segja, að þegar kristni var lögtekinn, hefðu goðalíkneski úr næstu sveit verið flutt þangað og falin."“Er það sögn Jóns Jónssonar á Seljavöllum, sem sagði, að kletturinn efst á Eyjafjallajökli héti Goðasteinn, en ekki Guðnasteinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: KK I, 191; Ö-Raufarfell og Selkot, 2

RA-008:040 *Búr* örnefni
"Hausinn næst framan við Selgil, miðsvæðis, heitir Búrhaus, eða Búr. Neðan við hann eru Búrhálsar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 3

RA-008:041 gata leið
"Borgardalslækur rennur niður eftir Djúpagili. Austan (framan) við Djúpagil er á neðstu götunni Loftsból." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 3

RA-008:042 *Loftsból* örnefni
"Borgardalslækur rennur niður eftir Djúpagili. Austan (framan) við Djúpagil er á neðstu götunni Loftsból." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 3

RA-008:043 *Sléttabergsstígur* örnefni leið
"Austan við Bæjargil eru Flár. Sléttaberg og Sléttabergshamrar eru þar ofan við." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 4

RA-008:044 *Högnaklettur* þjóðsaga
"Hæst upp yfir bænum rís Högnaklettur, austan við Bjarskálir. Þar átti Hrútur á Hrútafelli að hafa drepið einn þræla sinna." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 4

RA-008:045 *Réttarleiti* heimild um rétt
"Framan við Borgardal er Breiðaskriða. Framan við hana er Stóralág. ... Framan við Stórulág er Réttarleiti."

Segir í örnefnaskrá Raufarfells og Sekots. Í svörum við spurningum um örnefnaskrána segir að Réttarleiti hafi verið innan við gömlu réttina.
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 5; Ö-Raufarfell svör við sp.

RA-008:046 *Kúatröð* heimild um fjós
"Efst í Raufarfellstúnum að vestan er Kúatröð, slægjuskipti." Segir í örnefnaskrá Raufarfells og Selkots Í svörum við spurningum um örnefni segir að orðið tröð sé notað um hesthús" Tröð var notað um hesthús sem gjarnan voru án hurðar en planki settur þvert fyrir dyrnar. Ég veit ekki um tilurð nafnsins nema þarna hafi verið eitthvert gerði eða kofi fyrir kýr."
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 5; Ö-Raufarfell svör við sp.

RA-008:047 heimild um fjárhús
"Fjárhússkák er austan við Kúatröð." Segir í örnefnaskrá Í svörum við spurningum um örnefni í Raufarfelli segir að fjárhús hafi verið á skákinni.
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 5; Ö-Raufarfell svör við sp.

RA-008:048 *Leynishús* tóft fjárhús
"Fjárhússkák er austan við Kúatröð. Þar austan og ofan við er Leyniskinn með svonefndu Leynishúsi."" Segir í örnefnaskrá Í svörum við spurningum um örnefni segir að tóftin af húsunum sjáist enn og að þar hafi verið fjárhús.
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 5; Ö-Raufarfell svör við sp.

RA-008:049 heimild um ristu
"Austan við þá [Þverskáka] er Maðkamýri. Hana mátti ekki slá. Hlutust af óhöpp, ef það var gert. Aftur mátti skera þar torf." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 5

RA-008:050 *Maðkamýri* álagablettur
"Austan við þá [Þverskáka] er Maðkamýri. Hana mátti ekki slá. Hlutust af óhöpp, ef það var gert. Aftur mátti skera þar torf." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 5

RA-008:051 *Traðarskák* örnefni
"Austan við hana [Fjárhússkákina] er Traðarskák. Er þá komið að bæjarlækunum, sem rennur niður austan við bæinn." Segir í örnefnaskrá Í svörum við spurningum um örnefni í R segir að traðir hafi oft verið hesthús án hurðar.
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 5; Ö-Raufarfell svör við sp.

RA-008:052 *Fornufjós* örnefni fjós
"Niður af Traðarskák eru Fornufjós, austan við bæjarlækinn, austur frá bænum. Þar átti að vera reimt." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 5

RA-008:053 heimild um kvíar
"Svunta var fram af stöðlinum í vesturbænum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 5

RA-008:054 *Torfmýri* örnefni rista
"Torfmýri er sunnan við Litlakoll, austan við Langabakka. Þar eru Torfhorn efst." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 5

RA-008:055 garðlag landamerki
Landamerki Raufarfells 1886: "Úr þúfunni sem er rjett aftanvið sýsluveginn norðanvið vestri Helgubakkann, er bein sjónhending í hinn forna markgarð á milli Raufarfells og Rauðafells ..."
Heimildir: Landamekjabók Eyjafjallahrepps

RA-008:056 heimild um traðir
"Einu traðirnar (í merkingunni gata) sem ég veit um á Raufarfelli voru neðan við Nýgræðuna," Segir í svörum við spurningum. "Veggirnir í þeim voru að hluta hlaðnir." Segir í svörum við spurningum
Heimildir: Ö-Raufarfell svör við sp.

RA-008:057 tóft kvíar
"Svæðið milli túngarðanna í Selkoti og á Raufarfelli var nefnt Ból. ... Á bólinu vestan við Nýgræðuna og Dalvöllinn voru kvíar og það sést enn móta fyrir þeim. Þangað er stutt frá báðum bæjanna (innan við 500 metrar)." Segir í svörum við spurningum.
Heimildir: Ö-Raufarfell svör við sp.

RA-009 Selkot

Hjáleiga ytra Raufarfells V hdr. 80 álnir. 1709. 1584: Selkot nefnd í vitnisburðarbréfi (AI IV, 400). Ekki vitað hvenær jörðin byggðist fyrst. "Heiðarland er sameiginlegt með Raufarfelli, en að öðru á jörðin nú sérskipt land." (SB IV, 91)

1709: "Högum og engjum spillir Laugará, eins og heimajörðunni. Slægjur eru hjeðan sóktar annarstaðar til, eins og frá heimajörðunni sjálfri." (JÁM I, 43) 1839: "Hér eru rétt góð tún og engjar að því lagi, en hagar litlir. Túnið er undir áföllum af læk, rétt fyrir austan sem á vetrum í leysingum færir grjót niður undir bæ og hefur túnið þar við liðið mikinn skaða." (SSR, 18). 1924: Tún 4,5 ha, garðar 1610 m^2.

RA-009:001 *Selkot* bæjarhóll bústaður
Í hlaðinu NV af bænum Tún á þrjá vegu, fjós og hlaða á einn veg. Gamli bærinn stór þar sem nú er fjós og hlaða. Var torfbær þar til 1929 þá steinsteyptur, 3 burstir. Enn standa kofar utan fjóss og hlöðu sem tilheyrðu gamla bænum. (i)Kofi er norðaustar, að utanmáli er breidd hans 5,8m, lengd 5,2m, vísar í 312°, steyptur gafl. (ii) SV af er lítill kofi, grjóthlaðinn gafl líka, torfþak. Breidd framhliðar (i) og (ii) að dyrum 7,9-8,4m, sem hlaðið er yfir. (iii) Næst í röðinni er kofi sem snýr þvert á hina, vísar í 230°. Breidd (i) + (ii) + (iii) er 16,6m. Grjóthlaðinn, gafl líka, bárujárn ofaná, torf á þaki. Inni hafa upprunalega verið tvær stoðarraðir með þvertré + dverg. Moldargólf. Skemma. Breidd að dyrum 5,1-6m (dyr), alls 7,7m.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-009:002 hleðsla rétt
Í hlíðinni norður af bænum - 204°í hann, rétt hjá norðurmörkum heimalandsins. Grasi vaxin brekkan allt um kring. Réttin er tvískipt, stór almenningur, langhlið (180°) 14,7m, veggjaþykkt 1m, breidd 9,8m. Smærri aflöng hringlaga kró til norðurs. Lengd alls, 20,2m, breidd hennar 4,2m. Réttin er grafin inn í hlíðina, grjóthlaðin. Veggur er hruninn í SV horni. Dyr eru í NV horni, breidd 2,1m, breidd dyra inn í minni kró 0,8m, dýpt 2m. Á vesturhlið smærri krór er op með þykkri hellu yfir, breidd 0,45m hæð 0,75m.
Heimildir:

RA-009:003 tóft
Rétt suður af 002 og aðeins neðar í hlíðinni er lítil ferhyrnd tóft vísar í 268° Hefur hrunið inn í SA horn hennar. Að innannmáli er lengd hennar 3m, breidd er 2m, veggjaþykkt 1,7m, breidd dyra 0,7m, dýpt 0,75m. Mjög yfirgróin.
Heimildir:

RA-009:004 hellir fjárskýli
Í hlíðinni austur af bænum, 254° í hann, vestan í hrygg sem þarna gengur fram NV af stóru gili milli Selkots og Raufarfells. Grasi gróin hlíð. Skúti sem hlaðið hefur verið upp í munnann á. Nú hefur hrunið inn í hann, svo hann er mjög grunnur. Munni vísar í 290°. Breidd er 4,7m, lengd er um það bil 4m. Þarna voru hafðir allmargir sauðir.
Heimildir:

RA-009:005 *Brandstættur* tóft
Í brekkunni A af bænum - 264° í hann, rétt hjá landamæragirðingu að sunnanverðu. Grasivaxin brekkan, skriður úr fjallinu í kring um tóftina. Ferhyrnd tóft, vísar í 256°, lengd hennar 3,3m, breidd 2,2m, mjög óljós og yfirgróin, aðeins nokkrir steinar hér og þar. Gróa taldi þær nefndar eftir Brandi á Raufarfelli.
Heimildir:

RA-009:006 *Bólhús* hús fjárhús
NA af bænum. Óslétt tún allt um kring. Hlaðan er steinsteypt, að utanmáli er hún 5,6m, lengd alls með fjárhúsi 15m, breidd 7,8m. Vísar í 235°. Fjárhúsið er grjóthlaðið, framgafl einnig með bárujárni á efri hluta. Veggir þykkir, breidd dyra 0,95m, hæð 1,5m. Jata á steyptum grunni eftir endilöngu. Húsið er enn í notkun.
Heimildir:

RA-009:007 hús hesthús
NA af bænum, 220° í hann, í túnjaðrinum. Graslendi allt um kring. Aftan bæjar eru 3 steinsteypt fjárhús – burstir. Norðan við þau eru tveir grjóthlaðnir kofar sem vísa í 260°. (i) Húsið nær fjárhúsunum liggur frá vestari gaflbrún hlöðu sem er aftan fjárhúsa þvert á þau. Langhlið er 5,2m, breidd 5m. Breidd dyra er 0,75m, hæð 1,5m. Hesthús, jata við austurgafl. (iii) Er norðan við (i), langhlið 4m, breidd 4,4m að utanmáli. Framgafl klæddur bárujárni, þakhellur og torf á þaki. Efri hlið gafls (i) er klædd bárujárni.
Heimildir:

RA-009:008 *Innhús* tóft fjárhús
Í hlíðinni ofan bæjar, rétt við girðingu, 220°í bæ. Ferhyrnd tóft, grafin inn í hlíðina, tvískipt hlaða að aftan, fjárhús að framan. Hlaða niðurgrafin um 2m á dýpt. Vísar í 250° og er veggjaþykkt 1,9m. Að innanmáli er lengd hlöðunnar 3m, lengd fjárhúss 7m, breidd 2,7m. Meðfram veggjum í fjárhúsi eru sillur, breidd þeirra 0,3m hæð 0,4m.Notað milli 1920-30.
Heimildir:

RA-009:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-009:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-009:011 hellir fjárhús
"Hellisháls heitir austasti hálsinn upp af Selkoti, vestan við Grjótalæk. Vestan við hann er Miðháls og Sauðakofaháls innstur. Í Hellishálsi var sauðahellir frá Selkoti." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 4

RA-009:012 *Sauðakofaháls* heimild um fjárhús
"Hellisháls heitir austasti hálsinn upp af Selkoti, vestan við Grjótalæk. Vestan við hann er Miðháls og Sauðakofaháls innstur. Í Hellishálsi var sauðahellir frá Selkoti." Segir í örnefnaskrá Raufarfells og Selkots Við svörum við spurningum um örnefni segir að kofi hafi verið á Sauðakofahálsi.
Heimildir: Ö-Raufarfell og Selkot, 4; Ö-Raufarfell svör við sp.

RA-010 Lambafell

20 hdr. 1709, þá nefnd eyðihjáleigan Vindás. 1480: jörðin nefnd í máldaga kirkjunnar í Holti (DI VI, 330) "Jörðin lá löngum undir áföllum af völdum Laugarár og Svarðbælisár." Seljavellir helmingur Lambafellstorfu, býlið flutt þangað 1859 en áður hafði verið lítið kotbýli þar.(SB IV, 89)

1839: "Jörðin er heldur túnalítil, en útslægjumikil og fjárhagar á vetrum rétt góðir. Bæði engjar og tún eru undir áföllum af Laugará að austan og Svaðbælisá að vestan, jörðin er þó enn furðu, lítið af sér gengin." (SSR, 18). 1924: Tún 2,8 ha, garðar 1490 m^2

RA-010:001 *Lambafell* bæjarhóll bústaður
"Tvíbýli var á Lambafelli frá því um 1700 og fram til 1859 en þá var annar bærinn fluttur inn á Seljavelli. Byggðin stóð við suðvesturhorn Lambafells á fremur skjólsælum stað. Um 1912 flutti Pétur Hróbjartsson bóndi á Lambafelli bæinn um 350 m austur með Lambafelli sökum ágangs Svarðbælisár. Hafði áin þá brotið þvert suður um Lambafellstún og heim að bæjarvelli. Traðarkjaftinn gamla og hluta af túngarði hefur til skamms tíma mátt sjá vestan við farveg árinnar." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Lambafell var lengi tvíbýlisjörð. Um miðja 19. öld flutti Guðmundur Gíslason, bóndi á Lambafelli, bæ sinn á eyðibýlið Seljavelli austan í Lambafellshálsi. Hefur þar haldizt byggð síðan. ... Laust eftir aldamótin 1900 flutti Pétur Hróbjartsson, bóndi á Lambafelli, bæinn frá útsuðurhorni Lambafells að landsuðurhorni fellsins. Var áin þá komin fast að bænum og búin að eyða mestu af túni hans." Segir í örnefnaskrá Í NV frá bænum, út með hlíðinnni.

Á rennur rétt vestur af, suður af eru aurar árinnar, norður af er brött grasi vaxin brekka upp í hamrana. 10 hús hafa verið í röð, framhliðin vísar í 210°, rétt vestan við vestustu tóftina er varnargarður árinnar, ef til vill hefur eitthvað horfið í hana. (i) Vestasta húsið var sauðahús, breidd 5,7m + veggjaþykkt milli (i) og (ii) 7,5m, lengd 3,6m + (ii) breidd 11,5m + veggjaþykkt 13,5m, lengd 6,6m. innanmál + (iii) breidd 18,4m + veggjaþykkt 21,3m, lengd 7,9m að innanmáli, + (iv) breidd 22,6m + veggjaþykkt 24,8m, lengd : veggjaþykkt 1,9m + 8,8m að innanmáli, + (v) breidd 27,4m + veggjaþykkt 29,2m lengd frá norðurgafli sbr (iv) 3,8m + (vi) breidd 32m + veggjaþykkt 33,1m, lengd frá norðurgafli 7,9m, + (vii) breidd 35,5m + veggjaþykkt 38m, lengd frá suðurgafli

8,1m, + (viii) breidd 39,7m + veggjaþykkt 41,5m, lengd frá suðurgafli 6,1m, + (ix) breidd 47,6m + veggjaþykkt 49,3m, lengd frá suðurgafli 6,1m, + (x) nýlegri tóft, virðist byggð ofan í aðra sem gægist norður af henni, breidd 52,1m + veggjaþykkt 53,9m. Austur af (x) út frá norðurgafli er hleðslustúfur breidd alls um 70m með honum. Ytri brún suðurgafls (iv), er í línu við suðurgafl (iii). Eldri bygging er aftan við (x) veggjaþykkt 1,35m að ytri veggjabrún (x) 3,2m. (x) að innanmáli er lengd 3,7m, breidd 3m, opin í suður, hæð meðst um 1,5m. Búið var í bænum til 1913, þá fluttur austar, en þaðan 1967 þangað sem hann er nú. Teiknaður upp af Sigurði Óskarssyni á Hellu.
Heimildir: SB IV, 89; Ö-Lambafell og Seljavellir, 1

RA-010:002 *Seljavellir* bæjarstæði býli/sel
"Tvíbýli var á Lambafelli frá því um 1700 og fram til 1859 en þá var annar bærinn flutttur inn á Seljavelli. Byggðin stóð við suðvesturhorn Lambafells á fremur skjólsælum stað. ... Býlið Seljavellir er helmingur Lambafellstorfu. Bærinn stendur sunnan undir Lambafellsheiði í gróinni hlíð. Vestan hans tengir Lambafellsháls heiðina og Lambafell, sem fornbærinn stóð sunnan undir [001 ?]. Örnefnið Seljavellir bendir til miðaldaselstöðu frá Lambafelli. Um 1774 virðast Sigvarði Jónsson og Oddlaug Þorsteinsdóttir reisa bæ á Seljavöllum og hélst sú byggð til 1781. Árið 1859 flutti Guðmundur Gíslason sjálfseignarbóndi á Lambafelli þaðan úr tvíbýli, tók ofan öll hús og byggði að nýju upp inni á Seljavöllum." Segir í Sunnlenskum byggðum.
2 steyptar burstir af gamla bænum, seinna sameinað í eitt til að gera hlöðu; stóð aftan við núverandi bæ. Upphaflega torfbær; sér enn í grjóthleðslu að austanverðu. Fjós og fleiri útihús voru austan við. Hafa nú vikið fyrir nýjum byggingum.1924: Tún 4,1 ha, garðar 1604 m^2. Bæjarhóll og 3 útihús á túnakorti.
Heimildir: SB IV, 89-90; Túnakort 1924

RA-010:003 *Seljavellir* tóftir fjárhús
Í hlíðinni rétt austan við bæinn, innan túngirðingar, áður en kemur að sumarbústöðum. Grasi gróin brekka, séttað tún vestan við.2 samsíða hús, vísa í 176 °. Hlaða aftan við það vestara. Húsin eru því L-laga. Grjóthlaðin innan. (i) Hlaða innanmál: 3,3m + fjárhús 9,4m, veggjaþykkt 1,6m, dyr breidd 0,65m. Innan breidd hlöðu 3,7m, dýpt/hæð 3m. Innan lengd vestara húss (ii) 4,6m, austara (iii) 2,1m, breidd 2,1m, lengd 2,9m, dyr breidd 0,6m, hæð 1,3m, tré yfir og grjóthlaðið. Breidd (ii) og (iii) 4,1m. Milli húsanna er þykkur veggur eða bekkur + veggur. (iii) virðist byggt við seinna. Mikið hrun á milli þeirra. Anna man notkun og þegar hlaðan var byggð aftan við. Þá kom upp aska og taldi faðir Önnu að hér hafi verið býli í eina tíð, e.t.v. Vindás. Þórður Tómasson taldi svo ekki vera. Skjólbetra hér en heima á bænum.
Heimildir:

RA-010:004 heimild
Rétt austan við 003, nú í landi sumarbústaðar. Aðstæður sbr. 003. Hér var tóft. Sléttuð.
Heimildir:

RA-010:005 *Seljavellir* heimild um fjárskýli
Í vestur frá 003, uppi í hlíðinni, austan í stórum steini í austurbrún lækjargils, austan bæjar og í hvarfi frá honum. Grasi gróin brekka. Vísar í 125 °. Mannaverk eru hér að mestu horfin, enginn austurveggur, en sér aðeins minjar um dyr. Anna mundi eftir hlöðnum dyrastöfum hér, en sagði þá nú horfna í sand vegna vatnsframburðar.
Heimildir:

RA-010:006 *Seljavellir* tóft fjárhús
Rétt norðaustan bæjar, í norðaustur frá 003. Slétt heimatúnið framan við, grasi gróin brekkan aftan við. L-laga. Austurhlutinn (i) er lengri en vesturhlutinn (ii), vísar í 180 °, innan lengd 6m, veggjaþykkt 1,7m, dyr beint framan við jötu, breidd 0,85m. (ii) innan breidd 2,5m að jötu + jata 3,3m, silla við V-hlið, breidd 0,5. (i) silla við austurhlið, breidd 0,3, hæð 0,3, dyr við gafl 2,2. Grafið inn í hlíð.
Heimildir:

RA-010:007 *Seljavellir* heimild um hesthús
Sunnan við 006, Ræktað tún. Vísar í 185 °. Sér aðeins móta fyrir, en tóftin hefur verið sléttuð. Anna man eftir tóft hér, en ekki húsi. Stærð 4,8m x 3,9m.
Heimildir:

RA-010:008 hleðsla sundlaug
"Við suðurausturhorn Lambafellsheiðar, þar sem Laugará fellur fram úr gljúfri og beygir til suðvesturs í stefnu á Lambafell eru nokkrar uppsprettur um 60 gráðu heitar og ber Laugará nafn af þeim. Séra Magnús Torfason í Eyvindarhólum getur þess í sóknalýsingu sinni 1840 að þá hafi "menn nýlega hlaðið fyrir þessa bunu og myndað laug af." Um aldamótin 1900 var þar enn baðlaug hlaðin úr torfi og grjóti og notuð stöku sinnum. Árið 1922

byggðu æskumenn sveitarinnar þar hlaðna laug, 9 m langa." Segir í Sunnlenskum byggðum.

Vestan við Selá, innst inni í gili inn af Seljavöllum. Einstigi í skriðukenndri brekku; graslendi í kring og undirlendi niður að á. Laugin var endurbyggð af Ungmennafélaginu 1929. Áður var hér torfhlaðin laug. Steypt á 3 vegu, bergið á þá 4.
Heimildir: SB IV, 14

RA-010:009 *Seljavellir* tóft hænsnakofi
Beint ofan við nýja húsið, vestan við það gamla. Lítið eftir af því; krakkar hafa endurbyggt; veggjaþykkt 1. Byggt í tíð Önnu.
Heimildir:

RA-010:010 *Bunusteinar* heimild um þvottastað
Vestan við gamla bæinn, niður af hænsnakofanum. Þvottur var þveginn hér. Anna segir steinana vera úr lagi færða.
Heimildir:

RA-010:011 *Kró* örnefni
Ofan við gamla bæinn Hér var fiskur breiddur til þerris.
Heimildir:

RA-010:012 *Seljavellir* tóft kvíar
Vestan við bæinn, í hlíð neðan við suðurhorn trjágarðs. Aflíðandi, grasi gróin brekka. Hér voru kvíar, en krakkar hlóðu 'hesthústóft' úr byggingarefni þeirra. Aldrei notuð. Vísar í 145 °, 4,4m x 1,8m að innanmáli, veggjaþykkt 1,5, dyr breidd 0,9, dýpt/hæð 1,1. Anna kallar þetta hesthús vegna lagsins. Hún man eftir kvíunum en ekki mjöltum þar. Man eftir rúningi.
Heimildir:

RA-010:013 *Seltorfa* tóftir sel
'Hér í sóknum er nú um stundir hvörgi haft í seli, en til forna hafa menn heyrt að selstaða hafi verið frá Ytriskógum þar upp á heiðinni (RA-002:015-017) og hafi verið niðurlögð vegna örðugleika að fá nægilegt fólk til aðstöðu selinu og heimajörðinni. Af sömu orsökum segja menn, að selstaða hafi verið niðurlögð frá Lambafelli, en fyrir mörgum árum hafði verið haft í seli á Seljavöllum þar í heiðinni inn undir jökli' segir í Sýslu- og sóknarlýsingum. "Langatorfa er vestur við Merkigil, niður frá Folaldamýrum. Austan við hana er Seltorfa, og eru þær aðskildar af læk." Segir í örnefnaskrá. Í svörum við spurningum segir að engar tóftir séu á Seltorfu en nafnið gæti verið dregið af bænum á Seljavöllum. Grastorfa sem er að rofna. Lækir beggja vegna. Í rofbarði sjást hleðslusteinar. Talið hafa verið sel frá Lambafelli.
Heimildir: Guðrún Sveinbjarnardóttir: Shielings in Iceland. Acta Archaeol. 61, 1991, 73-96. SS 1839-45, 19-20; Ö-Lambafell og Seljavellir, 2; Ö-Lambafell og Seljavellir svör við sp.

RA-010:014 heimild um traðir
"Tvíbýli var á Lambafelli frá því um 1700 og fram til 1859 en þá var annar bærinn flutttur inn á Seljavelli. Byggðin stóð við suðvesturhorn Lambafells á fremur skjólsælum stað. Um 1912 flutti Pétur Hróbjartsson bóndi á Lambafelli bæinn um 350 m austur með Lambafelli sökum ágangs Svarðbælisár. Hafði áin þá brotið þvert suður um Lambafellstún og heim að bæjarvelli. Traðarkjaftinn gamla og hluta af túngarði hefur til skamms tíma mátt sjá vestan við farveg árinnar." Segir í Sunnlenskum byggðum. Traðir liggja vestur með hlíðinni heim að bænum.
Heimildir: SB IV, 89

RA-010:015 heimild um túngarð
"Tvíbýli var á Lambafelli frá því um 1700 og fram til 1859 en þá var annar bærinn fluttur inn á Seljavelli. Byggðin stóð við suðvesturhorn Lambafells á fremur skjólsælum stað. Um 1912 flutti Pétur Hróbjartsson bóndi á Lambafelli bæinn um 350 m austur með Lambafelli sökum ágangs Svarðbælisár. Hafði áin þá brotið þvert suður um Lambafellstún og heim að bæjarvell. Traðarkjaftinn gamla og hluta af túngarði hefur til skamms tíma mátt sjá vestan við farveg árinnar." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 89

RA-010:016 *Vindás* bæjarstæði býli
1709: "Vindás (so kallað) var hjáleiga frá Lambafelli, fyrst bygð í stekkatúni heimajarðarinnar fyrir 13 eða 14 árum; byggíngin hjelst 4 eða 5 ár og eyðilagðist síðan." Þórður Tómasson tekur bæinn hafa verð vestan við gamla bæinn á Lamabfelli, og sé hann þá horfinn í ána. Anna á Seljavöllum taldi hann hafa verið inn af bænum,

þar sem seinna voru byggð lambhús og hlaða 003. Hafði hún það frá föður sínum sem sagði byggðaleifar - ösku og annað- hafa komið upp er hlaðan var grafin niður. Í ljósi þess sem segir í Jarðabókinni er líklegra að hjáleigan hafi verið nær bænum og séu leifar hennar horfnar í ána.
Heimildir: JÁM I, 47

RA-010:017 *Lambafell* bæjarhóll bústaður
"Tvíbýli var á Lambafelli frá því um 1700 og fram til 1859 en þá var annar bærinn fluttur inn á Seljavelli. Byggðin stóð við suðvesturhorn Lambafells á fremur skjólsælum stað. Um 1912 flutti Pétur Hróbjartsson bóndi á Lambafelli bæinn um 350 m austur með Lambafelli sökum ágangs Svarðbælisár. Hafði áin þá brotið þvert suður um Lambafellstún og heim að bæjarvelli. Traðarkjaftinn gamla og hluta af túngarði hefur til skamms tíma mátt sjá vestan við farveg árinnar." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Lambafell var lengi tvíbýlisjörð. Um miðja 19. öld flutti Guðmundur Gíslason, bóndi á Lambafelli, bæ sinn á eyðibýlið Seljavelli austan í Lambafellshálsi. Hefur þar haldizt byggð síðan. ... Laust eftir aldamótin 1900 flutti Pétur Hróbjartsson, bóndi á Lambafelli, bæinn frá útsuðurhorni Lambafells að landsuðurhorni fellsins. Var áin þá komin fast að bænum og búin að eyða mestu af túni hans." Segir í örnefnaskrá. Bær Péturs.
Heimildir: SB IV, 89; Ö-Lambafell og Seljavellir, 1; Túnakort 1924

RA-010:018 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-010:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-010:020 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-010:021 heimild um útihús
Heimildir:

RA-010:022 *Lambaleiði* heimild um legstað
"Ætla má, að Lambafell sé dregið af mannsnafninu Lambi. Lambaleiði var heima við hið forna bæjarstæði Lambafells. ... Á Lágatúni, innan við gamla bæinn, var Lambaleiði, sem eyddist af Svaðbælisá fyrir frekum 20 árum." Segir í örnefnaskrá Talið er að bær þessi hafi snemma byggst úr landnámi Þorgeirs í Holti og verið landamerkjabær hans, en hann keypti land milli Lambafellsár og Írár. Haugur eða hóll í túninu, í útnoður frá bænum nefnist Lambahaugur, og er talið að Lambi fyrsti ábúandi bæjarins, sé þar heygður.
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir, 1, 3; Páll Sigurðsson: StSÍ II, 534

RA-010:023 *Nefból* örnefni
"Innan við Svarthamra fellur Nefbólslækur ofan bratta hlíð niður á Laugaráraura. Innan við lækinn byrja Laugarárbrekkur og liggja inn með Laugará. Nefból er neðarlega í þeim, frammi við lækinn." Segir í örnefnaskrá Í athugasemdum segir að Nefból sé skúti undir strýtumynduðum kletti.
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir, 1; Ö-Seljavellir ath, 1

RA-010:024 Lambhagi heimild
"Í sunnanverðu Laugarárgili er Lambhagi. Þar var fráfærulömbum haldið, meðan óðurinn var að fara af þeim." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir, 2

RA-010:025 *Þorfinnsból* örnefni
"Miðsvæðis í Merkigili eru Skruggusteinar, lítið eitt framan við Þorfinnsból, sem eru vestan megin gilsins." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir, 2

RA-010:026 heimild um rétt
"Sunnan og ofan við fjárréttina, sem stendur austan undir fellinu, er Innragil." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir, 2

RA-010:027 *Fjárhellir* hellir
"Sunnan og ofan við fjárréttina, sem stendur austan undir fellinu, er Innragil. Nokkru sunnar er Syðragil. Rétt innan við það er Fjárhellir. Þar var sauðum gefið í gamla daga." Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir, 2

RA-010:028 *Bríkaból*örnefni
"Sunnan og ofan við fjárréttina, sem stendur austan undir fellinu, er Innragil. Nokkru sunnar er Syðragil. Rétt innan við það er Fjárhellir. Þar var sauðum gefið í gamla daga. Upp og suður af hellinum er Bríkaból." Segir í örnefnaskrá. Í svörum við spurningum segir að Bríkaból sé austan í Lambafellsfjalli og sé þetta hellisskúti og nafnið dregið af upphækkun sem er inni í skútanum og skinn bæld og þurrkuð. Efst í berginu beint ofan við 040. Engin mannaverk á sagði Anna, húðir voru þurrkaðar hér fyrir sauðskinnsskó.
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir, 2; Ö-Lambafell og Seljavellir svör við sp.

RA-010:029 *Gyltubóli*örnefni
"Suður Suður frá Syðragili eru klettarið og standar, sem nefnast Strindar. Þeir ná ofan frá fellsbrún og niður að Gyltubóli, sem er í landsuðurshorni Lambafells, miðsvæðis frá efstu brún að jafnlendi." Segir í örnefnaskrá. Í svörum við spurningum segir að Gyltuból sé skúti neðst í Lambafellsfjalli undir stórum kletti. Var áður stór skúti en hefur fyllst. Bólið er framan í Lambfelli austanverðu. Tröllskessan Gylta bjó í bólinu.
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir, 2; Ö-Lambafell og Seljavellir svör við sp.

RA-010:030 *Skinnaból* örnefni
"Lyngtorfa er í miðjum fellshömrum að framan. Í sömu hömrum niður við brekkur er Skinnaból." Segir í örnefnaskrá Ofan við bæinn í Lambafelli er Húðarsteinn - þar var skinn þurrkað. Skinnaból er ofan við Skinnabólanýpa. Í svörum við spurningum segir að skinn hafi verið bæld í Skinnabóli, sem var stór skúti ofan við bæinn.
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir, 3

RA-010:031 *Kálfaból*örnefni
"Vestan við Skinnaból er Kálfaból." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir, 3

RA-010:032 *Ennisból*örnefni
"Vestan við Skinnaból er Kálfaból. Þá er Ennisból vestan við hlaupið." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir, 3

RA-010:033 heimild um mógrafir
"Það var góð mótekja vestan í Lambafellshálsi, neðst í jarðfallinu." Segir í svörum við spurningum. Mór var tekinn fram til 1940.
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir svör við sp.

RA-010:034 heimild um mógrafir
"Einnig var mótekja austan í Lambafellshálsi, en lengra er síðan hætt var að taka mó þar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir svör við sp.

RA-010:035 heimild um kvíar
"Stöðull var á hlaðinu á Seljavöllum og notaður fram undir 1950." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir svör við sp.

RA-010:036 heimild um kvíar
"Kvíar á Seljavöllum voru austan undir Lambafellshálsi og innan við Tvöföldutorfu. Þar hét Kvíamýri. Færigrindur voru notaðar." Segir í örnefnaskrá. Síðast fært frá 1925.
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir svör við sp.

RA-010:037 heimild um kvíar
"Kvíar á Seljavöllum voru austan undir Lambafellshálsi og innan við Tvöföldutorfu. Þar hét Kvíamýri. Færigrindur voru notaðar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir svör við sp.

RA-010:038 heimild um kvíar
"Kvíar voru heimundir á Lambafelli (austur á Mosum). Þar var fært frá aðeins lengur. Færigrindur voru einnig notaðar á Lambafelli." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Lambafell og Seljavellir svör við sp.

RA-010:039 hleðsla rétt
Í Lambafelli austanverðu. Brött grasivaxin brekka að baki, slétt tún framan við. (i) Stærri kró er norðaustar, minni suðvestan við. Hlið vísar í 20°. Að innanmáli er lengd 8,3m, vísar í 20°, breidd 7,1m. Breidd hliðs er 0,5m, óljóst, ef til vill hrunið. (ii) Vestari gafl nær 1,5m austar en vesturgafl (i). Lengd (i) + veggjaþykkt millli (i) og (ii) 9,3m + lengd (ii) 12m. Dyr eru við vesturvegg, breidd 0,5m, að innanmáli er breidd 4,1m. Réttin er grjóthlaðin upp í hlíð, dýpt 1,5m, vatn seytlar inn í hana.
Heimildir:

RA-010:040 hellir fjárskýli
Í kletti sunnar í hlíðinni og upp í henni miðri. Hér er gat í gegnum bergið - Anna kallar þetta helli, hefur verið hlaðið upp að norðanverðu og fé haft hér. Breidd munnans að norðan er 3,2m, hæð 1,75m. Framan, sunnan, í er skúti sem er öllu hentugri fyrir fé. Bergið slútir fram, hlaðið hefur verið upp í munnann sem vísar í 150°, dyr í SA horni, breidd 1,6m. Nothæf dýpt hellis 3,8m, breidd 3,7m, hæð 1,6m mest.
Heimildir:

RA-011 Bakkakot

10 hnr. 1709, þá tvíbýli á jörðinni. 1332: Jörðin nefnd í máldaga Ytriskógakirkju, þá tilheyrði hálft landið kirkjunni.. (DI II, 676). Skóga og Merkjureignir muni hafa lagst undir konung líklega á 15. öld. Konungseign. "Á eystri bakka Bakkakotsár, skammt sunnan Suðurlandsvegar, ber háan hól upp yfir flatlendið. Þar stóð bærinn Efra-Bakkakot og um 730 m suðvestur frá bæjarstæðinu, í beina stefnu á Stóru-Borg hina fornu, er rúst Syðra-Bakkakots. Þessi býli voru tengd Skógverjum hinum fornu og byggðinni í Ytri-Skógum og austur í Króki (Drangshlíð, Skarðshlíð). Einn vottur þess er sá að býlin voru í Skógasókn, að nokkru sem hólmi inni í Eyvindarhólasókn. Efra-Bakkakot var miklu eldra að byggingu. Það virðist komið í byggð um 1300 og fremur sem lögbýli en hjáleiga. Við austurmark jarðarinnar áttu Drangshlíð og Skarðshlíð slægjulönd - og eiga enn - svonefnda Drangshlíðar- og Skarðshlíðarhólma. Bærinn hefur verið settur á bakka en vart hefur Bakkakotsá þá verið til í núverandi farvegi, því vestan hennar eru Helgubakki í Bakkakotslandi og sunnar er Rauðsbakki, sem einnig var í landi Bakkakots vestan árinnar. Bakkakot fylgdi Skógareignum í kóngsgarð 1393. ... Ámundi leyfði bygging Syðra-Bakkakots um 1670. Hlaut það þriðjung Bakkakotstorfu." Efra-Bakkakot í eyði frá 1870, en Syðra Bakkakot í eyði frá 1895. (SB IV, 59-60)

1709: "Engjum spillir Kaldaklofsá, með grjótsáburði um vetur, en leir og óklárendum á sumur." (JÁM I, 38) 1839: "Eru þar engin tún, en útslægjur nokkuð miklar og ekki mjög slæm hagaganga." (SSR, 17)

RA-011:001 *Efra-Bakkakot* bæjarhóll bústaður
Efra Bakkakot, nefnt eftir að tvíbýlið var stofnað , þá 6 hndr, 80 álnir. Í eyði frá 1870. Bærinn stóð tæpan kílómeter í NA frá Syðra Bakkakoti, rétt austan við Laugará, ekki langt sunnan þjóðvegar. Bæjarstæðið er nú geysihár hóll sem ber hátt á sléttlendinu og er haglendi allt um kring. Stendur rétt við A bakka Bakkakotsár, nálægt þjóðvegi. Sléttlent haglendi um kring. Gríðarstór hóll, langhlið virðist vísa í 300°, framhlið þar sem sér móta fyrir a.m.k. 3 húsum vísar í 206°. Að baki hefur líklega verið kálgarður. (i) Austasta hús, breidd 3,6m + (ii) 6,9m + (iii) sem snýr líklega opin út í S, hafa líklega haft trégafla, (iii) liggur þvert á. Lengd (i) 5,4m. (iv) Aftan við (iii) og (ii) er stór ferhyrnd dæld, Langhlið í 206° 7,9m, breidd 8,6m.
Heimildir: SB IV, 59; JÁM I, 38-39

RA-011:002 *Syðra Bakkakot* bæjarstæði bústaður
Tvíbýli stofnað um 1670 alls 3 hndr, 40 álnir. Í eyði frá 1895. Bæinn stóð um 1/2 km vestan við Hörðuskála, ekki fjærri Laugará. Minjar um hann eru nú útflattar tóftir og bæjarhóllinn á sléttlendinu milli Laugarár og Kaldaklifsár. Ofan á hólnum, sem er smáþúfóttur, eru hellur og nokkrir steinar. Hefur verið jafnaður út. Bænum stafar hætta af vatnavöxtum.
Heimildir: JÁM I, 37-38; SB IV, 59

RA-011:003 garðlag túngarður
Í 200°suður frá 002 er túngarður og í honum tóft. Lengd í 238°er 5,9m, breidd 3,7m, hæð 0,6m. Hefur ef til vill verið tvískipt þvert á langhlið, ekkert grjót sjáanlegt.
Heimildir:

RA-011:004 þúst
Nær 002 er grænn smáþúfóttur smáhóll. Hefur líklega verið tóft. Þvermál í 100° 6,1m, þvert á 6,9m, hæð 0,5m. Útflött og ekki hægt að greina lag á tóftinni.
Heimildir:

RA-011:005 þúst
Samskonar útflattur hóll og 004, smáþúfóttur þvermál í 60° 10,5m.
Heimildir:

RA-011:006 tóft
Stórt tóftarsvæði. Langhlið vísar í 313°, 14,7m breidd 8,4m. Að SVverðu er bein hleðsla, annað er ólögulegt. Sömu gerðar og 004-005
Heimildir:

RA-011:007 tóft
Í 350° norður frá 006. Ólögulegt tóft en þrjú þakhellubrot sjáanleg. Langhlið í 310° 6x4,5m, hæð 0,3m
Heimildir:

RA-011:008 garðlag
Í 90° austan við 007. Lágur garður á milli, langhlið í 20° er 10m x 7m, hæð 0,4m
Heimildir:

RA-011:009 garðlag varnargarður
Skjólgarður vísar í 140°, hlaðinn í horn. Langhlið í 65° 9,2m, hornrétt á 6,1m, hæð 0,6m.
Heimildir:

RA-011:010 garðlag
Rétt norður af 009. Stuttur garður, myndar e.t.v. einnig horn. Langhlið í 64° 5,4m, 1,5 m í suður.
Heimildir:

RA-011:011 þúst
Í 245°frá 002 er ferhyrnt þúfnasvæði. Lengd í 297° 4,3m x 2,8m, líklega eftir tóft. Ein þakhella laus. Hæð 0,3m.
Heimildir:

RA-011:012 tóft
Beint (40°) NA af 011 er að því er virðist far eftir aðra ferhyrnda tóft. Lengd í 305° 6,2m x 3m. Steinar sjást.
Heimildir:

RA-011:013 þúst
NA við 012 eru óljósar leifar. Breidd 012+013 11,8m, hæð 0,3m.
Heimildir:

RA-011:014 tóft
300°NV frá 013. Hringlaga langur hóll eins og hinir, þvermál í 60° 6,5m. Í 320° úr honum miðjum er lágur túngarður. NA af eru svipaðar þúfur á stóru svæði en ekki er víst hvað það er. Engin mynd á þessu.
Heimildir:

RA-011:015 þúst
100° frá 011 er lágur hóll í horni svæðisins. 11m í 120°
Heimildir:

RA-011:016 tóft
213° norður af 002, norðan skurðar sem nú er, er tóft. Vísar í 216° ferhyrnd, 5,4m x 3,2m að stærð, hæð 0,75m. Annars yfirgróin og óljós sundurlausar þúfur. Engir steinar sjáanlegir.
Heimildir:

RA-011:017 tóft
NA af 016 hefur verið tóft, vísar ef til vill í 226°. Lengd tóftarinnar er 7,1m breidd 5m. Nú aðeins stórar sundurlausar þúfur.
Heimildir:

RA-011:018 hleðsla kálgarður
SV við hann, 002, vísar í 214° hefur verið kálgarður og sér vel móta fyrir útlínum hans. Ferhyrndur garður,

breidd í 304° 44m, nær garðurinn NV fyrir hólinn, lengd að hól 10,8m, hæð hóls 1,5m, breidd frá NV garði að hól 6m.
Heimildir:

RA-011:019 tóft
Í 230° út frá SV hlið 001 liggur túngarður út í ferhyrnda tóft/garð. Vísar í 210° lengd 8m, breidd 4,7m, hæð 0,7m. Nú aðeins sundurlausar stórar þúfur þar sem veggir voru. Engir steinar.
Heimildir:

RA-011:020 tóft
Rétt vestan við 019, í 250° er tóftarhóll. Ferhyrnd tóft allavega í austurhluta hans, vísar í 190°, opin þangað. Vesturhlutinn er ólögulegri. Lengd 4,3m, breidd 3m, hæð 1m.
Heimildir:

RA-011:021 tóft
Í 214° frá 020 er þúfnasvæði. Tóftin vísar á langhlið í 296°, langhlið 8,7m, breidd 3m, ef til vill tvískipt þvert á langhlið. Veggir nú stórar sundurlausar þúfur, engir steinar sjást.
Heimildir:

RA-012 Klömbur (Klambrar)

10 hdr. 1709. Stóruborgarkirkjueign [1332]: Máldagi kirkjunnar á Stóruborg. Þá á kirkjan Klambraland. (DI II 678). JÞ telur að máldaginn sé frá 1353 AM fasc. X, 20 HÞ telur Klömbur rétt kvk, et. (HS. Rannsókn og leiðrjettingar ..." Árbók 1923, 15). "Jörðin var forn hjáleiga Stóru-Borgar og var séreign Borgarkirkju svo langt aftur, sem sögur ná, og til niðurfalls kirkjunnar um 1700. ... Jarðarinnar getur í kirkjumáldaga í Borg frá um 1300." Jörðin í eyði frá 1968.

1709: Yfir engjar flýtir oftlega Kaldaklofsá og ber á þær leir og grjót, sýnist bæði tún og engjar fyrri spjöllum liggja." (JÁM I, 43) 1839: "Jörðin er sæmileg að túnum, en með litlum og slæmum útslægjum og enn verri og minni högum." (SSR, 17). 1924: Tún 4,7 ha, garðar 1844.

RA-012:001 *Forna-Klambra* bæjarhóll bústaður
"Bærinn stóð að upphafi þar sem hét Forna-Klambra, um 100 m norður frá austurbænum í Borg. Sú rúst brotnaði niður í Kaldaklifsá á um það bil einni nóttu laust fyrir 1960. Bærinn var fluttur þaðan í löngu liðinni tíð í norðausturhorn Borgarlands, upp frá Eyvindarhólum." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Klambra stendur til landnorðurs af Stóru-Borg, en áður stóð hún norðan við Stóru-Borgarbæ hinn síðari, á bakka Kaldaklifsár, sem þar hefur nú farveg. Heitir þar Forna-Klambra." Segir í örnefnaskrá.
Heimildir: SB IV, 60; Ö-Stóra-Borg, 1-2

RA-012:002 *Klömbur (Klambrar)* bæjarstæði bústaður
"Bærinn stóð að upphafi þar sem hét Forna-Klambra, um 100 m norður frá austurbænum í Borg. Sú rúst brotnaði niður í Kaldaklifsá á um það bil einni nóttu laust fyrir 1960. Bærinn var fluttur þaðan í löngu liðinni tíð í norðausturhorn Borgarlands, upp frá Eyvindarhólum." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Klambra stendur til landnorðurs af Stóru-Borg, en áður stóð hún norðan við Stóru-Borgarbæ hinn síðari, á bakka Kaldaklifsár, sem þar hefur nú farveg. Heitir þar Forna-Klambra." Segir í örnefnaskrá Í norður frá Eyvindarhólum. Sunnan og norðan við er ræktað tún.

Bæjarhúsið er uppistandandi, 3 burstir, steinsteyptar framan. Er bærinn byggður inn í hól, grjótveggir. Vísar í 224°. Austan við er fjós, hlaða og súrheysturn steinsteypt. Á milli bæjar og þeirra er afmarkað svæði, grafið inn í hól, grjóthlaðið, vísar eins og bær á breidd sem er 6m (nær um hálfa leið að framgafli húsanna) lengd 10,6m að innanmáli. Steinsteypt smáhús er í vesturhorni þess.
Heimildir: SB IV, 60; Ö-Stóra-Borg, 1-2

RA-012:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-012:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-012:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-012:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-012:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-012:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-012:009 *Þórutóft* örnefni
"Landamerki þessara jarða, voru sjónhending úr Þórutóft hjá Miðbæli, eða sandvikinu austan við þann bæ, í Rauðsbakkakíl, þaðan um Ámundagarð hjá Syðra-Bakkakoti ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Borg, 2

RA-012:010 *Ámundagarður* örnefni landamerki
"Landamerki þessara jarða, voru sjónhending úr Þórutóft hjá Miðbæli, eða sandvikinu austan við þann bæ, í Rauðsbakkakíl, þaðan um Ámundagarð hjá Syðra-Bakkakoti ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Borg, 2

RA-012:011 hleðsla heystæði
Á bakvið bæjarhús, 002, NA við, er niðurgrafið svæði markað með grjótlhlöðnum veggjum, líklega heystæði. Vísar eins og bær í 224°, lengd 8m, breidd 8,6m.
Heimildir:

RA-013 Eyvindarhólar

24 hdr. 1696, kirkjustaður. Jörðin nefnd í landnámu, þangað fór Eyvindur Baugsson sem búið hafði í Eyvindarmúla í Fljótshlíð eftir víg Sigmundar sonar Sighvats rauða á Bólstað (ÍF I, 352). c. 1200: Jörðin nefnd í kirknaskrá Páls biskups, (DI XII 6) "[1332]: Holar. gamall maldagi.Mariukirkia j holum a heimaland allt. med gognum oc giædum." (DI II 677-678) "[1371]: ii. Mariu kirckia j holum a heimaland allt med gognum og giædum." (DI III 259) 1553: Máldagi kirkjunnar (DI XII 646) 1575: Máldagi kirkjunar (DI XV 673)1709: "Skógur er kirkjunni eignaður í Lánganesi, sem kallast Hólaskógur í hennar máldögum, en nú er hann öreyddur og til að so litlu sem engu gagni. Afrjettarítak á og kirkjan, er heitir Hólatúngur, sem Eyjafjallajökull er að miklu leyti yfirsiginn, so haldið er þar kunni nú ekkium sumur af forsorgast meir en hjer um20 lömb." (JÁM I, 35). 1847: "Mótekja er engin, svo haug verður líka að nota til eldiviðar; en hlynnindi eru talin: hægur sjáfarafli og trjáreki fyrir jarðarinnar land, þó sjaldan sé að miklu verði." (JJ, 47). Nýbýli Eyvindarhólar II. "Sjórinn gekk um aldir á land staðarins og Kaldaklifsá eyddi gróðurlendi. ... Sandfok frá fjöru hefur oft gengið yfir haga og tún og Eyvindarhólum og Hólahverfi, en melgróður í sandrækt hefur nú heft það til mikill muna." (SB IV, 56-57)

1709: "Túnum, engjum og úthögum staðarins spillir mjög Kaldaklofsá, er sjerdeilis nú út ár hefur þar yfirhlaupið, og mikið fordjarfað með leiri og óklárendum; líka högunum grjót og leir, so og blástur og sandfjúk af fjörunni." (JÁM I, 35-36). 1839 E auk hjáleiga: "Landkostir eru sáraumir í þessu hverfi, þar eð útslægjur eru allar komnar í sand af sandfoki af fjörunum, svo ekkert er til slægna nema túni, sem mjög er þverbrestasamt, bæði vegna áburðarleysis og sandágangs. Hagarnir eru líka svo litlir að skepnur færa lítinn ávöxt á sumrum. Undir áföllum liggur þetta hreysi af sandfoki og hefur þess vegna mikið af sér gengið." (SSR, 17) 1847: "Prestsetrið er bæði mjög hagalítið og útslægnalaust, en túnið er stórt, og fást af því í meðalári 200 hestar." (JJ, 47) 1924: Tún 8,7ha, garðar 1948m^2.

RA-013:001 *Eyvindarhólar* bæjarhóll bústaður
"Talið er að bærinn hafi í öndverðu staðið þar sem nú heita Nónhólar í brún graslendis suður við fjöru. Þar má enn (1978) sjá merki til bygginga." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Suður frá Krókvelli eru Nónhólar í bakkabrúninni suður við fjöru. Þeir voru þrír, en eru nú mjög eyddir af landbroti. Þarna stóðu Eyvindarhólar í fornöld. Byggingagrjót hefur sézt í bakkabrúninni til skamms tíma." Segir í örnefnaskrá

Í Jarðabókinni segir að jörðin hafi átt reka fyrir sínu landi, gagnlegan. Skógur í Langanesi, Hólaskógur, var jörðinni eignaður, en var nú öreyddur. Afréttarítak í Hólatungum átti kirkjan einnig, en Eyjafjallajökull hafði sigið þar yfir. Kaldaklofsá og sandfor af fjörum spilltu túnum, engjum og úthögum. Torfristu til heyjaumbúnaðar þurfti að sækja í aðrar jarðir. Þakhellur og veggjasteinar dreifðir í fjörunni
Heimildir: SB IV, 56; Ö-Eyvindarhólar, 1

RA-013:002 gerði
Austan við A-hluta túngarðs Syðra Hólakots (RA-014). Tengist honum. Gamla heimatún Syðra Hólakots er vestan við, austan við er smáþýft sléttlendi út að lækjarfarvegi. Vísar í 180 °, ferhyrnt. Torfhlaðnir veggir. 9m x 6,6m að stærð, hæð 1m.
Heimildir:

RA-013:003 *Stekkhóll* tóftir stekkur
Beint í austur frá 002. Sléttlendi. Vestan við er lækur sá sem rennur austan við bæjarhúsin. Allstór, hár hóll með lautum í a.m.k. á 2 stöðum. Lengd 23,5m hæð 1,8m. Í SV frá honum eru 3 smáþýfðir hólar með 'hundaþúfum' á, e.t.v. tóftir 6m x 3,5m og 2,5m breið. Í NA frá honum, út í lækjarfarveg, er þúfnakraðak sem gæti myndað garð. E.t.v. rétt.
Heimildir:

RA-013:004 tóft útihús
Norðaustan við 003. Vísar í 205 °, ferhyrnd, torfhlaðin, e.t.v. tvískipt þvert á lengd. 11,3m x 6,6m að stærð, hæð 0,9m.
Heimildir:

RA-013:005 tóft útihús
Rétt vestan við 004. Hóll, óljóst sér móta fyrir ferhyrndri dæld í honum austanverður sem vísar í 194 °: 7,4m x 3,3m.
Heimildir:

RA-013:006 tóft útihús
Rétt vestan við 005. Vísar í 6°, ferningslaga, 7,m8 x 7m. Líklega afhýsi út úr A-hlið, c. 4m x 4m, óljós merki um skiptingu þess í tvennt. Nýleg tóft. Timbur og járn í henni.
Heimildir:

RA-013:007 tóft útihús
Suðaustur af bænum, rétt austan við lækjarfarveg, á sléttlendinu í átt að sjó. Flatt, þýft. Grösugt svæði. Fremur ólögulegur hóll núna. 11,3m x 10,3m, hæð 0,7m.
Heimildir:

RA-013:008 tóftir útihús
Rétt austan við 007. Hóll sem í virðast vera a.m.k. 3 tóftir; óljóst. Á milli 007 og 008 er þýfi sem hlykkjast. E.t.v. garður. Annar hóll í 192 ° frá þessum. Líklega ekki tóft. Túngarður er suðaustan við hann sem liggur út að sjó.
Heimildir:

RA-013:009 tóftir útihús
Við V-enda 008. Hálfhringlaga skál, e.t.v. rétt. 12,2m x 10,6m.
Heimildir:

RA-013:010 garðlag túngarður
Ekki beinn: 250 skref í 205°, svo 180 skref í 235° fram í sjávarmál. Hættir þar en ekki af völdum sjávarágangs. Fer líka í aðrar áttir og breytir um svip.
Heimildir:

RA-013:011 þúst
Nálægt 010. Þúfnasvæði sem nú hefur enga lögun, hæð 0,65m
Heimildir:

RA-013:012 tóft útihús
Norðaustur af eystri bænum, 18 skref frá girðingu við kartöflugarð. Óræktuð spilda milli girðingarinnar og skurðar. Handan (norðaustan) hans er ræktað tún. Sléttlendi. Vísar í 186 °, ferhyrnd. Ekkert grjót sjáanlegt í veggjum. Inngangur e.t.v. í austurhlið. Heilleg, líklega ekki gömul, veggjaþykkt 1,7. Stærð 7,8m x 5,5m.
Heimildir:

RA-013:013 tóft+garðlag rétt
Í suðaustur frá útihúsum 004-006, austan lækjar, sunnan við 014. Smáþýft beitiland, sléttar grundir norðan við,

nálægt læk. Vísar í 128°, ferhyrnd. Ekkert grjót sjáanlegt í veggjum. Kró í norðaustur horni, 12,5m x 7m, veggjaþykkt 2,5m. Veggir virðast mjög hrundir. Torf í veggi hefur e.t.v. verið tekið innan úr rétt: dýpra er þar en utan hennar.
Heimildir:

RA-013:014 tóft fjárhús
Norðan við 013, rétt austan lækjar. Smáþýft, sléttara - líkara túni - sunnan og vestan syðstu tóftar. Vísar í 40 °, ferhyrnd. Útflött, líklega úr torfi eingöngu, e.t.v. skipt í tvennt c. mitt á lengd, um 4 metra frá norðurgafli. Sá hluti tóftar liggur hærra en hinn: e.t.v. fjárhús og niðurgrafin hlaða sunnan við. 10,5m x 5m að stærð, hæð 0,45m.
Heimildir:

RA-013:015 gerði rétt
4,5 metra norðaustan við 014. Aðstæður sbr. 14. Vísar í 30°. Útflött. Torfhlaðin. Óljós skipting í norður og suður horni - krær? 14,5m x 8m að stærð, hæð 0,8m.
Heimildir:

RA-013:016 tóft útihús
Rétt norðaustan við 015. Aðstæður sbr. 015. Vísar í 24 °, ferhyrnd, torfveggir, útflattir
Heimildir:

RA-013:017 garðlag
Liggur í framhaldi af austurvegg 016, til norðurs. Aðstæður sbr. 016. Þýfð upphækkun, L laga, 23m í 20°.
Heimildir:

RA-013:018 *Rauðhóll* bæjarhóll bústaður
Í austanverðu túni Eyvindarhóls, nálægt landamerkjagirðingu milli Eyvindarhóls og Hrútafells. “Nokkru austar [en Reynihóll] er Rauðhóll, skammt sunnan við landamörk. Þar átti fornmaður, að nafni Rauður, að vera grafinn með fé sínu.” Segir í örnefnaskrá Ræktað tún allt í kring, grund. Notað til beitar núna. Vísar í 326 °. Ummál 29m x 20m5m, hæð 1,5m. Hér er talið að e.t.v. hafi staðið bær.
Heimildir: Ö-Eyvindarhólar, 1

RA-013:019 kálgarður
Norður af 018. Aðstæður sbr. 018. Eins og pallur, afmarkað af grunnum skurði.
Heimildir:

RA-013:020 garðlag kálgarður
Í norðvestur hlið 019. Vísar í 64 °. 2 rákir þvert á lengdina - des, breidd 1,2.
Heimildir:

RA-013:021 *Reynihóll* þjóðsaga huldufólksbústaður
“Reynihóll nefnist mikill hóll og fagur upp frá Eyvindarhólum. Við hann er miðað í mörkum jarða. Hvíldi mikil helgi á honum á fyrri dögum.” Segir í örnefnaskrá. “Ecki verdur því neitad ad inntil minna Tída hafa þær Sögusagnir geíngid medal Almúgans, og jafnvel nockrir er enn lifa ordid varir vid, ad sokallad Hulldufólk, edur Jardbúar hafi búid í sokolludum Reini hólum sem eru 2 Jardhólar Grasi vaxnir, og liggia gegnt Prests setrinu Eivindarhólum tl Austurs- og Landnorðurs, ...” FF,118-119 Mjög áberandi í landslaginu, mun ekki geyma neinar minjar.”Þar átti að vera bústaður huldufólks ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyvindarhólar, 1; FF, 118-119

RA-013:022 tóft
Tóftin er í jaðri túns í 200° frá kirkjunni, innan túngirðingar. Norðan tóftarinnar er túnið, á aðrar hliðar slétt graslendi. Skákin sem tóftin stendur á innan girðingar hefur ekki verið ræktuð. Hér er nú hóll, vísar í 225° lengd 4,5m breidd 3,3m, hæð 1,2m. Greinilega ferhyrnd, en varla sér móta fyrir veggjum, stendur e.t.v. á sandhól. Yfirgróin, enga steina að sjá.
Heimildir:

RA-013:023 *Nónhólar* hleðsla
Í brún sandhóla, 62° SV af vesturbænum. Melgresi er í sandbakkanum NA af. Graslendi ofar. Steinarnir sem eru greinilega úr byggingum - þakhellur og veggjasteinar - liggja á sandinum í fjörunni. Svæðið sem þeir liggja í er c. 10x4. Jón bóndi vissi ekki hvað þarna hafði verið en vissi vel af minjunum

Heimildir:

RA-013:024 hús fjárhús
Norður af bænum, milli hans og Klömbru. Slétt graslendi allt um kring. Þrjár burstir með steyptum göflum, hlaða með bárujárnsþaki þvert aftan við vísa í 190°. Vestasta húsið hefur verið notað fyrir hesta. Stétt er framan við húsin, hliðarveggir grjóthlaðnir. Breidd hlöðu 5,9m + lengd hesthúss 11,8m. Veggir þess ná út fyrir steinsteyptan gafl hlöðu, líklega í línu við innri brún. Veggjaþykkt 1,8m. Breidd hesthúss að utan er 4,4m + vestara fjárhúss 8m + austara 11,6m + veggjaþykkt 12m (framlengd).
Heimildir:

RA-013:025 hleðsla rétt
Norður af bænum, milli hans og Klömbru. Slétt graslendi allt um kring. Rétt, lengd 10,8m í 94° breidd 7,4m. Hlið í SA horni, breidd 2m, hlið eru einnig í báðum langhliðum upp við fjárhúsin.
Heimildir:

RA-013:026 hús fjárhús
Í NV frá Efra Hólkoti. Ræktað tún sunnan við. Tvær burstir, steinsteyptir gaflar og grjóthlaðnir veggir. Hlaða þvert á, byggt eins með bárujárnsþaki. Helluþak að hluta í vesturhúsinu. Jötur eftir endilöngu, grjóthlaðnar undirstöður. Breidd hlöðu 5,9m, lengd 13,1m. Veggjaþykkt vestasta húss 2m, breidd vestasta húss með veggjaþykkt 5,3m + næsta 8,7m. Alls 10,4m (með veggjaþykkt austara húss).
Heimildir:

RA-013:027 hleðsla
Á sléttri grund NA af bænum. Óræktað graslendi en slétt, grundir allt um kring. Ef til vill skjólgarður. 7,2m í 240°, 6,8m í 340°. Mjög útflattir veggir, ekkert grjót sjáanlegt.
Heimildir:

RA-013:028 tóft
Austur af bænum, 264° í kirkjuna. Valllendi, smámóótt, slétt og grösugt allt um kring. Að minnsta kosti ein tóft er sjáanleg í hólnum vestanverðum. Vísar í 213° lengd 4,3m, breidd 3,6m, hæð 0,75m. Yfirgróin, engir steinar sjáanlegir. Austur af tóftinni eru 3,4m eftir af hólnum - þar sér ekki móta fyrir tóft. Mjög lík öðrum tóftum hér að yfirbragði.
Heimildir:

RA-013:029 hús
NA af bænum. Valllendi allt í kring. Ferhynd hálfuppistandandi hús, líklega hesthús með hlöðu aftan við sem hefur verið steypt ofan á grjótvegginn. Vísar í 228°. Að utanmáli er lengd alls 17,4m, breidd 7,1m, lengd hlöðu 6,5m. Veggir eru mjög þykkir með rúnuðum hornum utaná. Bárujárnsþak var á hlöðunni nú fallið. Torfþak með hellum bætt bárujárni á hesthúsinu. Norðurhlið hrunin. Meðfram austurhlið er grjóthlaðin jötuundirstaða, breidd 0,7m, hæð 0,5m, breidd hlöðu að innanmáli 3,4m. Hæð upp í mæni 2,65m, þvertré liggja á veggjum, dvergur á þeim, mænir.
Heimildir:

RA-013:030 *Bakkamýri* tóft
Í móanum NA af bænum, vestan heimtraðar. Sléttlent og grasi vaxið. Stór hóll, næstum ferhyrndur, vísar í um 314°. Nú sér hér lítil merki um húsaskipan. Lengd 12,5m, breidd alls 13,8m, 10m að ætluðu húsi. Í SV helmingnum má e.t.v. greina skiptingu í stærra (SA) hús, breidd 3,8m, og minna NV af: lengd beggja 14,8m. SV hlutinn nær vestar en NA hlutinn. Hæð 1m.
Heimildir:

RA-013:031 tóft
Í 210° frá 030 er lítil ferhyrnd tóft. Vísar í 30°, lengd 2,9m, breidd 2,5m. Nú bara stórar þúfur, en greinileg tóft. Engir steinar, land liggur lægra allt um kring.
Heimildir:

RA-013:032 tóft
Nær Eyvindarhólum, í SV frá 030 er önnur lítil tóft, nú eins og ferhyrndur hóll. Vísar í 263°, lengd 2,9m, breidd 2,1m, hæð 0,5m. Uppfyllt. Ekkert grjót sjáanlegt.
Heimildir:

RA-013:033 garðlag
Í SV frá 032 er lágur garður, sléttur ofan, vísar í 308°.
Heimildir:

RA-013:034 heimild um kirkju
EYVINDARHÓLAR UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) -Maríuc. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 6[1332]: Holar. gamall maldagi.Mariukirkia j holum a heimaland allt. med gognum oc giædum. x. kugilldi. kalek gylltann oc messuklædi þrenn. þriu alltara klædi. kistur ij. kluckur iiij oc biollu eina. iij kertistikur. vij. merkur vax. tiolld. glodarker. kross oc skrijn litil. kantara kap. munnlaugh. fontz vmbuning. Máld DI II 677-678[1367]: Hítardalsbók, sjá [1371]; DI III 216[1371]: ii. Mariu kirckia j holum a heimaland allt med gognum og giædum. x. kugilldi bufiar.kaleik gylldan. messuklæde tuenn. alltarisklædi þriu. kistur ij. kluckur iiij og biollu. iiij. kertestikur. ij. merkur vax. glodarker. krossar ij. skrijn med reliqvijs. kantara kapu. munnlaug. fontt vmmbuning. porcio ecclesie a medan sera niall hefur bued arlega sex aurar. Jtem þriu kugilldi eru hier j þessum maldaga. vj kyr og. ij. ær hins fimta tigar. Máld DI III 2591553: Máld DI XII 6461575: Máld DI XV 6731709: Kirkjustaður og beneficium; JÁM I: 35.1847: Prestsetrið er bæði mjög hagalítið og útslægnalaust, en túnið er stórt, og fást af því í meðalári 200 hestar. Á jörðunni sjálfri má þannig framfæra aðeins 3 kýr, 20 ær, 20 lömb og 4 hross, sé útheyskapur eigi keyptur að. Mótekja er engin, svo haug verður líka að nota til eldiviðar; en hlynnindi eru talin: hægur sjáfarafli og trjáreki fyrir jarðarinnar landi, þó sjaldan sé að miklu verði. Staðnum fylgja 3 kúgildi, en hjáleigurnar allar eru bygðar með 2 kúgilldum og 1 h. 25 al. lsk (að meðtöldum skips áróðri, 10 al. á hverri), sem geldst í smjöri og í fríðu. Af báðum annexíunum og afteknu bænahúsi "í Borg" eru goldnir til samans 33 fd. smjörs. Fasteignar tíund er talin 135 al., lausafjár tíund, að meðaltali í 5 ár, 70 ½ al., heytollar 66 og dagsverk 39. Presturinn leggur uppgjafa**:** prestum árlega 54 sk. JJ 47. 192412.3.1890: Skóga- og Steinakirkjur lagðar niður og sóknirnar lagðar til Eyvindarhóla; (PP, 54) [landshöfðingjabréf]16.11.1907: Eyvindarhólaprestakall lagt niður og sóknin lögð til Holts; (PP, 54) [lög]
Heimildir: Túnakort; JJ, 47, PP, 54, DI; JÁM I, 35

RA-013:035 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-013:036 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-013:037 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-013:038 *Vestur hjáleiga* bæjarstæði býli
1709: "Stóð heima við staðinn er fyrst bygð fyrir elstu manna tíð, en hefur nú ei bygst um næstu 14 eða 15 ár. Landskuld var annars lxxx álnir, þegar bygðist. Kann aldrei aftur að byggjast, sökum slægnaleysis og landþrengsla."
Heimildir: JÁM I, 36

RA-013:039 garðlag landamerki
"Leifar af fornum merkigarði sjást milli Borgarlands og Eyvindarhóla. Liggur markið þar til suðvesturs." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyvindarhólar, 1

RA-013:040 heimild um brunn
"Hólatjörn er norður af kirkjugarðinum. Vestan við hana var lengi brunnhús, eða þar til Sveinbjörns Sveinsson á Rauðafelli, nefndur Brunna-Sveinbjörn, gróf og hlóð brunn þann, sem enn er óhaggaður í hlaðvarpa í Eyvindarhólum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyvindarhólar, 1

RA-013:041 brunnur vatnsból
"Hólatjörn er norður af kirkjugarðinum. Vestan við hana var lengi brunnhús, eða þar til Sveinbjörns Sveinsson á Rauðafelli, nefndur Brunna-Sveinbjörn, gróf og hlóð brunn þann, sem enn er óhaggaður í hlaðvarpa í Eyvindarhólum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyvindarhólar, 1

RA-013:042 *Fjóshóll* örnefni fjós
"Fjóshóll er vestan við bæinn í Eyvindarhólum. Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Eyvindarhólar, 1

RA-013:043 *Skiphóll* örnefni
"Austur frá Nónhólum er Skiphóll." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyvindarhólar, 2

RA-013:044 *Stekkjarhóll* örnefni stekkur
"Austan við hana [Heimarás] og Syðra-Hólakot er Stekkjarhóll." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyvindarhólar, 2

RA-013:045 *Eyvindarhólar* bæjarstæði bústaður
Bæjarstæðið á túnakortinu.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-014 Syðra Hólakot

Hjáleiga Eyvindarhóla. 1709: "Bygð fyrr en menn til minnast, en hefur í eyði verið næstu 2 ár." Taldist ekki mega byggjast upp aftur. (JÁM I, 36) "Bæjarstæðið er suðaustur frá staðnum og standa þar nú fjárhús. .. Jörðin byggðist að nýju á 18. öld og hélst í byggð til 1912. Hún liggur nú undir Eyvindarhóla." (SB IV, 58) 1709: "Túnum og högum hefur Kaldaklofsá stórlega spilt með grjóti, leiri og sandi, sem heldur sýnist aukast meir en afvendast." (JÁM I, 36)

RA-014:001 *Syðra Hólakot* bæjarhóll bústaður
Stóð rétt sunnan við heimajörðina Eyvindarhóla. Í Jarðabókinni segir að þessi hjáleiga, sem var byggð fyrir manna minni, hafi verið í eyði í 2 ár. Í Sunnlenskum byggðum segir að hún hafi byggst aftur á 18. öld og haldist í byggð til 1912. Jörðin liggur nú undir Eyvindarhóla. Þar sem bærinn stóð eru nú fjárhús sem voru enn í notkun 1980.
Heimildir: JÁM 1, 36. SB IV, 58.

RA-014:002 garðlag túngarður
Heimatúngarðurinn sést vel. Veggjaþykkt 1,7-.8, hæð 0,6-.8, torfhlaðinn, ekki heill.
Heimildir:

RA-014:003 tóft
Í túninu 85° suður af bænum, þar sem Syðra-Hólakot var. Ræktað tún allt í kring. Ferhyrnd tóft, vísar í 206°, opin þar út. Tóftin stendur hátt, líklega á sandhól. Hún er yfirgróin og eru engir steinar sjáanlegir. Lengd hennar er 5,6m breidd 4,2m. Þvermál hólsins sem er hringlaga er 17m, hæð mest um 2m. Jón á Eyvindarhól telur þetta hafa verð útihús frá Hólkoti.
Heimildir:

RA-015 Efra-Hólkot

1709: "Hefur fyrir 20 árum flutt verið heiman frá staðnum, en hennar fyrstu bygging muna menn ei." (JÁM I, 36). Hjáleiga frá Eyvindarhólum "... stóð um 200m norður frá staðnum. ... Skortur á útslægjum gerði búskap jafnan örðugan á Efra-Hólakoti, sem átti í því sammerkt við Eyvindarhóla og hinar hjáleigurnar. Flest hús eru nú felld í Hólakoti og jörðin í eyði frá 1957." (SB IV, 58) 1709: "Þetta býli liggur undir spjöllum af Kaldaklofsá líka sem heimastaðurinn sjálfur." (JÁM I, 37)

RA-015:001 *Efra Hólkot* bæjarhóll bústaður
Stóð norðan við vestasta bæ heimajarðarinnar Eyvindarhóla. Í Jarðabókinni segir: "Hefur fyrir 20 árum flutt verið heiman frá staðnum, en hennar fyrstu bygging muna menn ei". Jörðin fór í eyði 1957 og er nú eign Eyvindarhólabónda. Í Jarðabókinni segir: "Þetta býli liggur undir spjöllum af Kaldaklofsá líka sem heimastaðurinn sjálfur" Hóll sem vísar í 275°. Dreif af hellum og veggjasteinum ofaná.
Heimildir: JÁM I, 36-7

RA-015:002 heimild um varnargarður
1709: "Á næstliðnu sumri var hjer fyrir hlaðið eftir staðarhaldarans tilhlutan og vatnsgángi nokkuð afvendað ..."

Heimildir: JÁM I, 37

RA-015:003 mannvirki útihús
Rétt vestan við 001. 4 steyptar burstir, hlið við hlið, vísa í 185 °. Grjóthlaðnir veggir, rekaviður, hellur og torf á þaki. Stétt framan við. Byrjað vestast hús 1. 2,4m x 3,9m, 2. 5m x 3,4m, 3. breidd 2,3m, smiðja, 4. breidd 3,2m. Aftan við 1 er aðskilin tóft sem vísar í 280 °, 2,4m x 1,7m.
Heimildir:

RA-015:004 þúst
Austan við 003 er flatur hóll beint úr frá framhlið húsanna. Hér er dreif af hellum + veggjasteinum. Einnig steinsteypa. Hér hafa verið hús en sér nú ekki móta fyrir neinu. Lengd frá austurbrún smiðjunnar um 40m.
Heimildir:

RA-016 Krókvöllur

Hjáleiga Eyvindarhóla. "Bærinn stóð við vesturjaðar Hólalands, beint vestur af Eyvindarhólum. Í seinni tíð a.m.k. fóru saman tún hjáleigunnar og staðarins. Hjáleigan er komin í byggð 1780 ... Jörðin liggur nú undir Eyvindarhóla." SB IV, 58

RA-016:001 *Krókvöllur* bæjarhóll bústaður
Stóð í túninu vestan við vestasta bæ Eyvindarhóla. Var komin í eyði 1780 segir í Sunnlenskum byggðum. Slétt tún. Þar sem bærinn sjálfur stóð er nú útflattur lágur hóll í túninu og var tóftunum jafnað út.
Heimildir: SB IV, 58.

RA-016:002 þúst
Syðst er hóll sem í hefur verið tóft. Er nú líkara hól, yfirgróið og engir steinar sjáanlegir. Hefur ef til vill vísað í 210°, lengd 3,6m, breidd 2,9m, hæð 0,75m.
Heimildir:

RA-016:003 garðlag túngarður
Í austur frá suðurbrún 002 hlykkjast lágur og óljós túngarður. Líkist grónum hlykkjóttum hrygg.
Heimildir:

RA-016:004 tóft
Tóft við austurbrún 003 miðja vegur að bæjarhól. Lítil tóft, næstum ferhyrningslaga og snýr í 68° 3,2m x 3,1m, hæð 1,1m. Yfirgróin og stendur nokkuð hátt.
Heimildir:

RA-016:005 þúst
Aðeins suður af 004 er bunga austur úr túngarði og hefur þar líklega verið tóft. Nú aðeins yfirgróinn hóll. Breidd frá túngarði í SA (230°) 3,3m, langhlið meðfram túngarði 3,5m, hæð 1,5m.
Heimildir:

RA-016:006 þúst
NA við 003 er enn ein lítil ólöguleg bunga. Út frá túngarði er breidd í 120° 4,3m, lengd meðfram honum 3,3m, hæð 1m, hæð túngarðs hér er um 1,4m.
Heimildir:

RA-016:007 tóft
Nyrsta tóftin er vestur úr túngarði, þar sem hann beygir til austurs. Vísar meðfram honum í 92°, lengd 3,4m, breidd 3,2m.
Heimildir:

RA-016:008 garðlag túngarður
Í horninu austan við 007 er lægri túngarður, beint úr NV horninu í 100° á hærri og yngri garðinn 003. Má síðan sjá leifar hans norðan túngarðs í austur.
Heimildir:

RA-017 Stóraborg

40 hdr. 1709 með Minni Borg sem er 10 hdr og Sitjanda sem er 6 hdr. 80 álnir að dýrleika. Er nefnd í einu hdr. kirknaskrár Páls, en er líklega yngri viðbót. (DI XII 6). "[1332]:Borg. gamall mäldagi. Mariukirkia j borg a heimaland allt oc klambrarland." (DI II 678). (JÞ telur að frá * sé frá 1353 og að þetta muni vera Ámundi Guðmundsson en Ámundi Hallsson var prestur á Stóru Borg 1440 (AM fasc. X, 20).) "[1371]: iii. Mariu kirkia j borg a heimaland allt og [kla]mbraland." (DI III 259) Kirkjan á Stóruborg var fallin 1541. -Máldagi kirkjunnar (DI X 658) 1553: Máldagi kirkjunnar (DI XII 647). 1575: Máldagi kirkjunnar (DI XV 672-673)Borgarkot einnig hjáleiga í eyði 1709. "Afréttar ítak er kirkjunni eignað, kallað Borgartúngur, sem mönnum þykir forsorga kunna um sumar 1 lömb, sígur Eyjafjallajökul á þetta takmark og spillir smásaman. Fjöru hyggja menn jörðina eiga fyrir sínu landi miðlum Hóla og Miðbælis, en hvort kirkjan á hjer nokkurn reka er óvíst." (JÁM I, 44) Bænhús var á jörðinni. "Um 250 m breitt graslendi er framan við bæinn og framan þess fjaran, 150 m á breidd. Árlega brýtur framan af graslendinu. Kaldaklifsá sker Borgarland að austan og brýtur þar bakka. Hluti af nýrækt Borgarbónda er austan árinnar. Jörðin á upprekstur í Borgartungum milli Hrútafellsheiðar og Hólatungna og reka á Borgarfjöru." (SB IV, 61)

1709: "Engjum spillir Kaldaklofsá, líka túnum nokkuð, en blástur af sandi mikilega stundum og liggja udnir meiri spjöllum." (JÁM I, 45). 1924: Vesturbær: Tún 1,7 ha, garðar 1265m^2. Austurbær: Tún 1,8 ha, garðar 1020 m^2.

RA-017:001 *Stóraborg* bæjarhóll bústaður

"Niðri á strönd Austurfjalla, miðsvæðis, rís hár, einstakur moldarhóll og talar skýru máli um undanhald landsins frá hafi. Þarna stóð stórbýlið og kirkjustaðurinn Stóra-Borg frá um 1000-1840. Nú gengur stórbrim yfir bæjartætturnar og máir þær út frá ári til árs." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Bæjarstæði Stóru-Borgar hinnar fornu stendur nú frammi í sjávarkambi; bærinn var fluttur þaðan um 1840. Hafði þá fyrir skömmu orðið að taka kýr þar út um fjósþekju í sjávargangi." Segir í örnefnaskrá

Fornleifarannsókn fór fram á Stóruborg á árunum 1978-90. "Um það bil er uppgröftur hófst stóð hinn forni bæjarhóll eins og eyja frammi á sandfjörunni og gekk brim upp í hann eða yfir hann á vetrum. ...Líklega hefur bæjarhóllinn í Stóruborg verið farinn að eyðast snemma á öldinni, en skömmu eftir 1960 sópaðist allur fjörusandur sunnan frá bæjarrústinni af völdum vatnsfalla og sjávar og tók hóllinn þá að eyðast hraðar. Sorphaugur var framan í hólnum og þar mátti sjá ýmsar minjar mannvista. ... Við eyðingu hólsins komu fram tættur víða á hólnum, bæði austan og vestan. Austan í hólnum varð vart við eldstæði, voru það litlir, samfelldir flekkir af eldlituðum smásteinum. ... Það mannvirki sem augljóslega er elst, er lítil niðurgrafin "bygging," jarðhýsi. Slík hús eru vel þekkt annars staðar á Norðurlöndum, bæði á víkingaöld og miðöldum, og allnokkur hafa verið könnuð hérlendis, m.a. í Hvítárholti og á Hrafnseyri. Jarðhýsið í Stóruborg er hið minnsta sem ég veit um, lætur nærri að það sé 2,10 x 2,30 m. ... Jarðhúsið var grafið niður um 70 cm frá yfirborði. Gólfið var þunnt (2-5 cm) og nokkuð viðarkolaborið í miðju. Við vesturvegg hússins voru leifar ofns eða eldstæðis. Eftir að búið var að fylla jarðhýsið var reist ílöng bygging á sama stað, og lenti suðurveggur hússins ofan á jarðhýsinu. Byggingin var hátt í fjögurra metra breið. Um lengd hennar er ekki eins ljóst, en hún hefur vart verið styttri en um 27 metrar. Hún hafði verið endurbyggð margsinnis.

Norðan við þessa byggingu og hornrétt á hana voru tvær viðbyggingar, önnur a.m.k. 12 m löng, en hin ekki styttri en 3,5 m. Þriðja viðbyggingin var við vesturenda hússins, hún var 6 x 3 m að innanmáli. Í því húsi var mikill fjöldi af litlum holum í gólfi, þær voru óreglulegar og dreifðar um gólfið. Ef til vill hafa þær verið eftir einhver tól eða verkfæri sem rekin hafa verið niður í gólfið. Þessi viðbygging var lögð af við næstu gagngerðu endurbyggingu á bæjarhúsunum. Þá var aðalhúsið stytt og húsin norður af því endurbyggð. Nokkru síðar var bætt húsum við vesturenda bæjahúsanna, þrem byggingum sem trúlega hafa allar verið einhverskonar útihús. Þessar byggingar hafa allar verið lengi í notkun, a.m.k. endurbyggðar einu sinni hver. Á sama tíma og þessi hús stóðu var enn a.m.k. eitt bakhús. Við næstu meginbreytingu voru tvö hús reist í stað þeirra þriggja vestustu, og voru töluvert minni en þau. Þá er enn aðalbygging sem snýr austur og vestur og gengið inn á henni miðri. Eystri hluti hennar virðist af fundum hafa verið notaður sem búr eða sem búr og eldhús. Það var lengi í notkun og var skipt í tvennt á síðasta skeiði sínu. Yngstu byggingarnar á hólnum voru illa varðveittar. Við því er að búast að grjót og annað byggingarefni hafi verið tekið úr bænum þegar hann var fluttur og notað aftur á nýja staðnum. Þá er vitað að menn hirtu einnig grjót úr rústunum til bygginga fram á þessa öld. Af yngstu rústunum sem sjá mátti á hólnum verður þó ráðið að enn var þar hús sem lá austur og vestur og hús sem sneri þversum á það vestast (líklega tvö frekar en eitt). Óvíst er, hvort nokkurt bakhús var á þessu tímabili. Flatarmál húsa var oft mikið, t.d. greinilega 160 fermetrar að innanmáli á einu af eldri skeiðunum. Ljóst að húsin minnka á síðasta tímabilinu. Sennilegast er að þar gæti þeirrar landeyðingar, sem varð til að flytja varð bæinn, og hafi orðið samdráttur í búskap, húsastærð og mannfjölda í samræmi við það sem jörðinni hlýtur að hafa farið aftur við sjávárága nginn. Hlutir þeir, sem fundust við uppgröftinn í Stóruborg, eru yfir hálft fimmta þúsund, eða 4578 gripir. Þá eru ótaldir þeir munir, sem Þórður Tómasson hefur safnað saman, og gætu farið hátt í að vera annað eins."

"Bærinn hefur staðið hátt með fagurri sýn til fjalla og sjávar. Sögn hermir, að seftjörn hafi verið framan

við Borgarbæ og góður skeiðsprettur frá henni til sjávar." Segir í örnefnaskrá Greinar um uppgröftinn: Mjöll Snæsdóttir: "Anna átti mig" Árbók 1980; Mjöll Snæsdóttir: "Kirkjugarðurinn að Stóruborg undir Eyjafjöllum." Árbók 1987; Mjöll Snæsdóttir: "Ráði sá er kann. Óráðinn rúnatexti frá Stóruborg undir Eyjafjöllum" Árbók 1988; Mjöll Snæsdóttir: "Jarðhýsið í Stóruborg undir Eyjafjöllum." Árbók 1991; Mjöll Snæsdótir: Stóra-Borg Fornleifarannsókn 1978-1990. Sýningaskrá; Þórður Tómasson: "Brot úr byggðasögu" Kirkjuritið1970; Þórður Tómasson: "Minjar rísa úr moldum" Landnám Ingólfs 1985.
Heimildir: SB IV, 61; Ö-Stóra-Borg, 1; MS: "Stóraborg" Heima er bezt 1993, 196-200

RA-017:002 heimild um kirkju
1847: Af báðum annexíunum og afteknu bænhúsi "í Borg" eru goldnir til saman 33 fd smjörs." MS: "Vorið 1978 fórum við tveir útsendarar Þjóðminjasafns á vettvang að skoða hól og líta á þær leifar kirkjugarðs, sem þá mátti sjá. Í ljósbrúnum jarðveginum suðaustan í hónum mátti sjá skákir, sem skáru sig úr moldinni í kring. Þetta voru grafir, sem sáust eins og litaskipti í jarðveginum. Fyllingin í gröfinni skar sig úr sem ílangur flötur, þar sem jarðvegurinn var með örlitlum litblæ en moldin umhverfis. Á einum stað mótaði fyrir leggjum og lærum neðri hluta beinagrindar sem lá á yfirborði. Sjórinn var búinn að fletta ofan af þykku jarðvegslagi og það eins sem eftir var af þessari gröf var farið eftir fótlegg frá mjöðm að ökklum og örlítil beinmylsna í farinu. Leifar af miklum torfvegg, kirkjugarðsvegg, sáust neðarlega í brekkunni, og mótaði sums staðar greinilega fyrir hnausum. ... Uppgröftur hófst í júní 1978. Við byrjuðum á að skoða kirkjugarðinn, og fór fyrsta uppgraftarsumarið í það. Hann stóð lægra en bæjarrústirnar sjálfar, og virtist vera í mestri hættu að eyðast. Þess vegna var byrjað þar. Þórður Tómasson hafði kortlagt kirkjugarðinn, eins og hann leit úr á yfirborði 1972, og séð þar rúmlega sjötíu grafir. Við könnuðum leifar af 66 gröfum. Við samanburð á teikningum virtist svo sem grafirnar sem Þórður hafði teiknað 1972 hafi flestar verið horfnar þegar við byrjuðum að vinna og þær grafir sem við könnuðu flestar verið "nýjar," aðrar. Má því leggja saman fjölda grafa á teikningu Þórðar og grafir þær er við könnuðum ... má því gera ráð fyrir að ekki hafi færri en 150 mans verið jarðsettir í garðinum. ... Í kirkjugarðinum í Stóruborg voru bein illa varðveitt, yfirleitt ekki nema skæni og mylsna ... Ljóst var að garðurinn hafði verið lengi í notkun. Víða mátti sjá að grafir gengu hveryfir aðra, mest voru dæmi um fimm greftranir hverja yfir annarri."
STÓRABORG UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) -Maríu (EYVINDARHÓLAANNEXÍA)er nefnd í einu hdr. kirknaskrár Páls, en er líklega yngri viðbót; Kirknaskrá Páls, DI XII 6.[1332]: Borg. gamall mäldagi. Mariukirkia j borg a heimaland allt oc klambrarland. þar fylgia fiogur hundrath fioru. vij. kugilldi. kirkiann a innan sig. smellta kross. ij. rodukrossar. mariu skriftt. messuklædi ij. kalek. kantarakapur ij. alltaraklædi iiij. einn slopp. tiolld vmm huerfis kor. glodarker. ij munnlaugar. handkuern. steinnhnudar xij. kluckur iij. bord oc stighe. halft þridia hundrat j sængarklædum. x gess gelldar. kertistikur ij. oc kertaklofve. oc ein litil bialla. messustack. baksturjarn. kistur ij.*Þetta lokid j stadar spell. fiogur kugilldi. tuau ross. þriu hundrat j slatrum. x aurar voru. eptir Amunda prest. Máld DI II 678. JÞ telur að frá * sé frá 1353 og að þetta muni vera Ámundi Guðmundsson en Ámundi Hallsson var prestur á Stóru Borg 1440 (AM fasc. X, 20). [1367]: Hítardalsbók, sjá [1371]; DI III 216 [1371]: iii. Mariu kirkia j borg a heimaland allt og [kla]mbraland. þar fylgia iiijc fioru. Sextan kugilldi og xx. ardurvxe. Gradungur tuevetur. iij. Ross roskin. ellefu gæs. stige handkuern. Kirkian a jnnan sig smelltan kross. ij rodakrossa. mariu skriptt. messuklæde. ij. kaleik. kantarakapur. ij. alltaraklæde iiij. slopp. tioll vm kor. glodarker. ij munnlogar. klockur iij. kertastikur ij. kertaklofa lytinn. messufatastock. kistur tuær. Baksturjarn.xij manada messubækur. Hun a og halftt þridia hundrad j sængarklædum. A þessum kuikfiam skal vera omage af ætt syra Aamunda Gudmundarsonar. sa sem biskupinn j Skalhollte eda hans logligur vmmbodzmadur skipar; Máld DI III 259 Kirkjan á Stóruborg var fallin 1541. -Máld DI X 658 1553: Máld DI XII 647 1575: Máld DI XV 672-673
1709: "Hjer hefur kirkja verið (bænhús) og embættað af sóknaprestinum að Hólum, Skógum og Steinum, þá fólk hefur verið til sakramentis, líka endur og sinnum á bændadögum um lángaföstu; kirkjan er fallin og hefur hjer ekki embætisgjörð flutt verið í 10 ár að menn minnir."
Heimildir: JJ, 47; JÁM I, 44; MS: "Stóraborg" Heima er bezt 1993, 196-201

RA-017:003 *Kvíaholt*hleðsla kvíar
"Norðan við Stóru-Borg hina fornu er Kvíaholt norðan farvegsins, sem Bakkakotsá hefur stundum runnið eftir." Segir í örnefnaskrá Hálfhringlaga, vísar í 330°, lengd um 7m, breidd um 8m. Torfhlaðnir veggir. Talið að þar hafi kvíar Önnu á Stóruborg verið.
Heimildir: Ö-Stóra-Borg, 2

RA-017:004 tóft
Ferhyrnd tóft, vísar í 215°, lengd 8m, breidd 2,9m
Heimildir:

RA-017:005 tóft fjárhús
Annaðhvort tvö hús eða tvískipt tóft, ef til vill hlaða um það bil hornrétt á. a) vísar í 205°, lengd 10m, breidd

3m. b) vísar í 315°, lengd 5m, breidd 2,5. Einnig óglöggur hóll einnig.
Heimildir:

RA-017:006 *Stóra Borg [Vesturbær]* bæjarstæði bústaður
Bærinn var fluttur árið 1840 um 640 metra til austnorðausturs og byggt þar upp tvíbýli. "Borgarbær var fluttur góðan spöl til austurs landnorðurs frá gamla bæjarstæðinu." Segir í örnefnaskrá Stendur í hlaðinu, beint vestur af núverandi íbúðarhúsi, milli þess og fjóss. Túnið suður af bænum, hlaðið norður af. Hér eru nú 5 burstir uppistandandi hús, með steinsteyptum göflum, nú notað aðallega fyrir hey. Vestasta húsið er hænsnakofi. Á milli þess og þess næsta í austur er járnskúr. Vísa í 210°. Austustu húsin, lengd að utanmáli 7,8m, næstu tvö hús eru 5,7m á lengd að utanmáli. Utanmál framhliðar: breidd allra húsanna: Austasta: veggjaþykkt 1,6m, + breidd 3,8m, + næsta að 10,8m, + næsta að 15,6m, + næsta í vestur að 18,3m, svo kemur skúrinn að 23,1m, + næsta 27,8m að innri brún, með vegg 29,8m."Enn stendur eldhús, sem reist var í Stóru-Borg um þetta leyti, og sjást í því viðir úr Stóruborgarskála." Segir í örnefnaskrá.
Heimildir: SB IV, 61; Ö-Stóra-Borg, 1; Túnakort 1924

RA-017:007 *Stóra Borg [Austurbær]* bæjarstæði bústaður
Bærinn var fluttur árið 1840 um 640 metra til austnorðausturs og byggt þar upp tvíbýli. "Borgarbær var fluttur góðan spöl til austurs landnorðurs frá gamla bæjarstæðinu." Segir í örnefnaskrá Rétt austan við heimatröð, norður af núverandi bæ. Slétt graslendi, Kaldaklifsá rétt austur af. Hér eru nú 2 sambyggð fjárhús, vísa í 220°með hlöðu þvert aftan við, grjóthlaðnir veggir, bárujárnsþak og gaflar. Lengd fjárhúsa 7,8m, veggjaþykkt austarahúss 1,5m með breidd húss 5,6m, bæði hús alls 9,3m, hlaðan virðist öll gerð úr bárujárni."Enn stendur eldhús, sem reist var í Stóru-Borg um þetta leyti, og sjást í því viðir úr Stóruborgarskála." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 61; Ö-Stóra-Borg, 1; Túnakort 1924

RA-017:008 hús lambhús
SA af 007 nokkurn spöl er annað hús, ferhyrnt, notað fyrir kartöflur. Torfþak. Vísar í 314°, að utanmáli er lengd 7,3m, breidd 5,6m, dyr í 314°, breidd 0,65m, hæð 0,9m.
Heimildir:

RA-017:009 garðlag heygarður
Beint NA af 008, vísar eins, er heygarðstóft. Ferhyrnt svæði, breidd 7,7m, lengd 7,6m, fylgir SA gafli 008.
Heimildir:

RA-017:010 garðlag kálgarður
Framan SV við 007 og 008 er ferhyrndur kálgarður sbr. loftmynd.
Heimildir:

RA-017:011 *Fiskigarðar* garðlag
Rétt suður af 010, á árbakkanum, er garðbrot, vísar í 240°. 9,5m á lengd, eflaust mikið brotið af því, kallað Fiskigarðar.
Heimildir:

RA-017:012 *Langabakkakálgarður* garðlag kálgarður
Á bakkanum sunnan bæjar, SA af 013, í 126°. Slétt graslendi í kring um garðinn. Ferhyrndur garður, vísar í 124°, lengd 10,1m, breidd 7,5m, hæð um 0,75m. Ekki sér neina skiptingu í þessu. Veggir ójafnir, úr torfi, engir steinar sjáanlegir. Þar var unnið að fiski. Bakkinn sem 012 og 013 standa á heitir Langibakki. Þetta var álagablettur sem ekki mátti slá.
Heimildir:

RA-017:013 *Nóntóft* þúst eyktamark
Í túninu SV af bænum, rétt við sjávarbakkann. Slétt graslendi í kring um garðinn. Nú nær hringlaga hóll, 7,5m í þvermál, vísar í 40°. Sér ekki móta fyrir neinum veggjum.
Heimildir:

RA-017:014 garðlag túngarður
Rétt NA af 012, í 30°. Liggur í túnjaðrinum, slétt graslendi er einnig SV við, samanber 012-013. Hér liggur túngarður þvert á, og út úr honum til NA er kálgarður.
Heimildir:

RA-017:015 garðlag kálgarður

Rétt NA af 012, í 30°. Liggur í túnjaðrinum, slétt graslendi er einnig SV við, samanber 012-013. Hér liggur túngarður þvert á, og út úr honum til NA er kálgarður. Lengd í 128° 10,9m, breidd 9,3m, hæð 0,4m.
Heimildir:

RA-017:016 *Vesturtættur* tóft beitarhús
Norður af bænum, vestan heimtraðar í vesturjaðri túnsins. SV við er túnið, lækur norðan við. Ekki mikið að sjá, húsin voru byggð upp við túngarð. Langhlið svæðisins í 260° er 9,1m, breidd 3,6m, hæð 1m. Nátthagi var sunnan við nú horfinn í tún.
Heimildir:

RA-017:017 tóft
Vestar en 016-017, inni í túninu, er ferhyrnd greinileg tóft. Vísar í 186° lengd 3,8m, breidd 3,2m, hæð 0,6m. Bóndinn telur að krakkar hafi gert tóftina.
Heimildir:

RA-017:018 garðlag túngarður
Norður af bænum, vestan heimatraðar í vesturjaðri túnsins. SV við er túnið, lækur norðan við. Ekki mikið að sjá, húsin voru byggð upp við túngarð sem enn hlykkjast eftir bakka lítils lækjar.
Heimildir:

RA-017:019 *Torfholtshóll* örnefni rista
Torfholtshóll heitir hóll við vaðið á læknum niður að bæjarhól.
Heimildir:

RA-017:020 heimild um vað
Torfholtshóll heitir hóll við vaðið á læknum niður að bæjarhól.
Heimildir:

RA-017:021 heimild um brunn
Framan húsanna 006 er grjóthlaðinn brunnur, var notaður fyrir húsin.
Heimildir:

RA-017:022 heimild
Gerði var austur af 011, nú farið í ána.
Heimildir:

RA-017:023 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-017:024 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-017:025 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-017:026 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-017:027 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-017:028 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-017:029 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-017:030 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-017:031 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-017:032 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-017:033 bæjarstæði býli
MS: "Hugsast getur, að elsta byggð í Stóruborg hafi ekki verið á hól þeim, þar sem bærinn stóð svo lengi. Haustið 1972 lá Bakkakotsá mjög djúpt niðri í farvegi vestan við Borgarhól með útfall beint í sjó fram. Komu þá í ljós bæjarrústir rétt við vatnsborð árinnar, og náði Þórður Tómasson að skoða þær nokkuð." Segir í örnefnaskrá MS: "Þarna voru leifar af vegghleðslu úr leirbornum mýrarhnausum og í hleðslunni var geysimikið af birki, stofnar og lim. Var engu líkara en hleðslulög í veggnum hefðu verið bundin með birki. Nokkuð fannst af dýrabeinum, m.a galtartönn. Viður úr þessari rúst var aldursgreindur í Svíþjóð og virtist geta verið frá landnámsöld. Sjór gekk yfir rústina á flóði og var ekki hægt að komast að henni nema nokkra daga í september 1972 og er hún nú eydd."
Heimildir: MS: "Stóraborg" Heima er bezt 1993, 201

RA-017:034 heimild um lendingu
MS: "Við Borgarhól heitir Borgarfjara, þaðan var róið fram á þessa öld."
Heimildir: MS: "Stóraborg" Heima er bezt 1993, 196

RA-017:035 *Borgarkot* bæjarstæði býli
Hjáleiga Borgar. Byggðist fyrir minni elstu manna en lagðist í eyði rétt fyrri aldamótin 1700. "Bæjarstæðið er smáhóll á vesturbakka Bakkakotsár beint norður frá Stóruborg hinni fornu. Mótar þar greinilega fyrir húsaskipun. Einnig sjást merki um forna farvega Kaldaklifsár í nánd bæjarstæðis ..." Segir í Sunnlenskum byggðum. Rústirnar eru skammt suður af Svaðbælisá. Ræktað tún allt í kring.

Hóll, lengd hans vísar í 300 ° en burstir vísuðu í 220 °. Sér móta fyrir 6-7 tóftum syðst í hólnum. Norðan við iii, iv, & v, er dæld, líklega heygarður. Breidd úr austri: I. 4m + ii. 8m + iii. 11,2m + iv. 14m + v. 17,7m. Lengd að dæld 8. Austan við var annað hús, stendur lægra. Minnir á Miðbælistóftir. Túngarður umhverfis. Sést vel á loftmynd.
Heimildir: JÁM I, 45; SB IV, 62

RA-017:036 *Skiphellar* heimild
"Í þjóðsögum um Önnu á Stóruborg og Hjalta Magnússon segir: "Mælt er að hellar voru fyrir framan Stóruborg, og væri í þá stuttur sprettur heiman úr Stóruborgarhólnum. Voru hellar þeir kallaðir Skiphellar, því að inn í þá settu menn skip sín. Þar hafðist Hjalti við um stund." Ekkert mælir gegn því að þessi hellir hafi verið til. Mjúkur sandsteinn er í bæjarhólnum og því ekkert ólíklegt að sandsteinshólar hafi verið utar sem hægt var að grafa hella í. Sjór gengur á ströndina og hefur lengi brotið land á þessum slóðum. Ekki líður á löngu þar til bæjarstæðið hverfur í hafið. Skiphellar voru utar að sögn og eru því horfnir í öldurnar."
Heimildir: Manngerðir hellar 257

RA-018 Minniborg

10 hnr 1709. 1521: Jörðin nefnd í virðingagerð á eignum Vigfúsar Erlendssonar. (DI VIII, 798) 1709: "Túnum og engjum spillir Kaldaklofsá, hvor ogso í hlákum og vatnavöxtum hleypur inn í bæjarhús og heygarð og skemmir honnuð heyið." (JÁM I, 45)

RA-018:001 *Minniborg* bæjarhóll bústaður
"Í byrjun 19. aldar var tvíbýli á jörðinni. Bæirnir stóðu milli Miðbælis og Stóru-Borgar, en eru bæjarstæðin eydd að mestu eða öllu leyti af völdum vatna og sjávar. Leifar eldri bæjarstæðið Minni-Borgar eyddist suður á fjörunni um og eftir 1960. Þess getur um Minni-Borg 1836 að tún liggi fyrir skemmdum af sandfoki og vatnaágangi. Annað býlið var flutt upp á Rauðsbakka 1845. Hitt býlið flutti Gísli Guðmundsson árið 1857 austur í Minni-Borgarslægjur á syðri bakka Miðár, upp frá Stóru-Borg. Þar bjó Gísli í tvö ár. Bæjarrústir þar eru mjög glöggar og heita Gíslatættur." Segir í Sunnlenskum byggðum.

MS: "Árið 1968 sópaðist sandur ofan af bæjarstæði um 280 m vestur frá Borgarhól. Þar hafði í minni eldri manna verið hóll, sem oft var sett upp veita á til að gefa merki um að fara til sjávar á Miðbælisvörum. Þar norðan við hafa verið graslendi milli Stóruborgarhólsins og Miðbælis, nefnt Sandtún, og nú með öllu eytt. Mannvistarleifar er komi í ljós 1968 voru leifar af langvegg úr hús, hlöum grjóti, veggurinn lá norðvestur og suðaustur og var framan við hann þunnur sorphaugur með húsdýrabeinum og spýtum. Mestur hluti þessa

bæjarstæðis virtist löngu eyddur, líklega af vatnsgangi, og brim eyddi síðan því sem eftir var skömmu eftir að hún kom í ljós. Barst grjót og húsdýrabein úr henni norður um alla fjöru. Þórður Tómasson telur þetta rúst af hjáleigu Stóru-Borgar, Minniborg, en hún var flutt þaðan um miðja 19. öld (1845 og 1857).”Elsta bæjarstæðið
Heimildir: SB IV, 63

RA-018:002 *Minniborg* bæjarstæði bústaður
“Í byrjun 19. aldar var tvíbýli á jörðinni. Bæirnir stóðu milli Miðbælis og Stóru-Borgar, en eru bæjarstæðin eydd að mestu eða öllu leyti af völdum vatna og sjávar. Leifar eldri bæjarstæðið Minni-Borgar eyddist suður á fjörunni um og eftir 1960. Þess getur um Minni-Borg 1836 að tún liggi fyrir skemmdum af sandfoki og vatnaágangi. Annað býlið var flutt upp á Rauðsbakka 1845. Hitt býlið flutti Gísli Guðmundsson árið 1857 austur í Minni-Borgarslægjur á syðri bakka Miðár, upp frá Stóru-Borg. Þar bjó Gísli í tvö ár. Bæjarrústir þar eru mjög glöggar og heita Gíslatættur.” Segir í Sunnlenskum byggðum. Sléttað tún eða graslendi. Hóllinn er vestan við Sitjanda og Gíslatættur. Hóll sem vísar í 330 °. Girðing liggur yfir norðurhluta hans. Sléttað, engin merki tófta. Tvíbýlis bæjarstæðið
Heimildir: SB IV, 63

RA-018:003 *Rauðsbakki* tóft útihús
Rétt vestan við 002, milli hans og Miðbælis. Aðstæður sbr. 002. Vísar í 210 °, opin í endann, torfhlaðin, mjög útflött. Stærð 3,1m x 3,4m, hæð 0,75. Tilheyrði líklega Minniborg eða Miðbæli.
Heimildir:

RA-018:004 *Rauðsbakki* bæjarstæði bústaður
Rauðsbakki. Ólafur Ólafsson og Ástríður Þorbjörnssdóttir felldu niður byggð á hálflendu Minni-Borgar hinnar fornu um 1845 og fluttu hana upp á Rauðsbakka ofan við Minni-Borgarland og héldu áfram í ábúð hálfri Minni-Borg. Rauðsbakki virðist áður hafa verið hluti af Bakkakotslandi, afmarkaður að sunnan af Minni-Borgarlandi, að vestan af Miðbælislandi, að norðaustan ræður farvegur Bakkakotsár skilum milli Bakkakots og Rauðsbakka. Til Rauðsbakka lagðist síðan hluti af Miðbæli. Bærinn á Rauðsbakka hefur tvisvar verið fluttur vegna landbrots af völdum Bakkakotsár. Árið 1908 var hann fluttur 70 m til norðvesturs og byggður upp við vesturmark jarðarinnar, beint austur af Önundarhorni. Þar stóð hann til 1930, var þá fluttur suður á núverandi bæjarstæði.”
“Í byrjun 19. aldar var tvíbýli á jörðinni. Bæirnir stóðu milli Miðbælis og Stóru-Borgar, en eru bæjarstæðin eydd að mestu eða öllu leyti af völdum vatna og sjávar. Leifar eldri bæjarstæðis Minni-Borgar eyddist suður á fjörunni um og eftir 1960. Þess getur um Minni-Borg 1836 að tún liggi fyrir skemmdum af sandfoki og vatnaágangi. Annað býlið var flutt upp á Rauðsbakka 1845. Hitt býlið flutti Gísli Guðmundsson árið 1857 austur í Minni-Borgarslægjur á syðri bakka Miðár, upp frá Stóru-Borg. Þar bjó Gísli í tvö ár. Bæjarrústir þar eru mjög glöggar og heita Gíslatættur.” Segir í Sunnlenskum byggðum. Uppistandandi hús, vísa í 220°. Síðasta bæjarstæðið, frá 1930. 1924: Tún 3,8 ha, garðar 1810 m^2. Bæjarstæði og 2-3 útihús í túni.
Heimildir: SB IV, 63, 66; Túnakort 1924

RA-018:005 *Rauðsbakki* mannvirki fjárhús
Austan við bæjarhúsin. Aðstæður sbr. 004. Steypt að mestu, en langveggir eru hlaðnir. Breytt úr 2 burstum í eina og hús breikkað til vesturs.
Heimildir:

RA-018:006 *Rauðsbakki* mannvirki
Vestan bæjarhúsa (004), byggt upp í þau í bæjarhlaðinu. 3 burstir, steyptir gaflar, hlaðnir langveggir. Breidd austasta húss 3,95, næst 3,3, vestast 2,6, lengd að utan 5,7m.
Heimildir:

RA-018:007 *Rauðsbakki* gerði bústaður
Vestan þjóðvegar, rétt sunnan við Önundarhorn. Við gamlan árfarveg Svaðbælisár. Áin flæddi hér yfir og tók bæinn af að mestu leyti. Hér er nú aðeins kálgarður, vísar í 50 °, veggjaþykkt 0,8m. Elsta bæjarstæði Rauðsbakka, byggt frá 1845 til 1908.
Heimildir:

RA-018:008 *Rauðsbakki* tóft bústaður
Rétt austan við þjóðveginn á móts við Önundarhorn. Vísar í 220 °, veggjaþykkt 1,4m. Næstelsta bæjarstæði Rauðsbakka, byggt frá 1908-1930.
Heimildir:

RA-018:009 mannvirki fjárhús

Rétt austan við þjóðveginn, sunnan við 008. 2 hús hlið við hlið, vísa í 220 °. Grjóthlaðin með bárujárnsgafli, steypt hlaða aftanvið. Hellur á þaki, 2 stoðarraðir úr jötu. Innanmál, austar 4,3m x 2,9m, vestar 4,3m x 3,6m, veggjaþykkt 2. Kró breidd 1,5m + jata 2,1m + kró 3,5m.
Heimildir:

RA-018:010 *Gíslatættur* bæjarstæði bústaður
"Í byrjun 19. aldar var tvíbýli á jörðinni. Bæirnir stóðu milli Miðbælis og Stóru-Borgar, en eru bæjarstæðin eydd að mestu eða öllu leyti af völdum vatna og sjávar. Leifar eldri bæjarstæðið Minni-Borgar eyddist suður á fjörunni um og eftir 1960. Þess getur um Minni-Borg 1836 að tún liggi fyrir skemmdum af sandfoki og vatnaágangi. Annað býlið var flutt upp á Rauðsbakka 1845. Hitt býlið flutti Gísli Guðmundsson árið 1857 austur í Minni-Borgarslægjur á syðri bakka Miðár, upp frá Stóru-Borg. Þar bjó Gísli í tvö ár. Bæjarrústir þar eru mjög glöggar og heita Gíslatættur." Segir í Sunnlenskum byggðum. Sunnan við Sitjanda, sléttlendi. 6 burstir virðast hafa snúið til suðurs, vísa í 182 °.: 5m x 2,2m, 5m x 2m, 4m x 4,3m, 6,4m x 2,5m, 7m x 7m, 5,4m x 3m. Framan við er kálgarður, 10,3m x 21m, með 12 desum, lengd 7,7m, breidd 1,2m. Aðeins í byggð í 2 ár.
Heimildir: SB IV, 63

RA-018:011 *Gíslatættur* gerði rétt
Rétt norðan við bæjarhúsin (010). Aðstæður sbr. 010. Tvískipt, vísar í 247 °: 26,7m x 6m & 8,5m x 6m.
Heimildir:

RA-018:012 *Gíslatættur* tóft útihús
Rétt norðaustan við bæjarhús (010).. Aðstæður sbr. 010 Vísar í 125 °, ferhyrnd. 5m x 3 m að stærð.
Heimildir:

RA-018:013 *Gíslatættur* tóft útihús
Rétt norðaustan við 012. Aðstæður sbr. 012. Vísar í 210 °, ferhyrnd, 3,5m x 2,5m að stærð.
Heimildir:

RA-019 Sitjandi

6 hdr. 80 álnir 1709. Hjáleiga Stóruborgar 1709. "Bærinn stóð nálægt vesturmarki Borgartorfu, um 70 m norðvestur frá yngra bæjarstæði Minniborgar. Heitir þar nú Gamli-Sitjandi. Þaðan var bærinn fluttur 1836 af Jóni Andréssyni, ... Jón flutti bæinn drjúgan spöl austur í Borgarland." (SB IV, 62) 1709: "Engjum spillir Kaldaklofsá." JÁM I, 46

RA-019:001 *Sitjandi* bæjarhóll bústaður
"Bærinn stóð nálægt vesturmarki Borgartorfu, um 70 m norðvestur frá yngra bæjarstæði Minniborgar. Heitir þar nú Gamli-Sitjandi. Þaðan var bærinn fluttur 1836 af Jóni Andréssyni, ... Jón flutti bæinn drjúgan spöl austur í Borgarland. Rúst hans þar er mjög greinileg á austurbakka Bakkakotsár. Þar stóð síðast lítið timburhús, byggt af Tómasi Brynjólfssyni skömmu eftir aldamótin 1900." Segir í Sunnlenskum byggðum "Sitjandi stóð rétt hjá Minniborg, en var síðan fluttur á eystri bakka Bakkakotsár, nokkru ofar." Segir í örnefnaskrá Hóll, vísar í 310°.
Heimildir: SB IV, 62; Ö-Stóra-Borg, 1

RA-019:002 *Sitjandi* bæjarstæði bústaður
"Bærinn stóð nálægt vesturmarki Borgartorfu, um 70 m norðvestur frá yngra bæjarstæði Minniborgar. Heitir þar nú Gamli-Sitjandi. Þaðan var bærinn fluttur 1836 af Jóni Andréssyni, ... Jón flutti bæinn drjúgan spöl austur í Borgarland. Rúst hans þar er mjög greinileg á austurbakka Bakkakotsár. Þar stóð síðast lítið timburhús, byggt af Tómasi Brynjólfssyni skömmu eftir aldamótin 1900." Norðan Stóruborgar, rétt austan við Bakkakotsá. Áin hefur brotið landið. Landþröngt en sléttlent. A.m.k. 3 burstir sem sneru til suðurs, í 213°, og ein bak við: 5,5m x 3m, 5,5m x 3,5m, 5,5m x 5,5m, 6,5m x 9,2m. Kálgarður með desum framan við, breidd 12m, breidd desa 1,2m, veggjaþykkt 1,5m.
Heimildir: SB IV, 62

RA-019:003 mannvirki heystæði
Des eru sunnan bæjarhúsa (no. 002). Sunnan við túngarð. 6-7 raðir
Heimildir:

RA-019:004 tóft útihús
Rétt vestan við 003. Aðstæður sbr. 003. Vísar í 350 °, ferhyrnd. Liggur að mestu undir stauragirðingu sem nú er

í notkun, 5,2m x 3m að stærð.
Heimildir:

RA-019:005 tóft útihús
Norðan bæjarhúsa (002). Aðstæður sbr. áður. Vísar í 140 °, ferhyrnd, 5, x 2,5m að stærð.
Heimildir:

RA-019:006 tóftir útihús
Norð-austan við bæjarhúsin, út í gamlan árfarveg. 2 samsíða tóftir, vísa í 320 °, breidd nyrðri tóftar 7,5m, syðri 8,5m, lengd 4m.
Heimildir:

RA-019:007 gerði kálgarður
Norð-austan við bæjarhúsin (002). Tvískiptur kálgarður, vísar í 108°. Austast: 12,6m x 12,5m utanmál, lengd 9,7m innan, næst lengd 10m utan, 7,4m innan, des breidd 1,2m, næst 6,2m x 7m, veggjaþykkt 2-2,5m.
Heimildir:

RA-019:008 tóft útihús
Rétt suð-austan við 007. Vísar í 95 °, ferhyrnd, 8m x 4,5m að stærð.
Heimildir:

RA-019:009 garðlag
Vísar í 55°, lengd 6m. Tengir saman 007 og 008.
Heimildir:

RA-019:010 garðlag túngarður
Liggja þvers og kruss um allt svæðið. Lengdir eftirfarandi búta voru mældir (sjá uppdrátt): a. í 309°, 12m, b. 119m, hlykkjast út að árfarvegi, c. í 296 °, 775, d. í 240 °, 64, staurаþúfnaröð, 8 m á milli þúfna, e. í 46 °, 253, f. í 200 °, 170, sveigir frá gamla árfarveginum, g. 40, hlykkjast og skemmdur, h. 28, veggjaþykkt 1,5, hæð 0,6, í 300 ° 150, breidd 1,7, hæð 0,6, hlykkjast, k. í 178 °, 18,5, l. í 110 °, 18,5, m. í 285 °, 32, n. í 255 °, 20.
Heimildir:

RA-020 Miðbæli

30 hdr. 1709, með Gíslakoti sem er talið þriðjungur jarðarinnar, en til forna var jörðin talin 40 hdr. Kirkjustaður. [1179]: Mariu kirkia j Miðarnarbæli a halft heima land ok .xij. hundrud j oðrv lage ... Tiund heima manna liggr til kirkio ok af næsta bæ ok fra Ravfarfelle env vestra ok syngia þangat .xij. messor. (DI I 255) c. 1200: kirkjur í Arnarbælum tvennum, Þetta hlýtur að vera annað; Kirknaskrá Páls biskups, (DI XII 6). Í Sturlungu segir að Tumi Sighvatsson hafi átt bú í Arnarbæli. (Sturl II, 7). [1332]: Midbæli. Gamall maldage. Mariu kirkia aa midbæli aa heimaland halft med gognum oc giædum. ... gelldfiar rekstur j huitmagafell. tueggia manadabeit j leirna land. bufie j annad maal. skogarteiga iiij j langanesi. oc einn j þorsmork. (DI II 679) [1371]: iv. Mariu kirkia j midbæle a heimaland halftt med gognum oc giædum. ... Skogarteiga fiora j langanese og einn j þorsmork. (DI III 260) 15.7.1489: Jörðin Raufarfell ytra er í Miðbæliskirkjusókn. (DI VI, 675) [1491-1518]: Midbæle Kirkian I Midbæle á heimaland hálft med gögnum og giædum.(DI VII, 38) 11.10.1494: Jörðin Ytra Raufarfell er í Miðbæliskirkjusókn. (DI VII, 225) 1553: Máldagi kirkjunnar (DI XII 647) 1575: Máldagi kirkjunnar (DI XV 672)

1709: "Reki gagnlegur þegar til vill fylgja jörðunni, en hvort þar af tilheyrir kirkjunni meira eða minna er óvíst, liggjur fjaran fyrir sjálfrar hennar landi, líka Ysta Bælis og Borgar að nokkru leyti. Geldingafjárrekstur í Hvítmagafelli á kirkjan, item tveggja mánaða beit búfje í annað mál í Leirnalandi og 4ra skógarteiga í Lánganesi, yfir upprekstur takmarkið í Hvítmagafelli er jökull fallinn og óbrúkandi; beitin í Leirnadal er ekki tíðkuð, því annars yrði að reka yfir annara jarða slægjur. Skógurinn öreyddur og að engu gagni." (JÁM I, 48) Margbýli var oft á jörðinni. Önundarhorn byggt úr jörðinni 1835, Rauðsbakki fékk hluta úr Miðbælislandi [skráð með Minni-Borg] , Miðbælisbakkar fóru í byggð um 1846 undir þá tilheyrir Gíslakot. 1709: "Högum og engjum spilla Laugará og Kaldaklofsá og bera uppá leir og grjót, fljóta og yfir slægjurnar í vatnavöxtum so heyskapur næst þá ekki. ... Fjörusandur spillir túnum í stórveðrum, engjavegur torveldur." (JÁM I, 48)

RA-020:001 *Miðbæli* heimild um bústað
"Hefur bærinn til forna fluttur verið þar frá, sem nú heitrir forna Midbæle, og alt er sandi kafið ..." "Bærinn í Miðbæli stóð frammi á sjávarströndinni milli Ystabælis og Stóru-Borgar. ... Sjór hafði gengið jafnt og þétt á

landið frá miðöldum. Var bærinn fluttur undan sjó um 1600. Getur Oddur biskup Einarsson þess 1590 að kirkjugarðurinn í Miðbæli sé fullur af sandi og ekki hægt að jarða þar. Gamla Miðbæli var komið fram að flæði 1862. Sást þar þá til kirkjugarðs og skálarústar. Landbrot hefur gengið áfram upp á graslendið. Rústir þess Miðbælis, sem byggt var um 1600, eru nú í suðurjaðri Miðbælislands, fram við fjöruna. Sést þar enn glöggt rúst Miðbæliskirkju, sem lögð var niður 1765, og rúst kirkjugarðs sunnan við Miðbælisfjöru." Segir í Sunnlenskum byggðum. Ekki sá til neinna byggðaleifa í fjörunni þegar skráning var gert 1981.

MS: Um 1860 kom í ljós bæjarstæði á sandnum og var þar einnig kirkjurúst. MS: "Menn þóttust sjá rústir skála er skipt hafði verið í þrennt og virtust dyr fram úr hverjum hlua og sorphaugar fram undir hverjum dyrum. Ekki höfðu sést önur hús. Leifar af þremur keröldum sem grafin voru í jörð sáust í enda skálans. Þarna hafði fundist eitthvað af "ónýtu eirrusli," einnig á að hafa fundist "skildíngr á stærð við sírsilding," og pjötlur úr sútuðu leðri og skóm. Ekki er að sjá að neitt af þessu hafi varðveist. Rétt þarna hjá sást móta fyrir kirkjustæði og kirkjugarði, "sást botninn á gröfunum í hríng utan um kirkjustæðið, og voru þar í mannabein órotin bæði leggir og höfuðkúpur og voru tennur og jaxlar fastir í sumum þeirra, en enginn sást vottur í gröfum þessum af neinu trétagi, hvort sem þar hefir verið gjörrotnað eða menn hafa þá ekki verið kistulagðir."

Páll Sigurðsson í Árkvörn lýsir rústum í flæðarmálinu, um 200 föðmum sunnan síðasta bæjarstæðisins (3) þannig í Þjóðólfi 1865 að skálarústin hafi verið 27 faðmar að lengd, 6,5-7 að breidd, hluti hafi verið búr með 3 niðurgröfnum kerjum sem í voru m.a. kinda- og stórgripabein. Kirkjugarður var 15 x 10 faðmar. Talar einnig um garðbrot og sútaða skósóla. Fram af bæjarstæðinu voru klettar sem í voru Skiphellar.
Heimildir: JÁM I, 47; SB IV, 64; MS: "Stóraborg" Heima er bezt 1993, 196-197

RA-020:002 heimild um kirkju
"Hefur bærinn til forna fluttur verið þar frá, sem nú heitrir forna Midbæle, og alt er sandi kafið ..." "Bærinn í Miðbæli stóð frammi á sjávarströndinni milli Ystabælis og Stóru-Borgar. ... Sjór hafði gengið jafnt og þétt á landið frá miðöldum. Var bærinn fluttur undan sjó um 1600. Getur Oddur biskup Einarsson þess 1590 að kirkjugarðurinn í Miðbæli sé fullur af sandi og ekki hægt að jarða þar. Segir í Sunnlenskun byggðum. Ekki sá til neinna byggðaleifa í fjörunni þegar skráning var gert 1981.

MIÐ(ARNAR)BÆLI UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) -Maríu (EYVINDARHÓLAANNEXÍA)[1179]: Mariu kirkia j Miðarnarbæli a halft heima land ok .xij. hundrud j oðrv lagekirkiv tiolld oll. ok kluckur .ij. ok skrin. kaleka .ij. prest messo fot tvenn. slopp einn. alltaris klæði fiogur. gunnfana .ij. gloþa ker. munnlaugar .ij. kerta stikur .iij. stola þria ok skirnar sa. ok vatn skiolv ok vatnker. Aspiciens bok of vetr ok kristinna laga þatt. Roðv krossa .v. slikistein ok ellz virke.þar skal vera prestr ok diakn. en kvengilldr vm[a]gi ef eigi fær diaknþar skal lysa fra mariv messv hinni fyrri fyrer log helga daga til ennar siðaRi mariv messo. en hveria nott þaðan fra vnz liðr paska vikvþar skal syngia hvern dag messu er gioR til. aNan hvarn dag þess a mille. hvern dag of jola fostv. aNan hvarn dag .ij. messor of langa fosto ok vigilia hvern aptan. Tvær messor hvern fostv dag j imbro dogum a haust ok fyrer jol ok með vigilia.Tiund heima manna liggr til kirkio ok af næsta bæ ok fra Ravfarfelle env vestra ok syngia þangat .xij. messor; Máld DI I 255c. 1200: kirkjur í Arnarbælum tvennum, Þetta hlýtur að vera annað; Kirknaskrá Páls, DI XII 6.[1332]: Midbæli. Gamall maldage.Mariu kirkia aa midbæli aa heimaland halft med gognum oc giædum.fiogur kugilldi bvfiar oc hross.xij. h[vndrud] frids fiar.klvckur ij. tiolld. alltaris stein bven. eitt litid tabulum eneum deavratvm. kaleik. messuklædi þrenn. slopp einn. kapu eina. merki. ij. glodarker. munnlaugar ij. kertistikur ij. stola ij. skirnarsar. vazker af steini. skiolu oc vazdýr. aspiciensbok per vsum. gradal. lesbok aa sumarit oc onnvr de sanctis. mariv sogu oc agnesar sogv oc rodvkrossa fiora.þar skal vera prestur oc diakn en kvengilldur omagi ef eigi er diakn til.tekur prestvr fiorar merkvr kavps.þorlacs skript. alltaraklædi fiogur med dvkvm oc einn kniaduk.þangat liggur tivnd af tueimur bæivm. er annat bænhvs oc tekzt af half mork.gelldfiar rekstur j huitmagafell. tueggia manadabeit j leirna land. bufie j annad maal. skogarteiga iiij j langanesi. oc einn j þorsmork. porcio ecclesie medann niall bio vmm xiij aar sex aurar aa hueriu. Máld DI II 679 Njáll gæti verið séra Njáll Þorsteinsson sem nefndur er í dómi um Holtsreka 16.8.1363 eða Njáll Kráksson frá Steinum og telur JÞ það líklegra.[1367]: Hítardalsbók, sjá [1371]; DI III 216[1371]: iv. Mariu kirkia j midbæle a heimaland halftt med gognum oc giædum.iiij kugillde bufiar og hross. xijc frijdz fiar.tiolld vm kirkiu. kluckur ij. alltaristeinn buinn. kalek. messuklæde þrenn. slopp. kapu eina. merke tuo. Glodarker. munnlogar ij. kertestikur ij. stola oc skyrnarsa. vatzker af steine. Rodukrossa iiij. Þangad liggur tyund af ij bæum. er annar bænhus og tekst af half mork. gelldfiarrekstur j huijtmagafiall. tueggia manada beit j varmaland bufie j annad mal. Skogarteiga fiora j langanese og einn j þorsmork. Hítardalsbók Máld DI III 260 [hefur mun minna af ornamenta en 1332 og er sennilega yngri]15.7.1489: Jörðin Raufarfell ytra er í Miðbæliskirkjusókn. DI VI, 675[1491-1518]:MidbæleKirkian I Midbæle á heimaland hálft med gögnum og giædum.item 4 kýr og 1 ásaudar kúgillde. Jtem ein messuklæde og einn silfurkáleik liten. Jtem 2 kluckur. Máld DI VII, 38 [Lbs 108 4to, bl. 559-60 m.h. frá 19. öld eftir bók skr. 1606] 11.10.1494: Jörðin Ytra Raufarfell er í Miðbæliskirkjusókn. DI VII, 225 1553: Máld DI XII 6471575: Máld DI XV 6721709: Hjer er kirkja og framliðinna gröftur; embættað þá fólk er til altaris, líka stundum á bænadögum um föstu, af prestinum að Hólum; JÁM I: 4717.5.1765: Miðbæliskirkja tekin af ; (PP, 54) [konungsbréf; Lovs. III, 525]
Heimildir: JÁM I, 47; SB IV, 64;,, PP, 54, DI

RA-020:003 *Miðbæli* bæjarhóll bústaður
"Bærinn í Miðbæli stóð frammi á sjávarströndinni milli Ystabælis og Stóru-Borgar. ... Sjór hafði gengið jafnt og þétt á landið frá miðöldum. Var bærinn fluttur undan sjó um 1600... Rústir þess Miðbælis, sem byggt var um 1600, eru nú í suðurjaðri Miðbælislands, fram við fjöruna. Sést þar enn glöggt rúst Miðbæliskirkju, sem lögð var niður 1765, og rúst kirkjugarðs sunnan við Miðbælisfjöru. ... Gamli bæjarhóllinn er mikill ummáls og hár og með greinilegum tóttum síðustu bæjarhúsa. Bæjarstæðið er þurrlent og fagurt en á í vök að verjast á komandi tíma haldi land hér áfram að eyðast." Segir í Sunnlenskum byggðum. 1709: "Hjer er kirkja og framliðinna gröftur; embættað þá fólk er til altaris, líka stundum á bænadögum um föstu af prestinum að Hólum." Liggur alveg fram við sjó.

"Nokkru norðar en þessar rústir fundust rís nú grænn hóll, og markar greinilega fyrir húsatóttum á hólnum. Þarna stóð bærinn Miðbæli frá því um 1600. Á hólnum sést rúst Miðbæliskirkju, sem lögð var niður 1765, og rúst kirkjugarðs sunnan við bæjarstæðis." Hér eru 3 tóftasvæði: Bæjarhús, útihús (004) og kirkja og kirkjugarður (005). 1. A.m.k.7 hús hlið við hlið, vísa í 230°. Breidd að austan: a. veggjaþykkt 2,2m + breidd 4,5m + veggjaþykkt 6,4m, lengd 5m, + b. 9,8m + veggjaþykkt 11,5m, lengd 5,5m, + c. 13,8m + veggjaþykkt 15,2m, e.t.v. bæjargöng inn í h, + d. 17,6m + veggjaþykkt 19,6m, lengd 5,5m, + e. 22 + veggjaþykkt 23,5m, lengd 4,5m, + f. 26m + veggjaþykkt 27,5m, lengd 3,5m, + k. 33,5m. g. austast, vísar í 190°, 6m x 5m utan. h. er aftan við b. og c., snýr þvert á. i. er aftan við a, b og c. j. er aftan við d, e og f. Býlið sem var byggt um 1600. Byrjað að flytja býlin þaðan um 1830 og til 1867. Fann þakhellu suður af bæjarhól.
Heimildir: SB IV, 64; MS: "Stóraborg" Heima er bezt 1993, 197

RA-020:004 *Miðbæli* tóftir útihús
Rétt norð-vestan við 003. Aðstæður sbr. 003. 5 tóftir hlið við hlið, vísa í 230 °. Breidd austan frá: i. veggjaþykkt 1,5m + breidd 4m + veggjaþykkt 5,3m + ii. 8,2m + veggjaþykkt 10m + iii. 12,3m + veggjaþykkt 14,3m + iv. 16,4m + veggjaþykkt 18,2m + v. 24,4m. Lengd allra 7,5m + garðs aftan við 17m.
Heimildir:

RA-020:005 *Miðbæli* tóft kirkja
Sunnan við 003. Aðstæður sbr. 003. Vísar í 340 °, opin út, 8x4m. Kirkjugarður umhverfis, 13x20m.
Heimildir:

RA-020:006 *Önundarhorn* bæjarstæði bústaður
"Bærinn Önundarhorn stendur við austurmark Miðbælistorfu um það bil miðsvæðis. Hér hófst byggð 1835, er Sveinn Sigurðarson og Margrét Sigurðardóttir fluttu úr Þriðbýli Miðbæli [003] hinu forna. .... Undir Önundarhorn lagðist 1959 sá hluti Miðbælis, sem lengi var nytjaður frá Drangshlíðardal." 1924: Tún 2,5 ha, garðar 1428 m^2. Bæjarstæði og 2 útihús í túni. Adolf byrjaði bú hér 1950, var c. 70 ára 1981. Fæddur á Rauðsbakka. Hafði 30 kindur fyrst, 2 kýr, 1 kvígu, 1 hross. 1981 voru 30 kýr, 100 kindur. Var treyst á sjóinn til viðurværis. Man 5-6 báta sem lagt var út frá Stóruborgarhól.
Heimildir: SB IV, 64; Túnakort 1924

RA-020:007 *Miðbælisbakkar* bæjarstæði bústaður
"Bærinn Miðbælisbakkar stendur miðsvæðis í Miðbælistorfu, rétt sunnan við leirnaveg. Undir jörðina liggur Gíslakot sem fór í eyði 1927. Byggð hófst hér um 1846. Jón Jónsson bóndi í Miðbæli flutti þá hús ábýlisjarðar sinnar brott þaðan "vegna vatnságangs" og byggði upp á svonefndum Bökkum. Hafði hann ekki lokið við að byggja þar upp garða, er hann flutti á brott 1848." Segir í Sunnlenskum byggðum.
1924: Tún 2,2 ha, garðar 1780 m^2. Bæjarstæði og 2 útihús í túni.
Heimildir: SB IV, 67; Túnakort 1924

RA-020:008 *Miðbælisbakkar* tóftir fjárhús
Sunnan bæjarhúsa Miðbælisbakka. Vísa í 205°, tvískipt fjárhús, steyptur veggur á milli, breidd að austan 3,3m & 3,75m, veggjaþykkt 2,35m & 1,5m. Hlaða þvert aftan við, steyptir veggir á hlöðnum undirstöðum. Fyrir 60 kindur.
Heimildir:

RA-020:009 *Miðbælisbakkar* tóft hesthús
Hesthús austan við 008, 3,4m x 2,1m, hæð 1,5m, veggjaþykkt 1,05m, dyr breidd 0,9m. Fallega hlaðin stórum steinum um Drangshlíð. Dyr í suð-austur horni. Hefur verið endurbyggð. Þakhellur dreifðar um kring.
Heimildir:

RA-020:010 *Miðbælisbakkar* mannvirki fjós

Vestast í bæjarhúsaröð í bæjarhlaði. Vísar í 205°. Básar við báða gafla, flór á milli, 5,25m x 3,3m að stærð. Tók 6 kýr. Þak hvílir á 2 stoðaröðum. Hellur og torf á þaki, bætt bárujárni. Rekaviður. Framgafl steyptur. Dyr á vesturhlið. Austan við var eldhús og innangengt þar úr fjósinu inn í bæinn. Ólafur Ketilsson sagði 1981 að það ætti að rífa þessi hús.
Heimildir:

RA-020:011 *Miðbælisbakkar* tóftir útihús
Rétt sunnan og vestan við 009. Aðstæður sbr. 009. Hér stóðu 3 burstir, steyptir norðurgaflar standa enn. Notað sem kálgarður. Smiðja var í vestasta húsinu.
Heimildir:

RA-020:012 heimild um lendingu
1709: "Útræði er hjer, þó mjög áhættusamt sökum brimsamrar lendingar, hliða og hafnarleysis; sækir hingað til róðra fólk undir Eyjafjöllum fyrir austan vatn (Holtsós), svo og nokkrir úr Fljótshlíð, Hvolhrepp og Rangárvöllum, líka austan yfir Mýrdalssand."
Heimildir: JÁM I, 48

RA-020:013 heimild um verbúð
1709: "Útræði er hjer, þó mjög áhættusamt sökum brimsamrar lendingar, hliða og hafnarleysis; sækir hingað til róðra fólk undir Eyjafjöllum fyrir austan vatn (Holtsós), svo og nokkrir úr Fljótshlíð, Hvolhrepp og Rangárvöllum, líka austan yfir Mýrdalssand."
Heimildir: JÁM I, 48

RA-020:014 heimild um leið
1709: "Högum og engjum spilla Laugará og Kaldaklofsá og bera uppá leir og grjót, fljóta og yfir slægjurnar í vatnavöxtum so heyskapur næst þá ekki. ... Fjörusandur spillir túnum í stórveðrum, engjavegur torveldur."
Heimildir: JÁM I, 48

RA-020:015 *Ferðamannavegur* vegur leið
"Miðbæishagar eru suan við núverandi bæ en Miðbælisengjar fyrir ofan bæi upp að Ferðamannavegi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðbæli, 2

RA-020:016 *Réttarskák* örnefni rétt
"Þessi örnefni eru í Miðbælisengjum, talið framan frá: Bakkaskák, Mangaskák, Réttarskák ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðbæli, 1

RA-020:017 *Tóftarskákar* örnefni
"Þessi örnefni eru í Miðbælisengjum, talið framan frá: Bakkaskák, Mangaskák, Réttarskák og Eyvarskákar. Þá eru Útkastastangar. Þar átti að hafa verið kastað út barni. Þessu næst er að telja Tóftarskákar ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðbæli, 1

RA-020:018 *Tóftarhorn* örnefni
"Þessi örnefni eru í Miðbælisengjum, talið framan frá: Bakkaskák, Mangaskák, Réttarskák og Eyvarskákar. Þá eru Útkastastangar. Þar átti að hafa verið kastað út barni. Þessu næst er að telja Tóftarskákar, Púfnaskákar, Pálsskipti, Eflingarhorn, Tóftarhorn ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðbæli, 1

RA-020:019 *Torfmýri* örnefni rista
"Þessi örnefni eru í Miðbælisengjum, talið framan frá: Bakkaskák, Mangaskák, Réttarskák og Eyvarskákar. Þá eru Útkastastangar. Þar átti að hafa verið kastað út barni. Þessu næst er að telja Tóftarskákar, Púfnaskákar, Pálsskipti, Eflingarhorn, Tóftarhorn og Hólmi. Þá er Torfmýri." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðbæli, 1

RA-021 Gíslakot

10 hdr og þriðjungur Miðbælis 1709. Hjáleiga Miðbælis, túnum og engjum skipt ekki högum. Í eyði frá 1927,

nytjuð frá Miðbælisbakka.. Túnum spillir mikill sandur. (JÁM I, 49) 1924: Tún 2,2 ha, garðar 1575 m^2.

RA-021:001 *Forna Gíslakot* bæjarhóll bústaður
"Bærinn stóð um 350 m vestsuðvestur frá Miðbæli en var fluttur þaðan á 18. öld sökum landeyðingar af völdum sjávar. Gamla bæjarstæðið er nú norðan í Miðbælisfjörum og um 50 m frá því upp á grös. Bærinn var að nýju byggður nálægt vesturmörkum Miðbælistorfu, um 300 m norðaustur frá Ystabæliskoti eystra og um 950 m norðnorðvestur frá Miðbæli. Framan af 19. öld var tvíbýli í Gíslakoti, stundum þríbýli og býlin þá nefnd Eystra- og Vestra-Gíslakot." Segir í Sunnlenskum byggðum. Fjörusandur Í fjörunni SV af bænum er grasi gróinn hóll, grjótdreif umhverfis, mest vatnsnúnar þakhellur norðaustan við. Óljós merki 3-4 húsa hlið við hlið sem snúa í 230°, 12,5m x 9m að umfangi. Þetta munu vera leifar Gíslakots sem stóð um 350 m vestsuðvestur af Miðbæli en var fluttur á 18. öld sökum landeyðingar.
Heimildir: SB IV, 68

RA-021:002 *Eystra Gíslakot* bæjarstæði bústaður
"Bærinn stóð um 350 m vestsuðvestur frá Miðbæli en var fluttur þaðan á 18. öld sökum landeyðingar af völdum sjávar. Gamla bæjarstæðið er nú norðan í Miðbælisfjörum og um 50 m frá því upp á grös. Bærinn var að nýju byggður nálægt vesturmörkum Miðbælistorfu, um 300 m norðaustur frá Ystabæliskoti eystra og um 950 m norðnorðvestur frá Miðbæli. Framan af 19. öld var tvíbýli í Gíslakoti, stundum þríbýli og býlin þá nefnd Eystra- og Vestra-Gíslakot." Segir í Sunnlenskum byggðum. Í túninu vestan við bæinn Miðbælisbakka. Ávalur hóll í túninu. Þetta mun vera bæjarstæði bæjarins sem byggður var nálægt vesturmörkum Miðbælistorfu, um 300 m norðaustur af Ystabæliskoti eystra og um 950 m norðnorðvestur af Miðbæli á 18. öld. Fór í eyði 1927.
Heimildir: SB IV, 68

RA-021:003 *Vestra Gíslakot* bæjarstæði bústaður
"Bærinn stóð um 350 m vestsuðvestur frá Miðbæli en var fluttur þaðan á 18. öld sökum landeyðingar af völdum sjávar. Gamla bæjarstæðið er nú norðan í Miðbælisfjörum og um 50 m frá því upp á grös. Bærinn var að nýju byggður nálægt vesturmörkum Miðbælistorfu, um 300 m norðaustur frá Ystabæliskoti eystra og um 950 m norðnorðvestur frá Miðbæli. Framan af 19. öld var tvíbýli í Gíslakoti, stundum þríbýli og býlin þá nefnd Eystra- og Vestra-Gíslakot." Segir í Sunnlenskum byggðum. Nær Miðbælisbökkum en Eystra Gíslakot. Ræktað tún. Minni, ávalur hóll en eftir Eystra Gíslakot. Þetta mun vera bæjarstæði bæjarins sem byggður var nálægt vesturmörkum Miðbælistorfu, um 300 m norðaustur af Ystabæliskoti eystra og um 950 m norðnorðvestur af Miðbæli á 18. öld. Fór í eyði 1927.
Heimildir:

RA-021:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-021:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-021:007 *Pálstóft* heimild
"Markið milli Miðbælisbakka og Gíslakots lá um Pálstóft fyrir vestan túngarð á Bökkunum (Miðbælis)." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Gíslakot, 1

RA-021:008 *Tóttarskák* örnefni
"Bakkaskákar voru fjórar og hétu: Þúfnaskak, Rotaskák, Tóttarskák og Kvíaskák." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Gíslakot, 1

RA-021:009 *Kvíaskák* örnefni kvíar
"Bakkaskákar voru fjórar og hétu: Þúfnaskak, Rotaskák, Tóttarskák og Kvíaskák." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Gíslakot, 1

RA-021:010 heimild um túngarð
"Tvíbýli var í Gíslakoti um skeið. Eystra-Gíslakot stóð austan við túngarðinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Gíslakot, 1

RA-021:011 *Torfmýri* örnefni rista
"Torfmýri nefndist vesturpartur af Miðbælismýri, vestur við Svaðbælisá (Torflæk)." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Gíslakot, 1

RA-022 Yztabæli

10 hdr. 1709. 1340: Jarðarinnar getið í máldaga Þykkvabæjarklausturs. (DI II, 740). "Reka á jörðin nokkurn, meinast liggur fyrir Berjanesslandi og að nokkru leyti Leirna; segjast ábúendur ei gagn af honum haft hafa umskamt." (JÁM I, 49) "Ystabæli er komið í byggð um 1100 og hefur heitri Ysta-Arnarbæli." (SB IV, 69) 1709: "Hagar eru mjög litlir. Túnum spillir sandur, líka öðru slægjupátzi." (JÁM I, 49). 1924: Tún 2,6 ha, garðar 1850 m^2.

RA-022:001 *Yztabæli* bæjarhóll bústaður
"Ystabæli ... hefur verið flutt a.m.k. tvisvar undan ágangi sjávar og sands. ... Suður við gljá,beint suður frá Ystabæli, er hóll, sem nefndur er Túnhóll. Þar munu vera fornar bæjarrústir. Þessi hóll nefndist öðru nafni áður, en ekki hefur tekizt að rifja það upp. Suður frá Yztabæli er hár hóll, innan túns. Þar stóð Yztabæli fyrr á öldum. Á hólnum standa nú fjárhús." Segir í örnefnaskrá "Ystabæli er komið í byggð um 1100 og hefur heitið Ysta-Arnarbæli. Um 1835 sáust merki mannvistar frammi í flæðarmáli suður af Ystabæli. Þar kynni bærinn að hafa staðið í öndverðu. Forn bæjarstæði er í Ystabælistúni suður af bænum. Þar eru nú fjárhús. Skammt suðaustur frá því sjást minjar bæjarstæðis suður við fjöruna og kynni að vera frá fyrstu byggð Ystabæliskots." Segir í Sunnlenskum byggðum. Fjörusandur sunnan og vestan við, að nokkru gróið austan við. Hóll, umflotinn vatni að nokkru leyti, þakinn sandi sem er grasi gróið. Sér móta fyrir tóftum austast í honum, vísa í 270 °. Austan þeirra er stór dæld, líklega heygarður eða hlaða. Svipar mjög til Borgartúns og Miðbælis tófta. Sveinbjörn gróf hér niður á hleðslu.
Heimildir: SB IV, 69; Ö-Yztabæli, 1

RA-022:002 tóft
Í suð-austur frá 001, við flæðarmálið, í suður frá bænum. Aðstæður sbr. 001. Hóll, mun minni er 001, vísar í 245°, líklega bara 1 tóft, 5,5m x 4,5m að stærð.
Heimildir:

RA-022:003 *Yztabæli* bæjarstæði bústaður
"Fornt bæjarstæði er í Ystabælistúni suður af bænum. Þar eru nú fjárhús." Segir í Sunnlenskum byggðum. Suður af gamla bænum, um miðja vegu milli hans og 001. Slétt haglendi að suð-austan. Hóll, hár sem fjárhús og hlaða hafa verið byggð ofaní, að mestu steypt. Suð-austur veggur er grjóthlaðinn. Hóllinn er mestur aftan (norð-austan) fjárhúsa og aftan hans garður. Þegar grafið var fyrir hlöðunni kom upp aska. Einnig leifar af fjósi. Sveinbjörn sagði fé aðeins hafa þrifist í öðru húsinu.
Heimildir: SB IV, 69

RA-022:004 tóft
Austast í bæjarröð gamla bæjarins, í bæjarhlaði. Vísar í 215 °, opin út, ferhyrnd, grjóthlaðin, þykkir (1,3m) veggir í upprunalegri hæð, þak farið. Hellulagt að hluta. Innanmál 3,2m x 2,7m hæð 1,5m.
Heimildir:

RA-022:005 *Yztabæli* bæjarstæði bústaður
Bærinn stendur um 1 km í suð-austur frá Leirnabæjum, á sléttlendinu nálægt ströndinni. Nýtt íbúðarhús var byggt 1976 en það gamla, sem er steinsteypt, stóð enn 1981. Sléttlent. Hér var tvíbýli. Syðri bær stóð suð-vestan við, Nyrðri bær þar sem gamla bæjarhúsið stendur nú.
Heimildir:

RA-022:006 heimild um bústað
Suð-vestan við 005. Aðstæður sbr. 005. Lágur hóll eða bunga. Sveinbjörn man eftir bæjarhúsum hér sem voru sléttuð út, og að naust voru grafin í bæjarhólinn sunnanverðan. Hann man eftir 2-3 bátum þar.
Heimildir:

RA-022:007 tóft fjárhús
Sauðahús eru norð-vestan við gamla bæinn (005), skammt frá landamerkjaskurði sem liggur í norður-suður. Slétt haglendi. Vísar í 250°, líklega ferhyrnd, torfbyggð. Nú aðeins sundurlausar þúfur. 7m x 5,5m.
Heimildir:

RA-022:008 *Grímstættur* tóft
Norðan við Yztabæli, rétt austan við landamerkjaskurð milli Leirna og Yztabælis. Rétt sunnan vegar. Slétt

haglendi. Vísar í 165 °, ferhyrnd, torfhlaðin, allgreinileg, 4,8m x 3,2m að stærð, hæð 0,6m. 008-011 eru saman í þyrpingu og ganga allar undir heitinu Grímstættur.
Heimildir:

RA-022:009 *Grímstættur* tóft
Norð-austan við 008, nær vegi. Aðstæður sbr. 008. Vísar í 220 °. Nú aðeins þúfnahröngl, útflatt og ógreinilegt, c. 4,3m x 3,7m að stærð, hæð 0,6m.
Heimildir:

RA-022:010 tóft
Sunnan við 008. Aðstæður sbr. 008. Vísar í 220 °, ferhyrnd, torfbyggð, allgreinileg en yfirgróin eins og 008 og 009. Sundurlausar þúfur. 4,8m x 3,7m að stærð, hæð 1m.
Heimildir:

RA-022:011 tóft
Rétt norð-vestan við 008. Nær skurði. Aðstæður sbr. 008. Vísar í 165 °, hærri þúfnaþyrping en 008, nú að hálfu undir skurðuppmokstri, 7,4m x 4,2m að stærð, hæð 1m.
Heimildir:

RA-022:012 *Vondutættur* tóftir útihús
Í krika suð-austan við Grafarkíl, norðan Leirnahverfisvegar, norð-austur af gamla bæ Yztabælis. Sléttlent beitiland, nokkuð blautt á köflum. Grafarkíllinn er rétt vestan við. 3 samsíða tóftir, vísa í 215 ° og ein þvert aftan við. Torfhlaðnar og útflattar. Breidd austan frá: 1. veggjaþykkt 1,6m + breidd 3,7m, lengd 4,4m + veggjaþykkt 5,7m + 2. 8m + 3. 12,5m + veggjaþykkt 13,8m. 4. Er aftan við, lengd 1. + breidd 4 er 9,8m að innri veggjabrún, 11 alls. Hér munu hafa verið mógrafir.
Heimildir:

RA-022:013 heimild um áveitu
“Til útsuðurs frá bænum er svonefndur Langibakki. Ofan við hann var til skamms tíma mikill sandfláki, sem nú er búið að græða upp. Þar var stór seftjörn á 19. öld. Jón Hjörleifsson í Eystri-Skógum átti í Yztabælinu. Hann veitti vatni úr Torflæk í tjörnina. Ætlaði hann rennslinu að sandfylla hana. Það var og, en sandurinn greri ekki upp.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztabæli, 1

RA-022:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-022:015 *Torflækur* örnefni rista
“Til útsuðurs frá bænum er svonefndur Langibakki. Ofan við hann var til skamms tíma mikill sandfláki, sem nú er búið að græða upp. Þar var stór seftjörn á 19. öld. Jón Hjörleifsson í Eystri-Skógum átti í Yztabælinu. Hann veitti vatni úr Torflæk í tjörnina. Ætlaði hann rennslinu að sandfylla hana. Það var og, en sandurinn greri ekki upp. Torflækur er hinn gamli farvegur Svarðbælisár ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztabæli, 1

RA-022:016 *Gatnaskipti* örnefni leið
“Gatnaskipti er í miðjum engjum, upp frá Torflæk.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztabæli, 1

RA-023 Yztabæliskot

10 hdr. 1709. Hjáleiga Yztabælis. “... högum og reka er ei skift með þessari jörð og Ysta Bæle, meinast því ein til forna verið hafa.” (JÁM I, 49) Tvíbýli varð síðar á jörðinni, Ystabæliskot eystra og vestra. Eystra kotið féll úr byggð árið 1900, en það vestra árið 1880. 1709: “Engjum spilla ás í vatnavöxtum með leiri og óklárendum, so og flýtur Holtsós yfir slægjur, nær fyrir hans útrás lengi teppist og næst þá ei heyskapur.” (JÁM I, 50) 1839: “... túnlaust að kalla, en með nokkrum útslægjum og litlum högum.” (SSR, 18)

RA-023:001 *Yztabæliskot eystra* bæjarhóll bústaður
“Ystabæliskot, eystra, stóð við austurmark Ystabælislands, um 500 m austnorðaustur frá Ystabæli. ... Ystabæliskot eystra féll úr byggð 1900.” Segir í Sunnlenskum byggðum. “Önnur þeirra [hjáleiganna] er rétt

austur við Miðbælismarkið, hin rétt austan við veginn, sem nú (1966) liggur niður að Yztabæli." Segir í örnefnaskrá. 1709: 'Engjum spilla ár í vatnavöxtum með leiri og óklárendum, so og flýtur Holtsós yfir slægjur nær fyrir hans útrás lengi teppist, og næst þá ei heyskapur. Hagar eru mjög litlir og þröngt um beit vetur og sumar.' Tóftirnar standa nú í horni túnsins. Ræktað tún og skurðir í kring.

10 tóftir hlið við hlið, vísa í 190 °. Breidd frá austri: 1. 3m + 2. 6,6m, lengd 4,8m + 3. 10,7m + 4. 14,4m, lengd 5,8m + 5. 18,6m + 6. 24m + 7. 28,5m + 8. 31m, göng? + 9. 34,6m + 10. 43,3m, lengd 9,5m, líklega heystæði. Tóftir óskýrast vestast. Framan við eru kálgarðar. Einnig nefnt Finnskot. Sveinbjörn segir tröð hafa verið vestan við, afgirt þar sem skepnur voru reknar í yfir nótt til að halda þeim frá slægjunni. Þetta var gert þar sem var landþröngt. Nú horfið undir tún, en austar eru e.t.v. leifar eftir svipað. Var 5 hdr.
Heimildir: SB IV, 70; Ö-Yztabæli, 1; JÁM I, 50.

RA-023:002 *Yztabæliskot vestra* bæjarstæði bústaður
"Ystabæliskot vestra stóð um 140 m norðvestur frá eystra kotinu." Segir í Sunnlenskum byggðum "Önnur þeirra [hjáleiganna] er rétt austur við Miðbælismarkið, hin rétt austan við veginn, sem nú (1066) liggur niður að Yztabæli." Segir í örnefnaskrá Tóftirnar eru rétt austan við heimtröðina, í jaðri ræktaðs túns. Ræktað tún allt í kring.

7 tóftir hlið við hlið, vísa í 250 °. Breidd frá austri: 1. 6m + 2. 9m + 3. 12m, lengd 6-7m + 4. 14,5m + 5. 17,1m + 6. 19m + 7. 28,5m, e.t.v. heystæði. "Hugsanlega kann það að hafa verið byggt af húsfólki í byrjun 18. aldar. Undir lok ábúðar á þessum býlum tveimur varð þar vart haldist við sökum Svarðbælisár, sem þá flæddi oft í vatnavöxtum yfir tún þeirra og haga. Býlið lagðist í eyði 1880." Var 5 hdr., Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 70; Ö-Yztabæli, 1

RA-024 Leirur

20 hdr, 1709. 1332/1371: jarðarinnar getið í máldögum Miðbæliskirkju og segir að kirkjan eigi 2ja mánaða beit í Leirnalandi. (DI II, 679/DI III, 260) "Leirur var næstvestasti bær á sjóbyggð Eyjafjalla í fornri byggð. Nú er bæjarstæðið um 1150 m frá sjó. ... Um miðja 19. öld skiptist jörðin í 4 býli ..." Jörðin Leirur í eyði frá 1912. (SB IV, 71)

1709: "Högum og engjum spillir Svartbælisá, líka Kaldaklofsá í vatnavöxtum. Slægjum grandar og Holtsós nær út yfir hann leggur lítinn og síðan ekki útrás, springur þá ísinn upp og ber grjót á engjar, so og þegar fyrir óssins útrás teppis á vor og sumrum, flýtur hann tíðum yfir slægjulandið." (JÁM I, 53-54). 1839: "... með lítilfjörlegum túnum og högum, en nægilegum útslægjum." (SSR, 18-19) "Á seinni hluta 19. aldar eyddust þar grasgefnar slægjur í senn af ágángi hafs og Svarðbælisár." (SB IV, 71)

RA-024:001 *Leirur* bæjarhóll bústaður
"Um miðja 19. öld skiptist jörðin í 4 býli, voru tvö á gamla bæjarhólnum en tvö í nánd hans. Árið 1849 var athugað um "stærð og ásigkomulag jarðarhúsa á þeim 5 hundraða parti, sem flutt var úr jörðinni Leirum uppá Mosana fyrir ofan túngarðinn. Jón Jónsson vinnumaður í Varmahlíð stakk alla kekki til nýbýlis síns á þorranum þetta sama ár og bjó þar síðar meira en hálfa öld. Árið 1953 flutti að Leirum Petrus Pétursson ættaður frá Hörgslandi á Síði. Ári síðar flytur hann á brott og færist þá til bókar: "Nefndur Petrus hafði eitt ár við jarðarpartinn verið og byggði bæinn á öðrum stað heldur en hann hafði að undanförnu verið og varð til þess þeim helfingi jarðarhúsa þeirra, sem hann tók við." Þessi nýi bær nefndist fyrst Vestri-Mosar en síðar Nýlenda." Segir í Sunnlenskum byggðum. Ræktað tún, gamall túngarður suðaustan við. Hóll í suðvestur frá Mosum. Hér voru 2 bæir. Guðrún Ólafsdóttir man eftir austari bænum er búið var þar.
Heimildir: SB IV, 71

RA-024:002 *Efsti Hóll* tóft
Suður af Mosum.. Í horni slétts beitilands. Útflatt, vísar e.t.v. í 210 °. Guðrún talaði um Syðsta Hól, Hádegishól og Efsta Hól á þessum slóðum. Hér var setið í hádeginu á sláttartíma. Þetta voru sem sagt tóftir þegar hún bjó hér. Suður af eru þúfur (003), 4,6m x 4,2m að stærð, hæð 0,4m.
Heimildir:

RA-024:003 tóft
Suð-vestur af 002. Aðstæður sbr. 002. Útflött, nú aðeins sundurlausar þúfur, vísar e.t.v. í 230°, 4,4m x 5,1m að stærð, hæð 0,6m.
Heimildir:

RA-024:004 tóft fjárhús
Í austur frá austari Mosum, norðan Leirnahverfisvegar, í suðaustur frá Berjanesi. Slétt haglendi. Vísar í 210°,

ferhyrnd, ógreinileg, yfirgróin. Vantar suður og austur hlið, 5,4m x 5,2m að stærð, hæð 1m.
Heimildir:

RA-024:005 tóft útihús
Suður af Nýlendu, suðvestur af Mosum, vestan við gamla bæjarhólinn (001). Slétt haglendi. Vísar í 220°. Ekkert lag á, einn steinn sést, annars torf. Umfang 16,1m x 9,5m, hæð 0,7m. 005-008 eru eftir útihús gömlu Leirnabæjanna. Guðrún man eftir byggð í austari bænum. Smáþúfótt hér og hvar, túngarðsbrot, flest illmælanlegt. Svæðið var sléttað með stórum vélum eftir 1947 þegar Heklugjóska var hreinsuð burt.
Heimildir:

RA-024:006 garðlag túngarður
Rétt vestan við 005. Aðstæður sbr. 005. Samsíða túngarðinum er skurður sem liggur í átt að sjónum.
Heimildir:

RA-024:007 tóft útihús
Rétt norðaustan við 005. Aðstæður sbr. 005. Svipað að gerð og 005, c. hringlaga, 10,4 m í þvermál.
Heimildir:

RA-024:008 tóft útihús
Rétt austan við 007. Aðstæður sbr. 007. Útflattur hóll, vísar í 140°, lengd 11m.
Heimildir:

RA-024:009 tóft útihús
Suðvestan við 008. Aðstæður sbr. 008. Svipað og 008, en umfangsmeira.
Heimildir:

RA-024:010 tóft útihús
Vestan við 009 Aðstæður sbr. 009. Svipað og 009, en minna. Vísar í 220 °, lengd 9,2m.
Heimildir:

RA-024:011 tóft útihús
Rétt suðvestan við 010. Aðstæður sbr. 010. Útflatt sbr. áður, vísar í 220 ° lengd 16,3m.
Heimildir:

RA-024:012 tóft útihús
Sunnan við 011. Aðstæður sbr. 011. Útflattur þúfnahóll.
Heimildir:

RA-024:013 hús skemma
Austan við bæinn Mosa. Ræktað tún allt í kring. Vísar í 220 °, ferhyrnt, inannmál 5,1m x 3m, veggjaþykkt 0,9m, dyr breidd 0,75m. Þak er borið af 2 stoðum við suðurgafl og í miðju húsi, hellur. Grjóthlaðnir veggir, efri hluti gafls er bárujárnsklæddur, neðri hlutinn grjóthlaðinn. Byggð í minni Guðrúnar. Utanmál 7,1m x 5,8m, hæð 2,2m, innanmál 5,1m x 3m hæð 1,08m.
Heimildir:

RA-024:014 *Leirur I (Mosar)* bæjarstæði bústaður
Fyrst bygður 1849, bæjarhúsin reist um 300 m norðaustur frá gömlu Leirum, í eyði frá 1965. "Um miðja 19. öld skiptist jörðin í 4 býli, voru tvö á gamal bæjarhólnum en tvö í nánd hans. Árið 1849 var athugað um "stærð og ásigkomulag jarðarhúsa á þeim 5 hundraða parti, sem flutt var úr jörðinni Leirum uppá Mosana fyrir ofan túngarðinn. Jón Jónsson vinnumaður í Varmahlíð stakk alla kekki til nýbýlis síns á þorranum þetta sama ár og bjó þar síðar meira en hálfa öld. Árið 1953 flutti að Leirum Petrus Pétursson ættaður frá Hörgslandi á Síði. Árið síðar flytur hann á brotott og færist þá til bókar: "Nefndur Petrus hafði eitt ár við jarðarpartinn verið og byggði bærinn á öðrum stað heldur en hann hafði að undanförnu verið og varð til þess þeim helmingi jarðarhúsa þeirra, sem hann tók við." Þessi nýi bær nefndist fyrst Vestri-Mosar en síðar Nýlenda." Segir í Sunnlenskum byggðum. Ræktað tún allt í kring. Afi Guðrúnar byggði hér úr kekkjum á meðan hann bjó ennþá annars staðar. Nú er hér steinsteypt hús sem notað hefur verið fyrir skepnur.
Heimildir: SB IV, 71-72

RA-024:015 tóftir fjárhús
Rétt norðan við bæinn Mosa. Ræktað tún sunnan við, vegurinn norðan við. Vísar í 210 °, þrískipt með hlöðu

aftan við. Hlaða breidd 7,3m + lengd fjárhúsa 13,6m. Breidd fjárhúsa frá vesturvegg: veggjaþykkt 1,4m + kró 2,4m + jata 3m + kró 4,9m + jata 5,7m + kró 8,2m + jata 8,8m + kró 9,9m + veggjaþykkt 10,7m + austasta hús 13,2m + veggjaþykkt 14,8m. Húsin fuku 1965 og varð það m.a. til þess að bærinn fór í eyði.
Heimildir:

RA-024:016 *Þórarinstóft* tóft
Norðan vegar, austur af bænum Mosum. Slétt haglendi, nýr skurður rétt vestan við, þurr lækjarfarvegur austan við. Vísar í 235 °, ferhyrnd, útflött og óljós, torfhlaðin, nú aðeins sundurlausar þúfur.
Heimildir:

RA-024:017 *Leirur II (Nýlenda)* bæjarstæði bústaður
Byggðin hófst þar 1853, bærinn stóð 250 m norður frá gömlu Leirum og austan gömlu heimreiðarinnar að Leirum. Í eyði frá 1965. "Um miðja 19. öld skiptist jörðin í 4 býli, voru tvö á gamala bæjarhólnum en tvö í nánd hans. Árið 1849 var athugað um "stærð og ásigkomulag jarðarhúsa á þeim 5 hundraða parti, sem flutt var úr jörðinni Leirum uppá Mosana fyrir ofan túngarðinn. Jón Jónsson vinnumaður í Varmahlíð stakk alla kekki til nýbýlis síns á þorranum þetta sama ár og bjó þar síðar meira en hálfa öld. Árið 1953 flutti að Leirum Petrus Pétursson ættaður frá Hörgslandi á Síði. Árið síðar flytur hann á brotott og færist þá til bókar: "Nefndur Petrus hafði eitt ár við jarðarpartinn verið og byggði bærinn á öðrum stað heldur en hann hafði að undanförnu verið og varð til þess þeim helmingi jarðarhúsa þeirra, sem hann tók við." Þessi nýi bær nefndist fyrst Vestri-Mosar en síðar Nýlenda." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Byggð hófst hér 1853, lagðist niður 1965.
Heimildir: SB IV, 71-73

RA-024:018 *Leirnatraðir* heimild um traðir
Leirnatraðir nálægt Nýlendu segir í Sunnlenskum byggðum. "Nýlendulækur féll eftir gömlu Leirnatröðunum rétt vestan við Nýlendubæinn. Höfðu traðirnar verið mjög breiðar, hlaðanr torfi. Um þær var sjóvegur Austurfjallamanna, auk umferðar Leirnamanna og annarra, er þangað áttu erindi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 73; Ö-Leirur B, 2

RA-024:019 heimild um vatnsból
Árið 1709 var vatnsból lélegt.
Heimildir: JÁM I, 54

RA-024:020 varða landamerki
Landamerki: "Að austan á svokölluð Steinkerling, varða með steini í, að bera í Gyltuból í austanverðu Lambafelli."
Heimildir: Ö-Leirur, 1

RA-024:021 garðlag landamerki
Landamerki: "Að austan á svokölluð Steinkerling, varða með steini í, að bera í Gyltuból í austanverðu Lambafelli. Að ofan átti áðurnefnd Steinkerling að bera í stein við útnorðurhorn Leirnalands. Þar er nú garður í mörkum. Að vestan á kofi í Berjanestúni að bera í gaflaðið á Hlíðarréttinni."
Heimildir: Ö-Leirur, 1

RA-024:022 *Leirnastöðull* örnefni kvíar
"Leirnastöðull var fyrir norðan garð á Mosum, en er þar nú innan túns." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Leirur, 2

RA-024:023 *Kvíahóll* heimild um rétt
"Kvíahóll er austan túns á Leirum (Mosum) í vestri nátthaganum. Þar var áður rétt frá Leirum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Leirur, 2

RA-024:024 *Hallvarðarhólavað* heimild um vað
"Leirnakíll liggur um þær frá landnorðri til útsuðurs, framan Vesturengja. Hann heitir Hallvarðarhólmakíll að austan, en Neskíll að vestan. ... Kíllinn var fyrr meir svo stór og vatnsmikill, að hann var aðeins fær á tveimur vöðum. Hét það eystra Hallvarðarhólmavað en það vestra Vatnshorn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Leirur, 2

RA-024:025 *Vatnshorn* heimild um vað

“Leirnakíll liggur um þær frá landnorðri til útsuðurs, framan Vesturengja. Hann heitir Hallvarðarhólmakíll að austan, en Neskíll að vestan. ... Kíllinn var fyrr meir svo stór og vatnsmikill, að hann var aðeins fær á tveimur vöðum. Hét það eystra Hallvarðarhólmavað en það vestra Vatnshorn.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Leirur, 2

RA-025 Berjanes

27 hdr, 1703 en ábúendur telja jörðina aðeins 16 hdr. með Berjanesskoti síðastliðin 60 ár. Konungseign. 1179: Getið í máldaga kirkjunna að Ey í Landeyjum (DI I, 257), Ytriskógakirkju frá 1332 (DI II, 676), 1371 (DI III, 258) og 1553 (DI XII, 646).

1709: “Yfir mestalt land jarðarinnar gengur Holtsós þegar brim og sandur lengi hamlar hans útrás, og vatnavextir koma, hefur hann þá heyskap á sumur grandað, jafnvel heygarð og hús tekið og so bæinn umflotið að fólk hefur ekki burt komist.” (JÁM I, 55) 1839: “Jörðin er túnlaus að kalla, en með góðum útslægjum og litlum högum. Engjarnar eru undir miklum áföllum af Holtsós yfirflóði, svo stundum verða þær ei slegnar. Þó er jörðin ei mikið af sér gengin.” (SSR, 19). 1924: Tún 2,8 ha, garðar 1996 m^2. “Brotnað hefur framan af graslendi jarðarinnar og sjór gengið á landið. Bærinn stóð til skamms tíma á hárri hæð myndaðri af rústum fyrri bæja en var umluktur miklu votlendi. Í uppistöðum Holtsóss var hann oft eins og eyja í hafi. ... Ósaengi jarðarinnar var mjög grasgefið en í vætutíð var erfitt að bjarga þar heyjum.” (SB IV, 74)

RA-025:001 *Berjanes*bæjarhóll bústaður
“Bærinn stóð til skamms tíma á hárri hæð myndaðri af rústum fyrri bæja en var umluktur miklu votlendi.” Segir í Sunnlenskum byggðum. “Hefur Berjanes verið byggt um mörg hundruð ára, og mun bæjarstæðið vera að miklu gamlar byggingaleifar.” Segir í örnefnaskrá 1709: 'Yfir mestallt landið gengur Holtsós þegar brim og sandur lengi hamlar hans útrás, og vatnavextir koma, hefur hann þá heyskap á sumur grandað, jafnvel heygarð og hús tekið og so bæinn umflotið að fólk hefur ekki burt komist'. Stendur á háum hól, u.þ.b. mitt í landareigninni. Bærinn mun hafa staðið hér frá alda öðli. Um skeið voru hér 5 býli. Nú eru hér leifar steyptra húsa.

Flutt þaðan árið 1959. Hér heitir Leirnahverfi sem í eru auk Berjaness, Leirur, Mosar, Nýlenda og Berjaneskot. “Holtsós flæðir yfir mestallt Berjanesland í uppistöðum. Varð bæjarhóllinn stundum oft á ári eins og eyja í hafi, svo að með öllu varð ófært frá bænum eftir göngubryggju, sem hlaðin hafði verið austur frá honum.” Segir í örnefnaskrá Berjaness
Heimildir: JÁM I, 55; SB IV, 74; Ö-Berjanes og Berjaneskot, 1; Ö-Berjanes, 1; Túnakort 1924

RA-025:002 tóft útihús
Í norð-vestur frá bænum. Sléttlendi. Vísar í 305°. Steypt ofan í hana síðar og minnkuð.
Heimildir:

RA-025:003 tóft útihús
Vestan við bæinn, sunnan við 002. Aðstæður sbr. 002 Vísar í 200 °. Opin í suður.
Heimildir:

RA-025:004 heimild
Vestan við Berjaneskot, innan girðingar gamla Berjanessins. Hóll, ávalur og útflattur. Hefur e.t.v. að geyma tóft(ir).
Heimildir:

RA-025:005 vegur traðir
Heimtröð er austan og sunnan gamla bæjarins. Slétt graslendi. Gamla túnið sem nú er ekki slegið. Liggur heim að gamla Berjanesbænum, liggur í vestur frá því á móts við Nýlendu. Tóftasvæði og veggjabrot sunnan við. Sumt hefur verið sléttað. Hlaðin upp. Einnig túngarðar. Svæðið sunnan við heimtröð gamla bæjarins nefnist Ból. Þar var gamla heimatúnið sem nú er komið í órækt. Hér voru öll útihús bæjarins og sér enn móta fyrir þeim (6-15). Hér var þurrt fyrir flóði úr Holtsósi, en bæjarhóllinn (heim á Hól) var oft umflotinn.
Heimildir:

RA-025:006 tóft útihús
Austast sunnan heimtraðar (005). Slétt graslendi. Vísar í 50 °, ferhyrnd, niðurgrafin að hluta, 7,8m x 6,9m að stærð.
Heimildir:

RA-025:007 tóft útihús

Rétt suðvestan við 006. Aðstæður sbr. 006. Hóll, sér ekki móta fyrir tóftum, þvermál 12m, hæð um 2m.
Heimildir:

RA-025:008 tóft útihús
Vestan við 007. Aðstæður sbr. 007 Vísar í 230 °, mjög óljós, 8,5m x 4,9m að stærð..
Heimildir:

RA-025:009 tóft útihús
Rétt norðan við 008. Aðstæður sbr. 008 Aflangur hóll, vísar í 230 °. Sér ekki móta fyrir tóftinni, lengd 11,3m hæð 1m.
Heimildir:

RA-025:010 þúst útihús
Norðaustur af 009. Aðstæður sbr . 009. Ólöguleg þúfnaþyrping um 3x3m.
Heimildir:

RA-025:011 þúst útihús
Austan við 010. Aðstæður sbr . 010. Þúfnaþyrping. Lækur hefu runnið á þetta, þvermál 4m.
Heimildir:

RA-025:012 þúst útihús
Norðvestan við 011. Aðstæður sbr . 011. Þúfnaþyrping, þvermál 7,25m
Heimildir:

RA-025:013 gerði kálgarður
Norðvestan við 012. Aðstæður sbr . 012. Ferhyrndur hóll, vísar í 320 °, lengd 16m, hæð 1m.
Heimildir:

RA-025:014 þúst útihús
Vestan við 013. Aðstæður sbr . 013. Hóll. Sér ekki móta fyrir tóft, þvermál 12m.
Heimildir:

RA-025:015 þúst útihús
Norðvestan við 014. Aðstæður sbr . 014. Ólögulegur hóll, þvermál 10m.
Heimildir:

RA-025:016 heimild um heygarð
1709: "Yfir mestalt land jarðarinnar gengur Holtsós þegar brim og sandur lengi hamlar hans útrás, og vatnavextir koma, hefur hann þá heyskap á sumur grandað, jafnvel heygarð og hús tekið og so bæinn umflotið að fólk hefur ekki burt komist."
Heimildir: JÁM I, 55

RA-025:017 *Þvottapyttur* örnefni þvottastaður
"Sunnan við Syðra-Hólatún er Þvottapyttur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Berjaneskots, 1

RA-025:018 *Stöðull* örnefni kvíar
"Austan við túið er blautmýri, sem kölluð er Stöðulmýri. Til landnorðurs af henni er Stöðull og svonefnt Gerði, sem liggur meðfram Stöðlinum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Berjaneskots, 1

RA-025:019 *Gerði* heimild um túngarð
"Austan við túnið er blautmýri, sem kölluð er Stöðulmýri. Til landnorðurs af henni er Stöðull og svonefnt Gerði, sem liggur meðfram Stöðlinum." Segir í örnefnaskrá "Suðausturs og suður af bænum voru Gerði, sem lágu undir austurbæinn og miðbæinn. Milli þeirra voru traðirnar heim að Berjanesi. Fornir torfgarðar voru um Gerðin." Segir í örnefnaskrá Berjaness.
Heimildir: Ö-Berjanes og Berjaneskots, 1; Ö-Berjanes, 2

RA-025:020 *Kvíahólar* örnefni kvíar
"Til landsuðurs af Stöðlinum eru Kvíahólar. ... Milli Nýlendi og Berjaness er svonefnt Kvíaból, austur af

Kvíahólum ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Berjaneskots, 1, 2

RA-025:021 *Traðarbakki* örnefni traðir
“Nokkru austur af Stöðulmýri er Traðarbakki, og liggur um hann gamall farvegur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Berjaneskots, 1

RA-025:022 *Vaðlar* heimild um samgöngubót
“Beint suður af bænum eru smákílar, nú mjög grunnir orðnir. Var farið yfir þá á svokölluðum Vöðlum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes og Berjaneskots, 1

RA-025:023 heimild um brú
“Holtsós flæðir yfir mestallt Berjanesland í uppistöðum. Varð bæjarhóllinn stundum oft á ári eins og eyja í hafi, svo að með öllu varð ófært frá bænum eftir göngubryggju, sem hlaðin hafði verið austur frá honum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes, 1

RA-025:024 heimild um fjárskýli
“Bærinn nýi í Berjanesi stendur á stað, sem nefndur var Kotaborgir. Þar höfðu áður staðið fjárborgir frá Berjaneskoti.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes, 2

RA-025:025 *Ból* tóft
“Svonefndur Rii var frá Kvíahólum austur á Ból. Á Bólinu voru margar tættur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes, 2

RA-025:026 *Stóravað* heimild um vað
“Stóravað var á Þvottakíl sunnan við Hóltún.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Berjanes, 3

RA-026 Berjaneskot

1709, er jörðin tali fimmtungur Berjanes. Hjáleiga Berjanes. Í eyði frá 1955. 1839: “... túnlítil, en með sæmilegum útslægjum og litlum högum.” (SSR, 19). 1924: Tún 2,6 ha, garðar 1477 m^2.

RA-026:001 *Berjaneskot* bæjarstæði bústaður
“Elsta bæjarstæðið er um 250 m austur frá gamla Berjanesi. Flutt var frá því sökum Holtsóss 1796 og bærinn þá færður 200 m til norðausturs, þar sem hann stóð síðan til 1921.” Segir í Sunnlenskum byggðum. 1709: '..er fyrst bygt áður nokkrir til minnast, úr Berjanesi'. “Berjaneskot stendur nokkru austar, í þurru og grösugu túni. Sá bær hefur verið fluttur tvisvar, að menn ætla, er yngra bæjarstæðið skammt norður frá bænum, og var þar byggt fram undir 1920, en eldra bæjarstæðið er milli Berjaneskots og Berjaness.” Segir í örnefnaskrá. 1709: ' Býlið liggur undir sömu spjöllum og heimajörðin.'

Tóftabrot standa á svolitlum hól, vísa í 206 °. A.m.k. 3 tóftir. Austast, smáhús, grjóthlaðið með steyptum gafli, þá 2 burstir og svo svæði vestast markað grjóthlöðnum vegg, e.t.v. kálgarður/heystæði.Nátthagar voru framan við bæinn sem fé var rekið í úr slægjum. Nú er þar túnrækt. Brunnur var í hólnum norðanverðum, nú uppfylltur. Hér bjó síðast Bárður Magnússon á Steinum.
Heimildir: SB IV, 75; JÁM I, 55; Ö-Berjanes og Berjaneskots, 1

RA-026:002 þúst fjós
Norðaustan við bæinn. Ræktað tún. Sér aðeins móta fyrir tóftum í smáhóli. Sléttað.
Heimildir:

RA-026:003 *Berjaneskot* bæjarstæði bústaður
“Elsta bæjarstæðið er um 250 m austur frá gamla Berjanesi. Flutt var frá því sökum Holtsóss 1796 og bærinn þá færður 200 m til norðausturs, þar sem hann stóð síðan til 1921.” Segir í Sunnlenskum byggðum. “Berjaneskot stendur nokkru austar, í þurru og grösugu túni. Sá bær hefur verið fluttur tvisvar, að menn ætla, er yngra bæjarstæðið skammt norður frá bænum, og var þar byggt fram undir 1920, en eldra bæjarstæðið er milli Berjaneskots og Berjaness.” Segir í örnefnaskrá. Ávalur hóll. Sléttað.

Heimildir: SB IV, 75; Ö-Berjanes og Berjaneskots, 1

RA-026:004 heimild um brunn
Brunnur var í bæjarhólnum norðanverðum, nú uppfylltur.
Heimildir:

RA-027 Svaðbæli

40 hdr. 1709 . 1499: Hálf jörðin gefin Holtskirkju (DI VII, 431-432). Bændaeign að hálfu. Býlið Þorvaldseyri byggt út úr jörðinni 1886 og Svarðarbælismúli reistur árið 1854. (SB IV, 87-88). "Bærinn Svarðarbæli stóð í mynni dalsins milli Steinafjalls og Lambafells og er rúst hans að nokkru undir Suðurlandsvegi, eins og hann liggur nú (1978) beint suður af bænum á Þorvaldseyri. Eldra nafn bæjarins var Svartabæli. ... Síðast dvöldust þar húsmenn og byggð féll niður 1882 ..." (SB IV, 88)

1709: "Túnum engjum og högum hefur Svartbælisá stórlega spilt með grjóti, leiri og landbroti , og liggur jörðin undir miklum spjöllum, svo vansjeð er hún lengi byggist; fyrir 60 árum, þó ekki fullum, halda menn forsorgast hafi á allri jörðunni yfir xl kúa þúngi." (JÁM I, 51) 1839: "... með litlum túnum og högum, en góðum útslægjum. Tún og engjar eru undir miklum áföllum af ánni, þá hún oft rennur þar yfir og færir mikið grjót með sér. Jörðin er því stórlega af sér gengin." (SSR, 19).

RA-027:001 *Þorvaldseyri* bæjarstæði bústaður
"Þorvaldur Bjarnason reisti stórbýlið Þorvaldseyri á grýttum eyrum upp frá Svarðarbæli og flutti þangað frá Núpakoti 1886." Segir í Sunnlenskum byggðum. Áður hét hér Svartbæli (Jarðabók 1709) og síðar Svaðbæli (Jarðatal 1847). Reisulegt stórbýli þar sem miklar jarðaframkvæmdir hafa verið gerðar. 1981 var hér svínabú og byggrækt, eina búið með slíkt í sveitinni. "Svaðbælisheiði endar til suðurs í Svaðbælismúla. Þar stóð bær með því nafni um 1860." Segir í örnefnaskrá

Bak við núverandi íbúðarhús stóð 4 bursta bær. Þar er nú aðeins grjóthlaðinn garður, vísar í 195 °, utanmál 21.4 x 10,3, veggjaþykkt 2. Þar var svo myndarlegur torfbær um síðustu aldamót að ferðamenn sögðu hann minna á erlendan herragarð.
Heimildir: SB IV, 88; Ö-Þorvaldseyri, 2

RA-027:002 mannvirki
Rafstöð er í fremra Merkigili, norðan og austan í Svaðbælismúla. Hér var byggð rafstöð frá Þorvaldseyri um 1920 og notu þar til 1978.
Heimildir:

RA-027:003 gerði rétt
Á aurum Svaðbælisár, vestanverðum. Í austur frá Svaðbælismúla. Mosagrónir aurar. Vísar í 220 °, ferhyrnd, grjóthlaðin, löng og mjó með kró í N-enda, innanmál 2,7 x 3,1, veggjaþykkt 0,8. Réttin er skipt: N-hluti lengd 10,6, breidd 4,8, S-hluti 50 x 10. A-veggur er beinn, V-veggur sveigist út. Faðir Eggerts, Ólafur Pálsson, byggði þessa rétt.
Heimildir:

RA-027:004 tóftir kvíar
Í suðvestur frá 002. Á móts við Svaðbæli. Grasi gróið sléttlendi. Ferhyrnd, vísar í 280 °, grjóthlaðin, opin út, innanmál 2,4m x 2,1m, veggjaþykkt 0,9m, hæð 1,2m. Virðist byggð ofan í a.m.k. einn vegg sem liggur í suður á ská í gegnum tóft. Önnur tóft norðan við, innan lengd 3,2m, veggjaþykkt 0,5m. Rétt austan við, í hlíðinni, eru stórir steinar sem mynda ólögulegan ferhyrning: 2 hólf, vísa í 176 °, það aftara er 8,1m x 7,4m, hæð 0,7m. Eggert taldi þetta hafa verið kvíar frá Svaðbælismúla.
Heimildir:

RA-027:005 tóftir fjárhús
Framan í Svaðbælismúla Aflíðandi grasbrekka að baki, blaut mýri framan við og svo árnar. Tvískipt fjárhús austast, vísa í 206 °, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin innan. Hlaða aftan við, innan lengd 8,4m, breidd 3,1m, bárujárn á þaki. Breidd hlöðu + lengd fjárhúsa 15,2m, veggjaþykkt 1,8m, lengd að enda jötu 14,4m, þakhellur. Austara hús (2) breidd 1,3m + jata 2m + austari kró 3,3m + veggjaþykkt 4,8m + vestari kró 6,3m + jata 7m, alls 8,5m. Dyr breidd (2) 0,6m og 0,8m utan, 0,45m innan. Notuð frá Þorvaldseyri til 1950
Heimildir:

RA-027:006 tóftir fjárhús

Vestan við 005. Aðstæður sbr. 005. Eldri en 005: fjárhús og heystæði. 3 hólf sjást. Austast, lengd 12,40, opið út, breidd frá V-brún: veggjaþykkt 2,10 + breidd 8,20 + næsta 130 + næsta 19.30 + veggjaþykkt 20,10. Vestasti veggurinn stendur hátt, er grjóthlaðinn og greinilegur.
Heimildir:

RA-027:007 *Svarðbælismúli* bæjarstæði býli
"Árið 1854 reistu Þorfinnur Guðmundsson og Steinvör Einarsdóttir frá Svarðbæli byggð í Svarðbælisheiði, í brekkunni sunnan í heiðarsporðinum, þar sem heitir Svarðbælismúli. Býlinu var gefið sama nafn, en í mæltu máli gekk það þó oftast undir nafninu Múli. Byggð þeirra hjóna stóð þarna til 1870." Segir í Sunnlenskum byggðum. Þurrlent og grasi vaxið.

Nokkrar tóftir í hnapp. Austast er tóft sem vísar í 170°, innan lengd 1,4m, breidd 2m, hæð/dýpt 0,75m, veggjaþykkt 1,4m, dyr í SV-horni, breidd 0,65m. Yfirgróin, en grjót sést í veggjum. 2. er ofar og vestar, grafin inn í hlíð, vísar í 160 °, innanmál 1,4m x 1,8m, veggjaþykkt 1,2m, yfirgróin, hæð 1,1m. 3. er líklega aðalbæjarhúsin, lítið eftir af þeim, e.t.v. 2-3 hús, vísar í 160°, breidd 16,3m, hæð 0,5m, lengd óljós. 4. Í sömu hæð en vestan við 3, ferhyrnd, dyr á langhlið sem er í 170°, innanmál 2,2m x 3,4m, veggjaþykkt 0,8m, breidd dyra 0,35m, hæð 1,3m. Yfirgróin, en stórir steinar sjást. Stórar hellur standa upp á rönd við sitthvorn gafl. 5. Er beint upp af 4, vísar í 160°, grafin inn í hlíð, 0,9m x 1,7m, veggjaþykkt 1,5m. Fyllt grjóti. Dyr breidd 0,55m, hæð/dýpt 1,3m. Gerð úr stórum steinum."Bæjarstæðið er óraskað. Rústirnar tala sínu máli um kröpp kjör þessara frumbýlinga. Fjósrústin upp í hlíðinni, um 40 m norðvestur frá bæjarrústinni, sýnir að þar hefur verið krossbyggt tveggja kúa fjós, með hlöðubási fyrir kálf eða vetrung. Í nánd tóttanna óar fyrir heimreið (tröðum) og vallargarði. Á grundinni niður frá tóttunum þar sem mætist völlur og aur, er gróthlaðinn stekkur, óraskaður og bak við hann lambakróin. Varla hafa þarna verið nema svosem 10 ær í kvíum." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 88

RA-027:008 mannvirki útihús
Í bæjarhlaði Þorvaldseyrar, beint aftan við útihús. 2 kofar, hlið við hlið, vísa í 200 °. 1. Reykhús, er austar, grjóthlaðið með kúptu þaki og hellum yfir dyrum, gras á þaki , utanmál 3,6 x 2,9, dyr breidd 0,5, hæð 0,9. 2. Hænsnakofi með steyptum gafli, utanmál 5,3 x 4,9
Heimildir:

RA-027:009 *Þorfinnsból* hellir fjárskýli
Í efra Merkigili, vestanverðu. Ekki aðgengilegt í skútann nema að austanverðu, meðfram gili og yfir ána þar. Vísar í 130 °, hlaðið í munnannan, leyfar eftir af því.
Heimildir:

RA-027:010 mannvirki
Rétt austan við 008. Aðstæður sbr. 008. Grjóthlaðin utan, c. 1m þykkt, steypt innan.
Heimildir:

RA-027:011 mannvirki fjárhús
Alllangt sunnan þjóðvegar, sunnan Þorvaldseyrar. Ræktað tún allt í kring. Vísa í 220 °, vestasta hús er geymsla, hlaðan austur af austari helmingi, vísar eins, 9,4m x 5,9m veggir grjóthlaðnir og gafl að nokkru, gafl hlöðu og skilveggir steyptir, líklega steypt súrheyshlaða vestan hlöðu, lengd fjárhúsa 10m, veggjaþykkt 1,4m, breidd úr austri 1,7m + jata 2,6m + kró 5,7m + jata 6,5m, alls 8,1m. Þak borið af tvöfaldri stoðarröð út jötum, rekaviður og skipaviður. Stórir bitar á stoðum, þverbitar, dvergur, mænir. Grjóthlaðin jötuundirstaða, hæð 0,35m. Byggt 1910, ekki notað lengur og stóð til að rífa 1981.
Heimildir:

RA-027:012 *Svaðbæli* bæjarhóll bústaður
"Bærinn Svarðarbæli stóð í mynni dalsins milli Steinafjalls og Lambafells og er rúst hans að nokkru undir Suðurlandsvegi, eins og hann liggur nú (1978) beint suður af bænum á Þorvaldseyri. Eldra nafn bæjarins var Svartabæli. ... Síðast dvöldust þar húsmenn og byggð féll niður 1882 ..." Segir í Sunnlenskum byggðum. Bærinn er nefndur nokkrum sinnum í heimildum frá 16. öld og tilheyrði hálft landið þá Holtskirkju (DI XII, 648; DI XV, 671). Í Jarðabókinni nefnist bærinn Svartbæli (Svarfbæli). Þar segir: "Túnum, engjum og högum hefur Svartbælisá stórlega spilt með grjóti, leiri og landbroti, og liggur jörðin undir miklum spjöllum, svo vandsjeð er að hún lengi byggist."
Heimildir: SB IV, 88. JÁM I, 51.

RA-027:013 gripir
1864: "BOLLASTEINN, er fannst í rústum á Svaðbæli undir Eyjafjöllum. Þar var áður kirkja, og ætla menn að

þetta sé gamalt vígsluvatnsker úr henni." Þjms. 116. Ekki er vitað um kirkju á Svaðbæli, hinsvegar voru kirkjur á tvennum Arnarbælum um 1200 og mun annað vera Miðbæli en hitt Stóra-Borg.
Heimildir: Skýrsla FÍ I, 82

RA-027:014 *Steinkerling* varða landamerki
"Í suðausturhorni Þorvaldseyrarlands er markvarðan Steinkerling. Þar er fjögra landa merki." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Þorvaldseyri, 1

RA-027:015 heimild um landamerki
"Úr steininum er markið milli Núpakots og Þorvaldseyrar í suðurenda túngarðsins milli þessara jarða. Túngarðsrústin ræður, svo langt sem hún nær ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Þorvaldseyri, 1

RA-027:016 *Koltunga* örnefni kolagröf
"Koltungufoss, kenndur við Koltungu, er austan í heiðini, mót suðurs og blasir við neðan frá þjóðvegi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Þorvaldseyri, 1

RA-027:017 *Veitubakki* örnefni áveita
"Veitubakki er austan við það [Nýjatún]. Gerði eru þar suður af." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Þorvaldseyri, 2

RA-027:018 *Gerði* örnefni
"Veitubakki er austan við það [Nýjatún]. Gerði eru þar suður af." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Þorvaldseyri, 2

RA-027:019 heimild um fjárhús
"Hún [veita] nær austur að Eyjarlænu og suður að Svaðbælishæðum, sem ber heldur hærra en umhverfið. Þar hafa lengi staðið fjárhús frá Þorvaldseyri:" Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Þorvaldseyri, 2

RA-027:020 *Steinkolahólmar* örnefni kolagröf
"Steinkolahólmar eru austan við ofanverða Ey." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Þorvaldseyri, 2

RA-027:021 heimild um vörslugarð
"Þjóðvegurinn lá milli vörzlugarða, norðan við Svaðbæli, til skamms tíma. Hét sá kafli hans Svarðbælistraðir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Þorvaldseyri (Svartsbæli), 2

RA-027:022 *Svarðbælistraðir* örnefni traðir
"Þjóðvegurinn lá milli vörzlugarða, norðan við Svaðbæli, til skamms tíma. Hét sá kafli hans Svarðbælistraðir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Þorvaldseyri (Svartsbæli), 2

RA-027:023 *Merkigarður* örnefni
"Austan við Eyjarlænu er svonefnd Ey og nær sunnan frá Merkigarði og upp að þjóðvegi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Þorvaldseyri (Svartsbæli), 2

RA-027:024 *Stórhóll* heimild
"Stórhóll eða Stórhólar eru í mýrinni út við Hlíðarengjar. Líkur eru fyrir því, að þar hafi staðið bær til forna, þótt hvergi sé þess getið. Þar ætluðu menn, að huldufól ætti sér bústað. Þessir hólar eru nú einnig nefndir Hlíðarhólar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Þorvaldseyri (Svartsbæli), 2-3

RA-028 Núpakot

10 hdr. 1709, Steinakirkjueign. Bærinn er nefndur í máldögum Steinakirkju 1371 (DI III, 260) og 1553 (DI XII,

647). Eldra nafn jarðarinnar Gnúpar. "Á Núpakoti var tvíbýli og stundum þríbýli á18. öld en síðan lengst af einbýli. Jörðin er mjög landlítil." (SB IV, 84)

1709: "Á tún, slægjur og haga fellur grjót úr fjallinu, og er sjálfum bænum líka þar fyrir hætt, einkum í stórveðrum; so og grandar Svartbælisá túnunum. Engjar eru næsta litlar; fjallhagar að miklu leyti eyddir af skriðum og blástri." (JÁM I, 52). 1839:"... með litlum túnum og högum, en góðum útslægjum. Tún og engjar eru undir miklum áföllum af ánni, þá hún oft rennur þar yfir og færir mikið grjót með sér." (SSR, 19) 1924: Tún 8,6 ha, garðar 766 m^2. "Tún þóttu þar í betra lagi en útslægjur litlar aðrar en Núpakotsteigur, sem liggur milli Steinalands og Hlíðarlands á mótum láglendis og fjalls. Hagar jarðarinnar eru til betra muna inn á Núpakotsdal, inn frá bænum , allvel grónir." (SB IV, 84)

RA-028:001 *Núpakot* bæjarhóll bústaður
1709: "Á tún, slægjur og haga fellur grjót úr fjallinu, og er sjálfum bænum líka þar fyrir hætt, einkum í stórveðrum; so og grandar Svartbælisá túnunum."
Heimildir: JÁM I, 52.

RA-028:002 bæjarstæði bústaður
Húsaröð í brekkurótum aftan við bæinn. Á síðari hluta 19. aldar rak Þorvaldur Bjarnason stórbúskap á Núpakoti en sótti þá heyskap á eignarjörð sína, Berjanes ... Enn vitna gömul hús og tættur um búskap hans á Núpakoti." Segir í Sunnlenskum byggðum. Grasi gróin brekka aftan við, flatt graslendi sunnan við.

1. Austast er milluhús, vísar í 170°, opið út, grjóthlaðið með hellu- og torfþaki, þverbiti og dvergur. Silla með A-hlið, breidd 0,25m, hæð 0,3m. Utan 3,6m x 5,4m, veggjaþykkt 1,6m, innanmál 2,7m x 3,5m. Bæjarlækurinn rennur í gegnum húsið. 3 tröppur liggja niður að því úr vestri. 2. Smiðja, steðjatréð á sínum stað, breidd að 7,7m + veggjaþykkt 9,7m., lengd innan 4m, hæð 1,75m. 3. Hlóðaeldhús, síðar notað til mörbræðslu, breidd að 11,8m + veggjaþykkt 13,7m. Dyr á miðjum V-vegg inn í gamla bæinn. 4. Göng gamla bæjarins, búr var aftan við, steyptur gafl, upprunalega bárujárnsklæddur, nær að 18m. Vestan við voru kames, baðstofa, hlaða, sambyggð að núverandi fjósi, öll grjóthlaðin, hlaðið fjós þar sem nýja fjósið er, og hesthús. Allt er þetta horfið fyrir nýjum byggingum. Framan við er stétt, breidd 2,1m. Bak við 3 eru tóftir: 5 er nær, beint aftan við 3, lengd frá ytri veggjabrún 3 1,9m + veggjaþykkt 3,9m, vísar í 184 °, breidd innan 2,5m. 6. Lengd innan að 8,3m, vísar í 170 °, innan breidd 2,8m, dýpt 1,5m. Milluhúsið gerði Sigurþór Skæringsson upp nýlega. Þorvaldur man notkun 2 og 3, en hann er fæddur og uppalinn í Núpakoti.
Heimildir: SB IV, 84.

RA-028:003 tóftir útihús
Vestar í hlíðarrótum, og nær þeim, vestan bæjar Grasi bróin brekka ofan við, sléttlendi framan við, tún vestan við, hlað austan við. 4 tóftir hlið við hlið, vísa í 180 °. 1. Hesthús, breidd að dyrum 2,95m + dyr 3,75m, alls 6,3m. 2. breidd að dyrum 7,65m + dyr 8,45m, alls 10,7m. 3. að dyrum 13,4m + dyr 14m, alls 15,5m. 4. að dyrum 19,2m + dyr 20m, alls 23,1m. 1. Utan lengd 6,2m, jata við N-gafl, breidd 0,7m, hæð 0,55m, innanmál 3,5m x 3,4m, þaksperrur hvíla á veggjum. Notað 1981. 2. Hesthús, utan lengd 5,2m, grafið inn í hlíð, innan 3,4m x 2,85m, jata við N-gafl, breidd 0,55m, hæð 0,5m, gólf hellulagt við dyr og A-vegg, veggir grjóthlaðnir með mold á milli, hellur á þaki + torf sem stór rekaviðardrumbur heldur uppi; mjög svipað 1 að allri gerð. 3. Hænsnahús, áður hesthús, utan lengd 4,6m. 4. Hesthús, þak horfið af V-hluta, heilt á A-hluta, innan 5,4m x 2,7m, veggjahæð 1,75m, við gafl 2,5m, jötur við gafla, breidd 0,7m, hæð 0,7m, snýr þvert á hin húsin, dyr á S-hlið miðri, hæð 1,6m, tré yfir
Heimildir:

RA-028:004 mannvirki fjárhús
Rétt vestan við 003, aðeins sunnar. Aðstæður sbr. 003. Vísar í 205 °, ferhyrnt, grjótvegg er hlaðið upp í hlíðina milli 003 og 004. Innan lengd 5,25m, breidd austari krór 1,5m + jata 2,2m, alls 3,7m. Jötuundirstaða hæð 0,35m. Þak situr á 2 stoðarröðum úr jötu, þvertré og dvergur. Þakhellur, sperrur þéttar, margar rekaviður. Torf ofaná. Hella innan dyra. Steyptur gafl. Byggt 1940-50.
Heimildir:

RA-028:005 mannvirki útihús
Rétt vestan við 004. Aðstæður sbr. 004. Vísar í 180 °, S-gafl grjóthlaðinn, þykkt 1,55m, efri hlutinn timburklæddur, situr á kömpum. Mjög svipað 004 að gerð, en bárujárn á þaki. Lengd innan 4,7m, breidd A-krór 1,65m + jata 2,4m, alls 3,9m. Steypt jötuundirstaða, hæð 0,4m, veggjahæð 1,45m, hæð dyra 1,4m, steypt gólf fremst og í dyrum.
Heimildir:

RA-028:006 tóft útihús

Rétt vestan við 005. Aðstæður sbr. 005. Vísar í 185 °, gömul og yfirgróin, hlaðin upp í grjóthlaðinn garð sem hlaðinn er upp í hlíð milli 005 og 006. Utanmál 4,9m x 5,1m, veggjaþykkt 1,2m.
Heimildir:

RA-028:007 heimild um lambhús
Rétt vestan við 006. Aðstæður sbr. 006. Hér standa nú steypt fjárhús, tóftin var undir og tók 20 lömb.
Heimildir:

RA-028:008 tóft útihús
Vestan við 007. Aðstæður sbr. 007. Vísar í 215 °, ferhyrnd, stendur norðan grjótgarðs, inni í gerði sem Þorvaldur taldi geta verið Fiskagerði það sem nefnt er í skrám Örnefnastofnunar. Dyr breidd 0,9m, veggjaþykkt 1,4m. Sér óljóst móta fyrir reitum fremst í gerðinu.Þorvaldur kannaðist ekki við örnefnið Fiskagerði.
Heimildir:

RA-028:009 *Kúatröð* vegur traðir
Þvert á og sunnan við 004 - 007. "Vestur frá bænum er Fiskagerði og Kúatröð." Segir í örnefnaskrá. Sbr. 004 - 007. Þorvaldur Sigurjónsson bóndi kannaðist ekki við örnefnið sem er í skrám Örnefnastofnunar.
Heimildir: Ö-Núpakot, 2-3

RA-028:010 *Kofahaus* örnefni
Í norðvestur upp af bænum, ofan við Hafurtána, hátt upp í núpnum. Þorvaldur hafði heyrt að fé hafi verið haft hér, mest á beit en líka í kofa. Hafði ekki komið þangað.
Heimildir:

RA-028:011 heimild um fjárhús
Í túni sunnan bæjarhúsa, rétt norðan þjóðvegar. Ræktað tún. Notað sem rétt til 1950 þegar þetta var sléttað út.
Heimildir:

RA-028:012 mannvirki fjárhús
Vestan við 008 Aðstæður sbr. 008 Grjóthlaðnir veggir, steyptur gafl, bárujárn á þaki, jata á steyptum grunni eftir endilöngu. Var upprunalega bara fjárhús, en 1960 var hlaða sett í N-endann. Áður var hey borið hingað úr hlöðum heima við bæ. Innan lengd hlöðu 5,3m + fjárhús 11,2m, breidd V-krór 1,45m + jata 2,2m, alls 3,7m. Hæð/dýpt hlöðu 2,2m, veggjaþykkt 1,3m. Enn notað, tekur 50 kindur.
Heimildir:

RA-028:013 tóft fjárhús
Vestan við 012 Aðstæður sbr. 012. Vísar í 168 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin innan, N-gafl er að mestu stórt bjarg, slétt. Stór hella yfir dyrum, breidd 0,7m, hæð 1,45m, veggjaþykkt 1,8m. Þorvaldur man ekki notkun þessa húss.
Heimildir:

RA-028:014 tóft
Rétt norðvestan við 013. Aðstæður sbr. 013. Vísar í 90 °, hlaðin upp við grjórgarð sem liggur í hlíðinni ofan við öll húsin. Nú lítið eftir af henni.
Heimildir:

RA-028:015 *Kálgarðsklettur* heimild um kálgarð
Í norðaustur frá 013, upp við bergið. Hér upp við bergið var fjárból sem nú sér engin merki um. Neðan við það, efst í brekkunni var kálgarður. Tað úr fjárbólinu var notað sem áburður. Engin merki sér um garðinn
Heimildir:

RA-028:016 mannvirki útihús
Aftan við 002. Aðstæður sbr. 002. Vísar í 170 °, opin út, utanmál 3,3m x 4,55m, veggjaþykkt 1,45m, veggjahæð 1,5m, 1 stoð og þvertré við suðurgafl heldur uppi þaki, sperrur, þakhellur, torf.
Heimildir:

RA-028:017 hleðsla rétt
Í hlíðinni norður af bæjarhúsum Þorvaldseyrar. Grasi gróið hrun úr fjallinu allt í kring. Almenningur, vísar í 105°, grjóthlaðnir veggir, inannmál 7,9m x 6,8m, veggjaþykkt 1,3m, hlið í A-horni, breidd 2,8m. Norðan við er kró, breidd almennings og veggjaþykkt inn í kró 8,2m + breidd krór 9,9m + veggjaþykkt 11m. Hlið á A-gafli

krór, breidd 0,55m.
Heimildir:

RA-028:018 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-028:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-028:020 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-028:021 *Selgil* örnefni sel
"Skálaklettar ná fram að Selgili. Selgilslækur rennur eftir Selgili." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 1

RA-028:022 *Hafurtáastígur* heimild um leið
"Faxalág er neðan við Faxa og nær niður í Hafurtáastíg, austan við Hafurtáagil, sem er milli Faxa og Hafurtáa." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 2

RA-028:023 *Efstivegur* heimild um leið
"Tveir vegir eru frá Faxa vestur yfir Hafurtáagil, Efstivegur og Miðvegur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 2

RA-028:024 *Miðvegur* heimild um leið
"Tveir vegir eru frá Faxa vestur yfir Hafurtáagil, Efstivegur og Miðvegur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 2

RA-028:025 heimild um lambhús
"Í Neðri-Hafurtám er Kofahaus. Við hann var kofi fyrir tvö útigöngulömb, sem að jafnaði voru sett í Hafurtær." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 2

RA-028:026 *Gjából* örnefni
"Gjából er neðst í hömrunum, í mörkum milli Núpakots og Hlíðar. Gjáin, sem bólið ber nafn af, er niður úr hausnum, sem bólið er í." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 2

RA-028:027 *Skollastígur* heimild um leið
"Litliklettur eru austan við Gjából, niður af Hellugili. Skollastígur er austur af honum og Langiklettur neðan við stíginn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 2

RA-028:028 *Grjótarétt* heimild um rétt
"Framan við Selgil, inni í dalnum, var Djúpiskurður. Litlu framar er Mórauðisteinn, niður frá Fremstahöfða. Framan hans er Núpakotsleyti. Framan við það er Grjótarétt." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 2

RA-028:029 *Fiskigerði* örnefni
"Vestur frá bænum er Fiskagerði og Kúatröð." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 2-3

RA-028:030 heimild um akur
"Vestur frá bænum er Fiskagerði og Kúatröð. Þar sjást reitir, sem gætu bent til fornar akuryrkju." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 2-3

RA-028:031 heimild um fjárhús
"Utar er Krókur. Þar er nú fjárhús." Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Núpakot, 3

RA-028:032 *Rúst* garðlag túngarður
"Svonefnd Rúst var suður á túninu í suðaustur frá Gerðinu. Hún er gamalt túngarðsbrot." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 3

RA-028:033 *Gerði* örnefni
"Svonefnd Rúst var suður á túninu í suðaustur frá Gerðinu. Hún er gamalt túngarðsbrot." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpakot, 3

RA-029 Hlíð

20 hdr. 1709. "Bærinn í Hlíð stendur undir Steinafjalli austanverðu, neðan Hlíðarhamra. ... Flatlendið neðan bæjarins, Hlíðarmýri, var engi og hagar jarðarinnar." Oft var tvíbýli og jafnvel þríbýli í Hlíð. (SB IV, 82)

1709: "Túninu grandar grjót og skriður úr fjallinu, líka er bænum þar fyrir hætt. Engjum og högum spillir Svartbælisá. Slægjur eru litlar og hagar þröngvir." (JÁM I, 53). 1839: "... tún fögur og góð og sæmilegar útslægjur, en hagar mjög litlir. Túnið liggur undir áföllum, þar eð lækur ofan úr fjallinu færir með sér í leysingum á vetrardal mikið grjót en nokkurn skaða, og hefur túnið þar við mikið af sér gengið. Líka eru þar ofveður mikil er ollu skaða sumar og vetur." (SSR, 19). 1924: Vesturbær: Tún 4,9 ha, garðar 934 m^2. Miðbær: 3 ha, garðar 901 m2. Austurbær: Tún 3,6 ha, garðar 1362 m2.

RA-029:001 *Hlíð* bæjarhóll bústaður
"Árið 1703 var tvíbýli í Hlíð og síðar var þar löngum þríbýli. Sjást enn miklar minjar gamallar byggðar í húsum, tóftum og grjótgörðum." Segir í Sunnlenskum byggðum. Sennilega sama og 012.
Heimildir: SB IV, 82

RA-029:002 tóft fjárhús
Í túni vestur af bæ, rétt við túngirðingu. Ræktað tún allt um kring. Vísar í 185°, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjót- og torfhlaðin. Jötuundirstaða eftir endilöngu 1,3m frá austurvegg, + jata 2,1m + vestari kró 3,5m. Dyr austan við miðjan S-gafl, breidd 0,8m. Veggjaþykkt 1,55m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-029:003 tóft útihús
Norðan við 002, um miðja vegu milli 002 og 004. Ræktað tún. Vísar í 188 °. Búið er að fylla upp í tóftina.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-029:004 tóft hlaða
Norðan við 003. Ofan túngirðingar. Óslétt beitarland, grasi vaxið. Vísar í 192 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin. Veggjaþykkt 2,1m. Dyr á langhlið. Dýpt 2,5m. Þakhellur á veggjabrúnim, bárujárn inní.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-029:005 tóftir fjárhús
Ofar og vestar í hlíð en 004. Aðstæður sbr. 004. Vísa í 198 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin, veggjaþykkt 1,75m, dyr breidd 0,7m. Jötuundirstaða eftir endilöngu, breidd 0,8m. Breidd austurkrór 1,2m. Vestan við er minni tóft, uppfyllt & yfirgróin, 4,8m x 2,7m innan, hæð 0,6m, veggjaþykkt 0,9m, dyr breidd 1m.
Heimildir:

RA-029:006 tóft útihús
Ofar og vestar í hlíð, rétt við landamæri Steina. Grasi vaxin brekka. Vísar í 210 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin, veggjaþykkt 1,6m. yfirgróin. Dyr breidd 0,6m. Innanmál 6,65m x 2,15
Heimildir:

RA-029:007 tóft fjárhús
Sauðahús er aðeins austar en 006, í sömu hæð í hlíð. Aðstæður sbr. 006 Vísar í 203 °, ferhyrnd, grjót- og torfhlaðin. Hlaðið yfir dyr. Veggjaþykkt 1,6m, dyr breidd 0,6m, hæð 0,9m.Fyrir c. 10 sauði. Innanmál 2,7m x 2,55m

Heimildir:

RA-029:008 tóft útihús
Aðeins austar en 007, í svipaðri hæð. Aðstæður sbr. 007 Vísar í 190 °, ferhyrnd, grjót- og torfhlaðin, veggjaþykkt 1,4, dyr breidd 0,6. Innanmál 4,8m x 2,7m, hæð 1m.
Heimildir:

RA-029:009 tóft fjárhús
Aðeins ofar og austar í hlíð en 008. Aðstæður sbr. 008 Vísar í 194 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, svipuð og 008, grjót- og torfhlaðin, yfirgróin, veggjaþykkt 1,5m. Fyrir c. 20 fjár. Innanmál um 4,2m x 2,2m, hæð 1,2m.
Heimildir:

RA-029:010 tóft fjárhús
Í hlíð norð-vestur af bæ. Aðstæður sbr. áður. Vísa í 200 °, tvískipt, ferhyrnd hús, grafin inn í hlíð, grjót- og torfhlaðin með steyptan gafl á A-húsi. Bárujárn inní, þakhellur á veggjabrúnum og aftan húsa: Innanmál fjárhúsa 6,6m x 3,6m. Hlaða vestar, lúga inn um N-gafl: Innanmál 5,5m x 3,2m. Veggjaþykkt 1,2m, dýpt 1,75m. Dyr í SA horni, breidd 0,9m, hæð 1,5m. Dyr milli hlöðu og fjárhúsa við S-gafl, breidd 0,7m, veggjaþykkt 1,8m.
Heimildir:

RA-029:011 tóft hesthús
Beint niður (suður) af 010, rétt norðan túngirðingar. Aðstæður sbr. áður. Vísar í 200°, ferhyrnd, grafin inn í hlíð. Dyr í SA-horni. Silla (jata) við V-hlið, breidd 0,5. Veggjaþykkt 1,9, að innanmáli er lengd 2m, dýpt 1,1m.
Heimildir:

RA-029:012 bæjarstæði bústaður
Í brekkunni rétt NA af bænum Grasi gróin, óslétt brekkan; beitiland núna. Mikil tóftasamsteypa, vísar í 190°. Hlöður og heystæði aftan bæjarhúsa. Grjót- og torfhlaðin, grafin inn í hlíð. Húsaröð frá vestri: 1. lítið, nú uppfyllt, lengd 4,1m. 2. lengd 5m. Hér stóð hverfisteinn. Aftan við er 15.: hlaða vestari bæjar sem hey var borið úr í önnur hús, 4,9m x 4,15m, dýpt 2,5m. 3. lengd 5,7m. Skemma eystri bæjar 4. lengd 3,2m, þakhellur í, jötuundirstaða við V-hlið. Hesthús eystri bæjar fyrir 1-2 hesta. 5. steyptur gafl, lengd 7,6m. Fyrst skemma svo hlóðaeldhús og taðgeymsla aftan við. Eldhúsið var svo fært í N-endann og svefnaðstaða höfð í S-enda. 6. lengd 7,6m. Hér byrjaði austari bær Vesturbæjanna. Kjallari var undir. 7. steypt að hluta, lengd 6,3m. Baðstofa austari bæjar Vesturbæjanna. Geymslukjallari, sofið yfir. Eldavél sett síðar við N-gafn; steyptur strompur. Inngangur milli 7. og 8. 8. Lengd 6,8m., eldhús í N-enda, taðstál í S-enda. 9. Lengd 6,2m. Hér bjó maður um tíma með nokkrar skepnur. Um nírætt í Hafnarfirði 1981. Síðar spunastofa fyrir nokkra bæi í kring. 10. Lengd 3,5m, jötuundirstaða. Hesthús. 11. Kartöflugarður framan við 8, 9 og 10, sá móta fyrir 6 desum. 12. Kálgarður framan við 5, 6 og 7. 13. Kálgarður framan við 2, 3 og 4. 14. Hér voru 2 íbúðarhús, búið í til 1946. Guðjón bjó á eystri bænum til c. 1940. 3. býlið, Austurbær, var austar. Hlóðaeldhús og taðstál aftan við 6; óljóst. 16. Þvottahús byggt yfir þar sem vatn var leitt úr berginu, vísar í 165°, 2.2 x 1,35 innan, dýpt 1,55. Breidd úr vestri 1. 4,5m + 2. 7,4m + 3. 11,9m + 4. 15,6m + 5. 21,15m + 6. 24,7m + 7. 31,25m + . 39,35m + 9. 43,4m + 10. 46,4m
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-029:013 tóftir útihús
Aðeins austar og norðar en 012 Aðstæður sbr. 012. 3 hús í röð, vísa í 200 °. 1. Vestast er fjós vestari bæjar, fyrir 3 kýr. Innan lengd 3,65m + veggjaþykkt 4,9m. Gafl er hlaðinn upp í topp, hæð 2,3m. Skot í honum miðjum fyrir mjaltastól. Þakhellur inní, en vel uppistandandi. 2. Fjós eystri bæjar, fyrir 4-6 kýr, gat haft 8, notað til 1946; síðar fyrir hesta. Lengd innan 5m. Hefur haft steyptan gafl, jötur með hliðum. N-gafl hlaðinn upp í topp, þakhellur efst á veggjum. Hross geymd hér síðast. 3. Fjárhús síðast, innan lengd 5m, breidd vestari krór 1,3m + jata 1,9m, hæð jötuundirstöðu 0,2m. Hellur og bárujárn í þaki, 2 stoðaraðir úr jötu, þvertré, dvergur. Vel varðveitt. Fyrir 20 kindur síðast. Áður fjóshlaða eystra fjóss. Taldi hellu í þök sótta langt inn í fjall, í Skála og inn að Svaðbæli, en vissi ekki svo glöggt
Heimildir:

RA-029:014 tóft útihús
Beint sunnan við 013, norðan bæjar. Aðstæður sbr. 013. Tóftasamsteypa í 6 röðum, byrjað nyrst 1. Hlaða fyrir úthey frá vestari bæ. Nokkurn veginn á móts við 13.3m.: 6,8m x 4,5m, dýpt 1,5m. Breidd 1. og 2. utan 15,3m. + 3. kálgarður: 22,3m. Utan lengd 2.: 10,8m. 4. er sunnan við 3., garður, 7,8m x 7,3m. 5. er framan við 1., breidd 5m. 6. 6. er sunnan við 5, breidd beggja utan 12m. 7. er sunnan við 6. 3m x 2,7m innan, dýpt 1,9m, grafin inn í hlíð, opin út til suðurs. 8. er austan við 7. Álíka stór og snýr eins, breidd beggja 7,8m. 9. er rétt suðvestan við 7. í

túnjaðri. Vísar í 210 °, 2,7m x 1,9m innan, dýpt/hæð 1,5m. Vestan við samsteypuna er lækjarframburður (10). 11. er beint sunnann við 8., óljós, c. 4m x 3m. 12. er við norðaustur horn 3. Var smiðja, nú hænsnakofi, 2,9m x 4,5m utan.
Heimildir:

RA-029:015 mannvirki útihús
Rétt norður og austur af 014. Aðstæður sbr. 014. 3 hús í röð, vísa í 210 °, með steyptum göflum, hlöðnum veggjum, gras á þaki, stétt framan við. 1. er vestast, hlaða, breidd 8,05, 2. fjós, nú hænsnahús, breidd 5,2m. 3. skemma, nú geymsla, breidd 6,1m. Byggt 1929, nú notað fyrir aukahey, sem geymsla og fyrir hænsni.
Heimildir:

RA-029:016 tóftir bústaður
Beint austur af 015, jafnhátt í hlíðinni. Aðstæður sbr. 015. 1. 0,5m austan við 15.3m. Grunnur húss, 2,m6 x 4,4m innan. 2. stendur 2,8m norðan við 1., gamla eldhúsið 7,9m x 4,9m utan, helluþak á, sperrur og langbönd, með hringlaga strympu aftan við, 1,2m í þvermál, með hellu-, torf- og bárujárnsþaki. Lengi reykt kjöt hér. 3. N-gafl byrjar á móts við S-gafl 2. 6,1m x 2,3m. 4. hlaða, austan við, 6m x 4,8m, dýpt 2,5m. Gamla heimtröðin er austan við. 5. er beint sunnan við 4, 7,5m x 3,4m, dýpt 2m, opin í S, lúga á N-gafli. Hlaða?
Heimildir:

RA-029:017 tóftir fjárhús
Rétt austan við 016 og heimtröð, innan heimagirðingar. Aðstæður sbr. 015. 3 samsíða tóftir, vísa í 220°. Grjóthlaðnir veggir, grasi grónir utan. 1. er vestast, 7,2m x 2,1m innan, hæð/dýpt 2m, dyr í S-horni, breidd 0,65m, hæð 1,4m, hlaðið yfir, veggjaþykkt 0,9m, silla við N-vegg, breidd 0,5m, hæð 0,7m. 2. er minni, dyr í S-horni, 2,45m x 1,75m, veggjaþykkt 1,2m, dyr breidd 0,7m, hellur upp við N-gafl, silla eða úr þaki. 3. Dyr í V-horni, breidd 0,9m, innan lengd í 230 ° 3,2m, breidd 2,5m, dýpt 2m
Heimildir:

RA-029:018 tóftir fjárhús
Beint norðaustur af 017.3, í efri girðingunni. Grasi vaxin hlíð og hrun. 2 tóftir, hlið við hlið, vísa í 206 °. 1. Grafin inn í hlíð, grjóthlaðin, torf utan. Þykk hella yfir dyrum 3,3m x 2,5m, veggjaþykkt 1,5m. Dyr í V-horni. Silla við A-hlið, breidd 0,6m, hæð 0,45m. Hæð/dýpt mest 2m, veggjahæð 1,25m. Vel varðveitt en engin merki um þak. 2. er austan við, nær aðeins lengra suður en 1. 4,4m x 2m innan. Dyr á miðjum S-gafli, breidd 0,55m. Hæð/dýpt mest við gafl 1,5m. Ver varðveitt en 1.
Heimildir:

RA-029:019 tóft fjárhús
Rétt vestan við 018 í sömu hæð í hlíðinni. Aðstæður sbr. 018. Vísar í 226 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin, grasi vaxin utan. Hlaðið yfir dyr sem eru mitt á S-gafli, breidd 0,75m, hæð 1,3m. Sillur (jötuundirstöður) með hliðum, breidd 0,3m, hæð 0.25m. Veggjaþykkt 1,5m, 4,1m x 2,2m að stærð.
Heimildir:

RA-029:020 tóft útihús
Ofarlega í brekku norður af bænum, rétt við norðurmörk efri girðingar. Aðstæður sbr. 019. Vísar í 208 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, grjót- og torfhlaðin. Sér móta fyrir sillum með hliðum, breidd 0,3m. Veggjaþykkt 1,9m, 5,5m x 2,6m að stærð.
Heimildir:

RA-029:021 tóftir fjárhús
Norðan bæjar, neðar í brekku en 020, rétt norðan við 015 og heimatúngirðingu. Aðstæður sbr. 020. 3 tóftir og hús hlið við hlið, vísa í 212 °. Vestast: 1. Hús 2,1m x 2,1m, veggjaþykkt 1m, steyptur gafl, hellu- og torfþak, að hluta heilt. 2. Tóft 2,7m x 1,6m, dýpt 2m, veggjaþykkt 1,7m, dyr í SV-horni, breidd 0,7m. 3. Tóft, lengd vísar þvert á hinar, 2,6m x 2,2m, dýpt 1,6m, veggjaþykkt 1,5m, dyr í SV-horni, breidd 0,55m. Silla við A-gafl, breidd 0,5m, hæð 0,4m.
Heimildir:

RA-029:022 hleðsla rétt
Í hlíð austan bæjar, beint upp af nýjum, steyptum fjárhúsum sem standa við þjóðveginn. Í svipaðri hæð í brekku og 023. Smágerð skriða úr fjalli hefur runnið inn í réttina, stærra hrun ofan hennar, túngirðing neðan við. L-laga með kró í V-enda, grafin inn í hlíð. Hlið vísar í 210°. Gafl á móti hliði er stór móbegssteinn, einnig gafl krór. Rétt, innan lengd í 210° 11,2m, breidd 4,6m, breidd alls 9,7m + veggjaþykkt milli réttar og krór 11m + breidd

krór 15,2m. Lengd krór 4,5m, hlið milli hennar og réttar við S-hlið, breidd 0,6m. Dýpt mest 1,6m. Ofar í hlíð þar sem er skriða, nær bænum, heitir einnig réttir, en Sigurjón taldi enga rétt hafa verið þar.
Heimildir:

RA-029:023 heimild um kvíar
Í hlíð beint upp af 022 og þjóðvegi. Smágerð skriða úr fjalli beggja vegna við; annars grasi vaxin brekka. Kvíarnar stóðu norður og vestur í stórum móbergssteini sem slútir aðeins fram að norðanverðu. Hlaðið hefur verið upp við hann. Nú sér svo til engin merki kvíanna.
Heimildir:

RA-029:024 mannvirki fjárhús
Austan við bæinn, rétt norðan við þjóðveginn. Grasi vaxin brekka að baki, þjóðvegur framan við. 3 steyptar burstir, grjóthlaðnir veggir, steypt hlaða aftan við, gras á þaki. Vestasta hús, 1. veggjaþykkt 1,45m + breidd 5,7m + breidd 2. 9,9m + breidd 3. 13,3m + veggjaþykkt 15,3m. Hlaðan var ekki mæld.
Heimildir:

RA-029:025 *Hólamýri* heimild
Sunnan þjóðvegar. Hér voru hólar, nú tún. Hellur komu úr jörðu er skurðir voru grafnir.
Heimildir:

RA-029:026 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-029:027 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-029:028 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-029:029 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-029:030 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-029:031 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-029:032 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-029:033 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-029:034 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-029:035 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-029:036 heimild um vatnsból
1709: "Vatnsból þverrar oft, og er það þá lángt að sækja."
Heimildir: JÁM I, 53

RA-029:037 *Vestaristígur* heimild um leið
"Í hömrunum fyrir ofan Hlíð eru þessi örnefni: Efri- og Neðri-Skorur eru næst Steinalandi. N eðan við þær eru Votupallar, vestanhallt. Er farið úr þeim austur í Skorur. Vestasti-, Mið-, og Austastistígur eru neðan við Skorur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 1

RA-029:038 *Miðstígur* heimild um leið
“Í hömrunum fyrir ofan Hlíð eru þessi örnefni: Efri- og Neðri-Skorur eru næst Steinalandi. Neðan við þær eru Votupallar, vestanhallt. Er farið úr þeim austur í Skorur. Vestasti-, Mið-, og Austastistígur eru neðan við Skorur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 1

RA-029:039 *Austastistígur* heimild um leið
“Í hömrunum fyrir ofan Hlíð eru þessi örnefni: Efri- og Neðri-Skorur eru næst Steinalandi. Neðan við þær eru Votupallar, vestanhallt. Er farið úr þeim austur í Skorur. Vestasti-, Mið-, og Austastistígur eru neðan við Skorur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 1

RA-029:040 *Efra-Skoruból* örnefni
“Í Skorum er Efra- og Neðra-Skoruból og Skorusvelti.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 1

RA-029:041 *Neðra-Skoruból* örnefni
“Í Skorum er Efra- og Neðra-Skoruból og Skorusvelti.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 1

RA-029:042 *Stígar* örnefni
“Stígar eru neðan við Skorur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 1

RA-029:043 *Dimmaból* örnefni
“Dimmaból er vestan við Hafurtær.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 1

RA-029:044 *Efri-Húshamar* örnefni
“Á mótum hamra og brekkna eru þessi örnefni: Vestast er Háijaðar þá Efri-Húshamar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 2

RA-029:045 *Strandsból* örnefni
“Á mótum hamra og brekkna eru þessi örnefni: Vestast er Háijaðar þá Efri-Húshamar. Strandsból er neðan við Efri-Húshamar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 2

RA-029:046 *Neðri-Húshamar* örnefni
“Á mótum hamra og brekkna eru þessi örnefni: Vestast er Háijaðar þá Efri-Húshamar. Strandsból er neðan við Efri-Húshamar. Neðri-Húshamrar eru þar neðan undir.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 2

RA-029:047 *Efra-Kálfaból* örnefni
“Austan við þessi örnefni er Bæjargil og austan við það Efra- og Neðra-Kálfaból.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 2

RA-029:048 *Neðra-Kálfaból* örnefni
“Austan við þessi örnefni er Bæjargil og austan við það Efra- og Neðra-Kálfaból.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 2

RA-029:049 heimild um kvíar
“Músarholubalar eru ofan við austurtúnið. Neðan við þá var stöðullin, ofan við Hlíðartraðir.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 2

RA-029:050 *Hlíðartraðir* örnefni traðir
“Músarholubalar eru ofan við austurtúnið. Neðan við þá var stöðullin, ofan við Hlíðartraðir.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 2

RA-029:051 *Fiskaból* örnefni
“Fiskaból er upp af bænum í Hlíð, vestan við Kálfaból, austan við lækinn.” Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hlíð, 2

RA-029:052 *Stokkurinn* heimild
"Lágatún nefnist einu nafni allt túnið neðan við bæinn í Hlíð, beggja vegna við Stokkinn, sem hlaðizt hefur upp af framburði bæjarlækjarins ár frá ári. Læknum var haldið í þeim farvegi með hleðslum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 2

RA-029:053 *Lambhúskák* örnefni lambhús
"Lambhússkák er vestan við Lágatún." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 2

RA-029:054 heimild um kvíar
"Neðan við gamla stöðulinn er Stöðultún eða Nýgræður, fyrir austan bæ." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 2

RA-029:055 *Litluborgarrimi* örnefni
"Litluborgarrimi er framan við Breiðuskákar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hlíð, 3

RA-030 Steinar

60 hdr, 1709, kirkjustaður. c. 1200: Getið í kirknaskrá Páls biskups, (DI XII 6) 1320: Getið í annálum, (IA 345,395) "[1332]: Steinar. Gamall maldagi. Mikals kirkia j steinum aa land at gnupum." (DI II 680) "[1371]: xlii. Michaelskirkia j steinum a land ad Gnupum er geingur af arlega iij merkur. ... Veide alla I ellidaey vm halfann manud millum þijngs og fardaga. þa er sa vill er j steinum byr. tueggia manada beit [....?]" (DI III 260-261) "[1491-1518]: Steinar Kirkian I Steinum á Land ad Gnúpum." (DI VII, 39) 1499: Jörðin Svartsbæli er í Steinakirkjusókn - hún er gefin Holtskirkju með þeim skilmála að kirkjutíund og prests skyldi lúkast til kirkjunnar á Steinum. (DI VII, 431-32). 1553: Máldagi kirkjunnar (DI XII 647) 1575: Máldagi kirkjunnar (DI XV 672)1709: "Reka á jörðin millum Holtskirkjufjöru og Berjaness, mestan part fyrir sínu, en þó nokkurn fyrir Berjaness landi. Selveiði hefur brúkuð verið fyrrum, nú er hún sjaldan til gagnsmuna, því atorka er ei viðhöfð." (JÁM I, 56) "Steinaland er lítið að víðáttu og fjallendi gróðurlítið ofan Steinhamra. Samt er þetta önnur hæst metna jörð Austurfjalla, 60 hundruð. Hátt mat hefur að nokkru byggst á grasgefni ósengi, veiði í Holtsósi og reka á Steinfjöru. ... Í Steinum var á 19. öld eitt af fáum sveitaþorpum landsins. Framan af öldinni voru þar stundum 9 bændur en oftast síðan 8. Undir lok aldarinnar hefst mikil hnignunarsaga byggðarinnar. Hún stóð þá vestan undir mikilli Skriðubungu á Steinalækjar í allgóðu skjóli fyrir austanátt. Árið 1888 hljóp Steinalækur á bæina með miklum vatnsflaumi og grjótburði. Tók þá brátt að fækka býlunum og Steinakirkja var niður felld 1890. Býlin, sem eftir eru á síðasta tug aldarinnar, eru svo smátt og smátt flutt austur á bóginn, á land, sem var tryggara fyrir áhlaupum lækjarins. Síðustu tveir bæirnir eyðilögðust gersamlega í Steinalækjarhlaupi aðfaranótt þriðja í jólum 1926 ... Nú minna aðeins skriðrunnar tóftir og kirkjugarður á hinn gamla Steinastað." Nú eru þar býlin Steinar I-IV, Hvassafell stofnað 1952. (SB IV, 76-81).

1709: "Túnum spilla skriður og grjótshrun úr fjallinu, er og bænum sjálfum þar fyrri stórlega hætt. Engjar og hagar forargast af leiri og sandi. Yfir slægjur og haga gengur Holtsós, þá hann lengi inni teppist." (JÁM I, 57) 1839:"... með sæmilegum túnum og góðum útslægjum, en litlum högum. Túnin ligggja mjög undir áföllum af grjótskriðum er í leysingu koma ofan úr fjallinu og hafa þau liðið þar við mikið tjón." (SSR, 19) 1924: I: Tún 8,9 ha, garðar 3016 m^2. II: Tún 4,5 ha, garðar 1894 m^2. II: Tún 4 ha, garðar 1817 m^2. IV: Tún 6 ha, garðar 812 m^2. V: Tún 3,6 ha, garðar 1677 m^2.

RA-030:001 *Gömlu-Steinar* bæjarstæði bústaður
"Bærinn í Steinum stóð lengst af suðvestan í mikilli skriðubungu, myndaðri af framburði Steinalækjar, þar sem hann fellur fram af Steinafjalli." Segir í örnefnaskrá. Í Jarðabókinn segir: 'Túnum spilla skriður og grjóthrun úr fjallinu, er og bænum sjálfum þar fyrir stórlega hætt. Engjar og hagar foragast af leiri og sandi. Yfir slægjur og haga gengur Holtsós.. Fyrir dýjum er fénaði hætt. Úr fjallinu hrapar fjé tíðum.'. Þverhnýpt bjargið sem mikið hefur hrunið úr norðan bæjarhúsa; hafa bæir oft færst í kaf vegna þess. Slétt graslendi fram undir sjó að sunnan. 'Steinaland var lítið að víðáttu og fjalllendi gróðurlítið ofan Steinahamra. Hátt mat hefur að nokkru byggst á grasgefnu ósengi, veiði í Holtsósi og reka á Steinafjöru' segir í Sunnl. Byggðum.

"Í Steinum var á 19. öld eitt af fáum sveitaþorpum landsins. Framan af öldinni voru þar stundum 9 bændur en oftast síðan 8. Undir lok aldarinnar hefst mikil hnignunarsaga byggðarinnar. Hún stóð þá vestan undir mikilli Skriðubungu á Steinalækjar í allgóðu skjóli fyrir austanátt. Árið 1888 hljóp Steinalækur á bæina með miklum vatnsflaumi og grjótburði. Tók þá brátt að fækka býlunum og Steinakirkja var niður felld 1890.

Býlin, sem eftir eru á síðasta tug aldarinnar, eru svo smátt og smátt flutt austur á bóginn, á land, sem var tryggara fyrir áhlaupum lækjarins. Síðustu tveir bæirnir eyðilögðust gersamlega í Steinalækjarhlaupi aðfaranótt þriðja í jólum 1926 ... Nú minna aðeins skriðrunnartóftir og kirkjugarður á hinn gamla Steinastað."
Heimildir: SB IV, 76-81; JÁM 1, 55-7; Ö-Steinar A, 1

RA-030:002 heimild um kirkju
Alkirkja var hér frá um 1200 (DI XII, 6) fram til 1886 er hún var aflögð (DI II, 679-80). 1847: Af báðum annaxíunum og afteknu bænhúsi "í Borg" eru goldnir til saman 33 fd smjörs."
STEINAR UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) -Mikjáli (EYVINDARHÓLAANNEXÍA)c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 61320: [Kirkiu brot i Steinum vppi Þorskafiardar þing]; Gottskálksannáll, IA 345 kirkiu braut i Steinvm; Flateyjarannáll, IA 395[1332]: Steinar. Gamall maldagi.Mikals kirkia j steinum aa land at gnupum. atta kýr. kluckur v. tiolld vmmhuerfis sig. merki ij. michals skrift. kalek oc messuklædi. einn slopp oc kapu. krossa ij. oc glodarker oc munnlaugar ij. stol. vj merkur vax. alltaraklædi iij. kistu. lesbækur viij. tolf manade vetrlutinn at songinum de tempore oc de sanctis suffragium. ymnarium capitularium. sequentiubok. messubok de sanctis. actus Apostolorum. psalltara. hun a godann hokul med baldekinn. stolu oc handlijn med pell. oc hofutlin. messuklædi aunnur at aullu. kertistikur tuær. vatzketil. fontklædi. corporalia. alltaris duk oc alltaris stein. þangath liggur tijund af sex bæium. er þar af eitt bænhus oc tekst af half mork.prestur tekur heima iiij merkur. allir bændur þeir sem tijda sokn eiga j steina kirkiu luka þangath dagsverk. eins vinnumanns serhuer þeirra. oc hafa lokit fyrir michaals messo a huerium tolf manudum.gamli lagdi til kirkiunnar iiij kugilldi aasaudar. kantara kapu nya. mariu skriptt. alltara klædi. messuserk. corporalia oc ij duka. Máld DI II 680[1367]: xlii. Michaelskirkia j steinum. þessi maldage er eci j Vilchinzbok; Hítardalsbók, sjá [1371]; DI III 219[1371]: xlii. Michaelskirkia j steinum a land ad Gnupum er geingur af arlega iij merkur.ätta kýr. xxiiij. ær.þrenn messuklæde ad ollu. einn hokul lausann. iiij alltarisklæde med dukum. sloppur og kantarakapa. kistu olæsta. klockur fimm. alltaris stein. glodarker. munnlogar ij. stoll og lectare. lesbækur vm xij manude. veturhlurinn ad saungnum de tempore oc de sanctis. alltarisbok. tiolld vmhuerfis. kertistikur tuær. brijk yfer alltare. skijrnarsteinn. fontzvmbuningur. merke tuo. rodukrossar ij. Michaels skriptt. mariuskript. Auguttu lykneske. Þangad liggur tijund af sex bæium. er þar af eitt bænhvs. aller bændur þeir er bua j sokninne skulu luka dagsverk eins vinnumanns sierhuer þeirra og hafa lucktt ad Michelsmessu a huerium xij manudum. Veide alla I ellidaey vm halfann manud millum þijngs og fardaga. þa er sa vill er j steinum byr. tueggia manada beit [....?] messufatastock. mark kirkiunnar midhlutur vppstufs og af annad. paxspialld. þorlaks spialld. fontkross med tin. kertaklofa. vigdz vatz kanna. ij lysekolur. þesse maldage er ecj j Vilchinzbok. Hítardalsbók Máld DI III 260-261[1491-1518]: SteinarKirkian I Steinum á Land ad Gnúpum.item I kirkiufie ein messuklæde og laus hökull.item 1 alltaresklæde og 1 kórkápa.item 1 klucka. Máld DI VII, 39 [Lbs 108 4to, bl. 559 m.h. frá 19. öld eftir bók skr. 1606]11.6.1499: Jörðin Svartsbæli er í Steinakirkjusókn - hún er gefin Holtskirkju með þeim skilmála að kirkjutíund og prests skyldi lúkast til kirkjunnar á Steinum. DI VII, 431-32.1553: Máld DI XII 6471575: Máld DI XV 6721709: Hjer er alkirkja og embættað af sóknaprestinum að Hólum og Skógum til jafnaðar; JÁM I: 55. 12.3.1890: Skóga- og Steinakirkjur lagðar niður og sóknirnar lagðar til Eyvindarhóla; (PP, 54) [landshöfðingjabréf]
Heimildir: JJ, 47; DI; JÁM I, 55; IA, 395

RA-030:003 *Gálgasteinar* örnefni
Upp af Holtsósi vestan við bæinn, um miðja vegu í brekkunni beint upp af sumarbústaði sem þarna var 1981. "Murnhöfuðsbrekka er vestan við Murnhöfuð. Upp frá Steinahelli, við Murnhöfuðslæk, er mikill klettur, ekki ýkja hár, en nokkuð mikill ummáls. Liggur hann langsum í hlíðinni, lágur að ofan, en rís að neðan. Hola er í honum að ofan, og er hann nefndur Gálgasteinn." Segir í örnefnaskrá. Grasivaxin hlíð; grjóthrun. Þrír stórir steinar sem hafa fallið úr berginu. 22cm djúp hola syðst í þann efsta. Talið að gálgatré hafi hvílt í henni. Sá næsti er rétt ofan við sumarbústað, sá þriðji við þjóðveginn. Bárður Magnússon bóndi á vestasta bænum, norðan þjóðvegar, veitti greinargóðar upplýsingar um bæjarlandið og gekk með skráningarmanni um allt. "Er sagt, að þar hafi verið hengdir sakamenn. Mun sú sögn eldri en byrjun þingstaðar í Steinahelli, sem var um 1820, því 1963, eða 40 árum steinna, skráir Jón Sigurðsson í Steinum þá sögn, að þjófur hafi verið hengdur við Gálgastein þegar þingstaður Eyjafjalla var í Holti." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 5

RA-030:004 *Gildrur* örnefni refagildra
Nokkru austar og ofar í brekkunni en 003. Bárður þekkti enga sögu tengda þeim. Aðstæður sbr. 003.
Heimildir:

RA-030:005 *Kirkjusteinar* örnefni
Austar en 004, nær bænum, þar sem nú er þjóðvegurinn. Líklega svo nefndir af því að þaðan sá til kirkju á Steinum. Samkvæmt örnefnaskrá er sú sögn eldri en þinghellirinn. Þrír steinar voru sprengdir af Vegagerðinni

til að rýma fyrir veginum.
Heimildir:

RA-030:006 *Steinahellir* hellir þingstaður **Friðlýstar fornleifar**
"Um hundruð ára notuðu Steinabændur helli sinn sem fjárhús en árið 1818 fékk hann annað veglegt hlutverk, að vera þingstaður Eyfellinga." Segir í Sunnlenskum byggðum. Stendur rétt norðan við þjóðveginn, í múla rétt austan við sumarbústað, miðja vegu milli Varmahlíðar og Steina. Þjóðvegurinn sunnan við, grasi gróin brekka upp að fjalli norðan við. Holaður inn í móbergið. Vísar í 180 °. Notaður sem fjárhús núna

ÁH 1991: "Steinahellir er um 1 km vestan við bæinn að Steinum, fast við þjóðveginn þar sem Holtsós teygir sig upp undir Steinafjall. Hann er grafinn í sandstein, eldforn för eftir melgresi getur að líta í bergi. Ofan við hellinn og austan eru miklar skriður, stórgrýti og björg sem fallið hafa úr fjallinu. Skriðuhætta er mikil. Hellirinn er vafalaust manngerður að mestu leyti. ... Hinn víði og hái munni hellisins líkist ekki manngerðum hellismunna. Hellirinn er um 20 m langur en hefur verið nokkru lengri því brotnað hefur framan af honum. Víða er hann 9-10 m á breidd. Hann er 6-7 m á hæð fremst en lækkar er innar dregur. Innsti hlutinn er nokkurn vegi boglaga hvelfing og gaflinn sléttur. Þar er hellirinn dýpstur en gólfið hækkar eftir því sem utar dregur. Hægra megin í hellinum er skvompa inn í bergið, víða ekki nema 1,0-1,5 m á hæð. Framan við hana er hleðsluleifar. Yst hægra megin er skápur höggvinn í vegginn. Botn hans er 1 m frá hellisgólfi en sjálfur er skápurinn 2,4 m á hæð. Steinahellir hefur gegnt fjölþættu hlutverki. Lengst af var hann fjárhús og heyhlaða. Jafnframt var hann þinghús um tíma og í honum voru smíðuð skip.Hellirinn var þingstaður Eyfellinga í tæpa öld, frá 1808-1906. Meðan Steinhellir var notaður til "Var þá slegið upp þil í hellismunanum með gluggum og vönduðum dyraumbúningi. Að vori var þinghalds var vel um hann búið. ... Í aldaraðir notuðu Steinabændur helli sinn sem fjárhús. Þar er hellirinn þá jafnan hreinsaður út sem best mátti verða og forskálinn að sama skapi þokkaður til." pláss fyrir um 60 kindur og hæfilegt heyrými. Á síðustu árum hefur hellirinn verið notaður sem vélageymsla. Huldufólk bjó þar einnig. Segir í Sunnlenskum byggðum. Í sóknalýsingu frá 1840 segir: "Steinahellirinn er einn sá nytsamasti og merkilegasti hellir. Var þetta fjárhellir til ársins 1820, er þá fyrir framkvæmd þáverandi hreppstjóra, Magnúsar Sigurðssonar á Leirum, tekinn til þinghúss fyrir gjörvalla sveitina. Var þá byggt þil með tveimur gluggum framarlega í hellirsmunnanum ofan frá bergi og niður til grundvallar, svo þess hellir er sem læst og lokað hús. Lengd hellirsins er frá þili 20 al., vídd 11 al., hæð á þili 5 al., en fyrir framan þilið er forskáli okkur 8 al, að lengd og 16 á vídd. Í forskála þessum eru skip venjulega smíðuð vegna skýlis."
Heimildir: SB IV, 14; Manngerðir hellar, 251-255; ÁG: Friðlýsingarskrá, 64

RA-030:007 tóft fjárhús
Í brekkunni norðan þjóðvegar á móts við austurtakmörk Holtsóss. Grasi vaxin brekka með grjóthruni. Vísar í 194°, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, falleg grjóthleðsla, þykk hella yfir dyrum sem eru 0,6m breiðar, veggjaþykkt 1,4m, hæð 1,25m. Hey var borið hingað úr hlöðu við þjóðveg (010). 35-42 sauðir geymdir hér allavega í kringum 1920. Síðan fluttir í annað sauðahús austan bæjar.Mikið er af byggðaleifum hér, flestar utan heimatúns og í fjallinu ofan bæjar. Hafa margar orðið fyrir skriðum. Eru ekki fyrir neinum framkvæmdum og hafa því fengið að vera í friði. Fjöldinn sýnir hversu mikið hlýtur að hafa horfið annars staðar.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-030:008 *Kuml* tóft
Aðeins ofar og austar en 007 Aðstæður sbr. 007. Vísar í 116 °, móberg og grágrýti hefur hrunið inn í tóftina úr fjallinu. Austurendinn er hulinn grjóti - hefur e.t.v. verið lengri. 4m x 3,2m að stærð. Nafnið kemur líklega af grjóthruninu inn í tóftina.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-030:009 tóft fjárhús
Hátt upp í fjalli, um miðja vegu milli 007 og 010. Hlaðin vestan í stóran stein Svo til samanfallin en sér móta fyrir á yfirborði. Þak virðist hafa verið á, nú fallið inn í tóft.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-030:010 tóftir fjárhús
Rétt norðan þjóðvegar vestan bæjar. Þjóðvegur sunnan við, hlíðin norðan við. Vísar í 205 °, ferhyrnd, grjóthlaðin, grafin inn í hlíð. 2 dyr: 1,5m frá V-enda, 0,8m og breið & 10,4m frá breidd 1, 5m. Aðaltóftin er 15,4m x 8,65m, en V-endinn er styttri, eða 6,85m, veggjaþykkt 1,2m. Norðan úr er óreglulega löguð kró, 5,45m x 3,1m, veggjaþykkt 0.65m. Faðir Bárðar (Magnússonar bónda á vestari bænum) byggði þessi fjárhús sem vour

allavega í notkun að sögn Bárðar um 1920. Hey var borið héðan í sauðahús (007) í fjallinu ofan þeirra. Grjóthrun úr fjallinu hefur orðið eftir að hús fóru úr notkun.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-030:011 hleðsla rétt
Aðeins austan við 010 og ofar í hlíðinni. Sbr. 010. Mikið grjóthrun allt í kring. Vísar í 200 °, dyr í SA horni, breidd 1,4m., veggjaþykkt 1m. Óregluleg í laginu, stór almenningur með 3 króm: úr V-enda, SA-horni og NA-horni. Almenningur: 15m x 5,5m; A-kró: 1,8m x 1,5m. V-kró: 2,9m x 2m; N-kró: 3m x 2,9m. Notuð til c. 1935.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-030:012 tóft fjárhús
NV af bæ, norðan þjóðvegar, rétt V við girðingu vestan lækjarframburðar sem skriður hafa oft farið um Mikið grjóthrun allt um kring. Vísar í 206 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, vel varðveitt, 4,1m x 2,6m að stærð, hæð 2m veggjaþykkt 1,4m. No. 033-035 tóku við af þessu húsi.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-030:013 tóft kvíar
NV við bæinn rétt N af gömlum fjárhúsum sem voru í notkun 1981, rétt V við fyrrgreindan læk Mikið grjóthrun er allt í kring. Samanstanda af 5 króm. Sú stærsta, 1. vísar í 210°: 6,5m x 2,1m, dýpt 1,4m. Hefur verið tvískipt þvert á. 2. V við, 3,6m x 2,4m, dyr breidd 0,35m. 3. S og A af 1. & 2., vísar hornrétt á: 4,4m x 2,5m, veggjaþykkt dyrakamps 1,5m. 4. V af 2., vísar í 120°: 2,8m x 2m, dyr breidd 0,5m. 5. S af 3., vísar í 230°, tvískipt á lengdina: 5m x 1,6m, veggjaþykkt 1m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-030:014 tóft útihús
Rétt V af kvíum, beint upp (N) af fjárhúsum. Aðstæður sbr. 013. Vísar í 210 °, yfirgróin. Hleðslubrot þvert á rétt við.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-030:015 mannvirki fjárhús
Vestan bæjarlækjar, rétt norðan þjóðvegar Aðstæður sbr. áður. Grjóthlaðnir veggir, endurbætt, bárujárn á þaki. Steinsteypt hús byggt í N-hornið. Austari grjóthlaðnar dyr nú lokaðar með grind, sú vestari er breiðari með tréhurð. Breið jata, hvílir á grjótundirstöðu, með A-hlið. Hlaða lengd 6 + fjárhús 12,9 m breidd að austur dyrum 2,5m ‘ dyr 3,3m að vestur dyrm 6,3m + dyr 7,6m, alls 9,5m. C. 6,5 metrum austar liggur hleðsla inn í brekku, með sömu stefnu og húsin. E.t.v. eftir rétt?
Heimildir:

RA-030:016 tóft útihús
Beint N af 015 Aðstæður sbr. 015. Vísar í 195 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð. Gafl greinilegur, annað yfirgróið. Stærð 3,5m x 1,8m.
Heimildir:

RA-030:017 garðlag kálgarður
Austan við 016, rétt austan við girðingu Aðstæður sbr. 016. Vísar í 200 °. Skemmd í S-endann af lækjarframburði. Annar óljósari veggur liggur þvert út frá í V. Hér voru kálgarðar Steinabæjanna. Fóru undir grjótskriðu.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-030:018 tóft hlaða
Ofar og austar í hlíðinni en 017, í jaðri lækjarframburðar. Hér stóðu 4 Steinabæir í röð. Þeir vestustu fóru í hlaupi 1926. Svo til ekkert eftir af þeim. Einstaka tóftarbrot og örfáar heillegar tóftir. Ruðningur grjótframburðar. Stendur nyrst og vestast á bæjarstæðinu. Grjóthlaðinn túngarður N og V við. Leyfar hans sjást einnig A lækjarframburðar. Vísar í 210°, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin, veggjaþykkt 2,1m, dyr breidd 0,75m, dýpt 2,75m, 9,7m x 4m að stærð. A úr N-gafli er 2m löng hleðsla upp í brekkuna. Líklega leyfar tóftar.

Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-030:019 tóftir
Suður af 018, í jaðri lækjar Ruðningur úr framhlaupi lækjar. Tvær samsíða tóftir sem aðeins sér móta fyrir. Lengd óviss
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-030:020 tóft
Austan við 018, á grastóseyju í lækjarfarvegi Ruðningur úr læknum. Lækurinn skildi eyjuna sem tóftin er á frá veturinn 1980. Óljóst brot. Aðeins lítið horn af hleðslu eftir.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-030:021 *Hrísluklettur* örnefni álagablettur
Uppi í berginu beint upp af þar sem bæirnir stóðu. Álög voru á hríslunni sem þarna er. Má ekki snerta hana.
Heimildir:

RA-030:022 tóft smalakofi
Hátt uppi í hlíð upp af Holtsósi, nálægt landamærum Steina og Varmahlíðar, N af sumarbústaði og fjárhúsum. Gróið hrun. Grjóti hefur verið hlaðið upp við stóran stein, vísar í 160 °, dyr breidd 0,75m Innanmál 2m x 1,4m. Hér var setið fyrir fénu til að koma í veg fyrir að það færi í Varmahlíðarland. Fé er rekið her um frá Steinum og Varmahlíð upp á heiði sem hefur aðeins rúm fyrir 150 fjár. Bárður taldi 7-800 fjár vera á öllum Steinabæjum 1981. Mest beitt á haglendið kringum bæinn. Áður taldi hann bændur hafa haft 30-40 kindur hvern.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-030:023 gerði kirkjugarður
Vestan bæjar, austan við framburð lækjarfarvegs, norðan þjóðvegar Ruðningur framburðar lækjarins. Ferhyrndur, fullur af framburði úr læknum. Veggir hafa verið endurhlaðnir. Hlið á S-hlið, 2,2 m breitt. Sennilega sama og 002 Þórður Tómasson úr Skógum gróf legstein upp úr garðinum af 1,5 m dýpi. Áletrun: I DAG MIER EN A MORGUN ÞIER. HIER UNDER HVILER SALUG OLAFUR ARNASON HIA SINUM 2 SYSKINUM SEM I GUDE SÆTLE GA SOFNADE = D 2 FEBRUA SINS = 21 ALDURS ARE UR ÞEIRE BOLU SOTT SEM HIER GECK 1786 SALER RIETTLATRA ERU I HENDE DROTTINS HUAR EINGINN PINA SNERTER ÞÆR SPEK BB VI. Ferstrendur steinn, líklega frá Seljavöllum; af honum sést lengd 108, breidd 23, þykkt 16 cm. Gamalt fólk man eftir öðrum steini í garðinum.
Heimildir:

RA-030:024 tóftir
Norðan við kirkjugarð (023). Aðstæður sbr. 023. Sér aðeins móta fyrir mannvirkjaleifum en mest er horfið undir skriður.
Heimildir:

RA-030:025 tóft+garðlag kálgarður
Sunnan kirkjugarðs (023) og girðingar, rétt norðan við þjóðveg. Aðstæður sbr. 023. Garðurinn er ferhyrndur, vísar í 225 °. Í SV-horni hans er tóft, vísar í 136°, 3,75m x 2m. Nokkrar birkihríslur og rabarbari eru í garðinum.
Heimildir:

RA-030:026 *Þorlaugarsteinn* örnefni
Í SV frá 021, nær þjóðveginum, innan girðingar Gróið hrun. Sú saga fylgir að ung stúlka Þorlaug að nafni hafi orðið undir steininum á leið í Varmahlíð.
Heimildir:

RA-030:027 tóftir hesthús
Beint norður af kálgarði (025), rétt SA af kirkjugarði Gróin skriða. 3 tóftir hlið við hlið, vísa í 300°. Innan lengd samliggjandi húsa 3,5m, breidd 1. 2,5m + 2. 4,8m + 3. 8,6m. SA við þau er tóft, vísar í 200, innanmál 2,3m x 2,5m.
Heimildir:

RA-030:028 tóftir útihús
Framhald bæjarstæða gömlu Steinabæjanna, austan lækjarfarvegs, rétt norðan þjóðvegar. Þetta eru syðstu tóftir mikils tóftasvæðis, leifar útihúsa bæjanna. Yfirgrónar tóftir, skriðublandað. 3 tóftir hlið við hlið, vísa í 223°. Breidd vestast 1. 4,5m, lengd 4m veggjaþykkt 2,1m + 2. 8,5m, lengd 3,2m, veggjaþykt 1,8m + 3. 13,5m lengd 3,2m, veggjaþykkt 1m.
Hættumat: hætta
Heimildir:

RA-030:029 tóftir útihús
Rétt norðan við 028 Aðstæður sbr. 028. 4 tóftir hlið við hlið, vísa í 220°. Breidd frá 2,8 vestast 1. lengd 4m, veggjaþykkt 1,4m, dýpt 1,3m. 2. 8,2m lengd 5,9. + 3. Lengd 6,8. + 4. 21,1 m lengd 7,6m, dýpt 2,5m. 3. & 4. voru hlöður, hin e.t.v. fjárhús.
Heimildir:

RA-030:030 tóft útihús
Beint norðan við tóftir 1. & 2. Undir 029. Aðstæður sbr. áður. Skýr, grafin inn í hlíð. Dýpt 1,3, veggjaþykkt 1,8m, 3,2m x 2,5m að stærð.
Heimildir:

RA-030:031 tóftir útihús
5,5m norðan við 030. Aðstæður sbr. áður. 2 samsíða tóftir, vísa í 220 °, óljósar. Breidd vestari tóftar er 2,5 + veggjaþykkt 3,5 + austari tóft 6,25, lengd 3,2m.
Heimildir:

RA-030:032 tóftir útihús
Suð-austur af 031. Aðstæður sbr. áður. 4 litlar tóftir í röð, vísa í 300 °. Sú nyrsta 1. er 1,9m löng, 1,8m breið innan + veggjaþykkt 2,8m + tóft 2. 5m + veggjaþykkt 5,9m + tóft 3. 6,95m + veggjaþykkt 8,4m + tóft 4. 10,4m + veggjaþykkt 11,5m. Dyr á tóft 4. snúa í 210 °. Norðan við tóftirnar eru óljós hleðslubrot.
Heimildir:

RA-030:033 tóftir fjárhús
Norð-austan við 028-032. Ofar í hlíðinni Lækjarframburðurinn er rétt vestan við. Vísa í 238 °, grafin inn í hlíð, grjóthlaðin. Dýpt 1,3, veggjaþykkt 1,8. Sillur með hliðum, breidd 0,4, hæð 0,3. Dyr breidd 0,65, 5,5m x 2,45 m að stærð.
Heimildir:

RA-030:034 tóft útihús
Norð-vestan við 033. Aðstæðir sbr. 033. Vísar í 238 °, nær jafnlangt til suðurs og 033, en er styttra. V-veggur og vesturhluti S-gafls eru horfin. Dýpt 1,9, veggjaþykkt 1,2, innanmál 4,1m x 2,45m.
Heimildir:

RA-030:035 tóft útihús
Suð-vestur af 033 og 034. Aðstæður sbr. 033 & 034. Vísar í 220 °, grafin inn í hlíð, lítil, ferhyrnd, yfirgróin. Dyr á miðri S-hlið, breidd 0,65, veggjaþykkt 1,4, innanmál 3,6m x 1,9m.
Heimildir:

RA-030:036 *tröð* tóftir hesthús
Rétt suður af 028, alveg við heimatúngirðinguna. Graslendi. Tvö, samíða mannvirki, vísa í 180 °, grafin inn í hlíð. Stærra mannvirkið liggur aðeins neðar í hlíðinni, skeifulaga, þvermál 10. Lögulegra, ferhyrnt mannvirki, yfirgróið, 7m x 4m, dýpt 0,75m. Opið hesthús er kallað tröð.
Heimildir:

RA-030:037 tóft fjárhús
Í hlíð norður af bænum. Beint aftan hlöðu vestast í heimatúni, rétt við girðingu. Hrun úr fjalli allt um kring. Vísar í 210°, ferhyrnd. Hefur verið tvískipt þvert á lengd. Norðurhlutinn er 2m langur. Veggjaþykkt 1. Yfirgróin, innanmál 5m x 2,1m. 037-042 eru í klasa austan og norðan við fyrrgreintdan tóftaklasa.
Heimildir:

RA-030:038 tóft útihús
Norðan við 037. Aðstæður sbr. 037. Vísar í 220 °, grjóthlaðin, grafin inn í hlíð. Veggjaþykkt 1,8m, innanmál

2m x 2m.
Heimildir:

RA-030:039 tóft fjárhús
Suð-austan við 038. Aðstæður sbr. 037. Vísar í 215 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð. Gafl stendur. Dyr breidd 0,6m, veggjaþykkt 1,4m, innanmál 3,6m x 2,6m. Bárður man þegar þetta hús var í notkun.
Heimildir:

RA-030:040 tóftir herslubyrgi
Beint upp af 039, ofar í hlíð. Hrun úr fjalli allt um kring. 3 hringlaga byrgi í röð, það efsta er greinilegast, hin 2 bara grjóthrúgur. Þvermál utan, 2,5m, innanmál 1m, hæð 0,9m. Grjóthlaðin í hring
Heimildir:

RA-030:041 tóft fjárhús
Aðeins austar og ofar í hlíð en 039. Aðstæður sbr. áður. Vísar í 215 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð, innanmál 5m x 2,3m, veggjaþykkt 1,5m hæð/dýpt 1,6m. Bárður notaði þetta hús.
Heimildir:

RA-030:042 tóft fjárhús
Ofar og austar í hlíð en 041. Aðstæður sbr. áður. Vísar í 190 °, ferhyrnd, grafin inn í hlíð. Veggjaþykkt 1,2m, dyr breidd 0,55m. Jötuundirstöður með hliðum, breidd 0,4m, innanmál 1,8m x 2,5m. Bárður man ekki eftir notkun þessa húss. Hlóð hana upp fyrir krakka.
Heimildir:

RA-030:043 tóft útihús
Beint upp af vestasta bænum, ofan þjóðvegar. Aðstæður sbr. áður. Vísar í 16°, ferhyrnd, grafin inn í hlíð. Veggjaþykkt 1,4m, dyr í S-horni, breidd 0,95m. Innanmál 3m x 1,85m, hæð/dýpt 1,7m. Hefur verið bárujárnsþak á.
Heimildir:

RA-030:044 tóft útihús
Austar í hlíð, rétt ofan heimatúnsgirðingar. Horfin tóft. Stór steinn féll úr fjallinu á hana.
Heimildir:

RA-030:045 tóft fjárhús
Beint upp af austasta Steinabænum sem er neðan þjóðvegar, utan heimatúnsgirðingar. Hlaðið vestan í klett. Vísar í 200°. Hrunið, m.a. inn í dyr. Innanmál 3,7m x 2,7m. Þetta sauðahús tók við af númer 007.
Heimildir:

RA-030:046 tóft fjárskýli
Hátt uppi í fjalli austan girðingar sem skilur austasta Steinabæinn ofan þjóðvegar frá hinum. Bergið Hlaðið framan og vestan í klett. Bergið slútir yfir. Silla með V-vegg, breidd 0,55m, hæð 0,25m. Dyr breidd 0,6m, veggjaþykkt 1,3m, að innanmáli 5,5m x 2,5m, hæð 2m.
Heimildir:

RA-030:047 tóft fjárhús
Í hlíð ofan austasta bæjar, ofan túngarðsgirðingar. Grasi vaxin brekka, hrun. Vísar í 185°, ferhyrnd, grafin inn í hlíð. Falleg grjóthleðsla. Jötuundirstaða í miðju eftir endilöngu. Breidd V-krór 1,3m + jata 2,1m. Veggjaþykkt 1,5m, dyr breidd 0,8m, innanmál 6,9m x 3,3m.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-030:048 tóft fjárhús
Í hlíð austur af bænum. Grasi vaxin hlíðin og hrun. Ferhyrnd, grafin inn í hlíð. Sillur með veggjum, breidd 0,3m. Hlaðan er niðurgrafin, 3,7m x 2,7m. Innanmál: lengd hlöðu 3,7m + fjárhúsa 11,3m, veggjaþykkt 1,1m hæð 2,5m. Stendur vel uppi en nokkuð hrunin.
Hættumat: engin hætta
Heimildir:

RA-030:049 mannvirki fjárhús

Vestan við austasta bæinn, í svipaðri hæð í brekku og hann. Óslétt graslendi. Vísar í 212°. Steyptur gafl, grjóthlaðnir veggir. Hlaða aftan við, lengd 6m. 2 smáhýsi út frá austurhlið fjárhúsa, breidd alls 10,6m. Nú notað sem hænsnakofi
Heimildir:

RA-030:050 *Steinar IV (Hvoltunga)* bæjarstæði bústaður
Milli 045 og 048. Þar var byggður torfbær fyrst á bæjarstæði upp undir fjallinu, ofar en núverandi bæjarstæði. Bæjarhúsin stóðu þegar loftmyndin var tekin 1960. Voru rifin 1968.
Heimildir: SB IV, 80

RA-030:051 mannvirki fjárhús
Sunnan þjóðvegar, vestast mannvirkja þar. Slétt graslendi. Ræktað tún sunnan við. Vísa í 220 °, 2 steyptar burstir, hlaðnir veggir. Veggjaþykkt vestara húss 1,6m + breidd 6,7m + austara hús 16,9m + veggjaþykkt 18,1m. Steypt hlaða, að hluta grjóthlaðin undirstaða, þvert aftan við austara hús, lengd 9,4m. Hringlaga stampur austan við, þá grjót & torfhlaðið hús, breidd 4,8m, lengd 5,5m.
Heimildir:

RA-030:052 mannvirki útihús
Norðan þjóðvegar, vestast í heimatúni, upp við steypt fjárhús. Ræktað tún sunnan við, brekka upp að fjallsrótum. Vísar í 210 °, grjót og torfhlaðið upp við steypt hús, timbur efrst á gafli, torf á þaki. Þykkir veggir, rúnnuð horn. Steinsteypusteinar í dyrakömpum. Hæð dyra 1,6m, utanmál 6,5m x 5,9m.
Heimildir:

RA-030:053 mannvirki útihús
Rétt aftan við vestasta Steinabæinn þar sem Bárður býr, í bæjarhlaði. Vísar í 200 °, lítill grjót- og torfhlaðinn kofi, torf á þaki, timbur efst í gafli, steinsteypa í kömpum. Utanmál 3,5m x 4m. Steypt hús austan við, hvílir á grjóthleðslu. Nú notað sem hænsnakofi.
Heimildir:

RA-030:054 heimild um fjárhús
Aðeins austar og ofar í hlíð. Hér er nú steyptur súrheysturn.
Heimildir:

RA-030:055 mannvirki útihús
Rétt austan við bæjarhús. Bæjarhlað. 2 burstir sem vísa í 200° með steyptum göflum; austara húsið hefur grjóthlaðna veggi. Utanmál 7m x 4,5m.
Heimildir:

RA-030:056 *Götubalar* örnefni leið
“Götubalar, vestur af bæ M[agnúar] T[ómassonar], vestur að Jóabúð.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar B, 4

RA-030:057 *Steinar I*bæjarstæði bústaður
Byggt þar 1897 eftir hlaupið á gamla staðinn, byggt timburhús 1909.
Heimildir: SB IV, 77

RA-030:058 *Gatnageirar* örnefni leið
“Gatnageirar, milli Njarfa (Narfar) og Stekkatúns, ofan við bæ Páls.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar B, 4

RA-030:059 *Gata* bæjarstæði bústaður
“Laust eftir 1890 flutti Jón Þórarissonn bóndi í Steinum bæ sinn á slétta grund nokkurn spöl austur frá gamla bænum. Var það kallað í Götu.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 1

RA-030:060 bæjarstæði bústaður
“Magnús Tómasson í Steinum flutti bæ sinn 1907 og byggði hann vestan við bæinn í Götu. Hefur byggð haldizt á þessum stöðum allt til þessa dags.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 1

RA-030:061 heimild um útihús
Það þarf að skoða túnakortið vel með kunnugum.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:062 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:063 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:064 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:065 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:066 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:067 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:068 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:069 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:070 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:071 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:072 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:073 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:074 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:075 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:076 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:077 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:078 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:079 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:080 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:081 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:082 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:083 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:084 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:085 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:086 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:087 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-030:088 *Jóabúð* örnefni
"Götubalar, vestur af bæ M(agnúar] T[ómassonar], vestur að Jóabúð." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar B, 4

RA-030:089 *Pálsvað* heimild um vað
"Horn sunnan við mynni í Botnsskákum, en þær náðu sumar suður að Halanum vestan við Pálsvað." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar B, 5

RA-030:090 *Merkigarður* heimild um landamerki
"Að vestan liggja saman lönd Holtshverfis og Steina, allt frá sjó fram, norðaustur um Holtsós, um Merkigarð frá ósnum og upp í Steinhamra. ... Áður er nefndur Merkigarður, sem fyrir mörgum öldum hefur verið hlaðin milli Varmahíðar og Steina neðan frá Ósnum og upp að hömrum. Sést hann enn víðast glögglega." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 2, 5

RA-030:091 *Ingimundur* örnefni
"Skammt austur frá Steinalæk rís mikill, klofin blárýtisdrangur upp úr brún Seinafjalls. Er hann öllum auðkenilegur, er um veg fara undir Steinafjalli, og minnir sums staðar til að sjá á mann sem stendur við voldugan staf eða vopn sín. Þessi mikli drangur heitir Ingimundur." Segir í örnefnaskrá "Í sögnum er, að Hrútur á Hrútafelli hafi drepið þar einn þræla sinna, sem Ingimundur hét. Önnur sögn er, að þetta sé maður í álögum og standi á höfði. Á hann að losna úr álögunum ef einhver er svo frækn að geta staðið á báðum iljum hans samtímis." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 2

RA-030:092 heimild
"Næst er að telja örnefni í Steiahömrum og byrjað vestan frá, vestur við Merkigil. Steina-Rótartorfa er þar í miðjum hömrum vestur við gilið. ... Þarna var tveggja lamba útigangur. ... Smákoti eða skýli var í torfunni fyrir lömbin." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 3

RA-030:093 *Stígastandar* örnefni leið
"Austur af Steinagili eru efst Stígastandar. Niður af þeim og austur eru Vesturstígar og Austurstígar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 3

RA-030:094 *Vesturstígar* örnefni leið
"Austur af Steinagili eru efst Stígastandar. Niður af þeim og austur eru Vesturstígar og Austurstígar." Segir í

örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 3

RA-030:095 *Austurstígar* örnefni leið
“Austur af Steinagili eru efst Stígastandar. Niður af þeim og austur eru Vesturstígar og Austurstígar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 3

RA-030:096 *Möguból* örnefni
“Miklaland nefnast stórir flákar sunnan í hömrunum, neðan og austan við Ingimund. Í því er svonefnt Möguból.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 3

RA-030:097 *Fjárból* örnefni
“Svonefnt Fjárból er upp af gömlu Steinaréttinni, skammt vestur frá Gömlu-Steinum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 3

RA-030:098 heimild um rétt
“Svonefnt Fjárból er upp af gömlu Steinaréttinni, skammt vestur frá Gömlu-Steinum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 3

RA-030:099 *Efri-Húshamrar* örnefni
“Upp af Gömlu-Steinum eru Efri- og Neðri-Húsahamrar.” Segir í örnefnaskrá. Sennilega sama og 001
Heimildir: Ö-Steinar A, 4

RA-030:100 *Neðri-Húshamrar* örnefni
“Upp af Gömlu-Steinum eru Efri- og Neðri-Húsahamrar.” Segir í örnefnaskrá Sennilega sama og 001
Heimildir: Ö-Steinar A, 4

RA-030:101 *Kolaból* örnefni kolagröf
“Upp af Gömlu-Steinum eru Efri- og Neðri-Húsahamrar. Í Efri-Húshömrum er Kolaból.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 4

RA-030:102 *Ingimundarstígar* heimild um leið
“Austur af Sporgili eru Ingimundarstígar. Þeir ná austur að Örn [svo].” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 5

RA-030:103 *að fara upp Flá* heimild um leið
“Austur af Sporgili eru Ingimundarstígar. Þeir ná austur að Örn [svo]. Upp úr þeim austanverðum liggur stigur upp í fyrrnefnt Miklaland. Er það nefnt “að fara upp Flá.” “ Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 5

RA-030:104 *Varnarkofi* heimild um sæluhús
“Varnarkofi nefnist byrgi við stein skammt frá Þolllaugarsteini. Þar á einhvern tíma að hafa verið vörður milli Útfjalla og Austurfjalla, óvist til hvers, þó líklega helzt til að varna samgangi sauðfjár.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 5

RA-030:105 þjóðsaga
“Framan við hellinn var Hellisvatn ... Í vatninu eða við jaðar þess var svonefndur Nykurpyttur, þar sem nykur átti að hafast við.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 6

RA-030:106 *Gildrusteinar* örnefni refagildra
“Lág upp af Steinahelli nefnist Hrossalág. Þar austan við er hátt barð, rasi vaxið. Heitir það Hellisvarð. Þar upp af eru miklar grasbrekkur, ónefndar. Austan við þær eru mósteinar, sem nefndir eru Gildrusteinar í Hellisskriðu.” Segir í örnefnaskrá. Gæti verið sama og 004
Heimildir: Ö-Steinar A, 7

RA-030:107 heimild um fjárhús
“Lág upp af Steinahelli nefnist Hrossalág. Þar austan við er hátt barð, grasi vaxið. Heitir það Hellisvarð. Þar

upp af eru miklar grasbrekkur, ónefndar. Austan við þær eru mósteinar, sem nefndir eru Gildrusteinar í Hellisskriðu. Við þá voru sauðahús frá Steinum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 7

RA-030:108 *Steinarétt* heimild um rétt
"Hæð austan við Þrísteinabrekku nefnist Kumli. Hér austur frá er Réttarbrekka, kennd við Steinarétt, sem nú er hætt að nota, en lengi mun sjá merki til." Segir í örnefnaskrá.
Heimildir: Ö-Steinar A, 7

RA-030:109 heimild um kvíar
"Austan við kvíarnar og neðan við Hurðabaksbrekku eru Lambalágar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 7

RA-030:110 þjóðsaga huldufólksbústaður
"Þá var Hvammur þar austan við, Bringur var austan við hann og þá Lambalágar, næst læknum, upp frá bænum. Þar sagði Margrét Rafnkelsdóttir frá Núpakoti að væri álfakirkja, að sögn Jóns Sigurðssonar í Steinum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar A, 7

RA-030:111 *Steinakvíar* heimild um kvíar
"Steinakvíar eru enn uppistandandi, skammt ofan við vestri heimreiðina að gömlu Steinum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar B, 3

RA-030:112 *Fornufjós* örnefni fjós
"Austast í honum [Aurnum], á mótum mýrar og valllendis, niður af Aurnum, eru Fornufjós." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar B, 3

RA-030:113 *Stekkatún* örnefni stekkur
"Ofan við gamla Hvolungubæinn er svonefnt Horn. Hvoltungur eru neðan við bæinn og Stekkatún neðan við þær." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Steinar B, 4

RA-031 Varmahlíð

Talin 12 hdr. 1709, Holtskirkjueign. 1270: Jörðin nefnd í máldaga Holtskirkju. (DI II 84-85) 1332 Jörðin nefnd í máldaga Holtskirkju (DI II, 681-682), 1480 Jörðin nefnd í máldaga Holtskirkju (DI VI, 329-330). 1709: "Silúngsveiði hefur hjer fyrrum gagnleg verið, mætti enn og so brúkast nokkur, ef atorka væri við höfð." (JÁM I, 59) "Tæplega meðaljörð að landrými og misjafnt að gæðum." (SB IV, 132)

1709: "Túnum spilla stórlega skriður og grjótshrun úr fjallinu, sem ábúendur hljóta með erfiðismunum oft og tíðum í burt að koma og afvenda. Engjar eru litlar og liggja undir vatni, so sjaldan eru brúkaðar." (JÁM I, 59) 1839:"Fjallhagar eru þar og dálitlir. Tún stórt, en að mestu slétt, eru samt, eins og hagarnir, undirorpnir ágangi af skriðum ofan úr fjallinu." (SSR, 41) 1924: Tún 8,6 ha, garðar 2430 m^2. "Þurrlent brekkutún út frá bænum, grasgefnar brekkur neðan Varmahlíðardals og Varmahlíðarhamra og gróðurlítið fjalllendi í Holtsheiði. Þetta þótti áður mikil og góð engjajörð, en engjavegur var langur og erfiður utan af Holtsmýri." (SB IV, 132) "Varmahlíð hefur byggzt snemma á öldum og nýtur en um sumt fornrar sérstöðu með haga og heiðarland, en slægjur jarðarinnar liggja nú á víð og dreif innan um slægjur annarra Holtshverfisjarða." (Ö-Holtshverfi, 3)

RA-031:001 *Varmahlíð* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-031:002 tóft fjárhús
Upp í brekkunni austur af bænum. Liggur hátt upp í brekkunni, lækur rennur norður af, grasi gróið allt í kring og þó nokkuð steinahrun úr fjallinu. Ferhyrnd tóft, líklega fjárhús og hlaða, lengd 13m, breidd 4,8-3,7m, 2,2m á hæð, vísar 220°. Hlaðan sem er austast, er niðurgrafin og breiðari en gripahúsið. Dyr í vestur. Veggir hlaðnir hátt og fallegir. Grjót að innan, torf að utan. Lengd hlöðu 6m, breidd 4,8m. Veggjaþykkt 1,1m. Þakhellur og timbur innaní, lúga inn í hlöðu í austur gafli.
Heimildir:

RA-031:003 tóft fjárhús

Aðeins austar og ofar í hlíðinni en 013. Aðstæður samanber 002. Ferhyrnd útihúsatóft. Lengd 6,5m, breidd 3,7m, hæð 1,7m. Tóftin vísar í 228°. Hún er grafin inn í hlíðina samanber 002. Hlaðan sillur, e.t.v. jötur meðfram hliðunum, breidd 40 sm hæð um 40 sm. Dyr í vestur, hinn gaflinn hlaðinn upp.
Heimildir:

RA-031:004 tóft
Beint niður af 003. Rétt ofan túns, lækur rétt vestur af. Ferhyrnd tóft, lengd 4m, breidd 3m, hæð 0,5m. Vísar í 212°. Dyr í vestur, veggjaþykkt 0,9m.
Heimildir:

RA-031:005 tóft
Upp í brekkunni austur af bænum. Aðstæður samanber 002. Ferhyrndt hálfuppistandandi útihús, kofi með tveimur stoðum eftir miðju, engum þvertrjám, hellur + torf. Mjög fallega hlaðnir veggir úr stórum steinum, torf að utan.
Heimildir:

RA-031:006 *Álfhóll* þjóðsaga huldufólksbústaður
"Í upptúni eru þessi örnefni: Austast er Harðskafi, þá Hellraskák, þá Daltún, þá Álfhólaskák, vestur við lækinn. Hún dregur nafn af Álfhólum, sem eru ofan hennar. Huldufólk byggir þá og á þar griðarstað, því að hólarnir eru aldrei slegnir, enda varlegast að reita íbúa þeirra ei til reiði." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 10

RA-031:007 tóft fjárhús
Upp í brekkunni austur af bænum. Aðstæður samanber 002. Ferhyrnd tvískipt fjárhústóft, með hlöðu. Lengd 13,8m breidd 7,7m, hæð innan í niðurgrafinni hlöðu 2m, hlaða 5,6m vísar í 220°. Dyr í vestur tvær kræ með jötum, hlaða bak við.
Heimildir:

RA-031:008 hleðsla rétt
Upp í brekkunni austur af bænum. Aðstæður samanber 002. Ferhyrnd gömul rétt, lengd 12,2m, breidd 4,8m, hæð 1,2m inni í réttinni. Vísar í 203°, opin í vestur, niðurgrafin, óljósar hliðar.
Heimildir:

RA-031:009 tóft
Upp í brekkunni austur af bænum. Aðstæður samanber 002. Ferhyrnd tóft, lengd 4,7m, breidd 3,3m, hæð 1,3m. Vísar í 210° dyr í vestur. Veggir úr grjóti og torfi.
Heimildir:

RA-031:010 tóft fjárhús
Rétt norður af bænum. Grafin inn í hlíð, sillur með hliðum, jötur yst. Flatt bárujárnsþak ofan á, ef til vill yngra en tóftin. Ferhyrnd tóft, vísar í 213°, lengd 6,5m, breidd 3,3m, hæð 1m. Virðist hafa verið sauða- eða lambhús. Dyr í vestur.
Heimildir:

RA-031:011 heimild
Minjar sléttaðar 1952, líklega gamalt bæjarstæði. Álög voru á tóftunum; kona birtist bónda í draumi og bað hann að slétta ekki; beinbrot og ýmis óhöpp urðu þegar hann fylgdi ekki beiðni konunnar. Hér voru lengi 3 býli og voru bæirnir í röð SA með núverandi bæ. Sama og 001?
Heimildir:

RA-031:012 *Arnarhóll* tóft naust
Hér er sagt að væri verslunarstaður og skipalægi. Engin örugg merki tófta sér nú hér. Það eina sem gæti mögulega verið tóft er norður af hólnum. Sér þar glitta í steina miðja vegu milli hóls og vegar, vísar í 203° lengd um 5 m, breidd 2,7m, opið í suður. Grafinn inn í norðurendann. Gæti þess vegna verið naust. Hér flæddi vatn allt í kring, talað um skipalægi við hólinn, í vör í honum.
Heimildir:

RA-031:013 tóft fjárhús
Upp í brekkunni austur af bænum. Aðstæður samanber 002. Ferhyrnd tóft, sauðahús. Lengd 4,7m, breidd 3m, hæð um 1,5m. Veggir hlaðnir úr grjóti og torfi og standa vel uppi. Vísar í 55°, dyr í vestur, veggjaþykkt 1,5m.

Heimildir:

RA-031:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-031:015 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-031:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-031:017 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-031:018 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-031:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-031:020 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-031:021 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-031:022 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-031:023 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-031:024 heimild um leið
"Þetta þótti áður mikil og góð engjajörð, en engjavegur var langur og erfiður utan af Holtsmýri."
Heimildir: SB IV, 132

RA-031:025 heimild um landamerki
Landamerki Holtshverfis: "Að austan, milli Holtslands og Steinalands, er markalínan þar sem litli hnúkurinn á Miðskálaegg vakið við Stóraskarð á Holtsnúpi, sjónhending yfir Holtsós í neðri enda merkigarðsins milli Steina og Varmahlíðar; svo ræður merkigarðurinn og úr efri enda hans er markalínan bein stefna í svonefnt Merkigil."
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 3

RA-031:026 heimild um rétt
"Niður af gömlu réttinni í Varmahlíðarbrekkum eru svonefndir Dýjahólar, niður við mýrina." Segir í örnefnaskrá. Ath í landi hvaða jarðar þetta er.
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 9

RA-031:027 heimild um leið
"Hurðarbak heitir kórin vestan við Rótartorfu, þar sem farið er upp í hana." Segir í örnefnaskrá. Ath í landi hvaða jarðar þetta er.
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 9

RA-031:028 *Háanípa* þjóðsaga huldufólksbústaður
"Ofan þess [upptúns] er Kumbaldi og Enni og loks Hlaup. Í þeim hluta Hlaupsins er Háanípa, og ber hún nafn með rentu; gnæfir yfir alla steina þar í grendinni. Í henni átti huldufólk heima. Þangað sáust mannaferðir og hurðaskellir heyrðust í henni af sumum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 10

RA-031:029 *Skipaflötur* örnefni
"Útsuðurshorn túnsins í Varmahlíð kallast Skipaflötur. Þar voru skipshróf." Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Holtshverfi, 10

RA-031:030 heimild
"Svilgryfja er hjá Háunípu og telst nú orðið til fornmenja." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 10-11

RA-032 Holt

1709: Talin 50 hdr, til forna, annars óviss, Kirkjustaður. Þorgeir Hörzki Bárðarson kaupir eystri hluta landnáms Ásgeirs kneifs og settist að í Holti. (ÍF I, 342). Jörðin nefnd í Njálssögu (ÍF XII, 89). c. 1170: Þeir [Þrír förunautar Ásólfs alskikks] onduðusk þar, en Jón prestr Þorgeirsson, faðir Gríms í Holti, fann bein þeirra ok flutti til kirkju; Landnámabók (H), (ÍF I, 63) c. 1200: Jörðin nefnd í kirknaskrá Páls, (DI XII 6) Máldi kirkjunnar [um 1270]: "Allra heilagra kirkia og stadur j hollti a þar heima land allt og varmarlid vallu og gerdar og gardzhorn med ollum fiorum þeim sem þar fylgia enn þad eru. xx. hundrat half synztu vestur-hollta fiara, half huammfiara er liggur fyrir backa. enn þad eru ix tigir fadma hins fiorda hundradz: her fylger og langanes haalft med grasnautn og vtuoxtum at þui sem alþingis domur dæmde at fyrirsogn Styrmiss prestz hins froda og grims jonssonar og hallgerdar. nials j skogum og kraks j steinum nials sonar. Grimur prestur holmsteinsson for med þetta mal þa er þad dæmdist med stadnum. ... Her fylgia einuirdis: vij skogar. j þorsmork j staung gamla nautur gatna skogur og loptz nautur lækiar skogur og tungur. inn j gil fra hofda skogi ij a askerstaudum saudungs nes allt med vtvogstvm allum: vndir saudungs hamrum: og saudungs hamrar. Her fylger xxx: sauda hofn j vestur hollte og fa skæde med stodhrossa hofn vetur og sumar fyrer vtann sandlæk. hundradz lamba hofn i langafell." (DI II 84-85) [1332]: Máldagi kirjunnar: "Allra heilagra kirkia vndir fiollum j hollti aa heima land allt og varmar hlid. vaullu oc gerdar oc gardzhorn. med ollum fiorum þeim er þar fylgia. eru þat xx hundrat. halfva synztu vesturhollta fioru. huammfioru. er liggur fyrir backa. eru þat nijutigher fadma hins fiorda hundradz. Kirkian a sio skogar teiga j þorsmork. j stong. gamla nautur. gatna skogur. loptz nautur. lækiar skogar oc tungur inn j gil fra hofda skoghe. ij a akstodum. saudungsnes allt med vtvoxtum ollum vndir saudungs homrum oc saudungs hamra. nautta rett or hollt oc vtlondum j langanes. vtvoxtu halfva firi ollu langhanesi. c lamba afrett j lambafell. xxx sauda hofn j vesterhollt. xl. lambgymbra beit j hrutholma. stodhrossa hofn vetur oc sumar. firi vtann sanndlæk." (DI II 681-682) 1363: "[séra Hafliða Magnússon á Breiðaólsstað og séra Orm Hauksson greindi á um fjörumörk staðanna] leiddi Ormr fram ij votta skilríka, annan Helga Bjarnarson, gamlan mann, er mörg ár hafði geymt fjörunnar staðarins í Holti, nefnandi fyrir sér Magnús bónda Hafliðason. Philippum Arnason, Hall Hallsson ok marga aðra dugandi menn, at honum hefði sagt, at þat væri mark millum fjarna þeirra, sem Hafliða ok Orm optnefnda ágreindi á um sem Hesteyra bryddi undan Elliðaey; annan Þorgeir Helgason, sem eptir föður síns orðum sagði þetta sama mark I millum fjarnanna, at Hestaeyra skyldi brydda undan Elliðaey; höfðu ok þeir báðir feðgar langa tíma geymt þessar fjörur staðrins í Holti [og voru þessi fjörumörk dæmd Holtskirkjuí hag]" (DI III 188-189) Máldagi kirjunnar [1367]: "vj. Kirkia j holltte vnder eyafiollum a heima land allt med gognum og gæidum." (DI III 216) Máldagi kirkjunnar [um 1480]: "Allra heilagra kirkia j hollte vnder eyiafiollum a heima land allt med gognum oc giædum. varma hlid oc gerdar. gardzhorn. nyia bæ til ytuztu vmmerkia vid annara manna jarder. med ollum þeim fiorum sem þar med fylgia. eru þat xxc fioru firir sialfre jordunne. halfa synztu vesturhollta fioru. huamms fioru. er liggur firir backa. eru þat lxl fadma hins fiorda hundradz. oc cc fioru er liggur firir nyia bæ. ... kirkiann aa vij. skogar teiga j þorsmork. j staung. gamla nautur. gatna skogur. loptz nautur. lækiar skogur. oc tungur inn j gili. fra hofda skogi. ij a askstodum . saudungsnes allt med vtvoxrum ollum vndir saudungs hamra. nautareckstur or hollti oc vtlondum j langanesi. vtvoxtu alla firir langanesi. c. lamba afrett j lambafell. xxx. sauda hofn j vesturhollt. xl lambgymbra beit j hrutholma. stodhrossahofn vetur oc sumar firir vtan sandlæk. (DI VI 329-330)11.6.1499: Vitnisburður um að Árni bóndi Guðmundsson hafi gefið Holtskirkju hálfa jörðina Svartsbæli í Steinakirkjusókn með 5 kúgildum (DI VII, 431-32). Í gömlum máldaga í Skálholti stendur [c. 1591] "kirkian j hollti aa halfa synstu veturhollta fioru. huams fioru er liggur firir backa. eru þat lxl fa[dmar] hins fiorda hundrdz . . . . . [fior]u er liggur firir nyab[æ]..." (DI III 192 nm) Fornvistfræðilegar athuganir sem gerðar voru í Holti sönnuðu forna byggð þar eða frá því um landnám. Buckland, P: "Holt in Eyjafjallasveit..." 252-269.

1847:. "Staðurinn a hagaþraungt, og eru fjallhagar engir, nema en litla Holtsheiði, og stundum leggur "hagamýrina" undir, þegar Holtsós flóir yfir. Reka á staðurinn bæði fyrir eigin landi, á Holtsfjöru, á kirkjujarðanna Vesturhollta of Nýkabæjar fjörum, og fyrir Bakka landi í Landeyjum, á svo kallaðri Mariufjöru og Hvammstúf. Kirkjan á skóg í Þórsmörk, Sauðungsnes allt og helming skógar í öllu Lánganesi, frá Sauðá og inn að Steinaskógi; sömuleiðis nauta afrétt í Lánganesi, og 120 lamba afrétt í Lambafelli, sem prestur þó eigi veit hvar er, líka 40 lambgimbra beit í Hrúthólma, og stóðhrossa beit vetur og sumar fyrir utan Sandlæk, svo og sauða höfn fyrir 30 sauði í Vesturholti, sem þó er allt til lítilla eða engra nota, og amast Stóru-Merkur menn við pening, sem rekinn er á Lánganes. Í Holtsós er sela- og silúngsveiði frá staðnum, en kemur sjaldan að miklu gagni. Útræði má og hafa frá staðnum, en það er örðugt þegar Holtsós stendur uppi og vegurinn verður lengri til

skipstöðu. Staðnum fylgja í lifandi pening 3 ½ hundrað í hestum, en kirkjukúgildi eru 31 ½ að tölu, sem staðarhaldarinn nýtur leigna eptir. (JJ; 47-48)

”Reka á staðurinn mikinn og gagnlegan þegar til vill fyrir sínu landi, so og rekaítak fyrir Bakklanadi í Eystri-Landeyjum, sem nú kallast Hvammstúfur. Selveiði og silúngsveiði hefur fyrrum nokkur verið, nú minni og næsta að engu gagni, því silúngsgengdin þverrar, og þar fyrir er hún ekki so tíðkuð.” (JÁM I, 62) 1709 eru hjáleigur Hellnahóll, Glóra (í eyði) Einarskot, Harðivöllur, Brenna, Lækjarbakki (í eyði, bæði býlin), Efstakot, Efri-Grund, Syðri-Grund, Árbakki og Fornasel. Þrjár síðasttöldu í eyði. Einnig voru í byggð hjáleigurnar Eitra og Holtsvöllur á 19. öld.

1709: “Túnum staðarins og nokkru af slægjum hefur Holtsá stórlega spilt, fyrrum smámsaman, en á næsta sumri þriðjúng túnanna aftekið, þar tilheim að staðnum runnið og nokkuð og nokkuð af kirkjugarðinum niðurbrotið; er fyrir manna sjónum, að haldist henni sami farvegur framvegis, liggi staðurinn undir foreyðing. Heyskap á engjunum spillir sumtíðis Holtsós, nær hann lengi uppi stendur og útrásinni hamlar brim og sandur.” (JÁM I, 62) 1839: “Túnin mikið af sér gengin, bæði minni en áður voru og hingað og þangað með sandflögum, sem allt eru leifar efir Holtsá, sem oftar hefir borið leir og sand yfir meiri part túnsins og yfir utantúnsslægjur, sem áður skulu hafa verið töluverðar kringum túnið.” (SSR, 47-48). 1847: “Af staðartúninu, sem er mjög undirorpið sand- og leiráburði úr Holtsá, fást 120 hestar en þriðjúngur þaraf er þó mýrgresi. Á eingjarnar er lágnur vegur og slæmur, og spillast þær líka ástundum, bæði af sandfoki, og þegar Holtsós flóir yfir og liggur of lengi á þeim en þegar í ári lætur eru þær loðnar.” (JJ, 47). 1924: Tún 6 ha, garðar 2830 m^2.

RA-032:001 *Holt* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-032:002 heimild um kirkju
Í garðinum beint fyrir framan (sunnan) bæjarhúsið. Kirkja þessi brotnaði í stormi og ofviði 1889 og var þá flutt að Ásólfsskála. Torfhleðsla eftir sr. Jónas M. Guðjónsson um 1940 sem þáttur í skrúðgarðsskipulagi. Í suðurveggnum er leiði sr. Sveinbjarnar Guðmundssonar d. 1885. Var við austurgafl kirkjunnar, syðst.

HOLT UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) -Allraheilagrac. 1170: Þeir [Þrír förunautar Ásólfs alskikks] onduðusk þar, en Jón prestr Þorgeirsson, faðir Gríms í Holti, fann bein þeirra ok flutti til kirkju; Landnámabók (H), ÍF I, 63c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 6[um 1270]: gamall maldagiAllra heilagra kirkia og stadur j hollti a þar heima land allt og varmarlid vallu og gerdar og gardzhorn med ollum fiorum þeim sem þar fylgia enn þad eru. xx. hundrat half synztu vestur-hollta fiara, half huammfiara er liggur fyrir backa. enn þad eru ix tigir fadma hins fiorda hundradz: her fylger og langanes haalft med grasnautn og vtuoxtum at þui sem alþingis domur dæmde at fyrirsogn Styrmiss prestz hins froda og grims jonssonar og hallgerdar. nials j skogum og kraks j steinum nials sonar. Grimur prestur holmsteinsson for med þetta mal þa er þad dæmdist med stadnum. Her fylgia x messu fot og iiij kalekar xij manada tijda bækur og sumar tuennar og fioldi sagna boka kluckur vi. skrin og smellta kross alltara steinar iij. plenarium. huslker a silfri. rodu krossar iij mariu skriftt og jons likneske baptiste. Olafs likneski ij. þorlaks skriftt: Tiaulld vm huerfis j kirkiu og ketill fyrer skirnar font og vmmbuningur hans, kantarakapur iij: og vi sloppar: v: alltara klædi a ha alltara: enn: ij a hinum, munnlaugar iiij og vatndyr glodarker og elldbere og kertistikur v. og bakstur jarn. Her fylgia einuirdis: vij skogar. j þorsmork j staung gamla nautur gatna skogur og loptz nautur lækiar skogur og tungur. inn j gil fra hofda skogi ij a askerstaudum saudungs nes allt med vtvogstvm allum: vndir saudungs hamrum: og saudungs hamrar. Her fylger xxx: sauda hofn j vestur hollte og fa skæde med stodhrossa hofn vetur og sumar fyrer vtann sandlæk. hundradz lamba hofn i langafell. Þessi afvinna er af fæ þessu at hier skolo vera ij prestar og diakn:messa skal her vera huern dag: og ij daga j viku tuer. ij: messur vmm alla jola faustu og langafaustu og vigiliudaga alla: ij messur annan huern dag j ix vikna fostu: sex dægra er her og skylld. fyrir allra heilagra messu hallda heilakt sebastianus messu. þat var leyfi herra Magnus byskups at heilagt skylldi hallda Decollationem johannis baptiste og fasta fyrir vmm dag. enn þat var logrettuborit af Olafi abotaog þar lagdi þorgeirr bondi og þorny husfreyia hans til stadarins iiijc fioru. Máld DI II 84-851303: brotin kirkia i Hollti vndir Eyia fiollum; Flateyjarannáll, IA 389 Veðr braut kirkiv j Hollti vndir Eyia fiollum; Skálholtsannáll, IA 200 1326: Veðr bravt kirkiu ... i Hollti undir Eyia fióllum; Skálholtsannáll, IA 205 1326: Anno Domini M°. ccc°. xx°. vj°. voru reiknut stadarfe j hollti vid sira odd suarsson. provadizt suo at kirkia ætti xx kyr. attatigi asaudar. oc ij ær. xijc j metfie. husgognum edur audru þui stadnum hagar. halft fiorda hundrad j reflum. DI II 581[1332]: Hollt. Gamall maldagi.Allra heilagra kirkia vndir fiollum j hollti aa heima land allt og varmar hlid. vaullu oc gerdar oc gardzhorn. med ollum fiorum þeim er þar fylgia. eru þat xx hundrat. halfva synztu vesturhollta fioru. huammfioru. er liggur fyrir backa. eru þat nijutigher fadma hins fiorda hundradz. her fylgia atta ær oc tiutigher. tuær kyr oc xx. tolf hundrat j metfie. x hokla. messu fot niu. kaleka iij. bakstur jarn ii. merki tuo. krossa iij. oc er einn smelltur. skrijn. alltaris steinar iij. textum euangeliorum. ij munnlaugar. kluckur vij. mariuskriftt. jons skriftt baptiste. þorlaks oc olafs. tiolld vmmhuerfis kirkiu. kapur iiij. sloppar iiij. alltara klædi vj. ketil oc skirnarketil. annann med fontz vmmbunade. glodarker. ij. oc elldbera. huslker ij af silfi oc er annat gyllt vel oc sæmilight. fym hundrat j bokum. messingar stikur ij. jarnstiku. tabulum yfer alltari. messufata stack. corporale sæmiligth. alltaris duka iij. Kirkian a sio

skogar teiga j þorsmork.j stong. gamla nautur.gatna skogur. loptz nautur. lækiar skogar oc tungur inn j gil fra hofda skoghe. ij a akstodum. saudungsnes allt med vtvoxtum ollum vndir saudungs homrum oc saudungs hamra. nautta rett or hollt oc vtlondum j langanes. vtvoxtu halfva firi ollu langhanesi. c lamba afrett j lambafell. xxx sauda hofn j vesterhollt. xl. lambgymbra beit j hrutholma. stodhrossa hofn vetur oc sumar. firi vtann sanndlæk. Stadurinn skal hafa oleighis sandhola feriu. huern tijma er hann þarf. Þar skulu vera ij prestar oc diaknn. Þangat liggia vnder ix bæier at tijundum oc lysitollum. eru her af iij bænhus oc tekst half mork af hverre.af kirkiunni at gnupi ij merkur.c. hest oc c voru. Máld DI II 681-6821363: [séra Hafliða Magnússon á Breiðaólsstað og séra Orm Hauksson greindi á um fjörumörk staðanna] leiddi Ormr fram ij votta skilríka, annan Helga Bjarnarson, gamlan mann, er mörg ár hafði geymt fjörunnar staðarins í Holti, nefnandi fyrir sér Magnús bónda Hafliðason. Philippum Arnason, Hall Hallsson ok marga aðra dugandi menn, at honum hefði sagt, at þat væri mark millum fjarna þeirra, sem Hafliða ok Orm optnefnda ágreindi á um sem Hesteyra bryddi undan Elliðaey; annan Þorgeir Helgason, sem eptir föður síns orðum sagði þetta sama mark I millum fjarnanna, at Hestaeyra skyldi brydda undan Elliðaey; höfðu ok þeir báðir feðgar langa tíma geymt þessar fjörur staðrins í Holti [og voru þessi fjörumörk dæmd Holtskirkjuí hag] DI III 188-189[1367]: vj. Kirkia j holltte vnder eyafiollum a heima land allt med gognum og gæidum; Hítardalsbók DI III 216[um 1480]: HolltAllra heilagra kirkia j hollte vnder eyiafiollum a heima land allt med gognum oc giædum. varma hlid oc gerdar. gardzhorn. nyia bæ til ytuztu vmmerkia vid annara manna jarder. med ollum þeim fiorum sem þar med fylgia. eru þat xxc fioru firir sialfre jordunne. halfa synztu vesturhollta fioru. huamms fioru. er liggur firir backa. eru þat lxl fadma hins fiorda hundradz. oc cc fioru er liggur firir nyia bæ. vij kyr oc xx. c asaudar. oc ij naut tuæuetur. iij veturgomul. eitt fiog[ur]a vetra. iij kalfa. oc vj saude veturgamla. v hestar þreuetrer grader oc iij fullroskner. eitt hross. jtem vij manna messuklædi fær. oc ij onnur oc bresta til hofudlinenn. jtem ij serker oc ij lasner. hoklar vonder oc eitt handlijn. iiij kapur. oc ij sloppar. iij alltaris klædi oc iiij bruner oc einer fordukar aa haalltaret. ij alltarisklædi a framme alltarin med iij brunum. ein dalmadica vond. fonts vmbuningur allur. ij merki. iij kaleikar. iij altaris steinar. kirkiann aa vij. skogar teiga j þorsmork. j staung. gamla nautur. gatna skogur. loptz nautur. lækiar skogur. oc tungur inn j gili. fra hofda skogi. ij a askstodum . saudungsnes allt med vtvoxrum ollum vndir saudungs hamra. nautareckstur or hollti oc vtlondum j langanesi. vtvoxtu alla firir langanesi. c. lamba afrett j lambafell. xxx. sauda hofn j vesturhollt. xl lambgymbra beit j hrutholma. stodhrossahofn vetur oc sumar firir vtan sandlæk. stadurinn skal hafa oleigis sandholaferiu. huern tijma er þarf. þar skulu vera ij prestar oc diakn. þangad liggia vndir .ix. bæir at tiundum oc lysitollum. eru hier j iij bænhus oc tekzt half mork af hueriu. af kirkiunni at gnupi. ij merkur. hudradz hest oc c voru. xxx letorfna j sydre veturhollt aarliga. jtem a kirkiann bakstur jarn. brik stora yfir alltari. oc adra sæmiliga firir alltari. krossar ij med kopar. skrijn sæmiligtt. propiciatorium med silfur gyllt. kross smelltur med vndirstodum oc annar maladur. ij mariulikneski. olafs skriftt. þorlaks skriftt. johannis likneski baptiste. barbaru likneski. jarnstiku stora. glodarker. jtem graduale. sequentiu bok. psalltara. pistlar oc gudspjoll de tempore. fra aduentu til paska. aspiciensbok. paskabok. missale oc matutinale framann til de trinitate. ordubækur ij. item breuer er tekur til ad paskum oc til aduentu oc er syngjandi ad hatijdir. vj. kluckur. ein bialla. skrudakista. Brast sira sveinn palson vid kirkiuna þa er hann slepti halft vc. j metfee. porcio vmm viij aar oc mortualia slik sem fellu. Máld DI VI 329-330 [AM 263 fol, bl. 38-39; Þjsks Bps A II, 1, bl. 124b]11.10.1494: Jörðin Vesturholt er í Holtskirkjusókn. DI VI, 67611.6.1499: Vitnisburður um að Árni bóndi Guðmundsson hafi gefið Holtskirkju hálfa jörðina Svartsbæli í Steinakirkjusókn með 5 kúgildum í sitt testamenti sér og sinni kvinnu til sáluhjálpar, með þeim skilmála að kirkjutíund og prests skyldi lúkast til kirkjunnar á Steinum. DI VII, 431-32.Kirkjan hefur brunnið rétt fyrir [1531]. -Máld DI IX 606.1553: Máld DI XII 6481575: Máld DI XV 671-672[c. 1591] j gomlum maldaga I skalhollti stendur. kirkian j hollti aa halfa synstu veturhollta fioru. huams fioru er liggur firir backa. eru þat lxl fa[dmar] hins fiorda hundrdz . . . . . [fior]u er liggur firir nyab[æ] . . . . . DI III 192 nm [AM Fasc LXXVI skr. c. 1591-1600 skrfað neðan við fjörumerkjaskrá Breiðabólstaðarkirkju og er rotið neðan af blaðinu. Á blöðunum er einnig afhending Breiðabólstaðar 1591]1709: kirkjustaður og beneficium; JÁM I: 6227.2.1880: Stóra-Dalssókn lögð undir Holt; (PP, 55) [lög] 3.5.1889: ákveðið að flytja Holtskirkju til Ásólfsskála; (PP, 55) [landshöfðingjabréf]16.11.1907: Eyvindarhólaprestakall lagt niður og sóknin lögð til Holts; (PP, 54) [lög]
Heimildir: DI, PP, 55, JÁM I, 62

RA-032:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-032:004 *Glóra* bæjarstæði býli
1709: "Önnur hjáleiga frá Holti, tilforna að menn halda, er fyrst bygð, og eyðilögð síðast fyrir elstu manna tíð. Landskuld vita menn og ekki. Þar er öll bygging niðurfallin til grunns. Kann aldrei aftur byggjast án skaða og aðþrengingar staðnum samt öðrum afbýlunum."
Heimildir: JÁM I, 63

RA-032:005 *Einarskot* bæjarstæði býli

Byggð fyri rmanna minni 2 ábúendur 1709, landskuld 60 álnir hvort og hvor um sig með eitt leigukúgildi. Talið er að hjáleigan getið fóðrað 12 kýr, en engjar liggja undir skaða af Holtsós. Í eyði fráum 1730. "Bærinn stóð í Móanum langt suður frá Hellnahóli og sjást hans nú engar minjar." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: JÁM I, 63-64; SB IV, 136

RA-032:006 *Harðivöllur* bæjarstæði býli
1709: "Er fyrst bygð hjer um fyrir 30 árum, og hefur síðan öðru hverju í eyði legið." Í byggð 1709, 2 leigukúgildi, landskuld 60 álnir. "Bæjarstæðið sker því nær lína beint upp frá Ormskoti og beint austur frá Holti. Er nú á fárra vitorði hvar bærinn stóð. Holtsá rann þar síðast heim að húsum og eyðilagði byggðina 1817. Lítill grasblettur hélst þó óeyddur. Þetta land er nú nýlagt undir ræktun." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Ofan við Börðin, ofan við Ormskot, er Harðivöllur, og er hans áður getið. Þar sér til rústa. Þar var sex kúa tún." Segir í örnefnaskrá Í NA (30°) frá Ormskoti, noður af heimtröðinni - ber rústirnar í vegamót er staðið er á bæjardyrunum.

Sunnan rústa er skurður sem liggur meðfram veginum; í kringum, þar er graslendi, nokkuð óslétt, en þó líklega ræktað einhvern tíma. Syðsta tóftin er ferhyrnd, vísar í 360°, lengd 7,8m, breidd 3,2m, hæð 0,25m, vestan við (alveg við veginn) er skurður. Veggjaþykkt 0,9m. Ekki laust við að veggir svigni út. Úr NV horni tóftarinnar í SA horn í 188° eru 22,8m, vísar í 338° virðist L laga, lengd 4,3m, breidd 4,5m, suður og austurhlið eru skýrar, allt hitt óskýrt. 1709: "Fóðrast kann á heyjum með því sem presturinn hefur tillagt, viii kýr, fylgja þær slægjur nú sem stendur fyrir tillátssemi hans, en ekki til forna, og er áður ekki á þær sett til fóðurs á heimastaðnum."
Heimildir: JÁM I, 64; SB IV, 137; Ö-Holtshverfi, 12

RA-032:007 heimild um þingstað
Þingstaður var í Holti um aldaraðir segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 135

RA-032:008 *Árbakkar* bæjarstæði býli/sel
1709: "Bygðist fyrst fyrir 40 árum úngefer. Var síðan ýmist bygð eða í eyði. Fyrir 2 árum eyðilagðist hún til fulls og hefur síðan fyrir sel frá staðnum brúkuð verið. Landskuld var lx álnir. Þesi hjáleiga stóð úti högunum nálægt engjum og var til stórra aðþrengingar, þar með gekk Holtsós að húsunum og grandaði heyjum og nautpeníngi. Þykir ei sýnilegt að hennar bygð aftur uppkoma kunni." "Bærinn hefur staðið á bakka Rimhúsaáls og sér hans engan stað." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: JÁM I, 67; SB IV, 137

RA-032:009 *Fornasel* bæjarstæði býli
1709: "Hennar fyrstu bygging muna menn ekki. Eyðilagðist fyrir 36 árum eða þar um. Landskuld vita menn ei. Hjáleigan stóð í engjum staðarins og var til spillíngar engjaunum, þykir líklegt hún hafi þar fyrir eyðilagst. Sýnist og að ekki kunni aftur byggjast án skaða og aðþrengingar, líka vegna Holtsóss." "Á Vestri bakka Rimhúsaáls, sunnan Rimhúsalands, eru fagrar valllendisgrundir nefndar Fornasel. Þar er smáhóll, sem ber vitni mannvistar." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Sunnan við Bergsstykki er Fornasel. Þar stóð byli með því nafni, og sjást enn menjar þess. Fornaselið nær suður að Smalatangavaði." Segir í örnefnaskrá Vestan Írár í vík eða bugðu á ánni rétt áður en kemur að árósum.

Graslendi - engjar - alveg niður við ána - blaulendara inn í landi. Fé var á beit þar 1981. Hér sér nú engin örugg merki bæjar. Grænni og hærri blettur en umhverfið er þó hér niður við ána, lengd 16,2m í 70°, breidd 17,3m (160°). Hvort hér hefur staðið bær er óvíst. Gæti hann verið farinn í ána, hæð 0,6m. Þórður Tómasson ritaði eftirfarandi athugasemd við bygðasöguhandrit GS: "Örugg merki byggðaleifa er að finna í litlum hól í Fornaseli. Þar hef ég grafið niður og kom upp eldhúsaska. Fornasel nefnist riminn milli Rimahúsáls og Keldnaáls sem nú er víst þurr. Lá undir Efstu-Grund og Indriðakot. Fornaselshóllinn er miðju vega í Fornaseli, lágur þúfnahóll."Samkvæmt frásögn bóndans á Efstu-Grund er bæjarstæðið vestan Írár, merkt austan hennar á korti.
Heimildir: JÁM I, 67; SB IV, 137; Ö-Holtshverfi, 17; GS: Handrit að byggðasögu

RA-032:010 þúst
Beint suður af Syðstu-Grund, rétt vestan við veg sem liggur í átt að sjó, frá vegamótum Mið-Grundar. Gróskumikið graslendi allt í kring. Smáar þúfur sem nú mynda engar útlínur. 14° í Syðstu-Grund, 42° í Efstu-Grund, 120° í Vallnatún. Um 6 m í þvermál, hæð 0,8m.
Heimildir:

RA-032:011 tóft
42° NA af 010, einnig rétt vestan við fyrrnefndan veg, eru grónir þúfnakollar sem hafa verið tóft. 345° í Suður-

Grund, 44° í Efstu-Grund, 138° í Vallnatún. Gróskumikið graslendi allt í kring. Tóftin vísar í 306°, lengd 6,6m, breidd 3,7m, hæð 1,3m. Dyr líklega á vesturlanghlið, engir steinar sjáanlegir.
Heimildir:

RA-032:012 garðlag
9 skref úr austurhorni 011 (36°) eru leifar af garði. Gróskumikið graslendi allt í kring. Vísar í 325°, breidd 1m, hæð 0,75m, lengd 7,5m, leifar garðsins ná áfram út að girðingu.
Heimildir:

RA-032:013 *Holtsvöllur* bæjarstæði býli
"Suðaustur frá Mið-Grund stóð bærinn Holtsvöllur en var alltaf í daglegu tali nefndur Hjarn. Þar stóð stuttan tíma húsmennskubýli á dögum séra Þorvaldar Böðvarssonar í Holti (um 1839). Kallaði hann að það væri byggt á hjarni, en byggt var það í svonefndum Holtsvelli. Þangað flutti Gissur Jónsson bæinn í Ormskoti 1882 sökum ágangs Holtsár og bjó þar til dauðadags 1894. Síðan bjó þar ekkja hans, Ásta Jónsdóttir, til 1896. Þarna voru fjárhús frá Mið-Grund eftir að býlið féll úr byggð." Segir í Sunnlenskum byggðum. Ávalur hóll í túni
Heimildir: SB IV, 137

RA-032:014 tóft
Beint suður af Syðstu-Grund, í suðurjaðri ræktaðst túnbletts. Á kafi í grasi. 68° í Holt, 32° í Efstu-Grund, 118° í Vallatún. Ferhyrnd tóft vísar í 275°, lengd 6,1m, breidd 3m, hæð 1,1m. Dyr opnast í vestur. Þetta er nyrsta tóftin af 014-017, veggjaþykkt 1,5m. Engir steinar sjást eða finnast.
Heimildir:

RA-032:015 tóft
65 skref í 226°, 34° í Efstu-Grund, 68° í Holt, 112°í Vallnatún. Á kafi í grasi. Ferhyrnd tóft, tvö löng herbergi eða hús hlið við hlið, vísar í 300°, lengd 5,8m, breidd syðsta húss sem er ef til vill rétt, 4m, breidd nyrðra 4,7m. Eitthvað fara veggir þess síðarnefnd á misvís sbr. teikningu, erfitt að átta sig á því í kafgrasinu, hæð 1,4m.
Heimildir:

RA-032:016 þúst
11 skref í 342° úr NV horni 015 er ferhyrnd upphækkuð þúst. Á kafi í grasi. Erfitt að átta sig á lagi, gæti vísað í 216°, lengd 6,7m, breidd 3,3m.
Heimildir:

RA-032:017 þúst
017 og 018 eru svolítið upphækkaðar þústir gætu vel geymt tóftir, lægri og óljósari en hinar.
Heimildir:

RA-032:018 þúst
017 og 018 eru svolítið upphækkaðar þústir gætu vel geymt tóftir, lægri og óljósari en hinar.
Heimildir:

RA-032:019 garðlag túngarður
Suður af Efstu-Grund, í skika sem á líklega að slétta í tún, vestur af RA-042, ræktaður túnskiki á milli. Flatt graslendi, hefur líklega verið sléttað einhvern tíma en er nú óslétt. Túngarðurinn liggur ekki alveg samsíða skurðinum til suður í 284°, 106 skref, en þá snýr hann í 226°, er skorinn af skurðinum eftir 12 skref, en heldur áfram þvert yfir hornið á næsta tún, breidd um 1m, hæð 0,25m.
Heimildir:

RA-032:020 tóft
Suður af Efstu-Grund, í skika sem á líklega að slétta í tún, vestur af RA-042, ræktaður túnskiki á milli. Flatt graslendi, hefur líklega verið sléttað einhvern tíma en er nú óslétt. Tóftarsvæði, nú sér þar ekki lag á neinu, um 13m í þvermál, hæð 0,9m. Ef til vill má hér greina 2 langhús hlið við hlið, vísa í 295°, lengd, 2m, breidd 2m hvort hús. Tóftin er á miðjum hól. Steinar sjást og þakhellur. Hafa líklega verið gripahús. Ef til vill hefur hlaða verið þvert á að austan.
Heimildir:

RA-032:021 tóft
Suður af Efstu-Grund, í skika sem á líklega að slétta í tún, vestur af RA-042, ræktaður túnskiki á milli. Flatt graslendi, hefur líklega verið sléttað einhvern tíma en er nú óslétt. Ferhyrnd tóft að hluta horfin í

skurðuppburðinn, lengd 4,3m, breidd 3,3m, það sem nú sést hefur án efa náð undir þar sem nú er skurðframburður, lengd vísar í 214.
Heimildir:

RA-032:022 heimild um fjós
Á loftmynd frá 1960 sér móta fyrir allstórum hól í túni. 1980 ekki eins greinilegt. Hér hefur líklega verið fjós.
Heimildir:

RA-032:023 heimild um þingstað
"Einhverjar sagnir eru um samkomustað, eða n.k. leiðarþing, á Dalbökkum, fyrir vestan Njóladalsrétt, norðan við Holt. Þaðan er talið, að þingstaður Eyfellinga hafi verið fluttur heim að Holti ..."
Heimildir: GS: Handrit að byggðasögu

RA-032:024 *Njóladalsrétt* hleðsla rétt
Við Fjallsrætur Holtsmúlans vestanverðan, austan Holtsár. "Klifið er neðan við Svarthamrana við Holtsá. Á því innanverðu er rúst eða byrgi. Þar stóð Holtsrétt fyrr á öldum." Segir í örnefnaskrá Réttin er grafin inn í hlíð, uppgróinn aur árinnar að vestan, fjallshlíðin grasi gróin og skriðuhlaup að austan.

Réttin er grafin inn í hlíðina að NA, grjóthlaðin bæði þar og annars staðar. Vísar í 220°. Í henni eru tveir stórir almenningar, annar hefur líklega haft kró í einu horni, og e.t.v. 3 krær í röð út frá NV hliðinni - aðeins sú vestasta er þó greinileg. (i) Langhlið NAasta almennings í 220°11,2m + veggjaþykkt 12m + langhlið (ii) 20,1m, dýpt 1,4m, breidd 9,3m, óregluleg í laginu. Króin í SA horninu er um 2,2m á langhlið í 220°og 1,2m á breidd. (ii) Liggur neðar en (i). Breidd 6,3m + veggjaþykkt 7,3m. (iii) Á mörkum milli (i) og (ii), út úr NV hliðinni er eina króin sem er greinileg. Breidd (ii) + (iii) 11,5m, langhlið (ii) 3m + veggjaþykkt 3,9m. Mikill sandur er inni í (i). Engar greinilegar dyr á (i) - e.t.v. í suður horninu - hrunið. "Einhverjar sagnir eru um samkomustað, eða n.k. leiðarþing, á Dalbökkum, fyrir vestan Njóladalsrétt, norðan við Holt. Þaðan er talið, að þingstaður Eyfellinga hafi verið fluttur heim að Holti ..."
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 6

RA-032:025 *Eitra* bæjarstæði býli
"Bærinn stóð skammt vestur frá gömlu Holtsheiðarréttinni í Njóladal, rétt við flóðgáttina, sem sett var þar á varnargarð fyrir Holtsá. Nú sér þess engan stað en minjar þess geymast í jarðvegi. Bæjarstæðið er í því landi, sem Hellnahóli var lagt við landskiptin. Bærinn féll úr byggð 1826, síðan endurbyggður í Efstakoti." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Við flóðlokuna á varnargarðinum fyrir Holtsá stóð bær, sem hét Eitra, og sér þar enn litlar menjar þess." Segir í örnefnaskrá Norður af Holti og Ormskoti, vestan Holtsár, í jaðri hennar. Í athugasemdum Þórðar Tómassonar við handrit Guðrúnar Sveinbjarnardóttur segir að bæjarstæði Eitru hafi verið sett í kartöflugarð frá Efstu-Grund og þar hafði hann séð grjót úr byggingunni. Hefur líklega eyðst af ágangi árinnar. Liggur nú utan ræktaðs lands.

Hér sér nú lítið sem engin merki bæjar eða byggðar. Hefur Holtsárin flætt hér yfir og borið möl. Á kafla er þó þýft, vísar svæðið í 210° á lengdina og er 25 skref á lengd. Sunnan þessa þýfis, sást 1981 a.m.k. einn steinn sem gæti verið veggjasteinn; er hleðsla í boga. Stefnir hún á skurðinn í vestur en deyr út í austur u.m.b. sem kemur þúfnasvæðið fyrrnefnda, breidd 1,3m, hæð 0,4m. Má sjá steina í veggjum. 196° í Ormskot, 218° í Holt, 260° í Efstu Grund.
Heimildir: SB IV, 137; GS: Handrit að byggðasögu

RA-032:026 *Holtsheiðarrétt* heimild um rétt
"Bærinn stóð skammt vestur frá gömlu Holtsheiðarréttinni í Njóladal, rétt við flóðgáttina, sem sett var þar á varnargarð fyrir Holtsá. Nú sér þess engan stað en minjar þess geymast í jarðvegi. Bæjarstæðið er í því landi, sem Hellnahóli var lagt við landskiptin. Bærinn féll úr byggð 1826, síðan endurbyggður í Efstakoti." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Njóladalur heitir kvosin, sem Holtsrétt stendur í. Hún er nú ekki lengur notuð." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 137; Ö-Holtshverfi, 7

RA-032:027 garðlag varnargarður
"Bærinn stóð skammt vestur frá gömlu Holtsheiðarréttinni í Njóladal, rétt við flóðgáttina, sem sett var þar á varnargarð fyrir Holtsá. Nú sér þess engan stað en minjar þess geymst í jarðvegi. Bæjarstæðið er í því landi, sem Hellnahóli var lagt við landskiptin. Bærinn féll úr byggð 1826, síðan endurbyggður í Efstakoti." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 137

RA-032:028 heimild um verbúð

1709: “Útræði er hjer brúkað, þó oftast mjög hættusamt sökum brims og hliðaleysis; sækir hingað fólk til róðra, sumparts fyrir utan vatns undir Eyjafjöllum, nokkrir sumtíðis úr Fljótshlíð, fáir af Rángárvöllum.” “Get má þess, að Holtsós var fyrr á öldum höfn. Segir í Ferðabók E.Ó. og B.P., að við Holtsós; “sjáist enn tóftir verslunarbúðanna.” Þær munu hafa verið vestan við Arnarhól, sem er klettur við norðanverðan ósinn. Sjást þar nú lítil ummerki eftir. Í Arnarhóli eru göt, sem höggin hafa verið í bergið. Hyggja menn, að þar hafi skip verið bundin fyrrum. Nú hefur Holtsá fyllt þar svo upp, að nokkur spölur er venjulega frá klettinum að ósnum.” Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: JÁM I, 62; SB IV, 113

RA-032:029 heimild um lendingu
1709: “Útræði er hjer brúkað, þó oftast mjög hættusamt sökum brims og hliðaleysis; sækir hingað fólk til róðra, sumparts fyrir utan vatns undir Eyjafjöllum, nokkrir sumtíðis úr Fljótshlíð, fáir af Rángárvöllum.” KK: “Í Birkupasögum er sagt af kaupmönum sem lágu í Holtsvatnsósi og gátu lengi ekki komizt úr ósnum. Einnig segir í Flateyjarbók að Arnaldur Grænlandsbiskup lenti í Holtsvatnsósi á leið sinni frá Noregi til Grænlands, og í sömu heimild segir að Áólfur kristni hafi komið þar út.” “Get má þess, að Holtsós var fyrr á öldum höfn. Segir í Ferðabók E.Ó. og B.P., að við Holtsós; “Sjáist enn tóftir verslunarbúðanna.” Þær munu hafa verið vestan við Arnarhól, sem er klettur við norðanverðan ósinn. Sjást þar nú lítil ummerki eftir. Í Arnarhóli eru göt, sem höggin hafa verið í bergið. Hyggja menn, að þar hafi skip verið bundin fyrrum. Nú hefur Holtsá fyllt þar svo upp, að nokkur spölur er venjulega frá klettinum að ósnum.” Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: JÁM I, 62; KK I, 200; SB IV, 113

RA-032:030 heimild um landamerki
“Að vestan, milli Holtslands og Vestur-Holtslands, er markalínan frá sjó beint í vörðu á gljábökkum í þá stefnu, að fjárhúsin á Rimhól vestan við Rimhús beri í Flautahelli, sem er skúti í hömrunum vestan við Írá, síðan sama stefna í vörðu, þar sem landnorðurshorn Vestur-Holtalands og landsuðurshorn Efra-Holtalands koma saman við Holtsland. Þaðan enn sama stefna allt norður að áðurnefndum fjárhúsum á Rimhól. Úr þessum fjárhúsum er markalínan milli Holtslands og Ásólfsskálalands í vörðu á vestari bakka Rimahúsaáls, þar sem bakka til að sjá fjárhúsin á Rimhól bera í svonefndan Nónstein, sem er í brekkunum vestan við Núpstúnin.”
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 3

RA-032:031 heimild um landamerki
“Að vestan, milli Holtslands og Vestur-Holtslands, er markalínan frá sjó beint í vörðu á gljábökkum í þá stefnu, að fjárhúsin á Rimhól vestan við Rimhús beri í Flautahelli, sem er skúti í hömrunum vestan við Írá, síðan sama stefna í vörðu, þar sem landnorðurshorn Vestur-Holtalands og landsuðurshorn Efra-Holtalands koma saman við Holtsland. Þaðan enn sama stefna allt norður að áðurnefndum fjárhúsum á Rimhól. Úr þessum fjárhúsum er markalínan milli Holtslands og Ásólfsskálalands í vörðu á vestari bakka Rimahúsaáls, þar sem bakka til að sjá fjárhúsin á Rimhól bera í svonefndan Nónstein, sem er í brekkunum vestan við Núpstúnin.”
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 3

RA-032:032 heimild um landamerki
“Að vestan, milli Holtslands og Vestur-Holtslands, er markalínan frá sjó beint í vörðu á gljábökkum í þá stefnu, að fjárhúsin á Rimhól vestan við Rimhús beri í Flautahelli, sem er skúti í hömrunum vestan við Írá, síðan sama stefna í vörðu, þar sem landnorðurshorn Vestur-Holtalands og landsuðurshorn Efra-Holtalands koma saman við Holtsland. Þaðan enn sama stefna allt norður að áðurnefndum fjárhúsum á Rimhól. Úr þessum fjárhúsum er markalínan milli Holtslands og Ásólfsskálalands í vörðu á vestari bakka Rimahúsaáls, þar sem bakka til að sjá fjárhúsin á Rimhól bera í svonefndan Nónstein, sem er í brekkunum vestan við Núpstúnin.”
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 3

RA-032:033 heimild um smalakofa
“Vestur af honum [Geithálsi] ganga Þrengslin. Upp af þeim framanverðum, Steinafjallamegin, er hamrabelti, sem kallast Leynir, því að mjög leynir hann á fé. Ofboð lítið grjótbyrgi, nær gengið í jörð, er við götuna framan við Þrengsli, og er það frá þeim tíma, er börn sátu þar yfir lömbum, sem rekin voru inn í Rana um fráfærur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 5

RA-032:034 heimild um leið
“Vestur af honum [Geithálsi] ganga Þrengslin. Upp af þeim framanverðum, Steinafjallamegin, er hamrabelti, sem kallast Leynir, því að mjög leynir hann á fé. Ofboð lítið grjótbyrgi, nær gengið í jörð, er við götuna framan við Þrengsli, og er það frá þeim tíma, er börn sátu þar yfir lömbum, sem rekin voru inn í Rana um fráfærur.” Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Holtshverfi, 5

RA-032:035 lind
"Lind sprettur undan Klifinu framanverðu, niður við aurinn, þar sem Holtsá rennur út á hann. Vatn hennar var gætt lækningarmætti til forna, allt þar til er bræður tveir í Holtshverfi spilltu henni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 6

RA-032:036 *Reiðingsból* örnefni
"Reiðingsból er ofan við Njóladalin. Þar voru þurrkaðir reiðingar og skinn hert." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 7

RA-032:037 heimild um fjárhús
"Hjallaleiti heitir, þar sem Holtsnúpur skagar lengst til vesturs. Framan við Hjallaleiti er svokallað Hlaup. Þar voru fjárhús frá Vallatúni á fyrri tíð." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 7

RA-032:038 heimild um mógrafir
"Allt svæðið austan bæjanna Ormskots og Vallatúns, að því leyti til, sem þar er en grasi vaxið, allt austur undir Ósleirur og ofan frá Holtsnúpi og fram að Vallatúnsengjum, kallast Mói, og Móabakki sá hluti hans, sem nær fram að engjunum. ... Austan Móans voru fyrir eina tíð engjar Hellnahólsins. Var þar hið ágætasta stararengi, en Holtsós eyðilagðist þar með tilstyrk Holtsár. Á nokkrum hluta þeirra var síðar mótekja Holshverfinga." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 11

RA-032:039 *Holtsoddar* heimild um áfangastað
"Holtsoddar, hin forni áningarstaður ferðamanna, eru þarna vestur og upp af [Eitru]." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 12

RA-032:040 heimild um draug
"Blautamýri heitir mýrin fyrir ofan Miðgrund. Rifið er fyrir utan Blautumýrina. Kelda liggur eftir því, sem reimt var við í gamla daga." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 12

RA-032:041 *Langi-Vöðull* heimild um vað
"Vondakelda er fyrir austan Indriðakot og rennur fram í Holtsmýri og breytir þar um nafn. Langi-Vöðull er á henni til landsuðurs frá Indriðakoti, og Herborgarvað nokkru framar. Það örnefni er ekki ýkja gamall." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 12

RA-032:042 *Herborgarvað* heimild um vað
"Vondakelda er fyrir austan Indriðakot og rennur fram í Holtsmýri og breytir þar um nafn. Langi-Vöðull er á henni til landsuðurs frá Indriðakoti, og Herborgarvað nokkru framar. Það örnefni er ekki ýkja gamall." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 12

RA-032:043 *Grundarstekkir* tóft stekkur
"Rústir eru fyrir framan Mýrarétt þá, sem nú er við lýði, vestan við Kúagöturnar, sem svo kallast. Rústir þær kallast Grundarstekkir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 12

RA-032:044 *Mýrarrétt* heimild um rétt
"Rústir eru fyrir framan Mýrarétt þá, sem nú er við lýði, vestan við Kúagöturnar, sem svo kallast. Rústir þær kallast Grundarstekkir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 12

RA-032:045 *Kúagötur* heimild um leið
"Rústir eru fyrir framan Mýrarétt þá, sem nú er við lýði, vestan við Kúagöturnar, sem svo kallast. Rústir þær kallast Grundarstekkir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 12

RA-032:046 *Valdaborg* hleðsla fjárskýli
“Örksammt frá þeim [stekkjunum] til landnorðurs átti Valdi í Gerðakoti fjárborg, og hefur rúst hennar verið nefnd Valdaborg.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 12

RA-032:047 heimild um fjárhús
“Örksammt frá þeim [stekkjunum] til landnorðurs átti Valdi í Gerðakoti fjárborg, og hefur rúst hennar verið nefnd Valdaborg. Þar sem fjárhús Miðgrundar eru nú, til landsuðurs frá bænum ...” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 12-13

RA-032:048 heimild um fjós
“Hóll, stór, er í túninu austan við Holtsstað, og heitir hann Fjóshóll. Þar voru fjós og heygarðar staðarins fram um 1800. Þar var reimt að gamalla manna sögn.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 13

RA-032:049 *Eyrarvað* heimild um vað
“Austast á Holtsmýri eru Eyrarnar, þá Kýrkelda með samnefndri keldu, sem er áframhaldandi Vondukeldu. Eyrarvað er þar sem hún rennur út í ósin.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 15-16

RA-032:050 *Bátavík* örnefni
“Langarimaskarð er í ósbökkunum fremst á Langarima. Það kalla nú sumir Bátavík.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 16

RA-032:051 álagablettur
“Vestan við Langarima eru Tjarnirnar, sem draga nafn af tjörnunum, sem eru í þeim miðsvæðis. Í hinni stærstu þeirra er hólmi, sem er álagablettur. Þar er segin saga, að sé hann sleginn, verður sá sem það gerir, fyrir einhverjum óhöppum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 16

RA-032:052 *Fjöruvað* heimild um vað
“Mynni heitir fremsti hluti hennar [Borgarhólskeldu við Lækjarbakka], en hét áður Silungamynni. Fram af því var svokallað Fjöruvað á Holtsós. Það var einkum farið af þeim, sem réru úr Holtsvörum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 16

RA-032:053 *Smalatangi* álagablettur
“Þá er Útmýrin. Fremst í henni er Eyrin, þá Smalatangi með Smalatangaskákum. Smalatangann má ekki slá, óhöpp hljótast af, ef út af er brugðið; hann er vestur við Rimhúsaál, vestan krikans, sem állinn hefur brotið þar upp í bakkana. Hjá Smalatanga er Smalangavað á álnum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 16

RA-032:054 *Smalatangavað* heimild um vað
“Þá er Útmýrin. Fremst í henni er Eyrin, þá Smalatangi með Smalatangaskákum. Smalatangann má ekki slá, óhöpp hljótast af, ef út af er brugðið; hann er vestur við Rimhúsaál, vestan krikans, sem állinn hefur brotið þar upp í bakkana. Hjá Smalatanga er Smalangavað á álnum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 16

RA-032:055 *Fossdráttur* heimild um vað
“Utan Rimahúsaáls eru þessi örnefni í Holtslandi: Efst á bökkunum á Varmahlíð styki, sem nefnt er Bergsstyki; það hét áður Narfahólmi. Vað er þarna á álnum, sem heitir Fossdráttur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 17

RA-032:056 *Gvendarbyrgi* örnefni
“Enginn láti heldur örnefni eins og Gvendarbyrgi og Gvendargryfja, eða Sveinsgarður og Sveinstóft villa sig.” Segir í örnefnaskrá. Þetta töldust nýleg örnefni þegar örnefnaskráin var gerð en byrgið, garðurinn og tóftin gætu verið eldri en nöfnin og því þarf að skoða þetta við skráningu.
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 19

RA-032:057 *Sveinsgarður* örnefni
“Enginn láti heldur örnefni eins og Gvendarbyrgi og Gvendargryfja, eða Sveinsgarður og Sveinstóft villa sig.”

Segir í örnefnaskrá. Þetta töldust nýleg örnefni þegar örnefnaskráin var gerð en byrgið, garðurinn og tóftin gætu verið eldri en nöfnin og því þarf að skoða þetta við skráningu.
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 19

RA-032:058 *Sveinstóft* örnefni
"Enginn láti heldur örnefni eins og Gvendarbyrgi og Gvendargryfja, eða Sveinsgarður og Sveinstóft villa sig." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 19

RA-032:059 *Efstakotsstekkar* örnefni stekkur
"Í skjali um landamerki Holts frá 1680 er miðaða við "þúfu, sem stóð á fyrri dögum fyrir ofan stekkjartúnið í Holti, sem þá var á þeim gerðum til og frá, sem nú eru Efstakotsstekkar. Rann á þeim tímum Holtsá í mjóum farvegi á þem stekkjargrundum milli staðarins og stekkjanna, og því brúkaði Holtsstaðarfólk tré á áni að ganga á upp yfir til stekkjanna." " Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 20

RA-032:060 heimild
"Magnús Gíslason amtmaður semdir Friðrik Danakonungi 24. febr. 1759 kvörtun séra Sigurðar um voða þa, sem Holtshverfið er þá í af völdum Markarfljóts, sem þá liggur í Rimahúsaál, og Holtsár. Er í henni greint frá fyrstu viðleitni manna á þessum slóðum til að stemma stigu við ágangi vatna með fyrirhleðslum, en látið í ljósi, að ætti það að bera nokkurn árangur, myndi ekki af veita, að allir Rangæingar legðu þar hönd á plóginn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 20

RA-032:061 heimild
"Fullkomna vissu hefi ég fyrir því, að unnið var að fyrirhleðslu fyrir Holtsá í tíð séra Björns Þorvaldssonar í Holti, 1862-1876, og eftirmanns hans, séra Sveinbjarnar Guðmundssonar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 20

RA-032:062 heimild um ristu
"Líka er torfstunga, sem þar hefur brúkuð verið [við bæinn] undanfarið til húsbygginga, algjörlega eyðilögð af ánni, svo að ekki er annar kostur, en sækja hana yfir ána, miklu lengra að." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 22

RA-032:063 heimild um ristu
"Líka er torfstunga, sem þar hefur brúkuð verið [við bæinn] undanfarið til húsbygginga, algjörlega eyðilögð af ánni, svo að ekki er annar kostur, en sækja hana yfir ána, miklu lengra að." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 22

RA-032:064 *Hunkuhóll* bæjarstæði bústaður
"Á eystri bakka Rimhúsaás, vestur frá Borgarhólum, er Hunkuhóll á Hunkubakka. Þar bjó, að sögn, einsetukona." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Efst á Rimhúsaálsbökkum í Holtslandi er hóll, sem Hlunkuhóll heitir. Þar bjó fyrir ævalöngu einsetukona, sem kölluð vað Hunka ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 137; Ö-Holtshverfi, 16

RA-033 Indriðakot

Hjáleiga Holts. "Þetta er vestasta býli í Holtshverfi, áður hjáleiga frá Holti. Þar reisti fyrst byggð Indriði Einarsson (f. 1721) um 1750. Jörðin er mjög landlítil en landið er algróið og grasgefið. Votlendi var hér áður á alla vegu út frá bæ en hefur nú verið þurrkað og ræktað í tún." Ábúendur nytja Vestur-Holt. (SB IV, 141). 1839:"... hún er í miðjum högunum sem til eru, og svo stutt á engjar hennar fyrir utan Rimhúsár og á slægjurnar á hagmýrinni. Tún eru þar lítil og heldur mýrlend." (SSR, 44). 1924: Tún 2,9 ha, garðar 1510 m^2.

RA-033:001 *Indriðakot* bæjarhóll bústaður
Beint vestur af bænum, suður af göngubrú yfir Írá. Sunnan vegar í túni. 90° í Indriðakot, 110° í Vallnatún, 66° í björnskot. 14m x 12,7m að umfangi, hæð 0,75m.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-033:002 *Borgarhólar* bæjarstæði býli

Í móamýri SV af Indriðakoti "Skamt frá þessari hjáleigu [007] var og annar bær, kallaður ogso Lækjarbakki, sem ásamt hinni fyrri hjáleigunni taldist ei þó í tvennu lagi bygð. Lagðist í eyði fyrir 27 árum." "Beint suður af Indriðakoti eru tveir hólar, nefndir Borgarhólar, vafalítið af því að þar hafa síðast verið fjárborgir. Þarna stóðu áður Lækjarbakkabæirnir. Lagðist annar í eyði 1682 en hinn 1708 ... Bæjarstæðin eru umflotin af Holtsósi í mestu uppistöðum hans." Segir í Sunnlenskum byggðum.

Nú er verið að ræsa fram mýrina í kring en hún hefur verið mjög blaut. Flatlendi. Nyrðri hóllinn, 58° í Indriðakot, 94° í Holt, 112° í Vallnatún, lengd 19m, breidd 24,5m, hæð 2m. Nú er engin mynd á húsaskipan. Lengdin virðist þó vísa í 290°. Tóftirnar eru þó nokkuð útflattar. Hinn tóftarhóllinn með mjög svipuðu yfirbragði og hinn 224° í Núp, 32°í Björnskot 110°í Vallnatún. Lítið sem ekkert lag er á húsaskipan en lengdin virðist vísa í 294°, lengd 3m, breidd um 21m, hæð 2m. Aðaltóftarsvæðið er á lengdarbilinu 8-27m. Svæðið nokkuð útflatt.
Heimildir:

RA-033:003 garðlag
Sjá má garðleifar um 6 m norður af 002. Vísar í 295°, nær yfir í næsta tún, breidd 1,2m, hæð 0,3m.
Heimildir:

RA-033:004 þúst
Í túninu við bæinn er ávalur hóll, þar hefur sjálfsagt verið tóft. Ræktaður en ekki sléttaður út. Um 5m í þvermál, 0,6m á hæð.
Heimildir:

RA-033:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-033:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-033:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-033:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-033:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-033:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-034 Efstakot

Hjáleiga Holts. 1709. "Er fyrst byggð áður nokkur manna til man." (JÁM I, 66) Í eyði frá 1891. "Af túnum tók Holtsá í sumar tvo parta, og er ei sýnilegt þar bót á verði. Bænum er og so fyrir ánni mjög hætt. Engjar liggja undir skaða fyrir Holtsós, so sem heimastaðarins." (JÁM I, 66) 1839: "Þessi jörð er nú mikið af sér gengin, einkanlega tún hennar, sem Holtsá hefur borið grjót yfir. ... Túnið sem ennþá er eftir er slétt. Engjar eru á hagamýrinni og nokkuð fyrir utan Rimhúsál, og eru þær heldur litlar." (SSR, 41-42). 1924: Garðar 620 m^2.

RA-034:001 *Efstakot* bæjarhóll bústaður
"Bærinn stóð upp frá Holti og er bæjarstæðið rétt norðan við Suðurlandsveg, lítt raskað. Þarna hefur byggð hafist fyrir 1600. Jörðin lá löngum undir áföllum af Holtsá og framar öðru er til hennar að rekja eyðingu byggðar." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Til útnorðurs af Harðavelli er Efstakot, rétt við þjóðveginn." Segir í örnefnaskrá Í túnhorninu norðan þjóðvegar, NA af Holti.

Tún hefur nú allt verið sléttað nema rétt hér í horninu. Þjóðvegurinn liggur fast suður af. Hér er nú lítið að sjá nema mjög gróskumikið gras og veggjabrot að sunnan (sunnan við girðingu) og að norðanverðu. Úr túnjaðrinum í 124° liggur veggurinn 23 skref, er hæð hans mest 1,2m, beidd um 1m, þá sveigir hann í hornrétt 15 skref og er þar mun lægri, eða um 40 sm. Sunnan að girðingu er stutt veggjabrot vísar í 305°, hæð 0,7m breidd um 1m, lengd 9 skref.

Heimildir: SB IV, 137; Ö-Holtshverfi, 12

RA-035 Hellnahóll

Hjáleiga Holts. 1709: " ... hennar fyrstu bygð muna menn ekki." (JÁM I, 63). "Hellnahóll stóð sunnan undir Holtsnúpi, rétt við skriðuræturnar. Bærinn var kenndur við hella, sem voru í bæjarhólnum. ... Jörðin átti framan af sérskipt land. Um það vitnar ... örnefnið Merkigarður í Varmahlíðarbrekkum. Hún átti útmælt skákaskipti í Vallatúnsengjum og á Holtsmýri. Þótti áður notalegt býli. Byggð þarna var dauðadæmd, er Holtsá var veitt suður með Holtsnúpi árið 1912." (SB IV, 136)

1709: "Engjar liggja undir skaða af Holtsós." (JÁM I, 63) 1839:"Hún stendur framan undir Holtsnúp norðanvert við Holtsá, sem hefur spillt túni hennar og næstu engjum, sem svoog líka skriður fjallhögunum í brekkunum þar austur og vestur með, sem nú eru að mestur orðnar tómt grjót og sandur. ... Heyskapur er hér töluverður; er hann bæði fyrir sunnan Valatún og út á Hagmýri." (SSR, 41)

RA-035:001 *Hellnahóll* bæjarhóll bústaður

"Hellnahóll stóð sunnan undir Hotsnúpi, rétt við skriðuræturnar. Bærinn var kenndur við hella, sem voru í bæjarhólnum. Rúst hans er austan við Holtsárbrúna norðan þjóðvegar. Jörðin átti framan af sérskipt land. Um það vitar m.a. örnefnið Merkigarður í Varmahlíðarbrekkum. Hún átti útmælt skákaskipti í Vallatúnsengjum og á Holtsmýri. Þótti áður notalegt býli. Byggð þarna var dauðadæmd, er Holtsá var veitt suður með Holtsnúpi árið 1912." Segir í Sunnlenskum byggðum "Fram undan Holtsnúpi er eyðibýlið Hellnahóll. Hann dregur nafn af hellum, sem í hólnum hafa verið til skamms tíma. Til forna fylgdi allur Holtsnúpur, sunnanverður, Hellnahólnum ..." Segir í örnefnaskrá Rétt SA Holtsár, rétt austan við þjóðvegin.

Hér er nú lítið gróðurlendi í kring. Mýrin er blaut NA bæjarstæðisins og svo fjallshlíðin þar sem nú er grjótnám. Rústasvæðið er allhár hryggur hæð um 4m sem vísar í 122°. Húsin liggja hornrétt eða svo til á hryggnum frá báðum hliðum mest þó að sunnanverðu, en þar hefur líklega verið gengið inn í bæinn. Langhlið alls hólsins 80,1m breidd hins saman 30,5m. Austar, austan við veg, þann sem liggur í grjótnámuna, eru þrjár samsíða tóftir, líklega útihús (fjárhús). Bæjarsamstæðan: a) NVast í samsteypunni, ferhyrnd tóft, lengd 10m, breidd 9,3m, líklega útihús, ef til vill skipt í miðju, ef til vill austurhlutinn líka, óljóst hæð um 2m við bakvegg, veggjaþykkt útveggja um 0,6m. Steinar sjást í veggjum, einnig timbur og járnleifar. b) Austur af a) er ferhyrnd tóft, opin í norður. Er nú bara eins og aflíðandi brekka, en hefur líklega verið eitthvað. c) Stór ferhyrnd tóft ekki mjög greinleg, lengd 9,3m, breidd 4,5m. d) Nyrsti veggurinn heldur áfram í vestur – e.t.v. eftir byggingar. e) Lítil ferhyrnd tóft suður af c), lengd 4,2m, breidd 2m, vísar í 142°. f) Ferhyrnd tóft þvert á e), vísar í 244°, lengd 5m, breidd 4,2m, opin í suður. g) Líklega tóft, opið í vestur nú er þarna lítil mynd á nokkru, sér þó greinilega í hleðslu í austurgafli. h) Ferhyrnd tóft, lengd í 122° 5,6m, breidd 4m. Norðurgaflar næstu tóftar. vísa í 144°. i) Ferhyrnd tóft vísar í 230°°, lengd 5,2m, breidd 3m, dyr í suður. E.t.v. voru dyr inn í j) úr NA horninu. j) Ferhyrnd tóft, lengd 4,8m, breidd 2,5m, líklega dyr í suður. k) Ferhyrnd tóft lengd 5,3m, breidd 5m, líklega dyr í suður. l) Hér hefur líklega verið tóft, nú eru veggir svo til máðir út. m) Ferhyrnd tóft, vísar í 194°, breidd 2m, líklega bæjargöngin. Allar mælingar eru innanmáls. "Vestan við hana [003] tóftarsamstæða bæjarhúsa. Austast þar er hlöðutóft. Vestan við hana er baðstofutóft, og mótar fyrir dyrum norðanverðu vestur í bæjardyr. Bæjardyr vestan við baðstofu. Úr þeim var genfið norður í hlóðaeldhús sem stóð bak við húsin og sneri þvert á þau uppi á háhólnum. Hlóðir voru í vesturenda, taðsteil í austurenda. Ég [ÞT] man tóftina uppistandandi. Var rifin 1933 og grjótið tekið í Holtsendagarðinn. Úr innanverðum bæjardyrunum var gengið vestur í búr sem var með stefnu sem var með stefnu í NV. Framan við brúrið var skemma (vestan bæjardyra). Þil hennar var borið í heilu lagi austur að Varmahlíð er húsið var rifið. Vestan við skemmuna var fjós með drá miðjum suðurvegg, þessar tóftir sjást allar. ... Nágrannabændur í Ormskoti og Vallnatúni tóku grjót úr tóftunum í Hellnahól og fluttu heim til sín." segir Þórður Tómasson í athugasemdum við handrit GS

Heimildir: SB IV, 136; Ö-Holtshverfi, 7; GS. Handrit að byggðasögu

RA-035:002 tóft

17,3m úr NA horni k) (sjá 001) (horn merkt x á uppdrætti) í NV horn n) (sjá 001) er ferhyrnd tóft. Lengd 1,3m, breidd 2,5m, vísar í 220°, veggjaþykkt 1m, dyr í suður.

Heimildir:

RA-035:003 tóft lambhús

Úr sama horni n) (sjá 001) í 85°eru 11,1m í NV horn ferhyrndar tóftir. Vísar í 180°, lengd 5,2m, breidd 3,4m. Norðurhlutinn er hár, vel varðveittur, hæð um 1,3m, dyr í suður. Engar sjáanlegar tóftir eru austar í hólnum.

Heimildir:

RA-035:004 tóftir fjárhús

Austan vegar upp í grjótnámuna eru þrjár samfastar fjárhústóftir. Sú vestasta er ferhyrnd, vísar í 206° lengd 4,5m, breidd 2m, veggjaþykkt um 1m. Breidd allra þriggja 12,3m.
Heimildir:

RA-035:005 *Merkigarður* örnefni landamerki
"Hellnahóll stóð sunnan undir Hotsnúpi, rétt við skriðuræturnar. Bærinn var kenndur við hella, sem voru í bæjarhólnum. Rúst hans er austna við Holtsárbrúna norðan þjóðvegar. Jörðin átti framan af sérskipt land. Um það vitar ... örnefnið Merkigarður í Varmahlíðarbrekkum. Hún átti útmælt skákaskipti í Vallatúnsengjum og á Holtsmýri. Þótti áður notalegt býli. Byggð þarna var dauðadæmd, er Holtsá var veitt suður með Holtsnúpi árið 1912." Segir í Sunnlenskum byggðum "Austan Kúalágar er svonefndur Merkigarður, hin forna markalína milli Hellnahóls og Varmahlíðar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 136; Ö-Holtshverfi, 9

RA-035:006 *Einbúi* þjóðsaga huldufólksbústaður
"Við skriðuræturnar norður, af Hellnahóli er blágrýtissteinn, ekki ýkja stór, toppvaxinn; hann heitir Einbúi, og var þar bústaður huldufólks." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 8

RA-035:007 *Hellnahólsrétt* heimild um rétt
"Grjótin eru austan við Hellnahól. Í þeim er Hellnahólsrétt og Hellnahólsdý neðan hennar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 8

RA-035:008 *Kálfaból*örnefni
"Klettur eða hamar gengur niður í skriðunar austan og ofan Hádegistorfukletts, stuðlabergsrák er eftir honum miðjum, ofan frá. Hann heitir Kjalarklettur. Austan við hann er ból með grasglendi fögru, og heitir það Kálfaból." Segir í örnefnaskrá. "Þar höfðu kálfar frá Hellnahóli skýli á fyrri tíð, meðan brekkurnar voru óeyddar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 8

RA-035:009 heimild um brú
"En er eftir dálítil spilda af Hellnahólsbrekkum, austan svonefndrar Háuskriðu, og heitir þar Kúalág. Neðan hennar er svokallað Mynni, og var áður brú yfir það á ferðamannaveginum, sem áður var." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 8

RA-035:010 heimild um leið
"En er eftir dálítil spilda af Hellnahólsbrekkum, austan svonefndrar Háuskriðu, og heitir þar Kúalág. Neðan hennar er svokallað Mynni, og var áður brú yfir það á ferðamannaveginum, sem áður var." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 8

RA-035:011 *Arnarhóll* heimild
"Neðan Merkigarðs er drangur mikill eða klettur, sem Arnarhóll heitir. Féll Holtsós upp að honum fram á daga núlifandi manna. Hjá Arnarhóli eru menjar fornra skipshrófa." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 9

RA-035:012 hellir
"Hellnahóll stóð sunnan undir Holtsnúp rétt við fjallsræturnar. Bærinn var kenndur við hella í bæjarhólnum. Jörðin fór í eyði 1915 en tóftirnar eru austan við Holtsárbrú rétt norðan þjóðvegar. Hellarnir eru lokaðir og hafa aldrei verið rannsakaðir. Þórður Tómasson hefur haldið til haga miklum fróðleik um Hellnahól, bæði um ábúendur og húsakynni, þar á meðal um hellana. Tómas Jónsson flutti að Hellnahóli árið 1872 með fjölskyldu sína og bjó þar í þrjú ár. Þegar hann kom þangað voru þar tveir hellar opnir, annar í háhólnum, hinn í lægð litlu austar. Tómas tók þá strax í notkun, hlóð kampa að muna eysri hellisins og fóðraði þar lömb. Hinn hellirinn notaði hann fyrir amboð, meira, laupa og aðra búshluti. Hann hrundi að mestu nokkru síðar og braut alla muni er inni voru. Vitað er um þriðja hellin milli þessara tveggja en hann var jafnan lokaður. ... Mikil huldufólkstrú lá í landi Hellnahól og bjuggu þar álfar í hverjum hól."
Heimildir: Manngerðir hellar, 248-250

RA-035:013 heimild um hesthús
"Hesthús gjafahesta var uppi á hólnum vestur frá eldhúsi." segir Þórður Tómasson í athugasemdum við byggðasöguhandrit GS
Heimildir: GS. Handrit að byggðasögu

RA-035:014 heimild um heygarð
"Heygarður sést norðan við bæjarhúsatóftir." segir Þórður Tómasson í athugasemdum við byggðasöguhandrit GS
Heimildir: GS: Handrit að byggðasögu

RA-036 Brenna efri

Hjáleiga Holts. 1709, menn telja hana hafa verið í byggð í um 100 ár. Þá var jörðinni skipt í 3 parta og var byggt á tveimur þeirra en þriðjung hafði presturinn til slægna, sá partur talinn fóðra 5 kýr, hinir saman 14 kýr. (JÁM I, 64-65). Nú innan túns á Ormskoti. Í eyði frá 1858. (SB IV, 136-137)

1839:"Túnin sem eru ekki mjög lítil og ekki ógrasgefin, en þó undirorpin árlegu sandfoki af Holtsáraurum fyrir austan bæinn. Engjar eru þar og bærilegar og heldur grasgefnar, en lagt frá, nefninlega fyrir utan Rimhúsár, og slægjur fyrir austan í Hagmýrinni." (SSR, 42)

RA-036:001 *Brenna efri* bæjarhóll bústaður
"Bærinn stóð steinsnar norður frá Syðri-Brennu, átti skákaskipti í heimatúnunum og engjar til jafns við Syðri-Brennu. Á 17. öld var Brennan þrískipt og þriðju partur í Brennuengjum þá lagður Ormskoti. Bæjarstæðið er enn greinilegt." Segir í Sunnlenskum byggðum. Beint norður af Ormskoti í krikanum þar sem heimtröðin beygir til að tengjast Holtshverfisveginum. Allt í kring er óræktanlegt tún, hefur líklega verið ræktað en ekki haldið við. Hér sér nú engin merki bæjar lengur, allt verið sléttað út. Má því sjá aðeins hól, um 0,6m háan, umfangsmikinn.
Heimildir: SB IV, 137

RA-037 Brenna syðri

Hjáleiga Holts. 1709, menn telja hana hafa verið í byggð í um 100 ár. þá var jörðinni skipt í 3 parta og var byggt á tveimur þeirra en þriðjung hafði presturinn til slægna, sá partur talinn fóðra 5 kýr, hinir saman 14 kýr. (JÁM I, 64-65). Nú innan túns á Ormskoti. Í eyði frá 1900. (SB IV, 136). 1839:"... [túnið] er viðlíka stórt og hitt, en miður grasgefið, þótt það sé vallendiskenndara og líka þýfðara og liggur en heldur fyrir sandfoki austan af aurunum. Engjar á þessi hálflenda á sömu stöðum og hin fyrri og jafnstórar, en máske miður grasgefnar." (SSR, 42)

RA-037:001 *Brenna syðri* bæjarhóll bústaður
"Bærinn stóð um 60 m norður frá Ormskoti. Þar hefur hafist byggð um 1600. Við Brennu eru kenndar Brennuengjar fyrir utan Rimhúsaál. Á bæjarstæðinu voru fjárhús og hesthús frá Ormskoti fram um 1940." Segir í Sunnlenskum byggðum. Suður af Efri-Brennu, næst bænum Ormskoti. Norður af honum alveg við túnjaðarinn. Hér sér aðeins móta fyrir húsum, sem vísa í 288°, dyr líklega í vestur. Lengd um 7,5m, breidd 2,5m, þó erfitt að segja til um það, önnur tóft samsíða til suður. Sennilega leifar fjárhússins og hesthússins.
Heimildir: SB IV, 136

RA-038 Efri Grund

Hjáleiga Holts. Einnig nefnd Stekkjargrund. 1709. "Er bygð fyr en menn til minnast." (JÁM I, 66) Heitir nú Efsta-Grund. "Þótti áður allgóð slægjujörð og átti góðar valllendisslægjur í Fornaseli og víðar utan Rimhúsaáls. Land hennar er lítið að víðáttu en vel gróið. Sambeit við allar Holtshverfisjarðir í Holtsheiði og landskipti í ósenginu á Holtsmýri." (SB IV, 138)

1709: "Túnin liggja undir spjöllum af Holtsá, og er svo mikill partur af þeim fordjarfaður fyrir grjóti og sandi. Engjar liggja og undir skemdum af Holtsós, so sem staðurinn sjálfur." (JÁM I, 67) 1839:"... túnið, sem er stór nokkuð, en því nær allt mýrlent. Engjar eru allgóðar, en langt frá fyrir utan Rimhúsál, auk slægnanna á Hagmýrinni, hvar hún líka hefur hagbeit, sem og líka fyrir ofan eður norða, kringum alfaraveginn, sem þar liggur austur úr fyrir norðan Efstakot austur yfir ána og framan undir Holtsnúp." (SSR, 43). 1924: Tún 5,8 ha, garðar 1698 m^2.

RA-038:001 *Efri Grund* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-038:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-038:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-038:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-038b Mið-Grund

"Miðgrund hét fyrst Borgargrund og síðar Syðrigrund. Þar mun upphaflega hafa staðið fjárborg frá Holti." Segir í örnefnaskrá Syðsta Grund var byggð í túni Mið Grundar. (SSR, 43) 1839:"Hér eru og nokkur tún, en mýrlend. Engjar á jörðin fyrir utan Rimhúsál sæmilegar og slægjur fyrir austan álinn eins og hinar jarðirnar á Hagmýrinni, sem er þar suður undan, hafði áður víðlendara tún ..." (SSR, 43). 1924: Tún 5,1 ha, garðar 2070 m^2.

RA-038:001 *Miðgrund* bæjarhóll býli
"Miðgrund hét fyrst Borgargrund og síðar Syðrigrund. Þar mun upphaflega hafa staðið fjárborg frá Holti." Segir í örnefnaskrá ATH með kunnugum þessi bæjarstæði. Heimildum ber ekki saman.
Heimildir: Túnakort 1924; Ö-Holtshverfi, 1

RA-038b:002 garðlag traðir
Umhverfis tóftirnar virðst hafa verið ræktað tún, en er nú farið í órækt, mjög grasloðið. Garðurinn 010 myndar heimtröð með samsíða garði. Nú hefur verið grafinn skurður þvert á þessa heimtröð um hálfa leið upp að aðalveginum og ræktað tún norðan hans.
Heimildir:

RA-038b:003 tóft fjárhús
Samanber 002. Ferhyrnd tóft, vísar í 305°, lengd 15,6m breidd 6,5m, hæð 1,2m. Þetta hefur verið fjárhús, steypt baðþró nyrst í því og leifar af hlaðinni jötu. Bárujárn og timbur. Veggjaþykkt um 2m.
Heimildir:

RA-038b:004 þúst
Er lítill hóll, 10 skref út frá miðri vesturhlið 003. Samanber 002. Langhlið í sömu stefnu og 003, breidd 8,5m, breidd um 4,3m, hæð um 0,5m.
Heimildir:

RA-038b:005 hleðsla
Enn vestan en 004 (sbr. loftmynd) er skurður með veg við austur hliðina. Samanber 002. Hæð um 0,8m, neðan úr skurðinum upp á veggjabrún. Deyr út á móts við norðurgafl 003.
Heimildir:

RA-038b:006 brunnur vatnsból
Brunnur er 4 skref út frá SV horni 003. Samanber 002. Hann er 1,3m í þvermál, nú 0,7 m djúpur.
Heimildir:

RA-038b:007 þúst
Flatur hóll austur af suðurgafli 003 (80°) út við heimtröðina. Samanber 002. Hæð 1,1m, lengd um 15m, breidd um 9m, þarna hefur bær e.t.v. staðið, langhlið vísar í 24°, meðfram tröðinni.
Heimildir:

RA-038b:008 þúst
Fyrir austan heimtröðina, svolítið sunnar, er annar flatur hóll 300° í 003. Samanber 002. Hóllinn vísar í 280°, ferhyrndur, lengd um 8m, breidd um 5m, hæð um 0,7m. Hér hefur staðið hús.
Heimildir:

RA-038b:009 garðlag túngarður

Túngarðurinn heldur áfram og liggur þvert í NA, sbr loftmynd. Samanber 002
Heimildir:

RA-038b:010 garðlag túngarður
Suður af RA-038, miðja vegu milli Holts og aðalvegarins. Samanber 002. Túngarðsbrot (sbr. loftmynd) breidd 0,7m, hæð 0,75m, frekar nýlegur - tilheyrir frekar Mið-Grund en Holti, þó það sem eftir er af honum sé Holtsmegin við merkin. Garðurinn heldur líklega áfram í 22°. og tengist tröðunum 002.
Heimildir:

RA-038b:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-038b:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-038b:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-038b:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-039 Syðri Grund

Hjáleiga Holts. 1709 veit enginn hvenær hún byggðist fyrst en í eyði síðan 1703. (JÁM I, 67) "Hér er landþröng. Ósengi jarðarinnar á Holtsmýri er nú í samfelldri spildu og heimaland hið næsta bænum hefur verið ræktað í túnvöll. Þar var áður, ofan bæjarins, foræðismýri, nefnd Blautamýri. Jörðin á sumarhaga fyrir sauðfé í Holtsheiði og veiðirétt í Holtsósi." Jörðin sameinuð Rimahúsum. (SB IV, 139) 1924: Tún 5,2 ha, garðar 1430 m^2.

RA-039:001 *Syðri Grund* bæjarhóll bústaður
1709: "Hús og tóftir er niðurfallið. Kann ekki aftur byggjast sökum aðþrengingar, þar hagar og slægjur sem fyrri voru foreyðast."
Heimildir: JÁM I, 67

RA-039:002 *Syðsta-Grund* bæjarstæði býli
"Sigmundur Auðunsson og Guðlaug Magnússon færðu byggð frá Harðavelli 1817 og byggðu sér bæ þar sem síðan heitir Syðsta-Grund, vestan við Syðri-Grund, sem þá hét. Jörðin er landlítil, algróin en landið var til mestra muna votlent." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 140; Túnakort 1924

RA-039:003 tóft
75 skref í 326° frá norðurhorni 008 er lítil ferhyrnd tóft. Grösugt sléttlendi. Tóftin vísar í 240°, lengd 4,5m, breidd 3,5m, hæð 1m. Dyr líklega í SV, 46° í S-grund, 96° í Holt, 130° í Vallnatún.
Heimildir:

RA-039:004 tóft
23 skref úr vesturhorni 003 í 310° í suðurhorn tóftarinnar. Grösugt sléttlendi. Ferhyrnd tóft með hliðarherbergi til SV. Vísar í 308°. Stærri tóftin er um 10m á lengd, breidd um 4,7m, frá vesturhorninu er minni tóft, lengd 6,7m, breidd 3,3m, hæð 0,7m. Þetta er fremur útflött tóft. Sléttlendi rétt í kring um hana. Engir steinar sjáanlegir í veggjum. Stærri tóftin greinilegri.
Heimildir:

RA-039:005 tóft
Úr vesturhorni minni tóftar 004 eru 41 skref í 280° að því sem nú er þústasamstæða, hærri en umhverfið og hefur verið tóft eða tóftir. Grösugt sléttlendi. Helst má greina ferhyrnda tóft þar sem fyrst (austast) er að komið, vísar í 24°, dyr í þá átt, lengd 5,4m eða 7m, breidd 2,5m, hæð 0,8m. Lengd alls svæðisins 12,5m, breidd um 12m, hæð um 0,6m.
Heimildir:

RA-039:006 tóft
8 metrum lengra, en 005, í 300° er ferhynd tóft. Grösugt sléttlendi. Suðurgafl hennar byrjar um 2m sunnar en tóftirnar á svæði 005. Vísar í 20°, lengd 7,5m, breidd 3,6m, hæð 0,4m. Dyr í norður, veggjaþykkt 1,3m.
Heimildir:

RA-039:007 þúst
10 skref úr vestur horni í 258° er þústarsamstæða. Þéttar háar þúfur, engin mynd á er líklega tóft. Langhlið vísar í 218°, og er 9,5m breidd 5m, hæð 0,5m.
Heimildir:

RA-039:008 garðlag
Ekki er laust við að garðlag megi sjá liggja í austur frá austurhorni þúfnasvæðisins 007. Sveigir svo til norðurs þar sem þær deyja út, breidd 0,9m, hæð 0,3m.
Heimildir:

RA-039:009 hleðsla rétt
Suður af Syðstu-Grund, norður af 010, vestan girðingar. Umhverfið er grösugt sléttlendi. 34° í Mið-Grund, 80° í Holt, 120° í Vallnatún. Ferhyrndar veggjahleðslur, vísa á lengdina í 228°, lengd 2,3m, breidd 15,3m, hæð 1m, veggjaþykkt 1,2m. Króin vestan úr er 5x5, norður úr 6x6.
Heimildir:

RA-039:010 garðlag
Á graslendi suður af S-Grund. Grösugt sléttlendi. 34° í S-Grund, 90° í Holt, 128° í Vallnatún, 64° í túngarðshorn. Hér virðast vera tvö byggingarskeið. Tveir ferhyrndir garðar hlið við hlið, vísa í 266°, lengd 20m, breidd 13,3m.
Heimildir:

RA-039:011 tóft
Við 008 Grösugt sléttlendi. Annað ferhyrnt hús byggt ofaní 008, vísar í 312° lengd 12m, breidd 5,2m, hæð 0,75m. Veggjaþykkt 1,8m, engir steinar sjáanlegir.
Heimildir:

RA-039:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-039:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-039:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-039:015 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-039:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-040 Ormskot

1709: Talin 10 hdr, hún hefur ekki tíundast lengi. Holtskirkjueign. Hét áður Garðshorn. 1270: Jörðin nefnd í máldaga Holtskirkju, 1332 Jörðin nefnd í máldaga Holtskirkju (DI II, 681-682), 1480 Jörðin nefnd í máldaga Holtskirkju (DI VI, 329-330). Munnmæli herma að kotið hafi heitið Örskot. (Ö-Holtshverfi, 1). "Þetta er landlítil jörð, nú með afskiptu landi úr Holtstorfu að öðru en sambeitarlandinu Holtsheiði." (SB IV, 134). 1839:"... túnið sem allt er þýft og sandfoki undirorpið í hvörju ári, og engjarnar sem eru fyrir utan Rimhúsár, og slægjur sem hún líka hefur í Hagmýrinni." (SSR, 42) 1924: Tún 2,2 ha, garðar 1100m^2. "Jörðin átti engjaskipti á ósendi á Holtsmýri og utan Rimahúsaáls." (SB IV, 134)

RA-040:001 *Ormskot* bæjarhóll bústaður
"Bærinn var á tímabili fluttur út í Holtsvöll, suðaustur frá Mið-Grund en 1891 fluttist hann aftur á gamla

bæjarstæðið." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Hóll er framan við bæinn í Ormskoti. Þar stóð bær, meðan tvíbýli var þar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 134; Túnakort 1924, Ö-Holtshverfi, 13

RA-040:002 þúst
Í túninu NV af bænum. Ræktað tún allt í kring. Sunnar en 003, vísar í 120°, lengd 9, breidd 7 skref, hæð 1m. Sennilega sama og 009-016
Heimildir:

RA-040:003 þúst
Í túninu NV af bænum. Ræktað tún allt í kring. Vestar, vísar í 110°, lengd 9, breidd 8 skref, hæð 1m. Sennilega sama og 009-016
Heimildir:

RA-040:004 þúst
Austur af 003, suður af 002. Ræktað tún allt í kring. Hóllin vísar í 80° lengd 8m, breidd 4,5 skref, hæð 0,5m. Sennilega sama og 009-016
Heimildir:

RA-040:005 þúst
Suðaustar en 004 Ræktað tún allt í kring. Hóllinn vísar í 124°, lengd 15m, breidd 8 skref, hæð um 1,3m. Hér hafa komið upp steinar. Sennilega sama og 009-016
Heimildir:

RA-040:006 þúst
Hóll sem skorinn er af skurðinum. Sennilega sama og 009-016
Heimildir:

RA-040:007 hús fjárhús
Að hluta grjót og torfhlaðið, að hluta steypt, bárujárn á þaki. Sennilega sama og 009-016
Heimildir:

RA-040:008 þúst útihús
Í túninu NV af bænum Ræktað tún allt í kring. Hóllinn vísar í 114°, lengd 9 skref, breidd 6, hæð um 1m austast. Sennilega sama og 009-016
Heimildir:

RA-040:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-040:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-040:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-040:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-040:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-040:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-040:015 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-040:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-040:017 heimild um leið
1709: "Engjavegur er blautur og lángur."
Heimildir: JÁM I, 59

RA-040:018 *Ormskot* bæjarstæði bústaður
"Bærinn var á tímabili fluttur út í Holtsvöll, suðaustur frá Mið-Grund en 1891 fluttist hann aftur á gamla bæjarstæðið." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 134

RA-041 Vallnatún

1709: Talin 20 eða 30 hdr. jarðadýrleiki annars óviss, Holtskirkjueign. 1270: Jörðin nefnd í máldaga Holtskirkju. (DI II, 84-85). 1332 Jörðin nefnd í máldaga Holtskirkju (DI II, 681-682), ekki nefnd í máldaga 1480 (DI VI, 329-330). Jörðin hét áður Vellir. HÞ telur nafnið Vallatún réttara en Vallnatún. (HÞ: "Rannsókn og leiðrjettingar ..." Árbók 1923, 16). Í eyði frá 1977.

1709: "Heyskapnum spillir Holtsós þegar hann stendur lengi uppi og liggur yfir engjum; tekur og stundum hey í stórum í burt; Holtsá grandar og mikilega engjunum með leiri og bleytu, þó hefur á næsta sumri mestur skaði þar af orðið, og sjer út til enn meira nú sem stendur vegna farvegs þess, sem áin hefur nýlega tekið og menn kunna ekki við að gjöra." (JÁM I, 61) 1839:"... túnin ... þau eru mýrlend og sárlítil, en heldur engjarnar sem eru þar rétt fram undan fram að Ósnum. Eu þær allar rennsléttar og mikið grasgefnar, en líka undir mestu áföllum af Holtsós, þegar útfallið teppist út í sjóinn, og líka af Holtsá í vatnsvöxtum." (SSR, 42). 1924: Tún 1,3 ha, garðar 1174 m^2. "Þetta þótti áður mjög góð engjajörð, átti grasgefið ósengi suður frá bænum og einnig engjaskipti á Holtsmýri. Holtsá eyðilagði mikið af haglendi jarðarinnar á 19. öld og setti allt í sand umhverfis bæinn. Nú er allt þetta land að gróa upp. Holtsós hefur eyðilagt um þriðjung af Valltúnsengjum og heldur sú landeyðing áfram." (SB IV, 133)

RA-041:001 *Vallnatún* bæjarhóll bústaður
"Vallatúnið var mikil kostajörð, áður en Holtsá og Holtsós tóku að veita henni búsifjar. Á síðari öldum var henni skipt smátt og smátt í marga hluta. Urðu þeir að lokum sex, en búendur í Vallatúni munu þó aldrei hafa verið fleiri en fimm, enda var bæjarhóllinn þá svo setinn, að tveir bæjanna þar sneru bökum saman." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 2

RA-041:002 garðlag kálgarður
Suðvestar en 012, suður af Vallnatúni (í 320° á bæinn) er annar ferningslaga garður, (sbr loftmynd). Flatlent gróðurlendi. Hæð 0,7m, 43,75m x 35 m að umfangi.
Heimildir:

RA-041:003 tóft
Samanber 002. Ferhyrnd tóft, lengd 4,1m breidd 3,8m, hæð 2m. Vísar í 200°, dyr í vestur, veggjaþykkt 1,7m. Bárujárn inni í tóftinni. Veggir standa hátt, mest úr torfi, steinar neðst.
Heimildir:

RA-041:004 tóft
Tóftin er norðan skurðs og norður af 003, miðja vegur milli Vallatúns og Ormskots. Aðstæður samanber 002. Ferhyrnd tóft, lengd 8,4m, breidd 4,5m, hæð 1,1m. Vísar í 298°. Dyr þar í NV. Veggjaþykkt óljós - gæti verið 1,7m.
Heimildir:

RA-041:005 garðlag túngarður
Túngarðsbrot beint upp með girðingu frá 004 100° í austur, 30 skref. Aðstæður samanber 002. Garðurinn liggur þvert fyrir túnið, í 34°, 51 skref. Hefur hann eflaust verið lengri - skemmdur af skurði og ræktun í báða enda. Skikinn sem hann er á er óræktaður, eða óviðhaldið, lágur, ávalur.
Heimildir:

RA-041:006 þúst
Austur af garðinum 005, er stór, lágur, ávalur hóll, hæð um 0,5m, þar sem tóftir virðast hafa verið jafnaðar út. Samanber 002

Heimildir:

RA-041:007 þúst
Annar álíka hóll og 006 er enn austar, líklega einnig eftir tættur. Aðstæður samanber 002.
Heimildir:

RA-041:008 hús fjárhús
Samanber 002. Ferhyrnt hús, að utanmáli er lengd 7m, breidd 8,6m. Grjót og torfhlaðnir veggir, bárujárnsgafl, steypt hlaða aftan við.
Heimildir:

RA-041:009 tóft
SV af bæjarhúsunum eru tóftir. Vísa í 300°, þvert á bæjarhús. Hlaðnir veggir, steyptur gafl. Að innanmáli er breidd nyrðri tóftarinnar 2,1m, lengd 5m, breidd syðri tóftarinnar 3m.
Heimildir:

RA-041:010 hús
Vestan bæjarhúsa eru tvær samhliða burstir. Hlaðnir veggir, steyptur gafl, hellur bættar bárujárni á þaki. Há jata við norðurgafl, líklega fyrir hesta. Vísar í 230°. Að innanmáli er lengd 2,4m breidd jötu 0,55m, hæð jötuundirstöðu 0,6m, breidd austara húss 2,6m, alls 5m veggjaþykkt 1,7m.
Heimildir:

RA-041:011 þúst
Miðshæð í horni túnsins, sér ekki móta fyrir tóftum.
Heimildir:

RA-041:012 garðlag kálgarður
Í austur frá Vallnatúni, suður frá Ormskoti, á grónum aurum miðja vegu út að varnargarði Holtsár. Flatlent gróðurlendi. Ferningslaga garður, lengd 23m, breidd 13,3m, veggjaþykkt 0,6m, hæð 0,25m, 23m x 13,3m að stærð. Hlið hefur verið á miðri NV-hliðinni. Ef til vill kálgarður. Vísar í 220°. Úr austurhorni 002 í suðurhorn 012 eru 223 skref í 74°.
Heimildir:

RA-041:013 garðlag göngugarður
Áður en Holtsá tók að herja á Vallatúnið með aurburði, flæddi Holtsós í uppistöðum allt í kringum það. ... Hlaðinn var göngugarður norður frá bænum til að fara eftir til gegninga og annarra verka, þegar ósinn var orðinn svona vatnsmikill." Segir í örnefnaskrá "Var hann svo hár að sögn, að ríðandi maður náði naumlega að drepa hendi á efri brún hans, er hann reið meðfram honum. Sér enn merki til þessa garðs. Nærri stappaði, að skaði yrði af ósnum, þegar hann var orðinn svona hár og sunnan- eða útsynningshroða gerði, því að þá braut ósinn á fjósdyrum sumra bæjanna." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 2

RA-041:014 *Traðarbrot* örnefni traðir
"Austan við túngirðinguna í Vallatúni er óveruhóll, sem Traðarbrot heitir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 12

RA-041:015 *Stöðulhóll* örnefni kvíar
"Stöðulhóll heitir hóll fyrir neðan bæinn í Vallnatúni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 13

RA-041:016 *Þrasi* garðlag kálgarður
"Í Vallatúni hefi ég þó fellt undan tvö örnefni, Þrasa og Römubala. Er hið fyrra nafn á kálgarði, eða hluta hans .. Þau eru frá því um 1880 ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 19

RA-041:017 *Magnúsargarður* heimild um kálgarð
"Í Vallatúni var og til örnefni Magnúsargarður, en hann er nú runninn saman við aðra kálgarða þar á bæ." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 19

RA-041:018 heimild um fjárhús
"Tættur eru í Holtsheiði, innan við Klif, ein sauðhústótt frá Vallnatúni framan við Njóladalsrétt, fjárhústættur eru í Hlaupinu framan við Hjallaleiti" segir Þórður Tómasson í athugasemdum við byggðasöguhandrit GS
Heimildir: GS: Handrit að byggðasögu

RA-041:019 heimild um fjárhús
"Tættur eru í Holtsheiði, innan við Klif, ein sauðhústótt frá Vallnatúni framan við Njóladalsrétt, fjárhústættur eru í Hlaupinu framan við Hjallaleiti" segir Þórður Tómasson í athugasemdum við byggðasöguhandrit GS
Heimildir: GS: Handrit að byggðasögu

RA-042 Gerðakot

1709: Talin 12 hdr. jarðadýrleiki annars óviss, Holtskirkjueign. 1270: Jörðin nefnd í máldaga Holtskirkju. (DI II 84-85), 1332 Jörðin nefnd í máldaga Holtskikjru (DI II, 681-682), 1480 Jörðin nefnd í máldaga Holtskirkju (DI VI, 329-330). Samkvæmt fornvistfræðilegum athugunum sem gerðar voru við Gerðakot má sjá að byggð þar er eldri en frá 13. öld. Buckland, P: "Holt in Eyjafjallasveit..." 252-269 "... Gerðakot átti nærtækar og grasgefnar engjar heiman frá bæ og suður að Holtsós, auk engjaskipta á Holtsmýri." Í eyði frá 1912-14. (SB IV, 136)

1709: "Engjum hefur Holtsá stórlega spilt, einkum á næsta sumri með grjóti, leir og óklárendum og jafnvel heyskapinn nokkurn burttekið, líka er hætt við Holtsós grandi heyi í vatnavöxtum, þegar hann lengi uppi stendur." (JÁM I, 61) 1839:"... engjarnar rétt fram undan, bæði þurar og grasgefnar. Tún eru þar lítil og mýrlend. Ogsvo hér bagar Holtsós, þegar útrás hans í sjóinn teppist, því þá flóir hann upp yfir engjarnar upp undir túnið, þó hann ekki nái hér upp fyrir bæjarhólinn eins og í Vallatúni. Hagar eru hér eins og hinna í Hagmýrinni, sem svo er kölluð og sem liggur vestur undan þessum bæ vestur með ósnum og upp undir bæina á miðju sléttlendinu." (SSR, 43)

RA-042:001 *Gerðakot* bæjarhóll bústaður
"Bærinn stóð beint suður frá Holti og vestur frá Vallatúni. Þar er nú mikil og há rústadyngja, enn óröskuð, og greinilegar túngarðshleðslur. Síðast voru þar fjárhús frá Holti (til um 1930)." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Fyrir framan Holt stóð Gerðakot, sem áður hét Gerðar. Bæjarhóllinn er hár og mikill ummáls og mun lengi bera því vitni, að þar hafi byggð verið." Segir í örnefnaskrá

Hóllinn er aflangur, vísar í 306°, lengd 61m, breidd 33m, hæð 4m. Lítið er nú sjáanlegt af húsaskipan, þó má greina nokkur hús eða herbergi. 4 fremst, 2 niðurgrafin aftan við. 1. Vísar í 216°, 9m x 9m, 2. 6m x 3m, 3. 8m x 6m, 4. 7m x 5m. Aftan við: 5. 12m x 6m, 6. 5m x 3,5m. "Þessar tóftir eru eftir fjárhús með hlöðu aftan við, byggð ofan í Bæjarhólinn frá Holti og notuð 1916-1934" segir Þórður Tómasson í athugasemdum við byggðasöguhandrit GS. SV af eru þrefaldir túngarðar. NA í hólnum eru veggir sem mynda ferhyrning, nú er þar dý, hefur verið niðurgrafið, kjallari eða ef til vill hlaða. Einnig er annað niðurgrafið herbergi 3,5x5m.
Heimildir: SB IV, 136; Ö-Holtshverfi 13; GS: Handrit að byggðasögu; GS: "Palæoekologiske undersøgelser på Holt í Eyjafjallasveit, Sydislad", 241-215

RA-042:002 þúst
Ferhyrnd þúst 23 skref í 260° frá 008. Lengd 7m breidd 6,3m, hæð 0,8m, vísar í 285°.
Heimildir:

RA-042:003 þúst
32 skref í 250° frá 002. Ferhyrnd þúst, vísar ef til vill í 276°, lengd 5,3m, breidd 5m, hæð 0,7m.
Heimildir:

RA-042:004 tóft
46 skref í 338° frá 008. Ferhyrnd tóft, vísar í 293°, lengd 4m, breidd 3,7m, hæð 0,75m. Dyr í vestur. Veggjabrot: (i) nyrst hæð 60 sm, breidd 1,8m, vísar í 296°. Mjög ójafn og þykkur veggur.
Heimildir:

RA-042:005 garðlag túngarður
1. nyrst, hæð 0,6m, breidd 1,8m í 290°, ójafn og þykkur. 2 syðst, hæð um 0,5m, breidd um 1,6m, vísar í 240°, hættir áður en kemur að 3 sem byrjar hjá tóft 008, sveigir um 002 og 003, stefnir síðan í 230° þar til hann sveigir í 290°, síðasta spölin út með skurði.
Heimildir:

RA-042:006 þúst
Handan 018, stauraþúfur?. Ekki ljóst hvað þetta er.

Heimildir:

RA-042:007 tóft
Tóft NA af bæjarhól, vestan skurðar, sömu megin og bæjarhóllinn. Ferhyrnd tvískipt tóft, vísar í 116°, lengd 7,3m, breidd 4,5m, hæð 1,5m, útveggjaþykkt 2,5m, skiptist í tvo jafna helminga.
Heimildir:

RA-042:008 þúst
Ferhyrnd þúst á þýfðu sléttlendi suður af Holti. Lengd 5,5m breidd 5m, hæð 0,8m, vísar í 305°.
Heimildir:

RA-042:009 garðlag túngarður
"Fornir, en löngu fallnir túngarðar lykja um Gerðakotstúnið." Segir í örnefnaskrá SV af 001 eru þrefaldir túngarðar, þykkt 1,1m hæð 0,6m.
Heimildir: Ö-Holtshverfi 13

RA-042:010 garðlag túngarður
"Fornir, en löngu fallnir túngarðar lykja um Gerðakotstúnið." Segir í örnefnaskrá SV af 001 eru þrefaldir túngarðar, þykkt 1,2m hæð 0,5m, sveigir að 009, hefur líklega tengst veggjum austan skurðarins.
Heimildir:

RA-042:011 heimild um útihús
Leifar af útihúsi er í skurðbarminum norður af bænum.
Heimildir:

RA-042:012 tóft
Á næsta túni NV af 001 eru sex tóftir. Fyrst kemur lítil ferhyrnd tóft, lengd 2,8m, breidd 7,7m, hæð 0,6m, vísar í 308°.
Heimildir:

RA-042:013 tóft
Á næsta túni NV af 001 eru sex tóftir. 14 skref í 232° frá 012. Ferhyrnd tóft, vísar í 228°, tvískipt langhús hlið við hlið, lengd 7m, breidd 6,3m, hæð 1,3m.
Heimildir:

RA-042:014 tóft
Á næsta túni NV af 001 eru sex tóftir. 11 skref í 340° frá 013. Vísar í 214°, opið í þá átt, lengd 3m, breidd 2,5m. Í kringum þessa ferhyrndu tóft er hálf hringlaga girðing.
Heimildir:

RA-042:015 þúst
Á næsta túni NV af 001 eru sex tóftir. NVast á svæðinu alveg við skurð. Að tóftinni liggur hlykkjóttur garður frá 014. Ólöguleg þúst, 9 skref í þvermál, hæð um 1,10m.
Heimildir:

RA-042:016 garðlag
Hlykkjóttur garður liggur milli 014-015.
Heimildir:

RA-042:017 tóft
43 skref í 200°. Ferhyrnd tóft, vísar líklega í 200°, lengd 4,7m, breidd 4m, hæð um 1m.
Heimildir:

RA-042:018 þúst
Að öllum líkindum önnur bygging, en lítið er eftir af henni nú.
Heimildir:

RA-043 Ásólfskáli

60 hdr. 1709, en heimajörðin er aðeins 30 hdr. Jarðarinnar getið í Njálu: (ÍF XII, 436). Máldagi kirkjunnar [1179]: “Sa er kirkio maldage at Asolfs skala at hon a halft land ok kyr.... Her skal heima tiund manna til leggiask ok fra asolfs scala inum nerra. ok fra gnupe.” (DI I 255-256) c. 1200: Jarðarinnar getið í kirknaskrá Páls biskups, (DI XII 6) 1300-1310: Síðan gerði Ásólfr sér skála því nær sem nú er kirkjuhornit at Ásólfsskála; Landnámabók (ÍF I, 63) Máldagi kirkjunnar: [1332]: “Olafs kirkia at asolfs skala a heima land halft med gognum oc gædum oc vij kyr. veturgamlann gridung.... þar liggur til kirkiu tiund heima manna oc fra midskala.... gelldneyta afrett j langhanes. vtvogstu j langhanesi ad helmingi vid stadinn j hollti.” (DI II 682) Máldagi kirkjunnar [1371]: “v. Olafskirkia ad asolfsskala a heimaland halftt med gognum og giædum og sio kyr. veturgamlann gridung. ... þar liggur til kirkiu tijund heima manna. og fra midskala. ... gelldneyta afreitt j langanes. vtvoxtu j langanese ad helminge vid stadinn j Hollte.” (DI III 261-262)Býlin sem byggst hafa út úr jörðinni eru Skálakot og Moldnúpur 10 hdr hvort um sig, liggja skammt frá heimajörðinni og Björnskot og Rimahús, 5 hdr. hvort um sig og ligja þær út í högum jarðarinnar. Kirkjustaður Jörðin á reka í landi Holts. (JÁM I, 68-69) Hjáleigan Stebbakot var í landareigninni ekki vitað hvenær hún var í byggð. “Lá löngum undir áföllum af völdum Miðskálaár og Holtsár. ... Ásólfsskáli var þríbýlisjörð frá um 1700 og fram um 1900. ... Fjallhagar eru sæmilegir í Ásólfsskálaheiði, sambeitarlandi Ásólfsskálatorfu.” (SB IV, 146)

1709: “Fjallhögum spilla skriður. Engjar hrjóstrast upp og fara til spjalla, meinast af þurki, þar vatn hefur áður yfir slægjurnar runnið, en er nú í burtu. Tún heimajarðarinnar liggja undir skriðum.” (JÁM I, 69). 1839:”Tún eru þar stór, en þýfð, engjar sæmilegar, en nokkuð langt frá. Hagar eru heiðin, sem kennd er við bæinn og er þeirrari heiði eina bezt til haga komið.” (SSR, 44-45). 1924: Austurbær: Tún 6,3 ha, garðar 2520m^2. Vesturbær: Tún 1,8 ha, garðar 1750m^2.

RA-043:001 *Ásólfskáli* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:002 heimild um kirkju
ÁSÓLFSSKÁLI (AUSTASTI) UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) -Ólafi[1179]: Sa er kirkio maldage at Asolfs skala at hon a halft land ok kyr. vj. ok griþung vetrgamlan. kluckur .iiij. ok tiolld vm huerfis. silfr kalek ok ein messo fot. þrenn alltara klæþe. v. kerti sticur. munnlogar .ij. gloþa ker ok gunfana. iij. bæcr. salltari ok jam leindar scra ok mal boc.Her skal heima tiund manna til leggiask ok fra asolfs scala inum nerra. ok fra gnupe. ok þangat skal skylt at syngia inn fiorþa hvern dag loghelgan messo ok dag j viko of langa fosto salo messo nema ina fyrsto ok ina siðustu. slicr messo songr var ok skyldr til ins yzta asolfs skala. xij messur til ins nerra asolfskála Su er afvinna her at prestr skal vera heimilis fastr ok syngia hvern helgan dag ok eingi otto song a braut selia. her scal messo syngia .iij. daga rumhelga j viko vtan fosto en j gagnfostu fiorar. skyllt skal at syngia messo hvern þvattdag er prestr er heima. hvern dag vm jola fostu en .ij. messur vm langa fosto. Fra Mario messo enne fyrre scal lios brenna of vetr fyrer helar til Mario messo ennar siþare. en þatan fra hveria nott til crucis messo vm varit. vaxi scal brenna vm otto songva þa daga helga er j meira hallde ero. reycelse scal a gloþ leggia huern dag er ix lexciur ero j otto songvi j messo.; Máld DI I 255-256c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 61300-1310: Síðan gerði Ásólfr sér skála því nær sem nú er kirkjuhornit at Ásólfsskála; Landnámabók (H), ÍF I, 63[1332]: Asolfs skale. Gamall mäldagi.Olafs kirkia at asolfs skala a heima land halft med gognum oc gædum oc vij kyr. veturgamlann gridung. klukkur iiij. smellta kross oc rodukross oc olafs skriftt. tiolld vmmhuerfis sig. messuklædi. einn slopp. glodarker. kertistikur ij. munnlaugar ij. oc kaunnu litla. skirnar saa. alltara klædi ij. kalek. stola ij.þar skal vera heimilis prestur oc taka iiij merkur. þadann skal syngia til midskala siotian messur oc tekst af tueim alnum fatt j vj. aura. þar liggur til kirkiu tiund heima manna oc fra midskala. þar skal vera biskup[s] gistingh. gelldneyta afrett j langhanes. vtvogstu j langhanesi ad helmingi vid stadinn j hollti.kantara kapa med pell. tabula yfer alltari. messingar kross litill. tuo likneski sma. Máld DI II 682 [1367]: Hítardalsbók, sjá [1371]; DI III 216[1371]: v. Olafskirkia ad asolfsskala a heimaland halftt med gognum og giædum og sio kyr. veturgamlann gridung. klockur iiij. smellttan kross og Rodukross. og Olafs skriptt. tiolld vmhuerfis sig. messuklæde ein. slopp. glodarker. kertestikur. ij. munnlogar tuær og konnu litla. skyrnarsä. alltarisklæde tuo. kalek. stola. ij. þar skal vera heimilisprestur og taka iiij merkurÞadan skal syngia til midskala seitian messur. og tekst af. iiij. alnum fatt j sex aurum.þar liggur til kirkiu tijund heima manna. og fra midskala.þar skal vera biskupsgisting. gelldneyta afreitt j langanes. vtvoxtu j langanese ad helminge vid stadinn j Hollte.kanntara kapu med pell. tabulum yfer alltare. messingarkross lytill. ij likneske smä. portio ecclesie vm sio är x aurar arliga. jtem a kirkian xiij ær oc ku. Jtem lagde þorbiorn til ein messuklæde fyrir portionem og Mariuskriptt. Aspiciensbok. og adra de sanctis. Hítardalsbók Máld DI III 261-262 1553: Máld DI XII 648 1575: Máld DI XV 67 1924{1598: hálfkirkja; AM 263 fol. bl. 95}3.5.1889: ákveðið að flytja Holtskirkju til Ásólfsskála; (PP, 55) [landshöfðingjabréf]. Gamla kirkjan stóð í miðjum kirkjugarð frá 1888 til 1950 þegar hún var rifin.
Heimildir: Túnakort; PP, 55, DI,

RA-043:003 tóft

Ferhyrnd tóft grafin inn í hlíðina ofan við bæinn. Vísar í 284° dyr í þá átt, lengd 5,1m, breidd 4m, hæð 1,5m.
Heimildir:

RA-043:004 tóft
Tvær ferhyrndar tóftir með hringgarði út frá þeirri nyrðri austur af bænum innan heimagirðingar, þó ekki ræktað í kring, steinar hér og þar - garðurinn er norðan og SV við. Syðri tóftin er ferhyrnd, vísar í 250°, opið í þá átt, lengd 6,2m, breidd 3,6m, hæð 1,5m, grafið inn í hlíðina. Veggjaþykkt um 1,6m.
Heimildir:

RA-043:005 tóft
Tvær ferhyrndar tóftir með hringgarði út frá þeirri nyrðri austur af bænum innan heimagirðingar, þó ekki ræktað í kring, steinar hér og þar - garðurinn er norðan og SV við. Nyrðri tóftin er ferhyrnd, vísar í 334°, lengd 3,6m, breidd 2,8m, dyr á vesturvegg í SV horni. Veggjaþykkt um 1,5m, þak hefur verið byggt yfir hér, líklega af börnum.
Heimildir:

RA-043:006 garðlag
Tvær ferhyrndar tóftir með hringgarði út frá þeirri nyrðri austur af bænum innan heimagirðingar. Hringlaga hleðsla liggur út frá 005.
Heimildir:

RA-043:007 tóft fjós
Ferhyrnd tóft, vísar í 226°, lengd 7 skref, steyptur framgafl. Húsið var fjós, flór í miðju. Veggir hlaðnir úr grjóti að innan, m.a. afturgafl.
Heimildir:

RA-043:008 garðlag
Austur af 007. Steinhlaðinn garður, breidd 1,25, hæð 0,75m, vísar í 130° upp í hlíðina, sveigir svo til austurs.
Heimildir:

RA-043:009 tóft
Tvær samsíða ferhyrndar tóftir, hlaðnar grjóti og torfi, grafnar inn í hlíðina. Austur af bænum upp í hlíðinni - innan girðingr. 272°í Ásólfsskála, 204° í Skálakot, 178°´í Ormskot. Vísar í 250°- opið í þá átt. Nyrðri tóft (nær bæ) lengd 4,1m, breidd 3 m, hæð 1,25m.
Heimildir:

RA-043:010 tóft
Tvær samsíða ferhyrndartóftir, hlaðnar grjóti og torfi, grafnar inn í hlíðina. Austur af bænum upp í hlíðinni - innan girðingr. 272° í Ásólfsskála, 204° í Skálakot, 178° í Ormskot. Vísar í 250°- opið í þá átt. Syðri tóft, lengd 3,7m, breidd 3,6m, hæð 1,5m, liggur svolítið aftar austar í hlíðinni.
Heimildir:

RA-043:011 tóft
Feryrnd tóft NA af bæ, vísar í 226°. Lengd 6,5m, breidd 3,7m, hæð 1,2m, veggjaþykkt 1,5m. Opin í 226°. Innan girðingar úr grjóti og torfi. Við austurgafl innanverðan er hlaðin brýk, hefur verið meðfram hliðum einnig.
Heimildir:

RA-043:012 hleðsla traðir
Heim að kirkjugarðinum liggja traðir. Hlaðnir torfveggir að vestan heim að garðinum, 002.
Heimildir:

RA-043:013 hús
Vestan kirkjugarðsins er stein- og torfkofi. Undir þaki, vísar í 150°, dyr á vesturhlið. Þak hefur verið bætt með bárujárni - þakhellur sjást einnig, nú notað sem timburgeymsla.
Heimildir:

RA-043:014 tóft
Grafin inn í hlíðina norður af bænum. Ferhyrnd tóft, vísar í 218°, dyr í þá átt, lengd 4,5m, breidd 3,8m, hæð 0,75m, veggjaþykkt 1m, torf og grjót.
Heimildir:

RA-043:015 hleðsla rétt
Rétt er í gilinu norður af bænum á svolitlu grasundirlendi. Hlaðið grjót upp við stór björg, óregluleg að lögun. Dyr vísa í 150°, steinsteypt baðþró + timburjata inní. Hæð 1,4m, breidd inngangs 1,2m. Enn í notkun.
Heimildir:

RA-043:016 *Seltorfa* tóftir sel
"Graslendið gegnt Klifinu í Holtsheiði kallast Gildra. ... Uppi á hæðini uppi af Gildru innanverðri er Seltorfa. Markaði þar fyrir tóftum." Segir í örnefnaskrá Fyrir ofan Ásólfsskála í um 190m h.y.s. eru tvær torfur, sem vatn hefur aðskilið, Smjörtorfa ofar og Seltorfa neðar. Í norðurhlið Seltorfu fundust 1981 leifar þriggja tófta sem vísa í vestur opnum göflum og liggja hlið við hlið (mynd 3, bls 77). Breidd allra er 10, lengd 3,5m. Veggjasteinar og þakhellur þeirra nyrstu sér í rofabarði. Þórður Tómasson gróf prufuholu í miðtóftina og fann þar ösku og brot úr skeifu. Aldur tóftanna er ekki þekktur.
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 7; GS: "Shielings in Iceland", 73-96

RA-043:017 *Ásólfsskáli* bæjarstæði bústaður
Þar var bæjarstæðið þegar tvíbýli var á jörðinni.
Heimildir:

RA-043:018 hleðsla
Framan fjóssins 007 austur af framgafli er hleðsla sem myndar horn, hlaðið inn í hlíðina, n.k. varnargarður, ekki hluti af byggingu.
Heimildir:

RA-043:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:020 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:021 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:022 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:023 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:024 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:025 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:026 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:027 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:028 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:029 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-043:030 *Stebbakot* bæjarstæði býli
"Stebbakot. Býlið var í Ásólfsskálalandi (nú Rimahúsalandi), upp frá Syðstu-Grund. Markið milli Holts og Ásólfsskála var skáli og hálfskæri sunnan við Stebbakotshól. Þarna hafa sést auðsæ merki mannabyggðar við

gröft landamerkjaskurðar. Bæjarstæðið er lítt áberandi." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Hluti af Blautumýri er innan takmarka torfunnar, og er Stebbakot miðsvæðis í henni, upp af Syðstugrund. Þar mun hafa verið kofi einbúa, er Stefán hét." Segir í örnefnaskrá Hóll í túninu.
Heimildir: SB IV, 137; Ö-Ásólfsskálatorfan, 9

RA-043:031 *Dimmikrókur* þjóðsagatröllabústaður
"Dimmikrókur heitir þar sem gilið er þrengst [upp í heiðinni]. Þar var heimkynni tröllkonu, sem stökk þaðan út í Tröllagil á Núpsheiði, er hún heyrði helgan klukknahljóm hinnar fyrstu kirkju á Ásólfsskála." Segir í örnefnaskrá
"Aðrir segja, að bóndi á Ásólfsskála hafi banað henni, er hún var föst í dýi með hvakálf á bakinu, og bað hann hálpar, en ógæfumaður varð hann fyrr vikið." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 2

RA-043:032 *Mótorfa* heimild um mógrafir
"Hálsinn, sem gengur vestur ofan þeirra [Hvammanna] heitir Lyngtó. Vestur og niður frá henni er Mótorfa. Þar var mótak." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 2

RA-043:033 *Þrælasteinn* örnefni
"Innan Rauðabergsdals hækkar gilið og heiðin að mun, og eru hraunteygingar þar inn með því. Austur af þeim eru nokkrir hausar, sem heita Eggjarhausar. Innan við þá er ávöl hæð, sem stærðar steinn stendur uppi á. Hvílir hann á nokkrum völum. Hann heitir Þrælasteinn, og fylgir honum sú sögn, að þrælar hafi sett hann þar í fornöld." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 3

RA-043:034 *Landnyrðingaból* örnefni
"Austan við hann [Þrælasteininn 017] lækkar heiðin austur, og er þar smágil, sem upptök Fosslæks eru í. Á austurbarmi þess er hamar, og er skúti undir honum, sem Landnyrðingaból heitir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 3

RA-043:035 heimild um leið
"Fram með Miklumýri að austan er hamrabelti, sem Hamrabrún heitir. Ofan til í henni er bekkur, sem Hamrahilla heitir. Einstæður drangur er við niðurgönguna í hana, og heitir hann Hamrahillustandur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 4

RA-043:036 tóftir
"Framan til í Hjarðardalnum eru valllendisgeirar, sem kallast Flatir. Austan við lækinn, sem rennur austan Flatanna, eru tvær stæðilegar torfur, sem kallast Eystri- og Vestri-Borgartorfur. Þær liggja neðan Borgartorfuhraunsins. Í þeim eru rústir talsverðar eftir mannvirki forn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 4

RA-043:037 *Gjóstuból* örnefni
"Austur af Eystri-Borgartorfu er gil, sem Gjósta heitir. Í því er hár foss, sem dregur nafn af því og heitir Gjóstufoss. Ofan við hann var stórt ból til skamms tíma. Það hét Gjóstuból." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 4

RA-043:038 *Lind* lind
"Í landnorðurhorni sprettur fram dálítill lækur, sem í daglegu tali er kallaður Lind." "Fólk hafði mestu tröllatrú á því áður fyrr, að vatn hennar væri gætt lækningarmætti, og var jafnvel sótzt eftir því úr næstu sveitum. Taka varð það úr lindinni, áður en fugl flygi yfir uppsprettu hennar að morgni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 5

RA-043:039 *Ásólfsskálarétt* heimild um rétt
"Brekkan framan þess og ofan Ásólfsskálaréttar kallast Barnabrekka." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 5

RA-043:040 *Stekkatún* örnefni stekkur
"Austur af réttinni eru dældir, sem kallast Lágar. Neðan þeirra er svokallað Stekkatún." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 5

RA-043:041 *Húshraun* örnefni
“Austur af réttinni eru dældir, sem kallast Lágar. Neðan þeirra er svokallað Stekkatún. Húshraun er ofan þess, en Klöppin neðan þess.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 5

RA-043:042 *Nautastígur* heimild um leið
“Í Tungugilinu vestur af Bríkum eru brekkur og syllur, og heitir þar Stórendi. Sunnan við hann er greiðfær leið yfir gilið, og heitir hún Nautastígur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 6

RA-043:043 *Sæluhússtorfur* örnefni sæluhús
“Í gilinu [Tungugili] framan Ranans eru Sæluhússtorfur. Þær draga sennilega nafn af því, hve skýlt er í þeim.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 7

RA-043:044 *Gildra* örnefni refagildra
“Graslendið gegnt Klifinu í Holtsheiði kallast Gildra.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 7

RA-043:045 *Brattaskjól/Grímsból* örnefni leikvöllur
“Bólið stóra vestan í Fosshólunum [ofan Gildru] heitir Brattaskjól, en sumir kalla það Grímsból og kenna það við Grím, sem bjó í Moldnúpi á síðari hluta nítjándu aldar. Þar höfð Eyfellingar samkomur á nítjándu öld.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 7-8

RA-043:046 gata leið
“Steinninn, sem kemur í ljós á mótum túnanna í Moldnúpi og Skálakoti í götunni gömlu, heitir Mjaltasteinn.” Segir í örnefnaskrá. Gæti verið Prestsgatan sem er skráð sem fornleif á fleirri en einni jörð.
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 8

RA-043:047 *Torfhóll* örnefni rista
“Arinskersli Skálakotstúsins, í landsuðurhorni þess, eru kölluð sameign. Lágatún heitir túnið neðan hennar. Hæðin norðan þess heitir Torfhóll.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 8

RA-043:048 *Stöðulflötur* örnefni kvíar
“Vestan hans [Torfhóls 032] er þurr flötur milli kvísla úr bæjarlæknum í Skálakoti. Hann heitir Stöðulflötur.” Segir í örnefnaskrá. Gæti verið í landi Skálakots RA-044
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 8

RA-043:049 *Álfasteinar/Huldusteinar* örnefni huldufólksbúst aður
“Sá hluti Ásólfsskálatúns, sem ligggur ofan hliðsins milli Ásólfsskála og Skálakots, heitir Þúfnatún. Í brekkunum fyrir ofan það eru stórir steinar, sem Álfasteinar heita. Sumir hafa og kallað þá Huldusteina.” Segir í örnefnaskrá.
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 8

RA-043:050 *Gerði* örnefni
“Það af högum Ásólfsskálakróks, sem liggur fram með Fosslæk, vestanvert við hann, kallast Gerði.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 9

RA-043:051 *Selbakkar* örnefni sel
“Efst í Skálaengjum, vestan Aurrásarinnar, eru Selbakkar. ... Vestur af Selbökkum er Selhólmi.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 9

RA-043:052 *Grettishaf* hleðsla landamerki
“Geta má og steins þess, sem Grettishaf er nefndr; hann stendr neðarlega í Ásólfskála-heiði upp frá Holti, og er landamerkjasteinn milli Ásólfskála og Holts, steinn þessi er nær knöttóttur, úr blágrýti, yfir manshæð, og stendr á klapparhól, og þar á manngjörðum hlóðum úr grjóti. Fyrst á seytjándu öld var vindaugað milli hlóðasteinanna

svo stórt, að tveir menn gátu tekið hödnum saman undir steininn, en nú eru hlóðasteinarnir orðnir svo murðir og loptblásnir, að steinninn er næstum siginn nirð á klöppina. Steinn þessi er bjarg mikið, og ekki mennskum mönnum unnt að lypta því upp á hlóðir ..."
Heimildir: PS: "Um forn örnefni" StSÍ II, 544

RA-044 Skálakot

10 hdr. 1709. 1709: "Á túnin falla moldarskriður. Engjar vesna eins og á heimajörðinni umgetur." (JÁM I, 69) 1839:"Þar eru tún góð og grasgefin, en þó mestpart þýfið. Engjar, sléttar og grasgefnar, en langt frá, fram á móts við Rimhús. Haga hefur jörðin í Ásólfsskálaheiði." (SSR, 44). 1924: Tún 5,9 ha, garðar 1990m^2.

RA-044:001 *Skálakot* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-044:002 tóft
Hringlaga tóft ofar og austan í brekkunni en 007. 4,8mx4,5m.
Heimildir:

RA-044:003 hleðsla rétt
Enn ofar og austar í brekkunni en 002, túngarðurinn 006 endar við hana. Lengd 17m, breidd 9,5m, hæð 1m, út úr aðalréttinni er inngangan til NA og hliðarkró í SA horni, lengd 13,2m, breidd 3,2m. Hlið á vesturvegg miðjum, í suðurhorni. Veggir hlaðnir úr grjóti.
Heimildir:

RA-044:004 tóft
Enn ofar og austar í brekkunni en 003, ofan girðingar. Ferhyrnd tóft, vísar í 232°, lengd 6,4m, breidd 4,6m, hæð 1,2m. Veggir úr grjóti og torfi, þykkt 1,2m, dyr í SV.
Heimildir:

RA-044:005 hleðsla
Í austur frá 004 og ofar eru steinar samþjappaðir á lítið svæði, mynda raðir. Vísa í 210°, lengd 5,1m, breidd 2,9m
Heimildir:

RA-044:006 garðlag túngarður
Sjá lista.
Heimildir:

RA-044:007 tóft fjárhús
Sporöskjulaga tóft í brekkunni SA af bænum. Lengd 7m, breidd 5,2m, hæð um 1m, tóftin vísar í 262°, 346° í Ásólfsskála, 228° í Moldanúp.
Heimildir:

RA-044:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-044:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-044:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-044:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-044:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-044:013 *Fjóshóll* örnefni fjós

“Hóllinn vestan heimreiðarinnar á Skála kallast Fjóshóll, en hóllinn austan hennar kallast Háigarður.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 8-9

RA-044:014 *Háigarður* örnefni
“Hóllinn vestan heimreiðarinnar á Skála kallast Fjóshóll, en hóllinn austan hennar kallast Háigarður.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 8-9

RA-045 Moldgnúpur

10 hdr. 1709. 1709: “Slægjur spillast ut supra.” (JÁM I, 70). 1839:”Tún eru þar nokkur, en öll þýfð og slæm afsláttar. Engjar, sem jörðinni fylgja eru fram á mýri fyrir vestan og norðan Björnskot. Hagar eru fram undan bænum kringum Fosslæk og svo í Ásólfsskálaheiði.” (SSR, 44). 1924: Tún 1,9 ha, garðar 1120m^2.

RA-045:001 *Moldgnúpur* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-045:002 tóft
Í fjallsrótunum bak við bæ. Beint bak við bæjarhúsin er ferhyrnd tóft, grafin inn í brekkuna. Lengd 4m breidd 3,7m, vísar í 304°, dyr í þá átt, hlaðið steinum og torfi.
Heimildir:

RA-045:003 hús
Við hliðina á 002 til austurs er lítið hús með þaki, nú notað til að reykja kjöt í, jafnstórt 002.
Heimildir:

RA-045:004 garðlag túngarður
Túngarðshleðslur eru hér um allt í hlíðinni, sbr. loftmynd. Einn þeirra, liggur fram á klettabrún austan Moldnúps.
Heimildir:

RA-045:005 *Seltorfa* örnefni sel
Sjá lista GS
Heimildir:

RA-045:006 *Borgartorfa* örnefni fjárskýli
Sjá lista GS
Heimildir:

RA-045:007 tóft
Í túnjaðrinum rétt við heimatröðina, í 83° í bæinn. Ferhyrnt hús, en uppistandandi, notað til skamms tíma um 15x5m, 3 inngangar á vesturhlið. Torf og steinar í byggingunni. Helluþak lagfært með bárujárni.
Heimildir:

RA-045:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-045:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-045:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-045:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-046 Bjarnarkot

5 hdr. 1709. Byggð úr landi Ásólfsskála. "Tæpleg meðaljörð að landrými, var 5 hundruð að fornu mati. Heimalandið er algróið, fremur grasgefið en votlent. Jörðin á beitiland í Ásólfsskálaheiði og rekaítak á Ásólfsskálafjöru. ... Jörðin hefur verið í eyði frá 1963." (SB IV, 142)

1709: "Engjar fara til spillíngar ut supra." (JÁM I, 70) 1839:"Tún eru þar lítil og mýrlend og slægjur allar kringum bæinn og bezt til haga komið hér á sléttlendinu, þar eð þýfið er hvað stærst og hæst þar í kring og tekur svo seinna fyrir haga." (SSR, 44). 1924: Tún 2,6 ha, garðar 1640m^2.

RA-046:001 *Bjarnarkot* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-046:002 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-046:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-046:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-046:005 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-046:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-046:007 *krossgarðar* örnefni
"... en Björnskot er nábýlisjörð Holtshverfis og býr að sínu með engjar. Þar voru áður krossgarðar." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 1

RA-046:008 þúst
SA af Björnskoti í 320°er þýft um 0,8m á hæð. Svæði þar sem hafa verið tóftir, nú engin mynd á, þvermál 22,5m. Hólin er nefndur Grænhóll.
Heimildir:

RA-046:009 hús
Útihús frá Ystaskála, sambland af steinsteypu og hlöðnum veggjum auk súrheysturns.
Heimildir:

RA-047 Rimahús

5 hdr. 1709. "Fornbýli úr Ásólfsskálatorfu, 5 hundruð að fornu mati." (SB IV, 142) 1709: "Í haga er lángt og torsótt. Slægjuland hrjóstrast upp og spillist árlega af vatnsleysi, so sem á honum pörtunum." (JÁM I, 71). 1838:"Tún eru þar nokkur, meðfram mýrlendi, en utantúnsslægjur því nær engar. aga nýtur jörðin hjá honum jörðunum sem taldar eru síðast, því haglönd þeirra og slægjur Núps og Yztaskála liggja að túni hennar á alla vegu, sem svoog staðarins engjar. Fjallhaga á jörðin tiltölu til í Ásólfsskálaheiði." (SSR, 47). "Rimahúsaengjar, blautt engi suðvestur frá bænum hefur um aldaraðir verið hluti af Holtstorfunni. Rimahúsálabakkar suður frá bænum voru góðar valllendisslægjur." (SB IV, 142) 1924: Tún 1,9 ha, garðar 860m^2.

RA-047:001 *Gömlu-Rimahús* bæjarhóll bústaður
"Bærinn stóð á vestri bakka Rimahúsaáls, sunnan við vatnamót Kelduáls og Írár. Eldra bæjarstæði, gömlu Rimahús, er í mörkum milli Ystaskálatorfu og Rimahúsa." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Fjárhústóft stendur á Rimhól, þar sem Rimhúsabærinn stóð í öndverðu." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 142; Ö-Ásólfsskálatorfan, 10

RA-047:002 *Rimahús*bæjarstæði bústaður
"Bærinn stóð á vestri bakka Rimahúsaáls, sunnan við vatnamót Kelduáls og Írár. Eldra bæjarstæði, gömlu

Rimahús, er í mörkum milli Ystaskálatorfu og Rimahúsa." Segir í Sunnlenskum byggðum. Á árbakka Írár vestanverðum, beint niður af þar sem Rimhúsáll og Írá mætast. Á árbakkanum er slétt- og þurrlent, votara sléttlendi í vestur þar sem nú er verið að ræsa fram.112° í Björnskot, 64° í Ásólfsskála, 6° í Núp. Hér er nú hóll - hefur verið sléttað úr. Lengd hólsins er 30,5m, breidd 37m, hæð 2m. Lengd mæld samsíða ánni.
Heimildir: SB IV, 142; Túnakort 1924

RA-047:003 tóft
Beint vestur af 002 (í 80°) er annar minni og lægri hóll. Lengd 11,6m, breidd 10m, hæð 0,7m. Þar hefur líklega verið tóft, nú sléttuð út.
Heimildir:

RA-047:004 tóft
Í 204°, 128 skref. Ferhyrnd tóft vísar í 36° lengd 5,5m, skipt í 2 hús þvert á 3,6m, breidd 4,6m. Dyr líklega í 304°, hæð 0,6m, veggjaþykkt 1m. Engir steinar sjást í veggjum.
Heimildir:

RA-047:005 tóft
Í 300° frá 002 112 skref er ferhyrnd tóft, vísar í 322°, opið í þá átt, lengd 5,8m, breidd 4m, hæð 1,2m.
Heimildir:

RA-047:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-047:007 tóft fjárhús
"Á Rimhúsum eru þessi örnefni: Vesturmark jarðarinnar er það, að svonefnda Fjárhústóft fyrir vestan Rimhús á að bera í Nóntorfuodda í Núpsbrekkum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 10

RA-047:008 *Skiphóll* örnefni
"Horn eru framan við Engjabakkann. Í þeim er hóll, sem sumir nefna Fossdrátt, en aðrir Skiphól. Þar voru hróf til forna." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 10

RA-048 Miðskáli

30 hdr. 1709, Landnámsjörð. "Mánaðar beitarítak í annað mál í Ásólfsskála land, sem komi fyrir umferð Ásólfsskála manna yfir engjar Miðskála ábúenda á sumur í heys aðdrætti." (JÁM I, 72) Á jörðinni var bænhús. [1179]: "Her skal heima tiund manna til leggiask ok fra asolfs scala inum nerra. ... xij messur til ins nerra asolfskála" (DI I 255-256) [1332]: "[frá Ásólfsskála] skal syngia til midskala siotian messur oc tekst af tueim alnum fatt j vj. aura [í Ásólfsskála] liggur til kirkiu tiund heima manna oc fra midskala." (DI II 682) [Ásólfsskála] [1371]: "[frá Ásólfsskála] skal syngia til midskala seitian messur. og tekst af. iiij. alnum fatt j sex aurum.[í Ásólfsskála] liggur til kirkiutijund heima manna. og fra midskala." (DI III 261-262) "Bærinn stendur skammt vestan Mið-Skálaár í hlíðinni á mótum heiðar og láglendis. Inn frá honum liggur Mið-Skálaheiði í átt til jökuls suðaustan undir Mið-Skálaegg. Mið-Skálaá skilur hana frá Ásólfsskálaheiði. Jörðin hefur löngum legið undir áföllum af völdum árinnar, en nú liggur áin stokkuð af grjótgörðum um láglendið í átt til Írár. Hið næsta bænum neðan túna voru hagar og neðar engjalönd. Mikið af því landi hefur nú verið tekið til túnræktar. ... Tvíbýli var á Mið-Skála 1709, síðar var þar löngum þríbýli, jafnvel fjórbýli. Stóðu bæirnir áður við eina stétt. Um miðja 19. öld var miðbærinn fluttur nokkuð norðar, upp að hlíðinni þar sem hann stendur enn og er nú Mið-Skáli II. Hann er nú einn í byggð." (SB IV, 147)

1709: "Á túnið falla skriður og liggur undir spjöllum. Grasvöxtur á engjum fer stórlega í minkun af þurk og vatnsleysi; hefur fyrrum Holtsá yfir þær flotið, en er nú hlaupin í annan farveg, og hafa síðan engjar af sjer gengið." (JÁM I, 72) 1839:"Tún eru þar nokkuð stór, en þýfð, engjar sæmilegar ekki langt frá, en liggja fyrir skemmdum af Miðskálaá. Fjallhagar eru enn með Miðskálaá að vestan inn eftir heiðinni. Hér er allvel húsaður bær." (SSR, 44). 1924: Austurbær: Tún 3,6 ha, garðar 1260m^2. Miðbær: Tún 2,4 ha, garðar 810m^2. Vesturbær: Tún 2,1 ha, garðar 1330m^2.

RA-048:001 *Miðskáli*bæjarhóll bústaður
"Tvíbýli var á Mið-Skála 1709, síðar var þar löngum þríbýli, jafnvel fjórbýli. Stóðu bæirnir áður við eina stétt. Um miðja 19. öld var miðbærinn fluttur nokkuð norðar, upp að hlíðinni þar sem hann stendur enn og er nú Mið-

Skáli II. Hann er nú einn í byggð." "Fram um 1860 stóðu bæirnir allir við sömu stéttina ..." Segir í örnefnaskrá. Þarf að skoða túnakortið og athuga hvaða bæjarstæði eru þar merkt inná.
Heimildir: SB IV, 147; Ö-Miðskáli, 1

RA-048:002 heimild um bænhús
MIÐSKÁLI (ÁSÓLFSSKÁLI NÆRRI) UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) (ÁSÓLFSSKÁLAÞING)[1179]: Her skal heima tiund manna til leggiask ok fra asolfs scala inum nerra. ... xij messur til ins nerra asolfskála; Máld DI I 255-256 [Ásólfsskála][1332]: [frá Ásólfsskála] skal syngia til midskala siotian messur oc tekst af tueim alnum fatt j vj. aura[í Ásólfsskála] liggur til kirkiu tiund heima manna oc fra midskala; Máld DI II 682 [Ásólfsskála][1371]: [frá Ásólfsskála] skal syngia til midskala seitian messur. og tekst af. iiij. alnum fatt j sex aurum. [í Ásólfsskála] liggur til kirkiutijund heima manna. og fra midskala; Máld DI III 261-262 [Ásólfsskála]
Heimildir:

RA-048:003 tóft
Byggð inn í hlíð rétt vestan við Írá, Norður af Ásólfsskála og austur af Miðskála. Ferhyrnd tóft, lengd 5,3m, breidd 4m hæð 1m. Vísar í 156°.
Heimildir:

RA-048:004 tóft fjárhús
Fjárhús og rétt eru í hlíðinni austur af bænum rétt við Írá. (i) Fjárhúsið er austar, norðan við eru þakhellur í hnapp. Ferhyrnd tóft, vísar í 226°, dyr í þá átt inn í réttina sem vísar eins. Lengd 6,5m, breidd 6m, hæð 1,3m. Meðfram V hliðarvegg er uppbyggður pallur, líklega jata, breidd 1,3m, hæð 0,2m. Við hinn hliðarvegginn er mjórri upphækkun, breidd 0,5m, hæð 0,5m. Veggjaþykkt milli (i) og (ii) 4m. Ef til vill dyr á NV vegg. (ii) Ferhyrnd rétt, dyr í 226°, lengd (i) og (ii) í 226° 19 m. (i) og (ii) grafin inn í hlíðina. Úr dyrunum á milli þeirra eru 130° í Ásólfsskála, 180° í Holt, 22° í Björnskot. Túngarður liggur í 200° ofan úr hlíð rétt vestan við, niður að túni, sveigir þar aðeins til vesturs meðfram túninu.
Heimildir:

RA-048:005 tóft
Í hlíðinni NV af bænum, rétt norður af heimatúninu. Ferhyrnd tóft, lengd 4,8m, breidd 4,3m, hæð 0,7m, dyr vísa í 188°, dyr í þá átt.
Heimildir:

RA-048:006 tóft
Ferhyrnd tóft, vísar í 200°, lengd 6,1m, breidd 3,8m, hæð 2m mest. Dyr í 200°, veggjaþykkt 1,5m, hlaðin grjóti og torfi.
Heimildir:

RA-048:007 tóft
Í hlíðinni NV af bænum. Ferhyrnd tóft, lengd 4m, breidd 3,7m, hæð 0,75m. Veggir úr grjóti og torfi, illa varðveitt, dyr í SV.
Heimildir:

RA-048:008 tóft
Vestar en 007. Ferhyrnd tóft, lengd 4m, breidd 4m, hæð 1m.
Heimildir:

RA-048:009 garðlag
Suður af bænum. Garðurinn liggur í beinu framhaldi af fjárhúsunum. Ferhyrndur garður, lengd vísar í 120°. Lengd 12,7m, dyr á 8,7m - 10,1m, breidd 11m, í 270°, hæð 2m, veggjaþykkt 2,75m. Gæti verið rétt.
Heimildir:

RA-048:010 tóft
3,5 m aftan við 009. Ferhyrnd tóft, lengd 5,5m, breidd 3,6m, hæð 1,23m, dyr á NV hlið.
Heimildir:

RA-048:011 tóft
Í beinu framhaldi af norðurgafli 010. Í austur, 2,5m neðan hólsins sem hinar byggingarnar standa á er feryrnd tóft. Breidd 3m, lengd 3,7m, hæð 1,5m, dyr í suður. Áfram í austur út frá norðurgafli er hleðsla 6m löng.
Heimildir:

RA-048:012 tóft
Ferhyrnd tóft, vísar í 230°, lengd 5,2m, breidd 2,3m, dyr líklega á norðurhlið. Sunnan 009 er eins og framlenging á undirstöðu veggjarins, myndar eins og stall. Er helst að sjá að rétt og fjárhús hafi verið byggt ofan í bæjarhólinn.
Heimildir:

RA-048:013 heimild um hesthús
Hesthús voru rétt SV af fjárhúsunum, þeirra sér nú engin merki.
Heimildir:

RA-048:014 tóft fjárhús
Suður af 009. Í túnjaðrinum suður af bænum. Ferhyrnd tóft, vísar í 240°, lengd 5m breidd 3,5m, hæð 1,2m. Dyr vísa í 240°. Hefur líklega verið kindakofi.
Heimildir:

RA-048:015 garðlag traðir
Sunnan girðingar liggja bæjartraðirnar gömlu meðfram girðingunni og sveigja svo í SV niður að þjóðvegi. Sjást á loftmynd.
Heimildir:

RA-048:016 garðlag túngarður
Illa nagaður og útflattur af hestum.
Heimildir:

RA-048:017 garðlag túngarður
Heimildir:

RA-048:018 tóft fjárhús
Tvær ferhyrndar tóftir og rétt á milli í hlíðinni NA af bænum, norður af (170°) Ásólfsskála. Tóftin vísar í 210°, dyr í þá átt. (i) Austasta tóft, lengd 4,9m, breidd 3,6m, hæð 0,75m, byggð mest úr steinum, grafin að hluta inn í hlíðina. (ii) Næst kemur rétt, lengd 6,3m, breidd 3,6m, nokkrir mjög stórir steinar notaðir í hana, dyr í suðurhorni. (iii) Vestasta tóftin lengd 2,6m, breidd 3,6m, dyr í 210°, veggjaþykkt 1,2m, NV af (iii) er laut, þar gæti hafa verið tóft, önnur laut norðan af.
Heimildir:

RA-048:019 tóft
150° í Ásólfsskála, 183° í Holt, 216° í Bjarnarkot. Ferhyrnd löng og mjó tóft, vísar í 255°, dyr í þá átt, lengd 11m, breidd 2,5m, hæð 0,4m, dyrasteinar stórir og greinilegir, steinar sjást í veggjum. Annars mjög yfirgróin. Út úr suðurhlið hennar liggur ógreinileg hleðsla, 5 skrefa löng, hæð 0,3m.
Heimildir:

RA-048:020 *Miðskáli (miðbærinn)* bæjarstæði bústaður
"Tvíbýli var á Mið-Skála 1709, síðar var þar löngum þríbýli, jafnvel fjórbýli. Stóðu bæirnir áður við eina stétt. Um miðja 19. öld var miðbærinn fluttur nokkuð norðar, upp að hlíðinni þar sem hann stendur enn og er nú Mið-Skáli II. Hann er nú einn í byggð."
Heimildir: SB IV, 147

RA-048:021 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-048:022 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-048:023 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-048:024 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-048:025 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-048:026 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-048:027 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-048:028 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-048:029 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-048:030 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-048:031 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-048:032 *Gerði* örnefni
"Framan við túnið rennur Miðskálaá til vesturs ofan við haga Miðskálans, sem nefndir eru Gerði." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 1

RA-048:033 varða landamerki
Landamerki: "Að vestan steinn í Lónsbökkum, sem á að bera í útidyr á suðurbænum í Yztaskála. Þaðan bein stefna í steinvörður sunnan við Bæjarmýrina á Yztaskála, þaðan bein stefna í grjótvörðu í mýrinni sunnan við merkigarðinn milli túnanna ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 2

RA-048:034 varða landamerki
Landamerki: "Að vestan steinn í Lónsbökkum, sem á að bera í útidyr á suðurbænum í Yztaskála. Þaðan bein stefna í steinvörður sunnan við Bæjarmýrina á Yztaskála, þaðan bein stefna í grjótvörðu í mýrinni sunnan við merkigarðinn milli túnanna ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 2

RA-048:035 garðlag landamerki
Landamerki: "Að vestan steinn í Lónsbökkum, sem á að bera í útidyr á suðurbænum í Yztaskála. Þaðan bein stefna í steinvörður sunnan við Bæjarmýrina á Yztaskála, þaðan bein stefna í grjótvörðu í mýrinni sunnan við merkigarðinn milli túnanna, þaðan í merkigarðinn og úr efri enda hans beint upp í Miðskálaegg ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 2

RA-048:036 garðlag landamerki
Landamerki: "Að sunnan og austan úr áðurnefndum steini í Lónsbökkum í þúfu á bakkanum vestan við Blöndukíl, úr henni bein stefna í þúfu í merkigarðinum á Miðskálabökkum, þaðan bein stefna í Miðskálaá, þar sem hún fellur fram úr Miðskálaárgili, síðan ræður áin inn til jökuls, austan við Miðskálatungur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 2

RA-048:037 *Seltorfur* örnefni sel
"Til útnorðurs af Djúpadal er Lyngtó, bríkur og grasfles beggja vegna Lyngtóargils, sem Lyngtóarlækur fellur eftir. ... Framan við Lyngtóargil eru Seltorfur, austan megin lækjarins, í brúninni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 3

RA-048:038 *Stígar* örnefni leið
"Framan við þær [Seltorfur] eru Smértorfur og Þvertorfur framan þeirra, næst Miðskálaárgili. ... Austur af Þvertorfum eru svokallaðir Stígar í Miðskálaárgili." Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Miðskáli, 3

RA-048:039 *Mangaból* örnefni
“Mangaból er í gilinu austur og niður af Þvertorfum, gegnt Kórum í Ásólfsskálaheiði.” Segir í örnefnaskrá. Menn sigu þangað til rótartekju
Heimildir: Ö-Miðskáli, 3

RA-048:040 *Gildra* örnefni refagildra
“Framan við Þvertorfur [sjá 021] eru Þrengsli. ... Framan við Þrengsli eru Sléttur. Framan við þær er hamar eða brík, sem Gildra heitir.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 3

RA-048:041 *Miðskálarétt* heimild um rétt
“Austan við austurbæjartúnið á Miðskála er Miðskálarétt í svonefndu Stekkjatúni. Það fylgdi vesturbæjarjörðinni.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 4

RA-048:042 *Stekkjartún* örnefni stekkur
“Austan við austurbæjartúnið á Miðskála er Miðskálarétt í svonefndu Stekkjatúni. Það fylgdi vesturbæjarjörðinni.” Segir í örnefnaskrá. Sennilegt að þar hafi verið stekkur áður en réttin var flutt þangað samanber lýsingu á gamla réttarstæðinu 033
Heimildir: Ö-Miðskáli, 4

RA-048:043 *Skarnból* örnefni
“Upp frá réttinni er smáskúti, sem Skarnból heitir.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 4

RA-048:044 heimild um fjós
“Austur frá réttinni er Kálfaflöt. Þar var kálfakofi áður fyrr, og sést enn vel rúst hans.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 4

RA-048:045 *Húsatorfa* örnefni
“Upp af Norðurbæjartúni er Húsatorfa; austan hennar eru Bjallar, ofan og austan við bæjarlækinn. Þar voru fiskigarðar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 4

RA-048:046 heimild um herslugarð
“Upp af Norðurbæjartúni er Húsatorfa; austan hennar eru Bjallar, ofan og austan við bæjarlækinn. Þar voru fiskigarðar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 4

RA-048:047 *Völuklöpp* heimild um leikvöll
“Austa og ofan Austurbæjartúnsins er Völuklöpp, gamall leikvangur barna.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 4

RA-048:048 *Sandból* örnefni
“Austan við neðanvert Austurbæjartúnið er Sandból. Liggur Miðskáaá oft undir því.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 4

RA-048:049 heimild um kvíar
“Miðja vegu milli Sandbólsins og bæjarlækjarins voru kvíar Miðskálamanna.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 4

RA-048:050 *Miðskálarétt* heimild um rétt
“Austan við Vesturbæjartúnið var Miðskálarétt, áður en hún var flutt upp í Stekkjartún.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Miðskáli, 4

RA-048:051 álagablettur
“Bæjarlækurinn á Miðskála sprettur upp í litlu gili austan við Norðurbæinn. Vestan megin í því er örlítill hvammur, sem huldir vættir hafa fest sér til forræðis. Er hann því aldrei sleginn.” Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Miðskáli, 4

RA-049 Yzti Skáli

40 hdr 1709, með hjáleigunni Aurgötu, sem reiknast 5 hdr. Á jörðinni var bænhús. [1179]: "[í Ásólfsskála] skal heima tiund manna til leggiask ok fra asolfs scala inum nerra. ok fra gnupe. ok Þangat skal skylt at syngia inn fiorÞa hvern dag loghelgan messo ... slicr messo songr var ok skyldr til ins yzta asolfs skala." (DI I 255-256) Aflagt fyrir [1332] - amk ekki talið í Ásólsskálamáldaga Það ár: (DI II 682) Jörðin á fjöru í Hólskirkjulandi. "Fyrstu byggðar á Ysta-Skála getur í Landnámu. Nærinn hét upphaflega Ysti-Ásólfsskáli. Hér hefur alllengi verið þríbýli og nefnast bæirnir suðurbær, miðbær og vesturbær. Hjáleigan Aurgata stóð vestast í túnfæti á Ysta-Skála, sunnan við gömlu heimreiðina (traðirnar). ... Ysta-Skálajarðir eru landlitlar og undirlendi votlent nema næst bæjunum. Verulegur hluti landsins er fjalllendi, Ysta-Skálaheiði, og standa bæirnir sunnan undir heiðinni. Í heiðinni er allgott haglendi að sumri fyrri sauðfé. Víðast á engjum var heyskapur erfiður sökum bleytu og Írá og Mið-Skálaá gerðu oft mikinn usla á högum og engjum. Nú hafa varnargarðar verið byggðir fyrir árnar, engja- og hagalöndin verið þurrkuð upp með framræsluskurðum og ræktuð í tún." (SB IV, 149)

1709: "Á tún hefur skriða fallið fyrir 28 árum, eða þar um, og mikinn part aftekið, sem enn nú verður ekki til slægna brúkað, og liggja túnin undir spjöllum framvegis af vatni og skriðum úr fjallinu. ... Engjavegur er blautur, so yfir annarra jarðar land verður heyflutningsveg að brúka ... Hagar eru fyrir fje um vetur næsta litlir þegar Írá hleypur yfir beitilandið. ... Fjallhögum spilla skriður og blástur." (JÁM I, 73) 1839:"Tún eru þar stór, sumpart slét. Engjar eru langt frá fram með Rimhúsár, en sumarhagar vestan til við Írá og fram með henni, en fjallhagar eru í dalverpi nokkru upp á fjallinu upp af bænum." (SSR, 45) 1924: Austurbær: Tún 4,6 ha, garðar 2040m^2. Miðbær: Tún 4,3 ha, garðar 2020m^2. Vesturbær: Tún 2,5 ha, garðar 1800m^2.

RA-049:001 *Yzti Skáli* bæjarhóll bústaður
"Fyrstu byggðar á Ysta-Skála getur í Landnámu. Bærinn hét upphaflega Ysti-Ásólfsskáli. Hér hefur alllengi verið þríbýli og nefnast bæirnir suðurbær, miðbær og vesturbær. Hjáleigan Aurgata stóð vestast í túnfæti á Ysta-Skála, sunnan við gömlu heimreiðina (traðirnar) ..."
Heimildir: SB IV, 149

RA-049:002 heimild um bænhús
YSTISKÁLI UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) (ÁSÓLFSSKÁLAÞING)[1179]: [í Ásólfsskála] skal heima tiund manna til leggiask ok fra asolfs scala inum nerra. ok fra gnupe. ok Þangat skal skylt at syngia inn fiorÞa hvern dag loghelgan messo ... slicr messo songr var ok skyldr til ins yzta asolfs skala; Máld DI I 255-256 [Ásólfsskála]Aflagt fyrir [1332] - amk ekki talið í Ásólsskálamáldaga Það ár: DI II 682
Heimildir: DI

RA-049:003 tóft fjárhús
Fjárhús, ferhyrnd tóft skiptist í hlöðu og tvískipt fjárhús, dyr vísa í 208°. Lengd alls 17,5m, breidd 5m, hæð mest 2m í hlöðu lengd hlöðu 7,5m, breidd hvers fjárhúss 3,3m (syðra) 3,7m, lengd 5,1m. Hlaðið er í vesturgafl og dyr á. Gerði er framan fjárkrónna að því er virðist óskipt, e.t.v. rétt, mun lægri veggir. Dyr á miðjum vesturgafli. Milli 003-004 er túngarður í 272°.
Heimildir:

RA-049:004 tóft
Ferhyrnd tóft, suður af 003, norður af 032, inni í afgirtu svæði. Grafin inn í hlíð. Lengd 4,9m breidd 2,9m, hæð 1,5m, dyr vísa í 210°.
Heimildir:

RA-049:005 tóft
Ferhyrnd tóft ofan 003, dyr vísa í 210°. Lengd 4,6m, breidd 3,6m, hæð 1m. Grafinn inn í hlíð - grjót og torf, veggjaþykkt 1,2m.
Heimildir:

RA-049:006 *Húsatorfa* tóftir fjárhús
"Klettabelti er framan við Flatir, milli Írárgils og Lækjargils. Sunnan við það vestanvert er svonefnt Mýrarskarð. Þar eru fornar tættur. Upp af skarðinu er Mýrarskarðsklettur. Sunnan í klettabelti því, sem áður getur, er Húsatorfa." Segir í örnefnaskrá Ferhyrnd tvískipt tóft ofar í hlíðinni, vísar í 196°. Dyr þar, lengd 4,9m, breidd 3,8 + 4,4m. Stórir steinar, lítið sem ekkert torf eftir. Veggjaþykkt 1,3m, hæð um 1m. Einar á miðbænum segir þær mjög gamlar.

Heimildir: Ö-Yztiskáli, 3

RA-049:007 *Húsatorfa* tóft
"Klettabelti er framan við Flatir, milli Írárgils og Lækjargils. Sunnan við það vestanvert er svonefnt Mýrarskarð. Þar eru fornar tættur. Upp af skarðinu er Mýrarskarðsklettur. Sunnan í klettabelti því, sem áður getur, er Húsatorfa." Segir í örnefnaskrá Ferhyrnd tóft ofan og vestar í fjallinu. Sama gerð og 006, vísar í 172°, dyr líklega þar, lengd 5,3m, breidd 3,7m, hæð um 2m, veggjaþykki 1,7m.
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 3

RA-049:008 tóft fjárhús
Beint undir hamri þeim norður af bænum (í 162°) sem nefndur er Blóðrótarhnúkur hefur skriða runnið inn í tóft og fyllt hana og dyr. Ferhyrnd, vísar í 120°, lengd 4,5m, breidd 3,8m, hæð 1,5m.
Heimildir:

RA-049:009 tóft
Ferhyrndur kofi, þak fallið inn, bárujárn. Lengd að utan 8m, breidd 5,1m að utanmáli. Vísar í 34°.
Heimildir:

RA-049:010 tóft
Rétt austan við 009. Grjótfyllt tóft, utanmál lengd 5m breidd 3,75m í 232°.
Heimildir:

RA-049:011 garðlag varnargarður
Ofan (NA) við í brekkunni er veggur mest bert grjót, e.t.v. varnarveggur gegn skriðum.
Heimildir:

RA-049:012 tóft fjárhús
Fjárhús og hlaða, vísar í 200°, niðurgrafin hlaða aftar, fjárhús með jötu eftir endilöngu framar, lengd alls 13m, breidd ,5m, hlaða 5,5m dýpt mest í hlöðu 2m, fjárhús eru aðeins breiðari og veggir þar eru þynnri.
Heimildir:

RA-049:013 tóft
Ferhyrnd tóft vestar en 012. Vísar í 208°, lengd 6,3m, breidd 4,1m. Hæð 1,1m, veggjaþykkt 1-1,5m. Á milli 013 og 014 eru veggjaleifar upp hlíðina og hér og þar, mest berir steinar.
Heimildir:

RA-049:014 tóft
Ferhyrnd niðurgrafin tóft, vísar í 220°, opin þar. Lengd 12,2m, breidd 7,2m, dýpt 1,5m. Mjög ólöguleg, full af steinum.
Heimildir:

RA-049:015 tóft
Enn vestar en 014. Ferhyrnd tóft, vísar í 200°, lengd 7,2m, breidd 4,9m, dýpt 1,2m, grafin inn í hlíð, stórir steinar efst, grasbakkar neðst, dyr e.t.v. í SV horni, óljóst.
Heimildir:

RA-049:016 hleðsla rétt
Langhlið í 290°, 14,9m, breidd 8,1m, SVhornið er horfið. Réttin er óregluleg í laginu, hlaðin steinum. Veggir bylgjóttir. Inngangur hefur verið úr suðri. Túngarður kemur á austurgafl að sunnan og heldur áfram upp hlíðina, þar sem hann er að mestu berir steinar (veðrun).
Heimildir:

RA-049:017 tóft
Ferhyrnd tóft vestar en 016, alveg við Myrkána. Lengd 4,8m, breidd 3,6m, hæð 1,5m, vísar í 232°, opin út í þá átt.
Heimildir:

RA-049:018 garðlag
Nokkru vestar, nær ánni eru steynsteyptar leifar vatnstúrbínu. Í 30° norður af henni er stein og torfhlaðinn veggur sem hefur borið vatnspípurnar inn í túrbínuna.

Heimildir:

RA-049:019 tóft
Ferhyrnd tóft, rétt vestan Myrkár, vísar í 210°. Lengd 7m, breidd 4,1m, hæð 1,4m, dyr í 210°.
Heimildir:

RA-049:020 garðlag
Beint suður af 019. Ferhyrndur garður, skiptist í tvennt eftir endilöngu, nyrðri parturinn er líka skiptur í tvennt þvert á, torfveggir. Sést vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-049:021 tóft
Ferhyrnd tóft, vísar í 110°, lengd 10,4m, breidd 4m, hæð 2,1m. Dyr á suðurhlið, nær austurgafli, hæð veggja 1,4m. Byggt úr steini, aðallega móbergi, fallegt. Veggjaþykkt er 1,25m, þakhellur efst á vegg, dyr 1,65m breiðar. Nýleg, ártalið 1951 höggvið í stein við dyr, steypusteinn.
Heimildir:

RA-049:022 tóft fjárhús
Nokkru norðar en 021 upp í hlíðinni ofan vegar er kindakofi, stór rétt og lítil rétt, hlið við hlið vísa í vestur. Austast er tóftin, vísar í 212°, veggjaþykkt 1,2m, lengd 4,9m, breidd 4m, hæð 1,25m.
Heimildir:

RA-049:023 hleðsla rétt
Nokkru norðar en 021 upp í hlíðinni ofan vegar er kindakofi, stór rétt og lítil rétt hlið við hlið vísa í vestur. Lengd 12,7m, lengd (ii) + (iii) 19,4 breidd 8,9m Breidd (iii) 6m, langhlið réttar vísar 318°, steinbyggt Tóft er heillegri en réttin, veggjaþykkt 1,4m,
Heimildir:

RA-049:024 tóft
Sporöskjulaga tóft fast norðan vegar, þvermál 3,7m x 3,6m, veggjaþykkt 0,8m, úr stórum steinum, móberg og grágrýti. Vísar í 234°, opið þar út.
Heimildir:

RA-049:025 tóft
NV af 024, norðan vegar svolítið upp í hlíðinni. Ferhyrnd tóft, vísar í 200°, dyr líklega þar í SV horni. Mest stórir steinar í veggjum, lengd 5,4m, breidd 3,8m, hæð 0,5m. Meðfram vesturhlið er garðlag sem liggur beint upp fjallshlíðina, upp í hana miðja. Ólögulegur veggur úr steinahröngli, beint upp af beygju í veginum, í brekku.
Heimildir:

RA-049:026 garðlag túngarður
Sjá lista.
Heimildir:

RA-049:027 renna
Handgerðir framræsisskurðir. Sjá lista.
Heimildir:

RA-049:028 tóft hesthús
Norðan Írár, sunnan þjóðvegar, alveg við ána, áður en kemur að afgirtu graslendi - túni. Áin brýtur af bökkunum til suðurs, þjóðvegurinn að norðan. Þetta er eiginlega utan nokkurs athafnasvæðis. Tóftin er sunnar (fjær þjóðvegi) vísar í 126°, lengd 7,7m, breidd 7,5m, hæð 1,5m, dyr í SV. Veggjaþykkt um 2m. Tvískipt eftir endilöngu, breidd syðra húss 4,6m. Sá eina þakhellu.
Heimildir:

RA-049:029 tóft
Norðan Írár, sunnan þjóðvegar, alveg við ána, áður en kemur að afgirtu graslendi - túni. Áin brýtur af bökkunum til suðurs, þjóðvegurinn að norðan. Þetta er eiginlega utan nokkurs athafnasvæðis. Ferhyrnd tóft, vísar í 318° með garðhleðslu norðan og austan við. Lengd 9,5m, breidd 4,5m, hæð 1,2m, dyr í suðurhorni á langhlið, veggjaþykkt 1,3m.
Heimildir:

RA-049:030 garðlag
Norðan Írár, sunnan þjóðvegar, alveg við ána, áður en kemur að afgirtu graslendi - túni. 2 m í austur frá 029 er veggur sem vísar í 356°. Áin brýtur af bökkunum til suðurs, þjóðvegurinn að norðan. Þetta er eiginlega utan nokkurs athafnasvæðis. Lengd 12m, beygir þá í 222°, að 029, veggjaþykkt 1,2m, hæð 0,7m.
Heimildir:

RA-049:031 hús
Norður og austur af austasta og miðbænum. Steinhlaðinn lítill kofi, þakið bætt með bárujárni - torf ofaná, þakhellur.
Heimildir:

RA-049:032 *Básar* tóft
Austur af bænum. Ferhyrnd tóft vísar í 230°, lengd 3,2m, breidd 2,8m, hæð mest 1,75m, dyr í 230°. Byggt inn í hlíðina, veggjaþykkt, 1,2m. Örnefnið Básar nær yfir þetta svæði.
Heimildir:

RA-049:033 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:034 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:035 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:036 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:037 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:038 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:039 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:040 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:041 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:042 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:043 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:044 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:045 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:046 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:047 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:048 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:049 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:050 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:051 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:052 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:053 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:054 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:055 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:056 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:057 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:058 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:059 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:060 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-049:061 heimild
Heimarafstöð var reist við Írafoss árið 1931.
Heimildir: SB IV, 149

RA-049:062 heimild um traðir
"Fyrstu byggðar á Ysta-Skála getur í Landnámu. Nærinn hét upphaflega Ysti-Ásólfsskáli. Hér hefur alllengi verið þríbýli og nefnast bæirnir suðurbær, miðbær og vesturbær. Hjáleigan Aurgata stóð vestast í túnfæti á Ysta-Skála, sunnan við gömlu heimreiðina (traðirnar) ..." "Austast í túnunum er Hruni; nær hann niður að gömlu tröðunum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 149; Ö-Yztiskáli, 4

RA-049:063 *Tunguból* örnefni
"Tunguból er í Myrkárgili á mótum Efri- og Neðritungna." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 2

RA-049:064 *Heljarstígur* gata leið
"Stígur er ofan í Írárgil, rétt framan við Smágilin. Heitir hann Heljarstígur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 3

RA-049:065 tóftir
“Klettabelti er framan við Flatir, milli Írárgils og Lækjargils. Sunnan við það vestanvert er svonefnt Mýrarskarð. Þar eru fornar tættur.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 3

RA-049:067 *Hellugötur* gata leið
“Klettabelti er framan við Flatir, milli Írárgils og Lækjargils. Sunnan við það vestanvert er svonefnt Mýrarskarð. Þar eru fornar tættur. Upp af skarðinu er Mýrarskarðsklettur. Sunnan í klettabelti því, sem áður getur, er Húsatorfa. Neðan við hana eru Hellugötur. Um þær var farið, þegar hella var sótt í Lakabrík.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 3

RA-049:068 heimild um leið
“Hurðabak er í hömrunum vestan og neðan við Mýrarskarð. Eftir því er fé rekið til réttar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 3

RA-049:069 *Langistígur* gata leið
“Hurðabak er í hömrunum vestan og neðan við Mýrarskarð. Eftir því er fé rekið til réttar. Austan við Hurðabak er Langistígur, og nær hann austur í Tókalág.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 3

RA-049:070 heimild um áveitu
“Undan Vilsarahrauni sprettur lítill lækur, sem Hrunalækur heitir. Árni Sigurðsson í Dalskoti, sem kallaður var Vatnsveitinga-Árni, veitti honum vestur í bæjarlækinn um 1860.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 4

RA-049:071 *Bringhús* heimild um fjárhús
“Vestan við hann [Hruna] er Fuglaratún upp með bæjarlækun. Ofarlega í því er svonefndur Bringur. Þar stóð fjárhús, sem nefnt var Bringhús.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 4

RA-049:072 *Vonduból* örnefni
“Í hömrunum vestan við Írárfoss eru Vonduból. Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 5

RA-049:073 *Borgarsteinar* örnefni
“Skammt vestan við Írárfoss eru Borgarsteinar, stórir móklettar í gömlu, grasi vöxnu hlaupi.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 5

RA-049:074 *Borgarsteinar* þjóðsagahuldufólksbúst aður
“Skammt vestan við Írárfoss eru Borgarsteinar, stórir móklettar í gömlu, grasi vöxnu hlaupi.” “Það var almennt álit, að huldufólksbyggð væri í Borgarsteinum. Studdu mörg rök þá trú. Sumir þóttust verða varir við reimleika í grennd við Borgarsteina.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 5

RA-049:075 þjóðsaga draugur
“Einar Hierónimus, bóndi í Lambhúshólskoti, reið þar um að kvöldlagi, og rann rakki hans með honum. Hjá Borgarsteinum valt að þeim einhver ári, svipaður litlum öskjubotni.” “Sindruðu frá honum eldglæringar í allar áttir. Leitaðist hann við að komast fram fyrir hestinn, en komst aldrei nema fram á móts við bóga á honum. Þakkaði Einar það hrísluanga, sem hann var með í hendinni í svipu stað. Bandaði hann honum jafnan fram fyrir skratta þennan og dró með því úr för hans, því fátt mun svo óhreint, að það skelfist ekki slíkt keyri. Einu sinni kom þetta við hund Einars, og skrækti hann við. Einar naut þessarar samfylgdar út undir Núp, og hafði hún sorfið svo að honum, að ekki var hann fyrr kominn inn á Núp en hann féll í öngvit.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 5

RA-049:076 gata leið
“Ofarlega í högum eru Kílabakkar, þá Mosaskákir og austur af þeim Hattur og Húfa. Austan þessara örnefna voru götutroðningar á bökkum Írár.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 6

RA-049:077 *Stekkjarbakki* örnefni stekkur
"Ofarlega í högum eru Kílabakkar, þá Mosaskákir og austur af þeim Hattur og Húfa. Austan þessara örnefna voru götutroðningar á bökkum Írár. Til landsuðurs af þeim, vestan árinnar, er Stekkjarbakki." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 6

RA-049:078 *krossgarður* garðlag
"Á eystri baka Írár, framan Beljanda, voru Víðuskákarbakkar. Þar var krossgarður." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 6

RA-049:079 heimild um fjárhús
"Framan við Skarndælu er Háibakki í Lónsbakkaskákum. Þar standa nú fjárhús." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 7

RA-049:080 *Tóftarskipti* örnefni
"Vestur við Írá er Tóftarskipti og Garðsskipti ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 7

RA-049:081 *Garðsskipti* örnefni
"Vestur við Írá er Tóftarskipti og Garðsskipti ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Yztiskáli, 7

RA-050 Aurgata

Hjáleiga Yzta Skála, metin á 5 hdr, 1709, byggðist fyrir manna minni. (JÁM I, 74) 1839: "Tún er þar töluverð og engjar sæmilegar, en fjallhagar sömu og hagar allir sömu og hinar jarðarinnar." (SSR, 45)

RA-050:001 *Aurgata* bæjarhóll bústaður
"Fyrstu byggðar á Ysta-Skála getur í Landnámu. Bærinn hét upphaflega Ysti-Ásólfsskáli. Hér hefur alllengi verið þríbýli og nefnast bæirnir suðurbær, miðbær og vesturbær. Hjáleigan Aurgata stóð vestast í túnfæti á Ysta-Skála, sunnan við gömlu heimreiðina (traðirnar) ..." "Aurgata hét býli, sem byggt var í Yztaskálatorfunni "fyrst áður menn minnast", segir í jarðabók Árna og Páls. Stóð það við vesturjaðar Yztaskálatúna og hélzt í byggð fram undir 1900." Segir í örnefnaskrá Alveg við veginn, sunnan hans, vestur af Ystaskála. Í horni mjög óslétts túns - beitiland fyrir kýr. Hér sér lítil merki bæjar, hefur verið sléttaður út. Allstór hóll, um 1,2m hár, austan við er rabbabaragarður.
Heimildir: SB IV, 149; Ö-Yztiskáli, 1

RA-051 Núpur

40 hdr. 1709, telja menn að hún hafi áður verið 60 hdr, en skriða féll á landið fyrir um 60 árum með vatni og klettum og síðan hefur dýrleiki jarðarinnar lækkað. "Heytorfsskurður hefur fyrrum brúkaður verið í Ysta Skálalandi, sem kom fyrir fjenaðarrekstur og hríssaðdrátt Skálamanna yfir Núpsábúenda lóð." (JÁM I, 74) Bænhús var á jörðinni [1179]: "Her skal heima tiund manna til leggiask ok fra asolfs scala inum nerra. ok fra gnupe. ok Þangat skal skylt at syngia inn fiorÞa hvern dag loghelgan messo." (DI I 255-256) [1332]: "[til Holts] liggia vnder ix bæier at tijundum oc lysitollum. eru her af iij bænhus oc tekst half mork af hverre af kirkiunni at gnupi ij merkur." (DI II 681-682) 1451: Ingibjörg Ólafsdóttir seldi Gottskálk Hólabp sinn tíu hundraða part í Núpi. (DI V 86) 1457: Vottorð um fyrri sölu Ingibjargar til Gottskálks biskups. (DI V 156-157) "Land Núps er austan við Hvammsnúp, að landi Ysta-Skála og suðvestur að Mýrabæjum. Það er grasi vaxið, sléttlent og votlent sums staðar. Einnig á jöðrin allvíðáttumikið land á heiðinni norður og norðvestur frá Núpi, Núpsheiði. Á heiðinni suðaustan til, þar sem er lægra, eru sæmilegir sumarhagar fyrir sauðfé." (SB IV, 153) Nú er þríbýli á jörðinni.

1709: "Engjar eru allvíða votlendar mjög. ... Á túnið gengur vatn og grjót, og liggur undir spjöllum. Fjallhögum spilla skriður og blástur." (JÁM I, 76). 1839:"Tún eru þar stór, en mest öll þýfð. Fjallhaga á hún upp á fjallinu, svo langt vestur eftir sem sóknin nær, og fyrir framan á þessi jörð mikið land til haga og slægna." (SSR, 45). 1924: Austurbær: Tún 8,4 ha, garðar 3447m^2. Miðbær: Tún 3,5 ha, garðar 1294m^2. Vesturbær: Tún 3 ha, garðar 1388m^2.

RA-051:001 *Núpur* bæjarhóll bústaður
Ekki ljóst af túnakorti hvar bæjarhóllinn er, þar er merkt inn mjög mikið af húsum og/eða matjurtagörðum og þarf að skoða það náið með kunnugum.
Heimildir:

RA-051:002 heimild um bænhús
NÚPUR UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) (ÁSÓLFSSKÁLAÞING síðar HOLTSÞING)[1179]: Her skal heima tiund manna til leggiask ok fra asolfs scala inum nerra. ok fra gnupe. ok Þangat skal skylt at syngia inn fiorÞa hvern dag loghelgan messo; Máld DI I 255-256 [Ásólfsskála][1332]: [til Holts] liggia vnder ix bæier at tijundum oc lysitollum. eru her af iij bænhus oc tekst half mork af hverre af kirkiunni at gnupi ij merkur; Máld DI II 681-682 [Holts]23.8.1451: j kirkiunne a nupe vnndir Eyiafiollum - seldi Ingibjörg Ólafsdóttir Gottskálk Hólabp sinn tíu hundraða part í Núpi; DI V 868.9.1457: Vottorð um fyrri sölu Ingibjargar til Gottskálks bps aa nupe vndir eyiafiollum j holltzkirkiusokn ... Jtem gaf fyrgreindr herra Gothskalk quittar Þær fimtan merkr sem syner hennar voru skyllduger fyrir þat ath þeir sloguzt Þar j kirkiunne; DI V 156-157
Heimildir: DI

RA-051:003 tóft
NA bæjarins enn nærri bænum er ferhyrnd tóft. Vísar í 203°, lengd 5,1m, breidd 3,7m, hæð 0,9m, dyr í 203°, veggjaþykkt 1,25m.
Heimildir:

RA-051:004 tóft fjárhús
Í sömu hæð í hlíðinni og 003 nær bænum er ferhyrnd lítil tvískipt tóft. Lítil kró nær bæ. Vísar í 208°, lengd 6,3m, breidd stærri krór 4,7m. Opið í 208°, lítið fjárhús. Minni kró lengd 3,6m, breidd 2,2m, hæð 0,9m í minni kró. Stórt bjarg hefur verið notað sem vesturveggur í minni kró.
Heimildir:

RA-051:005 tóft
Ferhyrnd tóft milli 004 og 007, beint upp af hlöðuhorni, vísar í 184°. Lengd 4,1m, breidd 3,2m, bara grunnurinn eftir, steinar yfirgrónir að mestu.
Heimildir:

RA-051:006 garðlag traðir
Gamla heimtröðin heim að bænum sem stendur austast af Núpsbæjum. Veggir úr stórum móbergssteinum sitt hvoru megin við hana. Framan við suðurbæinn.
Heimildir:

RA-051:007 hús
Beint austur af bænum, austan lækjar, er lítið hús úr grjóti og torfi. 6m x 6m að utanmáli, gafl vísar í 180°, dyr inn í vesturhlið. Garðlag liggur beint í austur út frá norðurgaflinum út að kartöflugarði.
Heimildir:

RA-051:008 hús hesthús
Ofar í hlíðinni en 006 er annar kofi. Vísar í 192°, lengd 5,4m, breidd 3,5m, plast undir torfi + hellur. Líklega notað fyrir hesta. Jata við norðurgafl, þak stendur enn.
Heimildir:

RA-051:009 tóft
Framan við 008 eru leifar tóftar - aðeins sér á austur vegghleðslu. Vísar í 195°, lengd 3,7m, breidd 3,1m
Heimildir:

RA-051:010 tóft
Beint niður af 009. Ferhyrnd tóft, vísar í 180°, stór móbergssteinn hefur fallið inn í hana, lengd 3,5m, breidd 2,4m, hæð 0,5m. Sumsstaðar eru tvær hleðsluraðir steina varðveittar.
Heimildir:

RA-051:011 tóft fjárhús
Ofar í hlíðinni en 008, norður af bænum eru tveir samsíða kindakofar. Ferhyrndir, dyr vísa í 10°. (i) Austar: lengd 4,8m, breidd 3,5m, veggjaþykkt 1,3-1,4m, hæð 1,6m. (iii) Vestar: Breidd 3,8m, veggjaþykkt 1,6m, lengd 6,6m, nær norðar. Vísar í 192°, dyr þar. Hlaðnar bríkur með veggjum, hæð 2m.

Heimildir:

RA-051:012 tóft
Vestar en 011, norður af bænum, aðeins neðar en 011 er ferhyrnd tóft. Vísar í 207°, dyr þar, lengd 4,3m, breidd 3,2m, veggjaþykkt 1m, hæð 1,2m (ekki gafl).
Heimildir:

RA-051:013 tóft
Sunnar og austar, nær bænum, er ferhyrnd tóft. Vísar í 90°, skipt í 2 misstór hús (i) breidd 3,5m, veggjaþykkt 1,2m, dyr á suðurhlið 70 sm (austara), lengd 6m. Lengd alls 9,8m. (ii) Hefur einnig dyr á suðurhlið, hæð 1,5m, hlaðnar jötur við gafla (i), við norðurhlið (ii).
Heimildir:

RA-051:014 garðlag
Skjólgarður liggur úr SVhorni 013 (ii) í 294° út að annarri ferhyrndri tóft.
Heimildir:

RA-051:015 tóft
Tvískipt, vísar í 306°, (i) breidd 3,2m, veggjaþykkt 1,2m, lengd 5m, veggjaþykkt milli (i) og (ii), sem er vestar, 2m. Lengd alls 10m. Dyr á miðjum suðurvegg (i). Bárujárnsþak er yfir (ii). Í (i) er hellulagt gólf.
Heimildir:

RA-051:016 hleðsla
Vestan við 015 er líklega undirstaða undir girðingu. Beint upp af vestustu hlöðu miðbæjarins. Vísar í 300°, lengd 10m, breidd 4,8m, ferhyrnt svæði. Ekkert er nú eftir af veggjum nema undirstaðan. Gæti verið rétt.
Heimildir:

RA-051:017 tóft
Við hliðina á 016. Lítil ferhyrnd tóft mynduð úr stórum björgum á tvo vegu, vísar í 166°, lengd 2,2m, breidd 1,6m, veggjaþykkt 1m.
Heimildir:

RA-051:018 garðlag
Beint niður af 017. Ferhyrndur garður, tvískipt 1-2 hleðsluraðir sjáanlegar, lengd í 100°, 6m í skiptingu, 11,3m alls, breidd 4,3m, breidd austari hluta 5,3m.
Heimildir:

RA-051:019 tóft hlaða
Beint aftur af miðbænum er grunnur af hlöðu (i) og heygarði (ii) (i) Ferhyrnd hlaða, vísar í 126°, lengd 11,3m, breidd 3m, hæð 2m. (ii) Ferhyrndur heygarður, vísar í 126°, lengd 9,8m, breidd 8,9m. Hvort tveggja hlaðið úr grjóti - stendur hátt. Lengd (i) og (ii) 15,2m (þ.e. beggja í 216°). Veggjaþykkt milli (i) og (ii) 1m, hæð 1,4m. (i) Dyr í SV horni, engar dyr sjáanlegar á (ii). Hvorttveggja niðurgrafið.
Heimildir:

RA-051:020 tóft fjárhús
Hlaðinn kindakofi upp við stórt bjarg upp í hlíðinni. Vísar í 184°, lengd 3,6m, veggjaþykkt 1m, breidd 3,6m. Dyr í suður, hæð 1,5m, fallega hlaðið úr grjóti og torfi, hátt í hlíðinni.
Heimildir:

RA-051:021 tóft
Rétt vestur af girðingu sem liggur upp frá vestustu hlöðu í húsasamstæðunni aðeins upp í hlíð er örlítil ferhyrnd tóft. Dyr vísar í 123°, lengd 1,7m breidd 1,7m, hæð 0,75m.
Heimildir:

RA-051:022 tóft
Beint vestur af miðbæ er lítil tóft, vísar í 180°. Í sömu hæð og bærinn, norður af kartöflugarði. Suðubær er austast, Vesturbær syðst og vestast, Miðbær er í miðið. Lengd 3m, veggjaþykkt 0,6m, dyr í suður 0,35m, breidd 1,6m. Tóftin er fyllt af grjóti, en dyrasteinar sjást vel.
Heimildir:

RA-051:023 *Gamli-Vesturbær* bæjarstæði bústaður
Beint og fast norður af núverandi Miðbæ er Gamli-Vesturbærinn, 2 burstir steinsteyptar að framan, torf- og grjótveggir annars. Var notaður sem fjárhús.
Heimildir:

RA-051:024 hús
Við NV hornið á 023 er lítill kofi, NA við eru tveir litlir kofar. Þessir þrír kofar liggja norðar en 023. Vísar í 190°. Tveir austari kofarnir tilheyra Miðbæ.
Heimildir:

RA-051:025 tóft hlaða
Á hlaðinu suður af 023 er ferhyrnd niðurgrafin hlaða. Vísar í 190°, lengd 5,7m, breidd 3,9m, hæð 1,75m. Við hliðina á henni, vestar, er steinsteypt geymsla, veggir hlaðnir úr grjóti og torfi.
Heimildir:

RA-051:026 hús
Kofi fastur við austurgafl austasta bæjar. Ferhyrndur, lengd 2,9m að innanmáli breidd 4,6m að utanmáli. Veggjaþykkt 2,25m.
Heimildir:

RA-051:027 tóft
Vestur frá bænum, sunnan vegar, á milli nýrra og eldra fjárhúss ofan vegar, er ferhyrnd tóft. Lengd 5,3m, veggjaþykt 1,4m, breidd 4,7m, vísar í 193°, dyr þar. Vel hlaðið, sérstaklega að innanverðu, grjót og torf. Þakhellur og timbur, jötuleifar með hliðum. Torfþak fallið inn, hæð 1,1m.
Heimildir:

RA-051:028 tóft
Sunnar og vestar í túninu er vel varðeitt niðurgrafin ferhyrnd tóft. Túnið notað fyrir kýr, fremur óræktannlegt. Tóftin vísar í 126°, dyr þar, lengd 4,9m, veggjaþykkt 1,3m, breidd 3,6m, hæð 1,1m. Stendur á svæði þar sem mikið grjót hefur hrunið úr fjallinu - nú gróið. Veggur hefur verið hlaðinn úr grjóti, hlykkjast um svæðið líklega aðhald fyir fé.
Heimildir:

RA-051:029 heimild um útihús
029-031 voru tóftir sem sjást á loftmynd frá 1960 höfðu verið flattar úr árið 1980. Þarna voru m.a. fjárhús Syðstabæjar.
Heimildir:

RA-051:030 heimild um útihús
029-031 voru tóftir sem sjást á loftmynd frá 1960 höfðu verið flattar úr árið 1980. Þarna voru m.a. fjárhús Syðstabæjar.
Heimildir:

RA-051:031 heimild um útihús
029-031 voru tóftir sem sjást á loftmynd frá 1960 höfðu verið flattar úr árið 1980. Þarna voru m.a. fjárhús Syðstabæjar.
Heimildir:

RA-051:032 tóft
Vestan bæjar, norðan vegar, upp í fjallshlíðinni mitt á milli nýrra og eldra fjárhúss er ferhyrnd tóft, byggð upp við stór björg. Lengd 3,8m, veggjaþykkt 1m, breidd 3,1m, hæð 1,2m, vísar í 194°. Dyr í þá átt, norðurgaflinn upp við björgin er hlaðinn úr grjóti og torfi.
Heimildir:

RA-051:033 hús fjárhús
SV við 045 , niður við veg eru fjárhús, vísa í 190°, með gafl að vegi, steinsteyptan Torfþak, veggir úr torfi og grjóti, enn í notkun.
Heimildir:

RA-051:034 tóft

Vestar en 033 alveg niður við veg (norðan hans) er lítil ferningslaga tóft með hlaðinni brýk við norðurvegg. Vísar í 184°, lengd 3,1m, veggjaþykkt 1,3m, breidd 3m, hæð 1,4m. Dyr í SVhorni. Út frá sama horni liggur hleðsla til vestur, 5 skref, sveigir þá til norðurs og suðurs í vestur. Stórir steinar. Heldur áfram upp í hlíðina.
Heimildir:

RA-051:035 tóft
Vestar og svolítið norðar er önnur feryrnd tóft. Grafin inn í hlíðina rétt austan við svolítilnn hól. Lengd hennar 3,9m, veggjaþykkt 1,4m, breidd 3,3m, hæð 1,3m. Tóftin vísar í 182°, dyr þar í miðju 0,55m.
Heimildir:

RA-051:036 tóft
Framan í sama hól, aðeins vestar og sunnar en 035 er önnur ferhyrnd tóft, grafin inn í hólinn. Lengd 4,3m, veggjaþykkt 1,1m, breidd 3,4m, hæð 1,6m, vísar í 182°, yfirgróin.
Heimildir:

RA-051:037 tóft
Aðeins vestar en 036, í svipaðri hæð eru tvö hús, samsíða. Ferhyrnd, vísa í 196°. Austara: Lengd 3,6m, veggjaþykkt 1,4m, breidd 3,5m, breidd beggja húsa 7,2, hæð 1,3m. Vestari tóft er tvískipt þvert á. Norðurhluti 2,4m, lengd alls 5,7m. Vestan (fast) við girðinguna, sem næst er, liggur gjóthlaðinn veggur upp hlíðina.
Heimildir:

RA-051:038 hleðsla
Grjóthlaðinn varnarveggur upp hlíðina, rétt fyrir hron girðingar sem næst er 037. Varnarveggur við skriðu, þvert á hlíð á sömu slóðum.
Heimildir:

RA-051:039 tóft
Upp í hlíðinni milli 037 og 040 er lítil tóft. Lengd hennar 2,35m, veggjaþykkt 1,3m, breidd 1,85m, vísar í 10°. Grafin inn í hlíðina, rétt austan við girðinguna.
Heimildir:

RA-051:040 tóftir
Enn vestar en 039, upp í hlíðinni norður af veginum, undir stóru bjargi hefur verið hlaðin tvískipt tóft. Tvær krær hlið við hlið, vísar í 166°, lengd 2,7m, veggjaþykkt 1,5m (vestari), dyr 0,45m í SA horni gafls. Bjarg myndar norðurgafl, breidd 2,6m, veggjaþykkt 1,8m milli. Breidd alls 4,4m, hæð mest 1,5m.
Heimildir:

RA-051:041 garðlag túngarður
Þegar gengið er frá Núpi niður að þjóðvegi er þó nokkuð af gömlum túngörðum á vinstri hönd austan vegar.
Heimildir:

RA-051:042 hleðsla rétt
Á móts við steinsteypta hlöðu en austan vegar er ferhyrnd rétt, sem notar túngarð sem vesturhlið. Vísar í 175°, breidd 9,3m, lengd 17,4m, hæð 0,6m, torfvegggir, þykkt 0,9m. Réttin er illa varðveitt, opin í SV horni.
Heimildir:

RA-051:043 tóftir fjárhús
NV við fyrrnefnda steinhlöðu og fjárhús rétt norðan við þjóðveginn er tóftasamsteypa. Austast (i) er ferhyrnt fjárhús og hlaða, vestar (ii) rétt, vestast, (iii) lítil ferhyrnd tóft. Túngarðar liggja norðan, sunnan og vestan við. (i) lengd 4,8m, breidd 1,6m, lengd hlöðu sem er norðan við 6,9m, breidd 7,4m. Niðurgrafin hlaða, lengd norðurgafls 1,9m (1,3m er steinhlaðið). Vísar í 226°, hlaðin jata eftir endilöngu fjárhúsi, norðurgafl vel varðveittur, hliðar brotnar. (ii) breidd 11,3m, nær frá suðurgafli (i) aftur úr. í SV horni er tóft þangað er breidd 17,3m. Vestan hennar er vesturhlið réttar, lengd þangað 21,2m, breidd (í 226°) 11,2m. Hlið á miðri norðurhlið. (iii) Ferhyrnd tóft, vísar í 320°, breidd 4,2m, hæð 1,4m, torfveggir eins og í (i). Dyr á miðri suðurhlið, þakhellur sjást.
Heimildir:

RA-051:044 hleðsla
Beint upp frá veginum, rétt utan (austan) girðingar heimatúns bæjar er hleðsla úr grjóthröngli upp í hlíðina, liggur svolítið í átt frá girðingu.

Heimildir:

RA-051:045 tóft
Vestar upp í hlíðinni rétt við norðurhlið heimagirðingarinnar er ferhyrnd tóft. Vísar í 198° lengd 5,8m, breidd 3,5m, hæð 1m. Veggjaþykkt 1,5-1,25m. Dyr í 198°- 4 sm, hlaðnir veggir út grjóti
Heimildir:

RA-051:046 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:047 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:048 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:049 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:050 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:051 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:052 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:053 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:054 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:055 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:056 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:057 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:058 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:059 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:060 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:061 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:062 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:063 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:064 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:065 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:066 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:067 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:068 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:069 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:070 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:071 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:072 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:073 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:074 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:075 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:076 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:077 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-051:078 *Útsynningsból* örnefni
"Útsynningsból er í brúninni austan við Úrdali." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 2

RA-051:079 gata leið
"Austast í Núpshömrum er Flautahellir í miðju bergi, stór gapi og áberandi. Er hann í mörkum milli Skála og Núps neðan frá ... Er Kliftorfa þar ofan brúnar, miðsvæðis, en klif neðan hennar í brúninni, og liggur gata um það upp á heiði." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 2

RA-051:080 *Skollastígur* heimild um leið
"Skollastígur liggur niður hamrana fyrir vestan Flautahell og Skollhaus vestan við hann, neðanverðan." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 2

RA-051:081 *Þorleifsstígur* örnefni leið
"Vestan Skollhauss [sjá 037] er Lyngtó uppi í hömrunum. Eru þar kindastöðvar dágóðar. Vestan við Lyngtó er

Þorleifsstígur og Þorleifsstígsgil." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 2

RA-051:082 *Efri-Miðstígabrekkur* örnefni leið
"Vestan Skollhauss [sjá 037] er Lyngtó uppi í hömrunum. Eru þar kindastöðvar dágóðar. Vestan við Lyngtó er Þorleifsstígur og Þorleifsstígsgil. Þá koma Miðstígabrekkur, Efri- og Neðri, og Fláanef vestan þeirra." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 2

RA-051:083 *Neðri-Miðstígabrekkur* örnefni leið
"Vestan Skollhauss [sjá 037] er Lyngtó uppi í hömrunum. Eru þar kindastöðvar dágóðar. Vestan við Lyngtó er Þorleifsstígur og Þorleifsstígsgil. Þá koma Miðstígabrekkur, Efri- og Neðri, og Fláanef vestan þeirra." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 2

RA-051:084 *Hrútaból* örnefni
"Þessu næst er að nefna Karlsgat, sem farið er um, þegar farið er upp á heiði um þennan hluta hamrana. Neðan við Karlsgat er Hrútaból." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 3

RA-051:085 *Efri-Strákastígur* gata leið
"Vestan við lækinn [í Lækjargili] eru tveir grónir stígar í miðjum hömrum. Heita þeir Efri- og Neðri-Strákastígur." Segir í örnefnaskrá "Á sú spá að hafa staðið í Krukkuspá, að Strákastígur skyldi hrapa á bæinn á Núpi, þegar þar væru reknar þrjár gráar kýr til vatns undir eins. Hefur það löngu verið gert, og bar ekkert til frétta." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 3

RA-051:086 *Neðri-Strákastígur* gata leið
"Vestan við lækinn [í Lækjargili] eru tveir grónir stígar í miðjum hömrum. Heita þeir Efri- og Neðri-Strákastígur." Segir í örnefnaskrá "Á sú spá að hafa staðið í Krukkuspá, að Strákastígur skyldi hrapa á bæinn á Núpi, þegar þar væru reknar þrjár gráar kýr til vatns undir eins. Hefur það löngu verið gert, og bar ekkert til frétta." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 3

RA-051:087 *Pálsból* örnefni
"Neðan við Skrákastíga er Pálsból niðri við brekkuna." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 3

RA-051:088 vegur leið
"Vestur undir Hvammslandi er Klaufabrekka neðan Hvammsnúps. Lá ferðamannavegur um hana ofanverða á fyrri dögum, þegar Markarfljót rann um Pöstin. Þar hafði Flóða-Labbi bækistöð sína og hratt böggum ferðamanna niður brekkuna." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 3

RA-051:089 *Flóða-Labbi* þjóðsaga
"Vestur undir Hvammslandi er Klaufabrekka neðan Hvammsnúps. Lá ferðamannavegur um hana ofanverða á fyrri dögum, þegar Markarfljót rann um Pöstin. Þar hafði Flóða-Labbi bækistöð sína og hratt böggum ferðamanna niður brekkuna." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 3

RA-051:090 tóft
"Austan við lækinn er Bolabrekka og síðan Kinnartorfa. Ofan þeirra eru Gylthillur, Eystri- og Vestri, neðst í hömrunum, niður af Þorleifsstíg ... Neðan við Gylthillur eru fornar tættur, fast við bergið." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 4

RA-051:091 *Eystra-Stekkjatún* örnefni stekkur
"Í túnum eru þessi örnefni: Efri- og Neðri-Nýgræða eru austast í túnum fyrir ofan veg, þá Eystra- og Vestra-Stekkjatún." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 4

RA-051:092 *Vestra-Stekkjatún* örnefni stekkur
"Í túnum eru þessi örnefni: Efri- og Neðri-Nýgræða eru austast í túnum fyrir ofan veg, þá Eystra- og Vestra-Stekkjatún." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 4

RA-051:093 heimild um traðir
"Næst bænum að vestan er Rófutún, ofan við gömlu traðirnar ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 4

RA-051:094 *Lambhússkákir* örnefni lambhús
"Niður af bænum er Stykki vestan við lækinn og Skriðutún neðan þess. Vestan þessara örnefna eru Lambhússkákir ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 4

RA-051:095 *Stöðulsteinn* örnefni kvíar
"Niður af bænum er Stykki vestan við lækinn og Skriðutún neðan þess. Vestan þessara örnefna eru Lambhússkákir, síðan Lágatún og Galthóll vestan þess. Vestan við Galthól er stór steinn, sem Stöðulsteinn heitir." Segir í örnefnaskrá Þórðar Tómassonar. "Vestan við Galthólinn er Stöðull og Stöðulsteinn." Segir í örnefnaskrá Magnúsar Andréssonar
Heimildir: Ö-Núpur, 4; Ö-Núpur MA, 1

RA-051:096 *Kvíaleiti* örnefni kvíar
"Vestan við gömlu traðirnar er Kvíaleiti rétt um veginn ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 5

RA-051:097 *Krummaból* örnefni
"Vestur undir Litluklöpp er Krummaból í skriðunni, þar sem gamli ferðamannavegurinn lá um, sem enn sér móta fyrir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 5

RA-051:098 *Útgarðsengjar* örnefni
"Framan við Hvammsál eru Útgarðsengjar í Hvamms- og Núpslandi. Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur, 5

RA-051:099 *Krókaréttir* örnefni rétt
"Brekkurnar Utastfrá: ... Neðan til í brekkunum utast eru Krókaréttir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur MA, 1

RA-051:100 *Bólsteinn* örnefni
"Í túninu er Bólsteinn og Hánípa." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur MA, 1

RA-051:101 *Tröllagil* örnefni tröllabústaður
"Heiðin, Kliftorfa, Fremstidalur, Miðdalur, Innstidalur, Smyrill, Smyrilslágar, Bláfell, Tröllagil ..." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Núpur MA, 2

RA-052 Hvammur

20 hdr. 1709. 1270: Tilheyrir hálf Hvammsfjara Holtskirkju, (DI II, 4-85), 1332: Öll Hvammsfjara tilheyrir Holti, sama 1480 og 1591 (DI II, 681-682; DI III, 192 nm; DI VI, 329-330). 1522: Virðist sem jörðin sé orðin bænadaeign. (DI IX, 87)."Land jarðarinnar er suðvestur og vestur af Hvammsnúpi, suðvestan við fjallið að landi Sauðhúsvallar, um 320 ha., að mestu sléttlent og grasi vaxið." (SB IV, 156)

1709: "Á tún og fjallhaga sem eftir eru fellur grjót og skriður árlega og liggja und spjöllum. Síðan Markarfljót austur hljóp (fyrir 64 árum) hafa bæði hagar og slægjur stórlega eyðst af vatni, leiri og sandi. Hagaþröng er mikil, so fjenaður er um nætur á sumrum innsettur ... " (JÁM I, 77) 1839:"Tún eru þar stór og grasgefin, en þó þýfð. Engjar rétt vestur undan, vestur með fjallinu og fram undan bænum. Fjallhagar eru engir nema vestur með, neðan undir hömrunum því þeir hagar sem voru á sléttlendinu urðu að sandleirum, þegar Markarfljót rann austur með fjallinu, og eru alltaf að færast meir og meir suður á og eru í einum stað komnir

suður undir fjörur, nefninlega fyrir austan svokallaða Mýrabæi." (SSR, 46). 1924: Tún 10,4 ha, garðar 2620m^2 "Túnin eru heima við bæinn og á sléttunni fyrir ofan Efri-Hól. Fyrrum bar Markarfljót sand og leðju á land jarðarinnar." (SB IV, 156)

RA-052:001 *Hvammur* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-052:002 hús
Norðar en 018, í sömu hæð í brekkuni er uppistandandi kofi. Ferhyrnt hús, vísar í 168°, lengd 5,5m, breidd 4,4m, dyr í 168°, bárujárnsgafl að hluta, annað úr torfi og grjóti. Dyr hæð 1,3, breidd 0,6m, 1 stoð sést inni í miðju. Hefur verið gripahús og síðar notað sem reykhús.
Heimildir:

RA-052:003 hús
Á bak við norðurbæinn (eldri byggingunа), alveg í hlaðinu er uppistandandi bygging, vísar í 165°. Lengd 5,7m, dyr 0,7m, hæð 1,5m. Hluti þaks, sem á eru hellur og torf, er nýfallið inn. Inni skiptist í krær með timburgrindum, tvær raðir stoða, vagl og dvergur, sperrur þétt, þakhellur efst á veggjum sem sperrur lágu á.
Heimildir:

RA-052:004 hús
Við hlið 003 er smærri bygging. Beidd 3,3m, lengd 3,4m, breidd dyra 0,6m. Þak fallið inn.
Heimildir:

RA-052:005 tóft fjós
Beint aftur af (norður af) 004 er önnur ferhyrnd tóft. Vísar í 360°, lengd 4,3m, breidd 3,9m, hæð 1,5m, full af drasli 1980.
Heimildir:

RA-052:006 garðlag túngarður
NA af bænum er gamla túnið, má sjá túngarð beint upp hlíðina að norðanverðu.
Heimildir:

RA-052:007 vegur leið
Þvert á hlíðina liggur gamli þjóðvegurinn hlaðinn úr grjóti. Hann sást einnig við hamarinn er komið er að austan. Breidd 2,5m, grafið inn í hliðina, 1,5m hæð beggja vegna. Vegurinn er ekki heill.
Heimildir:

RA-052:008 tóft
Í hlíðarrótum í NA frá bænum vestur af 007 er ferhyrnd tóft. Vísar í 348°, lengd 5,3m, breidd 4,5m, dýpt 0,75m. Dyr á miðjum vesturvegg - eða opið þar út. Má sjá steina í veggjum, en gróið yfir.
Heimildir:

RA-052:009 tóft
Þó nokkuð norðar og austar ofar í hlíðinni er ferhyrnd tóft. Vísar í 250°, lengd 3,8m, breidd 3,8m, hæð 1,9m. Dyr í suðurhorni á hliðarvegg, breidd 0,8m veggjaþykkt 1,9m. Fallega hlaðin úr móbergi og torfi inn í hlíðina.
Heimildir:

RA-052:010 tóft
Í NV niðri á sléttlendi, norðan við túngarð. Ferhyrnd tóft, vísar í 250°, lengd 4,5m, breidd 3,4m, hæð 1,4m. Dyr á miðri suðurhlið, veggjaþykkt 1,8m. Grjót, mest torf að utan. Vel varðveitt nýleg tóft. Hlaðin brýk við norðurhlið.
Heimildir:

RA-052:011 hús hlaða
Norðan og austan í brekkurót er enduruppbyggð hlaða, með steinsteyptum framgafli og bárujárnsþaki. Vísar í 254°, lengd 14,5m, breidd 5,9m, (l+br. þaks). Hlaðnir veggir ná 1,9m út frá steypugafli, hæð 1,4m.
Heimildir:

RA-052:012 hleðsla rétt
Út frá suðurhlið er óregluleg hlaðin rétt. Breidd frá bárujárnsþaki 9,1m, nær hálfhringur.

Heimildir:

RA-052:013 tóft
Við NA horn hlöðu 011 er lítil ferhyrnd tóft, aðskilin frá réttinni 012 Lengd vísar í 250° og er 2,55m, breidd 2,8m. Steypt að beint fyrir framan. Gólf er hærra hér en í rétt. Norðan við hlöðuna er stafli af þakhellum, líklega úr henni áður en bárujárnið kom.
Heimildir:

RA-052:014 tóft fjárhús
Norðar úr með hlíðinni við fjallsrætur. Ferhyrnd tóft, vísar í 192°, breidd 3,3m, lengd 3,8m. Dyr í suðurhorni austurhliðar. Veggjaþykkt 1,1m, stórt bjarg hefur verið notað sem suðurgafl - grafið inn í hlíð, fallega hlaðið grjót, torf utanmeð, dýpt 1,7m.
Heimildir:

RA-052:015 tóft fjárhús
Rétt NV af, ofar í hlíðinni er ferhyrnd tóft, vísar í 194°, dyr þar, ekki alveg á miðju. Lengd 5,4m, breidd 3,8m, veggjaþykkt 2m. Nú hrunið inn í dyr, þykk hella yfir. Grafin inn í hlíð, vel varðveittar hleðslur - torf utan. Hæð 1,8m, hæð dyra 1m, breidd 0,8m.
Heimildir:

RA-052:016 tóft
Alveg niður við þjóðveginn, í suður frá 015, rétt norðan núverandi þjóðvegar er ferhyrnd tóft. Vísar í 305°, lengd 9,4m, norðurhliðin er steinsteypt. Breidd 6, vesturgafl hlaðinn úr grjóti og torfi, suðurhlið er farin í skurð sem liggur samsíða þjóðvegi. Á loftmynd (1961) virðist vera þak á þessari byggingu og hún er sunnan vegir þá.
Heimildir:

RA-052:017 garðlag túngarður
Gamlir túngarðar, sjá lista.
Heimildir:

RA-052:018 tóft fjárhús
Þegar kemur að Hvammi að austan liggur grjótveggur upp hlíðina austur af bænum og e.t.v. þvert yfir hlíðina. Þetta er í og meðal mikils hruns úr fjallinu. Norðar í hlíðinni, nær bænum, svo til í jaðri hraunsins, er ferhyrnd tóft. Vísar í 270°, lengd 3,1m, breidd 3,4m, hæð 1,1m. Opin í 270°, grafin inn í hlíðina, hlaðin torfi og grjóti.
Heimildir:

RA-052:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-052:020 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-052:021 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-052:022 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-052:023 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-052:024 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-052:025 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-052:026 heimild um mógrafir
"Mótak var suður af bænum í miðri landreign." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 156

RA-052:027 gata leið
Landamerki: “Miðklettur í Hvammskörðum er hornmark að ofan- og vestanverðu. Úr honum liggur markalínan austur hamrabrúnirnar, allt austur að Hvammsnúpi, síðan fram eftir háegg hans, fram yfir Arnarþúfu og niður í Oddsaugu, sem sumir hyggja, að heitir Össaugu. Þau eru við reiðgötuna fornu fyrir ofan Pöstin.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 1

RA-052:028 *Dysjarhóll* örnefni
“Framan við Hvammsnúp er Dysjarhóll, sem áður greinir, ef til vill nefndur svo vegna lögunar sinnar.” Segir í örnefnaskrá “Það var ætlun sumra, að í þeim hól byggi huldufólk.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 1

RA-052:029 *Flóða-Labbi* þjóðsaga draugur
“Austast í skarðinu norðan Dysjarhóls er lítið dý norðan við veginn. Sagan segir, að þar hafi séra Magnús Pétursson á Hörgslandi kveðið niður drauginn Flóða-Labba.” Segir í örnefnaskrá “Rétt hjá þessum stað eru litlar höldur í bergið niðri við grundina. Þær eru myndaðar af Flóða-Labba, sem greip þar í, þegar hann var að niðurlotum kominn fyrir andríki prests.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 2

RA-052:030 *Kötlubóll* örnefni
“Neðst í Hvammsnúpi, upp af Kálfhamri, er Skjaldartorfa. Norðan við hana er Kötlubóll, þar sem brekkur og hamrar mætast. Skriða er norðan við Kötlubóll; norðan við hana er Reipabóll.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 2

RA-052:031 *Reipabóll* örnefni
“Neðst í Hvammsnúpi, upp af Kálfhamri, er Skjaldartorfa. Norðan við hana er Kötlubóll, þar sem brekkur og hamrar mætast. Skriða er norðan við Kötlubóll; norðan við hana er Reipabóll.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 2

RA-052:032 heimild um fjárskýli
“Niður af Kötlubóli er allhár móbergsklettur, sem Kálfasteinn heitir. Við hann var sauðabyrgi um eitt skeið.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 2

RA-052:033 *Dalból* örnefni
“Brekkan ofan við bæinn, upp að bergi, heitir Háenni, en lægðin milli hennar og Hvammsnúps heitir Dalur, allt niður í tún í Hvammi. Ofan Dalsins er Dalból, en Háaennisból ofan Háaennis.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 2

RA-052:034 *Háaenisból* örnefni
“Brekkan ofan við bæinn, upp að bergi, heitir Háenni, en lægðin milli hennar og Hvammsnúps heitir Dalur, allt niður í tún í Hvammi. Ofan Dalsins er Dalból, en Háaennisból ofan Háaennis.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 2

RA-052:035 *Skjappaból* örnefni
“Skjappaból er neðan undir Skjöppum vestast.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 2

RA-052:036 *Borgartún* örnefni
“Vestan við gamla túnið í Hvammi eru Borgartún, vestan við lækinn.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 3

RA-052:037 *Borgartorfa* örnefni
“Aurgil eru tvö, Ytra og Eystra. Vestan við Ytra-Aurgilið er Borgartorfa. Nær hún vestur að skriðunni stóru.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 3

RA-052:038 heimild um fjárhús
“Ytra-Aurgilið gengur upp með Borgartorfu að austan, en Eystra-Aurgilið er upp af fjárhúsunum, sem standa út

undir Borgartúni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 3

RA-052:039 *Rauðarétt* heimild um rétt
"Niður af skriðunni fyrir vestan Borgartorfu er Rauðarétt." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 3

RA-052:040 heimild um fjárhús
"Vestur-Flóðaskák er vestan heimreiðarinnar, og nær hún vestur að Moldargili, sem er niður af túninu vestan við fjárhúsin, sem eru nær bænum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 3

RA-052:041 tóft fjárhús
"Vestan við Stóruskák eru Rembur, og ná þær út undir sauðhústóftina niður af Bollatorfum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hvammur, 3

RA-053 Sauðhúsvöllur

10 hdr. 1709, talið að hún hafi áður verið 20 hdr. [1332 og 1371]: Jarðarinnar getið í máldaga Stórudalskirkju. Þá á hún hálfa jörðina. (DI II 683; DI III 262-263) "[1491-1518]:Dalur Kyrkiunni j dal gaf Eyolfur logmadur halfa synstu mork. oc halfuann saudhusvoll. vnder eyafiollum. enn kirkiann atti adur þessar jarder halfar. eru þær nu alsendiliga kirkiunnar eign. [et cetera.Hiä Eyolfe Biskup[s] mäg þar fæ eg ongvan reikningsskap." (DI VII, 39) Munnmæli eru að þar hafi fyrst staðið sauðahús frá Fornusöndum. (Ö-Sauðhúsvöllur ÞT, 1)"Fjallshlíðin norður af bænum er fremur gróðurlítil. Að öðru leyti er jörðin grasi vaxin og sléttlend. Elsta túnið er umhverfis bæinn að fjallsrótum en mýrarbelti neðan við, sem nú hefur verið ræst fram. Áður voru engjar austur með fjallinu. Állinn rennur austur skammt fram af bænum. Er þar aur undir sem auðveldar landþurrkun. Haglendi er í og meðfram fjallshlíðinni, aðallegar austur af bænum og á mólendi sunnan Álsins." (SB IV, 157)

1709: "Hagaþröng er jörðin mjög. Túnum, engjum og úthögum spilla skriður og grjóthrun úr fjallinu stórlega, og þar fyrir liggur jörðin undir miklum spjöllum." (JÁM I, 82) 1839:"Tún eru þar stór og slétt og grasgefin. Engjarnar eru kringum túnið, fram undir og austur með Sauðhúsvallarál, en heldur er jörðin landlítil. Túnin eru undirorpin ágangi af læk sem kemdur ofan af hömrunum fyrir austan túnið og hagar sömuleiðis undirorpnir áföllum af smálækjum, er bera sand og möl með sér ofan úr fjallinu." (SSR, 46). 1924: Tún 4,5 ha, garðar 880m^2

RA-053:001 *Sauðhúsvöllur* bæjarhóll bústaður
"Áður stóð bærinn ofar og austar í túninu, en árið 1938 flutti þáverandi ábúandi hann 130 m til vesturs og byggði þar íbúðarhús." Segir í Sunnlenskum byggðum. Hér stendur nú röð af húsum. þrjú vestanmegin, tvö austanmegin öll heil, í miðju hefur verið endurbyggt. Þar er nú geymt hey. Í austra húsinu er ris, að vestan er geymsla. (i) NVasta húsið hefur verið smiðja. (i) Smiðja: lengd 3,35, breidd 1,8m, ein dvergur í miðju húsi heldur sperrum. Trégafl. Veggjahæð 1,5m, öll hin húsin hafa hlaðinn gafl. Síðan kemur fjós (ii), þá fjárhús (iii). (iv) Austari húsin eru vestast hesthús með steinlögðu gólfi, með 2 dyrum - snýr þessi bygging hlið í 230°. Veggir eru fallega hlaðnir grjóti, 2 stoðir í því miðju 2 dvergar sperrur þétt sama, á þeim liggja hellur. (v) Austan við hesthúsið er lítið hús með jötu við norðurgafl - nú geymsla - líklega fyrir fé upprunalega. Innanmál (iv) lengd alls 6,4m, skipt lengd vesturhluta 3,4m, breidd frá jötu 2,2m, jata 0,5m, breidd alls 3,5m. Dyr eru í norðurhorni, inn í þar sem nú er hlaða, hæð veggja 1,5m, - mest rekaviður í sperrum. Breidd dyra 0,9m, hæð 1,5m. Þak bætt með járni. (v) breidd 1,6m, lengd 2,8m, frá jötu 2,45m, breidd dyr 0,9m, hæð 1,4m, veggjahæð 1,5m, þakæð 2,3m. (iii) Fjárhús, lengd 5,1m, breidd 3,1m, breidd milli jata meðfram hliðarveggjum 2,3m. Veggjahæð 1,3m, þakhæð 2,4m, 1 stoð í miðju húsi, sperrur með millibili - nú bárujárn á þaki. Timburgjólf. Pláss fyrir a.m.k. 10 kindur hvoru megin, 20 í allt. Hellulagt gólf, um 25 sm, neðan timburgólfs, gluggi á gafli. (ii) Fjós, lengd 5,3m, 5 básar, lengd að innan fram að dyrum, breidd 3m. Lengd básа 1,65m, þar af 0,4m jata. Breidd dyra 0,95m, hæð 1,7m. Veggjahæð úr flór 1,65m, þakhæð 2,4 af bás. Gólf er nú steypt.

Framan við öll húsin er stétt. Beint framan við húsin í miðjunni, á milli þeirra er brunnur, hlaðinn grjóti í kring, hleri yfir. Mikið vex af súrum í kring. Lengd framhliðar (i), (ii), (iii) 14,4m, að framhlið (iv) (v) 28,5m, lengd (iv) (v) 13,7m, lengd (v) í 30° 5,4m, aftan við heldur veggur áfram í boga til NV, síðan í NA, lengd alls frá framgafli (v) 21,9m. Lengd hlöðu 11,7 í miðið. Breidd heygarðs 5,6m, undir geymslu er grunnur upprunalegs húss. Breidd (vi) að innanmáli 2,9m. Lengd (iii) 7,2m, (vii) breidd 2,2m í 226°x 3,3m. (viii) lengd 8,9m, tvískipt að innan, vísar í 160°, nú notað sem kartöflugeymsla 1 röð af stoðum eftir endilöngu, breidd 4,6m, breidd (viii)+ lengd (i) 9,6m. Búið í gamla bænum til 1938. Bæjarlækurinn átti það til að hlaupa fram og var það væntanlega ein ástæða þess að bærinn var fluttur.

Heimildir: SB IV, 157

RA-053:002 tóft fjárhús
Stendur rétt utan girðingar NA af bænum á milli núverandi bæjar og 005. Ferhyrnd tóft, vísar í 212°, lengd 5,6m, veggjaþykkt ,19m, breidd dyra 0,6m, breidd 3,3m. Lítið er eftir af byggingunni - hefur verið sléttað úr samkvæmt bóndanum.
Heimildir:

RA-053:003 tóft
Beint upp af 012 er önnur ferhyrnd tóft. Vísar í 220°, opið þangað. Breidd 4m, hæð um 0,5m, illa varðveitt, lengd 6,7m, veggjaþykkt 1,4m, SA (upp í hlíðina) og norðan við (þvert á hlíð) eru veggjabrot.
Heimildir:

RA-053:004 tóft
Leifar af ferhyrndu húsi, vísar í 196°, sem er 2,3x2,9m. Mjög lítið eftir - aðeins útlínur.
Heimildir:

RA-053:005 tóft
Enn norðar en 004, norðan girðingar. Ferhyrnd tóft, lengd 4,1m, breidd 2,5m, vísar í 236°. Dyrasteinar greinilegri í þá átt, hæð 0,7m.
Heimildir:

RA-053:006 tóft
Beint upp af 005, í hlíðinni, er örlítil steinhlaðin tóft, ferhyrningslaga, dyr í 314°. Stór steinn notaður í norðurdyrakamb, breidd 2,3x2,3, veggjaþykkt 0,7m. Breidd dyra 0,45m, hæð 0,75m.
Heimildir:

RA-053:007 hús
Í vestur frá 006 í brekkurótum í jaðri túnsins er uppistandandi ferhyrndur kofi. Vísar í 240°, hlaðinn úr grjóti, einnig yfir dyrum, hellur í þaki. Utanmál, breidd 4,8m, lengd 5,4m, breidd dyra 0,7m, hæð 1m.
Heimildir:

RA-053:008 hús fjárhús
Fjárhús og hlaða, vísa í 220°. Tvær burstir, lengd 13,6m, breidd 14,6m, steinsteptur gafl, bárujárnsþak, enn í notkun.
Heimildir:

RA-053:009 tóft
Niður við veginn er lítið mjólkurbyrgi. Hlaðið með torfþaki, lengd 3m, breidd 4m, hæð 2m. Dyr breidd 1,1m, hæð 1,4m.
Heimildir:

RA-053:010 hleðsla rétt
Austast er grjóthlaðin rétt. Austurhlið er bein og vísar í 215°- hlið við enda hennar, lengd 10,6m. Norðurgafl og vesturhlið eru sveigð, breidd 7,5m, hæð 1,6m, breidd dyra 2,2m steinsteyptir steinar við dyr, líklega enn notað.
Heimildir:

RA-053:011 hleðsla túngarður
Leifar af túngarði sjáanlegar, sjá loftmynd.
Heimildir:

RA-053:012 heimild um mógrafir
“Mótak var fram af bænum neðan við mýrina.” Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 157

RA-053:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-053:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-053:015 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-053:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-053:017 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-053:018 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-053:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-053:020 *Skriðuvað* heimild um vað
"Vaðið yfir Álinn, fyrir neðan bæinn, nefndist Skiðuvað." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sauðhúsvöllur, 2

RA-053:021 *Hafurshólar* heimild um legstað
"Þá eru og við austurmörk landareignarinnar hólar tveir, allsérkenilegir og fornfrægir. Heita þeir Hafurshólar." segir í örnefnaskrá "Við austurtakmörk Sauðhúsavallarlands, neðan Fitjaráls, er Hafurshóll. Þar var Hafur í Hvammi drepinn, en dysjaður í Dysjarhól, að sumra sögn. Aðrir segja, að í Hafurshól sé heygður fornmaður, sem Hafur hét. Í Hafurshól var mikil huldufólksbygð, ljós sáust þar oft á kvöldum og ýmsir urðu þar varir við athafnir og umferð þeirra, sem hólinn byggðu." segir í örnefnaskrá ÞT
Heimildir: Ö-Sauðhúsvöllur, 2-3; Ö-Sauðhúsvölur ÞT, 2

RA-053:022 *Stekkjartúnshóll* örnefni stekkur
"Kaldá fellur niður milli Nátthagahauss og Lækjarkletts. Þá er Kúalág og Kúalágarbrekka ofan hennar. Neðar er Stekkjartún og neðst í því Stekkjartúnshóll." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sauðhúsvöllur ÞT, 1

RA-054 Efra Holt

3 hdr. 1709. Talið að býlið hafi upphaflega heitið Efri-Vestur-Holt. Efri-Holtstorfan var 12 hdr., en Efri-Holt er nú 1/4 af torfunni, um 100 ha. (SB IV, 162) 1838:"Þar eru nokkur tún og engjar töluverðar." (SSR, 47). 1924: Tún 0,8 ha, garðar 1490m^2. Efri-Holtstorfa er aðalhluti hinna svokölluðu Mýrarbæja sem eru Efri-Holt, Syðri-Kvíhólmi, Efri-Kvíhólmi, Syðri-Hóll og Efri-Hóll, og kallast þetta í Uppmýrunum, jarðirnar eiga samliggjandi engjar og bithaga. (Ö-Efri-Holtatorfan, 1)

RA-054:001 *Efra Holt* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-054:002 tóft útihús
Ferhyrnd tóft, 162° í Syðri Kvíhólma, 315° í Efri Kvíhólma, 200° í Lambhúshól. Vísar í 312°, lengd 6,1m, breidd 4,3m, hæð 0,6m, veggjaþykkt 0,5m. Dyr hafa ef til vill verið í vesturhorni, á langhlið.
Heimildir:

RA-054:003 tóft
Ferhyrnd tóft, vísar í 122°, lengd 15,9m, breidd 10,5m, hæð 1,8m, dyr á NVhlið. Líklega skipt í herbergi; sést helst í norðurhorni - frá dyrum inn í miðja tóft.
Heimildir:

RA-054:004 tóft útihús
Ferhyrnd tóft suður af 003, 354° í Syðrihól, 310° í S-Kvíhólma, 272° í Vesturholt. Vísar í 10°, lengd 8,9m, breidd 5,6m. Húsinu skipt þvert á lengdina á 4,3m, hæð 0,6m. Veggjaþykkt óljós, helst skilveggur sem er um 1m, útihús, líklega fjárhús.
Heimildir:

RA-054:005 garðlag
Garðbrot, 328° í Syðri-Kvíhólma, 4° í Efra-Kvíhólma, 46° í Syðrihól, mælt frá vesturenda. Tóftin vísar í 43°, 69 skref (lítil) milli tveggja skurða, breidd 0,4m, hæð 0,2m.
Heimildir:

RA-054:006 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-054:007 *Girðing* örnefni
"Svo er Bæjarmýri, og er þar dálítið stykki, sem heitir Veita, og út frá henni er annað stykki, er nefnist Útseta, og þar út frá annað stykki, sem nefnt er Girðing." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Efri-Holtatorfan, 1

RA-055 Syðri Hóll

3 hdr 1709, hjáleiga Efri Holts 1847. Syðri-Hóll var upprunalega 1/4 af Efri-Holtatorfu sem var skipt upp 1960. Árið 1895 var hálf jörðin lögð undir Syðri-Kvíhólma. "Syðri-Hóll er nú um 50 ha. Landkostir eru líkir og í Efri-Hól." (SB IV, 159). 1838: "Því nær túnlaus, en útslægjur eru nokkrar að víðáttu, þó ei séu loðnar." (SSR, 47)

RA-055:001 *Syðri Hóll* bæjarhóll bústaður
Heimildir:

RA-055:002 þúst
Í túninu SA við bæinn eru a.m.k. þrír litlir hólar, voru þar útihús sem nú eru sléttuð út.
Heimildir:

RA-055:003 heimild um útihús
En sunnar en 002 í suðurjaðri túnsins, rétt við fjárhús sem þarna eru, er ósleginn hóll. Þarna voru útihús. Lengd hólsins 19,4m, breidd 9,3m, hæð 1,2m.
Heimildir:

RA-055:004 hús fjárhús
Gamalt fjárhús og hlaða sem enn eru í notkun, í túninu austur af bænum.
Heimildir:

RA-055:005 hús hesthús
Gamalt hesthús nú notað sem hænsnakofi, í túninu vestur af bænum. Veggir úr torfi og grjóti.
Heimildir:

RA-055:006 *Guddutóft* þúst fjárhús
Guddutóft í vesturjaðri kartöflugarðs norður af bænum, nú bara hóll. Vísar í 314°, lengd 16,8m, breidd 7,5m, hæð 1,3m. Hér voru útihús, sauðahús, kennd við Guðbjörgu sem hér bjó.
Heimildir:

RA-055:007 *Syðri-Hóll* bæjarstæði bústaður
Á hlaðinu rétt norður af bænum má sjá móta fyrir undirstöðum bæjar frá því hér var tvíbýli. Er það eins og veggur í horn, vísar í 228°, lengd 7,6m, breidd 6,3m, hæð 1m, þykkt um 2,5m.
Heimildir:

RA-056 Efri Hóll

6 hdr. 1709, hjáleiga Efri Holts 1847. Jörðin á fjörustúf í Holtskirkjulandi. (JÁM I, 77-79) Efri Holtatorfu var skipt árið 1960. "Efri-Hóll er um 100 ha. Land jarðarinnar er að mestu leyti austan við bæinn." (SB IV, 158) 1709. "Högum hefur Markarfljót til forna stórlega spilt, nær það umbreytt sínum farveg, og fjell austur með Eyjafjöllum, en síðan það aftur hinni fyrri framrás náði, hefur úr farvegnum sandur á landið fokið." (JÁM I, 79) 1838: "Tún engin, útslægjur viðlíka og á hinni jörðunni." (SSR, 47). 1924: Tún 1,8ha, garðar 1180m^2.

RA-056:001 *Efri Hóll*bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-056:002 hús hesthús
Gömul hesthús héðan eru enn uppistandandi að mestu. Tvær burstir sem vísa hver á aðra, eins röð af stoðum, sperrur og hellur + torf á þaki, torfveggir.
Heimildir:

RA-056:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-056:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-057 Kvíhólmi

Hjáleiga Efri Holts. Nú tvíbýli. Efri-Kvíhólmi er um 50 ha og er landið að mestu grasi vaxið. Syðri-Kvíhólmi er 1/8 af Efri-Holtatorfu til 1895 þegar hálfur Syðri-Hóll var lagður undir jörðina og er því nú 100 ha. 1838: Tún mýrlend og lítil. (SSR, 47) 1924: Tún 3,2ha, garðar 1100m^2.

RA-057:001 *Efri-Kvíhólmi* bæjarhóll bústaður
Athuga þarf hvenær býlunum var skipt upp.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-057:002 hleðsla hlaða
SA af grunni hlöðunnar 014 er ferningslaga súrheysgrunnur, niðurgrafinn. Lengd 4m, breidd 3,4m, dýpt 1,25m, veggjaþykkt 1,5m. Austurhorn hlöðu og vesturhorn súrheysturns bera hvort í annað.
Heimildir:

RA-057:003 tóft
NA af súrheysturni er tóft í 60°. 25 skref, ferhyrnd, vísar í 238°, lengd 4,9m, breidd 3m, hæð 0,6m. Má sjá steinsteypu í grunni, veggjaþykkt 0,9m, dyr ef til vill í norðurhlið eða vesturgafli.
Heimildir:

RA-057:004 garðlag samgöngubót
NA af 003 í 20° 11 skref, byrjar stikluveggur. Hlaðinn úr torfi til að komast yfir fljótið þegar það rann hér yfir að fjárhúsunum. Vísar í 42°, breidd 1,2m, hæð 0,6m, 48 skref eða á móts við fjárhúsin sem síðar urðu kálgarður. Stiklur þessar voru þannig gerðar að bil var á milli þeirra til að vatnið kæmist á milli.
Heimildir:

RA-057:005 tóft fjárhús
10 skref í SA frá enda 006 er ferhyrnd tóft. Upprunalega fjárhús síðar kálgarður, vísar í 132°, lengd 9,6m, breidd 7,3m, veggjaþykkt 1,4m, engar dyr sjáanlegar nú.
Heimildir:

RA-057:006 hús fjárhús
Gamall kindakofi, enn notaður.
Heimildir:

RA-057:007 hús hesthús
Gamalt hesthús, enn notað.
Heimildir:

RA-057:008 þúst fjárhús
Hér voru gömul fjárhús en nú sést hér einungis upphækkaður hóll. Lengd 10m, breidd 10,5m, hæð 0,7m, fast vestur af fjárhúsunum.
Heimildir:

RA-057:009 garðlag kálgarður

Ferhyrndur kálgarður vísar í 325°, vesturhliðin er nú horfin, lengd 33,1m, breidd 16,6m, hæð 1,2m, veggjaþykkt 1,5m
Heimildir:

RA-057:010 garðlag
Suður af 012 er veggjabrot sem vísar í 58°. Breidd 0,8m, hæð 0,6m, hefur e.t.v. verið notað sem stífluveggur, því hann er ofan í dæld.
Heimildir:

RA-057:011 garðlag túngarður
Vegurin sker garðinn, skurður virðist vera meðfram honum.
Heimildir:

RA-057:012 hús hesthús
Veggir úr streng, stoðir, mest hálfir trjábolir, halda uppi þaki. 5 með austurhlið, 4 með vesturhlið, dyr á vesturhlið. Grind hvílir á stoðum, sperrur þar ofan á. Uppistandandi.
Heimildir:

RA-057:013 renna áveita
Samsíða túngirðingu sem liggur suðvestan við frá 012 í 222°er skurður, 0,6m á dýpt. Samsíða honum en vestar virðist vera annar skurður. Hlaðinn veggur á milli.
Heimildir:

RA-057:014 tóft hlaða
Undirstöður gömlu hlöðunnar, fast austur af bæjarhúsinu. Ferhyrnd tóft, vísar í 316°, lengd 3,8m, breidd 3,8m, veggjaþykkt 1m, dýpt 0,85m.
Heimildir:

RA-057:015 *Syðri-Kvíhólmi* bæjarstæði bústaður
1924: Tún 1,7m, garðar 1080m^2. Bæjarhóll og 3 útihús.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-057:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-057:017 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-058 Vesturholt

12 hdr. 1709, Holtskirkjueign. 1270: Vesturholtafjara nefnd í máldaga Holtskirkju, sama 1332, 1480, 1591 (DI II, 681-682; DI III, 192nm, DI VI, 329-330.) "Vesturholta fjara heitir rekatakmark fyrir landi jarðarinna, hvaraf ábúendur uppbera alleinasta leiguliða gagn, en staðarhaldarinn hitt alt." (JÁM I, 80) Lambhúshóll og Lambhúshólskot voru byggð úr þessari jörð. "Vestur-Holt eru suður við gljá suður af Efri-Holtum. Landið er algróið, sléttlent og möguleikar til túnræktar sæmilegir. Landið grær fram í gljána í seinni tíð." (SB IV, 163) 1709: "Tún er nær því sem ekkert. Engjar spillast árlega af sandi og þurrlendi síðan markarfljót hafði ekki framrás þar hjá. Beitiland jarðarinnar er næsta lítið efir orðið, halda menn að vísu helmíng landsins í dan, en hitt liggur undir spjöllum, jafnvel eyðileggíng." (JÁM I, 80-81). 1838:"Tún eru þar lítil, en utantúnsslægjur góðar og ekki langt burtu og allar því nær rennsléttar." (SSR, 46). 1924: Tún 0,5ha, garðar 1530m^2.

RA-058:001 *Vesturholt* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-058:002 *Búðagarður* garðlag
Bak við austasta húsið, 005, er ferhyrndur garður. Langhlið (sem liggur þvert á langhlið hússins) 11,1m, breidd í 398° 5m, hæð 1,5m. Veggjaþykkt 0,9m. Þetta er kallaður Búðagarður, breidd er mæld frá vesturvegg - nær austar en austurveggur. Torfhleðsla. Hleðsla er einnig úr frá vestasta húsi, langhlið frá vesturhlið hússins í suður 12,1m. Annað en þessi veggur (vesturveggur) er brotakennnt.
Heimildir:

RA-058:003 tóft
Í mýri/móa bak við, norðuraf, bænum er ferhynd tóft. Lengd 3,7m, breidd 2,6m, vísar í 152°, hæð 0,5m, dyr líklega í suðurhorni á langhlið.
Heimildir:

RA-058:004 *Fiskhóll* heimild
Í túninu austur af bænum eru þrír litlir hólar, tveir aðallega sjáanlegir. Örnefnið Fiskhóll tilheyrir a.m.k. einum þeirra. Hér á fiskur að hafa verið barinn, sbr. verbúðirnar.
Heimildir:

RA-058:005 heimild um sjóbúð
"Búð eða Búði kallast, þar sem fjárhús Vestur-Holts standa nú. Talið er, að nafnið sé komið af því, að sjóbúðir hafi verið þar, er útræði var sem mest frá Eyjafjallasandi." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Vestur-Holtatorfan, 2

RA-058:006 hús fjárhús
"Búð eða Búði kallast, þar sem fjárhús Vestur-Holts standa nú. Talið er, að nafnið sé komið af því, að sjóbúðir hafi verið þar, er útræði var sem mest frá Eyjafjallasandi." segir í örnefnaskrá Fjárhús í túninu suður af bænum. Uppistandandi 3 bárujárnsklædd hús - hey geymt í tveimur þeirra. Fjárhúsin standa á tóftum verbúðana.
Heimildir: Ö-Vestur-Holtatorfan, 2

RA-058:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-058:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-058:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-059 Nýibær

10 hdr. 1709, Holtskirkjueign. 1363: Jörðin nefnd í skrá yfir fjörumörk Breiðabólstaðar. (DI III, 192). 1480 Jörðin nefnd í máldaga Holtskirkju (DI VI, 329-330). GS og ÞT telja líklegt að bærinn hafi átt forvera á Gljánni svonefndu austan við mynni Markarfljóts í landi Fornusanda. "Rekapláts liggur fyrir landi jarðarinnar, kallað Nýjabæjar fjara, hvar af ábúandi hefur ei nema leiguliða gagn, hitt alt staðarhaldarinn." (JÁM I, 81) "Jörðin var áður mjög votlend og búin fáum kostum sem bújörð. Á síðustu áratugum hefur henni verið breytt í nánast höfuðból með framræslu, ræktun og byggingum. Beitiland er sæmilegt, en ekki skjólgott." (SB IV, 165)

1709: "Tún er á jörðunni alls ekkert og er sandur umhverfis bæinn. ... Á engjar fýkur stórlega sandur og spillast eftir hendinni." (JÁM I, 81) 1838: "Hún er landrík nokkuð, og er allt landið að heita slægjuland, en vetrarbeit er þar því nær enin, ef hún nyti ekki nábúa sinna í Dalssókn, einkum Fitjamýrar. Annars hefur land hennar mikið gengið af sér af sandfoki úr áminnztum leirum. Tún eru rétt engin. Henni fylgir fjara fyrir land hennar og liggur hún fyrir vestan Efriholtsfjöru." (SSR, 46). 1924: Tún 3,4ha, garðar 2285m^2.

RA-059:001 *Nýibær* bæjarhóll bústaður
1709: "Tún er á jörðunni alls ekkert og er sandur umhverfis bæinn. Hefur bygðin þrisvar (það menn vita) flutt verið, bæði vegna ágángs af sandi og Markarfljós, líka vegna foraða."
Heimildir: JÁM I, 81

RA-059:002 tóft
Aðeins austar og sunnar en 009. Ferhyrnd, vísar í 214°, lengd 6,2m, breidd 3,8m. Út úr suðurhliðinni gæti verið smáherbergi, breidd alls 7,1m, lengd útskotsins 5,1m, út úr c. miðri hlið.
Heimildir:

RA-059:003 heimild
Rétt við veginn áður en komið er að 009 og 002 er rekaviðarbrumbur rekinn niður í jörðina fyrir hesta að nudda sér á.
Heimildir:

RA-059:004 garðlag
Í norður frá bænum, austan við heimatúnið er ferhyrnd torfhlaðin girðing með tveimur tóftarleifum í. Langhlið garðs vísar í 45°, breidd 20,1m, lengd 37,5m. Tóftirnar þvert á. Gæti verið rétt.
Heimildir:

RA-059:005 tóft
Í norður frá bænum, austan við heimatúnið er ferhyrnd torfhlaðin girðing með tveimur tóftarleifum í. Vestari tóftin er 6,6m frá vesturgafli og nær að, 13,5m, lengd 6,9m. 6,7m frá suðurhlið 004 og nær að- 10,3m, breidd 3,4m. Gæti verið fjárhús.
Heimildir:

RA-059:006 tóft
Í norður frá bænum, austan við heimatúnið er ferhyrnd torfhlaðin girðing með tveimur tóftarleifum í. Austari tóftin er 28,5m, frá vesturgafli 004 og nær að, 33,5m, breidd 5m, hæð 1m, lengd 10,7m. Vísar í 316°. Hefur líklega haft trégafl. Tóftir þessar eru útflattar, líklega gamlar. Gæti verið fjárhús.
Heimildir:

RA-059:007 þúst
Í vestur frá 004 (264°) er hóll, 12x8m, hæð 1,2m. Þarna sér nú engin merki um byggðaleifar, en gæti vel hafa verið. E.t.v. er þetta sandhóll sem byggt var ofan á.
Heimildir:

RA-059:008 garðlag túngarður
Sjást vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-059:009 tóft
Ferhyrnd tóft, torfbyggð, vísar í 320°, hæð um 1m, lengd 9,7m, breidd 3,7m, nú aðeins ólögulegur hóll.
Heimildir:

RA-059:010 *Grænaborg* hleðsla rétt
"Austast eru Leirurnar. Þar fyrir vestan Leirubarð. Vestast á því er Grænaborg, gamalt bæjarstæði að ætla má. Þar er nú fjárrétt." segir í örnefnaskrá. Þórður Tómasson nefnir í athugasemdum við handrit GS 1. Bæjarstæði í Grænhól suður af Nýjabæ, rétt við Sandhólmaveg og undir honum. 2. Bæjarstæði nokkru austar, sitt hvoru megin við skruðSandhólmavegar. 3. Bæjarstæði í Brautarmel á gljánni suður af Nýjabæ og í landi jarðarinnar. Sennilega sama og 014 eða 015.
Heimildir: Ö-Nýibær, 1; GS: Handrit að byggðasögu.

RA-059:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-059:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-059:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-059:014 *Nýibær* bæjarstæði bústaður
1709: "Tún er á jörðunni alls ekkert og er sandur umhverfis bæinn. Hefur bygðin þrisvar (það menn vita) flutt verið, bæði vegna ágángs af sandi og Markarfljós, líka vegna forāða."
Heimildir: JÁM I, 81

RA-059:015 *Nýibær* bæjarstæði bústaður
1709: "Tún er á jörðunni alls ekkert og er sandur umhverfis bæinn. Hefur bygðin þrisvar (það menn vita) flutt verið, bæði vegna ágángs af sandi og Markarfljós, líka vegna forāða."
Heimildir: JÁM I, 81

RA-060 Lambhúshóll

Holtskirkjueign. "Jörðin er helmingur af landi Vestur-Holta. Landið er að mestu leyti grasi vaxið, sléttlent, sendið og votlent einkum vestan til." Lambhúshólakot fylgir jörðinni. (SB IV, 164). 1838: "Þar eru nokkur tún, en deiglent og undirorpin sandfoki úr Hvammsleirum. Engjar eru þar og sæmilegar." (SSR, 46) 1924: Tún 3,3ha, garðar 2070m^2

RA-060:001 *Lambhúshóll* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-060:002 garðlag túngarður
Vestan við 009 er túngarður sem liggur til sjávar í suður.
Heimildir:

RA-060:003 tóft
Í horninu þar sem túngarðurinn 002, sveigir til vesturs eru veggjaleifar að því er virðist. Lengd 9,4m, breidd 5,6m. Stauraþúfur eru suður af, mynda horn.
Heimildir:

RA-060:004 tóft
Sunnan þjóðvegar, vestur af bænum. Hér er flatt- og þurrlent. Ferningslaga tóft, e.t.v 2 byggingastig, steinhlaðin tóft í miðju - torfveggir ná lengra beggja vegna. Tóftin vísar í 300°, lengd 12m, breidd alls 16,5m, 11,4m að vestari skilvegg, 11m að innri brún steinhlaðins veggjar 5,4m, að innri brún austurveggjar 4,8m, að miðju þess veggjar út austur, hæð um 1m. Dyr hafa líklega verið í norður. Hér stóð útibú Kaupfélags Hallgeirseyjar.
Heimildir:

RA-060:005 garðlag
Utan um 004. Ferhyrnd girðing, langhlið í 300°, 92,3m, breidd 92,8m.
Heimildir:

RA-060:006 tóft
Í NA horni girðingarinnar, 005, er hóll - hér hefur verið tóft, gerði torfi - vísar í 212°, ólöguleg, lengd 5,7m, breidd 3,3m, hæð 0,7m
Heimildir:

RA-060:007 tóft rétt
Út úr SA horni er ferningslaga girðing, rétt. Langhlið í 32° 7,4m, breidd 7,4m. Garður liggur úr suðurhorni í 160°.
Heimildir:

RA-060:008 tóft
Í austur frá 007, upp við veg, eru tóftarleifar. Eingöngu úr torfi, ólöguleg og útflött tóft. Vísar í 324°, breidd þvert á 11,7m, virðist meira en 1 bygging, eða a.m.k. ekki jafnstórt allt. Langhlið að austan 7,5m, langhlið að vestan 9,5m. Framhliðin í 324° í beinni línu, bakhlið mislöng, hæð 0,6m, dyr líklega í NV horni.
Heimildir:

RA-060:009 garðlag traðir
Sunnan þjóðvegar á móts við bæinn er gamla heimatröðin.
Heimildir:

RA-060:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-060:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-060:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-060:013 heimild um útihús

Heimildir: Túnakort 1924

RA-061 Lambhúshólskot

Holtskirkjueign. Í eyði frá 1910, fylgir Lambhúshól. (SB IV, 164)

RA-061:001 *Lambhúshólskot* bæjarhóll bústaður
Austan við ber er ekið er niður að Vesturholti að austanverðu. Þórður Tómsson segir bæinn hafa staðið norðaustur af Lambhúshól. Bæjarstæðið ávöl hólbunga við framræstan skurð og var sléttað.
Heimildir: Handrit að byggðasögu

RA-062 Fit

Fit og Fitjamýri voru ein jörð, en skiptist í Fit 10 hdr. og Fitjamýri 15 hdr og Ystuborg í eyði 5 hdr. en áður var byggð jörð sem hét Hali í landi Fitjar en fór í eyði um 1650. [1332]: "[úr Dal] sungit annann huern dag helgann. a selialand oc suá aa fit takast ij merkur af huarre kirkiunne." (DI II 683) "[1371]: [úr Dal] skal syngia ... annan huernn dag helgann a fit og selialand. taka ij merkur af huerre kirkiunne. (DI III 262-263) Jörðin tilheyrði Mörk og varð konungseign með henni frá því líklega eftir 1472 allt til um 1550. (Björn Lárusson.)"Á 17. öld skemmdi Markarfljót mjög land jarðarinnar. ... Land Fitjar er grasi vaxið og að miklu leyti sléttlent þegar fjallshlíðin norðan bæjarins er undanskilin. Fjallshlíðin er grýtt og víða skriðurunnin en gróin neðan til. Efra eru hamrar og klettar. Við fjallsrætur er mýrlendi og grýtt, óslétt land, frá berghlaupi úr fjallinu. Austan við hlaupin voru áður engjar. Beitiland jarðarinnar er aðallega í og meðfram fjallshlíðinni norðan Fitjaráls. Sunnan Álsins eru að mestu leyti tún jarðarinnar. Þar er aur undir, sem er framburður Markarfljóts." (SB IV, 170) 1709: "Túni, engjum og högum grandar grjóthrun úr fjallinu, líka möl og grjót, sem uppá slægjur drífur í stórviðrum. Húsum og heyjum er og hætt fyrir þeim." (JÁM I, 83) 1924: Tún 3,6ha, garðar 690m^2.

RA-062:001 *Forna-Fit* bæjarhóll bústaður **Friðlýstar fornleifar**
"Á 17. öld skemmdi Markarfljót mjög land jarðarinnar. Var bærinn fluttur austur á svipaðar slóðir og hann er nú. Sést enn bæjarhóllinn, og heitir Forna-Fit. Um 1970 féll mikið bjarg úr fjallinu fyrir ofan bæinn. Fór hlaupið yfir bæinn og fórust þar öldruð kona og barn. Ef til vill hefur bærinn þá verið fluttur dálítið vestur." Segir í Sunnlenskum byggðum. Stóð bærinn fram um 1600 þar sem nú heitir Forna-Fit, neðan Fitjaráls." segir í örnefnaskrá

Tveir aflangir hólar vísa í 310°, lengd 70m, breidd 20m, hæð 5m. ÁG: "Fitjar. Stór aflangur grasigróinn hóll í túninu, skammt vestur frá bæ, sunnan við Fitjarál. Þarna hefur bærinn staðið um aldir, en verið færður þaðan ekki seinna en á 17. öld."Bæjarstæði fram til 17. aldar.
Heimildir: SB IV, 170; Ö-Fit, 1; ÁG: Friðlýsingarskrá, 65

RA-062:002 heimild um bænhús
FIT UNDIR EYJAFJÖLLUM (DALSÞING) (R)[1332]: [úr Dal] sungit annann huern dag helgann. a selialand oc suá aa fit takast ij merkur af huarre kirkiunne; Máld DI II 683 [Dals] [1371]: [úr Dal] skal syngia ... annan huernn dag helgann a fit og selialand. taka ij merkur af huerre kirkiunne; Máld DI III 262-263 [Dals]
Heimildir: DI

RA-062:003 hleðsla rétt
Í austur frá bænum, austan í svonefndri skriðu í Gjögratá er hlaðið upp að stórum björgum til að mynda fjárrétt og upp undir björg á tveimur stöðum til að mynda kindakofa. Réttin er 9,5m löng í 230°, breidd 9,3m. Króin er í vesturhorni réttar.
Heimildir:

RA-062:004 tóft fjárhús
Í austur frá bænum, austan í svonefndri skriðu í Gjögratá er hlaðið upp að stórum björgum til að mynda fjárrétt og upp undir björg á tveimur stöðum til að mynda kindakofa. "Fitjarhlaup kallast hlaupið mikla austan við bæinn á Fit, og efst í því Hlaupgúll. Í honum eru svokölluð Gjögur, og voru þau áður notuð fyrir fjárhús." segir í örnefnaskrá Vestari skútinn, lengd 8m breidd 4m, undir bjargi
Heimildir: Ö-Fit, 2

RA-062:005 tóft fjárhús
Í austur frá bænum, austan í svonefndri skriðu í Gjögratá er hlaðið upp að stórum björgum til að mynda fjárrétt og upp undir björg á tveimur stöðum til að mynda kindakofa. “Fitjarhlaup kallast hlaupið mikla austan við bæinn á Fit, og efst í því Hlaupgúll. Í honum eru svokölluð Gjögur, og voru þau áður notuð fyrir fjárhús.” segir í örnefnaskrá Austari skútinn vísar í 300°, lengd 5,9m, hlaðið þak upp að bjargi, jata hlaðin meðfram vesturhlið, fallega hlaðinn veggur upp í klett.
Heimildir: Ö-Fit, 2

RA-062:006 *Smiðjuhellir* hellir smiðja
Beint upp af Gjögragjá austan í skriðu. “Austan við Hlaupgúl er Smiðjuhellir.” segir í örnefnaskrá. Breidd 2,3m, hæð 1,65m, lengd 3,5m, höggvinn fallega í boga inn í móbergið með öxi eða meitli, járnhringur 10 sm í þvermál, í austurvegg framanverðum; járnmeitill í norðurhorni. “Austan við Hlaupgúl er Smiðjuhellir en hann er manngerður og er talið að hann hafi verið gerður af Pöpum. Langafi minni, Páll Guðmundsson, mundi ekki eftir því að hann hefði verið notaður. Illfært er að komast upp í hann en þó er það hægt og það rennur úr jarðveginum í kringum hann og eyðist svo að sífellt reynist erfiðara að komast upp í hann.”
Heimildir: Ö-Fit, 2; Sigríður Björk Ólafsdóttir: Fit, 13

RA-062:007 tóft fjárhús
Beint niður, suður af 006, niðri á sléttlendinu er ferhyrnd tóft, austan við lækinn. Fjárhús og hlaða, vísar í 212°, dyr þar, lengd 13,2, lengd hlöðu 6,1m, breidd 6,8m. Hlaðan er mjórri, en bara við vesturvegg, 5,4m, hæð hlöðu 2,3m, breidd dyra 0,75.
Heimildir:

RA-062:008 tóft
NV í hlíðinni, mitt í skriðufalli, er tóft hlaðin upp við stórt bjarg sem myndar austurhlið. Lengd 3,6m, breidd 3,4m, vísar í 206°, dyr þar, breidd 0,5m. Vel varðveitt hleðsla, veggjaþykkt 0,9m, hæð 1,3m.
Heimildir:

RA-062:009 hleðsla rétt
Vestar en 008, nær bænum niðri á sléttlendinu er hlaðið upp við stóran stein að norðanverðu og að vestanverðu. Að norðanverðu er réttarhleðsla, lengd 6,7m, veggjaþykkt 1m, breidd 4,8m, hæð 0,5m, vísar í 124°, ferhyrnd, steinn er suðurveggur.
Heimildir:

RA-062:010 hleðsla rétt
Vestar en 008, nær bæum niðri á sléttlendinu er hlaðið upp við stóran stein að norðanverðu og að vestanverðu. Vestan við steininn er önnur réttartóft, ferhyrnd, að hluta undir steininum, breidd 4m í 196° veggjaþykkt 1,1m, lengd 4,3m, dyr í 196°, hæð 1m, breidd dyra 0,65m.
Heimildir:

RA-062:011 tóft
Vestar, út með hlíðinni, norðan við tún, hlaðið upp við stóran stein sem myndar vesturvegg, ferhyrnd tóft, vísar í 210°, lengd 5,1m, breidd 2,4m, veggjaþykkt 0,9m, hæð 2,5m, fallega hlaðið grjót, hliðarveggir halla inn. Sauðakofi, hrunið úr dyrnar, bárujárn inni, breidd dyra 0,8m.
Heimildir:

RA-062:012 tóft
NA af núverandi fjósi rétt hjá því, er ferhyrnd tóft, vísar í 228°. Lengd 5m, breidd 5,4m, hæð 1,25m, breidd dyra 0,6m, timbur og bárujárn inni - steinsteypa og torf hlaðið.
Heimildir:

RA-062:013 tóft
SA en 012. Ferhyrnd tóft, vísar í 240°, lengd 2,9m, breidd 5m, hæð 0,75m, lítið eftir - yfirgrónir steinhlaðnir veggir, veggjaþykkt 1,4m, dyr í suðurhorni.
Heimildir:

RA-062:014 garðlag
Úr norðurhorni 013 liggur veggjabrot í 330°. Þykkt 1,1m, hæð 0,5m.
Heimildir:

RA-062:015 tóft
Tvær ferhyrndar tóftir rétt norður af bænum. Vísa í 46°, sú vestari er 3,4m breið, lengd 3,8m, veggjaþykkt 0,8m, dyr í norðurhorni, hæð 2m dyr 0,75m, hlaðið grjóti og torfi.
Heimildir:

RA-062:016 tóft
Tvær ferhyrndar tóftir rétt norður af bænum. Vísa í 46°. Austanvið 015 er önnur eins tóft.
Heimildir:

RA-062:017 tóft heygarður
SA af 015 og 016 er heygarður. Langhlið vísar í 130° 5,3m, breidd 3,4m. Björg mynda SV hlið.
Heimildir:

RA-062:018 hús
Norður í vesturenda fjóss og hlöðusamsteypunnar er hálf uppistandandi kofi, vísar í 30°. Fjósið hefur verið byggt ofan í hann. Ferhyrndur kofi, lengd 4,3m, breidd 4m (utanmáls), hellur og bárujárn í þaki.
Heimildir:

RA-062:019 hleðsla rétt
Fjárrétt með steinsteyptu baði, SA af bænum. Stór björg notuð sem veggir, ógreinilegar leifar hleðslu sem S veggur, opin í norður, langhlið vísar í 280°, 7,9m, breidd 7m.
Heimildir:

RA-062:020 hús
Nær bænum en 019, beint austur frá fjárhúsi og hlöðu er uppistandandi kofi. Ferhyrndur, vísar í 220°, lengd 4,9m, breidd 5,3m, dyr í 220°, nú notað sem reykhús.
Heimildir:

RA-062:021 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-062:022 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-062:023 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-062:024 *Fit* bæjarstæði bústaður
"Á 17. öld skemmdi Markarfljót mjög land jarðarinnar. Var bærinn fluttur austur á svipaðar slóðir og hann er nú. Sést enn bæjarhóllinn, og heitir Forna-Fit. Um 1870 féll mikið bjarg úr fjallinu fyrir ofan bæinn. Fór hlaupið yfir bæinn og fórust þar öldruð kona og barn. Ef til vill hefur bærinn þá verið fluttur dálítið vestur." Segir í Sunnlenskum byggðum. Bæjarstæði eftir 1700.
Heimildir: SB IV, 170

RA-062:025 *Fit* bæjarstæði bústaður
"Á 17. öld skemmdi Markarfljót mjög land jarðarinnar. Var bærinn fluttur austur á svipaðar slóðir og hann er nú. Sést enn bæjarhóllinn, og heitir Forna-Fit. Um 1870 féll mikið bjarg úr fjallinu fyrir ofan bæinn. Fór hlaupið yfir bæinn og fórust þar öldruð kona og barn. Ef til vill hefur bærinn þá verið fluttur dálítið vestur." Segir í Sunnlenskum byggðum. Bæjarstæði eftir 1870, ef það var flutt þá.
Heimildir: SB IV, 170

RA-062:026 *Hali* bæjarstæði býli
1709: "Hale hjer jörð, meinast hafa verið bygð úr Fitjar landi. Eyðilagðist fyrir 60 árum eður þar um fyrir Markarfljóti. Dýrleika veit enginn að segja, ei heldur landskuld. Bæjarstæðið og landið um kring er komið í sand og aur, og kann jörðin þar fyrir aldrei aftur byggjast." Þórður Tómasson segir að vitað sé hvar bæjarstæðið var.
Heimildir: JÁM I, 82; GS: Handrit að byggðarsögu

RA-062:027 *Paradísarhellir* hellir útilegumannab ústaður
"Við vesturmörk Fitjar nokkra metra upp í berginu er Paradísarhellir, sérkennileg náttúrusmíð. Sagnir segja að

þar hafi Hjalti Magnússon dvalist um tíma á fyrri hluta 16. aldar og að hellirinn hafi þá fengið þetta nafn." Segir í Sunnlenskum byggðum. "Austan hans [028] eru Ákvæði og Paradísarhellir ofan þeirra, uppi í berginu." segir í örnefnaskrá

FF: "Paradísar hellir sem er 5 Faðma hátt upp í berginu milli Fitiar og Selialads, tvíkarmadyr með lágum dyrum eda Opi; er rúmlega þriggia Fadma lángur og vel svo 5 Álna hár þá inn er komid og eins hér um 5 Al: breidur. Í hvelfíngunni ad ofan og í gólfinu ad nedan eitt þad fína glasserad dökkt Mó- helludurenn Blá-berg. Um alla hvelfínguna ad ofan er eins og Ædar eda Hrukkur liggi ýmislega nedan í berginu enn beinni þegar dregur nidur á Veggina og endar svo nidur á þeim; þær eru margar Fíngur þykvar, sumar bædi meira og minni, sumar sívalar og aðrar þunar og sídan hángandi niðdur úr hvelfínguni líkt og þegar hálfbrádnad bik sígur nidur af Skips Súd eda Timbur húsa þak-brún og þeim þad skodudu sýndist nidur úr þessum Ædum sumstadar eins og storknadir Dropar sem hætt hefdu seinast ad driupa nidur og hardnad þar sídan. I þessum dropum eda Sepum sem nidur hieingu var sama berg sem í siálfum hellirsins nær því so skiær og glasserud sem framandi leir eda Porcelain, um hana alla eru Ávöl Upphlaup rda smá Hædir í margskonar Mindum. Á millum þessara til og frá um hellirin eru settar allslagt Rúnastafir í leingri og styttri línum ... Fyrir nedan Hellirs dyrnar er lítill Skúti, nidur ur hans Hvelfíng hánga smá Spírur líkastar ad lögun kýrspenum ..." BJ: 1901: "Snýr það [hellirinn] mót útsuðri en lengd hellisins er þó einna mest frá suðri til norðurs eða útnorðurhals; í þá stefnu er mænir hans og er hann sljóft kjalmyndaður, en lækkar þaðan til beggja hliða og er eigi manngengt nema undir mæninn. Enda er hellirinn allur lítill. ... mér hafði verið sagt, að gólfið í honum væri alsett rúnaletri ... Merkilegt er að allar rúnirnar eru með mjög líkri, ef ekki sömu gerð, smáar, laglegar og hreint höggnar með skörpum meitli ..." Kúptur og hálfhringlaga, um 8m breiður, 7m djúpur, 8m hár. Engin merki mannaverka inni en hér hafa verið kindur. Hellisgólfið er ójafnt. Burkni vex á veggjum, hellismunnin slútir fram.
Heimildir: SB IV, 170; Ö-Fit, 1; BJ "Rannsókn í Rangárþingi sumarið 1901" Árbók 1902, 25-26; FF, 122-123

RA-062:028 garðlag landamerki
"Garður skiptir landi Seljalands og Fitjar vestur frá Fit."
Heimildir: Ö-Fit, 1

RA-062:029 *Heimuluból* örnefni
"Austan við Votupallabrekku [austan við Ákvæði] er Heimulubólsbrekka og Heimuluból ofan hennar." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fit, 1

RA-062:030 heimild um fjós
"Upp af bænum á Fit er brekka og stór lág í henni. Heitir hún Stóralág. Austan við hana eru tvær brekkur, sem heita Vestri- og Eystri-Sinubrennur. Neðan við þær eru Kálfasteinar. Var hús eða byrgi hlaðið upp við þá fyrir kálfa Fitjarbónda." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fit, 2

RA-062:031 heimild um myllu
"Bæjarlækurinn var áður kallaður Myllulækur vegna kornmyllu, sem byggð var við hann." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fit, 2

RA-062:032 *Gapaból* örnefni
"Austan við hann [031] er Gapaból og Gapabólsbrekka neðan þess." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fit, 2

RA-062:033 *Stekkjarbakki* örnefni stekkur
"Austan við Hlaupgil, neðan Smiðjuhellir, er Stekkjarbakki." segir í örnefnaskrá "Neðan þess [Gapabóls 032] er Gapabólsbrekka, sem er mikið til grjótskriða. Gapabólsbrekka er fyir ofan Gömlu-Fjárhúsin, sem voru notuð af langafa mínum fram til 1965. Þau eru nú tóftir fyrir austan hlaupið, neðan Smiðjuhellir og standa á svokölluðum Stekkjarbakka. Hann er umhverfis fjárhúsin, en á honum er einnig hluti af núverandi hestagirðingu, sem er milli fjárhúsanna og landamerkja Fitjar." 1 km frá bæ.
Heimildir: Ö-Fit, 2; Sigríður Björk Ólafsdóttir: Fit, 14

RA-062:034 *Merkigarður* garðlag landamerki
"Merkigarður skilur nú lönd Fitjar og Sauðhúsvallar. Áður var það Stígslækur, sem rennur fram austan garðsins." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fit, 3

RA-062:035 *Fitjarot* heimild um áfangastað

“Framan Fitjaráls eru Fitjarrot. Þar var áningarstaður ferðamanna.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Fit, 3

RA-062:036 heimild um fjárhús
Heimuluból, 029, eru ofan við sauðahús.
Heimildir: Sigríður Björk Ólafsdóttir: Fit, 10

RA-062:037 *Kirkjusteinn* þjóðsagahuldufólksbúst aður
“Kálfasteinar [sjá 030] eru vestan við Hlaupið og ofan við Kirkjustein. Í Kirkjusteininum er talið að hafi verið álfakirkja.”
Heimildir: Sigríður Björk Ólafsdóttir: Fit, 12

RA-062:038 *Reipasteinn* heimild
“Austan til í Hlaupinu ofarlega en fyrir neðan Smiðjuhelli er Reipasteinn, en þar var langafi minn með reipi til að binda hey og eru nokkur reipi þar enn í dag. Undir klettinum (steininum) er hola þar sem reipin voru hengd á slá til geymslu og þerris.”
Heimildir: Sigríður Björk Ólafsdóttir: Fit, 13

RA-062:039 heimild um fjárhús
“Í Einarstungum er góður fjárhagi og væn lömb koma þaðan. Vestur frá þeim er Langhilla, sem er grösug og í henni er einnig mikið hvannstóð. Áður gengu sauðir, úr Sauðahúsi langafa míns, þar á sumrin.”
Heimildir: Sigríður Björk Ólafsdóttir: Fit, 13-14

RA-062:040 *Gömlu-Fjárhúsin* heimild um fjárhús
“Neðan þess [Gapabóls 032] er Gapabólsbrekka, sem er mikið til grjótskriða. Gapabólsbrekka er fyrir ofan Gömlu-Fjárhúsin, sem voru notuð af langafa mínum fram til 1965. Þau eru nú tóftir fyrir austan hlaupið, neðan Smiðjuhellir og standa á svokölluðum Stekkjarbakka. Hann er umhverfis fjárhúsin, en á honum er einnig hluti af núverandi hestagirðingu, sem er milli fjárhúsanna og landamerkja Fitjar.” 1 km frá bæ.
Heimildir: Sigríður Björk Ólafsdóttir: Fit, 14

RA-062:041 heimild um þvottastað
“Við Myllulækinn [031] var svokallaður klappstein, sem ber nafn sitt af því að þvottur var þveginn við hann og klappaður á honum í gamla daga, en nú er hann horfin.”
Heimildir: Sigríður Björk Ólafsdóttir: Fit, 15

RA-063 Fitjamýri

Fit og Fitjamýri voru ein jörð, en skiptist í Fit 10 hdr. og Fitjamýri 15 hdr og Ystuborg í eyði 5 hdr. en áður var byggð jörð sem hét Hali í landi Fitjar en fór í eyði um 1650. Fitjamýri var byggð um 1600. (Ö-Fit, 1). 1570: Býlið austari Fit nefnt í heimildum, gæti verið sama og Fitjamýri. (DI XV, 408). Var áður konungsjörð. HÞ segir nafnið Fitjamýri rangnefni, jörðir heitir Fitjarmýri. (HÞ: “Rannsókn og leiðrjettingar ...” Árbók 1923, 16). “Landið er að mestu mýrlendi, en að nokkru sandbakkar með valllendisgróðri. Á undanförnum árum hefur ræktun verið aukin að miklum mun og skilyrði fyrir verulegri aukningu í því efni.” (SB IV, 169) “Túni og engjum spillir aus og sandur, sem áfýkur í veðrum.” (JÁM I, 84) 1924: Tún 6,2ha, garðar 1920m^2.

RA-063:001 *Fitjamýri* bæjarhóll bústaður
Í heimatúninu SA af bænum er óslétta í túninu, óslegið, rétt vestan við veg sem þarna er. Hér stóðu báðir gömlu bæirnir þegar hér var tvíbýli.
Heimildir:

RA-063:002 tóft
Beint aftan, sunnan við hlöðu, rétt hjá, er óljós tóft. Ferhyrnd, torfhlaðin tóft, vísar í 54°, lengd 6,6m, breidd 3,1m, hæð 0,3m. Aðeins þúfnakollaútlínur eftir.
Heimildir:

RA-063:003 *Jónstóftir* þúst
Í austur frá Sökku, 2° í Fitjamýri, 318° í Seljalandssel, 262° í Efri-Rot. Hér sér nú lítið lag á - helst að tóftin vísi í 320°, lengd um 11m, breidd 8m, engar veggjaútlínur er að sjá, aðeins þúfur, torfbyggt.
Heimildir:

RA-063:004 þúst
SV af bænum, í túninu, er ávalur, ósleginn hóll, um 8x6m. Hér hefur verið tóft.
Heimildir:

RA-063:005 hleðsla túngarður
Túngarðsleifar, sést vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-063:006 *Sökkuhóll* bæjarstæði býli
Í túninu SV af fjárhúsunum, suður af bænum, 10° í Fitjamýri, 324° í Seljalandssel, 250° í Efri-Rot. "Þá tekur við Hagamýrin. Syðst í henni er Sökkuhóll (gamalt býli)." segir í örnefnaskrá Allt í kring er slétt tún, ræktað og slegið. Hér er nú aðeins stór ávalur hóll, vísar helst í 330°. Norðanvið er annar minni og lægri hóll, og austan við hefur líklega verið tóft. Lengd alls hólsins um 18m, breidd um 18m, hæð um 1,5m. Eldri bóndinn segir afa sinn og ömmu ekki muna eftir byggð hér.
Heimildir: Ö-Fitjamýri, 1

RA-063:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-063:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-063:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-063:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-063:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-063:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-063:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-063:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-063:015 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-063:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-063:017 *Ystaborg* bæjarstæði býli
1709: "Eyðilagðist fyrir 4 árum af fólkseklu. Landkuld var xxx álnir. ... Kynni að sönnu aftur byggjast því slægjur eru nokkrar til, en vegna stórra hafa þrengsla sæu nágrannar gjarnar það ekki yrði." Hafa búið 2 á hjáleigunni.
Heimildir: JÁM I, 84

RA-064 Fornusandar

Byggt úr jörðinni Söndum, sem var 20 hdr., skift í 5 býli, Fornusanda 5 hdr., Hjáleigu sand 4 hdr., Helgubæ, 4 hnr., Stekkjartún v hdr og Rotin III hdr. "Fornusandar var aðaljörðin, en hinar hjáleigur þaðan. Þeir hétu áður Þorsteisstaðir, og var þar þá kirkjustaður." (Ö-Sandhólmi, 1). Bænhús var á Söndum "[1269]: a Þorgeirsstodum skal syngia tolf messur or dal oc giallda preste halfa mork vadmala.ecki er skyllt ad fæda prest

med Þessum messum." (DI III 1) [1332]: "[úr Dal] skal syngia ... xij messur a sanda." DI II 683 "[1371]: [úr Dal] skal syngia ... syngia xij messur a sanda. tekst half mork." (DI III 262-263).Sandar áttu rekafjöru liggur fyrir landi jarðarinnar, og þar er einnig fjara sem er eign Stóradalskirkju eða Stóradals. (JÁM I, 84-86) . "Virðst hafa í öndverðu heitið Þorgeirsstaðir. ... Var áður léleg bújörð en hefur gjörbreyst í tíð núverandi ábúenda, sem árið 1951 keyptu hana, þá í eyði um fjögurra ára skeið. ... Land jarðarinnar er sumpart mýrlendi og sumpart þurrlendir sandbakkar, yfirleitt grasgefið en skjóllítið." (SB IV, 166) Býlið liggur undir spjöllum af sandi. (Ö-Ásólfsskálatorfan): 1924: Tún 2,2 ha, garðar 1649m^2.

RA-064:001 *Fornusandar* bæjarhóll bústaður
"Sandar voru fluttir til útsuðurs frá Þorsteinsstöðum þangað, sem nú er gljáin, og hið gamla bæjarstæði þá nefnt Fornusandar. Þangað var bærinn fluttur aftur, er fór að bóla á sandfoki. Gömul bæjarstæði sjást enn á gljánni; mun hægt að greina fimm með vissu. Hefur þaðan verið tekið grjót til bygginga. Nöfn þessara bæjar eru gleymd, nema Stekkjarbakki mun hinn austasti þeirra hafa heitið. Melar stóðu og á þessum slóðum." segir í örnefnaskrá Vestan við bæinn er hið forna bæjarstæði, og heitir þar Kirkjuhóll og Kirkjugarður." "Í þann hól [Kirkjuhól] gróf Guðjón Einarsson, bóndi á Fornusöndum, nú bóndi í Berjanesi, Vestur-Landeyjum, súrheysgryfu, og fann þar eitt lóð af fornu gangsilfri og brot úr eirpotti." segir í örnefnaskrá Sjá GS Farm Ambandonment, 30-37, en þar er að finna yfirlit yfir fundin bæjarstæði sem og lista yfir muni fundna þar.
Heimildir: Ö-Sandhólmi, 1-2; GS: Farm Ambandonment, 30-37

RA-064:002 heimild um bænhús
SANDAR UNDIR EYJAFJÖLLUM (DALSÞING) (R)[1332]: [úr Dal] skal syngia ... xij messur a sanda; Máld DI II 683 [Dals][1371]: [úr Dal] skal syngia ... syngia xij messur a sanda. tekst half mork; Máld DI III 262-263 [Dals]
Heimildir: DI

RA-064:003 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-064:004 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-064:005 *Fornusandar* bæjarstæði bústaður
Ekki elsta bæjarstæðið. Þarf að skoða betur.
Heimildir:

RA-064:006 *Stekkjartún* bæjarstæði býli
Stekkjartún var eitt býlanna sem byggðist úr Sandajörðinni, 5 hdr. alls 1709, þá gekk mikill sandur á jörðina og skemmdi mikið. "Til landnorðurs af bænum er Hálenda, sem áður hét Stekkjartún. Þar er Þorsteinshóll." segir í örnefnaskrá
Heimildir: JÁM I, 85-86; Ö-Sandhólmi, 1

RA-064:007 heimild um verbúð
Útræði var á Söndum til forna en hefur lagst af vegna atorkuleysis og fólkseklu. Ekki vitað með hvaða jörð á að skrá þetta.
Heimildir: JÁM I, 86

RA-064:008 heimild um lendingu
Útræði var á Söndum til forna en hefur lagst af vegna atorkuleyrir og fólkseklu. Lending var þar. Ekki vitað með hvaða jörð á að skrá þetta.
Heimildir: JÁM I, 86

RA-064:009 *Stekkjarbakki* bæjarstæði býli
"Sandar voru fluttir til útsuðurs frá Þorsteinsstöðum þangað, sem nú er gljáin, og hið gamla bæjarstæði þá nefnt Fornusandar. Þangað var bærinn fluttur aftur, er fór að bóla á sandfoki. Gömul bæjarstæði sjást enn á gljánni; mun hægt að greina fimm með vissu. Hefur þaðan verið tekið grjót til bygginga. Nöfn þessara bæjar eru gleymd, nema Stekkjarbakki mun hinn austasti þeirra hafa heitið. Melar stóðu og á þessum slóðum." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sandhólmi,1

RA-064:010 *Melar* bæjarstæði býli

“Þegar Fljótið tók sér þann farveg sem það hefur nú, eyddist graslendið norðaustan útfallsins. Þar er gljáin nú um 4 km breið. Um byggð þar vita menn nú lítið. Húsarústir hafa fundist þar á sandinum en þær hafa ekki verið rannsakaðar. Til er gömul þula, líklega frá ofanverðri 16. öld, sem nefnir þar bæinn Mela, sem þá var farinn í eyði. Og sagnir eru til um að byggðin hafi verið flutt ofar undan sandágangi.” Segir í Sunnlenskum byggðum. “Sandar voru fluttir til útsuðurs frá Þorsteinsstöðum þangað, sem nú er gljáin, og hið gamla bæjarstæði þá nefnt Fornusandar. Þangað var bærinn fluttur aftur, er fór að bóla á sandfoki. Gömul bæjarstæði sjást enn á gljánni; mun hægt að greina fimm með vissu. Hefur þaðan verið tekið grjót til bygginga. Nöfn þessara bæjar eru gleymd, nema Stekkjarbakki mun hinn austasti þeirra hafa heitið. Melar stóðu og á þessum slóðum.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 107; Ö-Sandhólmi,1

RA-064:011 *Helguhóll* heimild
“Smáhóll er litlu vestar [en Hjáleigusandar], sem heitir Helguhóll, eyddur og af sér genginn. Þar var einsetukona í Svartadauða.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sandhólmi, 2

RA-064:012 heimild um bænhús
Fornusandar eru sennilega sama jörð og Þorgeirsstaðir, ekki öruggt en kirkjan þar skráð hér á meðan, sennilega sama og 002. ÞORGEIRSSTAÐIR UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) (DALSÞING)[1269]: a Þorgeirsstodum skal syngia tolf messur or dal oc giallda preste halfa mork vadmala. ecki er skyllt ad fæda prest med Þessum messum;.Máld DI III 1 [Dals]
Heimildir:

RA-064:013 bæjarstæði býli
“Sandar voru fluttir til útsuðurs frá Þorsteinsstöðum þangað, sem nú er gljáin, og hið gamla bæjarstæði þá nefnt Fornusandar. Þangað var bærinn fluttur aftur, er fór að bóla á sandfoki. Gömul bæjarstæði sjást enn á gljánni; mun hægt að greina fimm með vissu. Hefur þaðan verið tekið grjót til bygginga. Nöfn þessara bæjar eru gleymd, nema Stekkjarbakki mun hinn austasti þeirra hafa heitið. Melar stóðu og á þessum slóðum.” segir í örnefnaskrá Fimm bæjarstæði á Gljánni, 001,009 og 010, og síðan 013 og 014.
Heimildir: Ö-Sandhólmi, 1-2

RA-064:014 bæjarstæði býli
“Sandar voru fluttir til útsuðurs frá Þorsteinsstöðum þangað, sem nú er gljáin, og hið gamla bæjarstæði þá nefnt Fornusandar. Þangað var bærinn fluttur aftur, er fór að bóla á sandfoki. Gömul bæjarstæði sjást enn á gljánni; mun hægt að greina fimm með vissu. Hefur þaðan verið tekið grjót til bygginga. Nöfn þessara bæjar eru gleymd, nema Stekkjarbakki mun hinn austasti þeirra hafa heitið. Melar stóðu og á þessum slóðum.” segir í örnefnaskrá Fimm bæjarstæði á Gljánni, 001,009 og 010, og síðan 013 og 014.
Heimildir: Ö-Sandhólmi, 1-2

RA-064:015 bæjarstæði býli
Sjötta býlið fannst á sandinum 1985.
Heimildir: GS: Farm Ambandonment, 30-37

RA-065 Hjáleigusandar

Byggt úr jörðinni Söndum, sem var 20 hdr., skift í 5 býli, Fornusanda 5 hdr., Hjáleigu sand 4 hdr., Helgubæ, 4 hdr., Stekkjartún v hdr og Rotin III hdr. Sandar áttu rekafjöru liggur fyrir landi jarðarinnar, og þar er einnig fjara sem er eign Stóradalskirkju eða Stóradals. (JÁM I, 84-86) “Býlið Hjáleigusandar stóð skammt suðvestur af Fornusöndum og er bæjarstæðið vestan við nýlegan markaskurð milli Fornusanda og Helgusanda, rétt við skurðinn. ... Jörðin lagðist undir Seljalandssel.” Í eyði frá 1861. (SB IV, 177) Býlið liggur undir spjöllum af sandi.

RA-065:001 *Hjáleigusandar* bæjarhóll bústaður
Beint vestan skurðar sem skilur að tún Fornasands og land Nýjabæjar. Þetta er smáþýfður hóll, grænni en umhverfið. Sjást greinilegir garðar í SV út frá hólnum, skiptir í reiti. Bæjarrústir eru nú engar, hafa líklega verið sléttaðar. Hóllin vísar í 310°. Bæjarhóllinn er um 17m breiður og a.m.k. 5 m lengdra í vestur en yngsta gerðið.
Heimildir:

RA-065:002 garðlag

Garðlög við bæjarhólinn. Garðurinn SV af 001 hefur greinilega verið nýttur eftir að bærinn sjálfur lagðist af. NA veggurinn sérlega hár og liggur yfir hólnum. Sá er minni er upprunalegi túngarðurinn, sem nokkru vestar sveigir í norður. Í 304° frá SA horni nýlegasta garðsins liggur áframhald hans út að landamerkjaskurði, 15,6m. Garðurinn sjálfur (nýjasti) er 23x17,5m, veggir úr torfi, 0,75m breiður, hæð 0,35m. Áfram í vestur er, 13m, 38m í 28°.
Heimildir:

RA-065:003 heimild um ristu
Heimatún liggur NV af 002 og þar rétt SV af hefur torf verið skorið.
Heimildir:

RA-065:004 heimild um útihús
NA af 001 eru a.m.k. þrjú útihús. Næst 001, vísar í 154°, eru um 5,2m, langur 5m breiður hóll, líklega ferhyrnt útihús - engir steinar sjáanlegir, hæð um 0,55m, 10° í Seljalandssel, 80° í Nýjabæ, 244° í Heimaklett.
Heimildir:

RA-065:005 garðlag
Beint í SV í 300° af 004, um 1m, er gamall garður. Nær upp að túngirðingu Fornusanda, framhjá útihúsi (006) 235 skref í 300° þar sem hann er skorinn af garði sem liggur í 26° í báðar áttir, 0,7m breiður, 0,5 m hár.
Heimildir:

RA-065:006 tóft
Líklega skipt í 2/3 og 1/3, lengd lengrihelmings 7m í 40°, breidd um 2,6m, breidd alls hólsins 6,5m; hinn helmingurinn, gæti skipts í 2 hornrétt á það, fyrsta hæð um 1 m mest. Veggir um 1m þykkir, hæð um 0,65m.
Heimildir:

RA-066 Sandar (Helgusandar)

Byggt úr jörðinni Söndum, sem var 20 hdr., skift í 5 býli, Fornusanda 5 hdr., Hjáleigu sand 4 hdr., Helgubæ, 4 hnr., Stekkjartún v hdr og Rotin III hdr. Sandar áttu rekafjöru liggur fyrir landi jarðarinnar, og þar er einnig fjara sem er eign Stóradalskirkju eða Stóradals. (JÁM I, 84-86) "Helgusandar, öðru nafni Sandkot, voru vestasti bær í Fornusandatorfu. ... Engjalönd Sandajarða voru í skákum upp og austur frá Hegusöndum fram um 1950 en nú hefur landinu verið skipt upp á milli jarðanna." Í eyði frá 1949. Syðri Rot tilheyra H frá 1915. (SB IV, 167) 1924: Tún 0,6ha, garðar 910m^2.

RA-066:001 *Sandar (Helgusandar)* bæjarhóll bústaður
Í Móanum norður af Fornusöndum, suður af Efra-Roti Hér er nú óræktað haglendi, sléttlent. Bæjarhúsin hafa staðið í miðju umgirts svæðis. Túngarðar sjást á loftmynd. Bæjarhúsin hafa staðið á sandhól, vísa í 292°, lengd hóls 31m. Á loftmynd sjást tvær byggingar uppistandandi. Er hér sambland af steinsteypu, bárujárni, þakhellum og torfi og grjótveggjum. Breidd hóls 20m. Nyrst í lengjunni hefur verið lítið ferhyrnt hús, nú tóft, vísar í 224°, lengd 3,6m, breidd 2,1m. Þakhellur og bárujárnsþak fallið inn. Austan við hefur líka verið bygging, vísar líklega í norður. Þakhellur fallnar inn, einnig bárujárn, torfveggir.
Heimildir:

RA-066:002 garðlag nátthagi
Í suður frá bænum (140°) er ferhyrnd girðing. Breidd 12,1m, lengd 17,3m vísar í 312°, norðurhliðin er mun hærri garður en hinir, breidd 0,6m, hæð 0,25m.
Heimildir:

RA-066:003 tóft
Inni í 002, hefur verið bygging. Lítið er nú eftir af henni, nema l hornið. Vísar í 37°, lengd 3,7m, breidd 2,1m, tóftin sem er ferhyrnd er með norðurgafl við norðurhlið garðsins, 1,5m frá, c. á miðju hans. Ekki notað í tíð Helga Jónssonar sem bjó hér frá 1920-1935 er hann flutti að Seljalandsseli.
Heimildir:

RA-066:004 tóft
Í vestur frá bænum, utan innra túngarðs, rétt við vesturhlið ytri garðs er ferhyrnd tóft. Vísar í 295°. Lengd 7,6m, breidd 2,8m, hæð um 0,5m. Torfveggir, SV veggur fallinn að hluta.
Heimildir:

RA-066:005 tóft lambhús
Innan innra garðs NV af bæ er örlítil ferhyrnd tóft. Vísar í 286°, lengd 2,2m, breidd 2,1m, hæð 0,6m, torfveggir.
Heimildir:

RA-066:006 tóft hesthús
Í austur frá bæ er ferhyrnd tóft. Vísar í 300°, lengd 5,8m, breidd 4,3m, hæð 1,5m, torfveggir, þakhellur.
Heimildir:

RA-066:007 tóft fjárhús
Enn austar en 006 eru þrjár samsíða tóftir. Norðurgaflar vísar norður (ii) + (iii) eru í línu, (i) aftar (sunnar), vísar í 310°, lengd 5,3m, veggjaþykkt 1,1m. (i) Vestasta tóft: Breidd 5,2m, lengd 5,3m - suðurgafl 1,5m, norður af (ii). (ii) Miðtóft, breidd 9,8m, lengd 9,1m. (iii) Austasta tóft breidd 14m, lengd 9,8m - suðurgafl 3,4m, suður af (ii). Torfveggir - þakhellur sjást. Misvel varðveitt. Á milli 007 og 008 er önnur dæld og aðeins norðar svolítil hæð, líklega sandhóll - með dældum í - hér hefur e.t.v. verið tekið torf.
Heimildir:

RA-066:008 tóft
Norðar en 007, í 300°, er ferhyrnd tóft sem stendur nokkuð hátt. Vísar í 285°, lengd 5m, breidd 4,1m, hæð 1,5m. Háir torfveggir, þakhellur sjást.
Heimildir:

RA-066:009 tóft
Í norður frá 008, um miðja vegu út að norðurhlið heimatúns er lítil, lág ferhyrnd tóft. Vísar í 290°, lengd 3,6m, breidd 2,5m, dyr - óvisst. Hæð 0,5m, torfveggir, engar þakhellur. Virðist eldri og yfirgrónari en hinar.
Heimildir:

RA-066:010 hleðsla rétt
Í norðurhorni heimagirðingar er langt ferhyrnt svæði, afgirt. Vísar í 210°, lengd 31,5m, breidd 7,5m.
Heimildir:

RA-066:011 hleðsla traðir
Sést vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-066:012 garðlag kálgarður
Austur- og suðurhlið sjást vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-066:013 garðlag túngarður
Sést vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-066:014 brunnur vatnsból
Brunnur er í túninu NV við bæinn, hleri yfir.
Heimildir:

RA-066:015 *Kristínartóft* bæjarstæði bústaður
"Vestan til í landareigninni er kelda, sem nefnd er Kotakelda. Helgusandar eru á eystri baka hennar. ... Á vesturbakka Kotakeldunnar er Kristínartóft. Þar var einsetukona fyrir eina tíð." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sandhólmi, 2

RA-066:016 *Hafliðatóft* heimild
"Austur af Helgusöndum er Hafliðatóft." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sandhólmi, 2

RA-067 Syðri Rot

Byggt úr jörðinni Söndum, sem var 20 hdr., skift í 5 býli, Fornusanda 5 hdr., Hjáleigu sand 4 hdr., Helgubæ, 4

hnr., Stekkjartún v hdr og Rotin (aðeins ein jörð) III hdr. Sandar áttu rekafjöru liggur fyrir landi jarðarinnar, og þar er einnig fjara sem er eign Stóradalskirkju eða Stóradals. (JÁM I, 84-86) Um aldamótin 1800 nefndist býlið Rotbakki syðri. Í eyði frá 1915. (SB IV, 167) 1924: Tún 1,4ha, garðar 1050m^2.

RA-067:001 *Syðri Rot* bæjarhóll bústaður
Í móóttu haglendi milli Fornusanda og Efri-Rotar. Bæjarúsið eða samsteypan er umgirt garði að norðan, vestan og sunnan, vísar í 306°. Vel varðveitt. (i). Breidd 9,3m, lengd 9,4m, lengd (i)-(v) 16,9m. (ii) Breidd 14,1m. (iii) Breidd 19,4m, lengd 6,7m lengd (iii)-(vii) 15,4m. (iv) 22,5m (öll lengd framhliðar, í 306°). (vi) er líklega skipt í tvennt. Skilveggur er í garðinum með desum í SV í línu við suðurenda húsaraðarinnar. Annar veggur liggur út úr suðurhorni sama garðs (sunnar) í 150°, des vísa í 220°.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-067:002 tóft
Við suðurenda kálgarðsins eru 2 litlar tóftir hlið við hlið. (i) Sú syðri vísar í 220°, breidd beggja, þvert á, 5,9m, hæð 0,6m. (ii), vísar í 210°, breidd 2,8m, lengd 3,4m.
Heimildir:

RA-067:003 hleðsla rétt
Í SV frá bænum, áfast þessari hlið túngarðsins er ferhyrnd rétt/garður, vísar í 296°. Rétt austan við er það sem virðist vera árfarvegur, gróinn. Lengd 10,7m, breidd 5,2m, dyr líklega á norðurhlið. Ef til vill hefur verið lítil tóft í austur horninu, lengd 2,4m, breidd 1,8m, hæð veggja réttar 0,5m.
Heimildir:

RA-067:004 tóft
Í vestur frá bænum, rétt við þar sem nú er skurður, er tóftasamsteypa. 3 hlið við hlið, vísa í 300°, ein aftanvið, vísar þvert á. (i). Vestasta tóft, breidd 2,6m, hæð mest 0,75m. (ii) Miðtóft, breidd 10m, lengd 5m (9 m alveg aftur úr iv). (iii) Austasta tóft, breidd 13,1m, (iv) Baktóft breidd 4m, lengd 4,5m. Fyrir framan tóftirnar er lítill hóll, líklega taðhaugur úr húsunum. Torfveggir, veggur liggur í boga út frá (iii) og mætir túngarðinum.
Heimildir:

RA-067:005 tóft
Beint austur af 004, nær bænum, er ferhyrnd tóft, vísar í 287°. Lengd 6,7m, breidd 3,6m, hæð 1m, torfveggir.
Heimildir:

RA-067:006 tóft
N af 005 er ferhyrnd tóft, vísar í 200°. Lengd 5,4m, breidd 5,2m.
Heimildir:

RA-067:007 tóft
Austur af bænum eru 5 tóftir, m.o.m. í röð og vísa í 324°. Austast er ferhyrnd tóft, vísar í 324°, lengd 7,6m, breidd 3,4m, hæð 1,5m. Torfveggir e.t.v. skipt í tvö þvert á, þakhella laus inní.
Heimildir:

RA-067:008 tóft
Austur af bænum eru 5 tóftir, m.o.m. í röð í 324°. Aðeins norðar en 007, ferhyrnd tóft - vantar vesturhlið, vísar í 324°, lengd 6,8m, breidd 3,9m. Austurhlið stendur vel, hæð 1,2m.
Heimildir:

RA-067:009 tóft
Austur af bænum eru 5 tóftir, m.o.m. í röð í 324°. Rétt norður af 008, ferhyrnd tóft, vísar í 318°, lengd 4,8m, breidd 3,4m, hæð 1,2m. Torfveggir, vel varðveitt.
Heimildir:

RA-067:010 tóft
Austur af bænum eru 5 tóftir, m.o.m. í röð í 324°. Þó nokkuð norðar en 009, ferhyrnd tóft, vísar í 304°, lengd 3,9m, breidd 3,8m, hæð 1,2m, torfveggir, vel varðveitt.
Heimildir:

RA-067:011 tóft
Austur af bænum eru 5 tóftir, m.o.m. í röð í 324°. NV af 010, þrjár ferhyrndar tóftir hlið við hlið, vísar 275°. Sú

syðsta (i): lengd 4,4m, breidd 3,7m, (ii) lengd 4,4m, breidd frá suðuhlið (i) 7,8m, (iii) 10,8m, torfveggir. (iii) er líklega lítil rétt, lengd 7,1m. Nær vestar en hinar, austurgafl nær jafnlangt.
Heimildir:

RA-067:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-068 Efri Rot

Byggt úr jörðinni Söndum, sem var 20 hdr., skift í 5 býli, Fornusanda 5 hdr., Hjáleigu sand 4 hdr., Helgubæ, 4 hnr., Stekkjartún v hdr og Rotin (aðeins ein jörð) III hdr. Sandar áttu rekafjöru liggur fyrir landi jarðarinnar, og þar er einnig fjara sem er eign Stóradalskirkju eða Stóradals. (JÁM I, 84-86) "Efri-Rot eru suður af Seljalandsseli og eru trúnlega 60 ha. Þar er land grasi vaxið og var fremur mýrlent." (SB IV, 168) 1924: Tún 3,1 ha, garðar 930m^2.

RA-068:001 *Efri Rot* bæjarhóll bústaður
Heimildir:

RA-068:002 þúst
Í túninu austur af 001 er lítill hóll - e.t.v. eftir tóft.
Heimildir:

RA-068:003 þúst
Annar hóll er í túnjaðrinum vestur af bænum.
Heimildir:

RA-068:004 hús
Braggi með tré og bárujárnsgafli, þykkum torfveggjum + torfþöktu þaki.
Heimildir:

RA-068:005 garðlag túngarður
Túngarður liggur vestan við, í átt að bæ og sjó.
Heimildir:

RA-068:006 heimild um rétt
Hér hafa verið tvær hringlaga réttir + ferhyrnd tóft, nú allt farið, sjá loftmynd. Helgi kannaðist ekki við þetta.
Heimildir:

RA-068:007 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-068:008 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-068:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-068:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-068:011 *Byrgisbalar* örnefni
"Til landnorðurs af Efri-Rotum eru Byrgisbalar, alllangt austur í mýrinni." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Sandhólmi, 2

RA-069 Seljaland

30 hdr. 1709, var áður 50 hdr með Tjörnum. Bænhús var á jörðinni. Jörðin byggst snemma talað um hof

Runólfs goða í dal á jörðinni. "[1332]: [úr Dal] skal syngia ... annann huern dag helgann. a selialand oc suá aa fit takast ij merkur af huarre kirkiunne." (DI II 683) "[1371]: [úr Dal] skal syngia ... annan huernn dag helgann a fit og selialand. taka ij merkur af huerre kirkiunne." (DI III 262-263)1709: "Rekafjara liggur fyrir landi jarðarinnar, kölluð Merkurfjara, hvar af ábúandi á leiguleið gagn, en hann segist það ekki nýtt geta vegna fjarlægðar." 1709 voru hjáleigur S og voru allar í eyði. Péturssel, Kyrnytarstaðir, Rotbakkar, Hátún, Hvassatún, Setberg, og síðan Tjarnir en tveir bæir voru byggðir þar úr landi S. JÁM I, 87-88 "Víðsýnt er til suðurs í átt til hafs, um láglendi byggðarinnar, nú gróið. Markarfljót rennur vestan við land Seljalands og um hið forna land jarðarinnar suðvestanvert. Nær land jarðarinnar allt til sjávar. Til austurs frá bænum er fjalllendi og heiðarland. Seljalandsheiði." Tvö nýbýli , Eystra-Seljaland 1957 og Ytra-Seljaland 1944. Einnig býlið Seljalandssel ekki getið um það hvenær það byggðist fyrst. (SB IV, 172-175)

1709: "Túni, engjum og högum grandar moldar- og grjót-skriður, jarðföll og blástur stórum, og liggur jörðin þar fyrir undir miklum spjöllum. Af landi jarðarinnar halda menn að vísu helming eyddan og kominn í auk og skriður." (JÁM I, 87). 1838:"... þar er sæmilegur heyskapur og útigangur. Hefur jörð þessi misst sín tún og engjar fyrir Markarfljóti ..." (SSR, 59). 1924: Austurbær: Tún 5ha, garðar 1860m^2. Vesturbær: Tún 4,7 ha, garðar 1540m^2.

RA-069:001 *Seljaland* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:002 tóft
NA af Seljalandsbæ, á sléttlendinu austan girðingar ofan brekku. Austur af tóftunum gengur fjallið, gróið að hluta hátt upp. Svæðið næst er þýft, fjær smágrýtt. Rofabörð norðan við, lækjarsitrur og mýri sunnan við. Gafl stærstu og greinilegustu tóftar er 192° í Seljalandsskóla, 232° í Heimaklett, 270° í hæsta hól ofan Seljalandsbæjar. Ferhyrnd tóft á miðju tóftarsvæði. Vísar í 270°, lengd 7,5m, breidd 3,5m, hæð 1,5m. Veggir gerðir að mestu úr grjóti úr fjallinu, sjást þeir nú laustir, hrundir inn í tóftina. Við suðurlanghlið myndast eins og tveir bollar í annars stórþýfi og ofurlítill hóll handan þeirra. Gætu verið smáréttir. Gæti verið sel.
Heimildir:

RA-069:003 tóft
NA af Seljalandsbæ, á sléttlendinu austan girðingar ofan brekku. Austur af tóftunum gengur fjallið, gróið að hluta hátt upp. Svæðið næst er þýft, fjær smágrýtt. Rofabörð norðan við, lækjarsitrur og mýri sunnan við. Ferhyrnd tóft, samsíða (við norðurhlið) 002, lengd frá vesturgafli sem er í línu við vesturgafl 002, 5,6m, breidd 3,3m, hæð 0,7m, inn í tóft. Inngangur líklega í vesturgafli.
Heimildir:

RA-069:004 tóft stekkur
Í beinni línu út frá NA horni 003, 5 m í norður er komið í NA horn 003. Austur af tóftunum gengur fjallið, gróið að hluta hátt upp. Svæðið næst er þýft, fjær smágrýtt. Rofabörð norðan við, lækjarsitrur og mýri sunnan við. Hringlaga tóft, vísar líklega í 238°, lengd 4,5m, breidd 4,7m, hæð 0,3m inni, 1,2m úti, gæti verið stekkur eða rétt, grjót sést í veggjum.
Heimildir:

RA-069:005 tóft
Beint norður af 004. Lítil ferningslaga tóft með inngangi í NV horni, 2,4x2,4m. Hæð 0,4m að innan. Steinar sjást í veggjum. Hér norðuraf heldur hóllinn áfram, en ekki virðast vera fleiri tóftir.
Heimildir:

RA-069:006 *Seljalandshellir* hellir **Friðlýstar fornleifar**
Rétt austur af miðbænum, fast austan lækjar sem þar rennur. Hellirinn er mjög nálægt bænum, höggvinn í móbergsklett, sem er grasi vaxinn að ofan. Upp af honum gengur hlíðin. Kletturinn sem hellirinn er í er um það bil þríhyrningslaga, vísar totan í NA eða um 30°. Framhlið hans, SV hliðin, er holuð innan í þrjú herbergi, það í miðið er stærst, það NVasta er aðeins lítill klefi.

(i)Syðsta hólfið er mjög opið. Hafa verið hlaðnir grjót og torfveggir framan þess frá báðum hliðum, hæð 1,1m, lengd framhliðar 5,2m, inngangur á bilinu 2,6-3,2m. Dýpt 4,9m, lengd bakveggjar 3,2m. Nokkuð eru í ristur aðallega í norðurvegg; fjöldinn af litlum krossum - undir þeim stendur Björgvin 1975. Aðeins austar eru fleiri krossar og ártalið 1779. Enn austar eru þrír mjög flúraðir upphafsstafir, samtengdir. Nokkrar sillur eru höggnar í vegginn, líklega fyrir ljósker. Í NA horni er gat í skilvegginn milli (i) og (ii) upp við loft. (ii) er miklu meiri hellir, breidd 3,4m, við inngang þar sem veggur hefur einnig verið hlaðinn úr grjóti og torfi, nú að mestu hruninn, lengd 7,15m. Hellirinn er svo til ferhyrndur, með hvelfdu lofti. NA horn hans er nú notað til að reykja kjöt og er kringlóttur ljóri ofan þess. Hér er mun meira krotað á veggi, bæði gamalt og nýtt, aðallega á norður og

suðurvegg framanverðan. Ekkert af þessu kroti er mjög gamalt að sjá. Á norðurvegg eru 4 ljósasillur þétt saman, nokkru austar og ofar er kross, hæð 0,47m, breidd 0,3m, dýpt 3-4sm. Annar svipaður kross er á gafli hátt uppi, lengsti armurinn þar sveigist þó út eins og hinir. Ljósahola er rétt austan við fyrsta kross. Á suðurveg eru um 6 ljósahillur, 3 stórir krossar og mikið krot. Fremst við innganginn inn í hellinn, í NV horninu er um tveggja metra hátt 0,78 m breidd op inn í (iii) lítinn skúta, lengd 3m, breidd 1,75m. Er einnig 0,65m op í vestur. Stendur dyrastoð nú við aðra hliðna. Hér er einnig krot og krossar á veggjum. Á norðurvegg við inngang er stór silla - önnur á innsta gafli. Op er niður við góft í SA horni inn í (i).

BJ 1901: "Hinn austasti er nú opin ofan og vottar ekkert fyrir ræfri. Hefir það líklega á sínum tíma fallið niður og grjótið úr því svo verið notað í hleðslu. Veggirnir standa eftir lóðréttir og mynda nær kringlótta rétt, sem er opin að framan. Er það hleðsla fyrir og dyr á. Austurveggurinn er ekki hærri en tæpl. 4 al. Getur hafa brotnað ofan af honum. Að vestan- og innanverðu er nærri helminji hærra. þar hátt uppi er op, eigi ólíkt gluggatóft, inn í miðhellinn. Ekki er það fullyrðandi, að þetta austasta hellisstæði hafi nokkurn tíma haft ræfur, en vel er það myndað innan og ber ljós merki mannvirkja. Miðhellirinn gengur lengra inn í klettinn; er nál. 15 al. langur, nál. 7 al. hár og nál. 4 al víður. Veggirnir eru lóðréttir hátt uppi eftir, en ræfð er brött hvelfing. Í veggjunum, nál. miðri hæð, eru bitaför andspænis, 3 hvoru megin. Mætti þar vel hafa verið timburloft; er nóg bæði til þess, bæði yfir og undir. Hefði loftið þá fengið birtu úr opinu sem fyr er getið. Dyrnar eru jafnvíðar hellinum sjálfum og næstum eins háar. Er í þær hlaðið, og eru þar dyr á. Mjög eru veggirnir þunnir eftir hæðinni. Hinn eystri, sem liggur að hinu opna hellissvæði, er svo þunnur, að þar er nú komið smágat á í einum stað. Vestur-veggurinn er nál. spannar þykkur. Á honum eru dyr inn í vesturhellinn og eru þær vel 3. al. háar, en tæpl. 1 1/2 al. víðar. Kamparnir eru lóðréttir, en bogamyndaðir að ofan. Vesturhellirinn er lítill, nál. 6 al langur, en nál. 4 al á hæð og vídd, veggir mjög svo lóðréttir og ræfið bogahvelfing. Fyrir dyr hans er alveg hlaðið og gluggi þar á ofan til."

ÁH 1991: Seljalandshellir: "Seljalandshellar eru í móbergs- og þursabergshaus í brekkurótum rétt upp af bæjunum á Seljalandi. Hausinn stendur stakur fram út brekkuni og er fullnýttur þannig að vart væri hægt að stækka hellana. Veggir þeirra eru e.t.v. úr þynnsta lagi enda virðist augljóst að austasti hellirinn hefur hrunið að hluta. Hellarnir eru þrír, hlið við hlið og allir samtengdir. Sá vestasti þeirra er minnstur, 3,5 x 1,7 m^2. Á honum eru sjálfstæðar dyr út en einnig er innangengt um aðrar dyr í miðhellinn. Innst í hellinum hefur opnast gat neðst á milliveggin vegna þess hve þunnur hann er. Miðhellirinn er stærstur, 8 m langur og 3,5 til 4,5 m á breidd, breiðastur innst. Þar er lofthæðin einnig mest, 4 m. Strompur gengur upp úr honum 0,9-1,0 m á vídd. Lág hleðsla er í honum efst. Innst á austurvegg, ofarlega, er stór bogsveigður gluggi eða dyr. Bitaför í hellisveggnum undir glugganum gætu bent til þess að timburloft hafi skipt hellinum í tvær hæðir, nóg er rýmið til þess bæði yfir og undir. Birta hefði borist á loftið um gluggann og um hann hefur reyndar verið unnt að ganga niður í austurhellin því 4-5 slitin þrep eru í veggnum fyrir utan. Þriðjungur loftsins í austurhellinum hefur hrunið einhvern tíma fyrr á öldum. Þar var hrunið þegar Auguste Mauer teiknaði hellana 1836. Ekki er sjáanlegt að reynt hafi verið að loka honum eftir það, en hins vegar voru hlaðnir veggir framan við hann þannig að úr varð hálfyfirbyggð rétt. Í hleðsluni er grjót sem sýnilega er ættað úr hinum hrunda hluta. Hellirinn er 10 m á lengd og víðastur yst, 5,5 m. Gamlar jötuhleðslur eru með austurvegg og gafli. Lind sprettur fram undan brekkunni fast austan við hellana. Stétt úr völdum hellum liggur frá austurhellinum og meðfram bergveggnum upp að lindinni og í henni eru gamlar hleðslur. Þar var þvottaból og þvottastein. Lind er vestan við hellana. Að sögn Þórðar Tómassonar var henni veitt í þró til brynningar. Hellarnir standa nú opnir fyrir veðri og vindum og á gólfunum er þykkt lag af spýtnabraki og skít enda leitar nautpeningur í þá sér til skjóls. Reykklefa hefur verið komið fyrir innst í miðhellinum, undir strompnum. Ekki eru það hellileg not en þó er hellirinn furðu lítið sótugur að innan. Skurður var grafinn framan við hellinn um 1960 og í mokstrinum úr honum var eldhúsaska. Þar fann Þórður Tómasson hálfa skafkolu úr móbergi sem nú er á Þjóðminjasafni. ... Það myndi æra óstöðugan að lýsa öllum ristum Seljalandshella út í hörgul. ... Krossarnir eru fjölbreyttilegir. Flestir þeirra eru latneskir að formi (crux immissa), en einnig eru þar gríska krossar (crux immissa quadrata), tvíkrossar (crux gemina) og hankakross (crux ansata). Algengasta afbrigði latnesku krossanna í Seljalandshellum er það sem kalla mætti Skálakross. Þar enda armar og stofn krossins í hringlaga skálum. E.t.v. er þetta eftirlíking af krossum sem enda í kúlum. Slíkir krossar þekkjast á íslenskum kirkjum, t.d. var þannig kross á Brynjólfskirkju í Skálholti 1650-1802. Í hellinum eru bæði stórir og smáir skálakrossar. Litlu krossarnir virðast oftast þannig gerðir að skálarnar eða holurnar hafa verið boraðar fyrst en krossinn síðan dreginn á milli þeirra. Flestir krossarnir í austurhellinum eru af þessari gerð. ... Stærsti skálakrosinn er utarlega á eystri vegg miðhellisins, 18x15 cm. Í vestastahellinum eru einnig skálakrossar, þar á meðal einn sem er aðeins með eina skál í toppinn eins og krossinn í Kverkarhelli. Grískri krossar (crux immissa quadrata) bæði stórir og smáir finnast í hellunum. Þeir eru jafnarma. Í Seljalandshellum eru þrír krossar með tveimur þvertrjám á einum stofni. Einn þeirra sýnist einfaldlega vera tveir venjulegir latneskir krossar sem lent hafa hvor ofan í öðrum. Annar tvíkrossinn virðist vera raunverulegur patríarka- eða erkibiskupskross. Sú krossgerð er sjaldséð á Íslandi enda embættistákn hinna æðstu kirkjuhöfðingja. Páfinn einn bar veglegra tákn, hinn þrefalda páfakross. Krossinn, sem er 36 x 27 cm að stærð en allmáður, er þó engann veginn dæmigerður í sniði. Þvertrén eru að vísu tvö og það efra styttra eins og vera ber en , það er hin breiði efri hluti krossins sem er óvenjulegur. Breidd stofnsins er jöfn og lengd efra

þvertrésins. Þriðji krossinn er af þeirri gerð sem nefndur er tvíkross (crux gemina). Kross þessi er máður mjög en þó er vel hægt að gera sér grein fyrir hverng hann hefur litið út í upphafi. Hann líktist patríakakrossi en hér eru þvertrén bæði jafnlöng og tveir samsettir grískir krossar. Stærð hans er 9,0 x 4,5 cm. Í vesturhellinum verður ekki betur séð en gamli egypski hankakrossinn (crux ansata) sé ristur í vegginn. ... Nokkur teikn á hellisveggjunum virðast gömul búmörk." ÁG: "Hellar þrír, manngjörvir í hörðum þursabergskleti bakvið bæinn; af einum er fallið ræfið."
Heimildir: Manngerður hellar 244-247; BJ "Rannsókn í Rangárþingi sumarið 1901" Árbók 1902, 27-28; ÁG: Friðlýsingarskrá, 65

RA-069:007 tóft útihús
Norður af hellinum, á bakkanum milli fyrrnefnds lækjar og kletta austanvið. Tóftirnar standa undir hlíðinni austur af bænum. Nokkur gjóla stendur hér af suðri og suðaustri. Land er lítið milli hlíðar og lækjar. Rústirnar hálf hanga utan í henni. Næst hellinum er ferhyrnd rúst, vísar í 143°, lengd 5,4m, breidd 2,9m, hæð 1,4m. Veggir úr grjóti og torfi - grjót mest að innan, gróið yfir að utan. Niðurgrafið inn í hlíðina, inngangur í vesturhlið.
Heimildir:

RA-069:008 tóft
Norður af hellinum, á bakkanum milli fyrrnefnds lækjar og kletta austanvið. Tóftirnar standa undir hlíðinni austur af bænum. Nokkur gjóla stendur hér af suðri og suðaustri. Land er lítið milli hlíðar og lækjar. Rústirnar hálf hanga utan í henni. Stór ferningslaga rúst, skipt í 2 herbergi og gang að því er virðist. Niðurgrafin. lengd 9,7m, breidd 8,3m (í 143°), lengd efra herbergis er 6,5m, breidd 5,3m. Veggjaþykkt 0,9m, veggjaþykkt allrar rústar um 1,6 -1,7m.
Heimildir:

RA-069:009 tóft
Norður af hellinum, á bakkanum milli fyrrnefnds lækjar og kletta að austan. Í NVhorni 008 er lítil ferhyrnd rúst. Tóftirnar standa undir hlíðinni austur af bænum. Nokkur gjóla stendur hér af suðri og suðaustri. Land er lítið milli hlíðar og lækjar. Rústirnar hálf hanga utan í henni. Lengd 4,6m, breidd 4,8m. Vísar í 226°, hálfhrunin.
Heimildir:

RA-069:010 hús
Norður af hellinum, á bakkanum milli fyrrnefnds lækjar og kletta að austan. Út úr NA horni 008. Tóftirnar standa undir hlíðinni austur af bænum. Nokkur gjóla stendur hér af suðri og suðaustri. Land er lítið milli hlíðar og lækjar. Rústirnar hálf hanga utan í henni. Lítið hús, undir þaki, vísar í 234°. Að utanmáli er lengd 5m, breidd 5,2m, tré og bárujárnsgafl, breidd dyra 0,7m, þakhæð 1,8m, veggjaþykkt 0,5m. Bárujárn og torf í þaki.
Heimildir:

RA-069:011 tóft fjárhús
Í norður frá bænum, upp í hlíðnni, um miðja vegu upp í fjalli, er mjög vel varðveitt hlaða með fjárhúsum þvert á. Tóftirnar standa undir hlíðinni austur af bænum. Nokkur gjóla stendur hér af suðri og suðaustri. Land er lítið milli hlíðar og lækjar. Rústirnar hálf hanga utan í henni. Hlaða vísar í 315°, fjárhús í 224°. Að innanmáli er breidd hlöðu 5,3m, lengd 5m, niðurgrafin. Öll lengd að innanmáli (hlaða og breidd fjárhúss) 10,1m. Lengd fjárhúss að innanmáli 9,3m, veggjaþykkt 1,5m. Breidd dyra 1,75m, dýpt hlöðu mest um 2m, gafl stendur þó. Að utanmáli er breidd fjárhúsa 12,3m (breidd hlöðu + endi fjárhúss). Túngarður liggur niður hlíðina SA við.
Heimildir:

RA-069:012 tóft
NV við 011, í sömu stefnu og fjárhús er laut eftir niðurgrafið hús. Tóftirnar standa undir hlíðinni austur af bænum. Nokkur gjóla stendur hér af suðri og suðaustri. Land er lítið milli hlíðar og lækjar. Rústirnar hálf hanga utan í henni. Um 4x2m, 1,2m djúpt, líklega hlaða.
Heimildir:

RA-069:013 tóft
SV af 011. Tóftirnar standa undir hlíðinni austur af bænum. Nokkur gjóla stendur hér af suðri og suðaustri. Land er lítið milli hlíðar og lækjar. Rústirnar hálf hanga utan í henni. Niðri í laut eru torfhlaðnir, lágir veggir, sem mynda horn inn í lautina. Vísa í 220°og 320°, breidd um 2m, hæð um 0,75m.
Heimildir:

RA-069:014 garðlag túngarður

Suður af 013 er tvö túngarðsbrot sem liggja hlið við hlið upp hlíðina. Sjást vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-069:015 tóft
Enn sunnar í 208° frá vesturbæ er ferhyrnd tóft, vísar í 253°, lengd 6m, breidd 3,4m, hæð 1,3m, veggjaþykkt 1,5m. Grjót og torfveggir, hrunið í dyr, yfirgróið að mestu. Á þessum slóðum (015-017) telja ábúendur að hjáleigan Hvassatún 050 hafi verið.
Heimildir:

RA-069:016 tóft
Rétt sunnan við 015 er ferhyrnd tóft, vísar í 264°, lengd 5,5, breidd alls 4m, breidd (a) 1,9m breidd (b) 2m. Veggjaþykkt 0,6m. Illa varðveitt tóft, aðeins útlínur, tvískilt þvert á langhlið. Á þessum slóðum (015-017) telja ábúendur að hjáleigan Hvassatún 050 hafi verið.
Heimildir:

RA-069:017 tóft
Undir klettinum er ferhyrnd tóft, vísar í 236°, lengd 3,5m, breidd 3,4m, hæð 1,1m. Grjót og torfhlaðin, grafin inn í hlíð, yfirgróin. Á þessum slóðum (015-017) telja ábúendur að hjáleigan Hvassatún 050 hafi verið.
Heimildir:

RA-069:018 tóft lambhús
Vestan við 017 er ferhyrnd tóft af lambhúsi. Vísar í 213°, lengd að utanmáli 11,3m, að innanmáli 8,5m. Breidd að utanmáli 6,5m, að innanmáli 3,3m, vegghæð 1,7m, 2,6m þakhæð. Breidd dyra 0,55m. Hálfuppistandandi, 2 stoðaraðir með langbitum á. Grjót og torfhlaðið. Þakhellur og bárujárn. Austurkró er 1,1m að breidd. 0,5m breið jata eftir endilöngu.
Heimildir:

RA-069:019 tóft
Bak við miðbæinn. Vel uppistandandi kofi, vísar í 332°, lengd 6,9m, breidd 6,1m að utanmáli. Stein og torfhlaðin, torf á þaki. Kumbaldaleg. Hæð um 2,4m. Breidd dyra 1,05m, hæð 1,4m. Hefur líklega verið notað sem hænsnahús - gat er í trédyr, ekki lengur notað fyrir hænsni.
Heimildir:

RA-069:020 tóft
Ferhyrnd tóft, vísar í 58°, mest torf og steinar sjást. Lengd 1,9m, breidd 1,8m, hæð 0,4m.
Heimildir:

RA-069:021 tóft fjárhús
Í austur frá bænum, upp við hlíðarrætur er tóft af hlöðu og fjárhúsi. Ferhyrnd, vísar í 226°. Lengd hlöðu að innanmáli er 8m, alls 17,6m. Gafl hefur verið steinsteyptur, hlaða grafin inn í hlíðina + steinhlaðin að innan. Breidd hlöðu að innanmái 3,7m, fjárhúss 6,2m, hæð hlöðu 1,6m. Bárujárn í þaki. Steinsteypt jata 1,3-1,9m frá SA hlið, í beinni línu við hlöðuvegg. Engar leifar hinu megin. Vel uppistandandi.
Heimildir:

RA-069:022 tóft fjárhús
Við NV hlið 021 eru tvær ferhyrndar tóftir samsíða. Ferhyrnd tóft, vísar í 226° lengd 4,5m að utanmáli 3,1m að innanmáli, breidd 3,7m með 023 6,7m, hæð 2m, veggjaþykkt 1,5m, breidd dyra 0,5m milli 1,7-2,2m.
Heimildir:

RA-069:023 tóft fjárhús
Við NV hlið 021 eru tvær ferhyrndar tóftir samsíða. Ferhyrnd tóft vísar í 226°, lengd 4,5m að utanmáli 3,1m að innanmáli, breidd 3m, breidd dyra 0,5m, milli 4,5-5m. Garður framanvið lengd 2,7m.
Heimildir:

RA-069:024 hús fjárhús
NV við rafstöð (025) er hlaða og fjárhús. Samsteypa, vísa í 43°. Tvær byggingar hlið við hlið hver fram af annarri. Lengd5,2m og 5,15m, breidd 2,5m. Steinhlaðin að innan, grafin að hluta inn í hlíð. Veggjaþykkt 0,9m, hæð 1,5m, dyr hrundar inn.
Heimildir:

RA-069:025 hús
Ferhyrnd steinsteypt rafstöð, með bárujárnsþaki.
Heimildir:

RA-069:026 tóft
SA af rafstöðinni er ferhyrnd tóft. Steinhlaðin , aðeins grafin inn í hlíð, vísar í 54°. Lengd 9m, breidd 6m. Veggjaþykkt 1,2m, hæð 1,5m. Leifar rekaviðar ofan á veggjum.
Heimildir:

RA-069:027 tóft
Norðan við Lítin foss. Ferhyrnd tóft grafin inn í hlíðina. Leifar jötu við norðurhlið. Vísar í 63°, lengd 9m, breidd 4,5m, breidd dyra 0,6m, veggjaþykkt 1,2m, hæð 2m mest austurgafl.
Heimildir:

RA-069:028 tóft
Ferhyrnd tóft, alveg við fjós, í sömu hæð og 027. Steinhlaðin, grafin inn í hlíð. Vísar í 76°, lengd 10,5m, breidd 6,2m, breidd dyra 0,5m, hæð 1,6m, hlaðið undir eitt framhornið.
Heimildir:

RA-069:029 tóft
Sunnan í Seljalandsmúla er ferhyrnd grjóthlaðin tóft. Vísar í 150°. Dyr í norðurhorni. Lengd að innanmáli 3,8m, breidd 2,1m, veggjaþykkt 0,75m, breidd dyra 0,7m, hæð 1m. Rétt norðan þjóðvegar, bak við múlann, steypt í gólf og austurgafl.
Heimildir:

RA-069:030 *Kverkarhellir* hellir þingstaður
Vestur í Seljalandsmúla, suðaustan þjóðvegar. "Suður af Bjalla er Seljalandsmúli. Norður af Bjalla er Kverk. Þar er hellir, sem dregur nafn af henni og kallast Kverkarhellir. Þar var þingstaður Vestur-Eyfellinga seint á 19. öld." segir í örnefnaskrá NA af er grasi góinn bolli inn í fjallshlíð. Munni, vísar í 56°, lengd innanmáls er 15,2m, breidd 3,45m, hæð 2,1m. Manngerður, regluleg hvelfing í hálfhring, kross eins og málaður með dökku í bergið á gafl. Grjót inn í e.t.v. eftir skilvegg.

ÁH 1991: Kverkarhellir: "Í klettakverkinni vestan við Seljaland er Kverkarhellir. Nýleg skógræktargirðing er neðan undir klettunum þar sem plantað hefur verið ösp og birki. Brött brekka liggur upp að hellinum fagurlega gróin blágresi og sóley. Hann er grafinn í fremur fíngert grófsendið og smásteinótt þursaberg. Yfir því er grófur þursi. Hellirinn er allur manngerður, beinn og hvelfdur. Grópir eru víða í veggjum, t.d. rétt innan við munnann beggja vegna. Þær standast þó ekki á. Steinadreif er um allan framanverðan hellinn, leifar af hleðslum sem þar hafa verið. Um hann miðjan má sjá votta fyrir hleðslu um þvert gólf, einnig er hleðsluvottur eftir endilöngum helli framanverðum. Engar hleðsluleifar sjást í munna og enginn vottur mannvirkja framan við hann. Kverkarhellir á sér merka sögu. Hans er fyrst gerið í þjóðsögum í sambandi við Hjalta Magnússon. Sumir segja að hann hafi búið í Kverkarhelli undir vernd bóndans í Seljalandi milli þess sem hann hreiðraði um sig í lokrekkju húsfreyjunnar á Stóruborg. Þessi heimild er auðvitað ótraust en ef rétt er þá er Kverkarhellir með elstu uppi standandi hellum og orðin a.m.k. 450 ára því þau Hjalti og Anna á Stóruborg voru upp á sitt besta um miðja 16. öld. Þingstaður Vestur-Eyfellinga var í Kverkarhelli frá 1872 til 1894. ... Húsfreyjan á Seljalandi, Marta Kristjánsdóttir, fædd þar árið 1929, segir að hellirin hafi ekki verið notaður í sínu minni nema sem skjól fyrir skepnur í hrakviðrum. Draugur í hellinum glettist við mann um aldamótin 1900 eða fyrr en síðan hefur hans ekki orðið vart."
Heimildir: Ö-Seljaland, 2; Manngerðir hellar 243-244

RA-069:031 garðlag nátthagi
Sunnan þjóðvegar, á móts við Fitjamýri. Norðan við er allstór þúfa - e.t.v. eftir tóft. Stærst er ferhyrnt garðlag, vísar líklega í 35°, lengd 5,4m, breidd 9,3m, hæð 1m. Nátthagi, e.t.v. tvískiptur á breidd, á 5,3m. Veggjaþykkt 1,8m. NAar hefur e.t.v. verið eitthvað, hærri þúfnaþyrping en umhverfis. Nátthagi Sigurðar Sigurðssonar frá Bakrastöðum sem bjó á Seljal.
Heimildir:

RA-069:032 tóft
Austur úr austurhorni 031, liggur stutt helsða út í ferhyrnda tóft, vísar í 340°, lengd 4,8m, breidd 4m, torfbyggð.
Heimildir:

RA-069:033 garðlag

NA af Fitjamýri, norðan við veginn eru garðbrot. Partur liggur samsíða vegi, hinn parturinn þvert á í 320°. Austan við garðinn eru garð/tóftarleifar. Telur bóndinn á Fitjamýri að hér hafi verið rétt.
Heimildir:

RA-069:034 *Hoftorfa* tóft **Friðlýstar fornleifar**
Í hlíðinni austan við Seljaland. Þar renna margir lækir niður. Beint upp af rafstöðunum er hlíðin grasivaxin og smáþýfð, á milli tveggja lækja. "Hofsá, hin vestri, er austan Þrasagils. Þar er Hofsárskák. Norður og Suður-Hoftorfa eru austan Vestri-Hofsár, uppi í hlíðinni. Í Norður-Hoftorfu er rúst, sem Hof heitir. Þar stóð hof í heiðnum sið." segir í örnefnaskrá Ofarlega er svolítill bolli/laut. Ofan hennar tekur við stutt, brött grasivaxin brekka og svo melur. Tóftin er í bollanum.

"Austan við bæinn uppi í hlíðinni er svokölluð hoftóft, og virðist hún gömul. Er hún talin, naumast að ástæðulausu, minjar um heiðið hof. Tóftin er allhátt upp í fjallshlíð, efst í hallalítilli grasivaxinni brekku sem er kölluð Hoftorfa, þríhyrningslaga, og veit hvasst horn niður, en fjallalækur á hvora hlið. Renna þeir saman neðar og renna niður úr austan við bæinn, og heitir þar Hofsá.[Nmgr.: Árnar heita nú Hofsá hvor um sig, sbr. Árb. Fornl. 1888-92, 37.] Almenn munnmæli telja tóftina hoftóft. Því til stuðnings að það nafn sé rétt og munnmælin gömul, eru í fyrsta lagi áðurnefnd örnefni og einnig að engar sagnir þekkjast, munnlegar eða skráðar né heldur bæjarnafn í nánd, sem sögnin hefði getað sprottið af. Tóftin snýr upp og niður í brekkunni í suðvesturátt. Að lögun virðist hún ferhyrnd, aflöng, um 9 faðma löng og 2 faðma breið, ef til vill með dyr að neðan um suðvesturgafl, en frá norðvesturenda af vestri hliðarvegg er lítil útbygging. [Nmgr.: Steingrímur Jónsson prófastur sendi 1821 fornminjanefndinni teikningu og lýsingu af Hoftorfu, sem liggur milli tveggja lækja ásamt tóftinni. Er hún þar sýnd ferhyrnd og aflöng, og efri endi hringlaga (eins og nokkurs konar kór). Þar sem bogi og hliðveggur mætast, setur hann litla hálfhringlaga útbyggingu, sbr. Henry Petersen: Nordboernes Gudedyrkelse og Gudetro, 21 o. áfr. Þar segir hann, að hofin hafi sennilega haft venjulegt kirkjuform með langhúsi og hálfhringlaga kórbyggingu.] Sennilega ætla flestir að Dalverjahofið hafi staðið þarna,[Nmgr.: Sigurður Vigfússon gróf í tóftina sumarið 1883, og mældist hún honum talsvert stærri en Kaalund telur hana, eða 77 feta löng, og 20 feta breið. Tóftin er vallgróin, en þó mjög greinileg. Lítt sjást hleðslur, en þó sést aðeins brydda á steinum. Virðist tóftin hafa verið í tvennu lagi, dyr á enda undan brekku, gólf sennilega í halla. Efra húsið hefur verið miklu minna. Taldi Sigurður það 15 feta langt (Árb. Fornl. 1888-92, 36-37).”] en bærinn Stóridalur er þó furðu langt burtu. Sennilega er hálftíma gangur til bæjarins yfir fjallið, en meðfram því hálftíma reið. Ekki er heldur vitað neitt um, að hof hafi verið hjá Stóradal. Aftur á móti er sagt frá því í Landnámu, að Jörundur goði á Svertingsstöðum hafi reist stórt hof, en ekki er vitað hvar bærinn var." KK I, 198-99.

SV: "Hún [tóftin] stendr upp í Hofstorfu, sem kölluð er, austan til við Seljaland í fallegu hálendi, upp undir hlíðinni, grasivöxnu. Báðum megin við torfuna renna smáár í djúpum farvegum, með grasbökkum að, og heita Hofsár... Tóftin er mjög niðrsokkin og vallgróin. Hún stendr í fögrum hvammi eða laut, sem er vafin í töðugresi og er allbratt upp að henni. Hofstorfan er um hundrað faðma á breidd um miðjuna, öll grasi vaxin. Þaðan er mikið og fallegt víðsýni... Kom þá í ljós, að Talið er að hér hafi hof Runólfs goða í dal verið.tóftin var 77 fet á lengd og 20 fet á breidd; afhúsið er 15 feta langt, þegar mælt er af miðjum milliveggnum, enn aðalhúsið 62 feta langt. Þetta alt utanmál. Tóftin snýr upp og ofan og afhúsið er í efra endanum." Sigurður Vigfússon. (1892, 36-37) Einnig er lýsing á uppgreftri sem hann framkvæmdi bls. 37. GS 1980: Ferhyrnd tóft, vísar í 248°, niður brekkuna, langhlið í þá átt um 20,6m breidd um 4m. Útlínur eru mjög óljósar og engan veginn ljóst hvar lengd/breidd endar. Í NV langvegg má þó sjá steina á a.m.k 2 stöðum. Það er mögulegt að efsti hluti tóftarinnar hafi verið sér herbergi, lengd 4m. Lautin við skilvegg er um 1,1m djúp. Lautin er allmiklu víðari að framanverðu en húsið hefur verið.
Heimildir: FF, 149-51; KK 1, 198-99; SV: "Rannsóknir sögustaða ..." Árbók 1888-92, 36-37;Ö-Seljaland, 3; ÁG: Friðlýsingarskrá, 65

RA-069:035 hleðsla rétt
Fyrrum lögrétt. "Vestur af Fitjamýri er Almenningshólmi. Þar voru almeningsréttir Vestur-Eyfellinga. Norðan við Bláaur er Réttarhólmi." segir í örnefnaskrá Hringlaga rétt með 10 króm út frá miðrétt. Inngangur vísar í 164°, þvermál 33,5m, hæð 1,5m. Torfhlaðnir veggir, vel uppistandandi. Skráð með Efra-Roti.
Heimildir: Ö-Seljaland, 1

RA-069:036 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:037 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:038 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:039 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:040 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:041 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:042 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:043 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:044 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-069:045 heimild um bænhús
1709; "Heyrt segjast menn hafa hjer hafi í gamladaga bænhús verið, en men veita ei fyrir víst að segja og engin sját þar líkindi til." SELJALAND UNDIR EYJAFJÖLLUM (DALSÞING) (R)[1332]: [úr Dal] skal syngia ... annann huern dag helgann. a selialand oc suá aa fit takast ij merkur af huarre kirkiunne; Máld DI II 683 [Dals][1371]: [úr Dal] skal syngia ... annan huernn dag helgann a fit og selialand. taka ij merkur af huerre kirkiunne; Máld DI III 262-263 [Dals]1709: Heyrt segjast menn hafa hjer hafi i gamaldaga bænhús verið, sem menn vita ei fyrir víst að segja og engin sjást Þar líkindi til; JÁM I: 86
Heimildir: JÁM I, 86; DI

RA-069:046 *Péturssel* bæjarstæði býli
" ... var hjáleiga frá Seljalandi, hennar fyrst bygð segjast menn ei minnast. Eyðilagðist fyrir 20 árum eður nokkuð meir af sandi og vatni, og er hjáleigustæðið og landplátsið um kríng mikinn part komið í sand og gljá og þar fyrir óbyggilegt." Var sunnarlega í Sandhólma.
Heimildir: JÁM I, 87; SB IV, 173

RA-069:047 *Kyrnytarstaðir* bæjarstæði býli
" ... önnur hjáleiga frá Seljalandi, er fyrst byggð hjerum 30 árum. Bygð hjelst 4 eða 5 ár, var mjög lítilfjörleg og að sejga til engra gagnsmuna, því heyskapur var ekki fyrir eina kú, og þar fyrir kann þessi hjáleiga ekki aftur að byggjast; þar með er hús og tóftir í grunn niður fallið." Skammt frá Pétursseli.
Heimildir: JÁM I, 87-88; SB IV, 173

RA-069:048 *Rotbakkar* bæjarstæði býli/sel
1709: " ... þriðja hjáleigan frá Seljalandi, er fyrst bygð fyrir 31ári. Nú er þar brúkað sel frá Seljalandi og sýnist ekki byggilegt vegna slægnaleysis og haga þrengsla, og fyrir þá orsök aflagðist byggingin." Skammt utan við þar sem Seljalandssel var síðar byggt.
Heimildir: JÁM I, 88; SB IV, 1173

RA-069:049 *Hátún* bæjarstæði býli
"Hátún hjet hjáleiga í Seljalands túni. Er eyðilögð fyrir manna minni. Landskuld veit enginn hvað verið hefur. Tóftir eru uppgrónar og grasi vaxnar. Kann ekki aftur byggjast vegna aðþrengingar uppá heyskap og haga."
Heimildir: JÁM I, 88

RA-069:050 *Hvassatún* bæjarstæði býli
"Meinast eyðilögð af Markarfljóts hlaupi fyrir 60 árum eða nokkuð meir. Kann aldrei aftur byggjast því landið er af brotið." Skammt fyrir ofan bæinn á Seljalandi.
Heimildir: JÁM I, 88; SB IV, 173

RA-069:051 *Setberg* bæjarstæði býli
"Hana halda menn hafa eyðilagst undir eins og Hvasstún og fyrir sömu orsök, kann og ekki aftur bygð að verða." Skammt vestur af bænum, síðar reist þar rétt. "Vestur af bænum er Hóltún. Norður og austur af Hóltúni er Bjalli. Austan við Bjalla er Bjallalág. Sunnan við Bjalla er Setberg. Þar var samnefndur bær." segir í

örnefnaskrá Var nálægt tóft 029.
Heimildir: JÁM I, 88; SB IV, 173; Ö-Seljaland, 1

RA-069:052 *Seljalandssel* bæjarstæði býli/sel
"Seljalandssel er meðaljörð í einkaeign. Hjáleigusandar í Sandatorfu liggja undir jörðina. Landareignin skiptist nokkuð að jöfnu í mýrlendi og valllendi sprottið upp úr sandi. Yfirleitt er landið grasgefið og gott til beitar en skjóllítið. Jörðin á rétt til sumarbeitar í Seljalandsheiði að 1/5 hluta." Túnakort 1924: Tún 4,5 ha, garðar 1950m^2. Bæjarstæði og 4-6 útihús.
Heimildir: SB IV, 176

RA-069:053 *Kotatún* örnefni býli
"Vestur af bænum er Hóltún. Norður og austur af Hóltúni er Bjalli. ... Norður af Bjalla er Kotatún." segir í örnefnaskrá. Sennilega tilheyrt einhverri af hjáleigunum.
Heimildir: Ö-Seljaland, 1-2

RA-069:054 heimild um fjárskýli
"Upp af Kotatúni [053] er Hundaskinnstorfa og upp af henni Borgarklöpp." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:055 *Gimbragerði* örnefni
"Upp af Kverk er Gimbragerði og Gimbragerðisstígur frá því niður í brekkuna." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:056 *Gimbragerðisstígur* gata leið
"Upp af Kverk er Gimbragerði og Gimbragerðisstígur frá því niður í brekkuna." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:057 heimild um fjárhús
"Þar sem fjárhús Seljalandsmanna eru uppi í heiðinni, heita Hnaukar." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:058 heimild
"Til landnorðurs af Hnaukum er Krosshóll, hæsti hnúkur heiðarinnar. Þar stóð kross í katólskum sið." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:059 *Stöðulklettur* örnefni kvíar
"Norður af bænum er Stöðulklettur og Stöðulgil milli hans og Kinnar." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:060 *Kisuból* örnefni
"Norður af bænum er Stöðulklettur og Stöðulgil milli hans og Kinnar. Undir Stöðulklettir er Kisuból." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:061 *Hellir* hellir hesthús
"Heima við bæinn er hellir og í honum heygeymsla, hesthús og þurrkhjallur." Gæti verið sama og 006
Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:062 *Lind* heimild um vatnsból
"Austan við helli er vatnsból, sem Lind kallast." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:063 *Lindargarður* garðlag kálgarður
"Austan við helli er vatnsból, sem Lind kallast. Þar var kálgarður, sem Lindargarður kallaðist, og skák í túninu, sem nefnd var Lindarskák." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 2

RA-069:064 *Þrasahús* heimild um fjárhús
"Austan við Stöðulklett [059] er Þrasaklettur. Í honum vex þyrnirós. Hjá Þrasakletti er Þrasahellir og

Þrasaflötur. Þar eru einnig fjárhús, sem Þrasahús heita." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 2-3

RA-069:065 *Torfmýri* örnefni rista
"Austan við Þrasaklett er Þrasagil. Upp af Þrasakletti er Torfmýri og norðar Efri-Torfmýri." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 3

RA-069:066 *Efri-Torfmýri* örnefni rista
"Austan við Þrasaklett er Þrasagil. Upp af Þrasakletti er Torfmýri og norðar Efri-Torfmýri." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 3

RA-069:067 *Kvíahraun* örnefni kvíar
"Austur og norður af Torfmýri eru Norður- og Suðurhvammur. Vestur af Hvömmum er Skógtorfa. Upp af hvömmum er Kvíahraun og nær norður að Seljalandsá." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 3

RA-069:068 *Árnaból* örnefni
"Móbergsfláar eru í berginu austan við Vestri Lyngtó og kallast Fláar. Í brúninnu austan þeirra er Eystri-Lyngtó, en Árnaból aftur í brúninni í Eystri-Lyngtó." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 4

RA-069:069 *Stekkjartún* örnefni stekkur
"Austan Hofsár er Mögrutunga, neðan fjallshlíðarinnar, og síðan Krummalækur norðan Krummakletts. Vestan Krummakletts er Krummamýri. Austan við Krummaklett er Leitisá. Hún fellur niður með svokölluðu Leiti. Vestur af Leiti er Stekkjartún." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 4

RA-069:070 *Baðstofuklettur* örnefni
"Nýjahlaup kallast stórgrýtisurð vestan Drífanda, niðri í brekkum. Austan við Nýjahlaup er Litlahlaup og Gamlahlaup austan þess. ... Austan við Litlahlaup er Baðstofuklettur." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Seljaland, 4

RA-069:071 *Selhólmi* örnefni sel
"Sunnan við bæinn [Seljalandssel] er gömlu Almenningarnir á landsvæði sem heita Bakkar. Þar sunnan við eru Smáhólmar, þá Selhólmi og milli þeirra Selhólmalæna." segir í örnefnaskrá 60° í SV frá bænum, alveg út við Markarfljótsaura. Hefur verið umflotinn, en allmikið er gróið upp SV af honum.

(i) Í SV brún hólmans er stór og grunn dæld - þvermál um 34m. Hringlaga, greinileg en engin merki tóftar. (ii) Í austur frá þessari dæld er önnur mun greinilegri, hringlaga með þúfnamergð innaní - má þar e.t.v. greina tóftir. Dældin er hringlaga, dýpt 0,5m, þvermál 12,7m í 90°. Frá vesturbrún dældarinnar eru 6 m í það sem gæti verið ferhyrnd tóft, vísar í 270°, lengd 4m, breidd 2,5m, syðst í dældinni. Torfhlaðið. Austur af gæti verið önnur ferhyrnd tóft. Breidd beggja um 7m. 60° í Seljalandssel, 35° í Seljaland, 95° í Efri-Rot.
Heimildir: Ö-Seljalandssel, 1

RA-069:072 heimild
[1332]: "Skal sä er j mork byr hallda manngeingre bryggiu a selialandzaa."
Heimildir: DI II 684

RA-069:073 gata leið
"Stétt úr völdum hellum liggur frá austurhellinum og meðfram bergveggnum upp að lindinni og í henni eru gamlar hleðslur. Þar var þvottaból og þvottastein. Lind er vestan við hellana."
Heimildir: Manngerðir hellar 244-247

RA-069:074 heimild um þvottastað
"Stétt úr völdum hellum liggur frá austurhellinum og meðfram bergveggnum upp að lindinni og í henni eru gamlar hleðslur. Þar var þvottaból og þvottastein. Lind er vestan við hellana."
Heimildir: Manngerðir hellar 244-247

RA-069:075 *Þrasi* hellir
"Nokkru austan Seljalandshella er allmikill klettur í hliðarfætinum utan og ofan við heimagrafreitin sem þar er. Þetta er Þrasklettur. Þar er einu fundarstaður villtrar þyrnirósar á Íslandi. Undir klettinum er hellirinn Þrasi,

hálflokaður og óvistlegur." "Austan við Stöðulklett [059] er Þrasaklettur. Í honum vex þyrnirós. Hjá Þrasakletti er Þrasahellir og Þrasaflötur. Þar eru einnig fjárhús, sem Þrasahús heita." segir í örnefnaskrá

ÁH 1991: Þrasi: " Utan til er fremur fíngert þursaberg í hellisveggjunum sem eru tiltölulega sléttir og brattir, víða með skápum og grópum eftir milligerðir. Þakið er lárétt. Víða er um 1,5 m til lofts. Innsti hluti hellisins er í grófu þursabergi eða bólstrabergi. Þakhæðin þar er 2,5-3 m í óreglulegri hvelfingu. Mikið og stórgrýtt hrun er þar á gólfi. Hellirinn hefur verið dýpri því moldarlag hylur gólfið. Hann virðist manngerður, a.m.k. allur ytri helmingurinn. Hleðslur allgóðar eru við munnann sem er lítið eitt þrengri en hellirinn sjálfur. Helluþrep niður í hellinn eru að mestu kaffærð í mold. Þrasi er rakur innan, stromplaus og óyndislegur. Ekkert krot er sjáanlegt á veggjum enda er bergið bæði gróft og mosagróið."
Heimildir: Manngerður hellar 248; Ö-Seljaland, 2-3

RA-069:076 heimild um sel
1838:"Seljaland, selstaða sú er í Sandshólmanum, því Seljaland á land allt að sæ suður nema rekann fyrir landi sínu." Sennilega sama og 071.
Heimildir: SSR, 61

RA-070 Tjarnir

10 hdr. 1709, "... tveir bæir aðskildir, til forna byggðis úr Seljalands landi." (JÁM I, 88) "Vestan þeirra var Álafarvegur, að austan Markarfljóts. þarna var mikið af kjarngóðum valllendisgróðri á bökkum vatnsfarveganna og í Tjarnarnesi og mýrlendi nokkuð á brúnum. Þetta voru sæmilegar bújarðir og fólk undir þar ævi vel. Jarðirnar voru dauðadæmdar, er öllum kvíslum Markarfljóts var veitt í Markarljótsfarveginn, sem sker Vestur-Eyjafjallahrepp. Byggð langðist þar endanlega niður 1947." (SB IV, 178) 1709: "Landinu grandar stórum sandfjúk, líka brýtur af því Markarfljóts." JÁM I, 89 1924: Norðurbær: Tún 4,6 ha, garðar 1320m^2. Suðurbær: Tún 4,2 ha, garðar 1240m^2.

RA-070:001 *Tjarnir(Austurbær)* bæjarhóll bústaður
1709: "... tveir bæir aðskildir, til forna byggðir úr Seljalands landi." Heimatröðin mörkuð hleðslum, lá úr austri. Rófugarður var vestan við bæjarhús sem snéru til suðurs. Ummál bæjarhóls: 18m x 30,2m. a) Austast var fjós, lengd 8,7m. b) Skúr 5,2m x 10m, hæð 0,5-0,8m, veggjaþykkt 1,1m –1,5m. c) Hlaða, niðurgrafin, 4,8m x 6 m, dýpt 2m. d) Heygarður liggur þvert aftan við b. og c. 33,9m x 6,5-7m, hæð 1,5m (utan), 0,4m (innan), veggjaþykkt 1,7m breidd dyra 3,4m.
Heimildir: JÁM I, 88; Túnakort 1924

RA-070:002 *Tjarnir (Vesturbær)* bæjarstæði bústaður
1709: "... tveir bæir aðskildir, til forna byggðir úr Seljalands landi." Ferhyrnd bæjarhús, vísa í SV, lengd 33,5m, breidd mest 10m, hæð 1,5m. Ferningslaga hlaða, lengd 8m, breidd 8m, dýpt 1m. Kjallari íbúðarhússins dýpt 2m, smiðja lengd 7,5m, breidd 3m, fjós og heygarður. Traðir úr austri, að íbúðarhúsi, hlaða, skúr smiðja sér. Aftan (norðan) eru íbúðarhúss, fjós, aftan hinn; upphlaðinn heygarður og hesthús í NV horni.
Heimildir: JÁM I, 88; Túnakort 1924

RA-070:003 tóft hesthús
Ferningslaga tóft, lengd 8, breidd 8m, hæð 1m að innanmáli, veggjaþykkt 0,9-1,5m. Jötuundirstaða með veggjum hæð 0,3m, breidd 0,8m, vísar í norðvestur. Hesthús fyrir brúkunarhesta, tók við af 005.
Heimildir:

RA-070:004 tóft
Óregluleg í laginu, lengd 5,5m, breidd 5m, hæð 1-1,3m, veggjaþykkt 1,5-2m. Hesthús fyrir stóðhesta, tók við af 007.
Heimildir:

RA-070:005 tóft hesthús
Ferhyrnd tóft, lengd 4,5m, breidd 4m, hæð 1 m að utanmáli, 0,5m að innanmáli, veggjaþykkt 1,5m, vísar í austur, hesthús fyrir brúkunarhesta, notað fyrir minni Jóns.
Heimildir:

RA-070:006 tóft lambhús
Ferhyrnd tóft, lengd 7,5m, breidd 4m, hæð 0,5-0,6, veggjaþykkt 0,8-1m. Dæld eftir endilöngu breidd 1,3m, dýpt 0,3m. Vísar í norðvestur.

Heimildir:

RA-070:007 tóft hesthús
Ferhyrnd tóft, lengd 5,5m, breidd 3m, hæð 1-1,5m, veggjaþykkt 1,3-1,5m. Vísar í norðvestur. Hesthús fyrir stóðhross, notað fyrir minni Jóns.
Heimildir:

RA-070:008 tóft
Ferhyrnd tóft lengd 3,6m, breidd 4m, hæð 1m, veggjaþykkt 0,8m. Veggir hrundir inn. Vísar í norðvestur. Notkun óviss, ekki notað í tíð Jóns.
Heimildir:

RA-070:009 tóft fjárhús
Ferhyrnd tóft, lengd 9m, breidd 3,3m, hæð 1-1,3m, veggjaþykkt 1,7-2m, breidd dyra 0,9m. Vísar í norðvestur. Dyrakampar. Jötuundirstaða eftir endilöngu, lengd 6,2m, breidd 0,4m. Ekki notuð í tíð Jóns.
Heimildir:

RA-070:010 tóft fjárhús
Tvær tóftir, L laga, heygarður og garður, 12,5m langir og 7,5 m breiðir (mest), hæð 0,7-1,5m, veggjaþykkt 0,7-1,5m, vísar í norðvestur. a. Fjárhús, ferhyrnt, lengd 8m, breidd 4,8m, hæð 0,7-0,8m að innanmáli, breidd dyra 0,8 m eru á miðjum norðurgafli. Hefur tekið 70 ær. b. Hlaða, myndar L við fjárhúsið, ferhyrnd, lengd 7,5m, breidd 4,5m, dýpt 1,2m. c Garður, ferhyrndur, út úr suðurhorninu, breidd 1,5m, hæð 0,3m, veggjaþykkt 0,5m, notkun óviss.
Heimildir:

RA-070:011 tóft hesthús
Ferhyrnd tóft, lengd 7,9m, breidd 3,6m, hæð 0,4m, breidd dyra 0,3-1,1m, vísar í norðvestur. Uppfyllt.
Heimildir:

RA-070:012 garðlag heygarður
Garður, mesta breidd 10,4m, hæð 0,2m, veggjaþykkt 0,8m, liggur skáhallt frá vesturhorni 11m, heygarður.
Heimildir:

RA-070:013 tóft
Ólöguleg tóft, lengd 6m breidd 3,5m, hæð 0,5m, veggjaþykkt 1,5m. Vísar í suðvestur, erfitt að aðgreina veggi, notkun óviss, ekki notað í tíð Jóns.
Heimildir:

RA-070:014 tóft hesthús
Ferhyrnd tóft, lengd 6,8m, breidd 3,3m, hæð 0,9-1,2m, veggjaþykkt 1,5m, breidd dyra 0,8m. Vísar í norðvestur. Bogamynduð hleðsla er á milli 013 og 014.
Heimildir:

RA-070:015 tóftir hesthús
Ferhyrndar tóftir, vísa í NV, a) hesthús, lengd 5,5m, breidd 4,5m, hæð 0,5m, veggjaþykkt 1m, b) e.t.v. hlaða aftan við 4m x 4m, hæð 1m, veggjaþykkt 1m.
Heimildir:

RA-070:016 tóft hesthús
Ferningslaga tóft, lengd 3m, breidd 3m, hæð 0,2m, veggjaþykkt 0,3m, stendur á hól, dyr ekki sjáanlegar. Ekki notað í tíð Jóns.
Heimildir:

RA-070:017 tóft
Ferhyrnd tóft, vísar í NA, lengd 6,7m, breidd 3m, hæð 0,5m, veggjaþykkt 0,6m, tvískipt í 3m og 3,7m breidd. Veggur úr NA horni; 11m beint, 6m sveigt til suðurs. Veggur úr SV horni lengd 6,5m, hæð 0,5m. Ónotað í minni Jóns.
Heimildir:

RA-070:018 tóft fjárhús

Ferhyrnd tóft, vísar í NV, lengd 15,1m, breidd 8m, hæð 0,6-0,7m, veggjaþykkt 0,8m. Í SA er hola 1,6m djúp, e.t.v. hlaða, NV vegg vatnar, Ferhyrnt útskot, lengd 4m, breidd 4m, hæð 0,5m, veggjaþykkt 1-1,2m. Í suður, 3,6m frá NV hlið. Fjárhús fyrir 80-90 ær.
Heimildir:

RA-070:019 tóft lambhús
Ferhyrnd tóft, lengd 4,5m, breidd 4m, hæð 0,5m, hleðsla sveigist úr NA horni til austurs, lengd 3,7m, hæð 0,5m, veggjaþykkt 0,8m.
Heimildir:

RA-070:020 þúst hesthús
Hóll, ferhyrndur, vísar í NV, lengd 6m, breidd 4,5m, hæð 0,8m, engir veggir sjáanlegir.
Heimildir:

RA-070:021 þúst
Ferhyrndur hóll, vísar A-V, lengd 4 m, breidd 3m, hæð 0,4-0,5m, veggjaþykkt 0,6m. Ólöguleg vantar norður og austurveggi.
Heimildir:

RA-070:022 tóft
Ferningslaga tóft, vísar í austur, lengd 2,6m, breidd 2,6m, hæð 0,5m, dýpt 0,2m, veggjaþykkt 1,1m. Ólöguleg, aflíðandi hóll framan dyra, innanmál dældar 1,5x1,5.
Heimildir:

RA-070:023 tóft hesthús
Ferhyrnd tóft, lengd 3m breidd 3m, hæð 1,2m, veggjaþykkt 0,8m, Ólöguleg, hleðsla 1m frá SA enda, lengd 8m. Við norðurhlið: hleðsla, lengd 6m, 1,5m norðan við er hornmynduð hleðsla, snýr NV-NA, lengd 1,5m, breidd 1,5m, hæð 0,8m, veggjaþykkt 0,7m.
Heimildir:

RA-070:024 hleðsla
Ferhyrnd hleðsla, lengd 29,6m, breidd 9,5m nyrðra, 6m syðra, hæð 0,3m, veggjaþykkt 0,6m.
Heimildir:

RA-070:025 hleðsla
Ferhyrnd hleðsla, vísa í NA, lengd um 20m, breidd 6m, hæð 0,3-0,4m, veggjaþykkt 0,5-0,6m, breidd dyra 2,3m suðvestar 0,8m suðaustar. Hóll norðvestan við.
Heimildir:

RA-070:026 garðlag nátthagi
Garðurinn myndar horn, lengd 46,5m, breidd 29,6m, hæð 1m, veggjaþykkt 1m, dyrabreidd 2,8m. Mikið af þessu er horfið í fljótið, lambhagi og hrosshagi eru einnig farin í fljótið. Nátthagi vesturbæjar.
Heimildir:

RA-070:027 garðlag kálgarður
Ferhyrndur garður, kálgarður austurbæjar
Heimildir:

RA-070:028 garðlag kálgarður
Þríhyrndur garður. Rófugarður vesturbæjar
Heimildir:

RA-070:029 hleðsla rétt
Ferhyrnt garðlag, fjárrétt austur- og vesturbæjar.
Heimildir:

RA-070:030 garðlag kálgarður
Ferhyrndur garður, kálgarður vesturbæjar.
Heimildir:

RA-070:031 þúst útihús
Utan (sunnan) túngarðs eru eldri útihús, ekki notuð í tíð Jóns. Hringlaga hóll, lengd 5m, hæð 0,5m.
Heimildir:

RA-070:032 þúst útihús
Utan (sunnan) túngarðs eru eldri útihús, ekki notuð í tíð Jóns. Hringlaga hóll, lengd 9,5m, breidd 9m.
Heimildir:

RA-070:033 hleðsla
Utan (sunnan) túngarðs eru eldri útihús, ekki notuð í tíð Jóns. Ferningslaga hleðsla, vísar í NV, lengd 6m, breidd 6m, hæð 0,5m, 5m frá 032, hóll innan garðs 5m í þvermál.
Heimildir:

RA-070:034 þúst
Utan (sunnan) túngarðs eru eldri útihús, ekki notuð í tíð Jóns. 10 m frá 033. Aflangur hóll, lengd 8m, breidd 6m, hæð 0,3-0,5m.
Heimildir:

RA-070:035 þúst
Hringlaga hóll, 12m í þvermál, tóft í öðrum enda, lengd 8m breidd 3,5m, hæð 1m, hallar til NNV.
Heimildir:

RA-070:036 tóft
Ferningslaga tóft, vísar í ASA lengd 8m, breidd 7m, hæð 0,5m, veggjaþykkt 1m.
Heimildir:

RA-070:037 tóftir
Ferhyrndar tóftir. Vísa í NNV, lengd 8m, breidd 4m, b. vísar í VNV, lengd 10m, breidd 4m, hæð 0,3-0,4m, veggjaþykkt 0,7-1,3m. 3 m lönh hleðsla tengir tóftir sem eru hornréttar hvor á aðra. Skipt í tvennt, Vestar: 4m, Austar: 6m, dyr á milli 1,2m.
Heimildir:

RA-070:038 tóft
Ferhyrnd tóft, vísar í austur, lengd 6,5m, breidd 7m, hæð 0,2m, veggjaþykkt 0,5m, 4m hleðsla úr SA horni í A-N. Sporöskjulaga dæld, lengd 12m, óljós tóft, sporöskjulaga hóll, lengd 7m, hæð 1,5m.
Heimildir:

RA-070:039 tóft
Ólöguleg tóft, vísar í NA, lengd 30m, breidd 11m, hæð 1m. Gætu verið tvær tóftir í framhaldi hvor af annarri, ferhyrnd 4x4m.
Heimildir:

RA-070:040 *Traðarhólmi* tóft hesthús
"Norður af Tjörnum er stór lyngmóafláki, er heitir Traðarhólmi." segir í örnefnaskrá Norðaustur af bænum, rétt vestan við Markarfljót. Hér eru 4 tóftir (040-043). Örnefnið bendir til að hér hafi verið hesthús. Syðst er ferhyrnd tóft, vísar í 316°, lengd 9m, breidd 4,5m. Syðst tófta, , lægri og ógreinilegri viðbót, mjög útflött, lengd e.t.v. 15m. Ef til vill rétt.
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 1

RA-070:041 tóft heygarður
Ferhyrnd tóft, vísar í 20°, lengd 13,9m, breidd um 10m. Útflatt en greinilegt, c. hornrétt á 040. Grænt svæði suður af, e.t.v. tóft.
Heimildir:

RA-070:042 tóft
Vísar í 332°, lengd 8,5m, breidd 7m, útflatt en greinilegt, í 280° frá 041, í NA.
Heimildir:

RA-070:043 tóft hesthús
Ferhyrnd hesthústóft, lengd 10,8m, breidd 3,8m, hæð 1m, veggjaþykkt 1m, vísar í suður. Hesthús fyrir 1-2

gjafahesta og folald.
Heimildir:

RA-070:044 garðlag kálgarður
Ferhyrndur garður, lengd 12,7m, breidd 5m, hæð 0,4m að utan, 0,5 m að innan, veggjaþykkt 0,6m. Vísar í vestur. Líklega kálgarður.
Heimildir:

RA-070:045 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-070:046 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-070:047 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-070:048 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-070:049 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-070:050 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-070:051 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-070:052 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-070:053 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-070:054 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-071 Brúnir

3 hdr. 1709, afbýli Stóradals, í eyði árið 1709. (JÁM I, 88) "Vestan þeirra var Álafarvegur, að austan Markarfljóts. þarna var mikið af kjarngóðum valllendisgróðri á bökkum vatnsfarveganna og í Tjarnarnesi og mýrlendi nokkuð á brúnum. Þetta voru sæmilegar bújarðir og fólk undir þar ævi vel. Jarðirnar voru dauðadæmdar, er öllum kvíslum Markarfljóts var veitt í Markarljótsfarveginn, sem sker Vestur-Eyjafjallahrepp. Byggð lagðist þar endanlega niður 1947." (SB IV, 178) 1709: "Af landinu brýtur árlega Markarfljót og spillir því þar til stórum með sandi og grjóti, líka leirs áburði." (JÁM I, 94) 1924: Tún 5 ha, garðar 2460m^2.

RA-071:001 *Brúnir* bæjarhóll bústaður
Steyptur grunnur, ferhyrndur. Lengd um 20m, breidd um 10m. Gengið heim að bæ um traðir úr suðri og norðri. Grunnurinn er þrískiptur, kjallari í miðherbergi, tveir steyptir reykháfar, veggir líklega torf og grjóthlaðnir að utan, hellur, þetta var timburhús. Húsaskipan: a) lambhús b) skúr, gangur og smíðahús, kjallari undir, c) norðurhelmingur var eldhús, stofa, gangur og baðstofa sunnanvið, búr og svefnherbergi vestast.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-071:002 hús hlaða
Ferhyrnt hús, lengd 32m, breidd 15m, hæð 3m, steinsteypt með bárujárnsþaki. Hlaða, byggð fyrir 1938.
Heimildir:

RA-071:003 tóft hesthús
Ferhyrnd tóft, lengd 5m, breidd 4m, hæð 1m. Liggur eins og 001. Þakhellur, garður liggur í boga úr einu horni tóftar. Notað frá 1938.
Heimildir:

RA-071:004 garðlag kálgarður
Ferhyrndur garður, lengd 15m, breidd 15m, hæð 0,75m. Aðeins austur og suðurhlið sáust á yfirborðinu 1980, en allar hliðar á loftmynd frá 1960.
Heimildir:

RA-071:005 brunnur vatnsból
Hringlaga brunnur, torfhlaðinn, hellur yfir.
Heimildir:

RA-071:006 garðlag traðir
Vísar í 318°, lengd 7m, breidd 6,4m, hæð 0,5m. Rétt austan við túngarð.
Heimildir:

RA-071:007 tóft útihús
Ferhyrnd tóft, vísar í 292°, lengd 8,4m, breidd alls 7,4m, tvískipt breidd 4m og 3,4m. Torf hefur verið tekið í kring um tóftina. Ef til vill lambhús.
Heimildir:

RA-071:008 tóft fjós
Ferhyrnd tóft, lengd um 7,7m, breidd um 3,8m, hæð 1,75m. Torfhlaðið fjós, á trégrind þaks var bárujárn og síðan torf.
Heimildir:

RA-071:009 tóft fjárhús
Ferhyrnd tóft, skiptist í fjögur hús. (a) Ferhyrnd tóft, lengd 4,8m, breidd 7m, hæð 1,5m, grjót og torfhlaðið, bárujárn á þaki. (b) Ferhyrnd tóft, lengd 6,6m, breidd 4,1m, dyr á gafli. (c) Ferhyrnd tóft, lengd 5,9m, breidd 4,5m, dyr á miðjum gafli. (d) Ferhyrnd tóft, lengd 10,2m breidd 4,7m, hæð 0,75m, líklega hlaða. (e) Ferhyrnd tóft, lengd 2m. Fjárhús og hesthús, byggð 1938-40, e.t.v. fyrir 45 kindur.
Heimildir:

RA-071:010 hleðsla rétt
Ferhyrnd rétt í horni túngirðingar, norðan bæjarhúsa, vísar í 46°, lengd 11,5m, breidd 8,5m, hæð 1m.
Heimildir:

RA-071:011 tóft heygarður
Um 600m í NS frá bæjarhúsunum eru 4 tóftir og tóftarsamstður (011-014) í hnapp. Ferhyrnd tóft, vísar í 320°, lengd 11m, breidd 5m, liggur lægra en 012, útflött. Ónotuð í tíð Jóns. Anna taldi þetta vera heygarð.
Heimildir:

RA-071:012 tóft fjárhús
Ferhyrnd tóft, vísar í 330°, lengd alls 18,2m, breidd 8m. Lengd fjárhúss 8,7m, breidd 8m, lengd hlöðu 9,5m, breidd 8m. Torf og grjótveggir hlaðir, hellur í þaki. Eldri að sjá en tóftir innan túngarðs. Fjárhús og hlaða, var notað 1938. Af stærð má ætla um 50 kindur.
Heimildir:

RA-071:013 hleðsla rétt
Ferhyrnd rétt, vísar í 320°, lengd 8m breidd 8,4m.
Heimildir:

RA-071:014 tóft útihús
Vísar í 328°, lengd 11,8m breidd 3,2m. Engir steinar sjáanlegir í veggjunum. Óvenjulega löng og mjó tóft. 012, 013, 014, virðast vera frá sama tíma, en 011 eldra.
Heimildir:

RA-071:015 garðlag túngarður

Hæð 0,5-1,75, torfhlaðnir.
Heimildir:

RA-071:016 heimild um tún
Ný úsetja
Heimildir:

RA-071:017 tóftir útihús
Á Brúnatanga, gagnvart Borgareyrarbænum, í jaðri árfarvegs Fauska. Rústirnar standa uppi á bakka - hefur líklega verið jaðar Fauska. Nú er þýft neðan og norðan rústanna, sléttlendið á aðrar hliðar þeirra er einnig þýft. Lengd vísar í 75°. Lengd alls rústasvæðisins; 37,1m. Ferhyrndar útihúsatóftir, vísa í 75°, lengd 21,8m, breidd 12,8m, hæð 0,75, Þrískipt og garður með beðum í. Standa sunnan Fauska, andspænis Borgareyrum, alllangt frá Brúnum. (a) Ferhyrnd tóft, breidd 4,1m, (b) Ferhyrnd tóft lengd 8m, breidd 4,9m. (c) Ferhyrnd tóft breidd 3,9m. (d) Garður, vísar í 75°. Fimm beð eru í garðinum og liggja eins og lengd rústasvæðisins.
Heimildir:

RA-071:018 tóft
Ferhyrnd tóft, 18,8 m frá N orni í 017 í 43°. vísar í 120°, lengd 6,3m, breidd 4,5m, hæð 1,05m.
Heimildir:

RA-071:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-071:020 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-071:021 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-071:022 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-071:023 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-071:024 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-071:025 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-071:026 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-071:027 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-071:028 *Tjarnagata* heimild um leið
“Þessar götur eru út frá Brúnabæjum: Tjarna-, Jónshúss-, Fitjamýrar-, Kirkju-, Innstabugs- og Fremstabugsgötur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 2

RA-071:029 *Jónshúsgata* heimild um leið
“Þessar götur eru út frá Brúnabæjum: Tjarna-, Jónshúss-, Fitjamýrar-, Kirkju-, Innstabugs- og Fremstabugsgötur.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 2

RA-071:030 *Fitjamýrargata* heimild um leið
“Þessar götur eru út frá Brúnabæjum: Tjarna-, Jónshúss-, Fitjamýrar-, Kirkju-, Innstabugs- og Fremstabugsgötur.” segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Hólmabæir, 2

RA-071:031 *Kirkjugata* heimild um leið
"Þessar götur eru út frá Brúnabæjum: Tjarna-, Jónshúss-, Fitjamýrar-, Kirkju-, Innstabugs- og Fremstabugsgötur." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 2

RA-071:032 *Innstabugs* heimild um leið
"Þessar götur eru út frá Brúnabæjum: Tjarna-, Jónshúss-, Fitjamýrar-, Kirkju-, Innstabugs- og Fremstabugsgötur." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 2

RA-071:033 *Fremstabugsgata* heimild um leið
"Þessar götur eru út frá Brúnabæjum: Tjarna-, Jónshúss-, Fitjamýrar-, Kirkju-, Innstabugs- og Fremstabugsgötur." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 2

RA-071:034 garðlag
"Í engjum eru þessi örnefni: Syðst er Tangi, þá er Fauskabakkinn, sem skiptist í Frambakka og Efribakka. Á Fauskabakkanum er Háirimi. Þar er nú skjólgarður." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 2

RA-071:035 *Mið-Lambhúsabali* örnefni lambhús
"Mið-Lambhúsabali er milli skorninga, sem eru í túninu." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 3

RA-071:036 tóft fjárhús
Á Brúnadranga sunnanverðum, út við farveg Markarfljóts. Stærsta rústin er 120° í Seljalandsfoss, 235° í hlöðuna á Brúnum, 336° í Dalssel. Allt í kring flatlendi, Markarfljót í suður. a) Liggur í 348°, lengd 17,7m, breidd 11,1m, hæð 1,2m. Ólögulegt, ekkert öruggt lag. b) NA liggur lítið ferhyrningslaga hús í 316°. Í 44° frá miðju svæði a) eru 21,9m í miðju b). Lengd 5,5m breidd 4,5m. c) er 21 m í 320°frá miðju a). Lengd 7,5m, líklega hringlaga. d) er 20,6m í 274° frá sama punkti. Lengd 7,6m, líklega hringlaga.
Heimildir:

RA-071:037 heimild um fjárhús
"Innsti hluti Brúnalands er Brúnatangi í norðaustur af Falsseli og er Fauski þar á milli, sem fyrr er getið. Innan við Brúnatanga er sandorpið land langt inneftir. Vestan við tangann liggja svonefndir Bugar, Innsti-Bugur og Mið-Bugur, undirlendisblettir, en á brúninni við Mið-Bug voru sauðahús frá Brúnum frá ómuntatíð, notuð til ársins 1900; þar var gömul fjárborg." 45 mín gangur að þeim frá bænum. Líklega sama og 036.
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 4

RA-071:038 heimild um fjárskýli
"Innsti hluti Brúnalands er Brúnatangi í norðaustur af Falsseli og er Fauski þar á milli, sem fyrr er getið. Innan við Brúnatanga er sandorpið land langt inneftir. Vestan við tangann liggja svonefndir Bugar, Innsti-Bugur og Mið-Bugur, undirlendisblettir, en á brúninni við Mið-Bug voru sauðahús frá Brúnum frá ómuntatíð, notuð til ársins 1900; þar var gömul fjárborg."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 4

RA-071:039 heimild um nátthagi
"Inn í Bugum var setið yfir ánum eftir fráfærurnar á vorin, nálægt hálfsmánaðarlega tíma, síðan var þeim smalað kvelds og morgna, þangað til byggður var nátthagi norðan við túnið."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 4

RA-071:040 brunnur vatnsból
"Austanmegin bæjar er djúp lág, þar er brunnur bæjarins"
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 6

RA-071:041 *Hjallhólmi* örnefni
"Neðan við Hjallhólminn, sunnan við dældina er Fiskabali."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 4

RA-071:042 heimild um fjárhús
"Þar sem lágin skiptist, er tangi á milli, Lambhúsbali. Þar var hrútakofi og norðar folaldakofi og hrossatröð."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 4

RA-071:043 heimild um hesthús
"Þar sem lágin skiptist, er tangi á milli, Lambhúsbali. Þar var hrútakofi og norðar folaldakofi og hrossatröð."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 4

RA-071:044 heimild um hesthús
"Þar sem lágin skiptist, er tangi á milli, Lambhúsbali. Þar var hrútakofi og norðar folaldakofi og hrossatröð."
"Tyrft var yfir hana með birkihríslum en mjótt bil á milli efst í þaki til loftræstingar." Orðir traðir oft notað um hesthús.
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 4

RA-071:045 heimild um hesthús
"Nálægt heimreiðinni að norðan var samskonar kofi, heimatröð." Orðir traðir oft notað um hesthús.
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 4

RA-071:046 heimild um smiðju
"Við horn heimakálgarðsins var smiðja."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 8

RA-071:047 heimild um kvíar
"Kýr voru mjólkaðar á stöðli norðan túns, þar voru einnig færikvíar sem ær voru mjólkaðar í, og síðar var byggður á sama stað nátthagi fyrir ærnar."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 8

RA-071:048 heimild um nátthagi
"Kýr voru mjólkaðar á stöðli norðan túns, þar voru einnig færikvíar sem ær voru mjólkaðar í, og síðar var byggður á sama stað nátthagi fyrir ærnar."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 8

RA-071:049 heimild um áveitu
"Næst bænum nyrst í mýrinni er Norðurkrókur, leirkeldur en sléttir balar á milli. Í Norðurkrók er efsti hlut afrennslisskurðar, sem tekinn var til að þurrka mýrina, hann var grafinn um 1900, með handverkfærum einum ..."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 8

RA-071:050 heimild um leið
"Hann gerði brú þvert yfir mýrina og skurð samhliða henni. Brúin var heybandsvegur og heimreið vestan að bænum ..."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 8

RA-071:051 *Skjógarðsrimi* garðlag
"Sunnan við kelduna er Skjólgarðsrimi, en á honum er skjólgarður, sem hross leituðu afdreps undir í illviðrum á vetrum ..."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 9

RA-071:052 heimild um þvottastað
"... heitir hann Heimalækur. Í norðaustur af bæjunum, er í honum hylur, kallaður Kerið. Þangað var farið með ull til þvotta á vorin ..."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 12

RA-071:053 *Stokkur* heimild
"Í túnfæri vesturbæjarins er svonefndur Stokkur, lítill vatnsfarvegur, með snydduhlöðnum bökkum. Liggur hann ofanfrá Kílum í Tangalækinn litlu vestar." "Ókunnugt er hvenær Stokkurinn hefur verið gerður, en efalaust verið allmikið mannvirki á sinni tíð. Í stokknum var skolaður þvottur og á vetrum vatnað útifénaði þar ..."
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 12

RA-071:054 brunnur vatnsból
"…. man ég glöggt frá bernsku brunnhúsið í vesturbænum, smákofa rétt austan við bæinn …"
Heimildir: AV: "Hólmabæir syðri", 12

RA-072 Hamragarðar

8 hdr. 1695/1709. "Hamragarðar er lítil jörð. Hún er sjálfstæð, var snemma skipt úr Stóra-Dalslandi að talið er. Bærinn stendur vestan undir 80-100 m háum klettavegg. Tveir fossar falla fram af klettunum, Seljalandsfoss sunnar og Gljúfurárfoss norðar, og setja þeir sérstæðan svip á landslagið. Grasi vaxið undirlendi framan undir klettunum er lítil. Tún er þar umhverfis bæinn, valllendisbrekkur undir klettunum og mýrlent þar sem lægst er. Þetta land var allt heyskaparland síðasta ábúanda. Um síðustu aldamót hafði Markarfljót gengið svo á undirlendið að það var komið að brekkurótum norðan við Seljalandsfoss og gamla túnið eitt var eftir. Þá var allt að helmingur heyskapar sóttur í Fitjamýrina. … Ofan klettabrúnar er Hamragarðaheiði. Hún er fremur mjó tunga milli Seljalandsár og Gljúfur. Fer heiðin hækkandi eftir því sem austar dregur og er að mestu leyti grasi vaxin, enda í skjóli af Neðri-Dalsheiði að norðan og Seljalandsheiði að sunnan og suðaustan. Á heiðinni eru góðir sauðfjárhagar." " (SB IV, 186)

1709: "Slægjum granda skriðud og grjótshrun úr fjallinu. Af beitarlandi og engjum hefur Markarfljót stórum brotið, so af engjum, sem í gamladaga brúkaðar voru, er ekkert eftir orðið." (JÁM I, 90) 1924: Tún 2,7 ha, garðar 1010m^2.

RA-072:001 *Hamragarðar* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-072:002 hús fjárhús
Nær bænum en 018, rétt norðan við lækinn. Ferhyrnt hús með steinsteyptum gafli, bárujárn, hellur og torf á þaki. Steinhlaðið að innan. Jötur með hliðum. Vísar í 248°. Að innanmáli er lengd 5,6m, breidd 2,5m, milli jata 1,85m, veggjahæð 1,4m, þakhæð 2,5m, jötuhæð 0,55m, steinaundirstaða 0,35m.
Heimildir:

RA-072:003 tóft fjárhús
Enn nær bæ en 002, sunnan við læk. Ferhyrnd tóft, vísar í 290°. Að innanmáli er lengd 4,8m, breidd 2,6m, hæð gafls 1,8m. Veggjaþykkt 1,2m. Steinhlaðið og torf, torf að utan. Veggjahæð öll hér um 1,5m, hlaðnar jötuundirstöður með hliðum, breidd dyra 0,5m.
Heimildir:

RA-072:004 tóft
Enn nær og aftan bæjar en 003. Ferhyrnd tóft, langhlið vísar í 290°, dyr á miðri vesturhlið. Lengd 5,3m að innanmáli, breidd 2,7m. Veggjaþykkt 1,5m. Bekkir upp við báða gaflana, breidd norðurgafls 0,7m, suðurgafls 0,6m, breidd dyra 0,45m. Gaflhæð 2m.
Heimildir:

RA-072:005 mannvirki
Alveg upp við klett, framan við foss, er kindabað, sem hefur stein- og torfhlaðinn bakvegg, steinsteypt að öðru leyti. Bakveggur er 2,6m á lengd, 0,8 m á þykkt, hæð um 1 m. Steypt bað út úr einu horninu að framan (SV).
Heimildir:

RA-072:006 hellir fjárskýli
Beint fyrir ofan 005, uppi í berginu, hefur hellisskúti verið notaður sem kindakró. Hlaðnir veggir í munnann, breidd (dýpt) 6m, lengd 3,2m. Að mestu opinn hellir, aðeins skúti. Sunnan við er gjá inn í bergið, eða eins og gangur. Þar slútir bergið fram að norðanverðu. Hafa þessir skútar verið notaðir fyrir fé, hlaðið upp í munnana.
Heimildir:

RA-072:007 hellir
Innsti skúti að norðanverðu. Lengd framveggjar 5,1m, dyr við vesturenda, breidd 0,7m, dýpt 3,3m, veggjaþykkt 1,4m, vísar í 226°.
Heimildir:

RA-072:008 hús
Bak við, fast upp við, bæinn eru 2 hús uppistandandi. Það nyrðra er ferhyrnt, kumbaldalegt, með dyrum á miðri

austurhlið. Að utanmáli er lengd 7,7m, dyr á milli 3,4-4,1m, breidd 5,4m. Vísar í 228°, hæð um 2m. Sést jata við norðurgafl.
Heimildir:

RA-072:009 hús
Bak við, fast upp við, bæinn eru 2 hús uppistandandi. Syðra húsið vísar eins og 008 og er svo til í framhaldi af því. Steinsteyptur gafl í suður; önnur burst af vestanverðu - það hús allt steinsteypt. Síðan tekur bærinn sjálfur við. Garðhleðsla austan við.
Heimildir:

RA-072:010 hús
Suður af bænum, við heimtröð er lítið hús grafið inn í hlíðina. Vísar í 294°, trégafl, stein og torfhlaðnir veggir. Að utanmáli er lengd 5,8m, breidd 4,1m, dyr milli 1,5-2,2m.
Heimildir:

RA-072:011 hleðsla rétt
Upp í hlíðinni, á sléttlendi ofan bæjar og Seljalandsfoss. Upp í fjallinu, rétt við veginn upp í fjárhúsin. Graslent. Fjárrétt hlaðin upp við steinahröngl, lítið eftir nú. NA veggur svo til horfinn, SV veggur er bjargið, lengd 7m, breidd 6m.
Heimildir:

RA-072:012 tóft útihús
Upp í hlíðinni, á sléttlendi ofan bæjar og Seljalandsfoss. Tóftarsamsteypa Graslent. Syðst er ferhyrnd tóft, vísar í 326°, lengd 9m, breidd 6,2m, dyr í 326°(á hlið), breidd 0,4m. Að innanmáli er breidd 3,1m, lengd 4,8m, bekkir meðfram hliðum, breidd 0,5m, hæð 1,8m. Leifar bárujárnsþaks. Hlaðið úr grjóti og torfi. Austurgafl heldur áfram til norðurs 3,6m til að mynda skjólvegg.
Heimildir:

RA-072:013 hleðsla rétt
Vestanvið 012 er niðurgrafið, umhlaðið ferhyrnd svæði, rétt.
Heimildir:

RA-072:014 tóft fjárhús
Norðar og neðar í hlíðinni en 013 er tvískipt fjárhús. Ferhyrnt, vísar í 308°, steinsteypt jata eftir miðju. Að utanmáli er lengd 16,9m með stétt framan við 18,1m, breidd 8,3m. Að innanmáli er hlaða 4,1m, allt 12,5m, breidd hlöðu 6,75m. Hún er aðeins breiðari að austan, breidd fjárhúss 6,3m. Veggir hlaðnir grjóti og torfi, hraunsteini, hæð mest 1,8m, bárujárn og timburleifar. Breidd vestari króar á miðja jötu 3,3m, hlaðnir bekkir beggja vegna. Breidd dyra að vesta 1,6m, að austan 4,2-4,8m.
Heimildir:

RA-072:015 hleðsla rétt
Út frá vesturhlið 014 er hlaðinn veggur sem myndar rétt. Breidd 4,5m, lengd 4,3m.
Heimildir:

RA-072:016 hleðsla rétt
Rétt og dilkur; réttin er hlaðin, yfirgróin út grjót- og torfveggjum upp að hlíðinni. Dilkurinn er inní réttinni og undir steini- lítill hellir. Rétt vísar í 300°, lengd 18,1m, breidd 10,2m.
Heimildir:

RA-072:017 hellir fjárskýli
Rétt og dilkur; réttin er hlaðin, yfirgróin út grjót og torfveggjum upp að hlíðinni. Dilkurinn er inní réttinni og undir steini- lítill hellir. Í dilk er steinhlaðin jata eftir endilöngu, hellur í gólfi. Hlaðnar dyr úr austurhlið. Gat í klett inn að sunnanverðu, lengd 8,25m, breidd 4,75m.
Heimildir:

RA-072:018 tóft
Nyrst á svæðinu þar sem tóftir 002-004 eru. Ferhyrnd tóft, vísar í 318°, lengd 5,3m, breidd 2,8m, veggjaþykkt 0,9m, hæð 1,5m. Grjóthlaðin, mikið fallið inn í tóft, torf utan, hraunsteinn. Dyr á miðri vesturhlið. Of mikið af steinum inní til að koma úr veggjum, þakhellur liggja í kring.
Heimildir:

RA-072:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-072:020 heimild
“Fyrsta vatnsrafstöð til heimilisnota, sem reist var í Vestur-Eyjafjallahreppi, var sett upp í Hamragörðum 1927. Hún er enn til eins og frá henni var gengið í byrjun.” Segir í Sunnlenskum byggðum. “Þá er Myllufoss, sem dregur nafn af þófarmyllu Páls bónda í Hamragörðum um 1830. Var fossinn aflgjafi hennar. Síðar var þar kornmylla, og nú síðast raforkustöð.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SB IV, 186; Ö-Hamragarðar, 1

RA-072:021 heimild um myllu
“Þá er Myllufoss, sem dregur nafn af þófarmyllu Páls bónda í Hamragörðum um 1830. Var fossinn aflgjafi hennar. Síðar var þar kornmylla, og nú síðast raforkustöð.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar, 1

RA-072:022 *Ærból* örnefni
“Þessu næst [eftir rafstöðinni] er Stubbanef, síðan Ærból, Sígur og Bæjarhilla ofan bæjarins.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar, 1

RA-072:023 *Stígur* örnefni leið
“Þessu næst [eftir rafstöðinni] er Stubbanef, síðan Ærból, Sígur og Bæjarhilla ofan bæjarins.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar, 1

RA-072:024 *Reipaból* örnefni
“Þessu næst [eftir rafstöðinni] er Stubbanef, síðan Ærból, Sígur og Bæjarhilla ofan bæjarins. Þá er Reipaból og Ömpuhellir, skammt frá fjárréttinni, í austur frá bænum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar, 1

RA-072:025 *Ömpuhellir* hellir bústaður
“Þessu næst [eftir rafstöðinni] er Stubbanef, síðan Ærból, Sígur og Bæjarhilla ofan bæjarins. Þá er Reipaból og Ömpuhellir, skammt frá fjárréttinni, í austur frá bænum.” Segir í örnefnaskrá “Fyrir löngu bjó þar einsetukona, og tók hellirinn nafn af vist hennar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar, 1

RA-072:026 heimild um rétt
“Þessu næst [eftir rafstöðinni] er Stubbanef, síðan Ærból, Sígur og Bæjarhilla ofan bæjarins. Þá er Reipaból og Ömpuhellir, skammt frá fjárréttinni, í austur frá bænum.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar, 1

RA-072:027 *Stekktún* örnefni stekkur
“Hamragörðum fylgir land norðan við Gljúfursá, undir hömrunum norður af Kattarnefi. Næst ánni þeim megin er Stekktún, og Lambhústún gegnt því, vestan megin.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar, 2

RA-072:028 *Lambhústún* örnefni lambhús
“Hamragörðum fylgir land norðan við Gljúfursá, undir hömrunum norður af Kattarnefi. Næst ánni þeim megin er Stekktún, og Lambhústún gegnt því, vestan megin.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar, 2

RA-072:029 *Bóllaut* örnefni
“Uppi í Hamragarðsheiði eru þessi örnefni: Syðst á heiðarbrúninni, sem vestur veit, eru hraunhólar, sem kallast Hraunkatlar. Norður af þeim er Bóllaut, Kvíalaut og Norður-Steinkatlar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar, 2

RA-072:030 *Kvíalaut* örnefni kvíar
“Uppi í Hamragarðsheiði eru þessi örnefni: Syðst á heiðarbrúninni, sem vestur veit, eru hraunhólar, sem kallast Hraunkatlar. Norður af þeim er Bóllaut, Kvíalaut og Norður-Steinkatlar.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar, 2

RA-072:031 *Sellaut* örnefni sel
1838:"Hamragarðar hefur haft fyrrum selstöðu í heimalandi sínu, einnin aflögð fyrir löngu." "Austar í á þessari er gljúfragil, sem heitir Dimmagljúfur. Suður af því er Löngulágarholt og suður af því Heiðartún og Hellislaut, sem áður hét Sellaut." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: SSR,61; Ö-Hamragarðar, 2

RA-072:032 *Sauðhússlaut* örnefni fjárhús
"Í landnorður af Einbúa [Foss í Seljalandsá] er Sauðhússlaut, Dalir og Dalalækur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar, 2

RA-072:033 *Hillan* gata leið
"Austur af bænum Lambhústún og Stekktún [sjá 027-028] norðan við ána. Svo er Kúalág, Grettisskarð; Hillan, sem nefnd er, er sniðgata norðarlega í fjallsbrúninni." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hamragarðar EG, 1

RA-072:034 garðlag túngarður
Utar með hlíðinni og sunnar en 010, rétt áður en farið er fyrir mýlann að Seljalandi, rétt við Seljalandsfoss er ferhyrnd girðing, túngarðar.
Heimildir:

RA-072:035 álagablettur
"Ýmsat huldufólkssögur voru sagðar frá Hamragörðum undir Eyjafölum. ... Þá gerðist það [á 19. öld] að þeir haragarðarbændur hjugu birkihríslur í berginu hjá Gljúfuráfossi (Gljúfrabúa). Foreldrum þeirra fannst fátt um, en of seint var um að sakast." Fáum dögum síðar slasaðist annar bræðranna svöðusári og hinn blindaðist.
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 32

RA-073 Borgareyrar

3 hdr. 1709, afbýli Stóradals. "Jörðin er vestan Markarfljóts ásamt þremur örðum býlum. Hún er lítil en fremur landgóð. Hún hefur orðið fyrir nokkrum ágangi af völdum Markarfljóts, en honum hefur verið bægt frá með varnargarði fyrri Fauska, sem var kvísl úr Markarfljóti. Fauski hefur skorið land jarðarinnar í sundur og skilið eftir verulegt landsvæði, sem nú er svartur sandur. Að öðru leyti er landið grasgefið en skjóllítið." (SB IV, 180) 1709: "Heyskap sækir ábúandinn til Eystri Landeyja að Miðey, stundum að Búðarhóli, líka í austustu (stóru) Fitjar land, og hefur oftast betalað 5 álnir fyrir 15 hesta heys, þó stundum minna og meira eftir því sem seljanda og kaupanda hefur saman komið. Af landi jarðarinnar brýtur árlega Markarfljót, líka fýkur á það sandur og spillist eftir hendinni." (JÁM I, 95) 1924: Tún 3 ha, garðar 1080m^2.

RA-073:001 *Borgareyrar* bæjarhóll bústaður
"Borgareyrar: Gamlibær er bæjarrústin í túninu, á Fauskabakkanum. Þaðan var Borgareyrarbærinn fluttur um 1845." segir í örnefnaskrá Vestur af bænum, í tungunni milli Fauska og Áls. Hóllinn er í heimatúninu. Nokkuð há rústasamsteypa, vísar í 325°, lengd alls 30,5, breidd 31m. a) Ferningslaga tóft, líklegast heygarður, lengd 8m, breidd 7,2m, hæð 1,5m (að utanverðu). b) Ferningslaga tóft e.t.v. hesthús, breidd 4,1m, lengd 4,1m, hæð 0,76m (utanvið). c) Ferningslaga tóft, lengd 2,4m, breidd 3,6m, hæð 1,83m, fjós. d) Ferhyrnd tóft, lengd 6,4m, breidd 3,1m, hæð 1m. e) Ferningslaga tóft, breidd 6m, lengd f) Ferhyrnd tóft, breidd 4,3-6,4m, lengd 6m, hæð 1,55m. g) Ferningslaga tóft, líklega hlaða og fjárhús. Hluti er niðurgrafinn, breidd 5,4m, lengd 15,8m frá horni e) í norður 2,5m í suður. Hæð um 0,55m, mun lægra en hinar rústirnar. h) Garðleifar í 232°, frá d), 11,7m frá NV horni húsasamsteypunnar, húsi b), 2,4 m frá útvegg d), nær 10,7m, beygir þá í 128°. 4,3m, þar sem veggurinn er brotinn, að árfarvegi Fauska. i) Ferningslaga gerði - gaflinn er hluti af h), lengd 8,7m, um 9,7m milli vestara horns í SV horn b) breidd 4,6m, haugstæði. Allir veggir veðraðir, hlaðnir úr torfi - engir steinar sjást. Mið tekið úr miðju rústasvæði 40° í Dalsselsbæ, 62° í Hákoll eða Stóra-Dímon, 122° í Seljalandsfoss. Álagablettur, börnum bannað að leika sér hér, það kom alltaf eitthvað fyrir ef hreyft var við tóftunum. Bæjarhúsin voru yfirgefin einhverntíma á 19. öld. Kona sem var um sjötugt 1980 sagði afa sinn hafa komið í húsin þegar hann var 8 ára.
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 3

RA-073:002 *Borgareyrar* bæjarstæði bústaður
"Borgareyrar: Gamlibær er bæjarrústin í túninu, á Fauskabakkanum. Þaðan var Borgareyrarbærinn fluttur um 1845." segir í örnefnaskrá Gamla bæjarhúsin, Hér var torfbær til 1929, þá endurbyggt. Húsin standa á loftmynd frá 1960, en höfðu verið rifin 1980.

Heimildir: Ö-Hólmabæir, 3

RA-073:003 þúst
Hóll rétt austan 002. Vísar í 256°, lengd 10,6m, breidd 3,7m, hæð 0,88m. Engin greinileg lögun er á þessu, 2 þakhellur sjást þó, gæti verið ferningslaga hús. Markús taldi þetta vera uppgröft úr grunni gamla bæjarins.
Heimildir:

RA-073:004 garðlag túngarður
Norður af 002, 49° í Dalssel, 66° í Stóra-Dímon, 119° í Seljalandsfoss. Sunnan túngirðingar, þar suður af er farvegur Fauska. Tveir samsíða garðar 004 og 005, í 221°, 2,9m á milli þeirra. Lengd suðurgarðs 27,5m.
Heimildir:

RA-073:005 garðlag túngarður
Norður af 002, 49° í Dalssel, 66° í Stóra-Dímon, 119° í Seljalandsfoss. Sunnan túngirðingar, þar suður af er farvegur Fausku. Tveir samsíða garðar 004 og 005, í 221°, 2,9 m á milli þeirra. Lengd norðurgarðs 39,5m, hæð 0,7m, 4m gap á 32m. 3,9 m eru í garðbrot sem liggur í 80°, niður í farveg Fauska, þar sem hann hverfur. Sá endi hans er um hornrétt 6,4m frá enda 005.
Heimildir:

RA-073:006 garðlag túngarður
Annar garður 6,7m frá enda 005. Vísar í 233°, 137m langur, endar við þar sem nú er kartöflugarður, sjá 011.
Heimildir:

RA-073:007 hús
Lítið hús samsíða veggnum, 3,8 m suður af honum. Breidd 2,5m, lengd 5m, hæð 0,63m. Ferningslaga.
Heimildir:

RA-073:008 tóft
Norður af 011 eru steyptar leifar húss.
Heimildir:

RA-073:009 tóft útihús
Vestan 008 eru óljósar útihúsaleifar. 15,2 m frá NA horni kálgarðs 011?. breidd 2,5m, lengd 7m (2 m frá kálgarði), hæð 0,63-0,8m.
Heimildir:

RA-073:010 tóft
Við SV horn kálgarðsins 011, eru ljósar leifar. (i) vísar hornrétt á kálgarð, lengd 7m, breidd 5m, lengd alls 18,7m (samsíða kálgarðinum í norður). (ii) er e.t.v. sérstakt hólf, enginn norðurgafl, það sem eftir er er óljós, hæð mest 1m. Á því svæði sem tóftir 008-010 eru voru lömb höfð. Nefnt útsetan.
Heimildir:

RA-073:011 garðlag kálgarður
Við enda 006 Það sem nú er kálgarður var nátthagi. Vísar í 340°, lengd um 80m, breidd um 50m, sést vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-073:012 þúst
Í túninu suður af núverandi bæjarhúsi. Í miðju túni sem liggur á túngu, sem gengur suður í árfarveg Fausks. Hóll þessi hefur enga byggingalögun. Hann er aflangur, vísar í 140°, lengd 30m, breidd 20m, hæð 1,26m. 10° í Dalssel, 54° í Stóra-Dímon, 120° í Seljalandsfoss. Hefur verið hóll eins lengi og núverandi bóndi man (hann var líklega á fertugsaldri 1980).
Heimildir:

RA-073:013 garðlag vörslugarður
Alllangt sunnan bæjarins, milli hans og Brúna eru þessar tóftir. Krosslaga hleðslur, vísa í 30°, lengd 7m, breidd 7m, hæð 1m, torfhlaðinn skjólgarður.
Heimildir:

RA-073:014 garðlag vörslugarður

Alllangt sunnan bæjarins, milli hans og Brúna eru þessar tóftir. Krosslaga hleðslur, vísa í 43°, lengd 10m, breidd 9,5m, hæð 1m, torfhlaðinn skjólgarður.
Heimildir:

RA-073:015 tóft fjárhús
Alllangt sunnan bæjarins, milli hans og Brúna eru þessar tóftir Ferhyrnd tóft, vísar í 326°, lengd 3,7m, breidd 3,7m, hæð 1,5m. Torflaðin, óljós.
Heimildir:

RA-073:016 tóft fjárhús
Alllangt sunnan bæjarins, milli hans og Brúna eru þessar tóftir. Ferhyrnd tóft, vísar í 340°, lengd 4,4m, breidd 3,7m, hæð 0,5m, torfhlaðið óljóst.
Heimildir:

RA-073:017 þúst
Alllangt sunnan bæjarins, milli hans og Brúna eru þessar tóftir. Hringlaga hóll, lengd 7m, hæð 1m, ekki sjást útlínur bygginga.
Heimildir:

RA-073:018 tóft fjárhús
Alllangt sunnan bæjarins, milli hans og Brúna eru þessar tóftir. Ferhyrnd tóft, vísar í 326°, lengd 4,9m, breidd 4,3m, hæð 0,5m.
Heimildir:

RA-073:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-073:020 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-073:021 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-073:022 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-073:023 heimild
Merkt rúst á túnakorti, gæti verið 001.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-073:024 *Jónsvað* heimild um vað
"Jónsvað er yfir Dalsselsál, milli Borgartanga og Miðeyjarhólms." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 3

RA-074 Steinmóðarbær

5 hdr., 1709, afbýli Stóradals. Hjáleiga Steinmóðarbæjarhjáleiga. Bjarkarland nýbýli byggt úr landi Steinmóðarbæjar og Miðeyjahólms (RA-109) árið 1933. "Tæplega meðalstór jörð, að mestu algróin nema aurspilda efst í landinu. Landið er að mestumhluta þurrlent, sumarbeit sæmileg og allgott ræktunarland. Graslendi er allt afgirt." Íbúðarhúsið Káratangi reist í landareigninni 1975. (SB IV, 183-184) Í eyði árið 1980. 1709: "Af túninu brýtur kvísl úr Markarfljóti. Á hagana fýkur sandur af Markarfljóts aurum." (JÁM I, 96). 1838:"Sæmileg heyskapar- og hagajörð." (SSR, 61). 1924: Tún 3,8 ha, garðar 1480m^2.

RA-074:001 *Steinmóðarbær* bæjarhóll bústaður
"Skollalaut liggur þvert yfir það [túnið], syðst. Hún endar í Tunnupytti, sem nú er nær horfinn, en var áður um 6 m djúpur. Lautina og pyttinn gróf Steinmóðarbæjaráll fyrir um 70 árum. Þá var hann ferjuvatn öðru hvoru og tók af bæinn í Steinmóðarbæ, sem þá var í útsuður af bænum, sem nú er." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 4

RA-074:002 þúst
Í túninu beint framan, SV við, bæinn eru tveir hólar, hafa verið útihús (002 og 008). Þessi sem er sunnar er 8x8x1,7m að stærð.
Heimildir:

RA-074:003 tóft
Við túngarðsleifar sjá 007. Tóft sem vísar í 324°, lengd um 5m breidd um 3m hæð um 1m.
Heimildir:

RA-074:004 tóft
Í NV frá bænum eru tveir örsmáir, innfallnir kofar, niðurgrafnir, vísar í 248°.
Heimildir:

RA-074:005 hús fjárhús
Nothæg fjárhús 1980. Með bárujárnsþaki og gafli, grjótveggjum.
Heimildir:

RA-074:006 tóft hlaða
Við hlið 005. Torfhlaðin heygeymsla, vísar í 354°, breidd þaks 3,25m, lengd utanmáls um 4m.
Heimildir:

RA-074:007 garðlag túngarður
Víða eru garðbrot m.a. meðfram norðurhlið túnsins.
Heimildir:

RA-074:008 þúst
Í túninu beint framan (SV) við bæinn eru tveir hólar hafa verið útihús (002 og 008). Þessi sem er neðar er 7x5x1,5m að stærð.
Heimildir:

RA-074:009 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-074:010 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-074:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-074:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-074:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-074:014 *Varnargarður* garðlag landamerki
"Sunnan hans [Káratanga] og Bjarkalandstúns er þvergarður milli ála. Hann heitir Varnargarður og skiptir löndum Miðeyjarhólms og Steinmóðarbæjar." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 4

RA-074:015 *Steinmóðarbæjarhjáleiga* bæjarstæði býli
1709: "Er fyrst bygð fyrir 39 árum. Eyðilagðist fyrir 16 árum, var annars þar í milli 2 ár í auðn. ... Kann ekki vel aftur byggjast vegna slægnaleysis og landþrengsla, því hagarnir hafa síðan blásið og spilst." Nú eru aðeins hólar í túninu sunnan við bæinn Bjarkaland þar sem hjáleigan á að hafa staðið.
Heimildir: JÁM I, 96

RA-074:016 hús hlaða
Rétt utan túngirðingar suður af bænum. Niðurgrafin hlaða með bárujárns og torfþaki. Lengd um 5,5m, breidd um 4m. Í landi Bjarkalands.
Heimildir:

RA-074:017 tóft fjárhús
Norður af bænum, rétt við veg sem liggur yfir lækinn. Ferhyrndur grunnur, líklega fjárhús, vísar í 246°, lengd 10,7m, breidd 8,2m, hæð 0,75m, bárujárnsleifar inní. Í landi Bjarkalands.
Heimildir:

RA-074:018 hús hesthús
Vestur af 016. Líklega hesthús, jötur hátt með hliðum, enn í notkun, bárujárnsþak + gafl, torfveggir (inní).
Í landi Bjarkalands.
Heimildir:

RA-074:019 tóft
Vestur af 018. Örlítil ferhyrnd tóft, vísar í 240° Dyr líklega á NV hlið, lengd 3,3m, breidd 2m, hæð 0,4m. 84° í Bjarkaland, 124° í Dalssel, 160° í Borgareyrar, engir steinar sjáanlegir. Í landi Bjarkalands.
Heimildir:

RA-074:020 tóft fjárhús
Í vestur, vestan girðingar. Ferhyrnd tóft, vísar í 320°, lengd 9m breidd 3,5m, hæð mest 0,75m, veggjaþykkt 1,6m. Veggir úr torfi, 65° í Steinmóðarbæ, 116° í Dalssel, 160° í Borgareyrar. Í landi Bjarkalands.
Heimildir:

RA-074:021 tóft
Í suður frá 020 eru leifar ferhyrndar tóftar. Vísar í 60°, lengd 5,6m, breidd 4,7m, hæð 0,6m, 50° í Bjarkalands, 100° í Dalssel, 152° í Borgareyrar. Lengd óviss, torfveggir illa varðveittir. Í landi Bjarkalands.
Heimildir:

RA-074:022 heimild um ristu
Í SV frá 020 (224°) er rofið veggjabrot og dældir beggja vegna, ferhyrnt. Líklega hefur hér verið skorið torf, og staflað upp í hrauk. Í landi Bjarkalands.
Heimildir:

RA-074:023 tóft
Í NA frá 021 (38°) norðan girðingar, nær Bjarkalandi eru 2 tóftir (023-024), svo til samsíða, með svolitlu millibili. Vestari tóftin er ferhyrnd, vísar í 332°, lengd 6,2m, breidd 4,2m, hæð 0,7m, sést í þakhellur annars yfirgróin, 58° í Bjarkaland, 117° í Dalssel, 158° í Borgey. Illa varðveitt - veggjaþykkt sést ekki. Í landi Bjarkalands.
Heimildir:

RA-074:024 tóft
Í NA frá 021 (38°) norðan girðingar, nær Bjarkalandi eru 2 tóftir, svo til samsíða, með svolitlu millibili 023 og 024. Vísar í 324°, illa varðveitt, rétt austan við 023. Lengd 4,5m, breidd 3,5m, Þakhellur sjást, mest af veggjum horfið. Í landi Bjarkalands.
Heimildir:

RA-074:025 tóft
Suður af 024, sunnan griðingar, sunnan skurðar (023-024 norðan hans) nær Miðeyjarhólmi er mjög heilleg ferhyrnd tóft. Vísar í 255°, lengd 5,8m, breidd 3,5m, hæð 0,7m mest. Austur af austurgafli er áframhaldandi garður, lengd alls 8,8m, dyr í vesturgafli sunnanverðum. Veggjaþykkt um 1,5m, torfveggir.
Í landi Bjarkalands.
Heimildir:

RA-074:026 hleðsla fjárskýli
Rétt norðan við Bjarkarlandsbæinn (30° í hann), í horni ræktaðs túns. Hér eru 2 fjárborgir. Sú austari er heillegri, fallega hringhlaðin, úr torfi að því er virðist þverál 3,1m á miðjan vegg, hlð 1,2m.
Heimildir:

RA-074:027 hleðsla fjárskýli
Rétt vestan við 026. Upprunalega hringlaga, þvermál 6m. Seinna hefur verið hlaðið inn í horðurhliðina þannig að breidd hefur orðið 4m. Sömu gerðar og 026.
Heimildir:

RA-075 Dalsel

5 hdr. 1709, afbýli Stóradals. “Jörðin Dalssel er meðaljörð, eign núverandi ábúandi, sléttlend, gróin valllendisgróðri með miklum ræktunarmöguleika, en fremur skjóllítil. Auk þess fylgja jörðinni ca. 150 ha., sléttir sandar á Markarfljótsaurum.” (SB IV, 182) 1709: “Heyskap hafa ábúendur sótt í Eystri-landeyjar, stundum haft eyðihjáleigur til slægna og goldið fyrir eftir samkomulagi. Stundum engi keypt fyrir óvissan betaling hefur greiða. Á hagana fýkur sandur og aur, og hefur þeim mikið spilt.” (JÁM I, 95) 1838:”... lítil heyskaparjörð, en góð og mikil hagajörð.” (SSR, 60-61). 1924: Tún 5,9 ha, garðar 2083m^2.

RA-075:001 *Dalsel* bæjarhóll bústaður
Gamli bærinn stóð þar sem fjósið er nú en áður var hlaða, þar komu upp minjar er fjósið var byggt. Veggjagrjót og þakhellur sáust í skurði 1980, líklega úr bæjarhúsunum.
Heimildir:

RA-075:002 heimild
Suður af nýju fjárhúsunum segir bóndinn að tóft hafi verið sléttuð út, í jaðri túnsins, þar sem nú er vélahaugur. Telur að hér hafi e.t.v. verið upprunalega selið.
Heimildir:

RA-075:003 hús
NV af bænum er uppistandandi kofi. Ferhyrndur, vísar í 330°, tréþil, steinhlaðnir veggir, torf að utan. Hefur verið kindahús - jötur með veggjunum - nú reykhús. Að innanmáli er lengd 4,85, breidd milli jata 1,45m, breidd 3,1m alls, hæð 2,2m, veggjahæð 1,1m. Reykhús.
Heimildir:

RA-075:004 heimild um útihús
Í túninu SV af bænum er hóll eftir sléttað útihús. Lengd hólsins um 6m, breidd 4,5m, hæð 0,6m.
Heimildir:

RA-075:005 heimild um útihús
Nær bænum en 004 mun hafa verið útihús, sér nú engin merki um það.

RA-075:006 hús fjárhús
Nær bænum en 009-010 er uppistandandi hlaða og fjárhús. Veggir hlaðnir úr grjóti, þak með bárujárni, torf ofaná. Að utanmáli er lengd 10,9m, breidd 7,6m, að innanmáli er breidd 3,3m, lengd 9,9m, vísar í 354°, hlaða í suðurenda niðurgrafin, lúga inn í hlöðu í suðurgafli. Beint framan (norðan) við fjárhúsin er rétt, ferhyrnd gerði langhlið í 354° er 9,7m, breidd 18m, veggjaþykkt 0,5m, hæð 0,7m.
Heimildir:

RA-075:007 tóft
Norðar en 006, miðja vegu milli 006 og vegar er það sem virðist vera ferhyrnd tóft. Vísar í 268°, lengd 7,8m, breidd 4,8m, torfveggir, engir steinar sjáanlegir, hæð 0,8m.
Heimildir:

RA-075:008 tóft útihús
Í móanum NA af bænum eru 2 útihús. (i) Tóftir, hrossa og kindakofar. Lengd 6,5m, breidd 5m, vísar í 160°, hæð 0,5m, 110° í Stóra-Dal, 156° í Seljalandsfoss, 240°, í Dalssel.
Heimildir:

RA-075:009 tóft útihús
Í móanum NA af bænum eru 2 útihús. (ii) 22 skref í austur frá 008 er ferhyrnd tóft, skiptist í þrennt, breidd alls 16m, lengd 8,5m, vísar í 350°. Breidd austasta húss 5,8m, mið, 6,4m, vestasta 4,2m. Dyr líklega í norður, veggir úr torfi.
Heimildir:

RA-075:010 garðlag túngarðar
Noraðn við bæinn eru gamlir túngarðar. Sjást vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-075:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-075:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-075:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-075:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-075:015 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-075:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-075:017 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-075:018 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-075:019 *Fjóshóll* örnefni fjós
"Fjóshóll er vestan við túnið." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 3

RA-075:020 *Hlöðuhóll* heimild um hlöðu
"Hlöðuhóll er norðan við bæinn. Þar var borgarhlaða." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Hólmabæir, 3

RA-076 Neðridalur

20 hdr. 1709, Stóradalskirkja á hálfa jörðina en hinn helmingurinn er í bændaeign. "[1269]: [frá Dal] skal syngia tolf salumesur j hinn nædra dal a xij. manudum ecki er skyllt ad fæda prest med Þessum messum." (DI III 1) 1332/71 tilheyrði helmingur landsins Dalskirkju (DI II, 683; DI III 262-263)"Neðri-Dalur er norðaustan við Hamragarða. Þar er grunnur dalur, sem liggur til norðausturs norðvestan undir fjallinu. Norðan dalsins er lágur ás, Dalás, en Markarfljót rennur fyrir mynni hans. ... Neðra-Dal mun hafa verið skipt snemma úr Stóra-Dalslandi. ... Land Neðra-Dals er í dalnum sunnanverðum og fjalllendinu suðaustaur og suður af. Bærinn stendur suðvestan til í þurrlendu túni." Í eyði frá 1973 (SB IV, 187)

1709: Af engjum hefur Markarfljót mikinn part brotið, en sumt komið í mold og skriður, slægjur sem eftir eru liggja undir spjöllum af skriðum og Markarfljóti." (JÁM I, 91) 1924: Austurbær: Tún 4,8 ha, garðar 1320m^2. Vesturbær: Tún 3,6 ha, garðar 1260m^2. "Utan túns er land að mestu mýrlendi niðri í dalnum, og var þar áður fyrr gott áveituland. Frammi á Neðri-Heiði er nokkurt ræktanlegt land, og hefur verið ræktað þar tún. Í fjalllendinu eru góðir sumarhagar fyrir sauðafé."(SB IV, 187)

RA-076:001 *Neðridalur* bæjarhóll bústaður
Heimildir:

RA-076:002 heimild um bænhús
NEÐRI DALUR UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) - (DALSÞING)[1269]: [frá Dal] skal syngia tolf salumesur j hinn nædra dal a xij. manudumecki er skyllt ad fæda prest med Þessum messum;.Máld DI III 1 [Dals]
Heimildir:

RA-076:003 hleðsla rétt
Norðan við læk, suður af bænum er rétt. Vísar í 254°, lengd 10m, veggjaþykkt 1,6m, breidd 7,9m, hæð 1,6m. Hlaðin úr torfi og grjóti, vel varðveitt. Trégrindur eru í heinni, líklega notið til skamms tíma 1980.
Heimildir:

RA-076:004 hús
Ferhyrnt uppistandandi hús, beint SA af bæ, rétt við hann. Að utanmáli er lengd 18,2m, tvennar dyr á V hlið; nyrðri milli 11,4 - 10,4m, syðri milli 5,3-4,4m. Breidd að utanmáli er 6,7m, torf og þakhellur á þaki. Mjög vel varðveitt. Einnig dyr á norðurgafli, breidd 0,8m, hæð 1,4m. Jötur með hliðum fyrir kindur, hærri jata við gafl fyrir hesta.
Heimildir:

RA-076:005 hús
Austur af 004. Lítill ferhyrndur kofi, vísar í 250°, þak bætt bárujárni. Þó enn þakhellur sjáanlegar. Stóð enn uppi 1980 en var að falli kominn. Hlaðið torfi og grjóti, að utanmáli er lengd 7m, breidd 4,9m, hæð 2,5m, breidd dyra 0,9m, veggjaþykkt gafls 1,5m, að innanmáli er lengd 3,7m, breidd 2,1m, hæð 2,2m. Þak hvílir á stoðum með veggjum.
Heimildir:

RA-076:006 þúst
Í túninu norður af bænum eru þrír ávalir sléttir hólar, sá í miðið er 6x4m, e.t.v. leifar tófta.
Heimildir:

RA-076:007 garðlag túngarður
Hér og þar um bæjarlandið.
Heimildir:

RA-076:008 tóft fjárhús
Suður af bæ, sunnan lækjar. Hlaða og fjárhús, vísa í 303°, lengd 10,9m veggjaþykkt 1,5m, hæð 1,5m, lengd hlöðu 4,9m, breidd 5m, breidd fjárhúsa 3,6m. Veggir hlaðnir úr grjóti og torfi, trégafl hefur verið á.
Heimildir:

RA-076:009 garðlag
Kringum 008. Óreglulegur garður, hlaðinn úr torfi, breidd 36,8m, lengd 49,5m.
Heimildir:

RA-076:010 tóft
NA við íbúðarhúsið hafa útihús verið byggð ofan á gamlar veggjahleðslur, tré + steyptir gaflar, bárujárnsþak.
Heimildir:

RA-076:011 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-076:012 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-076:013 *Lambhúshóll* örnefni lambhús
"Er þá komið að mörkum milli Stóra-Dals og Neðra-Dals, sem eru nyrzt úr Snorrabrekku, sem er efst í fjallsbrúninni, og beint í Lambhúshól að norðan." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Neðri-Dalur, 1

RA-076:014 *Árnaból* örnefni
"Fyrir norðan torfuna er lækur, sem heitir Blesatorfulækur. Við hann er gapi, sem heitir Árnaból." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Neðri-Dalur, 2

RA-076:015 heimild
"Neðar í Dalnum [en 014] er smátorfa, sem heitir Hestatorfa. Neðan við hana eru tvö gil, hvort niður af öðru, sem heita Leynisgil. Í neðra Leynisgili er ból, sem var fjárból fyrr meir." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Neðri-Dalur, 3

RA-076:016 *Lambhústorfa* örnefni lambhús
"Niður af bjöllunum framanverðum er flötur, sem heitir Þrasaflötur, og laut þar niður af heitir Þrasaflatarlág. Skammt neðan við hana er torfa, sem heitir Lambhúsatorfa." Segir í örnefnaskrá

Heimildir: Ö-Neðri-Dalur, 3

RA-076:017 *Borgargil* örnefni fjárskýli
"Rétt fyrir neðan Klappirnar er stór grasspilda, sem heitir Skarnteigstorfa. Gil er framan við hana, sem heitir Borgargil. Þar voru ??? hús." Ath ljósrit óskýrt.
Heimildir: Ö-Neðri-Dalur, 4

RA-076:018 *Selkofatættur* tóft sel
"Framan við gilið [Borgargilið 017] er Fagriflötur. Neðan við það eru tóftarbrot, sem heita Selkofatættur." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Neðri-Dalur, 4-5

RA-076:019 *Hilla* heimild um leið
"Fremsta gilið í Smágiljum heitir Stampagil. Mun það nafn dregið af stuðlabergi, sem er efst í gilinu. Fyrir sunnan það er Kattarnef eða Katanes. Framan við nefið er stígur, sem kallast Hilla, og var hún einatt farin, þegar Markarfljót lá undir Kattarnefi." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Neðri-Dalur, 5

RA-076:020 heimild um leið
"Hamrar eru frá Kattarnefi fram að Gljúfrabúa, sem er í mörkum milli Hamragarða og Neðra-Dals. Skarð er í þeim, sem heitir Grettisskarð, og önnur uppganga er þar skammt frá, sem heitir Skörð." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Neðri-Dalur, 5

RA-077 Dalskot

3 hdr. afbýli Stóradals. "Dalskot, afbýli úr Stóra-Dal, var í byggð um langan aldur. Dalskot var lítil jörð. ... Árið 1898 var Króktún, einnig afbýli úr Stóra-Dal, lagt undir Dalskot. ... Árið 1939 stofnaði Högni Kristófersson frá Stóra-Dal nýbýlið Mið-Dal á hálfu Dalskoti." (SB IV, 188) 1709: "Slægjur utantúns eru næsta engar." (JÁM I, 91) 1924: Tún 7 ha, garðar 1650m^2. "Túni og engjum var skipt úr, en hagar voru óskiptir frá landi Stóra-Dals." (SB IV, 188)

RA-077:001 *Dalskot* bæjarhóll bústaður
Íbúðarhúsið í Miðdal byggt um 10 m vestan við bæjarstæði Dalkots.
Heimildir: SB IV, 188

RA-077:002 tóft útihús
Rétt bak við, SA af bænum [Miðdal] eru þrjú útihús. Húsin eru hálf uppistandandi, gaflar vísa í 320°, (i) Vestasta húsið: Lengd að innamáli er 6,8m, breidd 2,7m, hæð 2,1m, breidd að utanmáli 5,5m, veggir grjót og torfhlaðnir. Bárujárn í þaki sem er hálfhrunið. Hefur verið útihús, lengd að utan 7,7m. (ii). Fjárhús og hlaða aftan við, vísar í 302°, lengd 19,7m, breidd (i) og (ii) að utan 11,7m, jötur með hliðum; stein og torfhlaðnir veggir, nú bárujárn á þaki, breidd hlöðu að utan 6,4m. Lengd fjárhúss að innanmáli 8,5m, breidd milli jata 2,5m, alls 3,3m, hæð 2,3m. Hæð jötuundirstöðu (stein-) 0,5m, veggjahæð 1,2m. lengd hlöðu að innan 8,5m, breidd 4,7m. Niðurgrafin. Þak hvílir á stoðum upp við austurvegg. Veggjahæð 1,6m, þakhæð 3,75m. (iii) Stendur svolítið aftar (sunnar), eða 3,1m frá gafli (ii). Lengd innanmáls 5,5m, breidd 2,3m. Mjög illa farin, lengd alls að utanmáli 6,9m, breidd 4,4m, jötur með hliðum.
Heimildir:

RA-077:003 tóft
Ferhyrnd tóft beint suður af bænum, fast upp við. Vísar í 328°, trégafl, þak hefur fallið inn svo til í heilu lagi. Að utanmáli er lengd 6,5m, breidd 5,2m, að innanmáli er breidd 2,8m, lengd 4,6m.
Heimildir:

RA-077:004 garðlag túngarður
Brot hér og þar kringum bæinn. Sjást vel á loftmynd
Heimildir:

RA-077:005 renna áveita
Vatnsveituskurður sem liggur frá læknum austan bæjar. Þar hefur líklega staðið mylla eða rafstöð - má sjá leifar eftir stíflu og niðurgrafið, nú autt svæði. Vatnsskurðurinn heldur áfram vestan við, niður hlíðina. Dýpt skurðar

1,4m, breidd 1,4m við stífluna.
Heimildir:

RA-077:006 heimild um útihús
Túnakort Dalskots.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-077:007 heimild um útihús
Túnakort Dalskots.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-077:008 heimild um útihús
Túnakort Dalskots.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-077:009 heimild um útihús
Túnakort Dalskots.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-077:010 heimild um útihús
Túnakort Dalskots.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-077:011 heimild um útihús
Túnakort Dalskots.
Heimildir: Túnakort 1924

RA-078 Króktún

3 hdr. 1709, afbýli Stóradals. "Árið 1898 var Króktún, einnig afbýli úr Stóra-Dal, lagt undir Dalskot. Króktún hafði verið í byggð í margar aldir. Bærinn stóð sunnan við Dalsá, suðaustur af bænum í Stóra-Dal." (SB IV, 188) 1838:"... lítilfjörlegur heyskapur og útigangur." (SSR, 59)

RA-078:001 *Króktún* bæjarhóll bústaður
Hér er nú svo til slétt tún. Í túninu suðaustan við Stóradal, sunnan Dalsár.
Heimildir:

RA-078:002 *Króktúnshellir* hellir
Hans sér engin merki.
Heimildir:

RA-078:003 tóft hlaða
Beint á móti 002 norðan Dalsár, var niðurgrafin hlaða, byggð upp að berginu, með þaki.
Ekki ljóst í landi hvaða jarðar þetta er.
Heimildir:

RA-079 Stóridalur
60 hdr. 1709 með hjáleigum annars 20 hdr., kirkjustaður. Bærinn var eitt af höfuðbólum landsins, og þó hann sé ekki nefndur í Landnámu, mun hann hafa byggst stuttu eftir landnám í landi því, sem Ásgerður, dóttir Asks hins ómálga nam. (ÍF I, 343). Samkvæmt Njálssögu bjó Runólfur Goði Úlfsson í Dal en hann var sonur Úlfs aurgoða, sonar Jörundar goða landnámsmans, sem bjó að Svertingsstöðum fyrir vestan Markarfljót. Í sögunni segir að Runólfur hafi erft goðorð föður síns svo líklega hefur Úlfur byggt fyrst á Dal. (ÍF I, 350, ÍF XII, 133, GS: Drög að byggðasögu) c. 1200: Jarðarinnar getið í kirknaskrá Páls biskups, (DI XII 6) "[1269]: Þetta er partur af dalsmaldaga. [vantar] ...(DI III 1) "[1332]: Dalur. Gamall mäldagi.Peturs kirkia j dal vnder fiollum a heima land halft. synztu mork halfa. savdhusvoll halfvann. nedra dal halfvann. oc þesse oll med fiorum oc skoghum oc ollum þeim gognum oc giædum sem fylgia. ... kirkiann a fiordung j skogi j blafelli." (DI II 683) "[1371]: vii. Peturs kirkia j dal vndir fiollum a heimaland halft. synsta mork halfa. Saudvoll halfan. nedradal halfann og þesse oll med fiorum og skogum. og ollum þeim gognum oc giædum sem fylgia. ...kirkiann ä fiordung j skoge j

blafelle." (DI III 262-263) "[1491-1518]:Dalur Kyrkiunni j dal gaf Eyolfur logmadur halfa synstu mork. oc halfuann saudhusvoll. vnder eyafiollum. enn kirkiann atti adur þessar jarder halfar. eru þær nu alsendiliga kirkiunnar eign. [et cetera.Hiä Eyolfe Biskup[s] mäg þar fæ eg ongvan reikningsskap." (DI VII, 39) Jarðir sem byggst hafa úr Stóradal eru alls 10, þar af Neðridalur sem var lögbýli 1709, Króktún, Dalskot, Ólafshús, Brúnir, Borgareyri, Dalsel, Steinmóðarbær (hjáleiga frá Steinmóðarbæ í byggð í skamma stund), Murnavöllur og Eyvindarholt (Litli Murnavöllur byggðist úr landi Eyvindarholts í nokkur ár). "Afrjettur fylgir þar sem heitri Stakkholt, er brúkaður fyrir lamba upprekstur frá Dal og Dalshverfi, líka hefur hann frá fleiri bæjum brúkaður verið, en tolllaust. ... Reka á jörðin (kirkjan) fyrir Sanda landi, gagnlegan þegar til vill, kallast Dalsfjara. Hagar heimajarðarinnar eru mjög litlir, hefur fyrrum selstaða verið til fengin og brúkuð í annarra jarðar landi, en verður nú ekki vegna stórs örðugleika vegarins. Beitarland sem eftir er granda skriður úr fjallinu." JÁM I, 92 "Stóri-Dalur var í byggð um árið 1000 og hét þá Dalur eins og segir í Njálu. Síðar var jörðinni (Stóra-Dalstorfu) skipt í mörg býli. ... Bærinn stendur sunnan við Dalsás. Jörðin í melallagi stór á land í dalnum norðvestanverðum og dalbotninum, einnig norðan við framanverðan Dalsás. Suðausturhluti jarðarinnar er fjalllendi og heiðarland. Utan Markarfljóts á jörðin um 100 ha. ræktanlegt land, nú aur. Hlunnindi eru reki á Dalsfjöru og skógarhögg í Húsadal á Þórsmörk. Mótak var í Bökkum." (SB IV, 189)

1709: "Af engjum brýtur Markarfljót og ei halda menn fjórða part þeirra eftir vera, og í manna minni heur að vísu helmíng þeirra af brotið." (JÁM I, 92) 1838:"... góð túnajörð, engjaslægjur litlar og útigangur þeim minni." (SSR, 59). 1924: Tún 6,2 ha, garðar 1998m^2. "Einnig braut Markarfljót mjög af landi jarðarinnar. Á 17. öld eða þar um bil eyðilögðust mikil engjalönd frá Stóra-Dal. Snemma á þessari öld eyddust og engjar. Hafði Markarfljót þá eyðilagt svo til allt graslendi sem það náði til." (SB IV, 189)

RA-079:001 *Stóridalur* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-079:002 heimild um kirkju
Kirkja var í kirkjugarðinum, steintröppur eru þar enn, hefur líklega verið timburkirkja. Kirkjugarðurinn er ferhyrndur, hlaðinn steinum og torfi. DALUR UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) -Pétric. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 6[1269]: Þetta er partur af dalsmaldaga.[vantar]. . . prestur annar skal syngia heima huern loghelgann dag. allar tijder. enn annar prestur skal syngia j brautt loghelga daga. Þar skal vera messa huern dag a xij manudum oc allar tijder. suo at alldrege skal missa ne einnar. tuær messur skulu vera vm langa fostu drottins daga a mille. oc vigilia defunctorum. oc annan huern dag vmm iola fostu hid siallnazta. oc vmm imbrodaga alla. oc iafnann er vigilia messa er gior til. Þadan skal syngia tolf salumesur j hinn nædra dal a xij. manudum. kirkia a oblæta jarn tuenn. guduefiar pell oc margar lausar bækur. Þadan skal syngia i hina yzto mork huern dag helgann. oc giallda .iiij. merkur preste oc xl vetta heys oc færa j dal. a Þorgeirsstodum skal syngia tolf messur or dal oc giallda preste halfa mork vadmala. j midmork skal syngia tolf salu messur oc giallda xviij. alner bonda þeim sem byr j dal. ecki er skyllt ad fæda prest med þessum messum. Máld DI III 1[1332]: Dalur. Gamall mäldagi.Peturs kirkia j dal vnder fiollum a heima land halft. synztu mork halfa. savdhusvoll halfvann. nedra dal halfvann. oc þesse oll med fiorum oc skoghum oc ollum þeim gognum oc giædum sem fylgia.xj. kyr. sextighi asaudar oc sex ær. oc c j metifie. atta manna messu klædi oc hokul lausann. vj alltara klædi. iij kalekar. þrear kapur. iij sloppa. glodarker eitt. texta sylfurbuinn. skrin med silfur. oc huslker. alltaris steinn sylfurbuinn. smellta kross storan. tuær kertistikur med kopar oc ein stor med jarn. iij merkur vax. tiolld vm alla kirkiu med nyium dukum. kluckur vj. skaaler med metum. vatnkarl. munlaugar ij. vatzketil. Þadan skal syngia j efstu mork huern dag helgann oc taka iiij merkur.xij salumessur j midmork. xij messur j synztu mork. xij messur a sanda. sungit annann huern dag helgann. a selialand oc suá aa fit takast ij merkur af huarre kirkiunne. þangad liggur tijund af fiorum bæium oc sua lysitollar. xij aurar hins fiorda hundradz j bokum. mariuskriftt oc peturs skriftt.þar skulu vera prestar ij oc syngia ad jafnade bader.þar skal oc vera diakn. kirkiann a fiordung j skogi j blafelli. hun a einn hest er andres rolfsson gaf. Jtem kyr oc ij hundradz hross c voru. sæmilegh kista.Jtem vijc. Máld DI II 683 [1367]: Hítardalsbók, sjá [1371]; DI III 216

[1371]: vii. Peturs kirkia j dal vndir fiollum a heimaland halft. synsta mork halfa. Saudvoll halfan. nedradal halfann og þesse oll med fiorum og skogum. og ollum þeim gognum oc giædum sem fylgia.sextan kyr og siutige äsaudar og ijc j metfie. ij hunndradz hross.vij manna messuklæde og einn hokul lausann. vj alltaraklæde. kalekar iij. kapur. iij. sloppa. iij. glodarker. texta silfurbuinn. skrijn med silfur og huslker. alltaris [steinn] silfurbuinn. smelltann kross storan. kertastika med jarnn stor. og onnur lijtil. iij merkur vax. tiolld vm kirkiu med dukum. klockur. vj. mariuskript. peturs skriptt. Thomasskript postola. skaler med metum. kista sæmilig. vatnkall. munnlaugar tuær. vatzketill. Þadann skal syngia j efstumork huern dag helgann. og taka fiorar merkur. syngia xij messur j midmork og giallda xviij alner bonda þeim sem byr j dal. og skyllt ad fæda prest med þeim messum. syngia xij messur a sanda. tekst half mork. xij messur j synstu mork og tekst af half mork. syngia annan huernn dag helgann a fit og selialand. taka ij merkur af huerre kirkiunne. Þangad liggur tijund af fiorum bæum. og lysitollar. kirkiann ä xij aura hinz fiorda hundradz j bokum. kirkiann ä fiordung j skoge j blafelle. einn hest er andres hrolfsson gaf. Þar skulu vera prestar ij. og syngia ad jafnade. þar skal og vera diakn;

Máld DI III 262-263 [1491-1518]:Dalur Kyrkiunni j dal gaf Eyolfur logmadur halfa synstu mork. oc halfuann saudhusvoll. vnder eyafiollum. enn kirkiann atti adur þessar jarder halfar. eru þær nu alsendiliga kirkiunnar eign. [et cetera. Hiä Eyolfe Biskup[s] mäg þar fæ eg ongvan reikningsskap. Máld DI VII, 39 [AM 263 fol, bl. 31; Þjsks Bps. A II, 1, bl. 153a; Lbs 108 4to, bl. 482 - frá [er b.v. í Lbs 108 og mun vera frá miðri 16. öld]1575: Máld DI XV 6701709: Kirkjustaður; JÁM I: 91 - Miðmörk er lénsjörð prestsins; JÁM I: 9927.2.1880: Stóra-Dalssókn lögð undir Holt; (PP, 55) [lög]
Heimildir: Túnakort 1924;,, DI, PP, 55; JÁM I, 91

RA-079:003 tóft fjárhús
Lítill hálfhruninn kofi grafinn inn í hlíðina vestur af bænum. Vísar í 204°, að utanmáli er lengd 7,1m, breidd 4,7m, hæð 2,5m, breidd dyra 1m, hæð 1,3m. Síðast notað sem kartöflugeymsla en var áður líklega kindakofi.
Heimildir:

RA-079:004 hús útihús
Austur af bænum, ofar, í túnjaðrinum standa 3 burstahús hlið við hlið, enn uppistandandi - hafa verið útihús. Burstir vísa í 98°. (i) Nyrsta húsið, lengd að utanmáli 4m, breidd 3,9m, síðast reykhús. (ii) Miðhúsið, breidd 8,4m, lengd 9,6, fjárhús, jötur meðfram hliðum. (iii) Syðsta húsið, breidd 13,8m, lengd 9,6m, fjárhús, jötur meðfram hliðum. Að innamáli er lengd 8,25m, breidd milli jata 2,5m, alls 3,4m. Þakhæð 2,3m, veggjahæð 1,2m. Trégaflar, bárujárn og torf á þaki, steinhlaðnir veggir, þakhellur sjást.
Heimildir:

RA-079:005 tóft fjárhús
Vestar en 004, undir kletti í lækjarbakkanum norðanverðum, hefur verið hlaðið, framan í slútandi klettinn og byggt fjárhús. Vísar í 230°, lengd 10m, breidd 4,6m, dyr á miðri langhlið, breidd 0,8m, veggjahæð 1,2m, inni eru jötur og steypibað.
Heimildir:

RA-079:006 hleðsla rétt
Í suður frá bænum, sunnan lækjar, er ferhyrnd rétt. Vísar í 350°, lengd 11,7m, breidd 8m, hæð 1,5m, veggir hlaðnir, vel varðveittir, veggjaþykkt 1,5m mjókka upp, veggir grasi vaxnir að utan, breidd dyra um 1m.
Heimildir:

RA-079:007 tóft fjárhús
Ofar í hlíðinni en 006 eru hlaða og fjárhús, austur af bænum. Vísar í 282°, lengd 15,4m, lengd hlöðu 6,3m, breidd 4m, veggjaþykkt 1,4m, dyr 0,55m, niðurgrafin dýpt 1,6m. Veggir úr grjóti og torfi; þakhellur sjást. Breidd fjárhúsa 3,6m, hæð 1,3m.
Heimildir:

RA-079:008 garðlag túngarður
Túngarðar hér og þar, sjást vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-079:009 *Dímonarhólmi* bæjarstæði býli
1709: "Dimonarholme hjet býli við Dimon ogso í Stóradalslandi. Þess fyrstu bygð muna menn ei, byggíngin hyggja hemm annars haldist hafi ei full 20 ár. Kann ekki aftur byggjast, því graslendið er mestalt af fyrir sandi og blástri og heyskapur enginn." Bærinn stóð vestan vegar upp í Þórsmörk, en ekki er vitað nákvæmlega hvar.
Heimildir: JÁM I, 96

RA-079:010 heimild um sel
"Hagar heimajarðarinnar eru mjög litlir, hefur fyrrum selstaða verið til fengin og brúkuð í annarra jarðar landi, en verður nú ekki vegna stórs örðugleika vegarins. Beitarland sem eftir er granda skriður úr fjallinu."
Heimildir: JÁM I, 92

RA-079:011 *Ólafshús*bæjarstæði býli
Landskuld af býlinu var 60 álnir, eitt leigukúgildi. "Ólafshús, býli úr Stóra-Dal, var í byggð þar til seint á 18. öld. Bærinn stóð á túninu framan við Dalsá, í suðvestur frá bænum í Stóra-Dal." Segir í Sunnlenskum byggðum. Lágur ávalur hóll árið 1980.
Heimildir: JÁM I, 93; SB IV, 189

RA-079:012 *Lambhúshóll* bæjarstæði býli

1709: “Eyðilagðist af Markarfljóti fyrir 66 árum eða þar um. ... Af landinu er ekkert eftir nema sjálft bæjarstæðið, sem er lítill hólmi á Markarfljótsaurum, umflotinn í vatnavöxtum. Kann aldrei aftur byggjast.” “Á Markarljótsaurunum vestur frá Stóra-Dal er gróinn hóll og undirstaðan blágrýtisklöpp. Hann nefnist Lambhúshóll og stóð þar til um 1643 samnefnd hjáleiga Stóra-Dals. Munnmæli herma að Lambhúshóll hafi staðið í miðjum Dalsengjum og þarf ekkert að mæla gegn því að satt sé.” Segir í Sunnlenskum byggðum. Hér var stór grasi vaxinn hóll 1980, sem stendur einn, út við Markarfljót, rétt sunnan við varnargarð sem liggur þarna út í fljótið. Allt í kring er árframburður. Engar byggðaleifar sáust í hólnum. Stór laut er í honum vestanverðum og er það allt og sumt.
Heimildir: JÁM I, 94; SB IV, 190

RA-079:013 *Murnavöllur* bæjarstæði býli
1709: “Meinast fyrst fyrir 47 árum. ... Túninu granda moldar skriður.” GS skráir Litla-Murnavöll sem horfnar minjar undir Stóradal og sem tóft í landi Eyvindarholts, en Stóra-Murnavöll með Eyvindarholti, þarf að athuga betur við aðalskráningu.
Heimildir: JÁM I, 96-97

RA-079:014 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-079:015 heimild um þingstað
Fornar sagnir segja að leiðarþing Dalsverja hafi verið á Ljósárdíla framan við Stóra-Dímon, ofan Dalssels. Þar eiga að hafa sést búðarrústir en um miðja 19. öld segir að þær séu löngu af brotnar.
Heimildir: PS: “Um forn örnefni” StSÍ II, 531

RA-079:016 heimild um sel
1838:”Stóridalur hefur haft selstöðu í Stóru-Dímon í sínu landi, en aflögð.”
Heimildir: SSR, 61

RA-080 Eyvindarholt

15 hdr 1709, afbýli Stóradals. Hjáleiga Litli-Murnavöllur. Samkvæmt örnefnaskrá Þórðar Tómassonar voru bæði Murnavallarbýlin í landi Eyvindarholt. (Ö-Eyvindarholt, 1).”Eyvindarholt er meðalstór jörð byggð úr Stóra-Dal fyrir mörgum öldum.” (SB IV, 191) 1709: “Uppá engjarnar ber Syðstumerkurá grjót og leir og hefur miklum parti af þeim spilt, líka grandar slægjum grjóts og moldar rensl úr fjallinu. Jörðin sýnist framvegis af þessu liggja undir spjöllum.” (JÁM I, 97) 1838:”... sæmilegur heyskapur en lítilfjörlegur útigangur.” (SSR, 59). 1924: Tún 6,8ha, garðar 2075m^2. “Bærinn stendur á lágu holti skammt austan Suðurlandsvegar. Mýrlendi er umhverfis bæinn að sunnan, vestan og norðan. Voru þar áður engjar. Mýrlendið hefur nú verið ræst fram að mestu leyti og er notað til beitar en sumt er slegið. Tún eru á hólnum austan við bæin og innan við Eyvinarholtsá til norðausturs. Hagar eru nokkrir í fjalllendinu skammt til suðausturs og á Stóra-Dalsheiði, sem er sambeitarland með Stóra-Dal.” (SB IV, 191)

RA-080:001 *Eyvindarholt* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-080:002 hleðsla rétt
Ferhyrnd rétt, grafin inn í hlíðina. Hliðarveggir og norðurgafl grjóthlaðnir. Grindur notaðar til að skipta réttinni upp. Vísa í 300°, hæð um 1,75m, dyr í norður.
Heimildir:

RA-080:003 hús
21 skref vestur af 002 er lítið torfhús. Líklega kartöflugeymsla, lengd 2,2m, breidd 1,9m, hæð 1,2m.
Heimildir:

RA-080:004 hleðsla rétt
NA stórs steins er hlaðin lítil rétt eða dilkur, c. 8,5x6m að stærð og önnur stærri, 005, framan við sbr. loftmynd. Ferningslaga, var notað fyrir hesta.
Heimildir:

RA-080:005 hleðsla rétt

NA stórs steins er hlaðin lítil rétt og önnur stærri 19x9m að stærð, framan við sbr. loftmynd. Ferningslaga, var notað fyrir hesta.
Heimildir:

RA-080:006 *Sesseljuból* hellir
Sesseljuból (eða Helguból eins Dalsmenn nefna það), skúti í fjallinu ofan þjóðvegarins, þegar komið er frá Dalsbæjum yfir í Eyvindarhólaland." Segir í örnefnaskrá
Heimildir:

RA-080:007 þúst
"Norðaustan og neðan við Bollatorfu er valllendisflötur, gamalt tún, sem heitir Fremra-Stekkatún." Segir í örnefnaskrá Tóft í Fremra-Stekkjartúni sjá, beint norður af Murnavöllum, neðst í hlíðinni er laut sem hefur e.t.v. hýst tóft. Ferhyrnd laut, vísar í 330°, lengd 7m breidd 4,7m, hæð (dýpt) 1,2m, dyr í norður. Ef til vill sama og Litli-Murnavöllur sjá 015
Heimildir: Ö-Eyvindarholt, 2

RA-080:008 tóft fjárhús
"Innan við Ásinn er Murnavöllur. Þar eru nú fjárhús, sem bærinn stóð." Segir í örnefnaskrá Uppistandandi eru gömul fjárhús, notuð frá Eyvindarholti þar fyri fyrir skömmu. Vísa í 314°, lengd 15,3m, breidd 8m, hæð 1,7m. Veggir úr grjóti, torf að utan. Hlaðinn garði eftir miðju húsi, breidd 0,8m, hæð 0,5m. Hlaðan tekur upp 7 metra af lengdinni og er niðurgrafin. Mikið af þakhellum, trégrindur og bárujárn. Hlaðnar sillur eru með hliðarveggjum, e.t.v. einnig notað sem jötur. Gaflinn hefur verið hlaðinn upp í ás. Veggjaþykkt neðst 1,7m þynnist upp.
Heimildir: Ö-Eyvindarholt, 2

RA-080:009 þúst
Bak við 008, fast upp við þau telur Kjartan heimildarmaður að Murnavallarbærinn hafi staðið. Er þar stórþýft eða hólótt og sér e.t.v. móta fyrir einhverju. Murnavellir skráðir með Stóra-Dal samkvæmt heimildum.
Heimildir:

RA-080:010 garðlag túngarður
Hleðslur hér og þar um túnið. Sjást vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-080:011 hleðsla
Veggjabrot er niður úr hlíðinni, vestur af bæjarstæðinu. Vísar í 20°, steinhleðslan er öll hrunin, steinar gægjast uppúr. Breidd mest 1m, hæð 0,2-0,5m. Neðan brekku mætir þessi veggur öðrum.
Heimildir:

RA-080:012 renna áveita
NAar nær bænum, undir fjallsrótunum, er skák sem er skipt í reiti. E.t.v. eru þetta handmokaðir skurðir, til að ræsa fram mýrina sem þarna er.
Heimildir:

RA-080:013 tóft
"Norðaustan og austan við Leyni er Innra-Sterkkatún, ílangur valllendisflötur, sem liggur í boga undir fjallinu." Segir í örnefnaskrá Rétt við landamæri Syðstu-Markar, liggur í ræktuðum túnbletti sunnan Syðstu-Markarár, rétt suður af brúnni yfir hana, við fjallsræturnar. Liggur í Innra-Stekkjartúni. Ferhyrnd tóft, vísar í 25°, lengd 10,8m, breidd 3,9m, hæð 0,8m, dyr í norður. Skipt í 2 hús, syðra húsið er minna, lengd 3,2m, breidd 2,5m, aðeins mjórra en stærra húsið. Veggjaþykkt um 1m, gerðir úr grjóti og torfi, sjá má þakhellur.
Heimildir: Ö-Eyvindarholt, 3

RA-080:014 frásögn fjárhús
Sauðahús norður af bænum handan Stórumarkar vegarins. Upplýsingar frá Kjartani bónda, en húsin fundust ekki 1980.
Heimildir:

RA-080:015 *Litli-Murnavöllur* bæjarstæði býli
"Litli-Murnavöllur var lítið býli úr Eyvindarholti. Er fyrst bygt fyrir 30 árum eða þar um, bygðin hjelst 15 eða 16 ár. landskuls minnir menn væri xxx álnir. Þetta býli kann ekki aftur að byggjast, því slægjur, sem tillagðar

voru frá Eyvindarholti, eru sumar eyddar af mold og grjóti úr lækjarfarveg, en hitt nýtir heima ábúandinn og má það í engan máta missa. Hústhough skofar og tóftir sem var er fallið í grunn." "Murnavöllur, Stóra-Dalstorfujörð, er norðan í Dalsás og hefur fylgt Eyvindarholti síðan um 1829." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: JÁM I, 98; SB IV, 191

RA-080:016 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-080:017 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-080:018 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-080:019 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-080:020 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-080:021 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-080:022 *Prestshellir* hellir
"Eyvindarholtsá rennur niður hjá Hraunsnefi og áfram norðaustan við túnið og Árbakkana. Innan við hana eru Smáhólar að ofan, en Krókafensmýri að neðan. Sunnan undir Smáhólum, rétt við ána, er hellir, sem Prestahellir kallast." Segir í örnefnaskrá ÁH 1991: "Prestahellir er við Ljósá rétt innan við brúna hjá Eyvindarholti og í landi þeirrar jarðar. Það þurfti að grafa upp hellismunann til að komast inn. Áin (sem reyndar er aðeins stór lækur) hefur fyllt hellinn af auri svo skríða varð fyrstu metrana á maganum og plægja gólfið með nefinu. Innar hækkaði til lofts og víkkaði til veggja því þar er aurin ekki eins þykkur. Innst var hægt að standa hokinn og þar er breiddin meira en faðmur. Hellirinn er hátt í 20 m langur. Hann virðist víkka ögn strax innan við munna en annars sýnist hann nokkuð jafnvíður og beinn inn úr. Munninn snýr mót austri og hellirinn gengur beint til vesturs. För eftir milligerðir sjást hér og þar og lítil hilla fyrir ljós. Eyvindarholtsbændur sögðu að krossmark ætti að vera í hellinum innarlega á vinstra vegg en ekki fannst það. Þröngur strompur er norðan í hvelfingunni um 3 m inn af muna. Hellirinn er grafinn í gróft þursaberg og sýnist hafa verið allillt verk að gera hann en allur er hann "hoggin" eins og Evindarholtsmenn segja sem léku sér í hellinum í æsku. Lækurinn hlýtur að hafa hlaðið mikið undir sig síðan hellirin var gerður því nú er ekki nema rétt um 1 m frá vatnsborði og upp í þakbrúnina í munnanum. Hellirinn hefur ekki verið notaður í manna minni. Nafnið Presthellir er þannig til komið að prestur í Miðmörk á að hafa flúið undan óbótamönnum í hellinn. Illvirkjar leituðu hans og komu að hellinum en þá hafði könguló spunið vef sinn fyrir munnann. Þeir þóttust því sjá að þar hefði enginn farið um lengi og snéru á braut án þess að kanna hellinn en prestur slapp.""Þar er mælt, að prestur nokkir hafi dulizt fyrir mönnum sem vildu hafa líf hans. Í hellinn hefur borizt möl úr Ljósá. ... Sögn er, að Prestshellir nái upp að bæ í Stóru Mörk. Kálfur, sem fór inn í hellinn, heyrðist baula undir búrgólfinu í austurbænum í Stóru-Mörk." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyvindarholt, 3, 5; Manngerðir hellar, 242

RA-080:023 *Steinborgarhóll* heimild um útihús
"Í suðvesturhorni Smáhóla er Steinborgarhóll. Dregur hann nafn af ísaldarbjargi, firna stóru, sem þar stendur. Hefur gripahús staðið undir honum um eitt skeið." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyvindarholt, 3-4

RA-080:024 heimild um fjárskýli
"Góðan spöl norðaustur af Steinborgarhól er stór hóll. ber hann hæst Smáhóla og heitir Borgarhóll. Kollur hans hefur einhvern tíma blásið upp, en gróið að nýju. Þar hefur staðið fjárborg." Segir í örnefnaskrá "Í Borgarhól voru topphlaðin sauðahús frá Eyvindarholti í tíð Sighvatar Árnasonar og fyrirrennara hans þar. Sauði Sighvatar hrakti þaðan í Markarfljót, og flutti hann því húsin. Þessi hóll er fyrir vestan fjárhúshólimm, vestur með læknum." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyvindarholt, 3-4

RA-080:025 *Sauðahússhóll* örnefni fjárhús

“Innan við Gengislæk er stór hóll, en fremur lágur, og heitir hann Sauðahússhóll. Standa þar nú fjárhús frá Eyvindarholti.” Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Eyvindarholt, 4

RA-081 Syðsta Mörk

20 hdr. 1709. “[1332]: [úr Dal] skal syngia ... xij messur j synztu mork.” (DI II 683) “[1371]: [úr Dal] skal syngia ... xij messur j synstu mork og tekst af half mork.” (DI III 262-263). [1332/71]: Stóradalskirkja á hálfa Syðstu-Mörk.(DI II 683; DI III 262-263) “[1491-1518]:Dalur Kyrkiunni j dal gaf Eyolfur logmadur halfa synstu mork. oc halfuann saudhusvoll. vnder eyafiollum. enn kirkiann atti adur þessar jarder halfar. eru þær nu alsendiliga kirkiunnar eign. [et cetera.Hiä Eyolfe Biskup[s] mäg þar fæ eg ongvan reikningsskap.” (DI VII, 39) Merkurjarðir konungseignir eftir 1472, (DI II, 684). 1709 Stóradalskirkja á hálfa jörðina, hinn helmingurinn í bændaeign. “Jörðin er sjálfstæð, meðaljörð að stærð. Bærinn stendur austast í sléttu túni. Austur af bænum og til suðurs nokkuð fjær er heiðaland og fjalllendi, Syðstu-Merkurheiði. Þar eru góðir sumarhagar fyrir sauðfé og skýlt. Í norður og norðvestur frá bænum er, hólótt, grasi vaxið láglendi.” (SB IV, 192)

1709: “Á túnið fýkur mold og möl í þessum og stórveðrum. Engjum grandar grjóts og moldar hlaup úr fjallinu í vatna leysíngum. Hagar eru af skriðum og blástri stórum spiltir, sjerdeilis fjallhagarnir.” (JÁM I, 99). 1924: Tún 7,8 ha, garðar 1080m^2. “Áður fékkst taða af gamla túninu og útheyskapur á ýmsum stöðum kringum túnið, seintekinn og reytingssamur. Fyrir 1918 var Sundið, mýrarsund norðvestur frá bænum, girt frá búfjárhögum. Síðar var veitt á það vatni að vetrinum og varð þar gott starengi, þar sem áður hefur verið heyjað til skamms tíma. Eftir 1940 hafa verið ræktuð tún norður og norðvestur frá bænum.” (SB IV, 192)

RA-081:001 *Syðsta Mörk* bæjarhóll bústaður
Bæjarhóllinn sléttaður. “Norðan við bæinn er Bæjarhóll, en austan við bæinn er Kinn.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Túnakort 1924; Ö-Syðsta-Mörk, 1

RA-081:002 heimild um bænhús
SYÐSTAMÖRK UNDIR EYJAFJÖLLUM (DALSÞING) (R)[1332]: [úr Dal] skal syngia ... xij messur j synztu mork; Máld DI II 683 [Dals][1371]: [úr Dal] skal syngia ... xij messur j synstu mork og tekst af half mork; Máld DI III 262-263 [Dals]
Heimildir: DI

RA-081:003 þúst
Hér var minni hóll en bæjarhóllinn, 001, var sléttaður um 1940. Miklar mannvistaleifar voru í hólnum. Djúpar traðir voru á milli 001 og 003.
Heimildir:

RA-081:004 heimild um myllu
Niður við bæjarlækinn NA af bænum. Þarna telur bóndinn eða faðir bónda, hafa verið myllu. Má e.t.v. sjá hleðslur þarna, þó er það mjög óljóst, en hér eru hlaður er þeim hlaðið út í lækinn.
Heimildir:

RA-081:005 garðlag túngarður
Leifar af gamla túngarðinum, bóndinn hér man eftir honum norðan lækjarins. Austan við heimkeyrsluna sveigir hann til norðurs, vestan hennar liggur hann brotinn meðfram læknum og fyrsta hluta túnsins.
Heimildir:

RA-081:006 hleðsla rétt
Ferhyrnd rétt, hlaðin grjóti að innan, torfhlaðin að utan, skipt í þrennt með grindum. Veggjahæð 1,5m, enn notuð 1980. Niðurgrafin, veggjaþykkt 0,8-1,25m.
Heimildir:

RA-081:007 tóft útihús
Ferhyrnt útihús, vísar í 278°, lengd 3,8m, breidd 2,9m, hæð 1m. Steinar sjást í veggjum. Grafin niður í vesturhliðinni. Inngangur líklega á austurhlið.
Heimildir:

RA-081:008 tóft
Hlóðaeldhús stóð bak við bæjarhúsið, enn sjást svolitlar hleðslur út frá NA horni bæjarhússins.

Heimildir:

RA-081:009 tóft lambhús
SA af bænum, upp í hlíðinni. Lambhúskofi, vísar í 310°, lengd 6m, breidd 4,1m, hæð 1,6m inní. Grafinn inn í hlíðina, dyr í norður.
Heimildir:

RA-081:010 hleðsla
Í næstu laut við 009 eru nýleg veggjabrot sem mynda horn. Hæð 0,8m, þykkt 1,2m.
Heimildir:

RA-081:011 hús hesthús
Hesthús og hlaða í túninu SV af bænum.
Heimildir:

RA-081:012 hús fjárhús
Gömul ferhyrnd fjárhús, enn uppistandandi.
Heimildir:

RA-081:013 garðlag túngarður
Í þýfðri tungu NA af bænum, NA af Lambhústorfu 030. Forn garðhleðsla, vísar í 295°, breidd núna um 2,8m, mjög útflattur, hæð um 0,2-0,3m. Nær niður að girðingunni og sveigir svolítið til suðurs neðst.
Heimildir:

RA-081:014 garðlag túngarður
Í þýfðri tungu NA af bænum, NA af Lambhústorfu 030. NA, í annari tungu en 013, er 2,7m breiður garður, vísar í 34°, hæð 0,5m mest, líkur 013, e.t.v nokkuð greinilegri og hærri.
Heimildir:

RA-081:015 garðlag túngarður
Vestur af bænum, niðri í mýrinni, áður en kemur að veginum. Forn hleðsla eins og 013-014.
Heimildir:

RA-081:016 *Jarðhúshóll* þúst
"Vestur af Lambhústorfu [030] er Jarhúshóll." segir í örnefnaskrá Í 340° frá læknum. Lækur rennur suður af. Í suðurhlið hólsins er laut sem tengd er nafni hólsins, talið að hér hafi verið jarðhús. Lautin vísar í 12°, breidd um 2,9m, dýpt 3,7m.
Heimildir: Ö-Syðsta-Mörk, 1

RA-081:017 þúst
Ofan á Jarðhúsahólnum eru 3 lautir sem gætu verið tóftarleifar. a) Vísar í 198°, lengd 6m, breidd 3,5m, hæð 0,3m, engir steinar sjáanlegir, veggjaþykkt um 1,5m.
Heimildir:

RA-081:018 þúst
Ofan á Jarðhúsahólnum eru 3 lautir sem gætu verið tóftarleifar. b) Vísar í 240°, niðurgrafið, dýpt um 0,5m, lengd 9m, breidd 3m, 2 steinar sjáanlegir.
Heimildir:

RA-081:019 þúst
Ofan á Jarðhúsahólnum eru 3 lautir sem gætu verið tóftarleifar. c) Vísar í 320°, lengd 9+7m, breidd 3,5m, hæð 1,2m. Niðurgrafin, lautin er öll 16m löng, e.t.v. er 1 hús 9m.
Heimildir:

RA-081:020 tóft stekkur
"Niður og útnorður af Skjólflöt er Stekkatún." segir í örnefnaskrá. Stekkatún, í grastungu austan bæjarins, í átt að fjalli. Lækjarfarvegur að sunnan, grösugt og skjólsælt. Nyrsta tóftin er ferhyrnd, vísar í 330°, lengd 5m, breidd 3,8m, hæð 0,75m. Enginn veggur í norðurgafli, hlaðið inn í hlíðina; vesturhlið er greinilegust, veggjaþykkt um 1,1m, hæð 0,55m. Ekkert grjót sjáanlegt í veggjum.
Heimildir: Ö-Syðsta-Mörk, 2

RA-081:021 tóft stekkur
Stekkatún, í grastungu austan bæjarins, í átt að fjalli. Lækjarfarvegur að sunnan, grösugt og skjólsælt. Úr SV horni 020 í SA horn 021 eru 11 skref í 210°. Ferhyrnd tóft, lengd 3m, breidd 2,4m, hæð 0,6m, vísar í 315°.
Heimildir:

RA-081:022 *Gunnuból* hellir fjárskýli
"Innan til í Dölum er Gatból, og Gunnuból rétt innar." segir í örnefnaskrá. Í norðurjaðri Syðstumerkurárgljúfurs. Vel aðgengilegt, 022 efst og svo eru hinir skútarnir í röð niður gilið. Þeir voru allir notaðir fyrir fé þangað til fyrir um 100 árum. Fé gekk úti en var rekið hingað í stórviðrum á vetrum. Fjárbólin hanga hálfgert í brekkunni en eru þó vel aðgengilegir.
Heimildir: Ö-Syðsta-Mörk, 3

RA-081:023 hellir fjárskýli
Í norðurjaðri Syðstumerkurárgljúfurs. Vel aðgengilegt, 022 efst og svo eru hinir í röð niður gilið. Skútarnir voru allir notaðir fyrir fé þangað til fyrir um 100 árum. Fé gekk úti en var rekið hingað í stórviðrum á vetrum. Fjárbólin hanga hálfgert í brekkunni en eru þó vel aðgengilegir.
Heimildir:

RA-081:024 hellir fjárskýli
Í norðurjaðri Syðstumerkurárgljúfurs. Vel aðgengilegt, 022 efst og svo eru hinir í röð niður gilið. Skútarnir voru allir notaðir fyrir fé þangað til fyrir um 100 árum. Fé gekk úti en var rekið hingað í stórviðrum á vetrum. Fjárbólin hanga hálfgert í brekkunni en eru þó vel aðgengilegir.
Heimildir:

RA-081:025 *Gatból* hellir fjárskýli
"Innan til í Dölum er Gatból, og Gunnuból rétt innar." segir í örnefnaskrá. Í norðurjaðri Syðstumerkurárgljúfurs. Vel aðgengilegt, 022 efst og svo eru hinir í röð niður gilið. Skútarnir voru allir notaðir fyrir fé þangað til fyrir um 100 árum. Fé gekk úti en var rekið hingað í stórviðrum á vetrum. Gat í gegnum bólið. Fjárbólin hanga hálfgert í brekkunni en eru þó vel aðgengilegir.
Heimildir: Ö-Syðsta-Mörk, 3

RA-081:026 *Pálsból* hellir fjárskýli
"Sunnan við ána, móts við bæinn, eru gapar tveir, og heitir sá eystri Pálsból. Austan við Pálsból er Bólflötur." segir í örnefnaskrá. Pálsból er SV af bænum, handan Syðstumerkurárinnar. Bólið er í kletti, hátt upp í brekku. Ekki vissi bóndinn hver Páll var, en ból þetta hefur verð notað fyrir fé. Hlaðinn veggur er öðru megin munnans.
Heimildir: Ö-Syðsta-Mörk, 2

RA-081:027 tóft lambhús
Í grasbrekku sunnan Syðstumerkurár. Mjög grösugt, en nokkuð hefur verið óþægilegt að þurfa að vaða yfir ána til að sinna skepnum. Efst í hlíðinni er ferhyrnd tóft, líklega lambús, lengd 5,8m, breidd 3,5m, hæð 0,9m, vísar í 352°, veggir úr steinum og torfi, dyr í norður, grafið inn í brekkuna.
Heimildir:

RA-081:028 tóft
Í grasbrekku sunnan Syðstumerkurár. Tvær litlar tóftir eru nokkru neðar og vestar í brekkunni en 027. Ferhyrnd tóft, vísar í 40°, lengd 3,5m, breidd 2,1m, hæð 0,4m, dyr í norður. Engir steinar sjást í veggjum.
Heimildir:

RA-081:029 tóft
Í grasbrekku sunnan Syðstumerkurár. Tvær litlar tóftir eru nokkru neðar og vestar í brekkunni en 027. 9 skref úr NA horni 028 í SV horn 029 í 70°. Vísar í 5°, lengd 7,3m, breidd 3m, hæð 0,3m. Dyr í norður og e.t.v. líka í vesturhlið. Er eins og skorið hafi verið í austurhliðina, hæð um 3,5m.
Heimildir:

RA-081:030 *Lambhústorfa* örnefni lambhús
"Suður af Megintorfu er Lambhústorfa." segir í örnefnaskrá Hér standa nú fjárhús og hlaða.
Heimildir: Ö-Syðsta-Mörk, 1

RA-081:031 frásögn

Heimildarmaður taldi sig muna eftir sokkinni tóft, við 012, GS sá engin merki hennar.
Heimildir:

RA-081:032 heimild um traðir
Traðir liggja á milli 001 og 003.
Heimildir:

RA-081:033 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-081:034 heimild um mógrafir
"Mótak er neðst í Sundinu og í Krummamýri." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 192

RA-081:035 heimild um mógrafir
"Mótak er neðst í Sundinu og í Krummamýri." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 192

RA-081:036 *Sauðhúshóll* örnefni fjárhús
"Á Grasfit fyrir vestan Merkurhóla er stór steinn, sem Grásteinn heitir. Í hann liggur hornmark Syðstu-Merkur að vestan. Skammt til landsuðurs af Grásteini er Sauðhúshóll, rétt fyrir austan hann er Háhóll." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Syðsta-Mörk, 1

RA-081:037 *Borgarhóll* örnefni fjárskýli
"Suður af Háhól [036] er Innri-Drundslágarhóll ... Austur af Innri-Drundslágarhól er Langirimi, og austur af honum er Borgarhóll." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Syðsta-Mörk, 1

RA-081:038 *Litli-Gálgi* örnefni aftökustaður
"Innarlega í Dölum eru tveir einkennilegir klettar, og heitir sá fremri Litli-Gálgi, en sá innri Stóri-Gálgi." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Syðsta-Mörk, 2

RA-081:039 *Stóri-Gálgi* örnefni aftökustaður
"Innarlega í Dölum eru tveir einkennilegir klettar, og heitir sá fremri Litli-Gálgi, en sá innri Stóri-Gálgi." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Syðsta-Mörk, 2

RA-081:040 *Miðtunguból* örnefni
"Neðst í Fremra-miðtungugili er Miðtunguból." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Syðsta-Mörk, 3

RA-081:041 álagablettur
Á miðri 18. öld bjó bóndi í Syðstumörk sem Gottskált hét. Hann rífur upp eina hríslu í Hrafnagili en á hríslunum þar var sá átrúnaður að ef einhver rifi þær upp hlytust af óhöpp og slys. Gottskálk missti reiðhestinn sinn og í reiðikasti reif hann upp aðra hríslu. Þá missti hann kúna sína og reif þá upp aðra hríslu. Eftir það fannsti sonur hans látinn og hætti Gottskálk þá að rífa upp hríslur.
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 32

RA-082 Miðmörk

12 hdr, lénsjörð prestsins til Stóradalskirkju. "[1269]: j midmork skal syngia tolf salu messur oc giallda xviij. alner bonda Þeim sem byr j dal. ecki er skyllt ad fæda prest med Þessum messum." (DI III 1) "[1332]: [úr Dal] skal syngia ... xij salumessur j midmork." (DI II 683) "[1371]: [úr Dal] skal syngia ... syngia xij messur j midmork og giallda xviij alner bonda Þeim sem byr j dal. og skyllt ad fæda prest med Þeim messum." (DI III 262-263). Merkurjarðir konungseignir eftir 1472, (DI II, 684).Eyðihjáleiga Miðmerkurhjáleiga. 1709: "Skógarítak er jörðinni til forna eignað, kallað Sauðhússnes, nú er skógurinn að mestu öreyddur og að so litlu sem engu gagni. Annað skógarítak á hún og, kallað Merkurker. Item þriðja, er nefnist Hrossavallagil, bæði þau

óbrúkandi til kolagjörðar og einkis gagns, nema ef verða má nokkuð til eldingar og fyrir fjenað." (JÁM I, 99)

1709: "Högum hafa stórum spilt skriður úr fjallinu og liggja alt jafnt undir spjöllum, bæði af þeim og jarðföllum, sem fjenaði er hætt fyrir." (JÁM I, 99) 1838:"Tún eru stór og mikið þýfð." (SSR, 59). 1924: Tún 4 ha, garðar 930m^2."Túnin við bæinn eru að mestu leyti sléttlend og hafa á síðustu áratugum verið færð út m.a. með landþurrkun. Ræktunarland á jörðin vestur frá bænum í Merkurhólum, sem eru grasi grónir og eru vestasti hluti jarðarinnar." (SB IV, 193)

RA-082:001 *Miðmörk* bæjarhóll bústaður
Heimildir: Túnakort 1924

RA-082:002 heimild um bænhús
MIÐMÖRK UNDIR EYJAFJÖLLUM (DALSÞING) (R)[1269]: j midmork skal syngia tolf salu messur oc giallda xviij. alner bonda Þeim sem byr j dal. ecki er skyllt ad fæda prest med Þessum messum;.Máld DI III 1 [Dals][1332]: [úr Dal] skal syngia ... xij salumessur j midmork; Máld DI II 683 [Dals][1371]: [úr Dal] skal syngia ... syngia xij messur j midmork og giallda xviij alner bonda Þeim sem byr j dal. og skyllt ad fæda prest med Þeim messum; Máld DI III 262-263 [Dals]
Heimildir:

RA-082:003 hús
Í brekkunni SA af bænum, á grasspildu milli tveggja lækja. Austara húsið er lítið geymsluhús, vísar í 170°, vesturgafl í þá átt.
Heimildir:

RA-082:004 hús
Í brekkunni SA af bænum, á grasspildu milli tveggja lækja. Syðra húsið er kartöflugeymsla, vísar í 136°, dyr á þeim gafli, hlaðið úr grjóti og torfi.
Heimildir:

RA-082:005 *Miðmerkurhjáleiga* bæjarstæði býli
"Stóð skamt frá heimatúninu. Enginn minnist hennar fyrstu bygð. Eyðilagðist til fulls eitthvað fyrir 17 árum. ... Kann ekki vel aftur byggjast, því heyskapur og hagar eru litlir fyrir ábúanda heimajarðarinnar og má í engan máta missa." Beint vestur af 003-4, SV af bænum. Þarna er afgirt tún sem heitir Hjáleigutún. Á því um það bil miðju er lítið uppistadandi hús og önnur tóft, lækur rennur austan svæðisins.
Heimildir: JÁM I, 99

RA-082:006 hús
Við 005. Þegar komið er að austan er fyrst komið að litlu húsi, ferhyrnd hleðsla, helmingurinn er með þaki, hinn ekki. Er þetta nú notað sem geymsla. Lengd húss 3,8m, breidd 5,9m, lengd garðs til vesturs 3,4m, hlaðið úr grjóti og torfi, vísar í 300° á lengdina, inngangur í þá átt.
Heimildir:

RA-082:007 tóft
12 skref í 265° frá NV horni 006. Vísar í 306°, lengd 5m, breidd 3,6m, hæð 0,8m að innan. Niðurgrafin tóft, veggjaþykkt 0,9-1m.
Heimildir:

RA-082:008 þúst
NA af 006 í átt að bænum er þýft og óslétt og nokkuð grjót á svæði. Þar hefur áreiðanlega verið bygging, þó ekkert lag sé á því núna. Tún þetta ber öll merki um gamalt heimatún.
Heimildir:

RA-082:009 garðlag túngarður
NV af 006 eða í 304° eru túngarðsleifar. Frekar nýlegar að sjá.
Heimildir:

RA-082:010 garðlag túngarður
Hér og þar um túnin. Sést vel á loftmynd.
Heimildir:

RA-082:011 *Neðra-Ból* hellir fjárskýli

“Inn undir Bæjargili að neðan er Bólflötur. Gegnt honum, niðri í Bæjargili, var hlaðið upp með berginu skýli. Þar hafði Mið-Merkurbóndinn ær sínar og hefur fram á þennan dag. Ofar í gilinu er Draugaból.” segir í örnefnaskrá. Í kletti í sunnanverðu bæjargilinu, sem skilur Miðmerkurland frá Stórumörk, neðarlega í gilinu. Kletturinn gengur út í lækinn, sem rennur um gilið. Heldur er landþröngt og erfitt að koma kindum þangað, þó ekki afleitt. Grunnur hellisskúti sem veggur hefur verið hlaðinn fyrir munnan á, hefur ekki tekið margar kindur.
Heimildir: Ö-Mið-Mörk, 2

RA-082:012 *Efra-Ból*hellir fjárskýli
“Inn undir Bæjargili að neðan er Bólflötur. Gegnt honum, niðri í Bæjargili, var hlaðið upp með berginu skýli. Þar hafið Mið-Merkurbóndinn ær sínar og hefur fram á þennan dag. Ofar í gilinu er Draugaból.” segir í örnefnaskrá. Í kletti í sunnanverðu bæjargilinu, sem skilur Miðmerkurland frá Stórumörk, neðarlega í gilinu. Efraból er ofar í gilinu, sömu megin. Kletturinn gengur út í lækinn, sem rennur um gilið. Heldur er landþröngt og erfitt að koma kindum þangað, þó ekki afleitt. Grunnur hellisskúti alveg niður við lækinn. Vottar fyrir hleðslu í munnanum, þó engan vegin víst. Sagan segir að Árni bóndi í Miðmörk á þessari öld hafi einhvern tíma komið heim með áverka eftir að hafa barist við draug her (skv. núverandi bonda sem kom hingað 1944). Guðjón bóndi í Syðstu-Mörk tekur Árna þessum vart treystandi.
Heimildir: Ö-Mið-Mörk, 2

RA-082:013 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-082:014 heimild um fjárhús
“Upp með Gegnislæk er fyrst Langhóll og austar ólhóll. Þar voru áður fjárhús, borghlaðin.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Mið-Mörk, 1

RA-082:015 *Lambhútún* örnefni lambhús
“Þá kemur túnið næst bænum, en Lambhústún milli lækjanna.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Mið-Mörk, 1

RA-083 Stóra Mörk

60 hdr var dýrleikinn þangað til Jón Einarsson fékk veitingu fyrir hálfri jörðinni upp á aðeins 20 hdr, því er jörðin aðeins 40 hdr. Hálf jörðin er konungseign, hinn hlutinn er í bændaeign. Jörðin kemur oft fyrir i Njálssögu. (ÍF XII, 88, 225, 235). “[1269]: [frá Dal] skal syngia i hina yzto mork huern dag helgann. oc giallda .iiij. merkur preste oc xl vetta heys oc færa j dal. ecki er skyllt ad fæda prest med Þessum messum.” (DI III 1) “[1332]: [úr Dal] skal syngia j efstu mork huern dag helgann oc taka iiij merkur.” (DI II 683) [Dals] [1332]: Máldagi kirkjunnar í Stóru-Mörk. (DI II 684). Merkurjarðir konungseignir eftir 1472, (DI II, 684). Hjáleigur frá Stóru Mörk voru Grófartún og Nauthús báðar í eyði 1709. “Skóg á jörðin nú næsta gagnlítinn og til kolagjörðar ekki brúkandi nema með yfirlegu. Fyrrum var hann miklu betri. hefur hann eyðst af skriðum og brúkun manna. Reka á jörðin fyrir Seljalands landi, er kallast Merkurfjara, hindrar rekann Markarfljóts útfall, sem er á fjörunni, væri annars mikil gagns von af.” (JÁM I, 101) “Jörðin er við norðurmörk Vestur-Eyjafjallahrepps. Þar er þríbýli og nær land jarðanna að afréttarlöndum sveitarinnar. Landið er stórt og margbreytilegt um landslag og gróðurfar Bærnir standa saman í miðju túni, sem er hallandi móti suðri. Samfellt gróðurlendi er út frá bæjunum, sem er skipt milli jarðanna í tún, engjar og nokkuð af högum. Er það land girt. Utan þeirrar girðingar eru sambeitarlönd, allvíðáttumikil heiðarlönd norðvestur af Eyjafjallajörki og undirlendi inn með Markarfljóti, svokallað Merkurnes [Langanes], sem er allgott og skjólsælt beitarland. Upp frá nesinu eru brattar hlíðar, víða vaxnar gróðri, en sundirskornar af ám sem renna eftir djúpum giljum frá jöklinum norður í Markarfljót. Bera árnar með sér aur og grjót og spilla gróðri undirlendisins. Auk þess rennur Markarfljót meðfram því endilöngu og brýtur niður graslendi. Hefur það landbrot verulega aukist frá því Þverá var veitt í fljótið. ... Bæirnir hafa að líkindum staðið á sama stað frá því fyrst hófst byggð í Stóru-Mörk.” (SB IV, 194)

1709. “Engjar, sem verið hafa, hefur Markarfljót mestallar af tekið. Högum spilla skriður úr fjallinu og blástur úr moldarflögum.” (JÁM I, 101) 1838:”... góð heyskaparjörð, túnamikil og sæmilegur útigangur.” (SSR, 58). 1924: Vesturbær: Tún 6,8ha, garðar 1610m^2. Miðbær: Tún 4,3ha, garðar 1040m^2. Austurbær: Tún 5,6ha, garðar 1203m^2.

RA-083:001 *Stóra Mörk* bæjarhóll bústaður
Heimildir:

RA-083:002 heimild um bænhús
“Hjer halda menn til forna hafi bænhús (hálfkirkja) verið, og líka eru þar þau merki til, að klukka er á jörðunni, þar til kirkjugarðs form, en enginn minnist nær bænhúsið aflagðist.” “Bænhús var í Mörk til forna. Það stóð á sléttri flöt við Austurbæinn, eða hið eldra stæði hans. Að bænhúsinu voru grafnar tvær gamlar konur, sem gáfu bænhúsinu Merkurfjöru til legstaðar sér.” segir í örnefnaskrá EFSTAMÖRK UNDIR EYJAFJÖLLUM (DALSÞING) (R) - Pétri[1269]: [frá Dal] skal syngia i hina yzto mork huern dag helgann. oc giallda .iiij. merkur preste oc xl vetta heys oc færa j dal. ecki er skyllt ad fæda prest med Þessum messum;.Máld DI III 1 [Dals][1332]: [úr Dal] skal syngia j efstu mork huern dag helgann oc taka iiij merkur; Máld DI II 683 [Dals][1332]: viii. J Mork er kirkia sancti petri. þar skal syngia vr dal huernn dag helgann. enn greida preste iiij merkur og a x hesta heyss sæte. þar skal [takast] heima lysetollur allra heimamanna og kirkiutijund. kirkia a xij ær og ij kyr. Skal sä er j mork byr hallda manngeingre bryggiu a selialandzaa. ij. mariuskriptter. peturs likneske oc pals. Thorlaks lijkneske. kross oc brijk yfer alltare. tiolld vmmhuerfis kirkiu. kluckur ij. biollu eina. messuklæde og kaleik oc kantara kapu og lsopp. iiij kertistikur oc ij jarnnstikur. sacrarium munnlog. glodarker. elldbere og kistu. alltaraklæde ij oc glitadann duk. Jtem ij gullhlod sæmelig er gudfinna husfreyia gaf kirkiunne. Máld DI II 684[1367]: Hítardalsbók, sjá [1332]; DI III 216[1371]: [úr Dal] skal syngia j efstumork huern dag helgann. og taka fiorar merkur; Máld DI III 262-263 [Dals]_ain 1467: Máld DI V 5131553: Máld DI XII 649 1709: Hjer halda menn til forna hafi bænhús (hálfkirkja) verið, og líka eru Þar merki til, að klukka er á jörðunni, Þar til kirkjugarðsform, en enginn minnist nær bænhúsið aflagðist; JÁM I: 100
Heimildir: JÁM I, 100; Ö-Stóra-Mörk, 4; DI

RA-083:003 garðlag túngarður
Í 288° frá 024, beint í Kvíatorfu í munni túnskurðar. Túngarður fyrir austurbæinn.
Heimildir:

RA-083:004 hús fjárhús
Í túninu NA af bænum, milli hans og Kvíabóls 013. Ræktað tún allt í kring. Uppistandandi að hluta, ferhyrnt fjárhús, lengd 16,3m, breidd 5,5m að utanmáli. Dyr í austurenda suðurhliðar 1 m breið. Vísar í 96°, veggir grjóthlaðnir að innan, hellur efst, torf að utan, þak: trésperrur, bárujárn og torf.
Heimildir:

RA-083:005 tóft fjárhús
Í túninu NA af bænum, milli hans og Kvíabóls 013. Ræktað tún allt í kring. Ferhyrnd tóft, fjárhús, opin í vesturgafl, lengd 17,6m, breidd 5,9m. Veggir grjóthlaðnir að innan, torf að utan. Veggjaþykt 1,7m, bárujárn í þaki, vesturgafl 005 er 3 skrefum innan við austurgafl 004.
Heimildir:

RA-083:006 tóft fjárhús
Í túninu NA af bænum, milli hans og Kvíabóls 013. Ræktað tún allt í kring. Ferhyrnt fjárhús með 3 dyrum á suðurhlið. Lítil hlaða er út úr miðri norðurhlið. Vísar í 96°, lengd 17,5m, breidd 5,8m að utanmáli. Hlaða: lengd 3,5m, breidd 4m. Úr NV horni, út frá hlöðu, er garður e.t.v. heystæði. Hellur hafa verið notaðar á þak, bárujárn á gafl hlöðu, en þak hennar stendur enn.
Heimildir:

RA-083:007 hús hesthús
Í túninu NA af bænum, milli hans og Kvíabóls 013. Ræktað tún allt í kring. Tvískipt hesthús með heystæði á milli. Hesthúsin standa enn, flórað gólf, grunnar jötur við gaflana, 86 cm frá gólfi, grjót og torfhlaðnir veggir að utan, bárujárn á sperruþaki, torf yfir. Lengd 21,2m, breidd 6,2m, lengd hvers hesthúss 7,4m, lengd heystæðiss 6,6m.
Heimildir:

RA-083:008 heimild um fjárhús
Beint suður af 007. Ræktað tún allt í kring. Uppistandandi ferhyrnt hús, vísa í 206° lengd 15,6m, 1,5m kampur á norðurgafli. Í þeim hluta er ofurlítil hlaða, þak er heillegt og enn er hey í tóftinni. Hinum hluta hússins er skipt í tvö fjárhús, breidd 6,4m, opið í suðurgafli.
Heimildir:

RA-083:009 tóft
Enn nær bæjarhúsunum en 008. Ferningslaga tóft, tvískipt, vísar í 36°, þak hefur verið á austurhluta, hefur verið notaður til að reykja kjöt, vesturhlutinn er opinn 6,5x6,5m.
Heimildir:

RA-083:010 tóft fjárhús
Nokkru norðar en 009. Ferhyrnd tóft, vísar í 36°, lengd 9,4m, breidd 9m, hlaðinn inngangur á suðurgafli. Hefur ef til vill verið fjárhús. Veggir eru úr torfi og grjóti. Enga skiptingu er að sjá innan í núna.
Heimildir:

RA-083:011 hús hesthús
Ferhyrnd uppistandandi hesthús - jötur með hliðarvegg, geymsluloft yfir, ekki gólflagt, steyptir múrsteinar og bárujárn í gafli. Vísar í 116°, lengd 19m, breidd 6,4m.
Heimildir:

RA-083:012 tóft fjárhús
Í jaðri túns Stóru-Merkur, herbraggi stendur enn rétt vestan við tóftina. Ferhyrnd fjárhústóft, sem einn bóndinn á Stóru-Mörk byggði hér - ætlaði að fá betri beit, en herinn stetti upp bragga hér á stríðsárunum og þá var engin leið að hafa kindur hér. Lengd 12,8m, breidd 6,4m, hæð 0,55m, veggjaþykkt um 1,2m. Er hornrétt á veg sem liggur framhjá sumarbústöðunum, inngangur líklega úr þeim gafli, sem að þeim snýr. Vísar í N-S.
Heimildir:

RA-083:013 *Kvíaból* heimild um kvíar
Þar voru færikvíar.
Heimildir:

RA-083:014 *Grófartún* bæjarstæði býli
“Hennar fyrstu bygð muna menn ei, ekki heldur nær hún eyðilagðist, sjást nú það að eins tóftir og girðingar grasi vaxnar, tóftirnar eru í engjaplátsi því, sem nú fylgir bóndapartinum. Kann ekki aftur byggjast, því slægjur eru ekki aðrar, en fylgja heimajörðunni og má hún þær ei missa.” Í austur frá bæum, rétt við Markarfljót, suðurvegur rétt áður en farið er yfir pípuhliðið. “Innan við Stekkjartún er Grófargil, og Grófartún tekur við þar fyrir austan. Þar var áður bær, er Gróf hét, og er nú blásið, þar sem bærinn stóð. Sást nokkuð grjót úr honum á æskuárum Sæmundar í Mörk, en var hirt af Stóru-Merkurmönnum til byggingar.” segir í örnefnaskrá. Aðflutt grjót í uppblásinni brekku sem er að gróa. Faðir Árna man hleðslur. Hér sér nú engin merki tóft.
Heimildir: JÁM I, 101; Ö-Stóra-Mörk, 5

RA-083:015 *Stekkjartún* tóftir stekkur
“Stekkjartún heita brekkurnar fyrir norðan bæinn ... Í Stekkjartúninu eru margar rústir eftir gamla stekki.” segir í örnefnaskrá Stekkjatún, í grasigróinni brekku austur af bænum, í hvarfi frá bænum, í rananum norðanverðum. Ávöl grasi gróin brekka, með löngum þúfum. Aðeins sést móta fyrir hleðslum niður hlíðina, þvert á löngu þúfurnar á nokkrum stöðum. a) Vísar í um 320°, lengd um 5,5m, breidd 1,5m, lömb voru höfð inní, kindur úti, nyrðra. b) Í vestur frá a) er annar stekkur, vísar í 50°, lengd 6-7m, óljós, deyr út, breidd um 2,5m. c) Í vestur frá b) er enn annar stekkur. Vísar í 345°, lengd um 4m, breidd 2m, opin í 345°, dýpt um 0,7m.
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 4

RA-083:016 tóft
Upp í fjallsrótum - ekki mikið landsvæði framanvið. Norðanvið er slétt graslendi, þurrt fremst, votar norðar. Það er steinahröngl hér sem er það eina sem gæti bent til byggðar. Er helst að sjá að þetta sé ferhyrnd mjög lítil tóft, sem vísar í 264° á lengdina, lengd 5,7m, breidd 3,3m, veggir úr grjóti og torfi. Erfitt að mæla hæð, engin veggjahæð eftir.
Heimildir:

RA-083:017 tóft hlaða
292° í Stóra-Dímon, 60° í Barkarstaði. Tóftirnar standa við fjallsrætur, sunnan þeirra er sléttlendi og mýri enn sunnar, nær fjallshlíðinni sem lækir renna úr. Norðan við er votlent, en brátt tekur melurinn við, vegurinn og Markarfljótið enn norðar. Ferhyrnd tóft, vísar í 312°, lengd 6,9m, breidd 4,5m, hæð 1m að innan. Niðurgrafin tóft, engir steinar sjáanlegir í veggjum. Engar greinilegar dyr, e.t.v helst á suðurlanghlið. Veggjaþykkt er erfitt að ákvarða. Súrheyshlaða, um 60 ára gömul 1980.
Heimildir:

RA-083:018 tóft hlaða
292° í Stóra-Dímon, 60° í Barkarstaði. Úr miðjum vesturgafli 017 í miðjan austurgafl eru 7,2m. Tóftirnar standa við fjallsrætur, sunnan þeirra er sléttlendi og mýri enn sunnar, nær fjallshlíðinni sem lækir renna úr.

Norðan við er votlent, en brátt tekur melurinn við, vegurinn og Markarfljótið enn norðar. Ferhyrnd eins og 017, vísar í 298°, lengd 6,3m, breidd 4m, hæð 0,6m inní, hæð af veggjabrún norður fyrir kambinn um 1,4m. Súrheyshlaða, byggð um 1920.
Heimildir:

RA-083:019 renna áveita
(i) Vísar í 195°, 80 skref, beygir þá í 288°, 123 skref, þar sem hann deyr út, mjög óljóst síðasta spölinn, mjög mýrlent hér. (ii) Úr SVhorni (i) 163 skref í 176°er veggjabrot sem vísar í 150° að mestu (130° fyrst), 121 skref þar sem hann deyr út; veggjaþykkt 0,6m, hæð 0,25-0,3m. (iii) Frá þessum enda (ii) í 240°, 56 skref, vísar í 347° jafn langt og (ii). (iv) 28 skref beint upp af (suður af) (iii), sveigt veggjabrot upp við fjallsrætur. (v) N enda (ii) í 24°eru 49 skref - vísar svo 70 skref í 116°, veggjaþykkt c 0,9m hæð um 0,3m, það er möguleiki að veggur þessi haldi áfram í 294°. (vi) Úr SV horni (i) í 318° 43 skref er veggjabrot sem liggur samsíða (i) (í 195°) veggjaþykkt. 1m, hæð um 0,55m, um 100 skref eða svo til út að girðingu. (vii) Annar garður, svo til samsíða (vi) vísar í 200°, 42 skref í vestur 88 skref frá girðingu. (viii) 70 skref frá girðingu, 33 skref hornrétt vestur af (vii), vísar í 198°, 107 skref (ég held þetta geti verið skurður, fremur en veggur [svo]). (ix) Vísar í 296°, breidd um 1m hæð 0,55-0,75m, 68 skref, sveigir þá í 268° c. 12 skref. Er mjög votlent hér skurður hefur verið grafinn nokkru vestar. Uppmoksturinn myndar veggi en skurðirnir hafa verið fylltir að mestu.
Heimildir:

RA-083:020 þúst
Norður af 019 (ix) er lítill hóll m 4 skref í þvermál um 0,5m hár óljóst hvað þetta er.
Heimildir:

RA-083:021 *Nauthús* bæjarstæði býli
1709: "Naut-Hús halda menn verið hafi annað býli úr Stórumerkur landi, þar sjest til byggíngar forms og túnstæðis; er mest alt í bóndapartsins engja takmarki. Enginn veit þess fyrstu bygð eða eyðilegging. Kann ekki aftur byggjast vegna sömu orsaka og segir um Grófartún." Í Nauthúsagili, aðeins upp í brekkunni. "Fyrir innan Viðarflöt taka við Nauthúsamýri hin litða ... Brekkan þarna fyrir ofan heitir Nauthúsatún. Innan þessara örnefna er Nauthúsaá. Innan við hana eru Nauthús við gilkjaftinn, síðustu leifar býlisins, sem þarna stóð fyrir eina tíð. Nauthúsaá felur úr Nautahúsaili. Þar eru reyniviðarhríslan, sem fræg hefur orðið." segir í örnefnaskrá Grasivaxin brekka, lækur og sléttlendi neðan við.

a) Austast á svæðinu, lengd frá gilinu, eru greinilegust merki um tóft, dæld í hlíðina, sem vísar á ská niður hana. Vísar í 310°, opin þangað líklega. Greinilegri merki veggjar að NA, lengd 9m, dýpt 0,75m, e.t.v. skil á lengdinni á um 3,2m, veggjaþykkt að austan um 1,3m, að innri veggjabrún, að vestan 3,8m. b) Vestan við a) og vestan lækjar sem þarna er, er ávöl dæld - eftir súrheysgryfju, gerð fyrir um 60 árum 1980, aðeins notuð í 1 ár. Dýpt 1m, lengd í 330°um 5,2m, (x 5,2m). Grjót sést á veggjum - sett ofan á heyið - var opið. c) Rétt austan við b) sér marka fyrir vegg í horn. Hér hefur e.t.v. verið tóft og þá e.t.v. að hluta undir b), lengd í 330° um 3,7m, gæti líka verið merki um það er torf var rist í b). Tveir bræður sem bjuggu í Nauthúsum og voru ofstopamenn miklir gengu þar aftur.
Heimildir: JÁM I, 101; Ö-Stóra-Mörk, 6; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 30-31

RA-083:022 tóft sel
Rétt sunnan vegar, áður en kemur að Selgili. Slétt graslendi og Markarfljótsaurar að norðan. Sennilega tvær tóftir, hver fram af annarri, ferhyrndar, vísar í 14°. Tóftirnar liggja vestanvert í eins og gömlum grónum lækjarfarvegi,. Þó allgreinilega myndaðar. Lengd frá suðri (syðri tóft) 6m, báðar 15m, mælt á miðja veggi. Breidd um 4,5m, dýpt 1,2m. Ekkert grjót sést í veggjum. Austari veggirnir, í lækjarbakkanum, eru hærri og greinilegri.
Heimildir:

RA-083:023 hleðsla rétt
Ferhyrnd rétt, veggir hlaðnir úr grjóti, enn notuð sem rétt. Hæð 1,25m, lengd 18m, breidd að innanmáli 12,2m. Vísar í 233°. Vesturendinn skiptist í tvo dilka sitthvoru megin, afmarkað með timbri. Aðalhliðið er í austurgafli, austan þess er afgirt svæði fyrir kindurnar.
Heimildir:

RA-083:024 tóft fjárhús
Í túninu, 268° í heimahúsin, 320° í hlöðu norður af. Ræktað tún allt í kring. Melur (órækt) í austur. Ferhyrnd tóft, vísar í 333°, lengd 16,3m, breidd 4,9m, hæð 1,75m. Veggir hlaðnir grjóti að innan, torfi að utan. Flatar hellur eru efst í veggjum. Bárujárn hefur verið á þaki (nýlegt). Rústin er alveg opin í norðurgaflinn, veggjaþykkt 1,7m. Fjárhúsin lögð af stuttu fyrir 1980.

Heimildir:

RA-083:025 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:026 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:027 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:028 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:029 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:030 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:031 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:032 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:033 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:034 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:035 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:036 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:037 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:038 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:039 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:040 heimild um útihús
Heimildir: Túnakort 1924

RA-083:041 kuml legstaður
“Efst í Jökultungum, innan við Smjörgilsá, er Áslákshóll. Gömul munnmæli segja, að þar hafi verið drepinn maður við skógarhögg, sem Áslákur hét.” segir í örnefnaskrá Árið 1909 bárust safninu nokkrir gripir frá Sæmundi Einarssyni í Stóru-Mörk undir Eyjafjöllum. Þeir eru: 5890. Spjót, lítið og óverulegt, einna líkast Sverd 26. 5891. Brýni, ferstrent, með gati nær öðrum enda, úr hörðum steini, röndóttum.5892. Þrjár sviptir á hring, allt steypt úr bronsi; hver svipt er gerð sem dýrshöfuð, er bítur um hringinn. Gæti verið af beizli. Hlutir þessir fundust blásnir úr jörðu, þar sem heitir Áslákshóll, innarlega í Langanesi (Merkurnesi), en svo heitir undirlendið inn með Markarfljóti fyrir innan Stóru-Mörk inn að Jökulsá . Þarna hefur líklega verið bær, þótt ekki sé fullvíst. Um Áslákshól segir Brynjólfur Jónsson: “Hann er blásinn. Þar hafa oftar en einu sinni fundizt fornmenjagripir, og munu sumir þeirra komnir í forngripasafnið, en suma á sonur Einars bónda í Stóru-Mörk, og ætlar hann þá

safninu." Síðustu orðin eiga eflaust við hlutina Þjms. 5890-5892. Ekki eru óyggjandi skilríki fyrir því, að gripirnir séu úr kumli. Samstæðan bendir þó fremur til þess, en þar að auki eru líkur til, að hér sé um að ræða sama fundarstað og Páll Sigurðsson í Árkvörn segir svo frá: "Nú fyrir fám árum fundust í innanverðu Langanesi uppblásin mannabein. tvenn eða fleiri, og þar hjá brotinn oddur af spjóti." En fundur þessi verður þó aðeins talinn til kumlfunda með fyrirvara, þótt líkurnar séu miklar."Á unglingsárum Sæmdurnar í Mörk var hlíðin fyrir ofan hólinn að blása upp. Blés þar þá upp dyr, sem í voru mannabein. Sigurður Vigfússon fornfræðingur hirti beinin, en mun ekki hafa fundið þar neitt fornminja. Seinna fann Sæmundur í Mörk þar brýni ..."
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 8, KEKH,

RA-083:042 heimild um rétt
"Vestasti hóllinn heitir Skyrhóll, næsti hóll við hann er Stórhóll, norðan við hann Messuhóll. Norðan við þann hól og Flaghól, sem er næri hóll austan við Stórhól, er Réttarlág. Þar voru áður fjárréttir Stóru-Merkurmanna." segir í örnefnaskrá. Gæti verið sama og 023
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 1

RA-083:043 *Messugötur* gata leið
"Vestasti hóllinn heitir Skyrhóll, næsti hóll við hann er Stórhóll, norðan við hann Messuhóll. Norðan við þann hól og Flaghól, sem er næri hóll austan við Stórhól, er Réttarlág. Þar voru áður fjárréttir Stóru-Merkurmanna. Eftir lág þessari liggja götur, er Messugötur heita." segir í örnefnaskrá. Þar var farið til Dalskirkju.
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 1

RA-083:044 heimild um fjárhús
"Suður af Flaghól er Fjárhúshóll. Þar standa fjárhús." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 1

RA-083:045 *Kúagötur* gata leið
"Suður af Flaghól er Fjárhúshóll. Þar standa fjárhús. Fyrir sunnan hóla þá, sem nú eru nefndir, er graslaut allmikil eða drag, er Langagróf heitir. Um hana liggja götur, er Kúagötur heita. Um þær voru kýr reknar í haga." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 1-2

RA-083:046 tóft smalakofi
"Sunnan við Löngugróf [sjá 045] heitir að vestan Smalaskálahólar. Þar byggðu unglingar þeir, er sátu hjá ám, sér skála. Sjást þess enn merki." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 2

RA-083:047 *Mórimi* örnefni mógrafir
"Að austan, fyrir sunnan Löngugróf [045] heitir Austurhólar. Austan þeirra er Mórimi. Þar var þurrkaður mór til eldiviðar." segir í örnefnaskrá Þurrkunarstaðurinn ekki fornleif en líklegt að mórinn hafi verið tekinn í nágrenninu.
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 2

RA-083:048 *Kvíastæði* heimild um kvíar
"Austan við Fjárhúshól [044] er lítil fit við Merkurá, er heitir Kvíastæði. Þar voru mjólkaðar ær í færikvíum." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 2

RA-083:049 heimild um þvottastað
"Áin fyrir neðan Stóru-Merkurbæina heitir Merkurá. Áarfit heitir fitin norðan hennar. Nokkru austar eru Þvottahólar. Þar voru föt þurrkuð, sem þvegin voru í ánni." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 2

RA-083:050 *Traðarveita* örnefni traðir
"Neðst í Vesturtúni er mýri sú, er Traðarveita heitir." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 2

RA-083:051 *Lambhúsflatir* örnefni lambhús
"Á Aussturtúni eru þessi örnefni: Vestast er Svíri, þá Brekka, og ofan við hana Lambhúsflatir." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 3

RA-083:052 *Öskuskákar* örnefni
“Á Austurtúni eru þessi örnefni: Vestast er Svíri, þá Brekka, og ofan við hana Lambhúsflatir. Í brekkunni er lág, sem Skítalág heitir, en Skítagil er norðan undir Svíranum. Austan við Brekkuna eru Öskuskákar ...” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 3

RA-083:053 *Fjárhússkákar* örnefni fjárhús
“Á Austurtúni eru þessi örnefni: Vestast er Svíri, þá Brekka, og ofan við hana Lambhúsflatir. Í brekkunni er lág, sem Skítalág heitir, en Skítagil er norðan undir Svíranum. Austan við Brekkuna eru Öskuskákar, þá Rófa, þá Stóraskák, síðan Fjárhússkákar.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 3

RA-083:054 *Gerðin* örnefni
“Á Austurtúni eru þessi örnefni: Vestast er Svíri, þá Brekka, og ofan við hana Lambhúsflatir. Í brekkunni er lág, sem Skítalág heitir, en Skítagil er norðan undir Svíranum. Austan við Brekkuna eru Öskuskákar, þá Rófa, þá Stóraskák, síðan Fjárhússkákar. Að ofan eru Gerðin vestust ...” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 3

RA-083:055 *Fjárhússkák* örnefni fjárhús
“Á Austurtúni eru þessi örnefni: Vestast er Svíri, þá Brekka, og ofan við hana Lambhúsflatir. Í brekkunni er lág, sem Skítalág heitir, en Skítagil er norðan undir Svíranum. Austan við Brekkuna eru Öskuskákar, þá Rófa, þá Stóraskák, síðan Fjárhússkákar. Að ofan eru Gerðin vestust, þá Fjárhússkák ...” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 3

RA-083:056 *Fjárhússkák* örnefni fjárhús
“Á Austurtúni eru þessi örnefni: Vestast er Svíri, þá Brekka, og ofan við hana Lambhúsflatir. Í brekkunni er lág, sem Skítalág heitir, en Skítagil er norðan undir Svíranum. Austan við Brekkuna eru Öskuskákar, þá Rófa, þá Stóraskák, síðan Fjárhússkákar. Að ofan eru Gerðin vestust, þá Fjárhússkák, þá Stóraskák, þá Hrakngaskák og austast Fjárhússkák.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 3

RA-083:057 heimild um kvíar
Grjóthóll heitir fyrir ofan bæinn og Stöðull. Þar var áður mjólkaður búsmali. segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 4

RA-083:058 *Kvíaból* örnefni kvíar
“Kvíaból heitir hæsti hóllinn og norðar Kvíabólstorfa.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 4-5

RA-083:059 *Skógartorfa* heimild um kolagröf
“Maðkamýri heitir mýrarblettur neðan undir Stekkjartúni, þá Seyla og norðast Skógartorfa. Þar hafa sézt leifar af kolagröf.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 5

RA-083:060 *Bólbrekka* örnefni
“Brekkan innan við ána [Nauthúsaá sjá 021] heitir brött, þá er Bólbrekka og ofar Þórarinshús.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 6

RA-083:061 *Þórarinshús* örnefni
“Brekkan innan við ána [Nauthúsaá sjá 021] heitir brött, þá er Bólbrekka og ofar Þórarinshús.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 6

RA-083:062 *Hellisselsflötur* örnefni sel
“Innan við brött er Innstastykkislækur. Þar fyrir innan Gráviðarflötur, þá er Hellisselsflötur og síðast Stórusteinsmýrr, öðru nafni Óskipta, og eru þá talin örnefni í Merkurengjum.” segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 7

RA-083:063 *Selflatir* tóft sel
"Þá er næst að telja örnefni í Merkurnesi, sem áður hét Langanes. Fremst er Sauðártangi ... Næst er Sauðá. Hún rennur úr Merkurkeri. Þá koma Hrossvellir og innan við þá Selá, sem kemur úr Selgiljum, Innra- og fremmra-. Þar fyrir innan Selflatir ..." segir í örnefnaskrá ÞT"Selrústir sjást á þessu svæði niðri í nesinu, næst alfaravegi."
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 7; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 39

RA-083:064 *Akstaðaflatir* heimild um býli
Um 1270: Akstaðir nefndir í máldaga Holtskirkju. "Þá er næst að telja örnefni í Merkurnesi, sem áður hét Langanes. Fremst er Sauðártangi ... Næst er Sauðá. Hún rennur úr Merkurkeri. Þá koma Hrossvellir og innan við þá Selá, sem kemur úr Selgiljum, Innra- og fremmra-. Þar fyrir innan Selflatir; þá er Akstaðaá, sem kemur úr Akstaðagiljum. Akstaðaflatir eru innan við ána. Þar halda sumir, að hafi verið býli. Á Akstaðaflötum átti Holt undir Eyjafjöllum nautabeit." segir í örnefnaskrá
Heimildir: DI II, 84-86; Ö-Stóra-Mörk, 7

RA-083:065 *Seltungur* örnefni sel
"... og er þá fjallið eftir. Brekkurnar voru nefndar í hlíðinni ofan mýrarinnar austan Austurtúnsins í Mörk. Hlíðin ofan við brekkurnar heitir Bæjarhraun. Innan við það eru Seltungur." segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 8

RA-083:066 *Nesrétt* hleðsla rétt
"Innan við Mosana [upp í fjallinu ?] eru Fremri-Grýtugilin. Milli þeirra er Miðtunga. Í kjaftinum á því fremra er rétt Merkurmanna." segir í örnefnaskrá Í bók ÞT er mynd af réttinni, grjóthlaðin í boga við mynni lítillar kvosar.
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 10; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 39 (mynd)

RA-083:067 *Stóru-Merkurengjagarður* heimild
Í dómi frá 1755 er nefndur Stóru-Merkurengagarður. ÞT segir hann hafa verið fyrir framan Sauðá.
Heimildir: Ö-Stóra-Mörk, 11-12; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 39

RA-083:068 heimild um fjárskýli
"Þetta er Nauthúsagil [021] og þar var lengi ein þekktasta reyniviðarhrísla landsins, limamikil og með býsna sverum bol. Hún naut áburðar frá fjárbóli í gilbarmi."
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 33

RA-083:069 *Smérgil* örnefni býli/sel
"Næst er komið að Smérgiljum (Smjörgiljum) sem liggja frá láglendinu í hálendisbrúnina milli Helluhauss og Innstuhausa ... Frá þeim falla tíðast lækir sem sameinast í Smérgilsá, er rennur þvert norður um nesið. ... Nafnið Smérgil virðist benda til selstöðu eða búsetu. Smérgilsflatir eru neðan við Smérgil." "Við Smérgilsána að neðanverðu er á köflum kvístlendi gott og hagar geðfelldir sauðfé ..."
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 42

RA-083b Stóra-Mörk (Merkurtungur)

"Landið sunnan Þórsmerkur skiptist í fjóra afrétti, Steinholt, Stakkholt, Merkurtungur og Goðaland. Landið fyrir botni Sunda (Krossársunda) skiptist í tvennt, Múlatungur og Teigstungur. Allir til samans heita þessir afréttir Suðurafréttir." Þórður Tómasson: Þórsmörk, 50. Merkurtungur eru tungan milli Fremra- og Innra-Hvannárgils, austan við Staksholt og tilheyra Stóru-Mörk einni. Ábúendur Stóru-Markar hafa þó ekki notað afréttinn í manna minnum, enda er nægt beitiland í heimahögum, og hafa Merkurtungur verið leigðar öðrum til lambabeitar. ... Eftirgjaldið var að leigjandi smalaði landið. ... Ekki munu nema eitt eða tvö heimili hafa notað þær í senn. - (GR I, 190) Merkurtungur eru nú eign Skógræktar ríkisins "[Merkurtungur] eru hálendar, og til beggja hliða eru næstum þverhníptir hamrar, en uppi eru þær vel grösugar. ... Var talið, að þær bæru eitt hundrað tólfrætt. ... Tungurnar þóttu góður lambaafréttur. Komu lömb þaðan þrifleg og feit. Viðburður þótti, ef þau kollheimtust ekki. Þar var heldur enginn dýrbýtur, sem þó var nokkur í afréttunum í kring." - (GR I, 190). Rétt og náttstaður var í Staksholti.

RA-083b:001 heimild um rétt
"[Merkurtungur] eru hálendar, og til beggja hliða eru næstum þverhníptir hamrar, en uppi eru þær vel grösugar. ... Var talið, að þær bæru eitt hundrað tólfrætt. ... Tungurnar þóttu góður lambaafréttur. Komu lömb þaðan þrifleg og feit. Viðburður þótti, ef þau kollheimtust ekki. Þar var heldur enginn dýrbýtur, sem þó var nokkur í afréttunum í kring." - Rétt og náttstaður var í Staksholti.

Heimildir: GR I, 190

RA-083b:002 heimild um náttstað
"[Merkurtungur] eru hálendar, og til beggja hliða eru næstum þverhníptir hamrar, en uppi eru þær vel grösugar. ... Var talið, að þær bæru eitt hundrað tólfrætt. ... Tungurnar þóttu góður lambaafréttur. Komu lömb þaðan þrifleg og feit. Viðburður þótti, ef þau kollheimtust ekki. Þar var heldur enginn dýrbýtur, sem þó var nokkur í afréttunum í kring." - Rétt og náttstaður var í Staksholti.
Heimildir: GR I, 190

RA-083b:003 *Niðurganga* örnefni leið
"Neðsti rani tungnanna heitir Niðurganga." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Merkurtungur, 1

RA-083b:004 *Fremri-Uppganga* örnefni leið
"Í Norðurgilinu eru Fremri-Uppganga og Innri-Uppganga." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Merkurtungur, 1

RA-083b:005 *Innri-Uppganga* örnefni leið
"Í Norðurgilinu eru Fremri-Uppganga og Innri-Uppganga." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Merkurtungur, 1

RA-611 Fornleifar á fleiri en einni jörð undir Eyjafjöllum

RA-611:001 garðlag varnargarður
"Gerður var grjótvarinn garður frá Setbergi við Seljaland 700 m suðvestur á láglendið. Mun garðurinn hafa verið byggður svipað því, sem Sigurður Siguðrsson ráðunautur hafði lagt til 1908." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 110

RA-611:002 vegur leið
"Vöðull heitir þar sem Merkilækur kemur í Mjósyndi. Gamli sýsluvegurinn lá þarna um og farið var yfir Vöðulinn." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Rauðafell svör við sp.

RA-611:003 garðlag varnargarður
"Vallgróinn garður liggur ofan úr Holtsoddum fram að Holti og svo niður að Ormskoti og áfram þaðan austur á aur." Segir í örnefnaskrá "Blómaskeið þessa garðs var á árunum frá 1900 og fram yfir aldamót. Talsverður hluti hans var lagður vorið 1899, sem allt fór í hann hjá Holshverfingum, ungum sem gömlum."
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 23-24

RA-611:004 garðlag varnargarður
"... árið 1912 var hafinn vinna við nýjan varnargarð fyrir Holtsá, sem markaði henni þrengri skorður, og byggður var úr haldbetra efni en torfi einu saman." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Holtshverfi, 24

RA-611:005 *Prestsgata* heimild um leið
"Gatan eða sneiðingurinn, sem liggur eftir brekkunni upp í skarðið vestan Brattskjóls, kallast Prestsgata. Hana riðu Holtsprestar, er þeir fóru í Ásólfsskálarétt." Segir í örnefnaskrá
Heimildir: Ö-Ásólfsskálatorfan, 8

RA-611:006 heimild um leið
"Sunnar og ofan Heljarkambs er Brattafönn. Eftir henni liggur gönguleiðin milli Skóga og Goðalands." Sjá 641:008
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 71

RA-612 Óstaðsetjanlegar fornleifar undir Eyjafjöllum

RA-612:001 *að Auðnum* bæjarstæði býli
"Landnámsbýlið, bústaður Ásgeirs kneifar, sem Landnáma segir að hafi verið þar sem þá hét að Auðnum, gæti hafa verið á sléttlendinu norðaustan útfalls Markarfljóts. En byggð þessi hefur varað stutt og vesturhluti landnámsjarðarinnar lagst til stórbýlisins Seljalands." Segir í Sunnlenskum byggðum.
Heimildir: SB IV, 107

RA-612:002 bæjarstæði býli
Ekki er vitað hvar býli landnámskonunnar Áskerðar Asksdóttur var. Hún nam land um vesturhluta hreppsins, þ.e. Dalatorfu og Merkurjarðir. Þórður Tómasson segir: "Um Langanes getur fyrst í Landnámu þar sem segir frá landnámi Ásgerðar Asksdóttur hins ómálga: "Ásgerður nam land milli Seljalandsmúla og Markarfljóts, Langanes allt upp til Jöldusteins og bjó norðan í Katanesi." Óþekkt er með öllu hvar bær landnámskonunnar stóð. Út í bláinn nefur getum verið leitt að því að Katanes sé sá staður milli Hamragarða og Neðradals undir Eyjaföllum sem nú nefnist Kattarnef."
Heimildir: SB IV, 112; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 38

RA-612:003 *Arnarbæli* bæjarhóll bústaður
Arnarbæli var býli samanber Þorlákssögu helga. Arnarbælisós nefndur í Njálu. ATH kenningu Þórðar Tómassonar um að Þetta hafi verið Austasta Arnarbæli og sé sami bær og seinna var kallaður Stóraborg. ARNARBÆLI UNDIR EYJAFJÖLLUM (R) (etv. sama og Miðbæli, eða Austasta Arnarbæli)c. 1200: Gamall og fésnauður prestur þar, heitir á Þorlák að finna son sinn, sem hann átti með konu sinni, en menn héldu annan föður að, og höfðu fylgt til þess, er presturinn varð félaus; Þorlákssaga yngri, Bsk I, 322-323, sbr. Jarteinabók 1200, Bsk I, 348-349c. 1200: Magnús bóndi þar, Páll bp á yfirreið, rigning; Jarteinabók 1200, Bsk I, 339 [gæti fullt eins átt við Arnarbæli í Ölfusi].c. 1200: kirkja í Arnarbælum tvennum, annað hlýtur að vera þetta, hitt mun vera Miðbæli; Kirknaskrá Páls, DI XII 6
Heimildir: ÍF XII, 74; Bjarki Bjarnason: Njáluslóðir, 8; DI

RA-613 Steinsholt

"Landið sunnan Þórsmerkur skiptist í fjóra afrétti, Steinholt, Stakkholt, Merkurtungur og Goðaland. Landið fyrir botni Sunda (Krossársunda) skiptist í tvennt, Múlatungur og Teigstungur. Allir til samans heita þessir afréttir Suðurafréttir." (Þórður Tómasson: Þórsmörk, 50). Steinsholt er vestasti smáafrétturinn undir norðurhlíðum Eyjafjallajökuls. Hann takmarkast af Falljökli að vestan og Rjúpnafjalli/Steinsholtsá að austan. Steinsholt tilheyrði jörðunum Fit (RA-062), Fitjamýri (RA-063) og Miðmörk (RA-082) og höfðu ábúendur þessara jarða einir rétt til að nota beitina og bar líka einum skylda til að smala svæðið - (GR I, 188). Gangnamenn í Steinsholti gistu í Fagraskógsbóli í Staksholti og þar var líka réttað þannig að ekki er margra mannvirkja að vænta á þessum afrétti.

"[Staksholt] er klettótt mjög og gróðurlítið, háir hnúkar með þverhníptum hamraveggjum. ... mjög er graslítið í þeim ... Steinsholt þótti slæmur afréttur." (GR I, 187) "Neðsti hluti Steinholts er stórgrýtt, gróðurlítil sandslétta. Ofan hennar rís geysimikil bogadregin jökulalda. Innan og ofan hennar rís afrétturin upp í hrikahamra, sundurskorna af giljum sem tungur Eyjafjallajökuls lágu ofan í fram um 1920." (Þórður Tómasson: Þórsmörk, 51).

RA-613:001 *Kirkjuhöfuð* örnefni
Kirkjuhöfuð er einn af hnúkunum á afréttinum (milli Moshauss og Innstahauss?) Einsvíst er að hnúkurinn dragi nafn sitt af lögun sinni
Heimildir: GR I, 187

RA-613:002 *Hoftorfa* örnefni
"Í norðanverðu Steinsholti heitir Hoftorfa. Þar hefir því búið höfðingi, er hefir haft hof á bæ sínum. Rúst sjest þar engin, sem ekki er von; þar liggja nú skriðjöklar fram á lægstu hjalla, en jökulaur yfir undirlendi öllu." Hofsteinn er á svæði sem kallað er Hoftorfa, en það er nyrt og vestast í Steinsholti, rétt austan við Langanes. Ef til vill er líklegast að þarna sé sá "bjór ónuminn fyrir austan Fljót milli Krossár og Jöldusteins", sem Jörundur "fór eldi og lagði til hofs", Landnáma 350, því að landnám Ásgerðar hefur sennilega ekki náð lengra en að Steinsholti og landnám næstu landnámsmanna Ásbjarnar Reyrketilssonar og Steinfinns bróður hans hefst fyrst fyrir ofan Krossá. Undir kletti í miðri brekku á hofið að hafa staðið, að því er munnmæli segja (samkvæmt frásögn Páls í Árkvörn)." KK: "Á einum stað er gróin brekka í hæðardraginu Steinsholti. Er hún nefnd Hoftorfa.

Ekki er vitað, við hvaða Hof hún er kennd. [Nmgr. Ef til vill er líklegast að þarna sé sá "bjór ónuminn fyrir austan Fljót milli Krossár og Jöldusteins", sem Jörundur "fór eldi og lagði til hofs", Landnáma 350, því að landnám Ásgerðar hefur sennilega ekki náð lengra en að Steinsholti og landnám næstu landnámsmanna Ásbjarnar Reyrketilssonar og Steinfinns bróður hans hefst fyrst fyrir ofan Krossá. Undir kletti í miðri brekku á hofið að hafa staðið, að því er munnmæli segja (samkvæmt frásögn Páls í Árkvörn).] Handan holtsins er skriðjökull milli tveggja kletta...Frá skriðjöklinum rennur á, Steinsholtsá."
Heimildir: BJ: "Rannsókn í Rangárþingi sumarið 1893" Árbók 1894, 23; KK I, 191

RA-613:003 gripir
1866: "Tínbúið BRÝNI með gati í endann. Það er 5 þumlúngar og 3 línur á lengd. ... Það fannst þar sem Hoftorfa heitir, nálægt steini, er Hofsteinn er nefndur, á afrétt frá Steinsholti, er liggur næst við Lánganes." Þjms. 324
Heimildir: Skýrsla FÍ I, 133

RA-613:004 *Svertingsstaðir* bæjarstæði býli
"Afréttur þessi virðist hluti af því landi, sem Jörmundur goði lagði til hofs síns. Bústað hans, Svertingsstaði, þekkir nú enginn, en vel getur hann hafa verið þarna í grenndinni, einhvers staðar á því landi, sem Markarfljót hefur lagt undir veldi sitt." Segir í örnefnalýsingu. SV segir í grein sinni að hann telji Svertingsstaði hafa verið neðar og austan undir hlíðinni fyrir austan Seljaland því þar sé berghamar sem kallaður er Svörtubjörg eða Hrafnabjörg. Bærinn hafi staðið þar og eyðst af Markarfljóti.
Heimildir: Ö-Steinholt, 1; SV: Árbók 1888-92, 37

RA-614 Staksholt

"Landið sunnan Þórsmerkur skiptist í fjóra afrétti, Steinholt, Stakkholt, Merkurtungur og Goðaland. Landið fyrir botni Sunda (Krossársunda) skiptist í tvennt, Múlatungur og Teigstungur. Allir til samans heita þessir afréttir Suðurafréttir." (Þórður Tómasson: Þórsmörk, 50). Staksholt er einn smáafréttanna undir norðurhlíðum Eyjafjallajökuls. Vesturmörk eru Steinsholtsá en austurmörk um Fremra-Hvannárgil. Afrétturinn tilheyrði Brúnum (RA-071), Borgareyrum (RA-073), Dalsseli (RA-075), Steinmóðarbæ (RA-074), Hamragörðum (RA-072), Neðri-Dal (RA-076), Dalskoti (RA-077), Króktúni (RA-078), Stóra-Dal og Murnarvelli (RA-079), Eyvindarholti (RA-080) og Stóru Mörk (RA-083). Fyrir utan Stóru Mörk voru allar þessar jarðir hjáleigur frá Stóra Dal. Fram um miðja 18. öld munu býlin hafa verið 18 sem áttu að leggja mann til smölunar í Staksholti - (GR I, 190) Þórður Tómasson segir afréttinn hafa tilheyrt Stóra-Dal einum. (ÞT: "Stóri-Dalur...", 56) "Staksholt er klettótt og gróðurlítið og þykir rýr afréttur. Hættur eru þar miklar í hömrum." (GR I, 188)

RA-614:001 *Fagraskógsból* heimild um sæluhús
"Vestast á framafrétti er Fagriskógur. Er þar þó enginn skógur nú. ... þar er Fagraskógsbólið, sæluhús leitarmanna." "Neðarlega í því [Bólhöfðinu] er Fagraskógsbólið, mikið reimleikaból, að sumir töldu. Þar liggja fjallmenn við, seinni nóttina er þeir sama afréttinn, en til þess fer aðeins einn dagur." Segir í örnefnalýsingu. "Innan við Fagraskóg, ofan við Krossáraurinn er hamar sem nefnist Bólhöfuð. Í honum er Fagraskógsbólið, náttstaður Stakkholtsmanna seinni nótt í fjalaferð. Þangað leituðu einnig smalar af Steinsholti. Þarna var mönnum oft kaldsöm vist í opnu bóli." Gangnamenn af Steinsholti og Merkurtungum gistu líka í Fagraskógsbóli
Heimildir: GR I, 187, 188, 191; Ö-Stakkholt, 1; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 58

RA-614:002 heimild um rétt
Fagriskógur ... Þar er fjárrétt fyrir Staksholtssafnið." "Efst á Fagraskógi er fjárrétt við svokallað Réttarnef." Segir í örnefnalýsingu. "Fremst á Fagraskógi er svonefnt Réttarnef við Steinsholtsá. Þar var fjárrétt fyrir Stakkholtssafnið. Hún hvarf í Steinsholtshlaupið 1967."
Heimildir: GR I, 188; Ö-Stakkholt, 1; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 58

RA-614:003 *Stakkhálsból* hellir náttstaður
"Innst í Staksholti er Stakshals. Í honum er hellir, þar sem gangnamenn liggja fyrri nóttina, sem þeir eru á fjalli." "Fyrir innan Stakksgil er Stakksháls. Neðst norðan í honum er ból, sem legið er við í." Segir í örnefnalýsingu. "Innan við Stakkagil er Stakksháls. Uppi í honum, norðan í móti, er viðlegubólið Stakkshálsból sem oftast var legið við í fyrri nótt í smölun." "Þetta er opið ból móti norðri og var í því mjór svefnbálkur þar sem menn lágu andfætis. Seinna var hann breikkaður nokkuð." Gangnamenn í Hellistungum gista líka í helli þessum
Heimildir: GR I, 188, 191; Ö-Stakkholt, 2; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 60

RA-614:004 mannvirki samgöngubót

á leið upp í Litlaland af Staksholti. Meðan skriðjökullin rann niður á Litlaland varð ekki komist þangað nema af Hellistungum og var það jafnan smalað af þeim. Á árunum 1850-80 bjó í Stóra-Dal bóndi sá er Jón Sigurðsson hét. Hann hvarf eitt haust inn á afréttinn og kom seinna "í ljós að hann hafði verið að reka hæla í bergið til að ganga upp á Litlaland. Nú hefir bergið molnað og hælarnir losnað úr því, og liggja þar neðan undir."
Heimildir: GR I, 189

RA-614:005 *Stakkból* hellir náttstaður
"Í Stakka er ból, og hafa fjallamenn stundum legið þar við, og ekki laust við, að það hafi verið bendlað við reimleika." Segir í örnefnalýsingu. "Hér niður undan er einstæða, strýtulaga fellið Stakkur. Norðan í honum er gamalt viðleguból og lá reimleikaorð á því hjá sumum en fara af fáar sögur." Á árunum 1850-80 bjó í Stóra-Dal bóndi sá er Jón Sigurðsson hét. Hann hvarf eitt haust inn á afréttinn og kom seinna í ljós að hann hafði m.a. lagað til "smáskúta í Stak; klappaði hann bergið og stækkaði skútann. Hlóð hann síðan vegg fyrir framan. Var þarna ágætt skýli fyrir þrjá menn, og heldur sér enn, eins og hann gekk frá því."
Heimildir: GR I, 189; Ö-Stakkholt, 2; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 60

RA-614:006 heimild um vað
"Efsti hluti hennar [Steinholtsár] heitri Lón. Þar er venjulega minni straumur og talin þrautaleið að ríða þar yfir ána í vatnavöxtum." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Stakkholt, 1

RA-614:007 heimild um bústað
"Fyrir innan Nauthillur er Gunnufuð." Segir í örnefnalýsingu. "Einhvern tíma bjuggu hjón að Efstakoti undir Eyjafjöllum, og hét konan Guðrún, en ekki er getið um nafn bóndans. Eitt sumar í slátturbyrjunina hurfu hjónin frá bæ sínum, og vissi enginn, hvað um þau varð. Nokkuð höfðu þau haft með sér af búsgögnum, og rúmföt, og héldu menn því, að þau hefðu lagzt út. Var þeirra leitað til afrétta. Reyk sáu leitarmenn leggja upp úr Hvanngljúfri, er þeir komu á Stakksflatir. Voru strokuhjúin þá þar og höfðu stolið fráfærulambi og voru að sjóða það. Voru þau fönguð og flutt til byggða." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Stakkholt, 2

RA-614:008 heimild um rétt
"Fyrir innan Nauthillur er Gunnufuð. ... Í Gunnufuði réttaði Magnús goði, sem svo var nefndur, fé sitt. Var nafni þess þá breytt og það kallað Mangafuð." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Stakkholt, 2-3

RA-614:009 *á Steinbogum* heimild um leið
"Fyrir botni Syðra-Hvannárgils er Litlaland. Á það var áður ógengt, nema af Merkurtungum um veg, sem heitir á Steinboganum. Nú er skriðjökullinn sá horfinn, sem aðskildi Litlaland og Stakkholt, og er þar greiður vegur á milli." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Stakkholt, 3

RA-615 Þórsmörk

Milli Krossár og Þröngár. Þórsmörk var áður afréttur Fljótshlíðinga. Þar áttu beitarítak 36 jarðir í Fljótshlíð að hálfu en Oddakirkja að hálfu - (GR I, 212). (ATH máld Oddakirkju aq 1385). Nú í umsjá Skógræktar ríkisins - (GR I, 212) Þórsmörk milli Krossár og Markarfljóts tilheyrir Eyjafjallahreppi. (Þórður Tómasson: Þórsmörk, 80)

RA-615:001 *Valahnúksból* heimild um sæluhús
"Austan megin í gili því, sem síðast var nefnt [ónafngreint innan við Innra-Hestagil], er hið svonefnda Valahnjúksból, sem til skamms tíma hefur verið viðlegustaður smalamanna." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: GR I, 195-96; Ö-Þórsmörk, 6

RA-615:002 hleðsla rétt
Við fremsta klettinn sunnan í Valahnúk. "Suður af Valahnúksbóli er Réttarnef niður við Krossá. Þar var lengi rétt, en nú eydd af völdum árinnar." Segir í örnefnalýsingu. Þar var rétt um aldamótin, en í sambandi við breytingar á gangnatilhögun á Almenningum var ný rétt byggð þá við hliðina á þeirri gömlu - GR I, 194
Heimildir: GR I, 194; Ö-Þórsmörk, 7

RA-615:003 *Þuríðarstaðir* bæjarstæði býli
Rústir Þuríðarstaða eru norðan í Merkurrana, í vestur frá mynni Húsadals og er bæjarstæðið nú alveg á bakka

Markarfljótsfarvegarins Bæjarleifarnar eru nú aðeins gisin grjótdreif sem liggur á mjög uppblásnum jarðvegi. Talið er að Markarfljót hafi brotið mikið land framan við Þuríðarstaði BJ 1906; GS 1980. Bæjar með þessu nafni er getið í JÁM I, 101-102. Þar segir að Þuríðarstaðir séu takmark á svo nefndri Miðrimörk fyrir innan Þórsmörk, og að þau munnmæli hvíli á, að þarna hafi verið bær í gamla daga, en nú sé landið notað fyrir lambaafrétt úr Fljótshlíð. Talið var ólíklegt að nokkuð sæist til byggingaleifa, slægjur sagðar engar og vetrarhörkur miklar. Páll í Árkvörn (StSÍ II, 511) og SV (Árb 1892, 38) segja aðeins um staðinn að hann sé uppblásinn og BJ (Árb 1894) taldi að rústin væri komin undir moldarskriðu og sæist ekki lengur. Enginn þeirra virðist hafa komið á staðinn fyrr en BJ gerði rannsókn þar 1906. Þá lýsir hann allmiklum byggðaleifum. “Hleðslugrjótið, sem lá dreift um móhelluna taldi hann aðeins vera nóg í undirstöður veggjanna, sem voru að mestu úr lagi færðir. Þó taldi hann, að enn mætti sjá útlínur aðalbæjarhússins: nálægt 10 faðma löng steinaröð, líklega undirstaða afturveggjarins og steinar hér og þar úr framveggnum sem mynduðu beina röð samhliða hinni. Samkvæmt þessu hefði breidd hússins verið um 4 álnir. NV af aðalgrjótdreifinni sagði hann vera leifar sérstaks húss um 8 faðma langs og 1 1/2 breiðs.

Austan aðalbæjarrústarinnar mun bæjarlækurinn hafa verið, og þar austan við voru óljósar byggingaleifar, sem sindur var innan um og taldi BJ það hafa verið smiðju. Í tóftinni fann hann hálfa steinskál með gati í botninum og taldi hann að smiðjueldurinn hefði brunnið í henni. Engin eldstó var í aðalbæjarrústinni en talsvert af viðarkolaösku á einum stað. Rétt vestan við rústina fann BJ ferhyrnda holu sem höggvin var í móhelluna, fulla af mulinni beinaösku. Taldi hann þetta geta verið eftir heiðið heimablót. Þá fann hann stórt steinker við rústina, sem sprungið var í smáparta nema botninn, 1 1/4 alin á lengd, 1 alin á breidd og 1/2 alin á dýpt, úr ljósgráu móbergi. Taldi hann það hafa staðið utan húss og verið etv þvottastampur. Inni í rústinni fann hann m.a. brýnisbrot, krók af fötuhandfangi, odd af ljá og þyrsklingaöngul, sem bendir til að Þuríðarstaðamenn hafi stundað sjóróðra. Árb 1907, 19-21,

Örn. Þuríðarstaðir á Þórsmörk kemur fyrir í JÁM, 1, 101 og hefur það jafnan síðan verið tengt við þessar rústir. Þuríður á að hafa verið kona Ketils sonar Ásbjarnar landnámsmanns í Þórsmörk. GS rannsakaði rústirnar á Þuríðarstöðum 1980 og voru þær þá svo gerblásnar að engin húsalögun sást lengur en grjótdreif vísar á bæjarstæðið. Á suðurbakka gils sem myndast hefur SA við bæjarstæðið sjást þó enn leifar tóftar þeirrar er BJ taldi vera af smiðju. Ekki sáust nein merki um steinkerin eða steinþróna sem BJ lýsir. GS birtir skrá um muni sem fundist hafa á Þuríðarstöðum og varðveittir eru á Þjms, og einnig teikningar af sumum þeirra. Munirnir verða ekki tímasettir nákvæmlega en þó telur GS að á þessum stað hafi snemma verið byggt. Smiðjuleifarnar eru helstu rök fyrir því að telja þessar rústir vera eftir bæ. KE telur Þjms. 6204 blýmet, flatur aflangur ferstrendingur, bronsbútar reknir inn í báðar hliðar, 3,421 grömm, sennilega frá söguöld.

Heimildir: BJ: “Rannsókn í Þórsmörk sumarið 1906 Árbók 1907, 20; BJ: “Rannsóknir í Rangárþingi sumarið 1893” Árbók 1894, 22-23; GS: “Byggðaleifar á Þórsmörk” Árbók 1982, 35-43; KEKH, 356

RA-615:004 *Þuríðarstaðir efri* bæjarstæði býli

Rústir sem ganga undir nafninu Þuríðarstaðir efri eru um 300 m SV við Þuríðarstaði [RA-615:003], upp af Engidal, rétt norðan við hábungu Merkurranans, í um 210 m.y.s. Minjarnar eru að hverfa ofaní gil sem myndast hefur rétt vestan við bæjarstæðið. Allt svæðið er nú uppblásið, þó nokkur gróður hafi náð að festa rætur í gilbotninum, og liggja veggjasteinarnir ofan á móhellu.

GS 1980: Rústir þessar munu fyrst hafa komið í ljós í kringum 1970 og munir þaðan voru teknir til handargagns og afhentir Þjms 1974. Engar sagnir eða heimildir aðrar eru um bæjarstæði þetta og er nafnið tilbúningur sem notað er í Fundabókum Þjms. GS rannsakaði staðinn 1980 og mátti þá sjá greinilega útlínur langhúss syðst á svæðinu. Það snýr lítið eitt á ská meðfram gilbarminum og virðist um 15 m langt. Langhliðar hússins markast af tveimur gisnum, samsíða röðum stórra veggjasteina, með tæplega 5 m millibili. Rétt norðan við þessar byggðaleifar hefur vatn myndað grunnan farveg, en þar norðan við er grjótdreif á afmörkuðu svæði. Hafa þar án efa verið mannvirki, líklega fleiri en eitt en útlínur þeirra verða ekki greindar lengur. Svæðið er þrískipt og telur GS mögulegt að þar hafi verið þrjú hús. Uppdráttur var gerður af rústunum 1981 og hafði þá grjótdreifin færst allmikið úr stað frá því árið áður og langhúsið nú mun ógreinilegra. 5 kljásteinar voru í hnapp við NV enda langhússins og innan þess fundust líparítsteinvölur og einnig voru dreyfð um svæðið brýnisbrot og brennd bein. Árb 1982, 43-44. Spölkorn sunnan við bæjarstæðið, uppi á háhryggnum áður en komið er niður í Engidal fannst uppblásin grjótdreif sem talin er augljósar leifar mannvirkis. Gjallmolar hafa fundist þar og greinst sem rauðablástur. Árb 1982, 50. GS birtir skrá um muni sem fundist hafa á rústasvæði þessu á s. 44-49 sem og myndir af nokkrum þeirra. Á meðal þeirra er hringprjónn sem tímasettur er til 7.-10. aldar (Þjms. 1977:52) og bronshlutur sem þykir vera með keltnesku munstri frá 8. eða 9. öld en hefur verið endurnýttur, mögulega sem lóð (Þjms 1974: 115). Þá fannst einnig skeifubrot en skeifur eru fyrst taldar teknar í notkun á Íslandi á 11. eð 12. öld, og skrautbóla sem tímasett er til 12. eða 13. aldar. Af þessu má ráða að byggð hafi verið á Þuríðarstöðum a.m.k. frá 10. öld fram á 12. öld.

Heimildir: ÁFÍ 1972, 129; GS: “Byggðaleifar á Þórsmörk” Árbók 1982, 43-51

RA-615:005 *Húsadalur* bæjarstæði býli

1709: “Húsadalur heitir annað örnefni skamt frá Þuríðarstöðum. Þar halda og menn til forna hafi bygð verið, jafvel mikil, af girðíngum, sem enn nú til sjest. Er og óbyggilegt sökum slægnaleysis og vetrarharðinda. Þetta pláts er og brúkað fyrir afrjett úr Fljótshlíð.” BJ: “Ekki er von að forn rúst sjáist þar, Sæmundur mun hafa sett sinn bæ í hana ...” Rústir bæjar frá 1802 inni í miðjum Húsadal Birkiskógur er nú kominn yfir hluta rústanna og túnstæðið. Tóftirnar eru allar yfirgrónar og mjög vel varðveittar. Bæjarstæðið er ákaflega skjólgott, liggur í dalbotninum með skógi vaxnar hlíðar á alla vegu.

Skv. JÁM I, 102 var byggð í Húsadal til forna og mátti þá enn [1709] sjá garða marga. Staðurinn var þó talinn óbyggilegur sökum slægnaleysis og vetrarharðinda. Leifar þessara mannvirkja sjást ekki lengur og telur GS sem rannsakaði staðinn 1980 að bærinn frá 1802 hafi verið byggður ofan í þau. Magnús Árnason og Sæmundur Ögmundarson settu þarna bú 1802 en það entist aðeins árið og var ástæða þess rakin til myrkfælni og daugagangs. Nýbýlalöggjöfin frá 1776 mun hafa orðið þeim Magnúsi og Sæmundi hvatning. Rústirnar sem nú sjást eru þessar “1. Ferhyrnt langhús með inngangi á miðri vesturhliðinni ... Lengd 9.0 m, breidd 4.0 m, hæð 0.95 m, veggjaþykkt 1m. Veggir voru heillegir, grjót- og torfhlaðnir. Í norðvesturhorni tóftarinnar var pallur, 1.4 x 1.4 m að umfangi. Bogadregnir veggir vestur af innganginum mynda þar nokkurs konar forgarð, 3,5 m að breidd. 2. Við austurhlið tóftarinnar er niðurgrafið svæði. Lengd 9.0 m, breidd 6.0 m. Svæði þetta, sem er e.t.v. einhvers konar rétt, er markað hlöðnum vegg að austan, sem heldur áfram til suðurs og myndar einnig austurvegg tveggja smátófta (3 og 4), sem þar eru. 3. Næst 1 er ferhyrnd smátóft ... Lengd 3.5 m, breidd 4.5 m, veggjaþykkt 0.8-1.7 m, hæð 0.45-1.0 m. Ekkert grjót er nú að sjá í veggjum, og enginn inngangur er sjáanlegur. Tvær allháar birkihríslur vaxa nú inni í tóftinni. 4. Beint suður af 3 er önnur ferhyrnd tóft með útskoti til austurs. Inngangur er á vesturlanghliðinni ... Lengd 5.5 m, breidd 2,5 m, innanmál útskots 1.2 x 1.2 m. Grjót sést í veggjum.” Túnið hefur verið norður af bæjarstæðinu og er þar enn svolítið opið svæði í skóginum.
Heimildir: JÁM I, 102; ÁFÍ 1972, 107-109; GS: “Byggðaleifar á Þórsmörk” Árbók 1982, 51-53; BJ: “Rannsókn á Þórsmörk” Árbók 1907, 18

RA-615:006 gripir
1866: “Ferhyrnd HRÍNGJA, þornlaus, með ill-læsilegum miðaldar-rúnaleturs blending. Hún fannst á Þórsmörk.” Þjms. 330
Heimildir: Skýrsla FÍ I, 135

RA-615:007 *Snorraríki* heimild um útilegumannabústaður
“Innst í sunnanverðum Húsadal er klettur, og í honum dálítill skúti. Heitir hann Snorraríki, og er mælt, að þar hafi sakamaður, sem Snorri hét, hafzt við um skeið. Í bergið hafa ýmsir rist fangamörk sín.” Segir í örnefnalýsingu.

Udtog af en Reisejournal 1793 (Þessi útdráttur úr ferðabók Sveins er í íslenskri þýðingu í Ferðabók Sveins Pálssonar. Rv., 195, 237) : “Snorra Ríki /:paa Thorsmark:/ ogsaa en Hule höit oppe i en perpendikulær Klippe; den skal være benævnet efter en Mand Snorre, der först skal være klavret der op, uden at bruge de der siden hugne Fodstier i Klippen. Saavel Hulens Indvendinge som Klippen uden for, er ganske udgravet med adksillige, deels effter Annseende meget gamle Navne og runiske Bogstaver og Navne.” F,151 Síðan kemur eftir Steingrím sjálfan: “Efterrenting om Snorraríki, 17. 9. 1821 o.sv.fr. .... F,154-156 [afmg. við XIIb: Um Snorraríki vísast almennt til A. Bæksted, Islands runeindskrifter. Kh., 1942, 95-6. Sjá einnig Rang. Sý-só HÍB 1839-1873 Rv. 1968,79].FF 1821: “Ved hielt ad inhuggede Fodstier og haandgrep kan man nu momme derop, dog ingenlunde magelig, og vel ikke udan hiept af Reeb, andre end de, som er vante til af stige op ad Fieldene Selv hulen har smal Aabning, synes at være dannet af Naturen, halvet saaledes nedad og opad, at den er höjest i Midten, henimod 6 al: og Gulvet nedenunder kuns lidet og konkave, hvilket sidste synes at være foraarsager ved nedfaldende smaa Sand fra Siderne, da det er ingen fast men sandagtig Klippe. Dens Omkreds i Midten hvor den er vidste maalte jeg med paalagt Snoer at være 18 al: Oppe i Hvelvingen synes den at være haardest, hvorfra man dog let kunne plukke smaa Steene; som Pröve af dem fölge 4 Stk indsvöbte i forseglet Papir mærket O:C Jeg saae nöje eftir hvad Mærker eller Bogstaver der kunde findes, og fandt indvendig i hulen ikke andet end hvad jeg i den ongefærlige Orden har optegnet paa vedlagte Papir. Jeg selv og min Föglemand indridsede der i pr Minuter, ved samme Leilighed, og lommeknive og en liden hammer vore Navne bogstaver ... dog iden at faa Indsnitte reene, fordi Sandsteenen, ikke var fast nok, hvilket viser at hulen let kan tage imod Indskription, og let tabe den igien. foran og udenfor i den næsten perpendikulære Klippeflade, som er udsat for Solskin blæst og Regn er Bierget nogen haardere, og der staar langt fleere Abbreviturer af Mands Navn og Noemærker, men da de fleste af dem ere kjendeligen fra nyere, endog nyeste Tider, meget faa gamle, og ikke over 7 a 8 med simple Runer, saae jeg det ikke Umagen værdt at aftegne dem. Ingen anden Tradition har jeg kunden faae om denne hule, end de, at en Misdæder i forrige Tider, ved navn Snorre fra Fliotshliden skulle have flygtet derhen, og uden hielp af fornævnte Fodstier og Haandgreb, der siden ere inhuggede i Klippen, have klavret der op, og opholdt sig sammensteds nogen Tod i Sikkerhed.” KK: “Innst og austast í dalnum [Húsadal] er þverhnýptur slútandi klettur. Þar er um 4-5 álnir uppi lítill hellir með mjóum muna. Hann kallast Snorraríki. Eru höggvin þrep í klettinn, svo að komast má í hellinn. Þar uppi og í klettinum fyrir neðan hafa margir sem þar

hafa komið höggvið nöfn sín ..."
Heimildir: Ö-Þórsmörk, 7; KK I, 192; FF I, 154-56

RA-615:008 *Sóttarhellir* hellir
"Skal þá horfið fram fyrir Húsadal, og verður Sóttarhellir þar fyrst fyrir." Segir í örnefnalýsingu. FF: "Ad, j sokölludum Sóttar-Heller, á fyrrnefndre Þorsmörk, skylldu Menn hafa, fyrer laungu, nátttad sig marger samann, og haft imeslegt Glens og Ólæte umm Qvöllded; utann 1rn hefde gefid sig úr Hópnum; - Nockru sidar hefde alla þessa tekid sár þorste; So þeir hefdu bedid þann Eina ad sækia sier Vatn ad drecka; og heitri, j Sögunne, ad hann giörde þard; Enn þá hann kom med Vatned til baka; skyllde Höfud hins Sidsta af Stallbrædrum Hans, vered kastad móte honum j Hellers-Dyrunum; - Hefde Hann þá teked snögt Vidbragd, að hlaupa ut yfer Markarfiót, allt ad Fljótsdal Jnsta Bæ i Fliótshlyd/: án þess ad vita nockud af, nær yfer Flióted fór:) Þá umm hefde vered vitad, skyldu Manna búkarner hafa leiged j hellernum, ógurlega útleikner - Effter Tilburd þennan, er sagt, ad hellerinn, hafe vyngdur vered, uppá gamla vysu." "Sagan segir, að 18 smalamenn hafi átt þar náttstað og verið glaum- og glensmeiri en góðu hófi gegndi, utan einn. Þann sendu þeir eftir vatni, en höfuð félaga sinna fékk hann í fangið, þegar hann vitjaði hellisins aftur. Fleiri og ýtarlegri gerðir þessarar sögu eru til, og mun það hæft í þeim, að menn munu hafa látizt í hellinum í einhverri plágu 15. aldar. Voru settar upp í honum klukkur og hann vígður að afstöðnum þeim atburði. Var þar bænhús með altari í nokkur ár." ÁH 1991: "Í Þórsmörk eru margir móbergshellar og skútar sem notaðir hafa verið sem ból og bækistöðvar gangnamanna. Flestir eða allir eru þeir náttúrugerðir. Sóttarhellir er e.t.v. eina undantekningin frá þessu. Hann hefur það lag sem manngerðir hellar hafa oft, er langur og mjór og víkkar og hækkar eftir því sem innar dregur, gagnstætt því sem oftast gerist um náttúrulega móbergsskúta sem yfirleitt eru víðastir fremst og álíka breiðir og þeir eru langir. Nokkur kossmörk eru þar rist í vegi. Byggð var í Þórsmörk til forna allt frá landnámsöld og a.m.k. fram undir 1100. Sóttarhellir er utarlega í Þórsmerkurrana að vestan, ekki langt utan við bæjarrústirnar á Þuríðarstöðum efri og gæti hafa verið fjárhellir þaðan. Hann kann einnig að hafa verið gerður af fjárleitarmönnum í Þórsmörk. Sóttarhellir er eini hellirinn í Þórsmörk sem hægt er að gera að sæmilegri vistarveru. Þá má láta sér detta í hug að hann hafi verið felustaður Oddaverja á Sturlungaröld enda þekktu þeir til hellisgerðar frá sínum heimahögum. Þegar veldi Oddaverja fór hnignandi fyrir uppgangi Haukdæla þurftu þeir oft að fara huldu höfði. Vitað er að Þórður Andrésson leyndist í Þórsmörk og þaðan var hann vélaður á fund Gissurar Þorvaldssonar, svikinn í griðum og tekinn af lífi árið 1264. "
Heimildir: Ö-Þórsmörk, 7; FF I, 125; Manngerðir hellar, 239-242.

RA-615:009 *Slyppugilsból* örnefni
"Austan Langadals rís Slyppugilshryggur, Fremri. Móti honum er Innri-Slyppugilshryggur og Slyppugil milli þeirra. Efst í Innra-Slyppugilshrygg er Slyppugilsból." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Þórsmörk, 8

RA-615:010 áletrun
"Í sklettabrúnum uppi í vesturhrygg Stórenda getur að líta fornar bergristur. Ártalið 1600 er þar tengt samtímabúmarki."
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 103

RA-615:011 *Hestagilsból* örnefni
"Vestan við Krossá er Gjósta, en austur frá Gjóstu er Engidalur, norður frá dalnum er Hestagilsból og Hestagil." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Þórsmörk ÞB, 1

RA-615:012 *Uppgöngur* örnefni leið
" ... þar næst er Búarhamar [012], þá Uppgöngur; eru þær innstar." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Þórsmörk ÞB, 1

RA-615:013 *Múlaból/Skuggi* hellir
"Fremst í honum [Langadal]. Fremst í honum vestan til, er hellir, sem heitir Múlaból, og í honum miðjum hruninn hellir, sem kallast Skuggi." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Afréttarlönd BK, 3

RA-615:014 heimild um leið
"Úr Langadal [sjá 015] liggja götur norður yfir lágan háls og í Húsdal." Segir í örnefnalýsingu.
Heimildir: Ö-Afréttarlönd BK, 3

RA-615:015 gripir

Þórður Tómasson segir frá því í bók sinni um Þórsmörk að hann fann einu sinni forkunnafagurt brýni á Merkurrana.
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 85

RA-615:016 *Grjósta* hellir rétt
"Í Fremra-Engidalsnefi er mikið hellisgjögur sem nefnt er Gjósta. Það var fyrir eina tíð notað sem fjárrétt en Krossá umturnaði henni. Gat er upp úr hellisþakinu á Gjóstu og gjóstaði þar oft um vindinn og kafnar hún ekki undir nafni."
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 85

RA-615:017 *Skrýmslisból* heimild um fjárskýli
"Í brúninnu sunnan við Gjóstu [017] er smából sem kallað var Skrýmslisból."
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 85

RA-615:018 *Gatból* heimild
"Efst í Innra-Slyppugilshrygg er áberandi ból og hafa veður og vindur máð á það vænt op, enda heitir þetta Gatból, eða í nútíma Gluggahellir."
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 98

RA-615:019 *Aurból* heimild
"Innst í Stöng, neðst í hlíð, er Innra-Stangarnef. Lítið Ból er hér nefnt Aurból."
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 103

RA-615:020 heimild um náttstað
"Innan við Stöng liggur Góðagil upp á brúnina, innan við Tindafjöll. Niður frá Góðagili er Búðarhamar, niðri við Krossáraur. Þar var náttstaður fjallamanna um eitt skeið." Segir í örnefnalýsingu. "Skammt inn frá Stöng rís Búðarhamar neðst í skógarhlíðinni, öllum aukenndur. Þar var áður svefnból fjallamanna varið góðum hleðslum og vel þakið." Þar eru tvö ból."Minjar um tvö ból eru framan undir Búðarhamri. Neðra bólið er rétt niðri við Krossáraur og hluti af hleðslunni framan við það er hruninn í moldarrofi. Bólið er nú mjög jarðfyllt. Efra bólið er skammt ofan við klettinn. Þar standa enn allar hleðslur og minjar um þar eru inni á bólgólfinu. Fjárrétt var áður hér hið næsta fyrir safnið af Múlatungum og Teigstungum.""Nafn klettsins virðist tengt tjaldaðri svefnbúð fjallmanna og með öllu óskilt búð farmanna þótt Sveinn Pálsson hermi þá sögu að þarna hafi áður verið festiföld hafskipa í þann tíð er sjór náði inn úr Sundum við Þórsmörk."
Heimildir: Ö-Þórsmörk, 9; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 103-104

RA-615:022 heimild um náttstað
"Innan við Stöng liggur Góðagil upp á brúnina, innan við Tindafjöll. Niður frá Góðagili er Búðarhamar, niðri við Krossáraur. Þar var náttstaður fjallamanna um eitt skeið." Segir í örnefnalýsingu. "Skammt inn frá Stöng rís Búðarhamar neðst í skógarhlíðinni, öllum aukenndur. Þar var áður svefnból fjallamanna varið góðum hleðslum og vel þakið." Þar eru tvö ból. "Minjar um tvö ból eru framan undir Búðarhamri. Neðra bólið er rétt niðri við Krossáraur og hluti af hleðslunni framan við það er hruninn í moldarrofi. Bólið er nú mjög jarðfyllt. Efra bólið er skammt ofan við klettinn. Þar standa enn allar hleðslur og minjar um það eru inni á bólgólfinu. Fjárrétt var áður hér hið næsta fyrir safnið af Múlatungum og Teigstungum."
Heimildir: Ö-Þórsmörk, 9; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 103-104

RA-615:023 þúst
Efst á grasflöt í Snorraríki, milli Langad. og Húsadals. Bak við hólinn er jarðvegur horfinn í veðrun. Grasflöt framan hans og skógur fjær. Um 2 m í þvermál, c. 50 sm hár. Líkl. bara moldarhóll - sker sig þó úr umhverfinu.
Heimildir:

RA-616 Almenningar

Almenningar eru norðan við Þórsmörk og er Þröngá á merkjum. Markarfljót er á merkjum við Grænafjall að vestan og Fremri Emstruá að norðan. Heitir Framafréttur fyrir sunnan Ljósá en Innafréttur fyrir norðan "Almenningar eru sléttari og betri yfirferðar en aðrir afréttir Vestur-Eyfellinga. Graslitlir eru þeir þó vegna uppblásturs. Hefir þar áður verið skóglendi og byggð. ... Nokkrar skógarleifar eru enn á Almenningum, en fremur eru þær kyrkingslegar." - (GR I, 193). Hestar gangnamanna voru hafðir nálægt miðjum afrétti þar sem heitir á Lakaflötum

RA-616:001 *Steinfinnsstaðir* bæjarstæði bústaður **Friðlýstar fornleifar**
Steinfinnstaðir eru syðst og vestast á Almenningum, rétt norðan við Þröngá, sunnan í Kápurana, gegnt Hamraskógum. Bæjarstæðið er í um 250 m.y.s. 120°í Gráfell, 230°í Valahnjúk, 272°í Stóra-Dímon, Sv af bæjarstæðinu rennur Þröngá, skógur er þar suðuraf. GS: Bæjarstæðið stendur nokkuð hátt á hól, sem er nú örfoka, eins og allt umhverfið hérmegin árinnar. Ríkjandi vindátt virðist vera úr NA, má sjá örlitla græna bletti vestur af. ÞT: "Kápubærinn hefur staðið í hæðarbungu í hallandi hlíð, nokkuð miðsvæðis á Kápu. Vestan og ofanhallt við bæjarstæðið er gildrag, oftast þurrt, en sennilega með sírennandi vatni er gras og skógur klæddi þarna hlíðar" Bærinn stóð á melkolli þar sem landi hallar niður að Þröngá. " Þó undirlendi sé enn nokkuð umhverfis bæjarstæðið, er augljóst að áin hefur brotið þó nokkuð af því." Bæjarstæðið er nú allt uppblásið.- Árb 1982, 26 "Af loftmyndum frá 1960 má sjá, að þá var gróður á rananum þó nokkur, en hann er nú aðeins örlítill í gilskorningum vestan og norðan bæjarhólsins. Rúmlega 100 ára gamlar lýsingar á byggðaleifunum ... gefa til kynna, að land hafi mikið blásið upp á þessum 100 ára tímabili." Árb 1982, 22
SV 1883; BJ 1893, 1906; GS 1980, '81 og '82. Fyrst getið 1840 í SSR (79-80). "Segir þar, að í moldarflesi sjáist steinaraðir, þó ekki sjái húsaskipan eða form, og hrúgur af dýrabeinum. Ýmsir munir eru sagðir hafa fundist á staðnum, m.a. útflattur járnklumpur, nærri kringlóttur og til hálfs sundurklofinn, u.þ.b. 2 pund að vigt, sem reyndist allgott smíðajárn." Kaalund (1877, 261) segir að Kápuraninn sé uppblásinn en að þar sjáist greinileg merki byggðaleifanna; dýrabein og munir úr steini og bronsi fann hann þar en áður höfðu fundist þar mannabein. SV rannsakaði staðinn 1883. Hann fann ýmsa hluti af málmi á staðnum, svo og manna-, hunda-, hrossa- og nautabein. Taldi hann að skógur hefði verið á Kápu og getur um óeyddar jarðtorfur sem enn sjáist þar, sem eru ein eða tvær mannhæðir á hæð. Hann taldi minjarnar vera eftir Miðmörk þá sem getur um í Njáls sögu (ÍF XII, 424). - Árb 1892, 38-39. Páll í Árkvörn var á sama máli og SV og taldi að Steinfinnsstaðir hefðu verið fyrir sunnan Krossá í Steinsholti. Hann lýsir minjunum svo: "Nokkru innar, hér um á miðri Þórsmörk hinni fornu, nú fremst á Almenningum, í svo nefndri Kápu, sést enn merki fyrir skálastæði og fleiri húsatóptum, þar hefir fundizt sitthvað smávegis, svo sem brýni, hringjubrot og plata, álíka stór og manns lófi, og var höggvin sundr um rúma 2/3 parta, en hitt heilt, og héldu smiðir þeir, er skoðuðu þetta, að væri bóla af skildi, eða einhver hertygjaplata, og í því belndíngr járns og kopars (bronze). Þar finnst enn í sandinum mikið af beinum, bæði nauta, hrossa, sauða og jafnvel svína, ..." StSÍ II, 511. BJ nefnir minjarnar í grein 1887 (Árb 1887, 58) og segir að 1840 hafi rúst bæjarins, að sögn Sigurðar Ísleifssonar á Barkarstöðum, verið glögg, 60 feta löng. Nú 30 árum síðar sé hleðslugrjótið dreift um allt. 1893 kom BJ sjálfur að Kápu og segir þá (Árb 1894, 21-22) að rústin hafi komið í ljós fyrr á 19. öldinni við uppblástur. Hafi hleðslugrjótið legið á mold er hún var fyrst skoðuð um 1840, sem um 30 árum síðar hafi öll verið fokin burt, og rústin því úr lagi færð. BJ getur um ýmsa muni sem fundist hafa í rústunum, m.a. skæri sem gefin voru Þjms (Þjms 2432 - mynd í Árb 1982, 29) og munu vera ein elstu skæri með nútímalagi sem fundist hafa á Íslandi (KEKH, 340-41). BJ taldi rústina vera eftir bæ Ásbjarnar landnámsmanns. Enn kom BJ í Þórsmörk 1906 og ræðir enn nokkuð um uppblásturinn þar. Hann hefur eftir mönnum sem voru gamlir í hans ungdæmi (f. 1838) að svæði þetta hafi þegar verið mjög uppblásið er þeir voru ungir. Þá hafi verið þar eftir jarðvegstorfa, sem nefnd var Kápa vegna lögunnar sinnar og er helst að skilja af frásögn hans að rústirnar hafi blásið út úr torfu þessari í minni þessara gömlu manna. Í þetta sin taldi BJ rústirnar vera eftir bæ Steinfinns sem einnig væri ein af Mörkunum þremur sem nefndar eru í Njálssögu, líklega Efstamörk - Árb 1907, 17-19. MÞ rannsakaði kumlin RA-615:002 árið 1925.

Nafnið á þessum rústum er nýlegt og til komið af því að menn hafa talið að hér sé um að ræða Steinfinnsstaði þá sem getið er um í Landnámu. Örnefnið Kápa mun heldur ekki gamalt (s. hl. 18. aldar) og er hér látið ná yfir svæðið en Steinfinnsstaðir notað um rústirnar sjálfar. GS rannsakaði rústirnar 1980, 81 og 82 og er hér byggt á lýsingum hennar: Aðeins er nú grjótdreif eftir af bæjarhúsunum og er hún á jarðvegsgrunni sem er móhella, brúnleit rn blönduð svartri gjósku. Árið 1980 mátti enn sjá óljóst grunnflöt langhúss sem snéri uþb A-V og var nyrst og vestast á hólnum - gerður var uppdráttur af þessari grjótdreif. Ekki vottaði fyrir öðrum byggingum á hólnum en á einum stað suðaustast á hólnum fannst allmikið af smíðagjalli sem bendir til að þar hafi verið smiðja. Niður undir brekkurótunum norðaustan við langhúsrústina var hleðslugrjót á afmörkuðu svæði. Sýndist þar helst hafa verið tvískipt hús og telur GS að það hafi verið útihús. "Vestur af bæjarhólnum dreifðist hleðslugrjót, mest blá-, grágrýti og móberg, niður í áttina að Þröngá." Þar fundust gjallmolar, flatt járnbrot sem klofið var í brotna endann og er etv af skeifu, og nagli. Vatnsrof er nokkuð þarna í brekkunni. Hleðslugjótið í langhúsrútinni var allt brotið í smátt vegna [frost] veðrunar og var það aðallega blá- og grágrýti, móberg og flikruberg. Suðurhlið langhússins var að miklu leyti úr molnuðu flikrubergi. Norðurhlið var óljósari og mátti helst marka lengd hússins af flikruberginu og dálítilli dæld eftir miðjunni, og er hún um 20 m. Innan um grjótdreifina voru nokkrar brotnar hellur sem GS telur helst hafa verið í gólfi. Engin merki um gólf, eldstæði, stoðarholur eða bekki var þarna að finna lengur. Við SA enda rústarinnar hefur verið hlaðin varða úr löngum og mjóum steinum sem GS telur að komi úr langeldi sem verið hafi inni í húsinu. Á meðal þeirra er herslusteinn, 72x35x17 sm og 26x3x25 sm herslurauf á öðrum enda hans. Staðurinn þar sem gjallið fannst var þarna skammr frá og telur GS að herslusteinninn sé ættaður úr þeirri smiðju. NA af vörðu þessari var hrúga af vatnsholuðum blágrýtissteinum sem GS telur að hafi verið kljásteinaefni. Árb 1982, 26-27. GS birtir skrá um muni og bein sem fundist hafa á Steinfinnstöðum og borist Þjóðminjasafni á s. 28-34. Niðurstaða GS er að hér hafi verið býli á 10.

öld amk (sbr kumlin og munina sem fundist hafa) og að sú byggð hafi verið allumfangsmikil.
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 127; SV: "Rannsókn"Árbók 1892, 38-39; PS:"Um forn örn" StSÍ II, 511; BJ Árbók 1887, 58; BJ Árbók 1894, 21-22; BJ: "Rannsókn á Þórsmörk" Árbók 1907, 17; GR I, 193; GS: "Byggðaleifar á Þórsmörk" Árbók 1982, 22-35; ÁG: Friðlýsingarskrá, 65

RA-616:002 *á Kápu* kuml legstaður **Friðlýstar fornleifar**
Kumlateigur skammt suður og vestur af Steinfinnsstöðum á Kápu "Við skulum slást í för með smölum í fjallaferð. Haldið er upp á Kápu um lítið lautardrag sandorpið; er þá dys Kápubónda á hægri hönd á tæpustu brúninni ofan við Þröngáraurinn, en á hina er rúst bæjarins, ólöguleg og örfoka." Segir í örnefnalýsingu. Allt blásið nú. Kumlin tvö sem MÞ rannsakaði voru í miklum halla og höfðu veðrast illa; grjótið úr þeim hafði hrunið útúr rofabarði, sem nú er horfið.

Friðlýstar minjar. Páll í Árkvörn: "vorið 1860 fann ég í hóli þeim, er suður er örskammt frá bæjarstæðinu næst Þröngá, og austan við svonefnda Grautarlág, mannsbein blásin út úr rofi vestan í hólnum; voru það fót- og lærleggir, viðlíka stórir og meðalmanns þessa tíma, og höfðu fætr legið til suðvestrs; ekki fann ég fleiri bein, en ég var líka áhaldalaus, að grafa þar nokkuð til." StSÍ II, 511. ÞT: "Um 1920 var faðir minn á hlaupum fyrir stygga sauðkind á Þrögáraurum rétt undir bakkabrúninni framan við Grautarlág. Vænt, skinið bein var fyrir honum á aurnum. Hann tók það upp á hlaupunum og ætlaði að kasta því í kindinu, en sá jafnskjótt að þetta var höfuðúpa af manni. Faðir minn lagði hana frá sér og svo var sagan búin. Heimild er fyrir því að rétt fyrir aldamótin 1900 hafi annar smali fundið tvær hauskúpur af manni þarna niður á aurunum." Árið 1925 skoðaði MÞ" tvö kuml frammi á bakkanum vestan við bæjarstæðið á Steinfinnsstöðum [RA-615:001]. Var aldraður maður í öðru kumlinu og fylgdi honum spjót og silfurhnappar; gullþráður loddi við einn hnappinn. Í hinu kumlinu var hestur og reiðtygi." Árb 1982, 26. MÞ athugaði einnig grjótdreifar rétt austan og vestan við kumlin og taldi að þar hefðu verið önnur kuml, en tvær hauskúpur höfðu fundist nokkru áður niðri á aurunum neðan kumlanna. Enn áður höfðu borist til Þjms mannabein, sem talin eru af konu.
Heimildir: BJ: "Rannsókn í Þórsmörk sumarið 1906" Árbók 1907, 17; MÞ "Dys við Kápu á Þórsmörk" Árbók 1925-26, 49-51; GS: "Byggðaleifar á Þórsmörk"Árbók 1982, 26, 28-33; Ö-Almenningur, 2; PS: StSÍ II, 511; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 127; KEKH, 30

RA-616:003 *Úthólmar* heimild um náttstað
"Vestast, norður við Fljót, á tungu þeirri, er verður milli Ljósár og Markarfljóts, heita Úthólmar. En vestast í þessum tanga var tjaldstaður fjallamanna; þar var einnig fjárréttin." "Forn tjaldstaður fjallamanna var á Úthólmum í Ljósártanga."
Heimildir: GR I, 193; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 106

RA-616:004 *Almenningsrétt* hleðsla rétt
"Vestast, norður við Fljót, á tungu þeirri, er verður milli Ljósár og Markarfljóts, heita Úthólmar. En vestast í þessum tanga var tjaldstaður fjallamanna; þar var einnig fjárréttin." "Sá hluti afréttarins, sem liggur norður frá mótum Ljósár og Fljótsgilsins, kallast á nokkru svæði Ljósárrani. Þar stóð Almenningaréttin. Var fjallasafnið réttað í henni að kvöldi smaladags og rekið til byggða næsta dag. Var þá legið við á Úthólmum." Segir í örnefnalýsingu. "Vestanhallt við Fauskatorfur er svonefnd Almenningsrétt "kringd eins og járn undir hesti" og opnast til norðurs. Þetta er fönguleg náttúrusmíði sem sandur og eldjallaaska hafa gert sér nokkuð dælt við, en þó er þarna grasgróður innan hamraveggja. Nafnið er dregið af lögun jarðfallsins."Hætt var að nota rétt þessa þegar gangnatilhögun var breytt um aldamótin og ný rétt byggð sunnan undir Valahnúk á Þórsmörk - GR I, 194
Heimildir: GR I, 193, 194; Ö-Almenningar, 4; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 110

RA-616:005 *Almenningsból* hellir náttstaður
"Áður höfðu þó fjallamenn náttstað í helli þeim, er Almenningsból hét. Var það austan í felli því, er Fauskheiði heitir." - GR I, 193 "Farið er hjá Almenningabólinu, sem örsjaldan var griðarstaður fjallmanna, sem hér áttu viðlegustað fyrri fjallferðarnótt, fram um 1900." Segir í örnefnalýsingu. "Austur frá Fauskheiði er gamla Almenningabólið á tanga sem gengur austur að Ljósá. Hér var náttstaður fjallmanna skamman tíma, tekinn upp á seinni hluta 19. aldar. Bólið er í klettabríkum úr sandsteini eða móbergi og nær sandkafið síðan í Kötlugosinu 1918." "Nú hefir fokið sandur og mold fyrir helli þennan, og er fyrir löngu hætt að nota hann." - náttstaður var fluttur niður í Úthólma (líklega einhverntíma á 19. öld) - GR I, 193
Heimildir: GR I, 193; Ö-Almenningar, 3; Þórður Tómasson: Þórsmörk, 110

RA-616:006 *Drápsból* hleðsla
"Drápsból er niðri í gili Ljósár austan við ranann og sjást merki til þess að þar hafi verið hlaðið fyrir svo sauðfé lokaðist ekki inni."
Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 112

RA-616:007 bæjarstæði býli

Þórður Tómasson fann bæjarrústir, um 2 km inn frá bæjarstæðinu á Kápu, á Bæjaröldu árið 1984 og rannsakaði hana betur ári síðar. "Ekkert lá þá beinna við en ganga suður af öldunni [Bæjar?] áleiðis til Ljósár og Úthólma, en nú varð nokkuð óvænt á vegi, nokkrir lögulegir steiar sem lágu ofan á moldum. Þangað hlutu þeir að vera komnir af mannavöldum, þarna hlaut að hafa staðið hús eða mannvirki eitthvert í árdaga sögu. Að sönnu voru þetta of fáir steinar til þess að geta verið úr hleðslulögum í húsi, öllu fremur stafsteinar úr torfbyggingu. Röð þeirra gat samsvarað langhúsi með hlið móti suðri. ... Aðrar mannvistaleifar lágu þá ekki svo brátt á lausu, en þar um þó að ég fann nokkrar vænar gjallflögur frá rauðablæstri. Þurfti þá ekki um sinn frekar vitnanna við, fundinn var óvænt nýr mannabústaður fornaldar inni á Almenningum, um 2 kílómetra inn frá bæjarstæðinu á Kápu. Þetta voru mér merkar fréttir og þó ekki svo fjarstæðar, landið fyrir innan Ljósá var nógu vítt og umfram allt nógu gott fyrir bújörð í ósnortnu landi 10. aldar. ... Lega steina bendir til þess að hér hafi staðið hús um 20 m langt, þverhús og langveggur horfir mót suðri. Grjótfæð vísar til þess að byggt hafi verið úr einu saman torfi. Aðfluttir steinar í grunni hafa án efa verið stafsteinar við útveggi. Hellur hafa ekki verið í þaki, eg sá þarna aðeins tvær vænar, aðfluttar blágrýtishellur og var önnur þeirra hlaupin í þrjár flögur. Vænn blágrýtissteinn við rústina er þesslegur að hafa verið notaður til að berja fisk eða lýja járn. Um 12 metrum framan við rústina er dreif af fagurmótuðu gjalli frá rauðablæstri, svipað og ég hafði áður séð við smiðjuna í Stöng í Þjórsárdal og í elsta Skarfanesi í Landsveit."

Heimildir: Þórður Tómasson: Þórsmörk, 132-133

Heimildaskrá

AI : *Alþingisbækur Íslands,* IV Reykjavík 1920-1924.

Anna Vigfúsdóttir: "Hólmabæir syðri" *Goðasteinn. Tímarit um menningarmál,* 16. árg. 1977, 3-18

Ágúst Ó Georgsson: *Fornleifaskrá. Skrá um friðlýstar fornleifar,* Reykjavík 1993

Árni Hjartarson: *Manngerðir hellar á Íslandi,* Reykjavík 1991

Bjarki Bjarnason: *Njáluslóðir. Örnefni og staðfræði Njáls sögu,* Reykjavík 1999

Björn Lárusson: *The old Icelandic land register,* Lundi 1967

Brynjúlfur Jónsson "Rannsókn í Rangárþingi sumarið 1901" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1902*, 1-32

Brynjúlfur Jónsson: "Rannsókn í Rangárþingi sumarið 1893" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1894*, 21-25

Brynjúlfur Jónsson: "Rannsókn í Þórsmörk sumarið 1906" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1907*, 16-22

Buckland, P.C: "Holt in Eyjafjallasveit, Iceland. An Paeloecological Study og the Impact og Landnám" *Acta Archaeological,* 61 1990, 252-269

DI: *Íslenzkt fornbréfasafn* I-XVI, Kaupmannahöfn/Reykjavík, 1857-1972

Eyjólfur Guðmundsson: "Ritgerð um hella í Rangárvallasýslu" *Goðasteinn. Héraðsrit Rangæinga*, 34. árg. 1998, 54-69

FF: *Frásögur um fornaldarleifar 1817-1823,* I-II, Sveinbjörn Rafnsson bjó til prentunar, Reykjavík 1983

GR: *Göngur og réttir. Skaftafells- og Rangárvallasýsla,* [Akureyri] 1983

Guðrún Sveinbjarnardóttir: "Byggðaleifar á Þórsmörk" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1982*, 20-61

Guðrún Sveinbjarnardóttir: *Farm Abandonment in Medieval and Post-Medieval Iceland: an Interdisciplinary Study,* Oxbow Monograph 17, Oxford 1992

Guðrún Sveinbjarnardóttir: *Handrit að byggðasögu*. Athugasemdir og viðbætur eftir Þórð Tómasson

Guðrún Sveinbjarnardóttir: "Palæoekologiske undersøgelser på Holt í Eyjafjallasveit, Sydislad" *Hus, gård och bebyggelse,* 1983, 241-215

Guðrún Sveinbjarnardóttir: "Shielings in Iceland" *Acta Archaeol*. 61, 1991, 73-96

Hallgerður Gísladóttur & Árni Hjartarson: "Rútshellir" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1995*, 35-48

Hannes Þorsteinsson: "Rannsókn og leiðrjettingar á nokkrum bæjarnöfnum á Íslandi" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1923*, 1-96

Haraldur Matthíasson: "Eyjafjöll" *Árbók Ferðafélags Íslands*, 1972, 9-82

Haraldur Matthíasson: *Landið og Landnáma,* II, Reykjavík 1982.

ÍF I: *Íslenzk fornrit I. Íslendingabók & Landnáma*, Reykjavik 1986

ÍF XII: *Íslenzk fornrit XII. Njálssaga*, Reykjavík 1954

JÁM: *Jarðabók Árna Magnúsoar og Páls Vídalín. Vestmanneyja- og Rangárvallasýsla* I, Kaupmanahöfn 1913-1917

JJ: Johnsen, J: *Jarðatal á Íslandi*, Kaupmannahöf 1847

KEKH: Kristján Eldjárn: *Kuml og haugfé úr heiðnum sið á Íslandi*, Akureyri 1956

Landamerkjabók Eyjafjallahrepps

Matthías Þórðarson: "Dys við Kápu á Þórsmörk" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1925-26*, 49-51

Matthías Þórðarson: "Skýrsla um *viðbót* við Forngripasafnið og þau söfn, er því eru sameinuð, árið 1909" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1910*, 72-97

Mjöll Snæsdóttir: "Stóraborg. Eftirmæli um bæjarhól" *Heima er bezt*, 6. tbl, 43. árg, 1993, 196-203

PS: Páll Sigurðsson: "Um forn örnefni, goðorðaskipun og fornmenjar í Rangárþingi" *Safn til sögu Íslands og íslenzkra bókmennta að fornu og nýju,* II, Kaupmannahöfn 1886, 498-557

SB IV: *Sunnlenskar byggðir. VI Rangárþing austan Eystri Rangár*, [án útgáfustaðar] 1982

Sigríður Björk Ólafsdóttir: *Fit* [Ritgerð við Menntaskólann á Laugavatni] 1996

Sigurður Vigfússon. "Rannsóknir sögustaða sem gerðar vóru 1883 um Rangárvöllu og þar í grend, einkanlega í samanburði við Njáls sögu" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1888-1892*, 35-62

Sigurður Vigfússon. "Rannsóknir sögustaða sem gerðar vóru 1885 í Rangárþingi og í Skaftafellsþingi vestanverðu" *Árbók hins íslenzka fornleifafélags 1888-1892*, 63-75

Skýrsla FÍ I: *Skýrsla um Forngripasagn Íslands í Reykjavík* I. *1863-1866* Kaupmanahöfn 1868

SSR: *Rangárvallasýsla. Sýslu og sóknalýsingar Hins íslenzka bókmenntafélags 1839-1845, 1856 og 1872-1873*, Reykjavík 1968

Storm, Gustav: *Islandske Annaler indtil 1578,* Kristjanía 1888

Sturlunga saga I-II Reykjavík 1946

Þórður Tómasson: "Minjar rísa úr Moldum" *Landnám Ingólfs. Nýtt safn til sögu þess,* II, Reykjavík 1985, 140-144

Þórður Tómasson: "Stóri-Dalur undir Eyjafjöllum" *Goðasteinn. Tímarit um menningarmá,l* 1. hefti 10. árg. 1971, 55-68

Þórður Tómasson: *Þórsmörk. Land og saga,* Ritstjóri Hálfdán Ómar Hálfdánarson. Reykjavík 1996

Ö-Afréttarlönd BK: Örnefnaskrá Afréttalanda Vestur-Eyfellinga. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Almenningar: Örnefnaskrá Almenninga. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Ásólfsskálatorfan: Örnefnaskrá Ásólfsskálatorfu. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Berjanes og Berjaneskot: Örnefnaskrá Berjaness og Berjanesskots. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Berjanes: Örnefnaskrá Berjanes. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Drangshlíðardalur: Örnefnaskrá Drangshlíðardals. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Drangshlíð-Skarðshlíð: Örnefnaskrá Drangshlíðar og Skarðshlíðar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Efri-Holtatorfan: Örnefnaskrá Efri-Holtatorfunnar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Eystri-Skógar: Örnefnaskrá Eystri Skóga. Ólafur H Jónsson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Eyvindarholt: Örnefnaskrá Eyvindarholts. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Eyvindarhólar: Örnefnaskrá Eyvindarhóla. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Fit: Örnefnaskrá Fitjar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Fitjamýri: Örnefnaskrá Fitjamýrar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Gíslakot: Örnefnaskrá Gíslakots. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hlíð: Örnefnaskrá Hlíðar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hólmabæir: Örnefnaskrá Hólmabæja. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hrútafell: Örnefnaskrá Hrútafells. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Hörðuskáli: Örnefnaskrá Hörðuskála. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Lambafell og Seljavellir svör við sp: Svör Guðna Þorvaldssonar við spurningum úr örnefnaskrá Lambafells og Seljavalla. Örnefnastofnun.

Ö-Lambafell og Seljavellir: Örnefnaskrá Lambafells og Seljavalla. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Leirur A: Örnefnaskrá Leirna. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Leirur B: Örnefnaskrá Leirna. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Miðbæli: Örnefnaskrá Miðbælis. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Mið-Mörk: Örnefnaskrá Mið-Markar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Miðskáli: Örnefnaskrá Miðskála. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Neðri-Dalur: Örnefnaskrá Neðra-Dals. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Núpakot: Örnefnaskrá Núpakots. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Núpur MA: Örnefnaskrá Núps. Magnús Andrésson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Núpur: Örnefnaskrá Núps. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Nýibær: Örnefnaskrá Nýjabæjar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Rauðafell svör við sp: Svör Guðna Þorvaldssonar við spurningum úr örnefnaskrá Rauðafells. Örnefnastofnun.

Ö-Rauðafell: Örnefnaskrá Rauðafells. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Raufarfell og Selkot: Örnefnaskrá Raufarfells og Selkots. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Raufarfell svör við sp: Svör Guðna Þorvaldssonar við spurningum úr örnefnaskrá Raufarfells. Örnefnastofnun.

Ö-Raufarfell: Örnefnaskrá Raufarfells. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Sandhólmi: Örnefnaskrá Sandhólma. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Sauðhúsvöllur ÞT: Örnefnaskrá Sauðhúsvallar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Sauðhúsvöllur: Örnefnaskrá Sauðhúsvallar. María Guðnadóttir skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Seljaland: Örnefnaskrá Seljalands. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Seljalandssel: Örnefnaskrá Seljalandssels. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Seljavellir ath: Athugasemdir við örnefnaskrá Seljavalla. Guðrún S. Magnúsdóttir skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Skarðshlíð: Örnefnaskrá Skarðshlíðar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Steinar A: Örnefnaskrá Steina. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Steinar B: Örnefnaskrá Steina. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Steinholt: Örnefnaskrá Steinsholts. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Stóra-Borg: Örnefnaskrá Stóru-Borgartorfunnar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Stóra-Mörk: Örnefnaskrá Stóru-Markar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Syðsta-Mörk: Örnefnaskrá Syðstu-Markar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Vestur-Holtatorfan: Örnefnaskrá Vestur-Holtatorfunnar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Ytri-Skógar: Örnefnaskrá Ytri Skóga. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Yztabæli: Örnefnaskrá Ystabælis. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Yztiskáli: Örnefnaskrá Ystaskála. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Þorvaldseyri (Svartbæli): Örnefnaskrá Þorvaldseyrar (Svartbælis). Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Þorvaldseyri: Örnefnaskrá Þorvaldseyrar. Þórður Tómasson skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Þórsmörk ÞB: Örnefnaskrá Þórsmerkur. Þorsteinn Bjarnason skráði. Örnefnastofnun.

Ö-Þórsmörk: Örnefnaskrá Þórsmerkur. Þórður Tómasson skráði.